

שבוע פרשת שופטים

(16 – 22 August 15)

א' – ד' אלול תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי
 בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהֵעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
 כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ,
 וְצֹאצְאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
 תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
 הַתוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
 לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֵךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲסֶךָ: יִשְׂאֵל
 יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוְּנוּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

**וְאַהֲבָתָה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
 מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ דְבָרֶיךָ הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
 וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
 וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל
 לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
 וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדֶךָ
 לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
 וְסָרְתֶם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
 אַף יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא
 תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה אֲשֶׁר יי
 נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
 וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
 וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
 וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי כְּבוֹדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
 וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
 וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
 תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
 אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם
 קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
 אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ בְּמוֹךְ
 מְצוּה לְהַתְּפַלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחַלֵּק
 לִימֵי הַחוּדָשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
 אֲךָ צְדִיקִים יִרְדוּ לְשִׁמּוֹךְ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל יוד, בן או בת - גם קמני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תבות "לה'ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
 ג הים ראה ויגם הירדן יפכ לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פבני-צאן: ה מה-לך
 הים פי תגום הירדן תפכ לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פבני-צאן: ז מלפני אדון
 חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעינו-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הנלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו פילשמוך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים
 איהנא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
 ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
 ולא יריחו: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יתלכו לא-יהגו בגוונם: ח פמוהם יהיו
 עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
 ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
 יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יסף
 יהוה עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
 שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המתים יתלוצץ ולא פל-יודי דומה:
 יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

אגרות קודש

בי"ה, ג' אלול, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר ארי' ש"י שרון

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא קבלתי מכתב ממך, אף על פי שאני דורש עליו על ידי ידידינו המשותף
 מר שלמה ש"י מידנצ'יק.

כתבי עתה הוא בקשר עם הזדמנות שבאה לידי (בהפתעה) להביע דעתי, אף כי באופן חשאי,
 בשאלת ההסדר חלקי וכו', ובפרט שנתבקשתי גם כן לפרש שתיקתי בשבועות האחרונים בנוגע להחזרת
 השטחים בכלל ולבעיות הסדר חלקי בפרט.

ומרשה אני לעצמי להמציא גם למר הערכתי בזה על פי המצורף בזה. ואסיר תודה אהי' לו אם
 יודיעני תגובתו בהאמור, ובאם יש לו הרשות לכתוב בזה – באופן גלוי-לב. ומובן ופשוט אשר מכתבו
 מענה יהיה רק בינו וביני באם רצונו של מר בזה.

כיון שנכנסנו לחודש אלול, אביע למר ולכל אשר לו ברכתי לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.

לכבוד ובברכת הצלחה בתפקידו הכי אחראי,

מ. שניאורסאהן

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו ג
- (ג) מאמר ד"ה שופטים ושוטרים תתן לך בכל
שעריך וגו' ש"פ שופטים, ב' אלול, היתשכ"ט ה
- (ד) שיחת שבת פרשת שופטים,
ב' אלול, היתשכ"ט ט
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת שופטים
(בלה"ק) כרך ט כא
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כח
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שופטים כט
- (ח) שיעור חומש יומי לשבוע פרשת שופטים ל
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים עג
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת שופטים עד
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שופטים פג
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פה
- שיעורי רמב"ם**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שופטים פח
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שופטים קמה
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שופטים קסג
- (טז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק י, משלי פרק יז קסו
- (יז) משניות – מסכת פרה
ביאור קהתי קסח
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קעד
- (ט) מסכת נדרים עם ביאורים
מדף פד עד דף צ קעד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רב
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רג
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רה
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי רז
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רז
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רח
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב רח
- (כז) ספר המאמרים תרצ"ז
אדמו"ר מוהר"ש"ב רט
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"ש"ב רי
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"ב ריא
- (ל) ביאורים לפרקי אבות פרק ו ריב
- (לא) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת שופטים ... ריג
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים רכב
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רכג

ש"פ שופטים, ב' אלול, ה'תשכ"ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעִנְנֵי הַשְּׁטוּטְרִים הוּא כְּמֵאָמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁰ בהמשך דברי
2 חז"ל (וזה לשון הגמרא שם: "אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן
3 לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר רגוז ואל תחטאו, אם
4 נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב,
5 ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על
6 משכבכם, אם נצחו מוטב, ואם לאו
7 יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו
8 סלה) יִזְכּוֹר לּוֹ יוֹם הַמִּיתָה
9 (שָׁזָהוּ הַנִּיצַחֵן עַל הַיֵּצֶר הָרַע
10 באמצעים אלה, הוא עַל-דֶּרֶךְ עִנְנֵי
11 הַשְּׁטוּטְרִים שְׁנוֹתָנִים הַעֲנֵשׁ
12 כו'). וְעַם הַיּוֹת שֶׁהַזְּכָרָת
13 הַעֲנֵשׁ (שׁוּטְרִים) מוֹעִיל
14 בְּנִדְאֵי לַנִּיצַחֵן הַיֵּצֶר הָרַע, מֵה־
15 שְׂאִין-בֶּן הַעֲנֵנִי דִּרְגִיזוּ יֵצֶר
16 טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע (שׁוּטְטִים)
17 אֵינוֹ מוֹעִיל בְּכָל פְּעַם בְּוִדּוּאוֹת
18 ויתכן שאדם ילחם ביצרו ולא יצליח
19 לנצח אותו, כְּמוֹכֵן מֵמֵאָמֵר
20 רַז"ל הַנֵּ"ל לְעוֹלָם יִרְגִיזוּ כּו'
21 אִם נִצְחוּ מוֹטֵב, וְאִם לֹא כּו'
22 יִזְכּוֹר לּוֹ כּו', כלומר שייתכן
23 שהפעלת אמצעים אלה תביא לניצחון
24 על היצר הרע ויתכן שלא, מְכַל-
25 מְקוֹם סֵדֶר הָעֲבוּדָה הַרְגִיל הוּא
26 שְׁבִתְחֻלָּה לַכַּתְחִילָה צָרִיךְ
27 לְהֵיוֹת הַעֲנֵנִי דִּרְגִיזוּ יֵצֶר טוֹב
28 עַל יֵצֶר הָרַע (שׁוּטְטִים),
29 והאדם צריך לעשות את התלוי בו כדי
30 ללחום ביצר הרע, וְרַק אִם אֵין זֶה
31 מוֹעִיל, אָזִי צָרִיכָה לְהֵיוֹת
32 הָעֲבוּדָה דִּיזְכּוֹר לּוֹ כּו'
33 (שׁוּטְטִים) שְׁבוּדָאֵי תוֹעִיל.
34 (ב) וּבְאוֹר הַעֲנֵנִי דְשׁוּטְטִים
35 וְשׁוּטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ
36 - כפי שהוא בא לידי ביטוי בעבודת
37 ה' של כל יחיד בְּעוֹמֵק יוֹתֵר,
38 הַגָּה¹¹ כְּתִיב¹² בַּמִּזְמוֹר אֲשֶׁת חֵלִי
39 כְּסַפֵּר מִשְׁלִי נוֹדַע בְּשְׁעָרִים
40 בְּעֵלְיָה, ולפי הפירוש הפנימי בְּעֵלְיָה
41 הוּא קוֹדֶשׁ-אֲבִירֵי-הוּא¹³,
42 הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא דְלִית מִחְשְׁבָה

תְּפִיסָא בֵּיה כָּלִל¹⁴, שאין כל מחשבה תופסת (יכולה להבין ולהשיג)
בו כלל ומְכַל-מְקוֹם לַמּוֹת שֶׁאִי-אֶפְשֶׁר לְדַעַת וְלַהֲשִׁיג אוֹתוֹ נוֹדַע
בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְיָה, שְׁנַעֲשֶׂה נוֹדַע (בְּכַחֲנִית הַשְּׁגָה) וְאֶפְשֶׁר לְהִבִּין
וְלַתְּפֹס' בו עַל-יְדֵי שְׁעָרִים, שְׁיֵשׁ בָּזָה כְּבִיאור הַמוֹשֵׁג "שְׁעָרִים" ב'
פִּירוּשִׁים. פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן,
"שְׁעָרִים" מְלִשׁוֹן לְכָל חֵד
וְחֵד לְפָנִים שְׁיַעֲרֵה דִּלְיָה¹⁵,
כלומר, הַקְּדוּשׁ בֵּרוּךְ הוּא שְׁבַעֲצַם הוּא
לְמַעַל מִתְּפִיסָה וְהַשְּׁגָה, נַעֲשֶׂה יְדוּע
וּמוֹשֵׁג לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי הַשִּׁיעוֹר
וְהַמִּידָה שְׁלוֹ, עַד כִּמָּה שֶׁאִדָּם זֶה מְסוּגֵל
לְדַעַת וְלַהֲבִין שְׁהִרֵי אֵינָה דוּמָה
הָעֲבוּדָה עֲבוּדַת ה' הַרוּחָנִית שֶׁל
אֶחָד לְחֲבִירוֹ, וְכָל אֶחָד עוֹבֵד אֶת
ה' לְפִי עֲנִינֵו, בַּחֲתָאם לְדַרְגָּה שְׁלוֹ,
דְּאֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּל הַנְּשֻׁמוֹת
מִתְאַיְמוֹת שׁוֹת זו לזו "כְּפִלְגֵו
כְּאֶחָד"¹⁶, וּבְמוֹכֵן מְסוּיִים כָּל
הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נַחֲשֻׁבוֹת
לְמִצִּיאוֹת אֶחָת, מְכַל-מְקוֹם עֲדִיין
יֵשׁ הַבְּדִלִים בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְלְכָל אֶחָד
יֵשׁ אֶת הַשִּׁיעוֹר' וְהַרְגָּה הַמִּיּוּחַדַּת
שְׁלוֹ, כִּי הִרֵי כְּלָלוֹת נְשֻׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל שְׁבַעֲצַם הֵן מִצִּיאוֹת אֶחָת,
כְּאִמּוֹר, נְחֻלְקוֹת לְשִׁשִּׁים רִיבּוּא
נְשֻׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁהֵם
שְׂרָשִׁיִם, וְכָל שְׂרָשׁ מִתְחַלֵּק
לְשִׁשִּׁים רִיבּוּא נִיצוּצוֹת
כו'¹⁷, וְנִמְצָא שֶׁלְּמַעֲשֶׂה יֵשׁ הַבְּדִלִים
בֵּין הַנְּשֻׁמוֹת וְכָל נִשְׁמָה הִיא עֲנִיין בְּפִנֵי
עֲצָמוֹ וְלָכֵן אֵינוֹ דוּמָה סֵדֶר
הָעֲבוּדָה כְּעִבּוּדַת ה' שֶׁל אֶחָד
לְחֲבִירוֹ, וְכִמוֹ הָעֲבוּדָה
דְּרֵאוּבֵן שֶׁהִיא בְּכַחֲנִית רֵאִיָּה
בְּאַלּוּקוֹת, וְהָעֲבוּדָה דְּשִׁמְעוֹן
הִיא בְּכַחֲנִית שְׁמִיעָה בְּאַלּוּקוֹת,
וְהָעֲבוּדָה דְּלֹוי הוּא עֲנֵנִי
דִּילְוָה אִישִׁי אֶלִישִׁי¹⁸, לִיּוּי
וְהַתְּחַבְּרוּת לְאַלּוּקוֹת, כְּמִבְּאָר
בְּתוֹרָה אֲוִר' פְּרָשֶׁת וַיְחִי¹⁹
פְּרָטִי הַעֲבוּדָה הַמִּיּוּחַדַּת לְרֵאוּבֵן,
שִׁמְעוֹן וְכֵן שֶׁאֵר הַשְּׁבִטִים, הַמִּיּוּחַדַּת

(11) בהבא לקמן - ראה סה"מ תרכ"ט שם. וראה גם אוה"ת שם (ע' תתכג ואילך). (12) משלי לא, כג. (13) ראה זח"א קג, א. (14) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א). (15) זהר שם. (16) ראה תניא פל"ב. (17) תניא פל"ז (מת, א). (18) ויצא כט, לד. (19) מה, א ואילך.

שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לו. ופירושו זה ב"שערים" לשון שיעור במובן של מידה וכמות
2 (סדר העבודה דכל חד וחד לפום שיעורא דיליה שעל-ידו
3 מגיע האדם לידיעה ו'תפיסה' באלוקות) קשור עם הפירוש השני
4 ב"שערים", מלשון שיעור וגבול, שהרי עבודתו של כל
5 אחד מישראל, בכל דרגה, אפילו
6 כשהיא אצלו באופן של בלי
7 גבול, וכדי לעבוד את ה' באופן כזה
8 עליו לצאת מגדרי מציאותו, מקל-
9 מקום לגבי הקב"ה שהוא בלי
10 גבול אמיתי, גם מה שמצד האדם
11 נחשב בלי גבול הרי זה בגבול,
12 וכל-שכן בהיותו כאשר האדם
13 הוא במעמד ומצב שעדין לא
14 יצא מהגבלה שלו והוא עדיין
15 נחשב לעובד ה' במידה מוגבלת.
16 ומקל-מקום למרות שמדובר
17 בעבודת ה' מוגבלת, בכל זאת נודע
18 בשערים בעלה, דקודשא-
19 בריך-הוא אתנדע לכל חד
20 וחד לפום שיעורא דיליה כי
21 הקדוש ברוך 'מודיע את עצמו (נראה
22 ומתגלה) לכל אחד ואחד לפי השיעור
23 שלו, עד כמה שהוא מסוגל לתפוס
24 ולהבין.
25 ג) אמןם פדי שיהיה נודע
26 בשערים בעלה, לפי המובן
27 הפנימי, שתהיה לאדם השגה מסוימת
28 באלוקות (לפי שני הפירושים
29 האמורים, היינו לפי דרגתו ומידתו
30 ולפי ההגבלות שלו) צריכה להיות
31 קודם לזה הקדמת העבודה
32 הרוחנית דשופטים ושופטים
33 תתן לך בכל שעריך.
34 והענין בזה²⁰, דהנה, יש ד'
35 שערים בנפש, ארבעה 'שערים'
36 שדרכם הנפש פועלת ועובדת את ה'
37 כדי להתקרב לאלוקות דהינו ראיה
38 שמיעה ריח ודבור והולך ומפרט
39 את ענינם הרוחני. שער אחד הוא
40 העבודה דבחינת ראיה לראות
41 אלוקות היא כמו שכתוב²¹

שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה כלומר, התבוננות באלוקות
ברגה שדומה לראיה בעיניים. השער השני העבודה דבחינת שמיעה
היא כמו שכתוב²² ועתה ישראל שמע גו' הבנה והשגה
באלוקות הדומה לשמיעה. השער השלישי העבודה דבחינת ריח היא
כמו שכתוב²³ בברכת משה רבנו
לשבת לוי ישימו קטורה באפיך
עבודת ה' שדומה להקטרת הקטורת
לפני ה', השער הרביעי והעבודה
דבחינת הדבור הוא ענין
התפלה, כמו שכתוב²⁴ הפעם
אודה גו' ותעמוד מלדת
העבודה של הודאה לה' בדיבור שהיא,
כאמור, עבודת התפלה.
וההקדמה לזה כדי לעבוד את ה'
בארבעת השערים האמורים הוא
ענין שופטים ושופטים תתן
לך בכל שעריך, והינו
שצריך להגדיר להגביל ולשמור
את עצמו בענין הראיה,
שהיה עוצם סוגר עיניו
מראות ברע²⁵, וכמבאר
באריכות בספרי מוסר²⁶, עד
כמה ראיית דברים אסורים היא דבר
חמור ומובא גם בקיצור
בחסידות ב'קונטרס
העבודה'²⁷ שכתב הרבי הרש"ב,
שגם כאשר ההבטה בדבר
האסור היא בקור רוח, ובשעת
מעשה אינו מרגיש בעצמו
איזה התפעלות והתרגשות,
ולאכזרה המראה לא השפיע עליו,
בכל זאת הרי זה עושה רושם
וחקיקה גדולה ועמוקה בנפש,
ולא תעבור והראיה האסורה לא
תחלוף בלי התעוררות רע
בהתגלות רחמנא-ליצלן.
וכמו-כן צריכה להיות
ההגדרה ההגבלה והזהירות בענין
השמיעה, להיות אוטם אָזְנוֹ
משמוע דבר רע, כמו לשון
הרע, שעל-ידיה מציל

דכל חד וחד לפום שיעורא דיליה) קשור עם
הפירוש השני ב"שערים", מלשון שיעור וגבול,
שהרי עבודתו של כל אחד, אפילו כשהיא אצלו
באופן של בלי גבול, מקל-מקום לגבי הקב"ה
הרי זה בגבול, וכל-שכן בהיותו במעמד ומצב
שעדין לא יצא מהגבלה שלו. ומקל-מקום נודע
בשערים בעלה, דקודשא-ברוך-הוא אתנדע לכל
חד וחד לפום שיעורא דיליה.
ג) אמןם פדי שיהיה נודע בשערים בעלה,
צריכה להיות הקדמת העבודה ד-
שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך. והענין
בזה²⁰, דהנה, יש ד' שערים בנפש, דהינו ראיה
שמיעה ריח ודבור. העבודה דבחינת ראיה היא
כמו שכתוב²¹ שאו מרום עיניכם וראו מי ברא
אלה. העבודה דבחינת שמיעה היא כמו
שכתוב²² ועתה ישראל שמע גו'. העבודה
דבחינת ריח היא כמו שכתוב²³ ישימו קטורה
באפיך, והעבודה דבחינת הדבור הוא ענין
התפלה, כמו שכתוב²⁴ הפעם אודה גו' ותעמוד
מלדת. וההקדמה לזה הוא ענין שופטים
ושופטים תתן לך בכל שעריך, והינו שצריך
להגדיר עצמו בענין הראיה, שהיה עוצם עיניו
מראות ברע²⁵, וכמבאר באריכות בספרי
מוסר²⁶, ומובא גם בקיצור בחסידות ב'קונטרס
העבודה'²⁷, שגם כאשר ההבטה היא בקור רוח,
ובשעת מעשה אינו מרגיש בעצמו איזה
התפעלות, הרי זה עושה רושם וחקיקה גדולה
בנפש, ולא תעבור בלי התעוררות רע בהתגלות
רחמנא-ליצלן. וכמו-כן צריכה להיות ההגדרה
בענין השמיעה, להיות אוטם אָזְנוֹ משמוע דבר
רע, כמו לשון הרע, שעל-ידיה מציל

(20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' שכד. (21) ישע"י מ, כו. (22) ואתחנן ד, א. וראה לקו"ת צו יז, ב. ואתחנן ג, ג. (23) ברכה לג, י. וראה פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פפ"ט. (24) ויצא כט, לה. וראה סה"מ תרכ"ט ע' טז. ובכ"מ. (25) ישע"י לג, טו. (26) ראה ראשית חכמה שער הקדושה פ"ח. קב הישר פ"ב. ובכ"מ. (27) פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תְּלִיתָאִי²⁸, הימנעות מלשון הרע מצילה את חייהם של שלושה (כמובן
 2 מדברי חכמינו ז"ל לגבי חומרת לשון הרע שהדבר "קטיל תליתאי", הורג
 3 שלושה, את המדבר, את השומע ואת מי שמדברים עליו) וְעוֹד זֹאת
 4 שְׁעַל-יְדֵי-זָה שהאדם נמנע מלשמוע דיבור של לשון הרע, פּוֹעֵל גַּם
 5 לְמַעַל, שֶׁפָּאָשֶׁר בָּאִים
 6 לְקַטְרַג עָלָיו עצמו, לֹא רוֹצִים
 7 לְשִׁמוּעַ, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב²⁹ תּוֹרָה
 8 וְלֹא אָבָה הַוּוֹי אֲלֵקִיף
 9 לְשִׁמוּעַ גּוֹ, לרבים לא רצויים
 10 מְפִי בלעם, וְהִינוּ לְפִי
 11 שֶׁהִנְהִיגָה מְלַמְעָלָה עם בני
 12 האדם היא בְּאוֹפֵן דְּמִדָּה כְּנֻגַד
 13 מִדָּה³⁰, וְלִכֵּן פָּאָשֶׁר הוּא
 14 האדם למטה אֵינוֹ רוֹצֵה לְשִׁמוּעַ
 15 רַע עַל חֲבִירוֹ וכאמור, אוטם אוניו
 16 מלשמוע לשון הרע, אָזִי פּוֹעֵל
 17 שֶׁפָּאָשֶׁר המקטרגים רוֹצִים
 18 לְדַבֵּר עָלָיו רַע לְמַעַל, אֵין
 19 שׁוֹמְעִין מְלַחְתְּחָלָה.
 20 וְכִמוֹ-כֵן צְרִיכָה לְהִיֹּת
 21 הַהִגְדָּרָה וההגבלה והזהירות
 22 בְּעֵנֵן הַרִית, לְהִזְהֵר
 23 מִהַרְהוּרִים רָעִים, כְּמֵאִמֶר
 24 רְבוֹתֵינוּ ז"ל³¹ הַרְהוּרֵי עֲבָרָה
 25 קָשִׁים חמורים יותר מְעַבְרָה
 26 עצמה, וְסִימְנִיף רִיחָא, (כלשון
 27 הגמרא: "הרהורי עבירה קשו מעבירה
 28 וסימניף ריחא דבישרא", ופירש רשי:
 29 "הרהורי עבירה - תאוות נשים קשים
 30 להכחיש את בשרו יותר מגופו של
 31 מעשה. ריחא דבישרא - המריח בשר
 32 צלי קשה לו ריח מאד שמתאוה לו").
 33 וְכִמוֹ-כֵן צְרִיכָה לְהִיֹּת
 34 הַהִגְדָּרָה הגבלה והזהירות בְּעֵנֵן
 35 הַדְּבּוּר, וְכִמוֹ שֶׁכְּתִב
 36 הַרְמַב"ם³² לְגַבֵּי מַעֲלַת הַשְּׁתִיקָה
 37 וְאִפִּילוּ בְּצַרְכֵי הַגּוֹף לֹא יִרְבֶּה

אָדָם דְּבָרִים כּוֹ, וְאָמְרוּ³³ חכמינו ז"ל בפרקי אבות לֹא מְצַאתִי
 לְגוֹף טוֹב אֲלָא שְׁתִיקָה.
 וְכָאָשֶׁר יִשְׁנָה הַהִגְדָּרָה שהאדם מגדיר ומגביל עצמו כְּכֹל ד'
 עֲנָנִים אֵלוֹ, שְׁזָהוּ עֲנָנִין שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תְּתֵן לָךְ בְּכֹל
 שְׁעָרֶיךָ, כל ארבעת השערים של
 ראייה, שמיעה, ריח ודיבור שְׁעַל-
 יְדֵי-זָה נַעֲשֶׂה וּבַעֲרַת הָרַע
 מִקַּרְבְּךָ, ביעור יצר הרע מתוך האדם
 עצמו וְעַל-יְדֵי-זָה גַּם וּבַעֲרַת
 הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל (פנ"ל), ביעור
 וביטול הרע בכללות ישראל, אָזִי
 יָכוֹל לְהִיֹּת הַעֲנָנִין דְּנוֹדָע
 בְּשָׁעִרִים בְּעָלָה, שְׁקוּדָשָׁא-
 בְּרִיף-הוּא יְהִיָּה אֲתִידַע הקדוש
 ברוך הוא יהיה ידוע ומושג לְכֹל חַד
 וְחַד לְכֹל אַחַד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְפּוֹם
 שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ לפי מידתו.
 וְעַל-יְדֵי הַעֲנָנִין ד"שׁוֹפְטִים
 וְשׁוֹטְרִים תְּתֵן לָךְ בְּכֹל
 שְׁעָרֶיךָ" כְּפִי שֶׁהוּא בְּעַבְדוֹתוֹ
 שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּמוֹבֵן
 הַרוּחָנִי, כְּמִבּוּאֵר לְעִיל בְּפִרְסוּת,
 פּוֹעֵלִים שִׁיחָה הַעֲנָנִין
 ד"שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תְּתֵן לָךְ
 בְּכֹל שְׁעָרֶיךָ" גַּם כְּפִשׁוּטוֹ,
 בְּפּוֹעַל כְּמוֹ שֶׁתּוֹב³⁴ ביעודי
 הַגּוֹלָה וְאִשִּׁיכָה שׁוֹפְטִיךָ
 כְּבִרְאִשׁוֹנָה וְיַעֲצִיף כְּבַתְּחִלָּה,
 שיחזור להיות שופטים ויועצים כפי
 שהיה בזמן שבית המקדש קיים (וכמו
 שמתפללים ומבקשים בתפילת שמונה-
 עשרה בכל יום) בְּגִאוּלָּה הָאֲמַתִּית
 וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
 צְדָקָנוּ.
 שׁוֹפְטִיךָ כְּבִרְאִשׁוֹנָה וְיַעֲצִיף
 כְּבַתְּחִלָּה, בְּגִאוּלָּה הָאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.

(28 ראה ערכין טו, ב. 29) תצא כג, ו. וראה לקו"ת תצא לח, ג ואילך. (30 ראה סנהדרין צ, א. 31) יומא כט, רע"א. (32) הל' דעות פ"ב ה"ד. (33) אבות פ"א מ"ז. (34) ישע"י א, כו.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שופטים, ב' אלול, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- א. דובר כמה פעמים בנוגע לפרשת השבוע (שאודותה נאמר הפתגם המפורסם של רבינו הזקן¹ שצריכים להיות עם הזמן), ששם הפרשה, שבו נקראת הפרשה כולה, ובנידון-דין: "שופטים", הוא ענין עיקרי בפרשה, וכיון שהתורה היא נצחית², הרי זה ענין עיקרי גם עתה, בנוגע לכל עניני השבוע.
- ובהקדמה – שאף-על-פי שעתה לא שייך קיום המצוה ד"שופטים ושופטים תתן לך גו"³ בגשמיות, כי כשאין בית-המקדש קיים, ובני ישראל אינם יושבים על אדמתם, ישנן כמה מצוות שאי-אפשר לקיימן בגשמיות, וביניהן גם מצוות מינוי שופטים, מכל-מקום הענין ד"שופטים" בעבודה הרוחנית ישנו גם עתה, ובכל התוקף, דכיון שהתורה היא נצחית, ישנם כל עניני התורה בכל הזמנים, ובכל התוקף. דאם לא כן, הרי זו חלישות בענין התורה.
- אך כדי להבין ענין ה"שופטים" שישנו גם עתה בעבודה הרוחנית – יש להקדים ביאור ענין ה"שופטים" כפשוטו.
- ב. והענין בזה:
- כתיב⁴ "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב", וגם את ההיפך. ולכן, "ובחרת בחיים"⁵, באופן של בחירה חפשית.
- ובהקדמה – שגם על הענין דהיפך החיים והטוב, אומר הקב"ה "נתתי גו'", כי אף-על-פי ש"מפי עליון לא תצא" כ"ראם "הטוב"⁶, מכל-מקום כיון שהקב"ה רוצה לתת לבני ישראל את תכלית הטוב, לכן נתן להם את ענין הבחירה, בכדי שלא יהיה אצלם הענין ד"נהמא דכיסופא"⁷, אלא כל עניניהם יהיו על-ידי עבודה דוקא, שאז הוא תכלית העילוי, כמובן ממאמר רבותינו ז"ל⁸ "אדם רוצה בקב שלו (שבא על-ידי עבודתו) מתשעה קבין של חבירו" – שזהו אפילו כשנשאר בידו רק "קב אחד", כפי שזה בגשמיות, ועל-אחת-כמה-זכמה שכן הוא ברוחניות, שאחרי-כך הוא מקבל גם את ה"תשעה קבין של חבירו" (כמובן מהמבואר בכמה מקומות⁹).
- וכיון שניתנה ליהודי בחירה – יש צורך ב"שופטים" ("דיינים הפוסקים את הדין"¹⁰), שהם הסנהדרין, שילמדו את בני ישראל את הדרך אשר ילכו בה, וכדאיתא בתנא דבי אליהו¹¹ ש"היה להם (לסנהדרין) לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם ולהגביה בגדיהם למעלה מארכובותיהן ויחזרו בכל עירות ישראל.. וילמדו את ישראל כו'".
- וזוהי גם ההסברה בדין המשנה¹² ש"סנהדרין ההורגת אחד בשבוע (ויש דעה אפילו "אחד לשבעים שנה") נקראת חובלנית" – דלכאורה אינו מובן: הרי אחת מתרי"ג מצוות היא "לדון בחייבי מיתות בית-דין"¹³, ואם-כן למה נקראת "חובלנית"? – כי, אילו היתה הנהגת הסנהדרין כדבעי, היו פועלים שמלכתחילה לא תהיה מציאות כזו, שלאחר ההתראה ובעדים יוכל להעשות דבר שחייבים עליו מיתה!
- וכאמור, שאמיתית ענין הסנהדרין הוא – לא לישב בירושלים בלשכת הגזית ולהמתין שיבואו לשאול שאלה, אלא לילך ולחזור בכל עירות ישראל, והיינו, לצאת גם ליהודים כאלו שאינם יודעים כלל שיש שאלה בדבר, וללמדם תורה, ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"¹⁴, ועל-ידי-זה יפעלו שמלכתחילה לא יהיו דברים בלתי רצויים.

(8) ב"מ לח, א.

(9) ראה גם תו"מ חנ"ד ריש ע' 143. וש"נ.

(10) פירש"י ריש פרשתנו.

(11) רבה – פי"א.

(12) מכות ז, א. וש"נ.

(13) טוחו"מ רסתכ"ה.

(14) קידושין מ, ב. וש"נ.

(1) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(2) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(3) ריש פרשתנו.

(4) נצבים ל, טו.

(5) שם, יט.

(6) איכה ג, לח.

(7) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקר"ת צו ז, ריש ע"ד.

- 1 ונוסף על ענין ה"שופטים" – כיון שהקב"ה יודע שמדובר אודות נשמה בגוף, ו"ראה הקב"ה בצדיקים
 2 שהם מועטים"¹⁵, והתורה על הרוב תדבר¹⁶, לכן ציוה גם על מינוי "שופטים", "הרודין את העם.. עד
 3 שיקבל עליו את דין השופט"¹⁰.
- 4 ועל-דרך מאמר רבותינו ז"ל¹⁷ "לעולם ירגיז אדם יצר-טוב על יצר-הרע.. אם נצחו מוטב, ואם לאו..
 5 יזכור לו כו'" (ענין העונש). ועל-דרך-זה בנידון-דין, שנוסף על ה"שופטים" יש צורך גם ב"שופטים",
 6 ובאופן שמינוי השופט כשלעצמו פועל ("יזכור לו") יראת העונש, שלכן לא יעשו היפך דיני התורה.
- 7 – ההתחלה אינה בענין ה"שופטים", כי לכתחילה צריכה להיות ההנהגה באופן שיהיה די
 8 ב"שופטים", ולא יהיה צורך ב"שופטים"; אלא שיש מצב שלא די ב"שופטים", ויש צורך ב"שופטים".
- 9 ג. אמנם, בזמן הזה אין הענין ד"שופטים ושופטים תתן לך גו'" בגשמיות,
- 10 – שהרי אפילו קודם החורבן כבר גלתה סנהדרין מלשכת הגזית, ובטלו מהם דינים מסויימים¹⁸,
 11 ומכל-שכן לאחר החורבן, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי שבטלה 'סמיכה' מישראל, לא שייך הענין
 12 ד"שופטים ושופטים", אלא רק "שליחותיהו דקמאי עבדינן", ורק לגבי כמה דינים, כמבואר ב'טור'
 13 ו'שולחן ערוך'¹⁹ –
- 14 אבל ברוחניות - ישנו ענין זה גם עתה:
- 15 כתיב²⁰ "עיר קטנה גו' ובא אליה מלך גדול גו' ובנה עליה מצודים וגו'", ופירשו חכמינו ז"ל²¹ "עיר
 16 קטנה זה הגוף.. מלך גדול.. זה יצר הרע כו'", שרוצה לכבשה, וצריך ללחום נגדו וכו'.
- 17 ועל זה נאמר בפרשת שופטים [שבה נאמרה גם מצות מינוי מלך²², "שום תשים עליך מלך"²³, וכן
 18 "כי תצא למלחמה על אויבך וגו'"]²⁴ (כל פרטי הענינים הקשורים עם מלחמה)²⁵, אבל לכל-לראש
 19 "שופטים ושופטים תתן לך": "שופטים" – להסתכל ב'שולחן ערוך' כיצד צריך להתנהג; ואם לא די
 20 בכך, יש צורך גם ב"שופטים" – הזכרת ענין העונש, שעל-ידי-זה יתיירא לעשות היפך עניני התורה.
- 21 ובפרטיות יותר: "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך" – לא רק בעניני תורה ומצוות, אלא גם
 22 "במאכלו ובמשקהו.. ובמשאו ובמתנו" (כל פרטי הענינים שמונה הרמב"ם בהלכות דעות²⁶), שכולם
 23 צריכים להיות על-פי תורה, והיינו, שאף-על-פי שענינים אלו ישנם גם אצל אינם-יהודים, הנה כאשר
 24 יהודי אוכל ושותה או עוסק במשא ומתן, צריך להיות ניכר שעושה זאת יהודי – על-פי תורה.
- 25 ועל-ידי-זה שמתנהגים באופן האמור, לקיים את הציווי "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך"
 26 בעבודה הרוחנית, זוכים לקיים זאת גם בגשמיות, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו.

* * *

- 27 ד. על-פי פתגם רבינו הזקן שצריכים לחיות עם הזמן (כנ"ל סעיף א), שמזה מובן שפרשת שופטים
 28 שייכת לעניני השבוע – הרי זה שייך גם לחודש אלול, כי בשבת שלפני-זה, שבת מברכים חודש אלול,
 29 נמשכה נתינת כח על חודש אלול, וביום השבת-קודש הזה נעשה הענין ד'ויכולו'²⁷, שזהו העילוי של
 30 כל עניני השבוע, כולל גם התחלת חודש אלול בפועל.
- 31 והענין בזה:
- 32 החידוש של חודש אלול הוא – שהיה ענין התשובה ברצון, כי ענין התשובה כשלעצמו היה גם
 33 לפני-זה, וכמובן מזה שבארבעים יום האמצעיים ביקש משה – בשליחות כל בני ישראל – מחילה סליחה

(15) יומא לח, ב (הובא בתניא פ"א).
 (16) ראה מור"ג ח"ג פל"ד.
 (17) ברכות ה, א.
 (18) ראה רמב"ם ה' סנהדרין ספ"ד.
 (19) חו"מ בתחלתו.
 (20) קהלת ט, יד.
 (21) נדרים לב, ב.
 (22) ראה גם לקמן ס"י.
 (23) יז, טו.
 (24) כ, א.
 (25) ראה גם לקמן ס"א.
 (26) רפ"ה.
 (27) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

1 וכפרה עבור כלל ישראל, כמו שכתוב²⁸ "ויחל משה גו'", וכדי לקנח את החטא (ובפרט לפי דעת חכמי
 2 ישראל שחטא ועונש הם בדרך סיבה ומסובב²⁹), הוצרך להיות ענין התשובה אצל כל בני ישראל;
 3 והחידוש של חודש אלול – ארבעים יום האחרונים – שהיה ענין התשובה ברצון, שלכן פעל הדבר גם
 4 על הקב"ה, ש"נתרצה לישראל בשמחה.. (ו) ברצון שלם" ו"אמר לו למשה סלחתי כדברך"³⁰, כיון
 5 שתשובתם של ישראל היתה באופן כזה.
 6 ועל-דרך ארבעים יום הראשונים שהיו ברצון³⁰; אלא שלאחריהם היה ענין החטא – מצד אפשריות
 7 הבחירה בהיפך הטוב, ואז חזרה הזוהמא שבטלה במתן-תורה³¹, והתיקון על זה היה בארבעים יום
 8 האמצעיים שהיו שלא ברצון, ואחר-כך באו הארבעים יום האחרונים שהיו ברצון.
 9 ובשביל זה לא צריך להמתין עד לסיום הארבעים יום, יום הכיפורים (שאו נאמר "סלחתי כדברך"),
 10 אלא כבר מתחילתם, מהתחלת חודש אלול, הרי הם ברצון – כמובן מלשון חכמינו ז"ל³⁰ "מה הראשונים
 11 ברצון, אף האחרונים ברצון", והיינו, שמשווים את ארבעים יום האחרונים לארבעים יום הראשונים,
 12 ואם-כן כשם שארבעים יום הראשונים היו כולם ברצון, מיד מתחילתם, כן הוא גם בנוגע לארבעים יום
 13 האחרונים.
 14 ומזה מובן גם שמתחילת חודש אלול נמשכת כבר כתיבה וחתימה טובה לשנה החדשה, וכפי שרואים
 15 גם במנהג ישראל³² ("ש"תורה הוא"³³), שמתחילת חודש אלול כותבים ב'אגרות שלומים' ששולחים איש
 16 לרעהו ברכת כתיבה וחתימה טובה, כיון שנמשכת לכל אחד ואחד כבר מתחילת חודש אלול.
 17 ה. על-פי-זה יש לבאר דבר תמוה שמצינו בנוגע לחודש אלול, שרק מעטים שמו לב לכך:
 18 הביאור בדברי ה'טור'³⁴ "בראש-חודש אלול, אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל
 19 לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה.. והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר³⁵ עלה אלקים בתרועה
 20 וגו', לכן התקינו חכמינו ז"ל שיהיו תוקעין בראש-חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש, כדי להזהיר
 21 ישראל שיעשו תשובה, שנאמר³⁶ אם יתקע שופר בעיר וגו'³⁷ – שבנוגע לתקיעת שופר שבחודש אלול
 22 מביא הפסוק "עלה אלקים בתרועה", אף שפסוק זה קאי על ראש-השנה³⁸, שמזה מובן, שבראש-חודש
 23 אלול ישנו כבר (בהעלם על-כל-פנים) ענין התקיעות דראש-השנה³⁹ – נכלל בשיחה שהוגהה על-ידי
 24 כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה ב'לקוטי שיחות' חלק ט עמוד 129.

רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים".
 (39) והיינו, שענין זה נעשה מיד בתחילת חודש אלול, בשעתא חדא וברגעא חדא, אלא שלא"ח נמשך בפרטיות בכל יום לפי ענינו, עד ליוהכ"פ, שבו נעשה הענין ד"סלחתי כדברך" בגלוי. ולהעיר, שאף שיהודי יכול לטעון שאינו מרגיש בגלוי מיד בתחילת חודש אלול, שבשעתא חדא וברגעא חדא משתנה לגמרי – הנה על זה מבאר רבינו הזקן (לקו"ת ראה לב, ב) שענינו של חודש אלול "יובן ע"פ משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה .. וכך הענין עד"מ בחודש אלול יוצאין להקביל אור פניו ית' בשדה", והיינו, שהמלך בא אליו כפי שהוא במעמד ומצב של ימות החול, ובלבושי השדה – לא רק בעניני תומ"צ, שזהו הענין ד"בית" ו"עיר אלקינו", אלא גם בעניני הרשות, שזהו"ע השדה. ואף שהתכלית היא ש"בלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו, ואח"כ בבואו להיכל מלכותו כו", שזהו בר"ה (ראה לקו"ש שבפנים ע' 132 הערה 58. וש"נ) – הרי יש מעלה בחודש אלול שבו נמצא המלך בשדה, ש"אז רשאין [וכפי שמוסיף כ"ק מו"ח אדמו"ר (בסד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת): "ויכוליין"] כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו", ללא ממוצעים, ו"הוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם".

(28) תשא לב, יא.
 (29) ראה של"ה בית אחרון בית דוד (יב, א-ב).
 (30) פירש"י עקב ט, יח.
 (31) שבת קמו, רע"א. וש"נ. זהר ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג, סע"ב.
 (32) מטה אפרים אור"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים).
 (33) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א יו"ד סע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ו אור"ח סוסק"פ. סת"ל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד ס"ז. ועוד.
 (34) אור"ח סתקפ"א.
 (35) תהלים מז, ו.
 (36) עמוס ג, ו.
 (37) ומזה מובן, שגם כאשר מישהו טוען שאינו מרגיש מאומה, אומרים לו, שהתורה פוסקת שלא תתכן מציאות ש"יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", אלא שיש בזה חילוקים: יש מי שהחרדה פועלת עליו עד העקב שברגל, ויש מי שהחרדה פועלת על חלק אחר בגוף, אבל בהכרח שישנו ענין של חרדה.
 (38) כדאיאת במדרש (ויק"ר פכ"ט, ג) "עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה .. עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא

- 1 ו. וענין התשובה ברצון (שזהו החידוש של חודש אלול) – קשור גם עם פרשת שופטים:
- 2 ענינו של כל ספר דברים הוא ענין התשובה, שהרי "אלה הדברים" "הן דברי תוכחות, ומנה כאן כל
- 3 המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן"⁴⁰, כדי שיחזרו בתשובה כו'.
- 4 אמנם, החידוש של פרשת שופטים הוא ענין התשובה ברצון – כמובן מדיוק הלשון "שופטים
- 5 ושוטרים תתן לך", "תתן" דייקא, ולא "תעשה" [או "תשים", כמו במינוי מלך: "שום תשים עליך
- 6 מלך"²³], כי לשון עשיה, אף שיכול להיות גם ברצון, הרי זה יכול להיות גם בדרך כפיה, ואדרבה: לשון
- 7 עשיה הוא בעיקר מלשון כפיה, כלשון ה'בית-יוסף'⁴¹: "מעשין על הצדקה"; מה-שאינ-כן לשון נתינה
- 8 ("תתן"), הרי "כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁴², שפירושו "יותר מדאי"⁴³, ומזה מובן, שהעבודה
- 9 ד"שופטים ושוטרים תתן לך" היא ברצון, וזהו גם ענינו של חודש אלול – תשובה ברצון.
- 10 ז. ועוד ענין בשייכות של פרשת שופטים עם חודש אלול:
- 11 "שופטים וגו'" – הוא ענין הדין, וידוע⁴⁴ ש"כשיש דין למטה, אין דין למעלה".
- 12 וכיון שאין ענין של דין למעלה, אזי מסלקים את כל שומרי הפתח, ויכולים לגשת מיד אל המלך;
- 13 והרי זהו ענינו של חודש אלול, ש"אז רשאים כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו", ללא ממוצעים (כנ"ל
- 14 סעיף ה).
- 15 ח. והנה, כללות הענין ד"שופטים ושוטרים גו'" צריך להיות לא רק בנוגע לעצמו, אלא הכוונה היא
- 16 לפעול זאת גם על יהודים נוספים – כהמשך הכתוב: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך", ועד
- 17 שפועלים זאת בכל העולם, שהרי הכוונה היא "לתקן עולם במלכות שדי"⁴⁵, כיון שנתאוה הקב"ה
- 18 להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁴⁶.
- 19 וכאשר יהודי פועל זאת בעצמו, וגם בעולם, שעוסק בבירור חלקו בעולם ומנצח – הוא חוזר שלם,
- 20 לא רק בגופו ובנשמתו ובתורתו, אלא גם בממונו, כמו שכתוב⁴⁷ "ויבוא יעקב שלם", ופירש רש"י: "שלם
- 21 בגופו כו' שלם בממונו", כיון שבירר את כל הניצוצות.
- 22 וכמו ביציאת מצרים, שנאמר⁴⁸ "וינצלו את מצרים", "שעשאוה כמצודה שאין בה דגן" ו"כמצולה
- 23 שאין בה דגים"⁴⁹, והיינו, שביררו את כל ניצוצות הקדושה, הן הענינים המגולים כמו "דגן" שב"מצודה",
- 24 והן הענינים המכוסים כמו "דגים" שב"מצולה"⁵⁰, "(ותשליך ב)מצולות ים (כל חטאתם)"⁵¹ – לא רק
- 25 "ים" שהוא מכוסה, אלא "מצולות ים", שמורה על תכלית ההעלם (כמבואר בכמה מקומות⁵²),
- 26 ואף-על-פי-כן גם משם מוציאים את הענינים הטובים, שהם ה"דגים" (וכידוע שבדגים מגולגלים נשמות
- 27 של צדיקים, ולכן מצוה לאכול דגים בסעודה שלישית⁵³, כמבואר בספרי קבלה⁵⁴),
- 28 ולכן היתה יציאת מצרים באופן ש"לא תשאר פרסה"⁵⁵, ו"כספם וזהבם אתם"⁵⁶. וכך יהיה גם בגאולה
- 29 האמיתית והשלימה.
- 30 ואז יקויים היעוד⁵⁷ "ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועצך ככתחילה", ויקיימו בפועל את הציווי
- 31 "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך.. לשבטיך", בכל י"ב השבטים, וגם בחלק הי"ג (שהרי "עתידה

(49) ברכות ט, ב. וש"נ.
 (50) ראה גם לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ער.
 (51) מיכה ז, יט.
 (52) ראה אוה"ת יתרו ע' תשמו. ע' תשסו. ועוד.
 (53) ראה סידור אדה"ז. שער הכולל פי"ז סקב"ה.
 (54) ראה עמה"מ שער תיקוני התשובה פ"ה (יז, ג). מאמרי אדה"ז הקצרים ע' ט. ענינים ע' תי.
 (55) בא יו"ד, כו.
 (56) ישעי' ס, ט.
 (57) שם א, כו.

(40) ר"פ דברים ובפירש"י.
 (41) יו"ד סרמ"ח.
 (42) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.
 (43) פרשב"ם ד"ה אבל – שם ע"א, א.
 (44) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסתר"ב. וש"נ.
 (45) נוסח התפילה – "ועל כן נקוה".
 (46) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (47) וישלח לג, יח.
 (48) בא יב, לו.

1 ארץ ישראל שתחלק לשלושה עשר שבטים⁵⁸), חלקן של משיח⁵⁹, כמבואר בסוף ספר יחזקאל, בהמשך
2 לתיאור בית-המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו, בביאת משיח צדקנו.

* * *

3 ט. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל שופטים ושוטרים תתן לך גו'.

* * *

4 י. בענין ד"שופטים" (דיינים) – שזהו שמה וענינה של כל הפרשה (כנ"ל סעיף א) – יש כמה דרגות:
5 יש ענינים שבהם מספיק דיין (שופט) אחד, ויש ענינים שבהם צריך בית-דין של שלושה, בית-דין של
6 עשרים ושלושה, ועד לבית-דין של שבעים ואחד, שנקראים סנהדרין גדולה⁶⁰.

7 ובכללות יותר – בשם "שופט" נקרא גם המלך⁶¹, שענינו הוא "אשר יוציאם ואשר יביאם"⁶², שלכן
8 צריך המלך להיות ירא שמים, כיון שצריך להנהיג את בני ישראל על-פי תורה דוקא, כפי שמצינו בדוד
9 המלך, שיואב היה מנצח במלחמה על-ידי-זה שדוד היה עוסק בתורה⁶³, והיו ידיו מלוכלכות בשפיר
10 ושליא כדי לטהר אשה לבעלה⁶⁴, שעל-ידי-זה נעשית גם הטהרה ד'כנסת ישראל' לבעלה - זה הקב"ה⁶⁵.

11 וזהו הטעם שהמלך צריך שיהא עמו ספר-תורה תמיד (כמבואר ב'פוסקים'⁶⁶ פרטי דיני ספר-תורה של
12 מלך), שהחידוש בזה – שענין התורה הוא אצלו לא רק במחשבה ודיבור (כפי שמצינו אצל כמה גדולי
13 ישראל ההנהגה דלא פסק פומיה מגירסא⁶⁷), אלא צריך להיות נמשך גם במעשה, בספר-תורה שנכתב
14 בדיו על הקלף כו'.

15 וכיון שגם המלך הוא שופט, לכן בפרשת שופטים נאמר גם הציווי ד"שום תשים עליך מלך" (כנ"ל
16 סעיף ג), שזוהי מצוה מן התורה (כאשר הדבר נעשה באופן המתאים⁶⁸).

17 יא. והנה, כאשר ענינו של המלך הוא בהתגלות ובשלימות, אזי נעשה על-ידו כיבוש כל העולם –
18 לא באופן של מלחמה, אלא באופן של שלום, כמו שכתוב בשלמה המלך [עליו נאמר⁶⁹ "וישב שלמה
19 על כסא ה'", ובימיו היתה השלימות דספירת המלכות, "קיימא סיהרא באשלמותא"⁷⁰] "הוא יהיה איש
20 מנוחה.. שלמה יהיה שמו, ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו"⁷¹, ועד שבאו אליו ממדינות רחוקות
21 והביאו מתנות כו'. אמנם, בזמנים אחרים, היה צורך בענין של מלחמה כדי לפעול זאת.

22 וזהו הענין השני של מלך – "לעשות (משפט ו) מלחמות"⁶¹, ולכן בהמשך למצות מינוי מלך שנאמרה
23 בפרשת שופטים, נאמרו בה גם דיני המלחמה. ולכל-לראש: "כי תצא למלחמה על אויבך גו' לא תירא
24 מהם וגו'"²⁴.

25 וענין זה קשור עם המדובר באריכות לאחרונה, שאסור ליהודי להתיירא מגוי, ואם יהודי מתיירא
26 מגוי, הרי הוא מוסיף כח אצל הגוי⁷², ועל-דרך שאמרו רבותינו ז"ל⁷³ על הפסוק⁷⁴ "ואלה המשפטים

68 ראה רמב"ם שם פ"א ה"ב. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 104 ואילך. וש"נ.

69 דברי הימ"א כט, כג.

70 זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. וראה גם שמו"ר פט"ו, כו.

71 שם כב, ט.

72 ועי"ז פועל תשות כח במקור כל הכחות, כיון שממשיך

כח למקום שמצד-עצמו אין בו כח, ורק מצד ענין הבחירה ניתן לו כח כו'.

73 תנחומא משפטים ג. פירש"י ר"פ משפטים.

74 ר"פ משפטים.

58 ב"ב קכב, א.

59 ראה ב"ב שם ובפרשב"ם.

60 סנהדרין בתחלתה. רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג.

61 ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ד.

62 פינחס כז, יז.

63 סנהדרין מט, א.

64 ברכות ד, א.

65 ראה גם תו"מ חל"ח ע' 272. וש"נ.

66 ראה רמב"ם שם רפ"ג.

67 ראה – לדוגמא – שבת ל, ריש ע"ב. ב"מ פו, א.

1 אשר תשים לפניהם", "לפניהם ולא לפני עכו"ם", "אפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל,
2 אל תביאהו בערכאות שלהם", ש"כל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני עכו"ם, כפר בהקב"ה תחילה
3 ואחרי-כן כפר בתורה, שנאמר⁷⁵ כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים".

4 ויתירה מזה: אין סיבה שיהודי יתיירא מהגוי, שהרי אמרו רבותינו ז"ל⁷⁶ "ישראל עזין באומות" –
5 שזהו אפילו כאשר לכאורה יש מקום להתיירא מפני האומות (דאם לא כן, אין צורך להבהיר ש"ישראל
6 עזין שבאומות"), ועל-אחת-כמה-וכמה בנידון-דידן, שהתורה אומרת שאין מקום להתיירא, "לא תירא
7 מהם כי ה' אלקיך עמך גוי".

8 אך בנוגע לפועל, רואים להיפך – שמתיראים מהגוי אפילו שכאשר אין מקום כלל להתיירא ממנו!
9 ולכאורה: מהי סיבת המורא, בה בשעה ש"ישראל עזין באומות"?

10 אך הענין הוא – שלאמיתו של דבר, הרי זה בגלל שהנפש האלקית "ירא מעבירות שבידו"⁷⁷, ומזה
11 נמשך אצל נפש הבהמית שירא מהגוי!

12 ועל-דרך שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁸, שהסיבה לכך שיהודי רעב לפרוסת לחם היא בגלל שנפשו
13 האלקית רעבה לניצוצות הקדושה שישנם בלחם שצריכים להתברר על-ידו (שהרי לכל אחד מישראל יש
14 ניצוצות קדושה שתפקידו לבררם), ואילו זכה, היה מרגיש זאת, וכיון שלא זכה, אינו מרגיש בכך, אבל
15 כתוצאה מזה נעשה אצל הנפש הבהמית רעבון ללחם.

16 [ענין זה יכול להיות גם באופן של נסיון – אם זהו מאכל אסור, או אפילו במאכל המותר, אם זהו
17 ענין של מותרות; אבל בנוגע לאכילה שהיא "צורך הגוף וקיומו וחיותו ממש" (כלשון רבינו הזקן
18 בתניא⁷⁹), הנה הסיבה לכך שיש לו משיכה לפרוסת לחם זו דוקא היא בגלל שנפשו האלקית נמשכת
19 לביורר הניצוצות שנמצאים בפרוסת לחם זו, כיון שניצוצות אלו שייכים אליו].

20 וכן הוא בנוגע ליראה מהגוי, שהסיבה האמיתית לכך היא מפני ש"ירא מעבירות שבידו", אלא שאצל
21 הנפש הבהמית הרי זה נמשך באופן שירא מהגוי. אך על זה נאמר⁸⁰ "מי האיש הירא ורב הלבב ילך
22 וישוב לביתו וגו'".

23 ובהמשך לזה – נתעכב עתה על פירוש רש"י בפסוק זה.

24 יב. הביאור בפירוש רש"י, "הירא ורך הלבב", "רבי עקיבא אומר כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי
25 המלחמה ולראות חרב שלופה (כנגד ב' הלשונות "הירא ורב הלבב"⁸¹). רבי יוסי הגלילי אומר, הירא
26 מעבירות שבידו⁸², ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות
27 שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש אשה",

28 – דלכאורה אינו מובן⁸³: כיון שהציווי "מי האיש הירא ורך הלבב ילך גו'" הוא ענין הכי עיקרי,

שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור – דכיון שמדובר אודות
אלו שיצאו למלחמה וניצחו בה ("כי תצא למלחמה אל אויבך
גוי ושבית שבידו"), הרי בוודאי אין להם עבירות (שהרי מי שיש
עבירות בידו אינו יוצא למלחמה), וא"כ, איך אפשר לומר
ש"ישאנה באיסור"?

83) לכאורה אפשר לברר הצורך בפירוש הפסוק – דכיון
שכבר נאמר "לא תירא מהם גוי אל ירך לבבכם אל תיראו וגו'",
למה הוצרכו להוסיף ולהכריז "מי האיש הירא ורך הלבב ילך
וגו'", הרי זה מובן מעצמו? ועל זה מתרץ רש"י, שאעפ"כ יש
לפרשו "כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה כו'" – כי
גם לאחר שנטו כמ"פ שלא לירא, עדיין יתכן שיהיה מורא. וכפי
שיודע ה'בן חמש למקרא' בעצמו שגם כאשר אומרים לו כמ"פ
לעשות דבר, יתכן שלא יעשה זאת. ואם הדברים אמורים בנוגע
לעשי' בפועל, עאכ"כ שכן הוא בנוגע לענין המורא שהוא רגש

75) האזינו לב, לא.

76) ביצה כה, ב.

77) פירוש' פרשתנו כ, ח.

78) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' תמה. ועוד.

79) רפ"ז.

80) פרשתנו שם.

81) ולהעיר מדברי התוספתא סוטה פ"ז, יד: "הירא [ודאין],
מה ת"ל שוב ורך הלבב, שאפי' גיבור שבגיבורים וחזק שבחזקים
וכו'". ועפ"ז י"ל, שגם גיבור שאינו מתיירא מהאויב, יכול להיות
"רך הלבב", ש"אינו יכול .. לראות חרב שלופה" – אפילו חרב
שלופה שלו.

82) ולהעיר, שלכאורה יש להקשות על שיטת ר"י הגלילי
ש"הירא מעבירות שבידו" אינו יוצא למלחמה, ממ"ש רש"י בר"פ
תצא בנוגע לאשת יפת תואר: "לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר,

1 מדוע זה נאמר רק לבסוף (לאחרי ההכרזה "מי האיש אשר בנה בית.. נטע כרם.. ארש אשה"), ולא
2 בסמיכות ל"אל ירך לבככם גו"?

3 ולכן מפרש רש"י שכאן מדובר אודות פחד שמתעורר רק לבסוף, שמתקרבים ביותר למלחמה –
4 "שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה". אבל, פירוש זה אינו מחוור לגמרי, כי כל
5 ההכרזות היו זו לאחרי זו, ובינתיים לא ניתוסף דבר שיחזק את הפחד מפני קרבת המלחמה. ולכן מוסיף
6 רש"י עוד פירוש – שקאי על "הירא מעבירות שבידו", ולכן נאמר לאחרי ההכרזות אודות בית כרם
7 ואשה, "לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם".

8 [אבל אין לומר שהצורך בפירוש ד"הירא מעבירות שבידו" הוא בגלל הקושי איך יתכן שיהיה "איש
9 הירא ורך הלכב", דממה-נפשך, אם עבר עבירה שחייבים עליה מיתה רחמנא-ליצלן, ייענש גם אם לא
10 ילך למלחמה. ואם אינו מחוייב מיתה, לא ינזק במלחמה – כי בדרך הפשט, אין מקום לשאלה איך יתכן
11 שאדם יפחד ממלחמה⁸⁴, לולי עבירות שבידו⁸⁵].

12 וב' הפירושים הם בהתאם לשיטת בעלי המאמר – שמצינו בכמה מקומות שלדעת רבי עקיבא, כולל
13 הפסוק כמה פרטים (ובנידון-דידן: כל סוגי יראה), ואילו לשיטת רבי יוסי הגלילי קאי רק על פרט אחד
14 (ובנידון-דידן: הירא מעבירות שבידו). ולדוגמא⁸⁶: בנוגע לבישול, אם הוא רק "בתוך הקדירה" או בכל
15 אופן שהוא⁸⁷; בנוגע ל"מי נדה", אם גם מי חטאת ששתתה פרה נכללים ב"למשמרת⁸⁸ למי נדה"⁸⁹;
16 ובנוגע לדין קנס בנערה המאורסה, אם גם נערה שנתארסה ונתגרשה נכללת בזה⁹⁰ –

17 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁹¹ ב'לקוטי שיחות' חלק ט עמוד 121 ואילך, לקמן ע' יח
18 ואילך.

* * *

19 יג. נהוג לאחרונה ללמוד ענין ב'אגרת התשובה', ובוודאי יש לנהוג כן בחודש אלול, ובפרט ביום
20 השבת שבחודש אלול, שהרי שבת מצד עצמו הוא ענין התשובה, כמוכב ב'אגרת התשובה'⁹² ש"שפּת
21 אותיות תִּשָּׁב", שזהו גם בכל שבת שבכל השנה כולה, ועל-אחת-כמה-וכמה בשבת שבחודש אלול.

(87) פסחים עד, א.

(88) חוקת יט, ט ובספרי.

(89) ויש להעיר דרך אגב, על דבר פלא בענין זה – ואף שאין זה נוגע לעניינינו, ברצוני להזכיר זאת, כי כדאי שידעו זאת, כדי שיעיינו בזה, והלוואי ימצאו ביאור בזה:

בהמשך לפלוגתת ר"ע ור"י הגלילי – איתא בספרי שם: "אמר ר' טרפון, ראיתי האיל מנגח ימה וצפונה ונגבה, וכל חיות לא יעמדו לפניו ואין מציל מידו ועשה כרצונו והגדיל (דניאל ח, ד), זה ר' עקיבא. ואני הייתי מבין והנה צפיר העזים בא מן המערב על פני כל הארץ ואין נוגע בארץ והצפיר קרן חזות בין עיניו וגו' (שם, ה ואילך), זה ר' יוסי הגלילי".

ולכאורה אינו מובן: מה שייך ענין זה – פסוק בדניאל בנוגע לאחריית הימים – לפלוגתת ר"ע ור"י הגלילי הנ"ל?!

(90) כתובות לח, א.

(91) בשילוב שיחת ש"פ שופטים תשכ"ז.

(92) ספ"י.

שבלב*. ולכן צריכה התורה לחזור ולצוות ש"הירא ורך הלכב" לא ילך למלחמה. אבל: אי משום הא, הרי גם ציווי נוסף – לאו דוקא שיפעל פעולתו (וכפי שמצינו אפילו במשה, ש"אל הקב"ה כי אהי עמך, ולבסוף נתיירא, (כמ"ש במלחמת סיחון** ועוג) ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו, אינו אומר אל תירא אותו אלא למי שנתיירא" (ב"ר רפ"ע(1)).

(84) וכפי שמצינו במלחמת עמלק, שהי' צורך בהרמת ידי משה שיהיו פרושות השמים בתפילה נאמנה ונכונה (בשלח יז, יא-יב ובפירש"י), ועי"ז ניצח יהושע במלחמה, ולולי זאת, הי' מקום למורא כו'.

(85) ולהעיר גם ממה שמצינו במלחמת עוג, "שהי' משה ירא להלחם שמה תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר (לך-לך יד, יג) ויבוא הפליט, הוא עוג שפלט כו'" (פירש"י ס"פ חוקת), והיינו, שגם כאשר אין מקום לחשש "מעבירות שבידו", עדיין יש מקום להתיירא מפני האויב, שמה תעמוד לו איזו זכות.

(86) וכדי שיהי' ענין של "חזקה" – ג' דוגמאות.

(* ולהעיר מפתגם הרב המגיד שמביא רבינו הזקן בשמו (נסמן בתו"מ חל"ג ע' 162 הערה 64) בנוגע לציווי (ואתחזן ו, ה) "ואהבת את ה' אלוקיך", דלכאורה, איך שייך ציווי על אהבה שהיא רגש שבלב, אלא הציווי הוא על ההתבוננות בדברים המעוררים את האהבה. ועד"ז בנוגע לשלילת היראה במלחמה, וכמ"ש הרמב"ם (הל' מלכים ס"ז) ש"לא יחשוב כו'", "וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבריל עצמו וכו'", והיינו, שלא יתבונן בדברים המעוררים יראה.

** שהייתה בחודש אלול (במדב"ר ותנחומא ס"פ חוקת). – ברשימת ההנחה: כמדובר פעם בארוכה, ונדפס זה עתה (לע"ע לא מצאנו – המו"ל).

- 1 ובפרט על-פי הביאור של רבינו הזקן שענינו של חודש אלול הוא כמשל למלך בשדה (כנ"ל סעיף
 2 ה), והיינו, שהמלך נמצא במקום שאינו מושב בני אדם, כמו שדה או מדבר,
 3 – שהרי במשל "למלך.. בשדה" אין כוונת רבינו הזקן לשלול הענין ד"מדבר", אלא לשלול הענין
 4 ד"עיר מושב", היינו, מקום שאינו מושב בני אדם, כמו שדה או מדבר –
 5 והרי אמיתית העילוי דתשובה הוא – לפעול גם במקום שאינו "עיר מושב", שאין בו "בית", שהוא
 6 ענין התורה, ואין בו כלי הבית, שהוא ענין המצוות⁹³, ואף-על-פי-כן נעשית בו עבודת התשובה, שהיא
 7 למעלה מתורה ומצוות, שלהיותם אורות בכלים, הרי הם במדידה והגבלה. ואילו עבודת התשובה היא
 8 למעלה ממדידה והגבלה; וענין זה נפעל דוקא ב"שדה", שאין בו הציור דמושב בני אדם, ולכן שם
 9 לוקחים את ה'עצם דלמעלה' כפי שהוא למעלה מציור, מדידה והגבלה.
 10 יד. המשך הביאור ב'אגרת התשובה' סוף פרק ד, בענין 'קול ודיבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א"
 11 – נכלל בשיחת שבת פרשת ראה סעיף יד ואילך.
 12 טו. ויש להוסיף ולבאר ב'אגרת התשובה' ריש פרק ה', ענין שלכאורה אינו מובן כלל – דלאו רישא
 13 סיפא ולאו סיפא רישא:
 14 בתחילת הפרק מדובר אודות מה שכתוב⁹⁴ "ויפח באפיו נשמת חיים", ש"פשט הכתוב מה שכתוב
 15 ויפח, הוא להורות לנו שכמו שעל-דרך-משל כשהאדם נופח לאיזה מקום, אם יש איזה דבר חוצץ ומפסיק
 16 בינתיים, אין הבל הנופח עולה ומגיע כלל לאותו מקום, ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק בין גוף
 17 האדם לבחינת הבל העליון".
 18 וממשיך, "אך באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך.. אלא כמו שכתוב בישעיהו⁹⁵ כי
 19 אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלקיכם, והטעם לפי שהם נגד רצון העליון כו".
 20 ואינו מובן הטעם שמתחיל ב"הבל העליון" ומסיים ב"רצון העליון"?
 21 ובהקדמה – שאין לומר שענין ה"הבל" הוא רק דוגמא מהענינים דלמטה על הענינים דלמעלה,
 22 ולמעלה הוא ענין הרצון (ולא ענין ההבל), שהרי כל הענינים שלמטה נשתלשלו מהענינים שלמעלה
 23 (כלשון רבינו הזקן בחלק ראשון פרק ג: "נשתלשלו מהן"), כך שגם למעלה ישנו ענין ה"הבל" – "בחינת
 24 הבל העליון".
 25 ולכן אינו מובן, מה שמתחיל ב"הבל העליון" ומסיים ב"רצון העליון" – בה בשעה שהן מדריגות
 26 חלוקות זו מזו לגמרי: הבל העליון – "מרומז באות ה"א תתאה", ואילו רצון העליון – "נרמז בקוצו
 27 של יו"ד", שזוהי דרגא נעלית ביותר שלמעלה אפילו מאות יו"ד עצמה?
 28 ולהעיר, שלפעמים מצינו שענין מסויים אינו חוצץ לגבי דרגא נמוכה, מה-שאינ-כן לגבי דרגא עליונה,
 29 הנה אפילו דבר קטן מונע את הגילוי – כפי שמצינו בנוגע למתן-תורה, שלגבי הגילויים שלפני
 30 מתן-תורה, היה מספיק ענין המילה שהוא הסרת הערלה הגסה בלבד, מה-שאינ-כן לגבי הגילויים
 31 שלאחרי מתן-תורה, נחשבת גם הערלה הדקה לדבר המפסיק, ולכן צריך להיות גם ענין הפריעה, שהוא
 32 ענין הסרת הערלה הדקה, כי לגבי האור שלאחרי מתן-תורה, מונע וסותר גם עור הדק⁹⁶;
 33 ולפעמים מצינו להיפך⁹⁷, שענין מסויים יכול להיות הפסק לגבי הגילוי דבחינת ממלא-כל-עלמין,
 34 אבל אין זה מונע את הגילוי דבחינת סובב-כל-עלמין שנשאר בשלימותו (ועל-דרך מה שכתוב בסיום
 35 הפרק לענין "חבל ההמשכה.. (ש)כלול מתרי"ג מצוות", שהוא כמשל "חבל עב שזור מתרי"ג חבלים
 36 דקים", ש"כשעובר חס-ושלום על אחת מִהֵנָּה נפסק חבל הדק", אבל אף-על-פי-כן נשאר הקשר שעל-ידי
 37 כללות החבל בנוגע לכללות החיות כו).

96 ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג (יו"ד, ב). אוה"ת יתרו ע' תתי ואילך. ועוד.

97 ראה גם סידור (עם דא"ח) שער המילה קמד, א-ב.

93 ראה לקו"ת ואתחנן יו"ד, א. המשך מים רבים תרל"ו בסופו. ועוד.

94 בראשית ב, ז.

95 ישעי' נט, ב.

1 ואילו כאן, בנוגע לדבר החוצץ ומפסיק – מתחיל בענין ההפסק לגבי הבל העליון, שזוהי מדריגה
2 תחתונה, ומסיים בענין ההפסק לגבי רצון העליון, שזוהי מדריגה נעלית ביותר.

3 טז. ויש לומר הביאור בזה:

4 בענין "הבל העליון" יש כמה דרגות – כמובן מענין ה"הבל" למטה, שישנו הבל סתם שהוא מקור
5 הדיבור, וישנו הבל שבא על-ידי נפיחה, ובוה גופא יש חילוק בין נפיחה סתם לנפיחה בכת, ועד לנפיחה
6 בכח הכי חזק (על-דרך "נפשי יצא בדברו"⁹⁸); ודוגמתו למעלה – שישנו בחינת הבל העליון כפי שהוא
7 מצד בחינת המלכות (דיבור), או כפי שהוא מצד בחינת המדות וכו', ועד לבחינת ההבל כפי שהוא מצד
8 בחינת הרצון.

9 ולכן אין סתירה בכך שמתחיל בענין בחינת הבל העליון, ומסיים בענין רצון העליון ברוך-הוא –
10 כיון שהכוונה היא לבחינת ההבל כפי שהוא מצד בחינת הרצון.

11 ומה שמדייק ומדגיש ענין הרצון דוקא (ולא רק ענין ההבל) – הרי זה כדי לבאר הטעם לכך
12 ש"עוונותיכם מבדילים גו'", אף ש"באמת אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך" – "לפי שהם
13 נגד רצון העליון ברוך-הוא" (אלא שבזה גופא, יש חילוק בין עבירה שיש בה כרת, שעל-ידיה "נכרת ונפסק
14 חבל ההמשכה כו'", לעבירות שאין בהן כרת שעל-ידן "נפסק חבל הדק", אבל לא כללות החבל).

15 וענין זה נוגע גם לביאור כללות ענין התשובה – דלכאורה אינו מובן: כיצד מועילה התשובה באופן
16 ש"בשעתא חדא וברגעא חדא"⁹⁹ יתהפך מן הקצה אל הקצה להיות "צדיק גמור"?! – כי, כל חומר ענין
17 העבירה הוא בגלל היותה "נגד רצון העליון ברוך-הוא", ולכן יכול להשתנות ("זיך איבערשטעלן") מן
18 הקצה אל הקצה על-ידי רצון אחד – לקיים רצון העליון ברוך-הוא, וכמאמר הבעל-שם-טוב¹⁰⁰ שבמקום
19 שרצונו של אדם - שם הוא נמצא, שנמצא שם בכל מציאותו.

* * *

20 יז. בהמשך להמדובר לעיל אודות הפסוק "מי האיש הירא ורך הלבב", שבא בהמשך לכללות הפרשה
21 "כי תצא למלחמה גו' לא תירא מהם וגו'"²⁴ – הרי על-פי הפתגם הידוע של רבינו הזקן שצריכים לחיות
22 עם הזמן (כנ"ל סעיף א), מובן שענין זה נוגע גם בזמננו זה.

23 ובפשטות – הרי זו ההוראה המפורשת בכתוב: "כי תצא למלחמה על אויבך, וראית סוס ורכב עם
24 רב ממך, לא תירא מהם וגו'", וכפי שמפרש רש"י דיוק לשון הכתוב "סוס ורכב", לשון יחיד, "בעיני
25 חשובים כולם כסוס אחד כו'", וכן "עם רב ממך", "בעיניך הוא רב", כיון שאתה מחשיב ועושה אותם
26 ל"מציאות", "אבל בעיני אינו רב".

27 אך עדיין שואל ה'בן חמש למקרא':

28 בפסוק נאמר "וראית", היינו, שלא מדובר כאן אודות ראייתו של הקב"ה – "בעיני", אלא אודות
29 ראייתו של יהודי – "בעיניך", ואם-כן מה מועילה העובדה ש"בעיני אינו רב", בה בשעה ש"תורת אמת"
30 עצמה אומרת ש"בעיניך הוא רב", והרי לא מדובר אודות "עוור"... ואם-כן איך יתכן ש"לא תירא מהם"?!
31 ועל כן צריך לומר, שאף-על-פי ש"בעיניך הוא רב", הרי כיון ש"בעיני אינו רב", אלא "חשובים כולם
32 כסוס אחד כו'", נעשה כן גם אצל יהודי, ולכן "לא תירא מהם".

33 וההסברה בזה – כהמשך הכתוב "כי ה' אלקיך עמך", כך שאינו הולך בכח עצמו, אלא בכחו של
34 הקב"ה, ש"בעיני אינו רב", אלא "חשובים כולם כסוס אחד כו'".

35 אך עדיין יש מקום לשאלה: כיון שצריך לעשות חשבון כו', ואז רואה שבפועל הרי זה "עם רב
36 ממך", אם-כן איך לא יירא מהם!?

1 ועל זה ממשיך הכתוב: "כי ה' אלקיך עמך) המעלך מארץ מצרים" – "המעלך" דייקא, היינו, לא
 2 רק "המוציא", שגם אחר-כך נשאר עדיין באותו שטח, דרגא, מעמד ומצב, אלא "המעלך מארץ מצרים",
 3 למעלה לגמרי מכללות הענין דמצרים, כך שלא שייך כללות ענין החשבון, ולכן אף-על-פי שמצד
 4 החשבון, הרי זה "עם רב ממך", מכל-מקום "לא תירא מהם", כיון שלאמיתו של דבר אינם אלא כסוס
 5 אחד.

6 אמנם, אין הכוונה שכיון ש"חשובים כולם כסוס אחד" אין צורך במלחמה כלל; בוודאי יש צורך
 7 לצאת למלחמה, וליטול כלי נשק גשמיים כו', וכן לשלוח מרגלים שמסכנים את עצמם ועושים כל מיני
 8 תחבולות כדי לברר מה שנעשה במחנה של השונא, כלי המלחמה שלו וכו', אלא צריך לדעת שהעיקר
 9 הוא ש"ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים", ולכן "לא תירא מהם", כי היראה מפריעה לכללות
 10 המלחמה.

11 יח. וזהו גם מענה על דבריו של פלוני, שדיבר בארץ ישראל לפני ימים אחדים, ואמר, שהתנאי
 12 הראשון ביציאה למלחמה הוא: "לא תירא מהם", והוסיף להביא ראיות לדבר מכמה פסוקים שנאמרו
 13 בנוגע להאבות: "אל תירא אברם גו"¹⁰¹, וכן ביצחק נאמר "אל תירא גו"¹⁰², וכן "אל תירא עבדי
 14 יעקב"¹⁰³; אבל הוא לא הסביר מדוע אמנם אין להתיירא מ"עם רב ממך", ולפלא שאף אחד לא קם
 15 לשאול מהו אכן הטעם ש"לא תירא מהם"!

16 ובכן: העיקר הוא חציו השני של הפסוק, שבו מפורש טעם והסברה מדוע "לא תירא מהם" – כי
 17 ה' אלקיך עמך המעלך מארץ מצרים", וכהמשך הכתובים¹⁰⁴: "כי ה' אלקיכם ההולך עמכם להלחם עם
 18 אויביכם להושיע אתכם".

19 אין הסברה אחרת מדוע "לא תירא מהם"; ההסברה היחידה על-פי שכל היא – "כי ה' אלקיך עמך"!
 20 ולא כמו אלו שטוענים שבנוגע לתורה ומצוות יש צורך בענין של אמונה, ואילו הדרך שאינה קשורה
 21 עם תורה ומצוות היא ענין של שכל – כי האמת היא בדיוק להיפך:

22 דרך התורה ומצוות היא ענין שבשכל. כי לולי ענין התורה ומצוות, כאשר מסתכלים מסביב ורואים
 23 שישנו "עם רב ממך", צריך להתיירא, ואין הסברה בשכל מדוע "לא תירא מהם", כך שיש צורך באמונה;
 24 ורק כאשר מסתכלים מצד דרך התורה ומצוות, אזי ישנה ההסברה בשכל – ש"ה' אלקיך עמך המעלך
 25 מארץ מצרים", ובלשון הכתובים שלפני-זה¹⁰⁵: "הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, במסות
 26 באותות ובמופתים ובמלחמה וגו' ככל אשר עשה לכם ה' אלקיכם במצרים לעיניך".

27 אמנם, כשמדובר אודות מי שלעת-עתה אין שם שמים שגור בפיו, הנה כיון שאי-אפשר להשתנות
 28 בבת אחת מן הקצה אל הקצה, לכן אומר תחילה את חציו הראשון של הפסוק: "לא תירא מהם", ומזה
 29 מבינים כבר את הכוונה שבדבר – שלבסוף תבוא גם אצלו בגילוי – להמשך הפסוק: "כי ה' אלקיך
 30 עמך".

31 יט. וממשיך בכתוב¹⁰⁶ "והיה כקרבכם אל המלחמה וגו'":

32 כאשר מתקרבים יותר אל המלחמה, "סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם"¹⁰⁷, אזי יכולה להתעורר
 33 אצלו מחשבה, שאולי אינו ראוי לכך שיהיה "ה' אלקיך עמך", כי ענין זה שייך רק כאשר הוא מקושר
 34 עם הקב"ה והולך בשליחותו (לא בתור מציאות בפני עצמו), ולכן, כיון שבעיני הקב"ה חשובים כולם
 35 כסוס אחד, אין לו מה להתיירא מהם, ומנצח במלחמה; אבל כיון שאינו בטוח שהוא במעמד ומצב של
 36 התקשרות עם הקב"ה כדבעי כו', לכן מתיירא מהם.

37 ועל זה נאמר¹⁰⁶ "ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל וגו'":

105) ואתחנן ד, לד.

106) פרשתנו כ, ב.

107) פירש"י עה"פ.

101) לך לך טו, א.

102) תולדות כו, כד.

103) ישעי' מד, ב. ועוד.

104) פרשתנו כ, ד.

1 לכאורה אינו מובן הלשון "שמע ישראל" – הרי לא מצינו שבכל פעם שדיברו עם בני ישראל הקדימו
 2 לומר "שמע ישראל", ולדוגמא: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל וגו'", ומתחיל מיד "ה'
 3 אלקינו דיבר אלינו בחורב לאמר וגו'"¹⁰⁸, ללא הקדמת "שמע ישראל"; ורק בנוגע למצוות וחוקים נאמר
 4 הלשון "שמע ישראל", כמו שכתוב "ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים גו'"¹⁰⁹, "שמע ישראל
 5 את החוקים ואת המשפטים גו'"¹¹⁰. ואם-כן למה נאמר כאן הלשון "שמע ישראל"?
 6 ולכן מפרש רש"י¹¹¹: "אפילו אין בכם זכות אלא קריאת-שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם".
 7 והרי הענין ד"שמע ישראל" הוא בשלימות אצל כל יהודי,
 8 – וכהסיפור הידוע¹¹² מכ"ק מו"ח אדמו"ר בהיותו בווארשא, במעמד ומצב של סכנה, שכל הנמצאים
 9 שם, מרבינו נשיאנו עד ליהודי שאפילו ביום הכיפורים אין לו שייכות לתורה ומצוות, זעקו ביחד "שמע
 10 ישראל" ... –
 11 צריך רק שמישהו יאמר לו "שמע ישראל", ואז יזעק גם הוא לעומתו "שמע ישראל", בתחילה כמו
 12 "בת קול", ואחר-כך גם מעצמו ומאליו.
 13 וכיון שישנה הזכות של קריאת-שמע – "שמע ישראל" – הנה כאשר "אתם קרבים היום למלחמה"
 14 הרי זה באופן ד"עגל אויבכם", למעלה מאויביכם, ולכן "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו
 15 מפניהם", כפירוש רש"י¹¹¹: "ד' אזהרות כנגד ד' דברים שמלכי האומות עושים כו'" כדי שיתיראו מהם;
 16 אבל אתם אינכם צריכים להתיירא מזה, "כי ה' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע
 17 אתכם".
 18 כ. ומכאן באים להמדובר לאחרונה אודות ענין התפילין:
 19 בנוגע לפירוש רש"י "אפילו אין בידכם אלא זכות קריאת-שמע בלבד כו'" – איתא ב'כלי יקר'
 20 (מהספרים שהובאו בתורת החסידות): "אטו קריאת-שמע מילתא זוטרתא היא, ונראה לי שהעיקר הוא
 21 על התפילין שבראש, כי הקורא קריאת-שמע מסתמא אינו קורא כ"אם על-ידי תפילין, שלא יהא כמעיד
 22 עדות שקר בעצמו¹¹³, ועל-ידי תפילין שבראשו תפול אימתה ופחד על האויבים, כמו שכתוב¹¹⁴ וראו כל
 23 עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ואמרו רבותינו ז"ל¹¹⁵ אלו תפילין שבראש, ולדבר זה היו
 24 צריכין במלחמה, שיראו השונאים ויראו מהם".
 25 וכללות הענין בזה – שיהודי צריך להיות במעמד ומצב ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך",
 26 ולא להתבייש בכך, ואדרבה כו', שיהיה אצלו הרגש ש"אתה בחרתנו מכל העמים"¹¹⁶, ועל-ידי-זה נעשה
 27 גם אצל הגוי הרגש של כבוד, ועד להרגש של יראה – אם יש צורך בכך.
 28 כא. והעיקר – שתהיה ההנהגה באופן ד"לא תירא מהם וגו' כי ה' אלקיכם ההולך עמכם גו' להושיע
 29 אתכם",
 30 ועד שיבואו למעמד ומצב שלא יהיה צורך במלחמה, כיון שיקויים היעוד¹¹⁷ "ונתתי שלום בארץ",
 31 ובאופן כזה מסיימים את התקופה של עקבתא דמשיחא, ונכנסים לאתחלתא דגאולה, ולאחרי-זה
 32 לגאולה בפועל – על-ידי "דוד עבדי נשיא להם לעולם"¹¹⁸, שיבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל,
 33 – לאחרי ההקדמה ש"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו.. ויכוף כל ישראל
 34 לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה'", ואז "אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי
 35 ישראל, הרי זה משיח בוודאי"¹¹⁹ –

(114) תבוא כח, יו"ד.
 (115) ברכות ו, א. וש"נ.
 (116) נוסח תפלת יו"ט.
 (117) בחוקתי כו, ו.
 (118) יחזקאל לז, כה.
 (119) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(108) דברים א, א"ו.
 (109) ואתחנן ד, א.
 (110) שם ה, א.
 (111) פרשתנו שם, ג.
 (112) סה"ש קיץ ה"ש"ת ע' 12.
 (113) ברכות יד, ב.

1 ועל-ידו תהיה אתחלתא דגאולה¹²⁰, ומיד לאחר-יזה – גאולה האמיתית והשלמה, בעגלא דידן.

* * *

2 כב. סיום הביאור בפירושו רש"י "הירא ורך הלבב" – ה"יינה של תורה"¹²¹, שכיון שרבי עקיבא
3 "רגיל* היה לזכות את ישראל"¹²², זיכה מיד יהודי שעומד בתנועה של תשובה (שהיא בדומה לתנועת
4 מסירת-נפש¹²³), ולכן אינו יכול לפרש שהירא מעבירות שבידו צריך לחזור ממלחמה***, כי יראה זו
5 גופא מביאה לחרטה והרהור תשובה שעל-ידי-זה נעשה צדיק גמור – נכלל בשיחה הנ"ל שהוגהה על-ידי
6 כ"ק אדמו"ר שליט"א.

7 (וסיים):

8 וכן הוא בנוגע לגאולה העתידה – שכאשר ישראל עושין תשובה, בשעתא חדא וברגעא חדא, אזי
9 "מיד הן נגאלין"¹²⁵, בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

10 [לאחרי תפילת מנחה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים"].

(* "רגיל"¹²⁴ – פשיטא שזהו יותר מפעם אחת – והראי' רק על פעם אחת! וראה יומא לח, סע"א. ובירושלמי שקלים
פ"ה סוף ה"א: זלגו עיניו דמעות.

(** אף שבפשוטו של מקרא אפ"ל שלר"ע מדבר הכתוב "הירא ורך הלבב" גם ע"ד הירא מעבירות שבידו, מכל-מקום
ביינה של תורה, לר"ע, אין מדובר כאן ע"ד עבירה, ככפנים.

(שהו"ע המס"נ) בכל יום, אלא שאין זה כפי שהי' אצל ר"ע
שנשאר נשמה ללא גוף, אלא שהמס"נ היא באופן שגם לאח"ז
נשאר נשמה בגוף עד מאה ועשרים שנה.

וכמו בתפילת נעילה דיוהכ"פ שבסיומה מכריזים "שמע
ישראל גו' ה' אחד" מתוך כוונה של מס"נ, ולאח"ז נשארים נשמה
בגוף, כמודגש בכך שאומרים ג"פ "ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד", כפי שמפרש כ"ק מו"ח אדמו"ר שקאי ג' עולמות
בי"ע, ומסיימים בהכרזה "לשנה הבאה בירושלים".

124) מענה על השאלה: הרי הנהגת ר"ע לזכות את ישראל
קאי על "חסידותיה", ס"ל ש"קטני בני רשעי ישראל .. באים
הם לעוה"ב" (סנהדרין שם) – שקאי רק על בנין קטנים שלהם
שלא חטאו, אבל רשעי ישראל עצמם פשיטא דאין להם חלק
לעוה"ב (פירש"י שם), וכן בנוגע לדור המדבר, עדת קורה ועשרת
השבטים, ס"ל שאין להם חלק לעוה"ב, ולכאורה, הרי זה היפך
ההנהגה לזכות את ישראל.

וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאין זה שייך כלל וכלל להמבואר
בשיחה, אלא שאלה בגמרא, ויש לעיין במפרשי הש"ס שם. ועוד
וג"ז עיקר כו' (ככפנים).

125) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

120) ראה גם תו"מ חנ"ב ע' 315. וש"נ.
121) ענין ערב ביותר ("זייער אַ געשמאַקער ענין"), ששייך
לחדש אלול.

122) כמפורש להדיא ברש"י ("אַפּענע רש"י") בפירושו
דברי הגמרא במסכת סנהדרין (ק', א): "שבקיה רבי עקיבא
לחסידותיה", כך שכל אחד – ללא חילוק אם הוא ליטאי (א
ליטוואק), מחסידי פולין (א פוילישער), או אחד משאר י"ב
שבטי ישראל – יכול לראות, ש"חט"ד" הוא מי ש"רגיל לזכות
את ישראל", ללא חילוק אם מדובר אודות צדיקים או אודות "דור
המדבר", שלכן כאשר פעם אחת לא הי' כן ("והשתא מחייב
להו"), עושים מזה "רעש" (א גאַנצער טומל"): "שבקיה רבי
עקיבא לחסידותיה"!!!

123) שזהו ענינו המיוחד של ר"ע, כדאיתא בגמרא (ברכות
סא, ב) שאמר בנוגע לענין המס"נ בפועל: "כל ימי הייתי מצטער
על פסוק זה, בכל נפשך (ואתחנן ו, ה), אפילו נוטל את נשמתך.
אמרת, מתי יבוא לידי ואקיימנו" (לא כמו אברהם, שהיתה לו
מס"נ, אבל לא חיפש את ענין המס"נ), והיינו, שאף שהיתה אצלו
העבודה דקיום התומצ"ב באופן דאורות בכלים, הי' רצונו בעבודה
דמס"נ בפועל דוקא.

והרי ענין המס"נ ישנו אצל כל אחד מישראל – באמירת ק"ש

לקוטי שיחות פרשת שופטים כרך ט

25 מהמלחמה עצמה, בדיוק כפי ש"ירך לבככם"
 26 ו"תיראו" המופיעים לפני כן הם תוצאה אפשרית של
 27 "אתם קרבים... למלחמה". אך מדוע אין רש"י מסתפק
 28 בפירוש הראשון "שאינו יכול לעמוד בקשרי
 29 המלחמה...?", במיוחד כאשר פירוש זה הוא, כפי
 30 שמציין רש"י את לשון חז"ל, "כמשמעו"⁶?
 31 ג) כיון שהפירוש "שאינו יכול לעמוד..." הוא
 32 כמשמעו, יוצא לכאורה, שאין חידוש בפירוש זה
 33 כשלעצמו, אלא כיון שרש"י מביא את הפירוש "הירא
 34 מעבירות שבידו", הוא צריך לציין גם את הפירוש
 35 "שאינו יכול..."⁷, כי אילו היה כותב את הפירוש השני
 36 בלבד, ניתן היה לחשוב שהוא שולל את הפירוש
 37 כמשמעו.
 38 אך לפי זה לא מובן: כיון שהפירוש "שאינו יכול
 39 לעמוד..." הוא הפירוש הפשוט, די היה לרש"י לכתוב
 40 את המילה "כמשמעו"⁷, כמקומות אחרים בפירוש
 41 על התורה⁸. מדוע עליו לפרט לאחר מכן "שאינו יכול
 42 לעמוד..."⁹?
 43 ד) מהו הקושי המתעורר בפסוקים הקודמים דוקא
 44 לפי הפירוש "הירא מעבירות שבידו", שבגללו צריך
 45 רש"י להוסיף כאן, למרות שבמקומו הוא לא אמר זאת,
 46 שמי שבנה בית או נטע כרם או ארש אשה אינו צריך
 47 לחזור בגלל עצמו, אלא כדי "לכסות על החוזרים
 48 בשביל עבירות שבידם"?
 49 ה) בדרך כלל אין רש"י מציין בפירושו את שמו
 50 של בעל הפירוש המובא, אף לא כאשר מובאים שני
 51 פירושים החולקים זה על זה¹⁰. אך כאן מציין רש"י,

א.

"הירא ורך הלבב"

1 מן הפסוק "ויספו השוטרים... מי האיש הירא ורך
 2 הלבב ילך וישוב לביתו"¹ מצטט רש"י, ב"דיבור
 3 המתחיל" השני, את המלים "הירא ורך הלבב"
 4 ומפרש²: "רבי עקיבא אומר: כמשמעו, שאינו יכול
 5 לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה³. רבי
 6 יוסי הגלילי אומר: הירא מעבירות שבידו. ולכך תלתה
 7 לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על
 8 החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי
 9 עבירה, והרואה חוזר, אומר שמא בנה בית או נטע
 10 כרם או ארש אשה".
 11 וצריך להבין בזה:
 12 א) המלים "הירא ורך הלבב" אינן דורשות,
 13 לכאורה, הסבר. מובן, שכאשר יוצאים למלחמה ייתכן
 14 שיפחדו,
 15 ולכן צריך היה משה רבינו לצוות "כי תצא
 16 למלחמה על אויבך... לא תירא מהם"⁴: וכן בכל
 17 מלחמה, צריך הכהן לומר "אל ירך לבככם אל
 18 תיראו..."⁵.
 19 ומהו אפוא הקושי ב"הירא ורך הלבב", שרש"י
 20 צריך לבאר?
 21 ב) אם רש"י מוצא לנכון לפרש "הירא ורך הלבב"
 22 – מדוע יש צורך בשני פירושים? מובן, שאין די
 23 בפירוש "הירא מעבירות שבידו" בלבד, כי המשמעות
 24 הפשוטה של "הירא ורך הלבב" היא: הוא חושש

1 ולא עוד אלא שמפורש הוא בקרא ובכ"מ: (ר"פ בשלח) דאין עצה
 לבטל החשש "פן ינחם העם בראותם מלחמה" ולכן "לא נחם אלקים
 דרך ארץ פלשתים"; במעשה מרגלים ועוד.
 ובפרט בנדודי, (ש"לכאורה) היראה מבוססת אף "כי ה"א ההולך
 עמכם" – שהרי התורה עצמה אומרת "פן ימות במלחמה" * (וראה להלן
 הערה 14).

2) כבספרי כאן.

3) לדוגמה בפרשתנו טז, יט. יז, יט.

4) וגם: למה אינו מפרש שהיראה היא מהגפת תריסין ומצהלת
 הסוסים וכו', כדלעיל פסוק ג'?

5) לדוגמה בפרשתנו (יט, ה) דרש"י כותב "יש מרכותינו" ויש
 מהם, ולא "רבי" "וחכמים" (מכות ז, ב) – (ובפרט שאז ה" בקיצור
 יותר), שגם מזה מובן שהזכרת השם הוא רק כשנוגע להפירוש.

1) פרשתנו כ, ח.

2) והוא כמשנה סוטה מד, סע"א. וראה גם ספרי כאן (כמה שינוים).

3) וב' ענינים אלו – שאינו יכול לעמוד כו' ולראות כו' – הם לנגד
 ב' הלשונות שבפסוק – הירא ורך הלבב.

4) לעיל כ, א.

5) שם, ג.

6) בגו"א כאן: שטעמא דריה"ג (הירא ורך הלבב אינו כמשמעו),
 כי להירא "כמשמעו" – הכהן יכול לומר לו עוד הפעם "אל תירא כי
 ה"א ההולך עמכם גו'", ולמה יחזור מהמלחמה בחנם. אבל אין לומר
 שזוהו טעמו של רש"י בזה שאינו מסתפק בפירושו הראשון כאן, כי –
 אפילו ל"בן חמש (למקרא)" פשוט הוא, שאפשר שהציווי "לא תירא גו'"
 (אף שבא בהטברה – כי ה"א ההולך עמכם גו' להושיע אתכם, מ"מ)
 לא יועיל לזה שהוא ירא ורך הלבב (ולהעיר מרמב"ם ה' מלכים ספ"ז).

* בגו"א כאן ד"ה ולפיכך תלתת: שנגם אליבא דר"ע החשש "פן ימות במלחמה" הוא דוקא למי שבנה בית, נטע כרם וכו'. אבל בפשטות. חושש זה הוא בנגוע לכל
 הסוגים שבפרשה. אלא שבג' אלו "דבר של נגמית נפש הוא זה", כדפרש"י.

רק לגבי "בעל עבירה", כדלעיל, מתעוררת השאלה: 20
ממה נפשך, אם הוא איננו בעל עבירה, אין הוא צריך 21
לחזור גם כאשר בנה בית וכו', כי אין הוא צריך 22
לחשוש "פן ימות במלחמה". ואם הוא בעל עבירה – 23
עליו לחזור מפני "עבירות שבידו", אף אם לא "בנה 24
בית...?" לכן אומר רש"י "ולכך תלתה לו תורה... שלא 25
יבינו שהם בעלי עבירה...". 26

ג.

ההסבר אינו מתקבל לפי הפשט

אך לאמיתו של דבר, אין להסביר כך: 27
(א) בדרך הפשט אין לשאול מדוע חוששת התורה 28
"פן ימות במלחמה" 14. ועל-אחת-כמה-וכמה אין 29
לשאול כיצד ייתכן שאדם יפחד לצאת למלחמה 15. 30
(ב) אילו היה נדרש הסבר בדרך הפשט לחשש "פן 31
ימות במלחמה", היה רש"י מסביר זאת בפעם הראשונה 32
שמופיע הענין בפסוק, ולא היה ממתין מספר פסוקים 33
מאוחר יותר 16. 34
(ג) מפני הסיבה ש"השטן מקטרג בשעת הסכנה" 17, 35
צריכים היו כולם לפחד לצאת למלחמה 18, שהרי "אין 36
צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" 19. מדוע 37
אומרים, שדוקא "הירא מעבירות שבידו ילך וישוב 38
לביתו", כלומר – רק סוג מסויים 20 של עבירות 21?

[בפנים – כי אם]:

לפי הפי' שהחזורים על בית כרם ואשה הוא – כדי "לכסות על 22
החזורים בשביל עבירות שבידם" ולא מצד עצמם, אינו מובן מ"ש "פן 23
ימות (הכונה בית) במלחמה"? ולכן מפרש, שלאחרי שנצטוו "ללך וישוב 24
לביתו" – אף שהטעם להציווי מלכתחלה הוא בכדי לכסות כו' – אם לא 25
ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות.

ועפ"ז מובן בפשטות מה שפירוש זה "ישוב.. שאם לא ישמע כו", 26
כותב רש"י אחריו* "מי האיש הירא.. מעבירות שבידו", ולא בפסוקים 27
שלפניו. – וראה בש"ח.

(17) בגו"א כאן: שאליבא דריה ג, מכיון ש"ה אלקיכם ההולך עמכם 28
גו' להושיע אתכם" – "לא נקרא שעת מלחמה שעת סכנה". ולפי"ז אפשר 29
לומר (בדוחק עכ"פ), שבנוגע לכל ישראל אין חשש "פן ימות במלחמה" 30
– אף שהשטן מקטרג בשעת הסכנה – מכיון שהמלחמה אינה שעת 31
סכנה. ושאינו מי שעבר על עבירות חמורות, שאין הקב"ה עמו ר"ל (וע"ד 32
מ"ש בגו"א בענין "אם לא ישמע לדברי הכהן").

אבל, ע"פ דרך הפשט, פשוט שמלחמה היא שעת סכנה, כנ"ל הערה 33
14. וראה גם רש"י תצא כג, יו"ד: "כי תצא גו' ונשמרת – שהשטן 34
מקטרג בשעת הסכנה" (ופשוט, שהסכנה אינה מצד "כל דבר רע", כ"א 35
ש"כי תצא גו' מצד עצמו הוא שעת סכנה, ולכן "ונשמרת גו").

(18) וכמובן ממה שחשש יעקב "פן יקראנו אסון" בנוגע לבנימין, לפי 36
שהשטן מקטרג כו' (ראה בהנסמן בהערה 13).

(19) קהלת ז, כ.

(20) ראה סוטה מג, א-ב.

(21) וגם: מכיון שלפי פירוש זה חוששת התורה שבעלי עבירה ימותו 37
במלחמה, הרי (א) גם בעלי עבירה שאינם יראים צריכים לחזור, ולא רק

1 שאת הפירוש הראשון אומר רבי עקיבא, ואת השני –
2 רבי יוסי הגלילי. ולכאורה, מדוע יש לציין זאת 11?

ב.

"ולכך תלתה לו תורה..."

3 לגבי העובדה, שרש"י מביא כאן את הפירוש
4 "הירא מעבירות שבידו", ומציין גם את סוף המאמר
5 של רבי יוסי הגלילי "ולכך תלתה לו תורה..." – ניתן
6 היה, לכאורה, לבאר 12, שהקושי של רש"י הוא:

7 הענין כמשמעו אינו מובן, שהרי ממה נפשך:

8 אם מדובר על מי שעבר עבירות שחייבים עליהן
9 מיתה ר"ל בידי שמים, הוא ייענש גם אם לא יצא
10 למלחמה, ואם אין הוא חייב מיתה – לא ייגרם לו נזק
11 אף אם יצא למלחמה. ואינו מובן: כיצד אפשרי "איש
12 הירא ורך הלבב", הפוחד לצאת למלחמה?

13 כדי ליישב קושי זה, אומר רש"י בפירושו השני:
14 "הירא מעבירות שבידו" – שמדובר על אדם שעבר
15 עבירות – לא עבירות חמורות שחייבים עליהן מיתה.
16 אך ידוע, ש"השטן מקטרג בשעת הסכנה" 13, ולכן הוא
17 חושש לצאת למלחמה.

18 משום כך ממשיך כאן רש"י ואומר "ולכך תלתה לו
19 תורה...": כיון שהחשש "פן ימות במלחמה" מתאים

(11) יתרה מזו: בנדר"ד באם ה' רש"י כותב סתם "יש מרבתינו" ה' 22
כולל (בפירוש "מעבירות שבידו") גם ר' יוסי (סוטה מד, סע"א) ות"ק 23
דספרי כאן. ובכתבו ריה"ג שוללם!

(12) ראה עד"ז ר"אם כאן.

(13) כדפרש"י לעיל מקץ מב, ד. ויגש מד, כט.

(14) ואף שהובטחו "כי ה"א ההולך עמכם גו' להושיע אתכם", הרי 24
(א) אפשר שזהו בנוגע להכלל, ולא בנוגע ליחידים. וראה רמב"ן כאן 25
(פסוק ד): "בדרך הארץ בכל המלחמות ימותו אנשים גם מכת 26
הנוצחים". (ולהעיר, שאפילו במלחמת מדין – אף שהיתה ע"י משה 27
[שהנהגה על ידו היתה – באופן שלמעלה מהטבע (ראה לעיל ע' 56 28
ובהנסמן ע"ס)], מ"מ כאשר "לא נפקד ממנו איש – (אז) ונקרב את קרבן 29
ה" (מטות לא, מ"ט). ומכ"ש "כי תצא למלחמה גו'" דפרשתנו, שמדובר 30
ע"ד המלחמות שלאחרי הסתלקות משה).

(ב) אפילו את"ל שההבטחה היא גם בנוגע ליחידים), הרי אפשר, 31
שגם בלי קטרוג השטן יגרום החטא (ראה פרש"י לעיל וישלח לב, יא – 32
שאינו מטעם ד"השטן מקטרג בשעת הסכנה" שזה מודיע רש"י לאחרי 33
זה (בפ' מקץ ע"ס) ובהדגשה "ומכאן" – ולא בפ' וישלח). וגם – כשהחטא 34
אינו בסוג העבירות ד"הירא מעבירות שבידו" (ראה לקמן בפנים), 35
כדמוכח בפרש"י וישלח ע"ס.

(15) וראה לעיל הערה 6.

(16) ומ"ש רש"י "ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי כהן כדאי 36
הוא שימות" הוא

[?] לפי שהוקשה לי: מכיון שאין מיתה בלא חטא הרי אין מקום 37
להחשש "פן ימות במלחמה" – כי (נוסף לזה שברוך הפשט אי"ז קושיא, 38
כבהערה 14) לפ"ז הו"ל לרש"י לפרש זה בפסוק ה' שלפני זה, כמ"ש

לפי הפירוש הראשון, המשמעות של "הירא ורך" 24
 הלבב" היא אכן "כמשמעו" – הוא חושש מהמלחמה 25
 עצמה. אך בכל זאת אין זה סוג הפחד שעליו הכריזו 26
 לפני כן "אל ירך לבבכם...", כי פחד זה הוא – שאינו 27
 יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה" 23: 28
 בטבעו של האדם, ככל שהוא מתקרב לדבר המפחיד, 29
 כך הוא עלול יותר להיבהל. לכן צריך היה להמתין עם 30
 ההכרזה "מי האיש הירא..." עד לסוף, בסמוך מאד 31
 לקרב, כדי שישוב גם מי ש"אינו יכול לעמוד בקשרי 32
 המלחמה ולראות חרב שלופה", הנבהל רק כשמתקרבים 33
 מאד למלחמה. 34

אך פירוש זה כשלעצמו אינו "חלק": כל שלוש 35
 ההכרזות – "שמע ישראל... אל ירך...", אשר "כהן 36
 מדבר ומשמיע" 24; שלוש ההכרזות "מי האיש" 37
 הראשונות – "אשר בנה בית... נטע כרם... ארש 38
 אשה..." אשר "כהן מדבר ושומר משמיע" 22, ו"ויספו 39
 השוטרים... מי האיש הירא...", אשר "שוטר מדבר 40
 ושומר משמיע" 22 – באו בזו אחר זו, ולא התרחש 41
 ביניהן דבר שיכול היה להגביר את הפחד. 42

לכן מביא רש"י פירוש נוסף: "הירא מעבירות 43
 שבידו" 25. ולכן תלתה לו תורה... – כיון שהסיבה לכך 44
 שגם "האיש אשר בנה בית... נטע כרם... ארש אשה" 45
 שבים, היא כדי "לכסות על החוזרים בשביל עבירות 46
 שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה", לכן עכבו את 47
 ההכרזה "הירא ורך הלבב" לסוף, כדי שלא יבינו 48
 שבעלי העבירה "חוזרים בשביל עבירות שבידם" 27. 49

ד.

שני סוגי מורא

1 ההסבר לכך שרש"י צריך לפרש את "הירא ורך
 2 הלבב" הוא, שבלימוד הפסוק ללא פירוש רש"י
 3 מתעורר קושי:
 4 כאשר יוצא למלחמה אדם המפחד, הוא מסכן את
 5 שאר אנשי החיל ואת כל מהלך המלחמה, כנאמר "ולא
 6 ימס את לבב אחיו כלבבו". ואם כך, צריך היה להכריז
 7 את ההוראה החשובה ביותר – "מי האיש הירא ורך
 8 הלבב ילך וישוב לביתו" – ראשונה. מדוע מעכבים
 9 זאת עד לסוף, לאחר ההכרזות "מי האיש אשר בנה
 10 בית... נטע כרם... ארש אשה"?

11 הקושי אף מתגבר: ביציאה למלחמה, ההכרזה
 12 הראשונה, של הכהן, היא "שמע ישראל... אל ירך
 13 לבבכם אל תיראו...", ומיד לאחר מכן – "ודברו
 14 השוטרים... מי האיש אשר בנה... ילך וישוב לביתו" 22.
 15 ולפי זה קשה יותר: מדוע אין ההכרזה "מי האיש הירא
 16 ורך הלבב ילך..." סמוכה ל"אל ירך לבבכם אל
 17 תיראו..."?

18 הכרחי לומר, שבשני הפסוקים – "אל ירך
 19 לבבכם..." ו"מי האיש הירא..." – הכוונה היא לשני
 20 סוגים שונים של מורא ורכות לבב, ולכן אין הם
 21 מופיעים בסמיכות, ושאת סוג החשש של "הירא ורך
 22 הלבב" מתאים להכריז דוקא לאחזר שאר ההכרזות.

23 לכן מפרש זאת רש"י בשני פירושים:

י"ל (לפי פירוש הראשון), שטרם יציאתם מהספר, מתקשרים לעמוד צפופים ובחרבות שלופות.

(24) פרש"י כ, ח.
 (25) ולפי"ו, פירוש "הירא מעבירות שבידו" הוא – שהאיש ירא ולא שחתורה חוששת שימות מעבירות שבידו – כי קטרוג השטן אפשר להיות בנוגע לכולם (כנ"ל סו"ס ג); ולאידך גיסא: מ"ש "ה"א ההולך עמכם גו' להושיע אתכם", הוא גם בנוגע לבעלי עבירה (שהרי גם להם ישנו זכות ק"ש – ראה רש"י כ, ג. ודלא כבהערה 16). ועפ"ז מתורצות הקושיות שבהערה 21.

(26) גם באם בפועל, היו בעלי עבירה חוזרים אחרי שאר ההכרזות, הרי מיד שמכריזים "מי האיש הירא גו'" – ניכר על בעלי עבירה שמכנינים עצמם לחזור.

(27) לכאורה אפשר להקשות: מנ"ל לרש"י שטעם החזרת האיש אשר בנה בית וכו' הוא רק בכדי לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם (ראה לעיל הערה 16), דלא כהנה: אפילו אם היו חוזרים (גם) בשביל עצמם, מובן מה שההכרזה "מי האיש הירא גו'" היתה לבסוף – בכדי לכסות כו'?

אבל – אינו. כי באם דין החוזרים על בית וכרם ואשה ה' מצד עצמו היו מכריזים "מי האיש הירא גו'" – שהיא הכרזה חכי עיקרית – קודם לשנים מהם, מכיון שחזרתם של הנ"ל אינו נוגע כ"כ כחזרת הירא

הירא מעבירות שבידו. (ב) הטעם שצריכים לחזור הוא – כדי שלא ימותו ולא רק מצד "ולא ימס גו'".

(22) בסוטה מב, סע"א ואל"ך: "בספר מה הוא אומר שמעו דברי מערכי המלחמה וחזרו, במלחמה מה הוא אומר אל ירך לבבכם כו'". ומפשטות הסוגיא שם (ראה לח"מ הל' מלכים פ"ז ה"ב, ש"כ"ה לפי פרש"י) מוכח, ש"מי האיש גו'" אמר רק בספר. ולפי"ז אמר "אל ירך לבבכם" – לאחרי "מי האיש". אבל פשוטו של מקרא ה"ה, ש"אל ירך לבבכם" אמר לפני "מי האיש".

ולהעיר מרמב"ם שם ה"ג, ובלח"מ שם ה"ב) "שדחקו סדר הכתוב". אלא שלפי הרמב"ם – דרך ההלכה – סדר הכתוב הוא בעת עריכת המלחמה, וההתראה דספר – לא איירי בה קרא. משא"כ לפי דרך הפשט – שתי ההכרזות (ובהסדר שנאמרו בנתיב) היו "כקרבכם אל המלחמה – סמוך לצאתכם מן הספר" (לעיל כ, ב. פרש"י שם).

(23) ועפ"ז יובן מה שרש"י אינו מפרש כאן שורך הלבב והיראה הם מהגפת תריסין ומצהלת הסוסים וכו' (ראה לעיל הערה 9) – כי צהלת הסוסים וכו' היינו בעת המלחמה גופא (ראה רש"י כ, ג), ובמילא, גם בסוף ההכרזות – מכיון שנמצאים עדיין "סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם" (ראה הערה הקודמת) – אין הידיעות ע"ד דברים אלו מפחידים את הירא יותר מלפנ"ז. משא"כ "קשרי המלחמה" [שמתקשרים לעמוד צפופים שלא יפרידום אויבים (רש"י סוטה מד, א)] ו"חרב שלופה" –

31 הכוונה היא רק ל"הירא מעבירות שבידו". וקשה: 32 מדוע לא הכריזו שגם החושש מהמלחמה עצמה 33 ישוב?

34 לפי פירוש זה הכרחי לומר, שדבר זה כבר מובן 35 מ"אל ירך לבככם...": כיון שהכריזו לפני ההולכים 36 למלחמה, שלא יחששו, כבר הובן, שמי שאינו מסוגל 37 לציית לדברי הכהן, צריך לשוב לביתו. הכרזה זו 38 נאמרה בתחילת דברי הכהן, כדלעיל, וכל אלו יכלו 39 לשוב אף לפני הכרזות השוטרים, ולכן אין החוזר 40 משום העבירות "מכוסה", ו"לכך תלתה לו תורה...".

41 אך עדיין אינו מובן²⁹: אמנם, אפשר להבין זאת 42 מ"אל ירך לבככם, אל תיראו..." – אך מדוע לא הוכרו 43 במפורש, ש"הירא ורך הלבב כמשמעו ילך וישוב 44 לביתו"?

45 שאלה זו מבהיר רש"י בציינו את שמות בעלי שני 46 הפירושים – רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, כדלהלן.

ו.

רבי עקיבא: פרטים רבים; רבי יוסי הגלילי:

פרט אחד

47 כאשר אפשר לבאר פסוק מסויים בשני אופנים: 48 שהוא כולל מספר פרטים, או שהוא עוסק בפרט אחד 49 בלבד – מוצאים במקומות רבים, שרבי עקיבא מבאר, 50 שהפסוק כולל מספר פרטים, ואילו רבי יוסי הגלילי 51 מבאר שיש בו פרט אחד בלבד. ולדוגמא:

52 על הפסוק "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל 53 במים"³⁰, מבאר רבי עקיבא³¹, ש"ובשל מבושל" הוא 54 כל אופן שיכול להיקרא בישול. כלומר, אף כאשר 55 מכניסים את הכרעיים ואת בני המעיים לתוך הפסח, 56 ולא רק "בתוך הקדירה". ואילו רבי יוסי הגלילי מפרש, 57 ש"ובשל מבושל" הוא פרט אחד בלבד: כאשר 58 מבשלים בתוך הקדירה, ואילו הכנסת הכרעיים ובני 59 המעיים לתוך הפסח אינה נחשבת לבישול.

1 אך גם בפירוש זה יש קושי (ואף יותר מהפירוש 2 הראשון), כי אין הוא "כמשמעו": חשש מהמלחמה, 3 ולכן מביא רש"י את הפירוש הראשון – וכפירוש 4 ראשון ועיקרי לפי הפשט – ש"הירא ורך הלבב" הוא 5 "כמשמעו".

ה.

החוששים שבים לפי הכרזת הכהן

6 אך עדיין יש להבין: כיון שהסיבה ל"הירא ורך 7 הלבב ילך וישוב לביתו" היא, כנאמר – "ולא ימס את 8 לבב אחיו כלבבו", מובן, שאפילו לפי הפירוש "הירא 9 מעבירות שבידו" צריך לשוב גם "הירא ורך הלבב 10 כמשמעו". ומדוע אפוא הכריזו רק על "הירא מעבירות 11 שבידו"²⁸?

12 לפי הפירוש שהמשמעות של "הירא ורך הלבב" 13 היא "שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה...", אין 14 לשאול, מדוע לא הכריזו גם שהירא מעבירות שבידו, 15 והירא אף לפני שמתקרבים למלחמה, "ילך וישוב 16 לביתו" – כי לפי פירוש זה, אכן נכלל כל מורא 17 ב"הירא ורך הלבב". אך בכל זאת נאמרת ההכרזה 18 בסוף, כי נכלל בה גם "מי שאינו יכול לעמוד...", 19 שפחדו מתעורר מאוחר יותר, כדלעיל.

20 אך לפי הפירוש "הירא מעבירות שבידו" אין לומר 21 שב"הירא ורך הלבב" נכלל גם "הירא כמשמעו" – כי 22 אז אפשר היה להכריז "מי האיש הירא..." לפני "מי 23 האיש אשר בנה בית...", ולא היה ניכר שבעלי העבירה 24 שבים מפני העבירות שבידם, כיון שההכרזה היתה 25 מכוונת כלפי כל החוששים.

26 יותר מכך: לפי זה לא היה צורך כלל לשחרר את 27 מי שבנה בית וכו', שהרי החוזר משום העבירות – 28 "מכוסה". מכך שמשחררים את מי שבנה בית וכו', 29 ושההכרזה באה בסוף כדי "לכסות על החוזרים בשביל 30 עבירות שבידם", הכרחי לומר, שב"הירא ורך הלבב"

בנה בית כו' – הרי בלאה"כ מכוסה ע"י הירא כפשוטו (כדלקמן בפנים).
29 קושיא גמורה אינה

– שהרי כמה ענינים ודינים שבתורה נלמדים מאמירה כללית וכיו"ב – אבל בעניננו אין זה גלאטיק (=חלק), שהרי דינו וענינו אמורים בפרטיות, וכנראה גם בזה שלא נאמר (בקיצור): אשר בנה בית חדש ולא חנכו או נטע כרם גו' או ארש אשה גו' ילך וישוב לביתו גו' – ולכן גם הירויץ ע"ז מרומז רש"י, אבל אינו כותבו בפירוש.

30 בא יב, ט.

31 פסחים ער, א.

ורך הלבב שגורם ל"ימס את לבב גו'", כנ"ל בתחלת הסעיף. ובשביל "לכסות כו'" הרי די בהכרזה אחת* לפני "מי האיש הירא" – היינו הכרזה שלא במקומה. ועכצ"ל שלולא הטעם ד"לכסות כו'" – לא היו חוזרים, ולכן כל ג' ההכרזות באו לפני "מי האיש הירא גו'".

28 בסוטה (מד, ב) אמרו, שממ"ש "ולא ימס גו'" למדים (גם לריה"ג) שכשישנו חשש זה ע"י יראה כפשוטה, ילך ישוב לביתו – אף שאינו נכלל ב"הירא ורך הלבב". אבל לפי דרך הפשט: א) מכיון ש"ולא ימס גו'" הוא רק טעם ל"הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", הצרכו להכריז שגם הירא כמשמעו ילך וישוב כו'. ב) למה הוצרכו לכסות כו' ע"י

* ואין להקשות ד"כ די שרק אחד משלשה אלה יחזור – דאינו. שהרי הטעם דכל ג' אלה אחד הוא (דבר של עגמת נפש הוא זה או כיו"ב) ולכן אין לחלק בנגזר לדינים. ומש"כ בהכרזה. ובפרט שמכריזים על כ"א"ר א בפני עצמו. וק"ל.

בתשובה – הדומה למסירות נפש³⁹ – הוא זיכה אותו 32
 מיד, אף כאשר התשובה עדיין לא גרמה לשיפור 33
 התנהגותו בפועל, ש"בל ישוב עוד לכסלה... ולא יעבור 34
 עוד מצות המלך ח"ו הן במצות-עשה והן במצות 35
 לא-תעשה"⁴⁰. 36

לכן אין רבי עקיבא יכול להסביר, ש"הירא 37
 מעבירות שבידו" צריך לשוב מן המלחמה, כי כאשר 38
 היהודי ירא מהעבירות שבידו, הרי הוא חש שלא נהג 39
 כשורה, ויודע שמגיע לו על כך עונש, ושהקדוש-ברוך- 40
 הוא יכול להענישו ויענישנו על כך, והוא אינו חפץ 41
 בעונש שהוא תוצאה, גם לפי הרגשתו שלו, מהעבירה 42
 שהוא עבר – ואז הכרחי שהוא יגיע לידי חרטה על 43
 הגורם, על העבירה – "הרהר תשובה"⁴¹. ואף אם 44
 לפעמים עדיין אין בכוחו "לפרוש מחטאיו לגמרי 45
 להיות מודה ועוזב"⁴², אך כיון שזאת רק לגבי הכוחות 46
 הגלויים, שהתעוררות עצם הנשמה (שהביאה להרהור 47
 התשובה)⁴³ עדיין לא חדרה אליו עד כדי החלטה 48
 לשנות את התנהגותו בפועל, אבל הוא הרהר תשובה, 49
 ומשום כך סובר רבי עקיבא⁴⁴, מזכה ישראל, שעל ידי 50
 הרהור תשובה זה בלבד הוא הופך מרשע גמור לצדיק 51
 גמור. 52

וכיון שכך, יוצא, שעצם היותו "ירא מעבירות 53
 שבידו" מוחק את עבירותיו, ואין הוא צריך לחשוש 54
 מיציאה למלחמה. 55

ח.

הפירושים קשורים לחודש התשובה

כל הענינים בתורה מדוייקים לחלוטין, וכאן אנו 56
 רואים כיצד שני הפירושים של רבי יוסי הגלילי ושל 57
 רבי עקיבא על "הירא ורך הלבב" קשורים במיוחד 58
 לפרשת שופטים, הנקראת בשבת הראשונה של חודש 59
 אלול – חודש התשובה. 60

גם פרשת ראה נקראת לפעמים בראש חודש אלול, 61
 אך ביום הראשון של ראש חודש, 62

כך גם לגבי הפסוק "למשמרת למי נדה"³²: רבי 1
 יוסי הגלילי סובר³³, שפרה ששתתה מי חטאת טהורה 2
 אף מיד לאחר השתיה, כי מי החטאת ששתתה הפרה 3
 אינם נכללים ב"למשמרת למי נדה", אלא הם שמורים 4
 רק למי נדה, ולכן אינם מטמאים. לעומת זאת, רבי 5
 עקיבא סובר, שב"משמרת למי נדה" נכללים גם מים 6
 שהיו לפני כן "למשמרת למי נדה", למרות שעתה אין 7
 הם שמורים. 8

כך הם נחלקים גם בביאור הפסוק "כי ימצא איש 9
 נערה בתולה אשר לא אורשה"³⁴: רבי יוסי הגלילי 10
 סובר³⁵, ש"נערה שנתארסה ונתגרשה אין לה קנס", כי 11
 "אשר לא אורשה" כולל רק את הפרט ש"לא נתארסה 12
 מעולם". ואילו רבי עקיבא סובר, שגם הפרט של נערה 13
 שנתארסה ונתגרשה נכלל ב"לא אורשה", ו"יש לה 14
 קנס...". כי לאחר שנתגרשה היא נמצאת במצב של 15
 "לא אורשה", למרות שהיתה פעם ארוסה. 16

וכך הם נחלקים – כל אחד לשיטתו – לגבי 17
 המשמעות של "הירא ורך הלבב": לפי שיטת רבי 18
 עקיבא, המבאר בכל מקום שהפסוק כולל בהרחבה 19
 כמה שיותר ענינים, יש לומר, ש"הירא ורך הלבב" 20
 כולל כל סוג של פחד. ואילו לפי שיטת רבי יוסי 21
 הגלילי, המבאר בכל מקום שהפסוק עוסק בענין אחד 22
 בלבד בדיוק ובצמצום, יש לומר, שגם "הירא ורך 23
 הלבב" כולל סוג אחד של פחד – "הירא מעבירות 24
 שבידו". 25

ז.

רבי עקיבא - מזכה ישראל

הסבר נוסף לכך שרבי עקיבא אינו מקבל את 26
 ההסבר "הירא מעבירות שבידו": 27

רבי עקיבא "רגיל לזכות את ישראל"³⁶, וכיון שנל 28
 ימיו הוא השתוקק להגיע למסירות נפש בפועל³⁷, 29
 למרות שהדבר ימנע ממנו קיום תורה ומצוות כאן 30
 למטה³⁸, מובן, שבראותו אצל יהודי כיוון של חזרה 31

(39) ראה לקו"ש ח"ו ע' 130 שם ובהנסמן שם.

(40) לשון אדה"ז באגה"ת פ"א.

(41) להעיר מבעה"ט כאן, ש"הירא מעבירות שבידו" שייך ל"הירא

את דבר ה'". וראה לקמן הערה 43.

(42) לשון אדה"ז בתניא פי"א.

(43) דאף שבגילוי הוא ירא מעבירות שבידו שלא יענש, הרי בפנימיות, בא זה מצד עצם הנשמה, כמובן מפקס הרמב"ם ספ"ב מהל' גירושין. וראה לקו"ב בס' התניא ח"ב ע' קיב סעי' ג (אגה"ק עם ליקוט פירושים (קה"ת, תשמ"ו) ע' קפח).

(44) משא"כ ריה"ג, שאינו מחשיב כ"כ – ראה חגיגה יד, א: "אחד לו ואחד לדוד דברי ר"ע. אמר לו ריה"ג עקיבא עד מתי אתה עושה

(32) חקת יט, ט.

(33) ספרי שם. תוספתא סוף מקואות.

(34) תצא כב, כח.

(35) כתובות לח, א.

(36) רש"י ד"ה שבקי' – סנה' קי, ב.

(37) ברכות סא, ב. ומכיון שהשתוקק לזה – הרי "במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא כולו" (נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 130 הערה 29).

(38) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 251 הערה 14, שאי"ז סותר להמבואר (בד"ה אח"מ תרמ"ט ובכ"מ) בענין ר"ע שנכנס בשלום ויצא בשלום. עיי"ש.

29 הקדוש-ברוך-הוא ומתבונן במצב נפשו, הרי הוא חוזר
30 בתשובה. אם כך, צריך היה הרמב"ם לכתוב "וחזרו
31 בתשובה" לאחור "וזכרו בוראכם... הביטו לנפשותיכם"
32 – כשם שהוא כותב זאת לאחר "עוררו ישנים... וחפשו
33 במעשיכם", כיון שזה – ההתעוררות מהשינה והחיפוש
34 במעשים – מביא לידי "וחזרו בתשובה"?

35 מכך מובן, שההכנה לעיקר ענין התשובה, שהוא
36 "שיעזוב החוטא חטאו... ויגמור בלבו שלא יעשהו
37 עוד..."⁵¹, היא רק "עוררו ישנים... וחפשו במעשיכם".
38 ואילו המלים "וזכרו בוראכם... הביטו לנפשותיכם..."
39 עוסקות בדרגות נעלות יותר של תשובה.

40 כמוסבר בתורת החסידות⁵², ש"עוררו ישנים... וחזרו
41 בתשובה" היא התשובה של "מלכיות", שהיהודי
42 מקבל על עצמו מכאן ולהבא, שלא למרוד במלכותו
43 יתברך, ולא לעבור על "מצות המלך" – שזוהי מצות
44 התשובה⁵³; "וזכרו בוראכם... ולא יציל", היא התשובה
45 שבבחינת "זכרונות"; ו"הביטו לנפשותיכם..." – היא
46 התשובה של "שופרות".

יא.

התעוררות ואחר-כך חיפוש

47 גם בהכנה ל"וחזרו בתשובה", לעיקר ענין
48 התשובה, יש, באופן כללי, שני ענינים: א) "עוררו ישנים
49 משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם". ב) "וחפשו
50 במעשיכם".

ההסבר לכך הוא:

52 בראש ובראשונה צריכה להיות התעוררות, כי כל
53 עוד האדם "ישן", אפילו באופן של "שינה", ועל-
54 אחת-כמה-הוכמה במצב של "תרדמה"⁵⁴ ר"ל, ערבה
55 עליו שנתו ולא אכפת לו כלל מצבו ואופן התנהגותו.
56 לאחר התעוררותו מ"שנתו", והתחלתו לחשוב על
57 חזרה בתשובה, הרי כדי שתשובתו תהיה אמיתית –
58 שלא יעבור שוב על אף אחת ממצוות המלך – עליו

1 ובנוסף לכך שהיום הראשון של ראש חודש הוא
2 יום השלושים של החודש הקודם,
3 הרי התקיעות של חודש אלול (שענין "הירא ורך
4 הלבב" קשור לתקיעות שבאלול, כדלהלן בסעיף יד),
5 מתחילות להישמע ביום השני של ראש חודש⁴⁵.

ט.

"עלה אלקים בתרועה"

6 בדברי ה"טור"⁴⁶ על תקיעת השופר באלול, הוא
7 מביא תחילה את הפסוק⁴⁷ "עלה אלקים בתרועה...",
8 ומיד הוא ממשיך ואומר: "לכן התקינו חז"ל שיהו
9 תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש,
10 בכדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה, שנאמר⁴⁸ אם
11 יתקע שופר בעיר..."

12 ולכאורה: הפסוק "עלה אלקים בתרועה" עוסק
13 בתרועה של ראש השנה, וכיצד הוא מצוטט ב"טור"
14 לגבי התקיעות של אלול⁴⁹? מכך רואים, שבתשובה
15 שעל ידי התקיעות של אלול – החל מראש חודש –
16 כבר נכללת, ולפחות בהעלם, גם דרגת התשובה של
17 התקיעות של ראש השנה.

י.

ההכנות בהתאם לדרגות השונות של תשובה

18 ההסבר לכך הוא:

19 בביאורו של הרמב"ם⁵⁰ על ה"רמז" של התקיעות
20 שבראש השנה, שזהו ענין התשובה, הוא אומר:
21 "כלומר, עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו
22 מתרדמתכם וחפשו מעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו
23 בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושונים
24 כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו
25 לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד
26 מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

27 ולכאורה, "וזכרו בוראכם... הביטו לנפשותיכם"
28 היא הכנה ל"וחזרו בתשובה": כאשר יהודי זוכר את

ב"וגוי", והתיבות "עלה אלקים בתרועה" כתב בפירושו, משמע ש(גם) תיבות אלו שייכות להתקיעות דאלול.

(50) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(51) לשון הרמב"ם שם פ"ב ה"ב (ושם לפניו): "ומה היא התשובה כו".

(52) המשך ר"ה תרס"ו בתחלתו. ד"ה שופר של ר"ה תש"ב פ"ג. עיי"ש.

(53) אגה"ת פ"א.

(54) ההפרש בין שינה לתרדמה – נתבאר (ע"פ דא"ח) בד"ה יו"ט של ר"ה תש"י פ"ה"ו.

שכינה חול". ולהעיר גם מפלוגתת ריה"ג ור"ע במשנה ס"פ חלק. מכות יא, ב.

(45) ראה הדיעות בזה בנו"כ השו"ע – או"ח סתקפ"א. ואנו אין לנו אלא הוראת נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שביום השני דר"ח אלול מתחילין לתקוע, וביום הראשון – תוקעין (רק) להתלמד.

(46) או"ח שם.

(47) תהלים מז, ו.

(48) עמוס ג, ו.

(49) בב"ח שם, שכונת הטור היא – לסיום הכתוב "ה בקול שופר", עיי"ש. אבל מכיון שתיבות אלו לא העתיק הטור בפירושו (ורק רמזם

אחור כן, בראש השנה, גם לשלימות של "וחזרו 26
בתשובה", מפני ההכנה של "וחפשו במעשיכם" – 27
לתשובה של "מלכיות", ועד שמגיעים גם לדרגות 28
הנעלות יותר בתשובה – "וזכרו בוראכם..." ו"הביטו 29
לנפשותיכם..." שהם כנגד "זכרונות" ו"שופרות". 30

יג.

שלוש דרגות בשלושה סוגי קולות

שלוש דרגות אלו בתשובה נרמזות בשלושת סוגי 31
הקולות: תקיעה, שברים ותרועה.⁵⁸ 32

מזה שבחודש אלול תוקעים, בנוסף לתקיעה, גם 33
שברים ותרועה, ואף – לפי מנהגנו – את סדר 34
התקיעות כולו: תשר"ת תש"ת תר"ת⁵⁹, מוכה, 35
שבהתעוררות של אלול, החל מיום א' באלול, נמצאות 36
בהעלם (לא רק שלימות התשובה שכנגד מלכיות, 37
אלא) גם דרגות התשובה שכנגד זכרונות ושופרות, 38
הנרמזות בקולות של שברים ושל תרועה. והגילוי הוא 39
רק בראש השנה. 40

לפי זה יובנו דברי ה"טור": "שנאמר עלה אלקים 41
בתרועה... לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בראש חודש 42
אלול... וכל החודש... שנאמר אם יתקע שופר 43
בעיר...": בגלוי זהו רק ענין של "יתקע שופר...". 44
החרדה הכללית⁶⁰, וההתעוררות מהשינה. אך 45
ההתעוררות היא באופן⁶¹, שיש בה בהעלם (ובראש 46
השנה מתגלה) הענין של "עלה אלקים בתרועה...", 47
דרגת התשובה שבראש השנה, עד ל"הביטו 48
לנפשותיכם" – הדרגה הגבוהה ביותר בתשובה 49
הנרמזת בקול "תרועה". 50

המשך בעמוד קפה

(* (לשון המקורי של השיחה) "ליגענדיק אין בענט זעקס א זייגער אין דערפרי. הערט מען שוין. אז מען בלאזט שופר. דער קול השופר וועקט אריין. מען איז נענט ניט צופרידן מיט זיין. פארוואס מען איז נענט אזוי שפעט געשלאפן. אין רעיון לויפט דורך... אז. אין די טעג קען מען גאר אנדערש אויפטאן. מען דארף זיין א מענטש. מען דארף די צייט ניט פארשלאפן".

1 לחפש במעשיו. כי בדברים שבהם כבר נכשל, עליו
2 לקבל החלטה נחושה יותר, וחיזוק מיוחד, כדי שלא
3 ייכשל בהם שוב.

יב.

לאחר חודש אלול - תשובה בראש השנה

4 בקשר לתקיעות של (ראש חודש) אלול, כותב כ"ק
5 מורי חמי אדמו"ר⁵⁵ (בתרגום חפשי*): כששוכבים
6 במיטה בשעה שש בבוקר, כבר שומעים... את תקיעת
7 השופר. קול השופר מעורר. יש לאדם תחושה כלשהי
8 של אי-שביעות רצון מעצמו, מדוע הוא ישן כה
9 מאוחר, וחולפת במוחו מחשבה... ש... בימים אלו
10 אפשר להשתנות, צריך להיות אדם, אין לישון בזמן
11 כזה.

12 ולכאורה: בדבריו "מדוע הוא ישן כה מאוחר... אין
13 לישון בזמן כזה", מתכוון הרבי לענין של "עורו ישנים
14 משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם"⁵⁶. אך מדוע אין
15 הוא מביא במפורש⁵⁷ גם את הענין של "וחפשו
16 במעשיכם", שגם ענין זה קשור, כדלעיל, לעיקר ענין
17 התשובה?

18 ההסבר לכך הוא:

19 החידוש של קול השופר של אלול – הן בענין
20 החרטה על העבר, והן בענין הקבלה להבא – הוא
21 בעיקר לגבי ההתעוררות, ש"יש לאדם תחושה כלשהי
22 של אי-שביעות רצון מעצמו, מדוע הוא ישן כה
23 מאוחר", עד עתה, וש"אין לישון בזמן כזה" – מכאן
24 ולהבא.

25 ולאחר התעוררות התשובה בחודש אלול, מגיעים

(55) לקו"ד ח"א קטז, א. – רשימת השיחה היתה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר בעצמו.

(56) ובי' הלשונות "שלאפן" ו"פארשלאפן" – הם ב' הענינים דשינה ותרדמה: "פארשלאפן" – שינה (שאינה חזקה), ו"שלאפן" – תרדמה (שינה חזקה ביותר).

ו"ל, שזהו גם מה שבנוגע להעבר, כותב "פארוואס מען איז עפעס אזוי שפעט געשלאפן", ובנוגע ללהבא – "מען דארף די צייט ניט פארשלאפן" – כי בתחלה מתעורר הוא מן התרדמה (ועד – אז ער איז ניט צופרידן וואס ער איז אזוי שפעט געשלאפן), ולאחרי שנתעורר כבר מתרדמתו וחושב בהאמת (ראה ד"ה יו"ט של ר"ה הנ"ל רפ"ו), בא לו ברעיונו "אז מען דארף די צייט ניט פארשלאפן", שיתעורר גם משינה ולא יחשוב את השקר לאמת.

(57) אף ש"ל שרמזו ב"ג אָ ר אַ נ ד ע ר ש א ו י פ ט אַ וְ כַן בַּמ"ש

"מען דארף זיין א מענטש" מרמז להחלטה וההתחזקות ברמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת, שאז הוא "מענטש" שלם ברמ"ח אברים ושס"ה גידים (ראה לקו"ת נצבים מה, ג).

(58) ד"ה שופר של ר"ה שם.

(59) שהם כנגד עשר כחות הנפש – שמזה מובן, שגם התשובה ד(ר"ח) אלול, אף שבעיקר היא רק הזזה כללית, שייכת היא מ"מ לכל הכחות.

(60) כסיום הכתוב (עמוס שם) – שהטור מרמזו ב"גווי": ועם לא יחדו.

(61) ובדוגמת המבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1344, שהיציאה להקביל פניו ית' בשדה – בחדש אלול, צריכה להיות על מנת, ובאופן, ללכת אחריו אחר"כ לעירו ולהיכל מלכותו.

בראשית כה, כ - ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה

בראשית כה, כא - ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו

קצא

תפלה בגוי יצחק רבקה

תפלה בגימטריא יצחק רבקה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קמד

קצב

רמזים וביאור, מ"ש בזוהר "ויעתר" דיצחק הקריב קרבן עולה והתפלל - דהוא תפלת מנחה דשבת שהיא עת רצון וכו'

פתח⁸ רבי יהודה ואמר, ויעתר יצחק ליהו"ה לנכח אשתו, מהו ויעתר, דקריב ליה קרבנא וצלי עלה, ומה קרבנא קריב, עולה קריב, דכתיב ויעתר לו יהו"ה, כתיב הכא ויעתר לו יהו"ה, וכתיב התם (שמואל-ב כא, יד) ויעתר אלקי"ם לארץ וגו', מה להלן קרבן אף כאן קרבן. כתיב ויעתר יצחק וכתיב ויעתר לו, דנפק אשא מלעילא לקבלא אשא דלתתא.

דבר אחר⁹, ויעתר יצחק דצלי צלותיה, וחתר חתירה לעילא לגבי מזלא על בנין, דהא בההוא אתר תליין בנין, דכתיב (שמואל-א א, י) ותתפלל על יהו"ה, וכדין ויעתר לו יהו"ה, אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו, חתירה חתר ליה קדשא בריך הוא וקביל ליה, וכדין ותהר רבקה אשתו. ספר זוהר חלק א' דף קל"ז ע"ב

(8) [תרגום ללה"ק] פתח רבי יהודה ואמר והתחיל לדרוש בפרשה זו על הפסוק ויעתר יצחק ליהו"ה לנכח אשתו ושואל מהו ויעתר (למה לא כתוב ויתפלל), ואמר שהקריב קרבן לה' והתפלל על רבקה (ר' יהודה פירש מלת ויעתר מלשון (יחזקאל ח, יא) ועתר ענן הקטרת, דהיינו ענין רבוי עשן הקרבן, ורבויי הבל היוצא מהפה כשמתפללים), ואיזה קרבן הקריב, ואמר עולה קריב והיינו לפי דכתיב ויעתר לו ה' שהקריב קרבן, וראי' לדבר כי כתיב הכא ויעתר לו ה', וכתיב התם ברוד המלך כשהיתה מגפה, (שמואל-ב כד, כה) ויעל עולות ושלמים ויעתר יהו"ה לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל, מה להלן קרבן אף כאן קרבן שיצחק הקריב קרבן כדי שתפלתו תתקבל ברצון, ואמר עוד כתיב ויעתר יצחק, וכתיב ויעתר לו יהו"ה פירוש שיצא אש מלמעלה לאכול את הקרבן, כנגד אש הקרבן שלמטה. (רע"ק ורא"ג ומפרשים)

(9) [תרגום ללה"ק] דבר אחר פירוש אחר ויעתר יצחק פירוש שהתפלל תפלתו, ובזה חתר חתירה למעלה אל המזל העליון אל בנין, כי בזה המקום תלוי לידת הבנים, וראי' לדבר דכתיב ותתפלל על יהו"ה שתנה התפללה להמשיך בנין ממזל העליון (היינו מדיקנא דא"א שהוא למעלה על ז"א הנקרא יהו"ה), וכדין ויעתר אלו ה' ומפרש אל תקרי ויעתר לו באות ע' אלא ויחתר לו בח', (כי אותיות אה"ע מתחלפות, והיינו) כי חתירה חתר לו הקב"ה ויקבל את תפלתו, וכדין ותהר רבקה אשתו למעלה מדרך הטבע. (רמ"ק וכ"פ ומפרשים)

קצב

רמז "יצחק רבקה" בגוי' ה' פעמים "מנחה", נגד ההי' גבורות, ונמתקין ע"י צדיקי עליון "יוסף משה דוד" (מספר ה' פעמים "מנחה"), שנמתקו במנחה בשבת וכו'

יצחק - בחי' גבורה¹ - תיקן תפלת² מנחה. ואגב נעיר בסעייא דשמאי, שבמנחת שבת נסתלקו יוס"ף מש"ה דו"ד³, שמספרם⁴ ה' פעמים מנח"ה - כמנין יצח"ק רבק"ה. הוא, כי יש ה' מיני מנחה⁵: סלת, מחבת, מרחשת, ובמאפה תנור שנים חלות ורקיקין. ה' מיני טיגון. וזה אמר ג"כ ר' יצחק, ר' יצחק דוקא: במסכת מנחות, וכמ"ש במ"א⁶ בס"ד.

והם לנגד הה' גבורות, והמתקתן הוא במנחת שבת שאז הוא עת רצון, שמתגלה מצח הרצון⁷ דארין, ונמתקין כל הה' גבורות ע"י ג' צדיקי עליון הללו שמספרם ה' פעמים מנח"ה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד כז

(1) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פ"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן בהערות שם.

(2) ברכות כו: יצחק תיקן תפלת מנחה שנאמר (בראשית כג, סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו. (מובא לעיל סימן קסט).

(3) זוהר חלק ב' (פרשת תרומה) דף קנו ע"א: "תלתא אינון דאסתלקו מעלמא בהאי זמנא (ג' צדיקים נסתלקו מן העולם בשעת מנחה דשבת), וכלהו כלילין במשה (וכולם כלולים במשה), חד משה נביאה מהימנא עילאה (אחד, משה הנביא הנאמן והנעלה), וחד יוסף הצדיק (ואחד, יוסף הצדיק), וחד דוד מלכא (ואחד, דוד המלך) וכו' ע"ש. [ראה טור שו"ע הלכות שבת סימן רצ"ב. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סעיף ה']".

(4) פירוש: יוסף (בגוי' 156) + משה (345) + דו"ד (14) = 515. וכן ה' פעמים מנחה (5 × 103) = 515, וכן יצח"ק (208) + רבקה"ה (307) = 515.

(5) מנחות דף ק"ד ע"ב: אמר רבי יצחק מה נשתנית מנחה שנאמר בה חמשה מיני טיגון הללו (ופרש"י, חמשה מיני טיגון, סלת מחבת ומרחשת וחלות ורקיקין למלך בשר ודם דמנחה מאפה, כל מידי אית ביי שמן קרי טיגון). משל למלך בשר ודם דמנחה מאפה, כל מידי אית ויודע בו שהוא עני, אמר לו עשה לי מן חמשה מיני טיגון כדי שאהנה ממך (ופרש"י, שאהנך ממך, כלומר שתקובל לפני בהן).

(6) עיין גם לעיל סימן קעב.

(7) מצח הרצון דארין. ראה תורת חיים פרשת תצוה עמוד שנט. שסג. המשך תער"ב חלק ג' עמוד אירלח ואילך. לעיל סימן מט הערה 2.

יט, ה – ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך
כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את כל הארץ
אשר דבר לתת לאבתך

ב. ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך. פרשה זו הבטחה לעתיד¹, והוא מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת², ושם מונה והולך עשר עממין, כבשו השבעה בימי יהושע, ונשארו שלשה: קיני, קנזי, וקדמוני, שלא כבשו מעולם אבל הם לעתיד. ולשון "ואם" לשון ודאי, ויורה על זה מה שאמר "כאשר נשבע", כלומר שבועה יש בדבר זה. וכמוהו ואם מזבח אבנים תעשה לי³, שהוא לשון ודאי, וכן אם כסף תלוה⁴, וכן ואם תקריב מנחת בכורים⁵, שהרי מצאנום בתורה במקום אחר מצות בפני עצמם⁶, וזה יורה שלשון "ואם" לשון ודאי הוא.

רבינו בחיי

יט, יז – ועמדו שני האנשים אשר להם
הריב לפני ה' לפני הכהנים והשפטים אשר
יהיו בימים ההם

ג. ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'. יש לפרש דרומז על ימות המשיח, שיעמדו משה ואליהו עד כי יבא שילה זה משה, וכן אליהו מפורש בפסוק (מלאכי ג, י) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא גוי, ואמרו רז"ל בברכות פרק אין עומדין (לא): אר"א אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ואתה הסיבות את לבם אחורנית כו' ואר"א משה הטיח דברים כלפי מעלה, הנה שני אנשים אלו הטיחו דברים ורבו עם ה'. וז"ש ועמדו שני האנשים שלעתיד יעמדו אלו שני האנשים, אשר להם הריב לפני ה' שהטיחו דברים ורבו עם ה' מאהבת ישראל. ועל כן בר"ת וס"ת ועמדו שני האנשים אשר להם הריב תמצא אותיות משה ואליהו.

קול אליהו

יז, יד-טו – כי תבוא אל הארץ אשר ה'
אלקיך ונתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת
אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי
שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך
בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל
לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא

א. כי תבוא אל הארץ וירשתה וישבתה בה. מגיד שאין לך רשות למנות מלך עד אחר י"ד שנה של כבוש וחלוק כדי שלא יאמרו שהמלך כבשם ולא הקב"ה אלא ככל הגוים, לזה אחר שכבשו וידעו שהקב"ה כבשם כמו שאמר (דברים לא, ג) וידעת כי ה' אלקיך הוא עובר לפניך הוא ישימם והוא יכניעם לפניך, ואמרת אשימה עלי מלך, עתידין שתאמרו כן כי כן אמרו לשמואל שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים. שום תשים, שימה לשאול ושימה לדוד, ועל אלו נאמר אשר יבחר, בשניהם נאמר בחר, בשאול נאמר הראיתם כי בחר בו ה', ובדוד נאמר (תהלים עח, ע) ויבחר דוד עבדו וגו'.

ויש עוד מלך שלישי ולא נאמר בו בחירה אחר שנחלקה מלכות בית דוד והמליכו לירבעם בן נבט, ועל זה השלישי רמז ואמר מקרב אחיך וגו' שלא ה' במעמד כל ישראל כי לא מלך כי אם על עשרה שבטים, עליו נאמר תשים עליך מלך, אתה תשים, וכן ה' שנאמר וישלחו ויקראו לירבעם וימליכו אותו, ולזה רמז השלישי, ולזה נזכר ב' פעמים מלך כנגד מלכי יהודה ומלכי ישראל.

עוד נאמר שאמר מקרב אחיך, רמז לאגריפס המלך שרצו לפסלו מן המלכות עד שדרשו מקרב אחיך הואיל ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ב', לזה אמר מקרב אפילו שאינו כולו מישראל אלא יש לו קורבה אחיך נקרא. מקרב אחיך תשים עליך מלך לא, ר"ת מאת עמל, פירוש בהכרח ולא ברצון ובחירה, וכן הוא אומר אתן לך מלך באפי, אמרו חז"ל זה שאול ואקח בעברתי זה צדקיהו מלך יהודה המלך האחרון שלקחו נבוכדנצר בעברתו של הקב"ה. עליך איש, ר"ת בגימ' ינאי, וקראו נכרי על שעשה מעשה נכרי שהרג חכמי ישראל כדאיתא בקידושין פרק האומר, ולזה אמר אשר לא אחיך שלא עשה מעשה אחיך, איש נכרי אשר ר"ת גי' בן.

לא אחיך הוא, ר"ת בגימ' כוזבא, שדמו כל חכמי ישראל שהוא מלך המשיח, לזה אמר אשר לא אחיך, אינו המשיח שאנו מצפים. עליך איש אשר, ס"ת כשר, כלומר מלך כשר הוא, לא קראו נכרי אלא בערך שאינו מלך המשיח, ומכאן תבין שכל מה שה' עתיד להיות הכל רמוז בתורה.

שפתי כהן

(1) כפירוש הרמב"ן כאן (עמוד תלא-תלב).

(2) בראשית טו, יח.

(3) שמות כ, כה. וכן שם במכילתא פרשה יא ששלשה דברים הנומרים כאן בדברי רבינו הם כולן חובה.

(4) שם כב, כד.

(5) ויקרא ב, יד.

(6) מבואר במכילתא יתרו פרשה יא, ע"ש.

♦ יום ראשון א' אלול ♦

טז (יה) שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶן לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לְשֹׁבְטֶיךָ וְשֹׁפְטוּ אֶת־הָעָם מִשֹּׁפֵט־צָדֵק:

יח דִּינֵינוּ וּפְרָעֵנוּ תִמְנֵי לָךְ בְּכָל קְרוֹיָךְ דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לָךְ לְשֹׁבְטֶיךָ וַיְדוּנוּן יָת עֲמַא דִּין דְקָשׁוּט:

כ"ט ◀ שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים • שֹׁפְטִים. דִּינֵים הַפּוֹסְקִים אֶת הַדִּין. וְשֹׁטְרִים • (סנהדרין טז) הַרְוֵדִין אֶת הָעָם אַחַר מִצְוָתָם, שֶׁמִּפְּנֵי וְכוּפְתִין בְּמִקְלָ וּבְרָצוּעָה עַד שֶׁיִּקְבַּל עֲלֵיו אֶת דִּין הַשּׁוֹפֵט. בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ • (סנהדרין טז) בְּכָל עִיר וְעִיר. לְשֹׁבְטֶיךָ • מוֹסֵב עַל: "תִּתֶן לָךְ", שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶן לָךְ לְשֹׁבְטֶיךָ, בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ. לְשֹׁבְטֶיךָ • מְלַמֵּד שְׁמוֹשִׁיבֵין דִּינֵינוּ לְכָל שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט, וּבְכָל עִיר וְעִיר. וְשֹׁפְטוּ אֶת־הָעָם וְגו' • מִנְּה דִינֵינוּ מִמַּחִים וְצַדִּיקִים לְשֹׁפֵט צָדֵק.

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ. לְשֹׁבְטֶיךָ - מְלַמֵּד - בְּמַה שֶׁהוֹסִיף הַכֹּתוּב "לְשֹׁבְטֶיךָ". שְׁמוֹשִׁיבֵין דִּינֵינוּ לְכָל שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט - אִם דָּרִים בְּעִיר אַחַת בְּנֵי שְׁנֵי שָׁבָטִים, עוֹשִׂין שְׁנֵי בֵּיתֵי דִינֵים (הוֹסִי סנהדרין טו, טז). אִלּוּ שֶׁהֲצוּוּ וְהָיוּ לְמִנּוֹת תְּחִילָה בֵּית־דִּין עַל כָּל שֹׁבֵט וְשֹׁבֵט, וְכָל בֵּית־דִּין וְשֹׁפֵט אֶת כָּל שֹׁבֵט, וּבְנִסְתָּף לָךְ וְמִנּוּ בֵּית־דִּין בְּכָל עִיר וְעִיר, שִׁישְׁפוּט אֶת הָעִיר (רמב"ן).

וּבְכָל עִיר וְעִיר - אֲפִילוּ אִם בְּשְׁנֵי עָרִים יוֹשְׁבִים רַק מִשֹּׁבֵט אֶחָד. וְשֹׁפְטוּ אֶת הָעָם וְגו' - מִנְּה דִינֵינוּ מִמַּחִים - שִׁיּוּדְעִים הַדִּינִים (רא"ם). וְרָאָה רַש"י לְעֵיל א, יז: "לֹא תִכְיֶרוּ פְּנִים בְּמִשְׁפָּט - זֶה הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינֵינוּ, שֶׁלֹּא יֵאמֶר אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה אוּ גְבוּר, אוֹשִׁיבְנוּ דִין, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוּבִי, אוֹשִׁיבְנוּ דִין בְּעִיר, וְהוּא אֵינוּ בָקִי בְּדִינֵינוּ, נִמְצָא מַחִיב אֶת הַזְּכָאִי וּמוֹכֵחַ אֶת הַחַיִּב, מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שֶׁמְנַהֵג בְּאֵלּוּ הַפִּיר פְּנִים בְּדִין". וְנִשׁ לֹאמֵר, שֶׁשֵּׁם זֶהוּ לֹא, וְכָאן בָּא לְהוֹסִיף בְּמִצְוֹת־עֲשֵׂה.

וְצַדִּיקִים - שֶׁלֹּא יַעֲזוּנוּ הַדִּין (רא"ם). וְנִקְט' מוֹמַחִים וְצַדִּיקִים, עַל־פִּי לְשׁוֹן הַכֹּתוּב בְּהַמְשָׁךְ: "כִּי הַשַּׁחַד יַעֲזוּר עֵינֵי חֲקָמִים [=הֵינּוּ מוֹמַחִים] וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צַדִּיקִים", דִּהְיוּ שֶׁמְדוּבָר בְּדִינֵים שֶׁמִּנּוּ אוֹתָם בְּתוֹר מוֹמַחִים וְצַדִּיקִים, וְהַתּוֹרָה מְזַהֶרָה עֲלֵיהֶם שֶׁהַשַּׁחַד יַעֲזוּר עֵינֵיהֶם וַיִּסְלַף דְּבָרֵיהֶם (עֵינֵי רש"י).

לְשֹׁפֵט צָדֵק - פִּירוּשׁ: "וְשֹׁפְטוּ" מוֹסֵב עַל "תִּתֶן לָךְ", בְּאֵלּוּ אָמַר: מִנְּה לָךְ

שֶׁהַשּׁוֹטְרִים כּוֹפִים אֶת הָעָם לְקַבֵּל אֶת דִּין הַשּׁוֹפֵט, וְלָכֵן הַקְּדִים תְּחִלָּה "שִׁמְכִין", וְרַק אַחֲרָיֶךָ "וְכוּפְתִין", שֶׁכְּפִיתָהּ הִיא חֲמוּרָה יוֹתֵר מִסֵּתֶם הַכָּאָה. וְמֵה שֶׁכָּאן לֹא הוֹפִיר שֶׁהַשּׁוֹטְרִים מְלָקִים אֶת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מְלָקוֹת, כְּתוּב ה' "מִשְׁפִּיל לְדוֹד", מִפְּנֵי שֶׁכָּאן מְדוּבָר בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת כְּפִי שֶׁמְפֹרָשׁ בַּפְּסוּק שֶׁלְאַחֲרָיֶיךָ זֶה, וּבְדִינֵי מִמוֹנוֹת תִּפְקִיד הַשּׁוֹטְרִים הוּא לְדַאֲוֵג שְׁמֵי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּדִין וּבִצַּע אֶת גְּזֵר הַדִּין.

עַד שֶׁיִּקְבַּל עֲלָיו אֶת דִּין הַשּׁוֹפֵט - וְרָאָה גַם רַש"י סְנֵהֲדָרִין טו, ב: "שׁוֹטְרִים - גּוֹלְרִים, חוֹבְטִין בְּמִקְלוֹת עַל־פִּי הַשּׁוֹפְטִים לְכָל מִי שֶׁאֵינּוּ שׁוֹמְעִי". וּבְרַש"י סוּטָה מֵב, א: "הַשּׁוֹפֵט מְמוֹנֵה עַל הַשּׁוֹטֵר, שֶׁשּׁוֹטֵר עוֹשֵׂי לְנִגּוּשׁ אֶת מִי שֶׁיִּצְנֶה הַשּׁוֹפֵט לְכוּף". וְרָאָה רַש"י שְׁמוּאֵל ב ח, טו: "וַיִּזְאָב גְּרָם לְדוֹד לְעִשׂוֹת מִשְׁפָּט וְצַדִּיקָה, לְפִי שֶׁהוּא דִין, וַיִּזְאָב שׁוֹטֵר וְרוֹדֵה עַל יָדוּ".

בְּכָל שְׁעָרֶיךָ - בְּכָל עִיר וְעִיר - וְלֹא בְּכָל הַשְּׁעָרִים שֶׁבְּעִירָךְ. וְרָאָה גַם רַש"י סְנֵהֲדָרִין נו, ב: "יִשְׁרָאֵל נִצְטוּוּ לְהוֹשִׁיב דִּינֵינוּ בְּכָל עִיר וְעִיר, בְּדַכְתִּיב תִּתֶן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ". וּבְרַש"י שם, א: "שֶׁהֵיוּ מוֹשִׁיבִים סְנֵהֲדָרֵי קִטְנָה שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה בְּכָל עִיר וְעִיר, בְּדַכְתִּיב תִּתֶן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ".

לְשֹׁבְטֶיךָ - מוֹסֵב עַל "תִּתֶן לָךְ" - וְלֹא עַל "נֹתֵן לָךְ", כִּי אִזּוּ "לְשֹׁבְטֶיךָ" מִיּוֹתֵר, שֶׁהָרִי כְּבֵר אָמַר "לָךְ" (רא"ם). "שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶן לָךְ .. לְשֹׁבְטֶיךָ", "בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה'

(יח) שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים - "שֹׁפְטִים", דִּינֵים הַפּוֹסְקִים אֶת הַדִּין - פִּינּוּן שֶׁמִּצְוֵנוּ שׁוֹפְטִים שֶׁהֵם גַּם מְשֻׁמְשִׁים כְּרוֹדִים וּמוֹצִיאִים אֶת הַדִּין לְפַעַל [כְּמוֹ "וַיֵּאמֶר מִשֵּׁה אֵל שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרִגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁיו" (במדבר כה, ה), וְכֵן "וְהַפִּילוּ הַשּׁוֹפֵט וְהַכְּהוּ לְפָנָיו" (למנו כה, ב), וְכֵן "רָאָה נִתְתִּיר אֱלֹהִים לְפָרְעֹה" (שמות יא, א) וּבְרַש"י שָׁם: "שׁוֹפֵט וְרוֹדֵה לְרֹדוֹתוֹ בְּמִכּוֹת וַיִּסּוּרִין"], הוֹצִירָךְ לֹאמֵר שֶׁהַשּׁוֹפְטִים הַאֲמֹרִים כָּאן הֵם הַפּוֹסְקִים אֶת הַדִּין, וְהַשּׁוֹטְרִים הֵם הַאֲחֵרָאִים לְכוּף אֶת הָעָם לְקַבֵּל אֶת גְּזֵר הַדִּין. וְרָאָה גַם רַש"י אִיּוֹב ט, לב: "מִשְׁפָּט מְשֻׁמֵּשׁ שֶׁלְשָׁה לְשׁוֹנוֹת, תְּחִלָּתוֹ הוֹכַחַת דְּבָרִים, אֲמַצְעִיתוֹ פֶּסֶק דִּין, וְסוּפּוֹ מְשֻׁטֵר וְסוּרִין וְגִבּוֹי חוֹב". וּבְרַש"י יִשְׁעִיָה לֵב, ז: "מִשְׁפָּט מְשֻׁמֵּשׁ שֶׁלְשָׁה לְשׁוֹנוֹת, תְּחִלָּת טַעֲנָה, וְגַמֵּר הַדִּין, וּמִשְׁטֵר, שֶׁשּׁוֹטְרִין אוֹתוֹ בְּיִסּוּרִין". וְרָאָה גַם בָּאֵר בְּשֻׁדָּה.

"וְשֹׁטְרִים", הַרְוֵדִין אֶת הָעָם אַחַר מִצְוָתָם - רָאָה גַם פִּירוּשׁ הַמִּיּוֹחֵס לְרַש"י בְּדַבְרֵי הַיָּמִים ב, יז, ח: "שׁוֹפְטִים לְשֹׁפֵט אֶת הָעָם, וְשׁוֹטְרִים לְהַכְרִיחֵם לְעִשׂוֹת צִיּוּי הַשּׁוֹפְטִים".

שֶׁמִּפְּנֵי וְכוּפְתִין בְּמִקְלָ וּבְרָצוּעָה - אִילּוּ יִשׁ לֹאמֵר: "שִׁמְכִין .. בְּמִקְלָ", וְכוּפְתִין .. בְּרָצוּעָה". אֲכָל רָאָה רַש"י לְעֵיל א, טו: "אֵלּוּ הַכּוּפְתִין וְהַמִּפְּנִין בְּרָצוּעָה עַל־פִּי הַדִּינֵינוּ". אֲלֹא שֶׁשֵּׁם הַכּוּפְתִין שֶׁהַשּׁוֹטְרִים מְבַצְעִים אֶת גְּזֵר הַדִּין הַשּׁוֹפֵט לְמִי שֶׁהִתְחַיֵּב מְלָקוֹת, שֶׁתְּחִלָּה כּוּפְתִין וְאַחַר כֵּן מִכִּין, וְאֵלּוּ כָּאן מְדַבֵּר

שיעור יומי ליום ראשון א' אלול ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת שופטים לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת שופטים תש"א. התוועדות שם כרך ד' עמ' 201'202)

הלימוד שישנו לכל אחד בעמדתו בשבת פרשת שופטים בדרונו זה ובפרט בזמן האחרון, הרגעים האחרונים בהגלות - שצריכה להיות עבודה בהתאם, מדה כנגד מדה למצב הגאולה:

לפרסם אצל עצמו ואצל אלו שאליהם אפשר להגיע - שצריכים לקבל על עצמם (ביתר חוזק) את ההוראות ועצות ד"שופטי" ו"יועצי" שבודונו - "מאן מלכי רבנן" בכלל, ובפרט נשיא דורנו - הבא בהמשך לרבותינו נשיאנו שלפניו - שופט דורנו ויועץ דורנו ונביא דורנו...

ישנה ההוראה פנ"ל, שצריכים לפרסם לכל אנשי הדור, שזכינו שהקב"ה בחר ומנה בעל בחירה, שמצד-עצמו הוא שלא בערך נעלה מאנשי הדור, שיהיה ה"שופטי" ו"יועצי" ונביא הדור, שיונה הוראות ויתן עצות בנוגע לעבודת כל בני-ישראל וכל האנשים דור זה, בכל עניני תורה ומצוות, ובנוגע להנהגת חיי היום-יום הכללית, גם ב"כל דרכי (דעהו)" ו"כל מעשיך (יהיו לשם שמים)",

עד - הנבואה העיקרית - הנבואה ש"לא לתר לגאולה", ותיכף ומיד ממש "הנה זה (משיח) בא".

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת שבת פרשת שופטים תש"א

פוח התורה פועל במציאות העולם

...ויש להוסיף, שאף שעיקר חיוב "שופטים ושוטרים" הוא בארץ-ישראל, כפסק-דין הרמב"ם "אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ-ישראל בלבד . . שנאמר בתנן לך בכל שערך אשר ה' אלקיך נותן לך לשבטיך", מה-שאינן בחוץ-לארץ, ועל-אחת-כמה-וכמה בזמן הגלות ובחוץ-לארץ, שגם כשנמצאים בחסדי ה' במלכות של חסד, צריכים לקבל רשות ממלכות המדינה (שיש לה תוקף על-פי תורה - דינא דמלכותא דינא) למנות דינין (ואין זה באופן ד"שופטים ושוטרים בתנן לך). מקל-מקום כשעומדים בתוקף המתאים בכח התורה, נעשית הנהגת המדינה כולה (ועד להנהגת המדינות שבכל העולם כולו) בהתאם לפסק-דין דישאר על-פי התורה - "שופטים ושוטרים תתן לך", על-דרך סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אודות הנהגת ה'צמח צדק', שבהיותו בעיר ליובאוויטש עשה "סדרים" בפטרבורג, עיר הבירה של כל מדינת רוסיה.

ועוד ועיקר - שבכוח התורה פוסקים בני-ישראל שהגאולה האמתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו - צריכה להיות תיקוף ומיד, ונעשה כן במציאות העולם בפועל ממש...

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 666)

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך (טז, יח) **שופט** - הינו למוד התורה כדי לידע את המעשה אשר יעשון. **שוטר** - הינו מעשה בפועל על פי תורה. ועל-דרך זה מבאר בחסידות, ששופטים הם חב"ד, ששופטים ומנהיגים את המדות. וימתק על פי מה שאיתא בש"ך על התורה, ש'בכל שערך' קאי על שבעה 'שערי הגוף' (עינים, אזנים, פה, ידיים ורגלים), שעל-ידם מתקשר אדם עם העולם מסביבו. יש למנות שופט ושטר שיפקחו על הכניסה והיציאה בשערים אלו, שתהינה על פי הוראות התורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוץ לקושיחות חלק ל"ד עמוד 98 - מותך 'לקראת שבת')

תפקידם של השוטרים

שופטים ושוטרים תתן לך

שוטרים - הרוזין את העם אחר מוצותם, שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט (טז, יח). ובפירוש (רש"י)

כל מונו המצות מנו את מנוי השופטים והשוטרים כמצוה אחת. והקשו האחרונים על-זה (ביאור הרי"ף פערלא לספר המצות לרבי סעדיה גאון, פרשיות סוף פרשה א'. ועוד) אמאי לא מנאום לב' מצות, שהרי הם שני מעשים נפרדים, ובארו בזה באופנים שונים.

ויש לומר, שמדייק לשון רש"י בפרושו כאן יתבאר הענין בפשטות.

דהנה לעיל על הפסוק (א. טו) ו'אָקח גו' ושוטרים לשבטיכם" פרש רש"י: "אלו הכופתין והמכין ברצועה על פי הדינין", שתפקיד השוטרים אז היה לקיים את פסק הדינים ולבצע את ענשם, להלקות את החיב מלקות וכיוצא בזה.

אשל אברהם - הרב אלשוילי

שופטים באלה שישפטו את העם וישפטו צדק, שאם בן היה לו לומר משפט, לא תכיר פנים ולא תקח שחד" משפט צדק. ואין זה צווי לדינים וישפטתם, כמו בפסוק יט: "לא תטה" (רא"ם) תורה יט.

אבל בצווי התורה על מנוי השופטים, פרוש שעבודתם היא "מפני וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט", והינו להביא לידי כך שהעם יקבלו על עצמם לקיים את דיני השופטים, אבל אין להם שיכות לבצוע גזר הדין עצמו.

והנה, אם היה ענין השופטים לקיים את גזר הדין, היה נמצא שענין המשפט בתורה נחלק לשני צוויים: פסיקת הדין על-ידי השופטים, ובצועו על-ידי השופטים.

אבל כיון שכל עבודת השופטים היא, כאמור, לסייע בפעלת השופטים, אם-כן מובן שאין מנויים של השופטים נחשב למצוה בפני עצמה, ונכללת במצות מנוי שופטים (ראה ספר המצות להרמב"ם שרש יב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בספר השיחות תנש"א חלק ב עמוד 780 ואילך בארוכה - מתוך 'לקראת שבת')

בטול השופטים לעתיד לבוא

שופטים ושופטים תתן לה בכל שערך (טז, יח)

אחד מיעודי הגאולה (בהפסרת פרשתנו) הוא "ואשיבה שופטים כבראשונה ויעצורן כבתחלה". ויש לענין מדוע השמיט הנביא "שופטים", והוסיף "ויעצורן".

ויש לומר הבאור בזה:

שופטים הם הדיינים הפוסקים את הדין. ושופטים הם הרודין את העם אחר מצותן, שמפני וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את הדין (לשון רש"י על הפסוק). ונמצא שאף שהשופט פוסק את הדין וגוזר על האדם לקיימו, יכול להיות שלא ירצה האדם לעשותו. ולכן צריכים לשופט המכה וכופה ברצועה שיקיימו את פסק הדין בפעל.

אף גם כשהאדם אינו מבין מעצמו מדוע לקיים את גזרת השופט, יכול הוא לקיימו מצוון, והוא על-ידי "ויעזר", שמסביר לאדם ש"עצה טובה" היא, וטוב לו - לקיים את דברי השופט.

ועל-פי-זה יבנו שנויי הלשונות, דבזמן הגלות, הוצר הרע מפתה את האדם לעבור על פסקי דין התורה, והאדם אינו רוצה לקיים, ולכן צריכים ל"שופט".

אף לעתיד-לבא כשיתקיים היעוד (זכריה ג, ב) "ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ", ותתבטל מציאות הרע, לא נצטרך לשופט. כי אף שגם אז יהיה "אשיבה שופטים", שהשופטים וה'בית דין' יפקדו לקיים משפטי והוראות התורה, נקיים דבריו מצווננו הטוב - בבחינת "ויעצורן".

יש לא תצלי דין לא תשתמודע אפין ולא תקבל שתדא ארי שתדא מעור עיני חכימין ומקללל פתגמי תריצין :

(יט) לא-תטה משפט לא תכיר פנים ולא-תקח שחד פי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים:

מ"ט - לא-תטה משפט • כמשמעו. לא תכיר פנים • אף בשעת הטענות, אזתרה לדן שלא יהא רף לנה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרוצה זה שהדין מכבד את חברו, מסתמין טענותיו.

אשל אברהם - הרב אלטשול

"במשפט" כדלעיל א, יז, כי הכונה גם בשעת הטענות (באר בשדה).
אזתרה לדן שלא יהא רף לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב. לפי שכשרוצה שתדין מכבד את חברו מסתמין טענותיו - ראה גם רש"י שבועות ל, א: "שלא יראה חברו שמכבדן אותו יותר ממנו ויסתתמו דבריו". אלא ששם הגמרא לומדת כן מהפסוק (ויקרא יט, טו): "בצדק תשפוט עמיתך". וראה רש"י שם.
ולא תקח שחד - אפלו לשפט צדק - שלא יחזיק אותו אם הוא ופאי (ע"פ רש"י

שם ברש"י (ע"פ עיוני רש"י). או שכתב "כמשמעו" כהקדמה לפירוש שבדבור הבא, שקאן הכונה שלא יטה משפט העשיר בשעת פסק הדין כלשון הכתוב "במשפט", ואלו "לא תכיר פנים" נאמר אפילו לפני המשפט (ע"פ שפ"ח).
ולא תכיר פנים - ראה רש"י שמות יח, כא, שמשום כך ביקש יתרו ממשה שיבחר דינים עשירים, "שאין צריכים להחניף ולהכיר פנים". -
אף בשעת הטענות - כי לענין פסק הדין, כבר הוזהר לעיל: "לא תטה משפט". ויש לומר שלכן לא אמר כאן

(יט) **לא תטה משפט - כמשמעו -** שלא יפסוק דין לטובת הנידון בגלל עשירותו של הנידון (ראה רש"י לקמן כד, יז, שקאן מודבר במשפט של עשיר). והוצרך לכתוב "כמשמעו", כדי להוציא מהפירוש השני של הספרי שמדובר כאן במינוי דינים, שלא ימנה דינים שאינם מתאימים, וכמו שפירש לעיל את הפסוק: "ושפטו את העם משפט צדק", אלא ששם זהו עשה וקאן זהו לאו. והטעם שלא פירש כן, מפני שקבר הוזהרו על כך לעיל בפסוק (ח:): "לא תכירו פנים במשפט", כמפורש

שיעור יומי ליום ראשון א' אלו ושנים מקרא ואחד תרגום - טז - פרשת שופטים לג

ולא־תקח שחד • (ספרי) אֶפְלוּ לְשֹׁפֵט צֶדֶק. כִּי הִשְׁחַד יַעֲנֶה • (כתובות קח) מִשְׁקַבֵּל שְׁחַד מִמֶּנּוּ, אִי אֶפְשֶׁר שְׁלֵא שְׂטָה אֶת לְכַבּוֹ אֶצְלוֹ לְהַפִּיךְ בְּזִכּוֹתוֹ. דְּבָרֵי צְדִיקִים • דְּבָרֵי הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי אֲמָת.

(ב) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וִירִשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀

כט"א צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף • (ספרי, סנהדרין לב) הִלֵּךְ אַחַר בֵּית־דִּין יָפָה. לְמַעַן תִּחְיֶה וִירִשֶׁת • כִּדָּאֵי הוּא מְנוּי הַדְּיָנִין הַפְּשָׁרִים לְהַחְיֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלְהוֹשִׁיבָן עַל אַדְמָתָן.

(כא) לֹא־תַטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל־עֵץ אֲצִל מִזִּבְחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: ׀

כט"ב לֹא־תַטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה • לְחִיבּוֹ עָלֶיהָ מִשְׁעַת נְטִיעָתָהּ, וְאֶפְלוּ לֹא עֲבָדָהּ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה' עַל נְטִיעָתָהּ. לֹא־תַטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצִל מִזִּבְחַ ה' אֱלֹהֶיךָ • אֲזַהֲרָה לְנוֹטַע אֵילָן וְלְבוֹנֵה בַּיִת בְּהַר הַבַּיִת.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

פְּעָמִים "צֶדֶק צֶדֶק", לומר לך שאף-על-פי שכל בתי הדין שופטים בצדק, יש לך לילך אחר בית-דין הטוב יותר (באר בשדה). ואלו רש"י לא הוצרך להזכיר תיבת "יפה" פעמים, לפי שהבית-דין במקומו הוא יפה, אלא שיגיש לו לילך אחר בית-דין יפה יותר, וממילא יהיה פעמים "יפה" (דברי חזקוני). או שכפל הלשון "צדק צדק" מוסב על שני בעלי הדין, שעל כל אחד מהם מוטל לילך אחר

בית-דין יפה (משכיל לדוד). לְמַעַן תִּחְיֶה וִירִשֶׁת - כִּדָּאֵי הוּא מְנוּי הַדְּיָנִין הַפְּשָׁרִים לְהַחְיֹת אֶת יִשְׂרָאֵל וְלְהוֹשִׁיבָן עַל אַדְמָתָן - כְּלוּמַר, "לְמַעַן תִּחְיֶה וִירִשֶׁת" מוסב על "שופטים ושופטים תתן לך וגו'" (רא"ם), ולא על "צדק צדק תרדוף" הסמוך לו, מפני ש"תחיה וירשת", הוא שבר כללי לכלל ישראל, ולא שבר אדם פרטי ההולך אחר בית-דין יפה (גרא). ומבאר רש"י ש"למען תחיה וירשת את הארץ" אין פירושו: בִּשְׁבִיל שֶׁתִּחְיֶה וְתִירֶשׁ אֶת הָאָרֶץ, שְׁהָרִי כֹל הַצִּיּוּוִי שֶׁל מְנוּי הַדְּיָנִים אֵינּוּ אֵלָּא כְּשֶׁבִנִי יִשְׂרָאֵל נִמְצְאִים בְּאֶרֶץ, כְּמוֹ שְׂאוֹמֵר "בְּכָל שְׁעָרֶיךָ", אֵלָּא פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַכְּתוּב אֹמֵר: יֵשׁ מִצְוָה אַחַת חֲשׂוּבָה שֶׁבְּשִׁבְלָהּ "כִּדָּאֵי" שְׂאֵחָה אֲתָכֶם וְאוֹרִישׁ לְכֶם אֶת הָאָרֶץ וְתִשְׁבּוּ שָׁם (דברי חזקוני). תורה כא (כא) לֹא תַטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה - לְחִיבּוֹ עָלֶיהָ מִשְׁעַת נְטִיעָתָהּ - פִּירוּשׁ: הַנוֹטַע

הַזָּכָאֵי - רש"י, כִּינּוּ דְקַבִּיל לִיָּה שׁוֹחֲדָא מִינֵיהּ, אִיִּקְרָבָא לִיָּה דַעֲתִיָּה לְגַבִּיָּה וְהָוִי כְּגוֹפִיָּה, וְאִין אֲדָם רֹאֵה חוּבָה לְעַצְמוֹ [אִין דַּעֲתוֹ מִתְקַרְבַּת לְצַד חוּבָה לְחִיבּוֹ אֶת עַצְמוֹ, וְאֶפְלוּ מִתְבּוֹן לְדִין אֲמָת - רש"י]. מֵאֵי שְׁחַד? שְׁהוּא חַד" [הַגּוֹתֵן וְהַמְקַבֵּל נַעֲשִׂים לֵב אֶחָד - רש"י]. דְּבָרֵי צְדִיקִים - דְּבָרִים הַמְצַדִּיקִים, מִשְׁפָּטֵי אֲמָת - רָאֵה גַם רִש"י שְׁמוֹת שָׁם. כְּלוּמַר, הַדִּין הַלּוֹקֵחַ שְׁחַד, כְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר יִסְלַף אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַיְשָׁרִים וְהָאֲמִתִּיִּים, כְּאִמּוֹר (תהלים יט, ז): "מִשְׁפָּטֵי ה' אֲמָת צְדָקוֹ יַחְדּוּ". וְכֵן מְבָאֵר רִש"י שְׁגַם אִם לּוֹקֵחַ שְׁחַד מְשַׁנֵּי הַצְּדִיקִים, שְׂאֵז לֹא שִׁיף לומר הטעם של "יעור עיני חכמים", כִּי אֵז לְבוֹ נוֹטָה לְשִׁנֵּי הַצְּדִיקִים בְּשׂוֹה, מְכַל־מְקוֹם הַשְׁחַד יִגְרוֹם לוֹ לְסִלּוֹף וְעוֹת בְּהִבְנַת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַיְשָׁרִים, וּמִמְּלֵא לֹא יוֹכֵל לְפִסּוֹק דִּין צְדָק, וְזֶה מֵה שְׁמוּסִיף הַכְּתוּב בְּאִמּוֹר: "וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים", אַחֲרֵי שֶׁכָּבַר אָמַר: "יעור עיני חכמים" (משכיל לדוד ובאר בשדה). וְזֶה שֶׁלֹּא פִּירֵשׁ "צְדִיקִים" עַל הַדְּיָנִים, יֵשׁ לומר מִשׁוֹם שֶׁדִּין הַלּוֹקֵחַ שְׁחַד לֹא נִקְרָא צְדִיק (משכיל לדוד). תורה ב

כתובות קח, א). שָׁאֵם לְשֹׁפֵט שְׁלֵא בְּצֶדֶק, כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא תִטֵּה מִשְׁפָּט" (כתובות ס). וְגַם בְּלֹא־הֲכִי מוֹכְרִים לְפָרֵשׁ שֶׁהָאֲזַהֲרָה הִיא אֶפְלוּ לְשֹׁפֵט בְּצֶדֶק, שְׁהָרִי אֹמֵר הַטַּעַם: "כִּי הִשְׁחַד יַעֲנֶה עֵינֵי חֲכָמִים וְגו'", שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁהַשְׁחַד יִטֵּה אוֹתוֹ מִהַדְּרָךְ הַיְשָׁרָה, וְאִם הָאֲזַהֲרָה שְׁלֵא לְקַבֵּל שְׁחַד הִיא בְּשִׁבִיל לְשֹׁפֵט שְׁלֵא בְּצֶדֶק, מֵה טַעַם בְּאִמּוֹר "כִּי הִשְׁחַד יַעֲנֶה", וְרָאֵה רִש"י שְׁמוֹת כ.ג. ח: (ע"פ רא"ם). וְרָאֵה רִש"י שְׁמוֹת אֲמָת, וְכַל־שֶׁכֵּן כְּדִי לְהַטּוֹת הַדִּין, שְׁהָרִי כְּדִי לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין נֶאֱמַר כְּבָר לְעֵיל: לֹא תִטֵּה מִשְׁפָּט. אֵלָּא שֶׁשָׁם לֹא מוֹכְרָה לְפָרֵשׁ מִטַּעַם הַמוּבָא בְּפִסּוֹק "כִּי הִשְׁחַד יַעֲנֶה פְּקָחִים", שֶׁהָאֲזַהֲרָה הִיא אֶפְלוּ לְשֹׁפֵט אֲמָת, כִּי רִש"י מְפָרֵשׁ שָׁם: "יעור פקחים - אֶפְלוּ חֲכָם בַּתּוֹרָה וְנוֹטֵל שְׁחַד, סוֹף שֶׁתִּטְרַף דַּעֲתוֹ עָלָיו, וַיִּשְׁתַּכַּח מִתְלַמוֹדוֹ, וַיִּכְהֶה מְאוֹר עֵינָיו". וְטַעַם זֶה מִתְאִים הֵן בְּשִׁנּוּטֵל עַל מִנַּת לְשֹׁפֵט אֲמָת, וְהֵן בְּשִׁנּוּטֵל כְּדִי לְהַטּוֹת הַדִּין, מֵה־שְׂאִין־כֵּן לְפִי הַפִּירוּשׁ שֶׁמְפָרֵשׁ רִש"י כָּאן, טַעַם זֶה שִׁיף בְּלוֹקֵחַ שְׁחַד עַל מִנַּת לְשֹׁפֵט בְּצֶדֶק. כִּי הִשְׁחַד יַעֲנֶה - מִשְׁקַבֵּל שְׁחַד מִמֶּנּוּ אִי אֶפְשֶׁר שְׁלֵא יִטֵּה אֶת לְכַבּוֹ אֶצְלוֹ לְהַפִּיךְ בְּזִכּוֹתוֹ - וְרָאֵה כְּתוּבוֹת קה, ב: "אָמַר רַבָּא, מֵאֵי טַעַמָּא דִּשְׁחַדָּא? וְלָמָּה אֲסוּר לִיטְלוֹ לְזִכּוֹת אֶת

(כב) וְלֹא־תִקִּים לְךָ מִצְבָּה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה כִּבְיָא תִקִּים לְךָ קָמָא דִּי סְנִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ:
אַלְהֵיךָ: ם

כ"י • וְלֹא־תִקִּים לְךָ מִצְבָּה • מִצְבַּת אֶבֶן אַחַת, לְהִקְרִיב עָלֶיהָ אֶפְלוּ לְשָׁמַיִם. אֲשֶׁר שָׁנָא • מִזְבַּח אֲבָנִים וּמִזְבַּח אֲדָמָה צְוָה לַעֲשׂוֹת, וְאֵת זֶה שָׁנָא, כִּי חֵק הִיְתָה לְכַנְעֲנִים. וְאֶף־עַל־פִּי שְׁהִיתָה אֶהוּבָה לוֹ בִּימֵי הָאֲבוֹת, עֲכָשׁוּ שָׁנָא, מֵאַחַר שֶׁעֲשָׂאוּהָ אֵלֹהִי חֵק לַעֲבוֹדַת־כּוֹכָבִים.

יז (א) לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יְהוָה בּוֹ מוֹם כֹּל דְּבַר רָע כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ם

כ"י • לֹא־תִזְבַּח וְגו' כֹּל דְּבַר רָע • אֲזַהְרָה לְמַפְגֵּל בְּקִדְשֵׁים עַל־יְדֵי דְבוּר רָע, וְעוֹד נִדְרָשׁוּ בּוֹ שְׂאָר דְּרָשׁוֹת ב'שְׁחִיטַת קֳדָשִׁים' (זבחים לו ב).

אשל אברהם - הרב אלעזר

שהוא עובר ב'לא תעשה'. ומה שאמר: "על ידי דבור רע", הוא לאו דוקא, אלא אפילו על ידי מחשבה רעה, כמו שאנו למדים ממה שאמר (ויקרא יז ט): "לא יחשב" (רא"ש). [אבל ראה רש"י פסחים ג, ב וזבחים מא, ב: "כל מחשבה דקדשים מוציא בפיו הוא". וצריך עיון, אם כן הוא דעתו גם בפירושו על התורה]. ומה שלא פירש את הפסוק בפשוטו, שמדבר באיסור הקרבת בעלי מומים, משום שכבר הוזהרו על כך לעיל טו, כא (שפ"ח).

ועוד נדרשו בו שאר דרשות ב'שחיטת קדשים' - וזבחים לו, א: "דבר רע, רבה כאן חטאת ששחטה בדרום [רבה כאן אזהרה שלא ישחוט החטאת בדרום - רש"י], וחטאת שנכנס דמה לפנים - פסולת". וברש"י שם: "כלומר לא תזבחנו על מנת להכניס דמה לפנים, ולא בהכנסה ממש קמזרה ליה, אלא במחשבת הכנסה, דהא בזביחה קאי וקא קרי ליה: דבר רע, אלמא מיפסיל". ובגמרא שם עמוד ב מביא לימוד אחר: "יכול חטאת ששחטה בדרום יהא חיבל תלמוד לומר: לא תזבח לה' אלהיך שור ושה וגו' כל דבר רע, על דבר רע אתה מחייב [מום בגלוי שהוא מגונה קרי דבר רע - רש"י]. ואי אתה מחייבו על חטאת ששחטה בדרום". תורה ב

מזבחות. או משום שלאיסור עבודה זרה כבר הוזהרו בפרשת בהר (ויקרא כו, א): "ופסל ומצבה לא תקימו לכם".

אשר שנא - מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות - ראה שמות כ, כא-כב.

ואת זו שנא, כי חק היתה לכנענים - כלומר, המצבה היתה אצלם חלק בלתי נפרד מהעבודה זרה, שבכל מקום שהיתה עבודה זרה, היתה להם מצבה להקטיר עליה וליצוק שמן על ראשה, ולא המזבחות לא היו חלק בלתי נפרד מהעבודה זרה, שהיו מקומות שהיו בהם עבודה זרה ולא היה בהם מזבחות (ע"פ רמב"ן ורא"ש).

ואף על פי שהיתה אהובה לו בימי האבות - כאמור ביעקב (שמות כח, יח): "וישם אותה מצבה ויצק שמן על ראשה".

עכשיו שנאה - וזהו פירוש "אשר שנא", שעכשיו שונא אותה.

מאחר שעשאוה אלו חק לעבודה זרה. תורה א

(א) לא תזבח וגו' כל דבר רע - אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע - בספר ויקרא (ו, יח, טז, יט, יז) וברש"י שם

ושם, נכתב עונש האוכל פגול, אבל על המחשב מחשבת פיגול, לא נכתב כלום, לכן נכתבה כאן אזהרה למחשב

אילן על מנת לעבוד אותו - חייב עליו משעה שנטעו. כלומר, שאם עבדו, אנו מחייבים אותו על העבודה כבר משעה שנטע.

ואפלו לא עבדה - עובר בלא תעשה על נמיעתה - שאם לא עבדה, אמנם אינו עובר על איסור עבודה זרה, אבל עובר הוא על לאו של נטיעת אילן לשם עבודה זרה.

לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך - אזהרה לנוטע אילן - לומד כן מיתור התיבות "כל עץ, והתיבות "לא תטע" מוסבות הן על "אשרה" והן על "כל עץ". ובין שהיה איסור אחר שאינו קשור לנטיעת אילן לשם עבודה זרה, לכן לא כתב "וכל עץ" (בנ"א' החיבור), אלא "כל עץ" בנפרד, לומר שהיה איסור נפרד (נ"א).

ולבונה בית - הלימוד הוא ממה שנאמר "כל עץ", שמשמע הן נטיעת עץ והן בניית בנין מעץ (נ"א).

בהר הכות - נראה שהלימוד הוא ממה שנאמר: "אצל מזבח", שהכונה למקומות הסמוכים למזבח, והינו כל הר הכות. תורה כב

(כב) ולא תקים לך מצבה - מצבת אבן אחת - גדלעיל ברש"י יב, ג.
להקריב עליה אפלו לשמים - כי אם לעבודה זרה, היה לו להזכיר גם

בְּאֵרֵי יִשְׁתַּכַּח בַּיָּנֶה בַּחֲדָא מִקְרִיבֵי דַיִּי
אֱלֹהֵיךָ יִהְיֶה לְךָ גִּבּוֹר אוֹ אֶתְמָא דֵי יַעֲבֹד יִתְּ
דְּבִישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֵיךָ לְמַעַבְר עַל קַמְתָּה:

(ב) כִּי־יִמְצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוּה
אֱלֹהֶיךָ נִתְּן לְךָ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־
הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְעִבְר בְּרִיתוֹ:

כ"ט◀ לְעִבְר בְּרִיתוֹ • אֲשֶׁר כָּרַת ה' אִתְּכֶם שְׁלֵא לְעַבְד עֲבֹדַת־כּוֹכְבִים.

גוֹאזֵל וּפְלַח וּפְלַח לְטַעוֹת עִמְמָא וּסְגִיד לְהוֹן
וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חִילֵי שְׁמָא:
דֵי לֹא פְקַדִית:

(ג) וַיִּלְךָ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם
וּלְשִׁמְשׁ אוֹ לַיָּדָח אוֹ לְכָל־צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לֹא־צִוִּיתִי:

כ"ט◀ אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי • לְעַבְדֶם (מגילה ח).

דִּוְחִיוִן לְךָ וְתִשְׁמַע וְתִתְפַּע יְאוֹת וְהָא
קִשְׁטָא פִּוּן פְּתַגְמָא אֲתַעֲבִידַת תּוֹעֲבַתָּא הָדָא
בְּיִשְׂרָאֵל:

(ד) וְהִגַּדְתָּ לְךָ וְשִׁמַּעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הַיָּטֵב וְהִנֵּה אָמַת נְכוֹן
הַדְּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:

כ"ט◀ נְכוֹן • מְכוֹן הַעֲדוֹת.

ה וְתִפְקֵי יִתְּ גִבְרָא הַהוּא אוֹ יִתְּ אֶתְמָא הַהִיא
דֵי עֲבָדוּ יִתְּ פְּתַגְמָא כִּי־שָׂא הַדִּין לְתַרַע בֵּית
דֵינֶה (לְקַרְוִיד) יִתְּ גִבְרָא אוֹ יִתְּ אֶתְמָא:
וְתַרְגְּמִינוּן בְּאֲבָנֵיָא וַיִּמּוֹתוּן:

(ה) וְהוֹצֵאת אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהִיא
אֲשֶׁר עָשָׂו אֶת־הַדְּבָר הָרַע הַזֶּה אֲל־שְׁעָרֶיךָ אֶת־
הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ:

כ"ט◀ וְהוֹצֵאת אֶת־הָאִישׁ הַהוּא וְגו' אֶל שְׁעָרֶיךָ וְגו' • הַמְתַּרְגֵּם "אֶל שְׁעָרֶיךָ": "לְתַרַע בֵּית דֵינֶה", טוֹעָה,
שְׁפִן שְׁנִינוּ: (פס"ר) "אֶל שְׁעָרֶיךָ", זֶה שְׁעַר שְׁעָבַד בּוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שְׁעַר שְׁנָדוֹן בּוֹ? נֶאֱמַר "שְׁעָרֶיךָ" לְמַטָּה
וְנֶאֱמַר "שְׁעָרֶיךָ" לְמַעְלָה, מַה "שְׁעָרֶיךָ" הָאֵמֹר לְמַעְלָה, שְׁעַר שְׁעָבַד בּוֹ, אֵף "שְׁעָרֶיךָ" הָאֵמֹר לְמַטָּה, שְׁעַר
שְׁעָבַד בּוֹ, וְתַרְגּוּמוֹ: 'לְקַרְוִיד'.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

או אינו אלא שער שנדון בו -
שמסתבר לומר שיוציאו אותו להורג
במקום שדנו אותו. וראה רש"י
סנהדרין טו, ב: "אל שערך - בית דין
שבשעריך".
נאמר "שעריך" למטה - בפסוק זה.
ונאמר "שעריך" למעלה - פסוק ב:
"כי ימצא בקרבך באחד שעריך".
מה "שעריך" האמור למעלה, שער
שעבד בו - באמור (פסוק א): "וילך
ויעבד".
- אף "שעריך" האמור למטה, שער
שעבד בו. ותרגומו: "לקרוך" -
לעריך. תורה ו

אחרים, ולא על "אלהים
אחרים". תורה ד
(ד) נכון - מכון - זהו פירוש "נכון"
האמור כאן. וראה גם רש"י שמואל א
כג, כג: "אל נכון - על דבר מכון ואמת".
העדות - זהו פירוש "הדבר", דברי
העדים (רא"ם). תורה ה
(ה) והוצאת את האיש ההוא אל
שעריך וגו' - המתרגם "אל שעריך"
- "לתרע בית דינך" - כן הנוסח ברוב
תרגומי אונקלוס.
טועה, שכן שנינו - כתובות מה, ב.
"אל שעריך" זה שער שעבד בו -
ואפילו נידון בעיר אחרת (רש"י כתובות מה,
ג).

(ב) לעבר בריתו - אשר כרת
אתכם שלא לעבד עבודה זרה -
בנראה הפונה לברית שכרת עמם בהר
סיני, כמתואר בפרשת משפטים בסופו
(כז, ח). וראה לקמן ריש פרשת
נצבים. תורה ג
(ג) אשר לא צויתי - לעבדם -
זהו אחד מהדברים ששנו הנקנים
לתלמי המלך, כדאייתא בפרק קמא
דמגילה (ט, ג), ופירש רש"י: "אשר לא
צויתי לעבדם, שאם לא כתבו
לעבדם, משמע אשר לא צויתי
שיהיו, ויאמרו: אם כן אלהות הן,
שעל כרחו נבראו" (רא"ם). כלומר "לא
צויתי" מוסב על "ויעבדו אלהים

(ו) **עַל־פִּי שָׁנִים עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים וְיִמַּת הַמֵּת**
לֹא יוֹמַת עַל־פִּי עַד אַחַד:
 וְעַל מִימַר תְּרִין סִהְדִין אוֹ תִלְתָּא סִהְדִין
 יתְקַטֵּל דְּחֵיב קְטוּל לֹא יתְקַטֵּל עַל מִימַר
 סִהֵיד חַד:

כ"ט - שָׁנִים עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה • אם מתקיימת עדות בשנים, למה פרט לה בשלשה? להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת, אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזמו כלם (מכות ה).

(ז) **וְיָד הַעֲדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֵאשֹׁנָה לְהַמִּיתוֹ וְיָד**
כֹּל־הָעָם בְּאַחֲרֶנָּה וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבּוֹ: פ
 וְיָדָא דְסִהְדָא תְּהִי בֵּה בְּקַדְמִיתָא לְמִקְטִילָה
 וְיָדָא דְכָל עָמָא בְּבִתְרִיתָא וְתַפְלִי עֵבֶד דְּכִישׁ
 מִבִּינָה:

(ח) **כִּי יִפְלֹא מִמּוֹד דְּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין־דָּם | לְדָם**
בֵּין־דִּין לְדִין וּבִין נִגְעָ לְנִגְעָ דְּבָרֵי רִיבַת בְּשַׁעֲרֵיךָ
וְקַמַּת וְעָלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בּוֹ:
 ח אַרְי יתְכַסִּי מִנָּה פִתְגָמָא לְדִינָא בִין דְּמָא
 לְדְמָא בִין דִּינָא לְדִינָא וּבִין מִכְתַּשׁ סְגִירוֹ
 לְמִכְתַּשׁ סְגִירוֹ פִתְגָמִי פִלְגָמָא דִּינָא בְּקִרְוִיךָ
 וְתַקוּם וְתַסַּק לְאַתְרָא דִּי יתְרַעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ
 בֵּה:

כ"ט - **כִּי יִפְלֹא** • כל 'הפלאה' לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכסה ממה. **בֵּין־דָּם לְדָם** • (ספרי, סנהדרין פד) **בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר. בֵּין־דִּין לְדִין • בֵּין דִּין זָכַאי לְדִין חַיִּב. וּבִין נִגְעָ לְנִגְעָ • בֵּין נִגְעָ טָמֵא לְנִגְעָ**

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וכתב ב"משפיל ל'דוד", שמדייק לשון רש"י: "עד שיזומו כלם" ולא "עד שיזומו שלשתם", נראה שרומז בזה לדברי המשנה שם שהוא הדין אפילו היו מאה עדים. תורה ז

(ח) **כִּי יִפְלֹא - כָּל הַפְּלֹאָה לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה וּפְרִישָׁה, שֶׁהַדָּבָר נִבְדָּל וּמְכַסֶּה "מִמּוֹד" - תַּחֲלָה אָמַר שֶׁהוּא "לְשׁוֹן הַבְּדִלָּה וּפְרִישָׁה", וְאַחֲרֵיכֵן חִזַּר וְאָמַר: "שֶׁהַדָּבָר נִבְדָּל וּמְכַסֶּה מִמּוֹד", מִפְּנֵי שֶׁכִּי יִפְלֹא מִמּוֹד עֲנִנּוּ בְּסוּי, שֶׁנֶּעְלַם וּמְכַסֶּה מִמּוֹד, אֲלֵא שֶׁעַם כָּל זֶה לֹא יֵצֵא מִפִּירוּשׁ הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא מְלִשׁוֹן הַבְּדִלָּה וּפְרִישָׁה, כִּי כָּל הַנֶּעְלָם וּמְכַסֶּה מִמּוֹד, נִבְדָּל וְנִפְרַשׁ מִמּוֹד (רא"ם). וְרָאָה רִש"י לְקַמֵּן ל, יא: "לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמּוֹד - לֹא מְכַוֶּסֶה הִיא מִמּוֹד, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִפְלֹא - אַרְי יתְכַסִּי". וְרָאָה גַם רִש"י שְׁמוּאֵל א כ, א. ג. שְׁמוּאֵל ב יג, ב. מְלָכִים ב ו, ח. רוֹת ד, א.**

אחת", הוא לענן שאם בטלה מקצתה, בטלה כולה, שמאחר שהשלשה חשויים בשנים, הנה כמו שאם נתבטל האחד מהשנים, בטלה עדותו, כך אם נתבטל האחד מהשלשה, בטלה כולה, שזהו המובן ממאמר: "אף שלשה עדות אחת", וזה כולל שאם נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול - בטלה כל העדות. ואחר-כך הוסיף רש"י ואמר: "ואין נעשין זוממין עד שיזמו כלם, ופירושו: וגם אין נעשין זוממין עד שיזומו כלם. [וראה רש"י ויקרא ה, יז, שהביא את דברי רבי עקיבא במשנה שם: "הרי הוא אומר: על-פי שנים עדים או שלשה עדים וגו', אם מתקיימת העדות בשנים, למה פרט לה הכתוב שלשה, אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כפיצא באלו לענין עונש והזמיה". וברש"י מכות ה, סוף עמוד ב מבאר את דברי רבי עקיבא כך: "לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן.. שאין זוממין עד שיזומו כלם, שהרי כלם באחד נעשו עדים.. ולא בא אלא להחמיר עליו, שלא תאמר: הואיל ובאלו הוא, היתה העדות מתקיימת, לא יעשו בו דין הזמה, לימרוך הכתוב שאף הוא מן מקימי דבר".]

(ו) **שָׁנִים [עֲדִים] אוֹ שְׁלֹשָׁה - אם מתקיימת עדות ב"שנים" למה פרט לה ב"שלשה"? להקיש "שלשה" ל"שנים", מה "שנים" עדות אחת, אף "שלשה" עדות אחת, ואין - מזה שלא כתב "שאיין" אלא "ואיין", משמע שזהו דבר נוסף ולא פירוש של הדבר שלפניו, והפירוש הוא כבהערה הבאה (ע"פ ש"ח).**

נַעֲשִׂין זוֹמְמִין עַד שִׁיזְמוּ כָּלֶם - בפשטות משמע שדברי רש"י: "ואין נעשין זוממין כו", הם מסקנת דבריו הקודמים, שבין שההיקש מלמדנו שיש לשלשה דין של "עדות אחת", משום כך אין נעשין זוממין עד שיזומו כלם. וזו דעת רבי שמעון במכות ה, ב. וכן הבין הרמב"ם בדברי רש"י, שלכן הוצרך להוסיף עליו: "וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול - העדות כלה בטלה, והם כלם נהרגים ומשלקים ממון בהזמנתו, שעיקר הכתוב להקיש שלשה לשנים בכל דבריהם", וזו כדעת רבי עקיבא שם. אף הרא"ם כתב, שמדייק לשון רש"י "ואין נעשין זוממין", ולא "שאיין נעשין זוממין", משמע שזהו דבר נוסף, ועיקר דבריו לפני כן בענין שיש לשלשה "עדות

טהור. דברי ריבת • שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר: זה מטמא וזה מטהר, זה מחיב וזה מזהב. וקמת ועלית • (סנהדרין פז) מלמד שבית המקדש גבה מכל המקומות.

ט ומיתי לנת כהניא לואי ולנת דניא די יהי כיומיא האנון ותבע ויתוון לך ית פתגמא דדינא:

(ט) וּבֵאתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְדַרְשֵׁתָ וְהִגִּידוּ לְךָ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

כ"ט • הכהנים הלוויים • הפהנים שיצאו משבט לוי. ואל-השפט אשר יהיה בימים ההם • (ספרי) אפלו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמע לו, אין לך אלא שופט שבמקד.

י ותעבד על מימר פתגמא די יתוון לך מן אתרא ההוא די יתרעי יי ותטר למעבד ככל די ילפנה:

(י) וְעֵשִׂיתָ עֲלֵי פִי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד:

אשל אברהם - הרב אלשול

שם, שהפנה מכל עיר שבארץ ישראל, ולא מכל מקום, ומה שכאן כתב "מכל המקומות", צריך לומר שהפנה למקומות שיש בהם ישוב, מה שאין כן עין עייסם שלא היה מקום ישוב. ועל-דרך זה כתב ב"נחלת יעקב", ושם כתב שמשום כך שנה רש"י בלשונו כאן וכתב "מכל המקומות" (ולא "מכל ארץ ישראל" כבגמרא). שהפנה לכל המקומות שיש בהם ישוב בני אדם. תורה ט

(ט) הכהנים הלוויים - הפהנים שיצאו משבט לוי - ולא שהכהנים עצמם לויים. וראה גם רש"י יחזקאל: "הכהנים הלוויים - אשר משבט לוי". ואל השפט אשר יהיה בימים ההם - ואפלו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו - אלא פחות טוב מהם. הלימוד הוא מיתור התיבות "אשר יהיה בימים ההם", ובלשון הגמרא (יר"ה מה, א): "וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדין שלא היה בימיו?" - אתה צריך לשמע לו - כפאמור בפסוק שלאחרי זה: "ועשית על-פי הדבר אשר יגידו לך וגו'". אין לך אלא שופט שבמקד - ראה גם רש"י ראש השנה שם: "לימנך הכתוב כאן שאין לך לבקש אלא שופט שהיה בימיו". תורה י

רש"י ריש פרשת משפטים. וראה רש"י ובהים נד, ב: "ואנן בעינן סנהדרין בעורה, דכתיב וקמת ועלית וגו'". כלומר הלימוד הוא מפסוק זה עצמו.

גובה מכל המקומות - שפיון שכתוב "ועלית אל המקום", מוכן שהוא גובה מכל המקומות שמשם הוא בא "אל המקום". וראה קידושין טז, א: "מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל", וברש"י שם: "דכל צדדיה סתם וכתב: ועלית". אף ברש"י ובהים נד, ב: "בכל שעריך קרי עליה, ומשם לבית המקדש". כלומר הלימוד הוא מזה שנאמר: "בשעריך, וקמת ועלית", שמכל עיר שבה אתה יושב: "ועלית". וזו גם פגנת רש"י בסנהדרין פז, א: "וקמת ועלית אל המקום - שמע מינה אין לך עיר בארץ ישראל שאין ירושלים גבוהה ממנה". ולהעיר שבית המקדש לא היה גבוה מכל המקומות ממש, שכן בית המקדש היה נמוך מעין עייסם עשרים ושלש אמה, כמבואר ברש"י לקמן לג, ב. ואם כן עין עייסם הוא המקום הכי גבוה בארץ ישראל. וכמו שכתבו ה"תוספות" בסנהדרין שם: "שבית המקדש גבוה - לאו מכל ארץ ישראל, דאיכא עין עייסם דמידלי מיניה". ונראה שמשום כך הדגיש רש"י בדבריו בסנהדרין

ראשון, הגירסא: "בין דין חייב לדין זכאי", ולכאורה כך צריך להיות לפי הסדר שנקט גבי דם ונגע, תחילה טמא ואחר-כך טהור, וכמו שאומר בהמשך בנה עצמו: "זה מחיב וזה מזהב". אלא ששם בדפוס ראשון הגירסא: "זה מזהב וזה מחיב".

בין נגע לנגע - בין נגע טמא לנגע טהור - במראה נגע צרעת אם הוא טמא או טהור.

דברי ריבת - שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר: זה מטמא וזה מטהר, זה מחיב וזה מזהב - יש לפרש בשני אפנים: א) בתחילה אמר: "כי יפלא .. בין דם לדם וגו'", שההפלאה היא בגלל שנפל ספק בדם עצמו או בנגע עצמו, אם הוא טמא או טהור, או בדין עצמו, אם בעל הדין הזה חייב או זכאי, ועתה הוסיף עוד סוג של הפלאה שהוא בגלל "דברי ריבת", שיש מחלוקת בין חכמי העיר, האחד מטמא והשני מטהר, האחד מחיב והשני מזהב, על מי ראוי לסמוך. ב) בתחלה סתם הכתוב: "כי יפלא .. בין דם לדם וגו'", ואחר-כך פירש שההפלאה היא בגלל "דברי ריבת", שנה מטמא ונה מטהר וכו' (ע"פ רא"ם).

וקמת ועלית - מלמד שבית המקדש - שנהו "המקום אשר יבחר ה'", ושם היה מושב הסנהדרין - ראה

(יא) **עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֵאָמְרוּ לְךָ תַעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדְּבָר אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל:**
 יא על מימר אורייתא די ילפנך ועל דינא די יימרון לך תעבד לא תסטי מן פתגמא די יחיון לך זמינא ושמאלא:

כ"ט • **יָמִין וּשְׂמָאל** (ספר) אָפְלוֹ אוֹמַר לְךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל, וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין, וְכָל־שֹׁכֵן שְׂאוֹמֵר לְךָ עַל יָמִין - יָמִין, וְעַל שְׂמָאל - שְׂמָאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך ה, עמ' 831)

לֹא תִסּוֹר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמָאל (יז, יא)
אָפְלוֹ אוֹמַר לְךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין (רש"י)
 שכן פסקי דין של חכמי ישראל הופך את הימין לשמאל ואת השמאל לימין.

(יב) **וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה בְּזוֹן לְבַלְתִּי שְׂמַע אֶל־הַבַּהֵן הַעֲמִד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל:**
 יב וגבר די יעבד ברשע בדיל דלא לקבלא מן פהנא דקאם לשמשא תמן קדם יי אלהך או מן דינא ויתקטל גברא שהוא יתפלי עבד דביש מישראל:

(יג) **וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יִזְדוּן עוֹד: ׀**
 יג וְכָל עַמָּא יִשְׁמְעוּן וְיִדְחִלוּן וְלֹא יִרְשִׁיעוּן עוֹד:

כ"ט • **וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ וְלֹא יִזְדוּן עוֹד: ׀** (סנהדרין פט) מִכָּאֵן שֶׁמִּתְיַנְיָם לוֹ עַד הַרְגֵל, וּמִמִּיתִין אוֹתוֹ בְּרָגֶל.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

יוצר שינוי במציאות, ומעתה השמאל לשעבר הופך להיות ימין (דברים).
וְכָל־שֹׁכֵן בְּשֹׁמְרֵי לְךָ: עַל יָמִין יָמִין וְעַל שְׂמָאל שְׂמָאל - מפרשי רש"י הקשו מה פגנת רש"י בהוספה זו, הרי פשוט הוא, ולמה צריך לכתבו? ואולי יש לומר שפגנת רש"י לפרש בזה את הפסוק, שפיון שפירש לעיל ש"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", פירושו כאילו נאמר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין", אם כן מוכן לפי זה, שהמשך הפסוק הוא: **"וְכָל־שֹׁכֵן בְּשֹׁמְרֵי לְךָ עַל יָמִין שֶׁהוּא יָמִין וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא שְׂמָאל"**. כלומר, פירוש הפסוק בהוספת תיבת "אפילו" (שמוכרחת היא, מפני שלולא תוספת זאת יש במשמע שרק אם אמר לך כן אזו: "לא תסור מן הדבר", ואין זה נכון כמוכן), מחיב שהסיוס של זה הוא "וְכָל־שֹׁכֵן". תורה יב
 (יג) **וְכָל הָעָם יִשְׁמְעוּ** - צריך להשמיע מיתתו לרבים, שלא יעשה

ושמאל" (בנא"ו המוסיק) הרי פירושו: ועל שמאל שהוא ימין. וכתב הרמב"ן שפגנת רש"י לומר: אפילו אם ברור לך שהם טועים, כמו שברור לך בין ימין לשמאל - תעשה כמצותם, ואל תאמר: איך אוכל החלב הגמור הזה? או אהרוג האיש הנקי הזה? אלא תאמר: כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר יורוני חכמי ההוראה העומדים לפני, ועל משמעות דעתם נתן לי התורה, אפילו יטעו. ומשמע מדבריו, שאפילו טועים הם בנדאות, עליו לשמוע להם, וכן כתב הגור אריה".
 אלא שלפי זה, לכאורה תמוה: איך יתכן שהתורה שהיא תורת אמת, מורה לאדם לפעול בדרך שהתורה עצמה מפירה בכך שהיא מוטעית. ויש לבאר זאת על יסוד דברי הירושלמי (מדים פ"ו ה"ח): שיש בכחו של בית דין לשנות את המציאות בעולם באמצעות פסק דין, וכך הוא גם בעניינינו שבאשר חכמי התורה קובעים שהשמאל הוא ימין - הדבר

(יא) **יָמִין וּשְׂמָאל - אָפְלוֹ אוֹמַר לְךָ: עַל יָמִין שֶׁהוּא שְׂמָאל** - כלומר, על דבר המותר או טהור אמרו לך שהוא אסור או טמא (נ"א). ונראה שהלימוד הוא מיתור התיבות: "מן הדבר אשר יגידו לך", שהיה לו לומר: "לא תסור .. ימין ושמאל" (כלשון הכתוב לעיל ה, כט "לא תסורו ימין ושמאל"), ומזה שאמר "מן הדבר אשר יגידו לך", מוכן ש"ימין ושמאל" מוסב על "יגידו לך", ולכן פירש שהפגנה: "אפילו אמר לך על ימין שהוא שמאל". ואין לומר שאולי פירושו שאומר לך על ימין שהוא ימין, וכסיוס לשון רש"י, שאם כן לא היה הפתוב צריך לכתבו כלל, כי פשוט הוא. וזה נכלל במה שאמר: "לא תסור מן הדבר".
וְעַל שְׂמָאל שֶׁהוּא יָמִין - על דבר האסור או טמא אמרו לך שהוא מותר או טהור (נ"א). ונראה שלומד כן מהאות וא"ו של "ושמאל", כי אם רק כפי האופן הראשון, היה לו לומר "ימין שמאל", וכיון שאמר "ימין

◆ יום שני ב' אלול ◆

יִדְאִי תַעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֵךָ יְהִי לָךְ
וְתִירְתָּהּ וְתִיחַב בֵּיהּ וְתִימַר אֲמֵנִי עַלֵּי מַלְכָּא
כְּכֹל עַמְמַיָּא דִּי בְּסַחְרֵינִי:

טו מנצח תמני עלך מלכא די יתרעי יי
אלהך בה מגו אחיך תמני עלך מלכא לית
לך רשו למנצח עלך גבר נוכרי די לא
אחוד הוא:

(יז) כִּי־תִבְאֵ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבַּתָּהּ בֵּיהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָהּ עָלַי מֶלֶךְ
כְּכֹל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתַי:

(טו) שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי אַחֶיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא
תֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא־אֶחֱיךָ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 105)

שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו) רז"ל אָמְרוּ (גיטין סב, א) מִנְּאָה לָךְ דְּרַבְּנָן אֵיקְרוּ מַלְכִים . . דְּכַתְיִב בִּי מַלְכִים יִמְלִכוּ וְגו' .
מוֹבֵן אִם כֵּן, שֶׁמִּצְוֹת מִנּוּי מֶלֶךְ בְּזִמְנֵי הַזֶּה הֵינּוּ קַיִים צוּיִי הַמִּשְׁנָה (אבות א, ו) עֲשֵׂה לָךְ רַב. וְהַגְּהָ, וְשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוּ
מַצְלִיחַ לְמַצָּא לְעַצְמוֹ רַב. עָלָיו לְדַעַת, שְׂזָהוּ עֲצַת הַיָּצֵר, שְׂכֵן לֹא אֶלְמֵן יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִתְכַן שְׂאִין יְהוּדִי אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶהְבֵּת
ה' וְיִרְאֵת ה' יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וּמְמִילָא יְכוֹל לְהִיּוֹת לוֹ רַב. וְיִגְעַת וּמְצָאֵת - אִם יִתְיַגַּע וַיְחַפֵּשׂ בְּאַמְתּוֹ, תוֹךְ כְּדִי כְּפִית הַיִּשּׁוֹת שְׁלוֹ
(עֲשֵׂה לְשׁוֹן כְּפִיָּה, מַלְשׁוֹן מַעֲשִׂין עַל הַצְּדָקָה), בְּוֹדָאֵי יִמְצָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 104 - מתוך 'לקראת שבת')

מהות תפקידו של המלך

שׁוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ (יז, טו)

ידועה השאלה על מה שאמר הקב"ה לשמואל הנביא כְּשֶׁשָּׂאֵלוֹ יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ "תִּנֶּה לָנוּ מֶלֶךְ" - "אוֹתִי מֵאִסּוּ". דְּלִכְאוּרָה
היא אחת מהמצוות שצוה הקב"ה את ישראל בכניסתן לארץ? ולא ידעו אם זה אכן דבר בלתי רצוי, מדוע צוה הקב"ה
לשמואל למלא את בקשתם של בני ישראל ולמנות להם מלך?

מבאר בחסידות דבמנוי מלך ישנם ב' אופנים, זה למעלה מזה: א) לפעל שהנהגת המדינה תהיה כדבעי, וכלשון המשנה
"אלמלא מורגא של מלכות, איש את רעהו חיים בלעו" דגם כשבשכל מבין שהנהגתו צריכה להיות כדבעי, עדין אין זה
מספיק, שכן "העין רואה והלב חומד", ורק על-ידי יראת המלך יתנהג בדרך הישר. ב) כשהמוח שליט על הלב בתמידות,
אין צורך במנוי מלך להנ"ל, אלא שהמלך מצד גדל מעלתו ש"משכמו ומעלה גבוה מפל העם" מבין דברים שהעם
מצד-עצמם אינם יכולים להבין, ועל-ידי פקודותיו גם אנשי המדינה מתנהגים כפי הבנתו.

ועל-דרך-זה הוא בבני ישראל, שמלכם ואדונם הוא הקב"ה, והמלך בשר-ודם הוא מקצוע המגלה מלכותו יתברך לבני
ישראל, שיש בזה ב' אופנים:

א) כשבבני ישראל חסר הבטול להקב"ה כדבעי, זקוקים למלך שימשיך בהם היראה והבטול אליו יתברך. ב) כשיש להם
הבטול והיראה, המלך ממשיך בהם דרגות נעלות יותר בגלוי אלקות, ועל-ידי-זה, יראה ובטול שלמעלה ממדרגתם
מצד-עצמם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ההכרזה בלכד (ע"פ רע"ב). גם אפשר
לומר שבאן הלימוד הוא ממה
שנאמר "וכל העם" (שלא כמו בבן
סורר ומורה שנאמר "וכל ישראל",
ובעדים זוממין "והנשארים"), הינו
בשעה שכל ישראל נמצאים בקיבוץ
של "עם", וזה היה רק
בגלים. תורה יד

(לקמן יט, כ), ובפרשת בן סורר ומורה
(לקמן כא, כא). ויש לומר: משום שעדים
וזממין ובן סורר ומורה נדונין בעירם
בבית-דין של עשרים ושלשה, אבל
זמן ממרא אינו נדון אלא בבית-דין
של שבעים ואחד בירושלים, לכך
פירש בו: ממתינין עד הרגל, שהוא
דבר מפורסם מהכרזה, ובשנים
האחרים אין בהם פרסום אחר אלא

אדם עוד כן (רשי' סנהדרין פט, א).
- **מבאן** - ממה שנאמר **וכל העם**
ישמעו". וראה רש"י לקמן יט, כ. כא,
כא.
שממתינין לו עד הרגל - שאז כל
העם עולים לרגל בבית המקדש.
וממתינין אותו כרגל - וקשה למה
לא פירש כאן: מלמד שצריך הכרזה,
כמו שפירש בפרשת עדים זוממין

ובזה יובן, דשמואל הנביא רצה שמצב בני ישראל יהיה באופן שיהיה להם יראת שמים מצד-עצמם, ויצטרכו למלך רק כדי להמשיך בהם יראה נעלית מהשגתם, וכשבקשו "מלך לשפטנו ככל הגוים", שימנע המצב של "איש את רעהו חיים בלעו", הרי זה מורה שחסר להם ביראת שמים, ולכן אמר הקב"ה "כי אותי מאסו גו". אמנם למרות זאת הספיק הקב"ה לבקשת בני ישראל "תנה לנו מלך", מפנין שפאשר חסר ליהודי ביראת שמים, מאיזו סבה שתהיה, אי-אפשר לחפות עד שיקבל עליו מלכותו, אלא מיד צריך למנות עליו מלך, עד שבסוף יגיע גם לדרך השניה בתפקיד המלך.

טז לחוד לא יסגי לה סוסון ולא יתב ית עמא למצרים בדיל לאסגאה לה סוסון ויז אמר לכוין לא תוספון למתוב בארח הדא עוד:

(טז) רַק לֹא יִרְבֶּה-לוֹ סוּסִים וְלֹא יֵשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִםה לְמַעַן הַרְבוֹת סוּס וַיְהִי הָאָמַר לָכֵם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

כ"ט ◀ לא ירבה-לו סוסים • (סנהדרין כא) אלא פדי מרפבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר בשלמה (מלכים א' ז): "ותעלה ותצא מרפבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לשקלאזטריא בכל זה, ראה לקוטר-שיחות חלק י"ט עמוד 171 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אסור הישיבה במצרים בזמן הזה

לא תספון לשוב בדרך הזה עוד:

מתר לשפון בכל העולם חוץ מארץ מצרים כו' שנאמר לא תוספון (יז, טז). רמב"ם הלכות מלכים פרק ה, הלכה ז) בטעם האסור פרש הרמב"ם בספר המצות (מצות לא-תעשה מ"ו): "כדי שלא נלמד כפירתם ונשלא ננהג כמנהגייהם המגנים לדעת התורה".

ולפי טעם זה, הרי לאחר ש"עלה סנחריב מלך אשור, בלבב כל האמות וערבם זה בזה והגלה אותם ממקומם, ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם" (הלכות אסורי ביאה פרק יב, הלכה כה), אין עוד מקום לאסור הישיבה בארץ מצרים, שהרי אין חשש שנלמד ממעשייהם כיון שאין הם אותם המצרים שהיו שם בתחלה.

אבל ברמב"ם לא מצינו שיחלק ויפסק שבזמן הזה מתר לגור בארץ מצרים, וממשמעות דבריו נראה שסובר שהאסור חל גם בזמן הזה, וטעמא בעי (ראה בברכייסוף אבן-העזר סימן ד. ועוד).

ויש לומר בבאור הדבר, דהנה בנוגע להתר גר מצרי לבוא בקהל בזמן הזה, כתב הלבוש (אבן-העזר סימן ד סעיף-קטן ז) "ואף-על-גב דבדאי מעוטם נשארו במקומותם, והוי ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, מפל-מקום אותו שמתגור הרי הוא פורש מהם, וכל דפריש מרובא קפריש ומתרים מיד".

ונמצא שהתתר למצרי לבוא בקהל אף שיש מעוט מצרים שנשארו גם לאחר סנחריב, הוא מדין "כל דפריש מרובא פריש".

ולפי-זה יש לומר בנדון דידן, שהאסור לדור במצרים בזמן הזה הוא מחמת אותם מצרים שנשארו במקומותם. ואף שהם מעוט, הרי לגבי הגא לגור אצלם הם "קבוע", ו"כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" ואינם בטלים ברב שאינם מצריים.

אשל אברהם - הרב אלטשילי

אסור לשוב למצרים, ולא רק שלא להתישב שם, וכן משמעות הפתוב: "לא תוסיפו לראותם". ובמפרשים האריכו לדון בזה אליבא דהלכתא. כמו שנאמר בשלמה - מלכים א י, כט. "ותעלה ותצא מרפבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה". תורה יז

שזהו טעם האזהרה, ולא שהיא אזהרה (רא"ם). **ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם** - שהם קלים לרוץ (רש"י ישעיה לא, א). וצריך לשלוח שלוחים לקנות לו סוסים, ועוברים ב"לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם" [שמות יד, יג. וראה רש"י שם ובביאור] (רש"י סנהדרין סז). משמע שאפילו לסחורה

(טז) **לא ירבה לו סוסים - אלא פדי מרפבתו** - בכריתא סנהדרין כא, ב: "תנו רבנן, לא ירבה לו סוסים, יכול אפילו כדי מרפבתו ופרשיו? תלמוד לומר: לו, לו אינו מרבה, אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו". וברש"י שם: "לו - משמע להרחיב דעתו ולהגדיל ברבוי סוסים". **ש"לא** - כתב ש"ן במקום הוי"ו, לומר

(יז) וְלֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוֹר לְבָבוֹ וְכִסְפֵּוֹ וְזָהָב
לֹא יִרְבֶּה־לוֹ מְאֹד:

כ"ט"א וְלֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים • אֲלֵא שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה, שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהָיוּ לוֹ לְדוֹר שֵׁשׁ נָשִׁים, וְנֹאמַר לוֹ (ש"ב י"ג): "וְאִם מֵעַט, וְאִסְפָּה לָךְ כְּהֵנָּה וְכֵהֵנָּה". וְכִסְפֵּוֹ וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לוֹ מְאֹד • (סנהדרין כא) אֲלֵא כְּדֵי לִיתֵן לְאִסְפִּינְיָא (ספרי) אחרים: לאספניא) ♦

(יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל פֶּסַח מִמְּלִכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ
אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מַלְפָּנֵי הַכְּהֹנִים
הַלְוִיִּם:

כ"ט"ב וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ • אִם עָשָׂה כֵּן, כְּדָאֵי הוּא שֶׁתִּתְקַיֵּם מְלִכּוּתוֹ. אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה • (סנהדרין שם) שְׁתֵּי סֵפְרֵי תּוֹרָה: אַחַת שֶׁהָיָה מְנַחֵת בְּבֵית גְּנָזִי, וְאַחַת שֶׁנִּכְנְסָת וְיוֹצֵאת עִמּוֹ. וְאוּנְקָלוֹס תִּרְגָּם: 'פִּתְשָׁגֶן' פֶּתֶר מִשְׁנֵה, לְשׁוֹן שְׁנֹן וְדָבוּר.

(יט) וְהִיתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כְּלִימֵי חַיִּיו לְמַעַן יִלְמַד
לִירְאָהָ אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת־כְּלִי־דְבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשׂוֹתָם:

כ"ט"ג וְדָבְרֵי הַתּוֹרָה • כְּמִשְׁמַעוֹ.

אשל אברהם - הרב אלעזר שטיינמאן

ספר תורה בהיותו הדיוט, כמו שמחזיק כל איש ואיש לכתוב ספר תורה לעצמו, ועכשיו שמלך אין לו לכתוב אלא ספר תורה אחד, שהוא שני לראשון שכתב לו בהיותו הדיוט. אבל אם לא היה לו ספר תורה לעצמו קודם שמלך, צריך שיכתוב לאחר שמלך שני ספרי תורה (רא"ם).

אחת שהיא מנחת בבית גנזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו - זה שהיה לו כשהיה הדיוט, מניחו בבית גנזיו, וזה שכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד (רא"ם).

ואונקלוס תרגם: "פִּתְשָׁגֶן" - ויראה רש"י אסתר ג, יד: "פִּתְשָׁגֶן - לשון ארמי ספור הכתב". ושם ח, יג: "פִּתְשָׁגֶן - אגרת מפורש".

פֶּתֶר "מִשְׁנֵה" לְשׁוֹן שְׁנֹן וְדָבוּר. תורה יט (יט) דְּבָרֵי הַתּוֹרָה - כְּמִשְׁמַעוֹ - מצוות התורה. לא הוצרך לכתוב כאן כְּמִשְׁמַעוֹ אלא פְּהַקְדָּמָה לפירוש שבדבור הבא (ספר הזכרון). או שבא

לשנה". ושם כא, ב: "אִסְפִּינְיָא - שכר חילות מדי שנה בשנה, הנכנסין והיוצאין עמו כל השנה". אך ברוב הדפוסים הגירסא: לְאִסְפִּינְיָא. תורה יח (יח) וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ - אִם עָשָׂה כֵּן - כל האמור למעלה, שלא ירבה לו סוסים, נשים וכסף וזהב. וזהו הפירוש "וְהָיָה".

כְּדָאֵי הוּא שֶׁתִּתְקַיֵּם מְלִכּוּתוֹ - לומד כן מיתור התיבות: "כְּשִׁבְתּוֹ עַל פֶּסַח מִמְּלִכְתּוֹ" (ספר הזכרון), שתיבת "כְּשִׁבְתּוֹ" מורה על קיום המלכות. ויראה גם רש"י אסתר א, ב: "כְּשִׁבְתַּת הַמֶּלֶךְ אֶחָשׁוּרוּשׁ וּגו'" - פְּשֻׁתָּיִם הַמְּלִכּוּת בְּדִדּוּ". [אבל ראה רש"י מגילה יא, ב: "כְּשִׁבְתַּת הַמֶּלֶךְ - משמע בתחלת מלכותו"]. או יש לומר שעקר הלימוד הוא ממה שאמר "כְּשִׁבְתּוֹ" (ולא "כְּשִׁבְתּוֹ"). ופירושו: כְּדָאֵי הוּא שֶׁבָתוֹ. אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה - שְׁתֵּי סֵפְרֵי תּוֹרָה - "מִשְׁנֵה" - שתיים כְּמִשְׁמַעוֹ (רש"י סנהדרין כא, ה). ומה שאמר "מִשְׁנֵה" במקום שנים, זהו מפני שכבר כתב לו

(יז) וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים - אֲלֵא שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה, שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהָיוּ לוֹ לְדוֹר שֵׁשׁ נָשִׁים - אֲחִינֹעַם הַיְדוּעַאֲלִית, אֲבִיגַיִל, מַעֲכָה, חַגִּית, אֲבִיטַל, עֲגֵלָה [היא מיכל בת שאול] (שמואל ב ג, ב"ח).

וְנֹאמַר לוֹ - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר - ח. "וְאִם מֵעַט וְאִסְפָּה לָךְ כְּהֵנָּה וְכֵהֵנָּה" - "כְּהֵנָּה" - שש, "וְכֵהֵנָּה" - שש (סנהדרין כא, א). ויראה רש"י מלכים א ד ב' שם רבותינו, שמה שכתוב גבי אבישג "וְהַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעָה", וְהוּא "מִשׁוֹם לֹא יִרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, וְכִבְרָה הָיָה לוֹ שְׁמוֹנֶה עָשָׂר".

וְכִסְפֵּוֹ וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד - אֲלֵא כְּדֵי לִיתֵן [לְאִסְפִּינְיָא] - כֵּן הוּא בְּכֶמֶה כְּתִיב־יָד [וּבְדִפּוּס רֵאשׁוֹן: לְאִסְפִּינְיָא]. וכן הוא בסנהדרין יח, ב. והיא מלה ביונית שפירושה קצבה, משפּרת (תלמוד אבן ישראל). אך בגמרא שם כא, ב: "אִסְפִּינְיָא". וכן הוא בדפוס שני כאן. ורש"י שם: יח, ב: "אִסְפִּינְיָא - מחלק ממון לחילותיו כך וכן

כ בדיל דלא ירים לבה מאחיהי ובדיל דלא יסטי מן תפקדתא מינא ושמאלא בדיל דיורד יומין על מלכותה הוא ובנוהי בגו ישראל:

(כ) לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל: ם

כ"ט - ׀ ולבלתי סור מן המצוה • אפלו מצוה קלה של נביא. למען יאריך ימים • מכלל הן אתה שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל: (שמואל א' י) "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך להעלות עולות", ובתיב (שם יג): "ויוחל שבעת ימים", ולא שמר הבטחתו לשמר כל היום, ולא הספיק להעלות העלה, עד שבא שמואל ואמר לו: "נסבלת (כאשר) לא שמרת וגו' ועתה ממלכתך לא תקום" (שם), הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא, נענש. הוא ובניו • (הריות יא) מגיד שאם בנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם.

♦ יום שלישי ג' אלול ♦

א לא יהי לכהניא לנאי כל שבטא דלוי חלק ואחסנא עם ישראל קרפניא דיי ואחסנתה ייכלון:

יח (א) לא יהיה לכהנים הלויים כל-שבת לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון:

ב ואחסנא לא יהי לה בגו אחויה מתנן דיהב לה יי אנון אחסנתה כמא די מליל לה:

(ב) ונחלה לא יהיה-לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר-לו: ם

כ"ט ו'א - כל-שבת לוי • בין תמימין בין בעלי מומין. חלק • בפנה. ונחלה • בארץ. אשי ה' • קדשי המקדש (פסרים אחרים: קדש הקדשים). ונחלתו • אלו קדשי הגבול: תרומות ומעשרות, אכל נחלה גמורה "לא יהיה

אשל אברהם - הרב אלעזר

הוא מריבוי תיבת "כל", ולא ממה שחזר ואמר "שבט לוי", כי מה שאמר "שבט לוי" הפנה ללויים עצמם, שכן מה שאמר לפני כן "הכהנים הלויים" הניו הפנה בני שבט לוי, וכעת מוסיף שבט לוי עצמו, שגם הם אין להם חלק ונחלה בארץ, והם מקבלים מעשרות, כמו שפירש רש"י בהמשך, וכינון שאמר "כל שבט לוי", הרי זה בא לרבות גם בעלי מומין (ע"פ תורת מנחם).

עד בואי אליך להעלות עולות, ובתיב - שמואל א יג, ח. "ויוחל שבעת ימים", ולא שמר הבטחתו לשמר כל היום, ולא הספיק להעלות העולה עד שבא שמואל ואמר לו - שם פסוקים יג יד. "נסבלת לא שמרת וגו' ועתה ממלכתך לא תקום". הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא נענש. הוא ובניו - מגיד - במה שאמר "ובניו".

למעט שאינו מלשון דבור, שהיה ניתן לומר שפיון שפירש "משנה" מלשון שנים, ולא מלשון דבור ושנון באונקלוס, הרי ש"דברי התורה" האמור כאן פירושו דבור, דהיינו שיקרא בתורה כדי שיהיה כל דבורו ביה, ולכן אמר שגם כאן הפנה לשמירת מצות התורה. תורה כ (כ) ולבלתי סור מן המצוה - אפלו מצוה קלה של נביא - ואם תאמר: לא על מצות נביא נאמר אלא על מצות התורה, הרי כבר נאמר: "ולשמור את כל דברי התורה הזאת", ואחר-כך "לבלתי רום לבבו מאחיו", סור מן המצוה", אפילו ממצות נביא (רש"י שמואל א יג, א). ומה שנקט רש"י כאן "מצוה קלה של נביא", מבואר בדבור הבא.

הפנה בעיקר לכהנים, שכן המומים פוסלים אותם מלעבוד במקדש, ואלו הלויים אין מומים פוסלים בהם מלעבוד (ראה חולין כד, ב). חלק - בפנה - ראה גם רש"י במדבר יח, כ: "וחלק לא יהיה לך בתוכם - אף בפנה". והפנה לבנה בעת פירוש הארץ (רא"ם שם). ונחלה - בארץ - כמפורש בבמדבר שם: "בארץ לא תנחל". אשי ה' - קדשי המקדש - הפנה לקרבנות. בכמה פתייך ובדפוס ראשון: קדשי הקדשים.

שם בנו הגון למלכות - פירושו: "הגון" שיהא ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה (רא"ם). והלימוד הוא ממה שכתוב "הוא ובניו", דהיינו ש"בניו" צריכים להיות כמותו. הוא קודם לכל אדם - לפי שהמלכות ירושה היא (רש"י ר"ה ב, ט). באדם שמוריש ירושה לבניו (רש"י הריות יא, ט). ואפשר שזהו הפירוש "ובניו בקרב ישראל", שבניו קודמים לשאר ישראל. תורה א (א-ב) כל שבט לוי - בין תמימין בין בעלי מומין - נראה שהלימוד

למען יאריך ימים - מכלל הן אתה שומע לאו - שאם סר לא יאריך ימים (רש"י שם). וכן מצינו בשאול שאמר לו שמואל - שמואל א י, ח. "שבעת ימים תוחל - תמתין (רש"י שם).

לו בקרב אחיו. וכו' וב'ספרי' דרשו: "ונחלה לא-יהיה-לו" - זו נחלת שאר. בקרב אחיו • זו נחלת חמשה. ואיני יודע מה היא. ונראה לי שארץ פנען שמעבר הירדן ואילף, נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיחון ועוג, שני עממים: אמורי וכנעני, ונחלת שאר, לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן: "על פן לא יהיה ללוי וגו'", להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני; שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסינן ב'ספרי': ונחלה לא-יהיה-לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו, אלו נחלת שבועה, נחלת חמשה שבטים ונחלת שבועה שבטים, ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שפן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע; מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד. באשר דבר-לו • (במדבר יח) "בארצם לא תנחל וגו', אני חלקך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 163)

ה' הוא נחלתו (יח, ב) כתב הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל): ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש. . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו. . . ויזכה לו בעולם הזה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שמענו, תלמוד לומר: על פן, להזהיר בית-דין על כך. ועל-פי-זה מובן מה שרשי גורס ב'ספרי' הפסוק המובא בפרשת עקב, ולא הפסוק המובא בפרשת קרח, שפן הפסוק ו'נשל גוים רבים' נאמר לאחרי פרשת קרח, ובנדאי אינו מזהיר על כך בפרשת קרח, אלא בפרשת עקב.

שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס - אדם גדול, זקן ויושב בישיבה מן רומא, ודקי בכל התלמוד (רשי ביצה כה, ב בסופו).

הכי גרסינן ב'ספרי': "ונחלה לא יהיה לו" - אלו נחלת חמשה, "בקרוב אחיו" - אלו נחלת שבועה. נחלת חמשה שבטים ונחלת שבועה שבטים. ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שפן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד - ועל-פי-זה מובא היטב מה שלומדים נחלת שבועה מהתיבות "בקרוב אחיו", כיון ששבעה שבטים נטלו את נחלתם מעצמם, ועל זה אומר הכתוב שכל-יומים לא תהיה נחלה אפילו "בקרוב אחיו" הנוטלים נחלה מאליהם (עיוני רשי').

באשר דבר לו - "בארצם לא תנחל וגו' אני חלקך" - במדבר יח, כ. תורה ג

שני עממים, אמורי וכנעני - אבל ראה רש"י שמות כג, כח: "והחתי והכנעני הם ארץ סיחון ועוג". **"ונחלת שאר" לרבות קיני וקנזי וקדמוני -** שהם שאר העמים שהבטיח הקדוש-ברוך-הוא לאברהם (ספר הזכרון). והם ארץ אדום מואב ועמון, שעתידיים להיות ירושה לעתיד לבא (ראה רש"י בראשית טו, טז). וגם בהם לא יהיה לפהנים וללויים חלק ונחלה. אבל ראה בכא-בתרא קכב, א וברשב"ם שם דבור-המתחיל ועוד, שלעתיד לבא לוי יקבלו חלק בארץ, והרי קיני וקנזי וקדמוני הם נחלת בני ישראל בימות המשיח, ויש לומר שהם מדרשות חלוקות, או שהפונה באם יכבשו אותם בזמן הזה (באר בשדה).

וכן דורש - ב'ספרי': בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן - בפרשת קרח פסקא קיט בסופו. **"על פן לא יהיה ללוי וגו'" -** לעיל י, ט: "חלק ונחלה עם אחיו". ב'ספרי' שלפנינו מובא הפסוק (במדבר יח, כד): "על פן אמרתיה להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה". ואפשר שהפסוק המובא ברש"י שלפנינו הוא טעות המעתיקים, כיון ששני הפסוקים מתחילים ב"על פן". אבל ראה הערה הבאה.

- להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני - וב'לשון הספרי': "למה נאמר? לפי שנאמר (דברים י, א) ונשל גוים רבים מפניך וגו', אבל קיני וקנזי וקדמוני לא

ונחלתו - אלו קדשי הנבול - הנאכלות בכל גבול ארץ ישראל (רשי חגיגה כב, ב).

תרומות - הניתנות לפהנים. **ומעשרות -** הניתנות ללויים, שפן הפסוק מדבר גם בלויים (באר בשדה).

אבל "נחלה" גמורה - כלומר, מה שנאמר "ונחלתו יאכלו", הפונה שיש להם נחלה רק לענין אכילת תרומות ומעשרות, אבל אין זה מעניק להם זכות ונחלה גמורה "בקרוב אחיו" בארץ ובכפרט שהבעלים יכולים לתת תרומות ומעשרות למי שהם רוצים (באר בשדה), ולכן חזר הכתוב ואמר שוב: "ונחלה לא יהיה לו", לאחר שבקר אמר בתחילה: "לא יהיה לפהנים הלויים.. חלק ונחלה".

"לא יהיה לו בקרב אחיו". וב'ספרי' דרשו - למה חזר הכתוב ואמר: "ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו".

"ונחלה לא יהיה לו" - זו נחלת שאר - שאר העמים, וכדלקמן. **"בקרוב אחיו" - זו נחלת חמשה, ואיני יודע מה הוא -** מי הם חמשה עממים, והרי הם שבועה, ומי הם השאר עממים, ששמע שאינם מכלל השבעה (רא"ס).

ונראה לי, שארץ פנען שמעבר הירדן ואילף נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיחון ועוג - שבקר נכבשו, ולכן הם לא נכללים עם חמשה עממים שעדין לא נכבשו.

דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים ללויים, עכ"ל. ויש להעיר, שמוגיע לא רק למעלת שבט לוי או למעלת הכהנים, אלא גם למעלת כהנה גדולה, שהרי התאר 'קדש קדשים' נאמר בלחן גדול ונקא, כמו שפנתוב (דה"א כג, יג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.

ג וזו יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שנה ונתן לכהן הזרע והלחיים ותקבה:

כ"י - מאת העם • ולא מאת הכהנים. אם שור אם שנה • פרט לחיה. הזרע • מן הפרק של ארובה עד כף של יד, שקורין אשפלדון. והלחיים • (חולין קלג) עם הלשון; דורשי רשומות היו אומרים: 'זרוע תחת יד', שנאמר (במדבר כח): 'ויקח רמח בידו'. לחיים • תחת תפלה, שנאמר (תהלים קז): 'וישמד פינחס ויפלל'. והקבה • תחת (במדבר כח): 'האשה אל-קבתה'.

ד ראשית דגנה ויצהרך וראשית גז צאנה תתן לו:

כ"י - ראשית דגנה • זו תרומה. ולא פרוש בה שיעור, אבל רבותינו (תרומות פ"ד) נתנו בה שיעור: עין יפה אחד

אשל אברהם - הרב אלעזר

שהלחיים ניתנות עם הלשון, שכן "הלחיים" הן כנגד התפלה, הנעשית עם הלשון. "זרע" - תחת יד - [הזרוע] שנותנין לכהן כנגד ידו של פינחס, שעל כף ניתנה לו "ברית כהונת עולם", וזה שפרו (רש"י שם).

שנאמר - במדבר כח, ז. "ויקח רמח בידו". "לחיים" - תחת תפלה, שנאמר - תהלים קז, ל. "וישמד פינחס ויפלל". "הקבה" - תחת "האשה אל קבתה" - במדבר כח, ח. וברש"י שם: "אל קבתה - כמו הלחיים והקבה, כן בתוף וברות של זמרי ונקבות שלה". ויש לומר שלכן נאמרו שלשתם בה"א הידיעה, לרמוז על הזרוע והלחיים והקבה הידועים במעשה פינחס (באר בשדה). תורה ד

ד ראשית דגנה - זו תרומה - שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משנעשה דגן (רש"י לקמן כו, א). וראה רש"י שמואל א טו, כא, ש"ראשית" הוא במשמעות של "מיטב", וכמו (במדבר יח, ז) "בהרימכם את חלבו ממנו". ולא פרוש בה שיעור - ואפילו חשה אחת פוסרת את הכרי [ערימת תבואה] (ע"ז ע"ג, א). וראה גם רש"י

של הבהמה (ראה חולין קלד, ב). ו"כף של יד", הוא עצם רחב של הכתף (רש"י שם קלד, א). וראה עוד רש"י שם צח, ב ש"בזרוע יש עצם הרבה ובשר מועט, שהכתף אינו בכלל זרוע". שקורין - לכף של יד.

אשפלדון - עצם השכם. והלחיים - עם הלשון - לחיים התחתונות עם הלשון (רש"י חולין קלד, ב). דורשי רשומות - מקראות (רש"י ב"ק פ"ב א), פטוקים, כדכתיב (דניאל ג, כא): "את הרשום בכתב אמת" (רש"י סנהדרין קד, ב). וראה רש"י ברכות כד, א: "דורשי רשומות - קשרים וסתומים הכלולים בתורה"

היו אומרים - חולין קלד, ב. ושמ "דורשי חמורות", וברש"י שם: "מקראות סתומים". ויש לומר ששם הדרשה היא בשביל ללמוד ש"הזרוע הנזכרת בתורה היא זרוע זמנית, ולכן מתאים לומר לשון "חמורות", שהם "מקראות סתומים", ואלו כן הדרשה היא רק לענין הקשר שבין מתנות אלו לכהן, ולכן מתאים הלשון "רשומות", שהן סתם מדרשי מקראות והקשר שביניהם. אך ב"משפיל לך" כתב, שכל ענין הבאת דורשי רשומות כן על-ידי רש"י הוא כדי להוכיח

ג מאת העם - ולא מאת הכהנים - שהכהנים פטורין מלתת המתנות הללו לכהן, שאינם בכלל "העם". והלויים ספק אם הם בכלל "העם", ולכן פטורים מלתת המתנות לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה (רא"ש).. אם שור אם שנה - פרט לחיה - הלימוד הוא מזה שפירט הכתוב "שור ושה", שזהו כדי למעט חיה, אבל אילו היה כותב סתם "בהמה", לא היה ניתן למעט חיה, כי חיה בכלל בהמה (שפ"ח)..

הזרע - לא פירש מהו זרוע בפעם הראשונה שזכרה בתורה נתינת הזרוע לכהן, והוא בפרשת נזיר (במדבר, ט), משום שאז היה ניתן לומר שזהו דין כנזיר, אבל כאן מדבר בכללות הזרוע כחלק ממתנות כהונה, ומכאן יש ללמוד לכל מקום שזכר נתינת הזרוע לכהן.

- מן הפרק של ארובה - הנמקרת עם הראש (רש"י חולין קלד, ב), והיא החלק התחתון של הירך (רש"י שם ע"ג, א). עד כף - ברש"י חולין צח, ב: "גף". וכן גורסים כאן בכמה פתבי יד ודפוסים ראשונים. של יד - הכונה לרגל הקדמית הימנית

מארבעים, עין רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחת מאחד מששים, שְנַאמֵר (יחזקאל מה): "וְשִׁשִּׁיתֶם הָאִיפָה מִחֹמֶר הַשְּׁעָרִים". ששית האיפה, חצי סאה, כשאתה נותן חצי סאה לכור, הרי אחד מששים, שהכפור שלשים סאין. וראשית גז צאנך • כשאתה גוזז צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לפהן, ולא פרש בה שעור, ורבותינו נתנו בה שעור אחד מששים (חולין קלו). וכמה צאן חִבּוֹת בראשית הגז? חמש רחלות, שְנַאמֵר (ש"א כח): "וְחֵמֶשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת", רבי עקיבא אומר: ראשית גז, שתיים. צאנך, אך רבצה. תתן לו, הרי חמשה.

(ה) פִּי בּוֹ בַחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבְנָיו כָּל־הַיָּמִים: ם

כ"ט ◀ לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת • מִכָּאן שָׁאִין שְׂרֹת אֵלָא מְעַמְד.

♦ יום רביעי ד' אלול ♦

ווארי ייתי לנאה מחדא מקרויך מכל ישראל די הוא דר תמן וייתי בכל רעות נפשה לאתרא די יתרעי יי:

(ו) וְכִי־יָבֵא הַלְוִי מֵאַחַד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־ הוּא גֵר שָׁם וּבָא בְּכָל־אֹנֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

אשל אברהם - הרב אלשוילי

חמש צאן, שקמש רחלות נקראות צאן. אך מצאנו גם ששתיים נקראות צאן: "ושתי צאן" (ישעיה ז, כא), כדברי בית שמאי. ואפשר שמשום כך מביא רש"י בהמשך את הלימוד של רבי עקיבא. אך הגמרא בחולין קלו, א דרשת מתיבת "עשויות" - "שמעשות את בעליהם ואומרות לו: קום עשה מצודה, וברש"י שם (כלשון המוכא כרא"ם): "שמעשות את בעליהן - למצודה חדשה, שלא יהיה מצודה בפחות מכאן, והינו על כרחך ראשית הגז דכתיב בה: צאן, דמשמע מרובה, דאלו בכורה - בכור שור כתיב (במדב יח, ט), אפילו חד, וכן מתנות דרוע ולחיים וקבה - אם שור אם שה כתיב בהו, אפילו חד".

רבי עקיבא אומר - ספררי פסקא קטו. "ראשית גז" - שתיים - מזה שאמר "ראשית" משמע שיש עוד אחת לפחות, הרי שתיים (זרע אברהם על הספרי). "צאנך" - ארבע - "צאנך" לשון רבים, ומיעוט רבים שנים. "תתן לו" - הרי חמש. תורה ה (ה) לעמוד לשרת - מכאן שאין שרות אלא מעמד - פי אם לא בן, מהו "לעמוד". תורה ו

גוזז "צאנך" בכל שנה תן ממנה "ראשית" לפהן - ולא שהגז הראשונה של שנה ראשונה תתן בלה לפהן ושאר הגזות שבכל שנה ושנה פטורות, או שהצאן הראשון שאתה גוזז שהוא ראשית הגז מהגזת כל הצאן תתן לפהן ושאר הגזות של שאר הצאן פטורות, כפי המובן מן הכתוב, אלא כשאתה גוזז צאנך בכל שנה ושנה, תן ממקלות הגז של כל הצאן ה"ראשית" לפהן (רא"ם). וראה גם רש"י חולין קל, א: "כל השנה כשהוא גוזז צאנו נותן לפהן דבר מועט.. וקרי ליה ראשית דגנך". וברש"י שם קלה, א: "כל הגוזז צאנו, בין טלאים ובין וקנים, ואפילו גוזזן מאה פעמים, נותן ממנה מתנה לפהן".

ולא פרש בה שעור. ורבותינו - חולין קלו, ב. נתנו בה שעור: אחד מששים - [ממה שגוזז] יתן לפהן (רש"י שם). וכמה צאן חִבּוֹת בראשית הגז? חמש רחלות - ולא עזים כי אינם בר גז (רש"י חולין קלה, א). שְנַאמֵר - שמואל א כה, יח. "וחמש צאן עשויות" - בפשטות משמע שהלימוד הוא מזה שקתוב

במדבר טו, כ. אכל רבותינו - חולין קלו, ב. נתנו בה שעור - שכיון שהתרומה היא פרוסתם של הכהנים (כמפורש בכתוב), איך אפשר שחטה אחת מתוך הכרי תהיה פרוסתם? ולכן הוצרכו חכמים לתת בה שיעור הראוי לפרנסת הכהנים (הר"ב). עין יפה - בעל הבית שעינו יפה בנדיבות הלב. אחד מארבעים. עין רעה - מי שעינו צרה. אחד מששים. בינונית אחד מחמשים. וסמכו על המקרא שלא לפחת מאחד מששים - שאף שמן התורה אין בה שיעור, חכמים הסמיכו על המקרא שאין לתת פחות מאחד מששים. שְנַאמֵר - יחזקאל מה, יג. "וששיתם האיפה מחמר השערים" - ותחלקו אחד מששה באיפה לתרומת חומר השעורים (רש"י שם). ששית האיפה חצי סאה - שהאיפה שלש סאים. כשאתה נותן חצי סאה לכור - שהוא שיעור "חומר השעורים". הרי אחד מששים, שהכפור שלשים סאין, וראשית גז צאנך - כשאתה

דש"י < וכי יבא הלוי • (ספר) > לכל בָּכֵן לְוִי וְדָאֵי, הַפְּתוּב מְדַבֵּר? תִּלְמוּד לומר: "וְשָׂרְתָה", יָצְאוּ לְוִים שְׂאִין רְאוּיִין לְשָׂרְתָה.

(י) וְשָׂרְתָה בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיו כְּכֹל־אֲחָיו הַלְוִיִּים
הַעֲמִידִים שָׁם לִפְנֵי יְהוָה:
וְיִשְׁמַשׁ בְּשֵׂמָא דִּי אֱלֹהֵהּ כְּכֹל אֲחֵיהּ
לְוֵאֵי דְמִשְׁמָשִׁין תְּמָן בְּצִלוֹ קְדָם יְיָ:

וְיִזְוֵא וְבֵא כְּכֹל־אֲוֹת נִפְשׁוּ וְגו' וְשָׂרְתָה • לְמַד עַל הַפְּתִיחַ שֶׁבָּא וּמְקַרֵּיב קְרַבְנוֹת נִדְבָּחְתוּ אוֹ חוֹבְתוּ, וְאֶפְלוּ בְּמִשְׁמַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ. דְּבַר אַחַר: עוֹד לְמַד עַל הַפְּתִיחַ הַבָּאִים לְרַגְלֵי, שֶׁמְקַרֵּיבִין בְּמִשְׁמַר וְעוֹבְדִין בְּקְרַבְנוֹת הַבָּאוֹת מִחֲמַת הַרְגֵל כְּגוֹן מוֹסְפֵי הַרְגֵל, וְאֶף־עַל־פִּי שְׂאִין הַמִּשְׁמַר שְׁלָהֶם.

(ח) חֲלָק כְּחֲלָק יֹאכְלוּ לְבָד מִמִּפְרִיו עַל־הָאֲבוֹת: ם
ח חֲלָק כְּחֲלָק יִיכְלוּן כִּר מִמִּשְׁרָתָא דִּינִיתִי
כְּשִׁפְתָא בְּכֵן אֲתִקְיֵנו אֲבָהָתָא:

דש"י < חֲלָק כְּחֲלָק יֹאכְלוּ • מְלַמֵּד שְׁחֹלְקִין בְּעוֹרוֹת וּבְכִשָּׁר שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת. יְכַל אֶף בְּדַבְרֵים הַבָּאִים שְׁלֹא מִחֲמַת הַרְגֵל, כְּגוֹן תְּמִידִין, וּמוֹסְפֵי שִׁבְתָּה, וְנִדְרִים וְנִדְבָּחוֹת? תִּלְמוּד לומר: "לְבָד מִמִּפְרִיו עַל הָאֲבוֹת", חוּץ מִמֶּה שֶׁמְכָרוּ הָאֲבוֹת בִּימֵי דְדוֹד וְשִׁמּוּאֵל, שֶׁנִּקְבְּעוּ הַמִּשְׁמָרוֹת וּמְכָרוּ זֶה לְזֶה: טַל אֶתָּה שִׁבְתָּךְ, וְאֵינִי אֶטַל שִׁבְתִּי.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

חֲטָאוֹת חִיצוֹנִיּוֹת. וְהַעוֹלוֹת, אֵין מִהֶם חֲלָק לַפְּתִיחַ אֲלֵא הַעוֹרוֹת בְּלְבָד, כְּדַבְּתִיב (ויקרא ג, ח): "עוֹר הָעוֹלָה .. לַפְּתִיחַ לֹא יִהְיֶה". וְהַחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת כָּל הַבִּשָּׁר הוּא לַפְּתִיחַ (ראה ויקרא ו, כב) אַחַר הַקְּרִבַת הָאֵימּוּרִים, לְפִיכָךְ הוּכַרַח לְפָרֵשׁ "חֲלָק כְּחֲלָק יֹאכְלוּ" עַל חֲלוּקַת הַעוֹרוֹת מִהַעוֹלוֹת וְהַבִּשָּׁר מִהַחֲטָאוֹת (רא"ס). וְרָאָה רִש"י סוֹפָה נֹה, ב שֶׁהֵם זוֹכִים גַּם בְּ"חֻזָּה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלֵמִי חֲגִיגָה - שֶׁל כָּל יְחִיד וְיְחִיד, וְעוֹרוֹת שֶׁל עוֹלוֹת רְאִיָּה".

יְכַל אֶף בְּדַבְרֵים הַבָּאִים שְׁלֹא מִחֲמַת הַרְגֵל - יִהְיוּ זוֹכִין בְּעוֹבְדֵתָן, וְיִחְלֹקוּ (רש"י סוכה נג, א).

כְּגוֹן תְּמִידִים וּמוֹסְפֵי שִׁבְתָּה וְנִדְרִים וְנִדְבָּחוֹת? תִּלְמוּד לומר: "לְבָד מִמִּפְרִיו עַל הָאֲבוֹת", חוּץ מִמֶּה שֶׁמְכָרוּ - מִפְּרֵשׁ "מִמִּפְרִיו" מִלְשׁוֹן מִכִּירָה, אֲבָל רָאָה רִש"י הַזְּקָאֵל טו, ג בְּשֵׁם מִנְחָם שֶׁמְפָרֵשׁ מִלְשׁוֹן תוֹלְדָה. "הָאֲבוֹת" - נִרְאֶה שֶׁהַפְּתִיחַ הָאֲבוֹת שֶׁל הַפְּתִיחַ.

בִּימֵי דְדוֹד וְשִׁמּוּאֵל, שֶׁנִּקְבְּעוּ הַמִּשְׁמָרוֹת - רָאָה תְּעִנְיַת כו, א: "מִשָּׁה תִּיָּקֵן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת, אַרְבָּעָה מֵאֲלֵעוֹר וְאַרְבָּעָה מֵאִתְּמַר, כָּא דְדוֹד וְשִׁמּוּאֵל וְהַעֲמִידֵן עַל עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה, שְׁנָאֵמַר (דברי הימים א ט, כב):

שֶׁכֵּן מִשְׁמַעוֹת "בְּכֹל אֲוֹת נִפְשׁוּ", שֶׁבָּא לְהַקְרִיב מִצַּד תְּאֵוֹת נִפְשׁוּ, וְלֹא מִצַּד חַיִּיב מִשְׁמַרְתּוֹ (רא"ס). אוֹ ש"בְּכֹל אֲוֹת נִפְשׁוּ" פִּירוּשׁוֹ: בְּכֹל עַת שְׂרוּצָה, אֲפִילוּ אִם אֵין זֶה עַת מִשְׁמַרְתּוֹ. וְכֵן הִיא מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּבֵא קָמָא קֹט, ב: "מִנְיָן לְכַהֵן שֶׁבָּא וּמְקַרֵּיב קְרַבְנוֹתָיו בְּכֹל עַת וּבְכֹל שְׁעָה שְׂרִיצָה".
דְּבַר אַחַר: עוֹד לְמַד - מִשְׁמַע שְׂאִינוֹ חוֹלֵק עַל הַלִּימוּד הַרְאִשׁוֹן, אֲלֵא זֶהוּ לִימוּד נוֹסֵף שֶׁמִּשְׁמִיעֵנוּ הַפְּתוּב.

עַל הַפְּתִיחַ הַבָּאִים לְרַגְלֵי - בְּגִמְרָא סוֹפָה נֹה, ב לִוְמִידִים מִמֶּה שְׁנָאֵמַר: "מֵאֲחַד שְׁעָרֶיךָ" - "בְּשְׁעָה שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִבְּנְסִין בְּשַׁעַר אֶחָד". וְבִרְש"י שֵׁם: "וְדָרִישׁ לִיהָ כְּמוֹ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ - כְּשֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִבְּנְסִין בְּשַׁעַר אֶחָד, כְּלוֹמַר בְּעִיר אַחַת".

שֶׁמְקַרֵּיבִין בְּמִשְׁמַר וְעוֹבְדִין בְּקְרַבְנוֹת הַבָּאוֹת מִחֲמַת הַרְגֵל, כְּגוֹן מוֹסְפֵי הַרְגֵל, וְאֶף־עַל־פִּי שְׂאִין הַמִּשְׁמַר שְׁלָהֶם - וְאֵין הַמִּשְׁמַר מַעֲבֵב עֲלֵיהֶם

(רש"י שם). תורה ח

(ח) חֲלָק כְּחֲלָק יֹאכְלוּ - מְלַמֵּד שְׁחֹלְקִין בְּעוֹרוֹת וּבְכִשָּׁר שְׁעִירֵי חֲטָאוֹת - מִפְּנֵי שֶׁהַפְּתִיחַ שְׂאִיָּם בְּמִשְׁמַרְתּוֹ, אֵינָן רְשָׁאִין לְהַקְרִיב בְּרַגְלִים אֲלֵא מוֹסְפֵי הַרְגֵלִים בְּלְבָד, וּמוֹסְפֵי הַרְגֵלִים הֵם: עוֹלוֹת וְשְׁעִירֵי

(ז-ו) וְכִי יִבֹּא הַלְוִי - יְכַל בְּכֵן לְוִי וְדָאֵי - לְוִי מִמֶּשׁ, וְלֹא כְּהֵן (רא"ס). לְפַעֲמִים מִשְׁתַּמֵּשׁ רִש"י בְּלְשׁוֹן "וְדָאֵי" בְּמִשְׁמַעוֹת מִמֶּשׁ, רָאָה לְדוּגְמָא בְּמִדְבַר ט, י: "לֹא שֶׁרְחוּקָה וְדָאֵי".

הַפְּתוּב מְדַבֵּר - מִה שֶׁרִש"י מַעֲתִיק בְּדִבּוּר־הַמִּתְחִיל גַּם אֶת הַתִּיבּוֹת "וְכִי יָבֹא" אֶף שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ רַק אֶת תִּיבַת "הַלְוִי", יֵשׁ לומר מִשׁוֹם שֶׁאֵם "הַלְוִי" הוּא לְוִי מִמֶּשׁ, אֲזִי צָרִיךְ לְפָרֵשׁ: "וְכִי יָבֹא" - וְאֵם יָבֹא, שֶׁכֵּן בְּפִסְוִקִים שֶׁלְפָּנָיו מְדַבֵּר עַל הַפְּתִיחַ, וְכַעַת הוּא עוֹבֵר לְדַבֵּר עַל הַלְוִיָּם, אֲבָל אִם "הַלְוִי" הַפְּתוּב לַפְּתִיחַ, אֲזִי פִירוּשׁ "וְכִי יָבֹא" הוּא: וְכִאֲשֶׁר יָבֹא, שֶׁכֵּן זֶהוּ הַמִּשְׁפָּךְ לְפִסְוִקִים שֶׁלְפָּנָיו.

תִּלְמוּד לומר: "וְשָׂרְתָה", יָצְאוּ לְוִים שְׂאִין רְאוּיִין לְשָׂרְתָה - בְּעַבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת, אֲלֵא לְשׁוֹרֵר. וְאִם כֵּן הַלְוִי הָאֲמוּר כָּאֵן הַפְּתוּב לַכְּהֵן. וְרָאָה רִש"י סוֹפָה נֹה, ב: "בְּעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה מְקוֹמוֹת נִקְרְאוּ כְּהֵנִים לְוִיָּם".

וְכֹא כְּכֹל אֲוֹת נִפְשׁוּ וְגו' וְשָׂרְתָה - לְמַד עַל הַפְּתִיחַ שֶׁבָּא וּמְקַרֵּיב קְרַבְנוֹת נִדְבָּחְתוּ - אִם נִדָּר קְרַבֵּן (רש"י ב"ק קט, ב). אוֹ חוֹבְתוֹ - שֶׁהִיָּה מוּטָל עָלָיו חֲטָאֵת וְאֶשֶׁם חוֹבָה (רש"י שם).

וְאֶפְלוּ בְּמִשְׁמַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ - וְאֵין הַפְּתִיחַ בְּעַל הַמִּשְׁמַרְתּוֹ יְכַל לְעַבֵּב עָלָיו,

(ט) כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת פְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם הַהֵם:

כ"ט - לא תלמד לעשות • (סנהדרין סח) אבל אתה למד להבין ולהורות, כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקלקלים, ולהורות לבניך: 'לא תעשה כן וכך שזהו חק העובדי-כוכבים'.

(י) לֹא־יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בְּאִשׁ קִסָּם קִסָּמִים מְעוֹנָן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף:

כ"י - מעביר בנו-ובתו באש • הוא עבודת המלך: עושה מדורות אש ומפאן ומפאן ומעבירו בין שתיים. קסם קסמים • איזהו קסם? האוחז את מקלו ואומר: 'אם אלך, אם לא אלך?' וכן הוא אומר (דו"ש ד): "עמי בעצו לשאל, ומקלו יגיד לו". מעונן • (סנהדרין סח) רבי עקיבא אומר: אלו נותני עונות, שאומרים: 'עונה פלונית יפה להתחיל'. וחכמים אומרים: 'אלו אוחזי העינים'. מנחש • (ספרי) פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו.

(יא) וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׂאֵל אוֹב וַיְדַעְנִי וְדַרְשׁ אֶל־הַמַּתִּים:

אשל אברהם - הרב אלשווילי

אלו נותני עונות, שאומרים: עונה פלונית יפה להתחיל - לשון מעונן כמו בעל עונות, שמבחינו את העונה ואומר: היום יפה לצאת לדרך ויציאתי למחר יפה ליסח מקח וייתפך בו הלוקחו (רש"י שם). וראה רש"י ויקרא יט, כו: "ולא תעוננו - לשון עונות ושעות, שאומר: יום פלוני יפה להתחיל מלאכה, שעה פלונית קשה לצאת". וחכמים אומרים - סנהדרין שם. ולהעיר שבויקרא שם לא הביא רש"י פירוש זה. וראה שם בפירוש. אלו אוחזי העינים - אוחז וסוגר עיני הבריות ומראה להם כאילו עושה דברים של פלא, והוא אינו עושה כלום (רש"י סנהדרין שם). חכמים מפרשים "מעונן" מלשון עינים. מנחש - פתו נפלה מפיו - צריך לדאוג היום מהיזק (רש"י שם). צבי הפסיקו בדרך - הינה הולך ממזרח למערב, והצבי הולך מצפון לדרום, והפסיק דרכו (רש"י שם). מקלו נפל מידו - וברש"י ויקרא שם: "לא תנחשו - כגון אלו המנחשין בחלדה ובכפופות, פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך". תורה יא

וכלשון הפסוק. אבל בשאר הדפוסים: הנכרים]. תורה י
(י) מעביר בנו ובתו באש - וראה ויקרא כ, ג וברש"י שם שהוא הדין "בן בנו ובן בתו".
- היא עבודת המלך. עושה מדורות אש מפאן ומפאן ומעבירו - ברגליו (רש"י ויקרא יח, כא).
בין שתיים - ראה גם ויקרא שם "ומוצרך לא תתן להעביר למולך", אלא ששם מפורש שהאזרה היא שהאב לא ימסור את בנו לכפרים בשביל להעבירו באש, וכמו שפירש רש"י שם, ואילו כאן משמע שהאזרה היא שהאב לא יעביר את בנו באש. וראה סנהדרין סד, ב.
קסם קסמים - איזהו קסם? האוחז את מקלו ואומר: אם אלך, אם לא אלך. וכן הוא אומר - הושע ד, יב. "עמי בעצו ושאל ומקלו יגיד לו" - וראה רש"י שם: "בעצו ושאל - בדמות שעשה מן העץ. יגיד לו - אל דבריו הוא שומע, שאומרים לו נביאי הבעל בשם עבודה-זרה".
מעונן - רבי עקיבא אומר - סנהדרין סח, ב.

המה יסד דויד ושמואל הרואה באמונתם [בקיזום - רש"י] .. מיסודו של דוד ושמואל הרמתי העמידום על עשרים וארבעה". וברש"י שם (בפירוש השני): "כלומר שניהם הועילו בדרך, ושמואל העמידם על ששה עשר, ודוד על עשרים וארבעה". ומכרו זה לזה: מל אתה שבתך ואני אטל שבתך - שהתנו ביניהם, שיהו משמשין כל אחד בשבתו קבוע (רש"י שם). ונדרים ונדבות וקרנות צבור דאיתנהו בשאר ימות השנה, והרי הן למשמר המשמש - ליתנהו בכלל הרגל, שלא יהיו שוין בהן, אלא למשמר שבאותו שבוע יהיו כבשאר ימות השנה (רש"י שם). תורה ט
(ט) לא תלמד לעשות - לא תלמד כדי שתעשה (רש"י שבת עה, א). -
אבל אתה למד להבין ולהורות, כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקלקלין - וראה רש"י שם: "להבין - שתוכל לעמוד בהן, ואם יעשה נביא שקר לפניך, שתבין שהוא מכשף".
ולהורות לבניך: לא תעשה כן וכך, שזה הוא חק ["הגוים"] - כן הוא בכמה בתבייך ודפוסים ראשונים,

כ"ט - וְחִבֵּר חֶבֶר • (סנהדרין שם) שְׁמֻצְרָף נְחָשִׁים או עֲקָרְבַיִם או שְׁאָר חַיּוֹת לְמָקוֹם אֶחָד. וְשֹׂאֵל אוֹב • זֶה מְכַשְׁפוֹת שְׁשֻׁמוֹ פִּיתוֹם, וּמְדַבֵּר מִשְׁחִיו, וּמַעֲלָה אֶת הַמֵּת בְּבֵית הַשְּׁחִי שְׁלוֹ. וַיִּדְעֻנִי • מְכַנֵּס עֵצִים חַיָּה שְׁשֻׁמָּה יְדוּעַ לְתוֹךְ פִּיו וּמְדַבֵּר הָעֵצִים עַל יְדֵי מְכַשְׁפוֹת. וְדֹרֵשׁ אֶל-הַמֵּתִים • כְּגוֹן הַמַּעֲלָה בְּזַכְרוֹתוֹ, וְהַנְּשֹׂאֵל בְּגִלְגָּלַת.

(יב) בִּי-תוֹעֵבַת יְהוָה כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹה וּבְגִלְגָּל
הַתוֹעֵבַת הָאֱלֹה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם
מִפְּנֵיךָ:

כ"ט - כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹה • (מכות כד. ספרי) 'עוֹשֵׂה כָּל אֱלֹה' לֹא נֶאֱמַר, אֱלֹא "כָּל עוֹשֵׂה אֱלֹה", אֲפֹלוֹ אַחַת מֵהֶן.

(יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יג שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחְלָמָא דִּי אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט - תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ • הַתְּהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת וּתְצַפֶּה לוֹ, וְלֹא תַחְקֹר אַחַר הַעֲתִידוֹת, אֱלֹא כָּל מֵה שְׁיָבֵא עֲלֶיךָ, קִבֵּל בְּתַמִּימוֹת, וְאַז תִּהְיֶה עִמּוֹ וּלְחַלְקוֹ.

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

תָּמִים תִּהְיֶה, מִשְׁמַעוֹתוֹ: הֵן לִפְנֵי שְׁיָבֵא עֲלָיו הַעֲתִיד - "הַתְּהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת", וְהֵן לְאַחַר שְׁיָבֵא עֲלָיו הַעֲתִיד - "קִבֵּל בְּתַמִּימוֹת" (לְלֹא חֲקִירוֹת, לְמַה זֶה מְגִיעַ לִי וכו').
וְאִי "תִּהְיֶה" עִמּוֹ - ה' גּוֹר אֲרִיָּה" כְּתַב שְׂרָשׁ"י מִפְּרֵשׁ הַכְּתוּב כְּאֵלּוֹ נֶאֱמַר: "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ - תִּהְיֶה עִם אֱלֹהֶיךָ". אֲךָ אֲפֹשֶׁר שְׂרָשׁ"י מִפְּרֵשׁ אֶת כָּל הַפְּסוּק "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", הֵן לְעִנְיַן הַחַיּוּוֹי וְהֵן לְעִנְיַן הַשְּׂכָר. מִפְּנֵי שְׁתִּיבַת "תִּהְיֶה", כּוֹלֵלַת בְּתוֹכָהּ הֵן לְשׁוֹן חַיּוּוֹי וְהֵן לְשׁוֹן הַבְּשָׂרָה.
וּלְחַלְקוֹ - ה' מִשְׁפִּיל לְדוֹד" כְּתַב שְׂרָשׁ"י מִפְּרֵשׁ כֵּן אֶת תִּיבַת "אֱלֹהֶיךָ". אֲךָ ב' תּוֹרַת מְנַחֵם" מְבָאֵר שְׁכָנַת רִשׁ"י בְּהוֹסֵפֶת תִּיבַת "וּלְחַלְקוֹ" הִיא לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׁבַפְסוּקִים הַקּוֹדְמִים נֶאֱמַר: "לֹא יִמְצָא בָּךְ .. קוֹסֵם קְסָמִים .. כִּי תוֹעֵבַת ה' כָּל עוֹשֵׂה אֱלֹה, וּבְגִלְגָּל הַתוֹעֵבוֹת הָאֱלֹה ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ". כְּלוֹמַר, שְׁבַגְלָל תוֹעֵבוֹת אֵלוֹ הַגּוֹיִם מְגוֹרְשִׁים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְהַקְשֵׁף לָזֶה מוֹסִיף הַכְּתוּב, שְׂאֵם לֹא תִלָּךְ בְּדַרְכֵיהֶם, אֱלֹא "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", אֲזַי "תִּהְיֶה עִמּוֹ וּלְחַלְקוֹ", שֶׁתִּקְבַּל חֶלֶק בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל (נִחְלָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא). [וְאוֹלֵי אֲפֹשֶׁר לְפָרֵשׁ שְׁתִּיבַת "וּלְחַלְקוֹ" זֶה פִּירוּשׁ "תָּמִים .. עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", "תָּמִים" מִלְשׁוֹן

מִלְשׁוֹן שְׁלֹם, אֱלֹא מִלְשׁוֹן "וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם" (בראשית כה, כז), וּכְפִירוּשׁ רִשׁ"י שָׁם: "כִּי שְׂאִינוֹ חֲרִיף לְרַמּוֹת קְרוֹי תָם" (הרבי). וּתְצַפֶּה לוֹ - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַחַיּוּבִי שֶׁל הַחַיּוּוֹי: "הַתְּהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת", שְׁיִצַּפֶּה וּיְקַוֶּה כָּל עַת לְה'.
וְלֹא תַחְקֹר אַחַר הַעֲתִידוֹת - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַשְּׁלִילִי שֶׁל הַחַיּוּוֹי: "הַתְּהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת", ש' לֹא לְחַקוֹר אַחַר הַעֲתִידוֹת". וּבְדִיוֹק הַלְשׁוֹן "לֹא לְחַקוֹר" (וְלֹא: לֹא לְשֹׂאוֹל או לֹא לְדָרוֹשׁ), מְבָאֵר ב' תּוֹרַת מְנַחֵם", שְׂרָשׁ"י מִיִּשְׁבַּב בְּזֶה סְתִירָה הַעוֹלָה מִלְשׁוֹנוֹת הַכְּתוּבִים, שְׁכָאֵן מִצְוֵה הַכְּתוּב לְהִיּוֹת תָּמִים עִם ה' וְלֹא לְדָרוֹשׁ אַחַר הַעֲתִידוֹת, וְאֵלּוֹ בְּפְסוּק טו נֶאֱמַר: "נִבְיָא מִקְרַבְךָ מֵאַחֶיךָ כְּמוֹנֵי יָקִים לָךְ .. אֵלָיו תִּשְׁמַעוּ", מִשְׁמַע שְׁמוֹתָר לְשֹׂאוֹל לְנִבְיָא אֶת הַעֲתִיד, וּשְׂאֵלָה זֶה מִתְרַץ רִשׁ"י בְּמֵה שְׁכָתַב כָּאֵן: "וְלֹא תַחְקֹר אַחַר הַעֲתִידוֹת", שֶׁרַק חֲקִירָה שְׁמִשְׁמַעוֹתָה דְרִישָׁה וְתִרְה אַחַר הַעֲתִידוֹת אֲסוּרָה, אֲבָל לְשֹׂאוֹל סָתֵם שְׂאֵלָה [או בְּעַת הַצּוֹרֵךְ] - מוֹתָר, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "נִבְיָא מִקְרַבְךָ כְּמוֹנֵי יָקִים לָךְ וגו'".
אֱלֹא כָּל מֵה שְׁיָבֵא עֲלֶיךָ קִבֵּל בְּתַמִּימוֹת - נִרְאֶה שְׁנֵהוּ עִנְיַן נוֹסֵף בְּחַיּוּוֹי "תָּמִים תִּהְיֶה", לְקִבֵּל כָּל מֵה שְׁיָבֵא עֲלֶיךָ בְּתַמִּימוֹת, שְׁכִינּוֹן שְׁנֵאֱמַר

(יא) וְחִבֵּר חֶבֶר - שְׁמֻצְרָף נְחָשִׁים או עֲקָרְבַיִם או שְׁאָר חַיּוֹת לְמָקוֹם אֶחָד - עַל-יְדֵי לְחָשִׁים (רש"י סנהדרין סה, א). וְעַל-יְדֵי זֶה בְּרִשׁ"י בְּרִיתוֹת ג, ב: "לֹחֵשׁ וּמַחְבֵּרֵן בְּכֻשְׁפִּים יַחַד".
וְשֹׂאֵל אוֹב - זֶה מְכַשְׁפוֹת שְׁשֻׁמוֹ "פִּיתוֹם", וּמְדַבֵּר מִשְׁחִיו - רֹאֵה גַם רִשׁ"י וַיִּקְרָא יט, לא.
וּמַעֲלָה אֶת הַמֵּת בְּבֵית הַשְּׁחִי שְׁלוֹ - רֹאֵה גַם רִשׁ"י סְנֵהֲרִין סה, א: "פִּיתוֹם - שֵׁם הַמְכַשֵּׁף הַמְדַבֵּר מִשְׁחִיו, מַעֲלָה אֶת הַמֵּת מִן הָאָרֶץ וּמוֹשִׁיב לוֹ בְּשִׁחִיו תַּחַת זְרוּעוֹתָיו וּמְדַבֵּר מִשְׁחִיו".
וַיִּדְעֻנִי - מְכַנֵּס עֵצִים חַיָּה שְׁשֻׁמָּה "יְדוּעַ" לְתוֹךְ פִּיו, וּמְדַבֵּר הָעֵצִים עַל-יְדֵי מְכַשְׁפוֹת - רֹאֵה גַם רִשׁ"י וַיִּקְרָא שָׁם, סְנֵהֲרִין שָׁם.
וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים - כְּגוֹן הַמַּעֲלָה בְּזַכְרוֹוֹ - מַעֲלָה וּמוֹשִׁיב אֶת הַמֵּת עַל זַכְרוֹתוֹ (רש"י שם סה, ב).
וְהַנְּשֹׂאֵל בְּגִלְגָּלַת - הַמוֹשְׁלַת מִן הַמֵּת לְאַרְץ, וְעוֹנָה מֵה שְׁשׂוֹאֵלִין אוֹתוֹ עַל-יְדֵי בִישׁוּף (רש"י שם). תוֹרָה יב
(יב) כָּל עֲשֵׂה אֱלֹה - "עֲשֵׂה כָּל אֱלֹה" לֹא נֶאֱמַר, אֱלֹא "כָּל עֲשֵׂה אֱלֹה", אֲפֹלוֹ אַחַת מֵהֶן. תוֹרָה יג
(יג) תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ - הַתְּהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת - זֶהוּ הַפִּירוּשׁ "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ", לְהַתְּנַהֵג עִם ה' בְּתַמִּימוֹת. כְּלוֹמַר, "תָּמִים" לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש טו עמ' טו)

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יח, יג) **שאלה:** מה שאומרים שבוויגים צריך להתאים כו', וכן מה שאומרים אודות חכמת שרטוטי היד - האם זה סותר לצווי "תמים תהיה עם ה' אלקיך"?
מענה: אין זה הפך הצווי, ועל דרך עניני שמירת הגוף והנפש, עניני רפואה וסגלות בדוקות וכיוצא בזה. ויען גם כן בשלחן ערוך יורה דעה סי' קע"ט פמה פ"ט בהנ"ל. אבל במה דברים אמורים, כשידעים הענינים הנ"ל על בריהם, שרשי הנשמות שרטוטי היד . . ותמה אני אם יש בדורנו מי שיאמר ויפרסם שבקי הוא בענינים אלו.

◆ יום חמישי ה' אלול ◆

יד ארי עממיא האלין די את נרת תהון מן מענניא ומן קסמיא שמעין ואת לא כן יתב לך יי אלהך:

(יד) **כִּי חֲגוּיִם הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר אֶתְּהַלְּכְתָּם אֶתְּהַלְּכְתָּם יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל־מַעֲנֵנִים וְאֶל־קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאֶתְּהַלְּכְתָּם לֹא כֹן נִתֵּן לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:**

כ"ט - לא כן נתן לך ה' אלהיך • לשמע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותמים.

טו נביא מבינה מאחיה פתי יקים לך יי אלהך מנה תקבלו:

(טו) **נְבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כְּמֹנֵי יָקִים לְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:**

כ"ט - מקרבך מאחיה כמני יקים לך תחתי, וכן מביא לנביא.

אשל אברהם - הרב אלשוילי

"כמוני", שהרי יכול היה לכתוב "מקרבך מאחיה" בלבד, יש לומר שזהו נאמר בתור טעם: כשם שאני מקרבך ומאחיה, כך צריך להיות הנביא הבא תחתי, וכל הנביאים שאחריהם. ומנה מובן שגר לא יכול להיות נביא. וראה שנהדרין לט, ב: "מפני מה נכה עובדיהו לנביאות? מפני שהקביא מאה נביאים במערה". וברש"י שם: "מפני מה נכה לנביאות - שהרי גר היה, ואין השכינה שורה אלא על המיוחסין שבשרא, כדכתיב (בראשית י, ט): להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך". ומנה שלא הקשה רש"י מהפסוק האמור כאן, יש לומר מפני שעובדיה גר לא התנבא על ישראל אלא על אדום, ואלו כאן מדבר על נביא לישראל (עייני רש"י).

"יקים לך" תחתי - במקומי, ולא יחד עמי, שהרי אמר: "יקים לך" בעתיד. **וכן מביא לנביא** - מפני שהמוכן מדבריו ששל נביא פ"טו שעתיד לקום אחריהו הוא מדבר - פירש ואמר: "וכן מביא לנביא", שהרי פונת הכתוב להרחיקם מן המעוננים והקוסמים, ואמר שאין צורך לך בהם, שמאחר

דברי נבואה, הוא כנגד הקוסמים שאומרים עתידות דרך המקל ("מקלו יגיד לו"), כמפורש לעיל ברש"י. ומנה שקאן לא נזכר "אורים ותמים", מפני שהוא כבר נזכר בפרשת תצוה, ואין צורך להזכירו שוב כאן (הרב). אך אפשר שגם הנביאים וגם האורים ותמים נלמדים ממאמר: "לא כן נתן לך ה' אלקיך", שלא נתן לך "מעוננים וקוסמים", אבל כן נתן לך כנגדם נביאים ו"אורים ותמים". ומנה שכתוב בפסוק הבא: "נביא מקרבך מאחיה כמוני יקים לך", והו ענין נוסף המדבר על העתיד, שאם תאמרו: אמנם נתן לנו נביא עד עתה והוא משה, אבל מה יהיה בעתיד? על כך מבטיח להם שגם בעתיד יהיו להם נביאים כמוהו. אבל על "אורים ותמים" לא הוצרכו לשאול, שהרי הוא יהיה קום עמקם גם בעתיד. תורה טו

(טו) **מקרבך מאחיה כמני - כמו שאני** "מקרבך מאחיה" - והו פירוש "כמוני", ולא "כמוני" בנבואה, שהרי נאמר (למקמ' לד, ט): "ולא קום עוד בישראל כמשה" (רא"ם). ומנה שהוצרך לומר

שלימות, כשבני ישראל הולכים בתמימות עם הקדוש ברוך הוא, הרי הם נעשים מאוחדים עמו בתור חלקו של הקדוש ברוך הוא ("כי חלק ה' עמו"), וממילא נעשים דבר שלם, שכן כשהחלק מתחבר עם מי שהוא חלקו, אזי הוא נעשה דבר שלם. תורה יד
(יד) **לא כן נתן לך ה' אלהיך - לשמע אל מעוננים ואל קוסמים** - ה"א"ם מפרש שלא .. נתן לך רשות לשמוע אליהם, ואלו ה"גור אריה" מפרש שהפנה שאין לך צורך לזה. **שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותמים** - הוסיף "אורים ותמים" אף שלא נזכר כאן אלא נביא, כאמור בפסוק הבא, מפני שבכתוב נזכרו: "מעוננים וקוסמים", שהם שני סוגים של מגידי עתידות שיש לגזים, וכנגדם העמיד הקדוש ברוך הוא בישראל: "נביאים ואורים ותמים". הנביאים המקבלים בעצמם נבואה ישירות מאת ה', הם כנגד "המעוננים" האומרים את הדברים מעצמם (ללא עזרת כלים), ו"אורים ותמים" שהוא חפץ של קדושה שדרכו מתגלה לכהן

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות יד עמ' 72)

נְבִיא מִקֶּרְבְּךָ . . יָקִים לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ (יח, טו) מִשְׁמַתּוֹ נְבִיאִים אַחֲרוֹנִים . . וְנִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל (יזמא ט, ב) משמע לכאורה, שאין נבואה בזמן הזה. ואולם מפְּרֵשׁ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּחז"ל, שְׁהִיְתָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ גַּם לְאַחַר הַנְּבִיאִים הַאֲחֲרוֹנִים (ראה פְּרָקִי גְלוּיִים לְהַרְבֵּ מַגְרָלִית בְּפִתְיַחְתּוֹ לְשׁוֹ"ת מִן הַשָּׁמַיִם). וְעַל-פְּרָחַף צָרִיף לומר, שֶׁהַפְּנֵה הֵיא שְׁאִין הַנְּבִואָה מְצוּיָה כְּמִקְדָּם, אֲבָל לֹא שֶׁבְטֻלָּה לְגַמְרִי. וְזֶהוּ דִּיּוּק הַלְשׁוֹן **וְנִסְתַּלְּקָה** (ולֹא בְטֻלָּה אוֹ פְּסָקָה), שֶׁפֶן לֹא בְטֻלָּה הַנְּבִואָה וְלֹא פְּסָקָה, אֲלֹא קִשָּׁה יוֹתֵר לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ. וְיִתֵּר מִכֵּן אֵימָא בְּאַגְרַת תִּימָן, **שֶׁתְּחִזּוּר הַנְּבִואָה לְיִשְׂרָאֵל** בְּשַׁנַּת ד' אֲלָפִים תַּתְקַע"ו. וְהַרְמַב"ם פּוֹתֵב שֶׁם אִוְדוֹת אָדָם שֶׁהִיָּה קְרוֹב לְזַמְנֹה; הַמוֹפֵת הַזֶּה הוֹכִיחַ לְעֵינֵי כָל שֶׁהוּא נְבִיא בְּאִין סַפְקָ.

טו ככל די שאַלְתָּא מְקָדָם זִי אֲלֵהָךְ בְּחָרְבַּ בְּיוֹמָא דְקַהֲלָא לְמִימְרָא לֹא אוֹסְף לְמִשְׁמַע יַת קַל מִימְרָא דִּי אֲלֵהִי וְיַת אֲשַׁמָּא רַבְתָּא הֲדָא לֹא אֲחֵזִי עוֹד וְלֹא אֲמוֹת:

(יז) כָּל אֲשֶׁר-שָׁאֲלָתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחָרְבַּ בְּיוֹם הַקָּהָל לֵאמֹר לֹא אִסְף לְשִׁמְעַ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶת-הָאִישׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא-אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אֲמוֹת:

יז וְאָמַר זִי לִי אוֹטִיבוּ דִי מְלִילוּ:

(יז) וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הַיְטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְרוּ:

יח נְבִיא אָקִים לְהוֹן מַגּוֹ אֲחִיְהוֹן כְּתוּף וְנִתְּנִין פְּתַגְמֵי נְבִואָתֵי בְּפוּמָה וַיִּמְלֵל עַמְהוֹן יַת כָּל דִּי אֲפַקְדָנָה:

(יח) נְבִיא אָקִים לָהֶם מִקֶּרֶב אֲחֵיהֶם כְּמוֹךְ וְנִתְּנִין דְּבָרֵי בְּפִיו וְדַבֵּר אֵלֵיהֶם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר אֲצוּנֹו:

יט וַיְהִי בְּבִרְא דִי לֹא יִקְבַּל לְפִתְגְמֵי דִי יִמְלֵל בְּשָׁמִי מִימְרֵי יַתְבַּע מַגְּה:

(יט) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִשְׁמַע אֶל-דְּבָרֵי אֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשָׁמִי אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ:

כ בְּרַם נְבִיא דִי יִרְשַׁע לְמַלְלָא פְּתַגְמָא בְּשָׁמִי יַת דִּי לֹא פְּקַדְתָּה לְמַלְלָא וְדִי יִמְלֵל בְּשׁוֹם טַעְנוֹת עַמְמֵיָא וַיִּתְקַטֵּל נְבִיא הַהוּא:

(כ) אַךְ הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשָׁמִי אֶת אֲשֶׁר לֹא-צוּיְתוּ לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם וַיַּת הַנְּבִיא הַהוּא:

כ"ג ◀ אֲשֶׁר לֹא-צוּיְתוּ לְדַבֵּר • אֲבָל צוּיְתוּ לְחַבְרוּ. וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם • אֲפִלוּ כּוֹן אֶת הַהֲלָכָה לְאַסֵּר אֶת הָאִסוּר וְלְהַתִּיר אֶת הַמִּתֵּר. וַיַּת • בְּחֻנְק. שְׁלִשָּׁה, מִיתְתֵן בִּידֵי אָדָם (ספרי. סנהדרין פט): הַמְתַּנְבֵּא מַה שְׁלֹא שְׁמַע, וּמַה שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ וְנֶאֱמַר לְחַבְרוּ, וְהַמְתַּנְבֵּא בְּשֵׁם עַבְדוֹת כּוֹכְבִים. אֲבָל הַכּוֹבֵשׁ אֶת נְבִואָתוֹ וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיא, וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עַצְמוֹ, מִיתְתֵן בִּידֵי שָׁמַיִם, שְׁנֵאמַר: "אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ".

אשל אברהם - הרב אלעזר

כָּף אֲמַרְהָ עַבְדוּדָה זְרוּהָ (רא"ם). אֲבָל הַכּוֹבֵשׁ אֶת נְבִואָתוֹ וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיא וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עַצְמוֹ - מִיתְתֵן בִּידֵי שָׁמַיִם, שְׁנֵאמַר - פְּסוּקֵי יט. "אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מֵעַמּוֹ" - הִינּוּ בִּידֵי שָׁמַיִם (סנהדרין פט, א). וְשֶׁם נֶאֱמַר: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶל דְּבָרֵי", הִינּוּ שְׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיא, וְנֶאֱמַר "לֹא יִשְׁמַע", וְקָרִי בִּיה: "לֹא יִשְׁמִיעַ", הִינּוּ כּוֹבֵשׁ, וְקָרִי בִּיה: "לֹא יִשְׁמַע", שְׁהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ נִשְׁמַע, הִינּוּ עוֹבֵר עַל דְּבָרֵי עַצְמוֹ (סנהדרין שם ורש"י שם). תורה כא

וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם - אֲפִלוּ כּוֹן אֶת הַהֲלָכָה, לְאַסֵּר אֶת הָאִסוּר וְלְהַתִּיר אֶת הַמִּתֵּר. וַיַּת - בְּחֻנְק - כָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה סֵתֵם חֻנְק הִיא (רש"י שְׁמוֹת כא, טו). שְׁלִשָּׁה מִיתְתֵן בִּידֵי אָדָם: הַמְתַּנְבֵּא מַה שְׁלֹא שְׁמַע - אֶת זֶה לּוֹמְדִים מִהָאֲמוּרָה: "וְאֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דְּבָר בְּשָׁמִי" (סנהדרין פט, א), שְׁדוֹן לְבוֹ הַשִּׁיאוֹ לְדַבֵּר דְּבָר שְׁלֹא שְׁמַע (באר בשדה). וּמַה שְׁלֹא נֶאֱמַר לוֹ וְנֶאֱמַר לְחַבְרוּ, וְהַמְתַּנְבֵּא בְּשֵׁם עַבְדוּדָה זְרוּהָ - שְׁאוֹמֵר:

שִׁיְהִי לְךָ תְּמִיד נְבִיאִים כְּמוֹנֵי, שְׁאֵנִי מִקֶּרֶב וּמֵאֲחֵיךָ, שִׁיְהִי תַחְתִּי זֶה אַחַר זֶה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, שׁוֹב אֵין לְךָ צוּרְךָ בְּמַעֲוֹנִים וּבְקוֹסְמִים (רא"ם). תורה טו (כ) אֲשֶׁר לֹא צוּיְתוּ לְדַבֵּר - אֲבָל "צוּיְתוּ" לְחַבְרוּ - לּוֹמֵד כּוֹן מִדִּיּוּק הַלְשׁוֹן "צוּיְתוּ" בְּקוֹם "צוּיְתוּ", שְׁמִשְׁמַע שְׁלוֹ לֹא צוּיְתִי לְדַבֵּר, אַף שְׁצוּיְתִי לְחַבְרוּ (גרא ע"פ סנהדרין פט, א). כְּלוֹמֵר, הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּנְבִיא שְׁמִתְנַבֵּא עַל-פִּי מַה שְׁשָׁמַע מִנְּבִיא אַחַר, וּמִיַּחַס אוֹתוֹהָ לְעַצְמוֹ (ספר הוֹכְרֵן).

כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶם אֵיכָה נִדְעָ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה:
כא וְאֵרִי תִימַר בְּלִבְךָ אֲכַדִּין נִדְעָ יְתַּ פְתַנְמָא
דִּי לֹא מְלַלָּה יְיָ:

כ"ט"◀ וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶם • עֲתִידִין אַתֶּם לֹמַר כְּשֵׁיבָא חֲנֻנְיָה בְּן עֲזוּרָא, וּמִתְנַבֵּא (ירמיה כז): "הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים מִבְּבֵלָה עֲתָה מִהֲרָה", וְיִרְמְיָה עוֹמֵד וְצוֹנֵחַ עַל [אֵל] הַעֲמוּדִים וְעַל הַיָּם וְעַל יְתֵר הַכְּלִים שֶׁלֹּא גָלוּ עִם יְכַנְיָה "בְּבֵלָה יִבְכְּאוּ", עִם גְּלוּת צְדָקָתָהּ.

כב) אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה הַדָּבָר וְלֹא יָבֵא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה בְּרוּחַ דְּבָרוֹ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: ׀
כב דִּי יִמְלַל נְבִיא בְּשֵׁם דִּי וְלֹא יְהִי
פְתַנְמָא וְלֹא יִתְקַים הוּא פְתַנְמָא דִּי לֹא
מְלַלָּה יְיָ בְּרִשְׁעָ מְלַלָּה נְבִיא לֹא תִדְחַל
מְנַה:

כ"ט"◀ אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא • (ספרי) וַיֹּאמֶר: 'דָּבָר זֶה עֲתִיד לְבֹא עֲלֵיכֶם', וְתִרְאוּ שֶׁלֹּא יָבֵא, "הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ ה'", וְהִרְגוּ אוֹתוֹ. וְאִם תֹּאמְרוּ, זֶה בְּמִתְנַבְּא עַל הַעֲתִידוֹת, הֲרִי שְׂבָא וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֹף וְכַף, וּמִפִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲנִי אוֹמֵר, כִּכֹּר נִצְטוּי שְׂאֵם בָּא לְהַדִּיקְךָ מֵאַחַת מִכָּל הַמַּצּוֹת, לֹא תִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא־אִם־

אשל אברהם - הרב אלעזר שטיינמאן

וְאֹלֵי יֵשׁ לֹמַר (לְפִירוּשׁ רִש"י עַל הַתּוֹרָה, מִה־שְׂאִינְכוֹן בְּפִירוּשׁוֹ לְיִרְמְיָה שֶׁם שְׂפִיךְ גִּישׁ שְׁזָהוּ בְּשֵׁם מִדְּרַשׁ תְּנַחֲוּמָא): יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין נְבִיא שְׂבָבֵר נִבְחָן שֶׁהוּא נְבִיא אֲמַת, אֲזִי נְבוּאָה לְרַעָה שְׁלוֹ לֹא מוֹכְרָחָה לְהִתְקַיֵּם, לְבִין נְבִיא שְׁעוֹמֵד עֲתָה לְמַבְחָן, שְׂאָז גַּם נְבוּאָה לְרַעָה צְרִיכָה לְהִתְקַיֵּם. וְגַם בְּנְבִיא אֲמַת עֲצֻמוֹ שְׂבָבֵר הוֹכְחָה נְבוּאָתוֹ (כְּמוֹ חֲנַנְיָה בֶּן עֲזוּרָא שֶׁהִיָּה נְבִיא אֲמַת מִתְחִילָתוֹ - רָאָה סְנֵה־דִרְיוֹן צ, א), אִם הוּא חִלּוֹק עַל נְבִיא אַחֵר, אֲזִי יִבְחֲנוּ דְבָרֵיהֶם גַּם עַל קִיוֹם נְבוּאָה לְרַעָה. וְעַדִּין צְרִיךְ עֵינַי, וּבִמְפָרְשֵׁי רִש"י הַאֲרִיכוּ לְתַרְץ שְׂאֵלָה זוֹ בְּאֲפָנִים שׁוֹנִים. וְיֵשׁ לְצַנֵּן בְּמִיּוּחַד אֶת תִּירוּצֵם שֶׁל הַרְא"ם וְהַלְבוּשׁ, שֶׁלִּכְּן כָּתַב רִש"י בְּתַחֲלִיל דְבָרָיו: "עֲתִידִין אַתֶּם לֹמַר כְּשֵׁיבָא חֲנַנְיָה וְכוּ", דִּהְיוּ שְׂבָל הַפְּסוּק מְדַבֵּר רַק בְּמִקְרָה אַחַד שְׂאִירֵע בְּהִיסְטוֹרְיָה שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, וְהַמִּקְרָה הַזֶּה הִיָּה בְּמַחְלֻקַּת שְׂבִין חֲנַנְיָה בֶּן עֲזוּרָא וּבִין יִרְמְיָה, וּבִין שְׁהִיָּה מִקְרָה אַחַד בְּלִבְךָ, סֵתֵם בְּאֵן הַפְּתוּב וְלֹא חִלַּק בֵּין נְבוּאָה לְרַעָה לְנְבוּאָה לְטוֹבָה, שֶׁכֵּן הַנְּבוּאָה שֶׁם הִיָּתָה לְטוֹבָה.

וְהִרְגוּ אוֹתוֹ - כְּאִמּוֹר לְעִיל פְּסוּק כ. **וְאִם תֹּאמְרוּ:** זֶה בְּמִתְנַבְּא עַל הַעֲתִידוֹת, הֲרִי שְׂבָא וְאָמַר: 'עֲשׂוּ כֹף וְכַף וְכַף, וּמִפִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֲנִי אוֹמֵר - אִיךָ יִבְחֲנוּ דְבָרָיו אִם לְשִׁמוּעַ לוֹ אוֹ לֹא??

על - בְּפִסְטוּק: "אֵל", אֲבָל רִש"י בְּדַרְכּוֹ מְשַׁנֵּה מִהַפְּסוּק לְפִי פִירוּשׁוֹ. **הַעֲמֻדִים וְעַל הַיָּם -** יֵם שְׁעֵשָׂה שְׁלֹמָה (שפ"ח). **.. וְעַל יְתֵר הַכְּלִים -** שֶׁם כּו, יט. **שֶׁלֹּא גָלוּ עִם יְכַנְיָה -** "בְּבֵלָה יִבְכְּאוּ" - שֶׁם כּו, כב. **עִם גְּלוּת צְדָקָתָהּ -** וְאִז תֹּאמְרוּ: "אֵיכָה נִדְעָ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרוּ ה'". תּוֹרָה כב **(כב) אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא - וַיֹּאמֶר: דָּבָר זֶה עֲתִיד לְבֹא עֲלֵיכֶם, וְתִרְאוּ שֶׁלֹּא יָבֵא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה בְּרוּחַ דְּבָרוֹ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: ׀** וְלֹא יְהִיָּה הַדָּבָר וְלֹא יָבֵא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְרוּ יְהוָה בְּרוּחַ דְּבָרוֹ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: ׀

יָבֵא", שֶׁלֹּא יְהִיָּה הַדָּבָר פִּירוּשׁוֹ: שֶׁלֹּא יִקְרָה מִה שֶׁהַנְּבִיא אָמַר, וְאֵלּוֹ "וְלֹא יָבֵא" מוּסָב עַל הַרְוֵאִים, שִׁירָאוֹ שֶׁלֹּא יָבֵא, שֶׁכֵּן הַסִּימָן הוּא בְּשֵׂבִיל הַרְוֵאִים, "הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרוּ ה'" - מִשְׁמַע בֵּין שֶׁהַנְּבִיא נִיבָא דָּבָר רַע וּבִין דָּבָר טוֹב, אִם לֹא יָבֵא הַדָּבָר - הֲרִי הוּא נְבִיא שְׂקֵר. אֲבָל רָאָה רִש"י יִרְמְיָה כח, ז (בְּשֵׁם מִדְּרַשׁ תְּנַחֲוּמָא), שִׁירְמִיָּהוּ אָמַר לָהֶם: "אֲנִי מִתְנַבֵּא פּוֹרְעֵנוֹת, אִם לֹא יָבֵא - אֲנִי שְׂקֵר, הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נָחַם עַל הַרְעָה. אֲבָל הַנְּבִיא אֲשֶׁר יָבֵא לְשִׁלּוּם וְגו', בְּבֵא דְבַר הַנְּבִיא יִנְדַע וְגו', אֲבָל אִם לֹא יָבֵא דְבָרוֹ - שְׂקֵרן הוּא, שְׂנֵאמַר לֹא אִישׁ אֵל וְיִכְבֹּב וְגו'". וְצְרִיךְ עֵינַי לְמַה לֹּא מְצִינוּ חִילּוֹק זֶה בְּתוֹרָה? וְהִרְיָ כֵּן מְצִינוּ בִּיּוֹנָה הַנְּבִיא שְׂנִיבָא עַל הַרְעָה, וּבִסּוּף הַנְּבוּאָה לֹא הִתְקַיְּמָה.

(כא) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶם - עֲתִידִין אַתֶּם לֹמַר - מִפְּנֵי שְׂמֵלַת "וְכִי" בְּכָל מְקוֹם, מוֹרָה עַל הַדָּבָר הַעֲתִידִי שִׁיְהִיָּה, וּפִירוּשׁוֹ: כְּשֶׁתֹּאמַר (רִא"ם). וְרָאָה גַּם שׁוֹרֵת רִש"י סִימָן רנא: "כִּי וְדֹאֵי לְשׁוֹן הַעֲתִידִי הוּא, כְּמוֹ .. וְכִי תֹאמְרוּ מִה נֹאכַל (וּדְקָא כה, ט), עֲתִידִין אַתֶּם לֹמַר כֹּף". וְמָה שֶׁלֹּא פִירַשׁ מִלְשׁוֹן "שְׂמָא", בְּדִלְעִיל ז, יז וּבְרִש"י שֶׁם, הֲרִי מְפֹרֵשׁ שֶׁם בְּרִש"י הַטַּעַם שְׂמוּכְרָחִים לְפָרֵשׁ בְּלְשׁוֹן שְׂמָא, שְׂמִנָּה מוּבָן שְׂבָמְקוֹם שְׂאִין הַכְּרַח כְּוָה, אֲזִי מְפָרְשִׁים אוֹתוֹ כְּרֹב לְשׁוֹן "כִּי" שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן "כְּאֶשֶׁר". אֲלֵא שְׂבָאֵן אוֹמֵר הַפְּתוּב שֶׁהֵם עֲתִידִים לֹמַר כֹּף, וְלֹא רַק בְּשִׂיאֵמְרוֹ כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁכֵּן הִיָּה בְּפוּעַל שֶׁהִיָּה מִצָּב שְׂבִנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְעוּ לְמִי מִהַנְּבִיאִים לְהִאֲמִין. וּבְעֵינַי רִש"י כָּתַב בְּרִש"י מְפָרֵשׁ כֵּן, מִפְּנֵי שְׂאֲחֲרִי "וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶם" יֵשׁ טַעַם אֲתַנְחָתָא, שֶׁהוּא טַעַם מְפָסִיק, מִה שְׂמוּכִיחַ שְׁזָה עֲנִין בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ, שֶׁהַפְּתוּב מוֹדִיעַם שְׂעִתִּידִים לֹמַר כֹּף.

כְּשֵׁיבָא חֲנַנְיָה בֶּן עֲזוּרָא וּמִתְנַבֵּא: "הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' - שְׂגָלוֹ עִם יְכַנְיָה (רִש"י שם). **מוֹשְׁבִים מִבְּבֵלָה עֲתָה מִהֲרָה -** יִרְמְיָה כו, טז. **וְיִרְמְיָה עוֹמֵד וְצוֹנֵחַ -** כְּלֹמַר, אוֹמֵר הַדִּיפֹף מִחֲנַנְיָה (שפ"ח). וְלָכֵן נִקְטַ "וְצוֹנֵחַ". גַּם יֵשׁ לֹמַר, מִשׁוּם שְׂבָפְסוּק אוֹמֵר "דְּבַר־תִּי", שֶׁהוּא לְשׁוֹן קֶשֶׁה.

בן ממחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בכמה בשעת אסור הבמות כדי לגדור את ישראל, הפל לפי צרך שעה וסיג הפרצה, לכה נאמר: "אליו תשמעו". לא תגור ממנו • (ש) לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה, ולא תירא ליענש עליו.

א ארי ישעי יי אלהך ית עממי די יי אלהך
יב לך ית ארעהון ומירמנו ומיתב
בקרניהון ובבמיהון:

יט (א) כִּי־יִכְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ אֶת־אַרְצָם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם:

ב בתלת קרוין תפרש לך בגו ארעה די יי
אלהך יב לך למירתה:

(ב) שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לְךָ בְּתוֹךְ אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ:

ג תמקן לך ארחה ותמלת ית תחום ארעה די
יחסננה יי אלהך ויהי למעירוק תמן כל
קטולא:

(ג) תִּכְוֶן לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשַׁלַּשְׁתָּ אֶת־גְּבוּל אֶרְצְךָ אֲשֶׁר יִנְחִילְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לְגוֹם שְׂמָה כְּל־רִצְחָ:

יט"ו תכין לך הדרך • מקלט מקלט הנה כתוב על פרשת דרכים. ושלשת את גבול ארצה • שיהא

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לעבור על המצוה. ונראה שזהו גם דיוק הלשון: "אליו תשמעו", שיש לשמוע אל הנביא אפילו כנגד המצוה שצאמרה מפי הקדוש ברוך הוא. לא תגור ממנו - לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה ולא תירא לענש עליו - כלומר, אל תירא פן תענש עליו, מפני שהוא מפורסם לנביא, ובגלל זה תמנע עצמך מללמד עליו חובה [אלא למד עליו חובה] (ראם). ונראה שרשי מפרש תיבת "תגור" הן במשמעות אסיפה, שאוסף דברים ומונע מללמד חובה [וכדלעיל ברשי"א, יז "לא תגור"] - "אל תכניס דברים", והן במשמעות יראה (יד מלאכי). תורה א (ג) תכין לך הדרך - "מקלט" "מקלט" היה כתוב על פרשת דרכים - כדי שפיר הרוצח ויפנה לשם, שזהו פירוש הפסוק: "תכין לך הדרך" - עשה לך הכנה לדרך (מכות י"ג). שבכל מקום שהיו שתי דרכים מופצלות, אחת פונה לעיר מקלט, והיה עץ תקוע באותה דרך וכתוב בו "מקלט" (רשי"א, ח). וראה רש"י תהלים על הפסוק (כה, ח): "על כן יורה חטאים בדרך" - "יורה חטאים הרוצחים, שצאמר: תכין לך הדרך וגו', מקלט ושלשת את גבול ארצה - שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה

בכמה בשעת אסור הבמות - ואיכא ברת דשחויטי חוץ וברת דהעלאה (רשי"א יבמות ז, ב). וראה לעיל (יב, א): "השמר לך פן תעלה עלותיך בכל מקום אשר תראה, וברש"י שם: "אשר יעלה בלבך, אבל אתה מקריב על-פי נביא, כגון אליהו בהר הכרמל". וראה שם בביאור. כדי לגדור את ישראל - שהשיבן על-ידי יונה מעבודה-זרה (רשי"א שם). והוא עשה כן בציווי הקדוש ברוך הוא, כדברי אליהו (מלכים א' יח, ז): "ובדברך עשיתי", וברש"י שם: "שהקרבתי בכמה בשעת אסור הבמות". וראה 'תוספות' יבמות שם. הפל לפי צרך שעה וסיג הפרצה - כלומר, צריכים שני תנאים כדי לעבור על אחת מהמצוות על-ידי נביא: (א) לצורך שעה בלבד (ולא לצמימות), (ב) כדי לגדור פירצה (ולא סתם). לכה נאמר - פסוק טו. "אליו תשמעו" - שמשמע שמצוה לשמוע לו בכל מצב, אפילו בשאמר לך לעבור על אחת מהמצוות. ונראה שהלימוד הוא מיתור הלשון "אליו תשמעו", שכן ענין השמיעה לנביא נאמר בפסוק יט: "ויהי האיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא וגו'", ולא נכתב "אליו תשמעו" אלא בשביל לומר שמצוה לשמוע לו אפילו בשאמר

כבר נצטוו - ראה לעיל יג, גזו. שאם בא להדיחך מאחת מכל המצוות - לעיל שם מפורש רק בעבודה-זרה, אבל חקמים דורשים (ראה 'ספרי' פסוקא פ"ג סנהדרין ז, א) מהאמר לעיל (ג, ו): "להדיחך מן הדרך" - זו מצוות עשה. "אשר צוה ה' אלהיך" - זו מצוות לא תעשה. וזו כונת רש"י במה שכתב כאן: "מאחת מכל המצוות, בין עשה בין לא תעשה". ואף שלעיל שם לא פירש רש"י כן את הכתובים, יש לומר משום שלפי פשוטו של מקרא שם אין הכרח לכה. - "לא תשמע" לו - כדלעיל שם פסוק ד. אבל אם לא בא להדיחך (כגון בדבר הרשות) - אין הקפדה אם תשמע לו (שפ"ח). אלא אם-כן ממחה הוא לך שהוא צדיק גמור - ברש"י סנהדרין פט, ב: "דהוחזק שהוא צדיק ונביא אמת". ואלו כאן רש"י מדיק לכתוב רק "צדיק גמור", ויש לומר שכונת רש"י להדגיש שאין זה מספיק שהוחזק כנביא אמת, שכן גם חנניה בן עזר הוחזק בתחילה כנביא אמת ואחר-כך השתמש בזה לרעה, אלא העקר הוא אם הוא מוחזק כ"צדיק גמור", שאז אין חשש שהוא ישתמש בנבואתו לביטול מצוות התורה. וראה רמב"ן. כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב

מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשעור מהלך שיש ממנה עד השניה, וכן משנה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל.

וַיְדִין פִּתְגָם קְטוֹלָא דְיַעֲרוֹק תַּמְן וַיִּתְקַנֵּם דִּי יַקְטוּל יַת חֲבֵרָה בְּלֹא מַנְדְּעָה וְהוּא לֹא סִנֵּי לָהּ מֵאֲתַמְלִי וּמְדַקְמוּהִי :

הַיְדִי יַעוּל עִם חֲבֵרָה בְּחֻרְשָׁא לְמַקְץ אַעִין וְתַתְמַרְגַּי דְּהַּ בְּפִרְזֻלָּא לְמַקְץ אַעִין וַיִּשְׁתַּלַּף פִּרְזֻלָּא מִן אַעֲזָא וַיִּשְׁפַּח יַת חֲבֵרָה וַיִּמּוּת הוּא יַעֲרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּנָא הַאֲלִין וַיִּתְקַנֵּם :

כ"ט וַנִּדְחָה יְדוֹ • כְּשָׁבָא לְהַפִּיל הַגְּרִזָּן עַל הָעֵץ, וְתַרְגוּמוֹ: 'וְתַתְמַרְגַּי דְּהַ', לְשׁוֹן "וַנִּשְׁמְטָה יְדוֹ", לְהַפִּיל מִכַּת הַגְּרִזָּן עַל הָעֵץ. (שְׁמוּאֵל ב' ו') "כִּי שָׁמְטוּ הַבְּקָר", תַּרְגָּם יוֹנָתָן: 'אַרִי מְרוּגוּהִי תוֹרֵיָא'. וַנִּשְׁלַל הַבְּרוּל מִן-הָעֵץ • (מִכּוֹת י') יֵשׁ מֵרַבּוּתֵינוּ אֹמְרִים: נִשְׁמַט הַבְּרוּל מִקְתּוֹ, וַיֵּשׁ מֵהֶם אֹמְרִים שֶׁיִּשְׁלַל הַבְּרוּל לְחֻתִּיכָה מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, וְהִיא נִתְּזָה וְהִרְגוּ.

וּדִילְמָא יְרִדוּף גָּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוֹלָא אַרִי יַחֵם לְבָהּ וַיִּדְבַקְנָהּ אַרִי תִסְגִי אַרְחָא וַיִּקְטְלָנָהּ נַפְשׁ וְלָהּ לִית חוֹבַת דִּין דְּקְטוּל אַרִי לֹא סִנֵּי הוּא לָהּ מֵאֲתַמְלִי וּמְדַקְמוּהִי :

(ד) וְזֶה דְּבַר הַרְצַח אֲשֶׁר-יָנוּם שָׁמָּה וְחֵי אֲשֶׁר יִבֶּה אֶת-רַעְוָהּ בְּבַלִּי-דַעַת וְהוּא לֹא-שֵׁנָא לוֹ מִתְמַלְּ שְׁלָשָׁם:

(ה) וְאֲשֶׁר יִבֶּה אֶת-רַעְוָהּ בֵּיעָר לְחַטָּב עֵצִים וַנִּדְחָה יְדוֹ בַּגְּרִזָּן לְכַרַת הָעֵץ וַנִּשְׁלַל הַבְּרוּל מִן-הָעֵץ וּמִצָּא אֶת-רַעְוָהּ וּמָת הוּא יָנוּם אֲלֵי-אַחַת הָעֵרִים-הָאֵלֶּה וְחֵי:

(ו) פְּוַיְרִדְף גָּאֵל הַדָּם אַחֲרֵי הַרְצַח פִּי יַחֵם לְבָבוֹ וְהַשִּׁינּוֹ כִּי-יִרְבֶּה הַדְּרֵךְ וְהַכְּהוֹ נַפְשׁ וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט-מֹות כִּי לֹא שֵׁנָא הוּא לוֹ מִתְמַלְּ שְׁלָשׁוּם:

כ"ט פְּוַיְרִדְף גָּאֵל הַדָּם • לְכַף אֲנִי אֹמֵר לְהַכִּין לְךָ דְרֵךְ וְעָרִי מְקַלֵּט רַבִּים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מַרְבוּתֵינוּ אֹמְרִים - חֲכָמִים בְּמִשְׁנָה מִכּוֹת ז' ב. נִשְׁמַט הַבְּרוּל מִקְתּוֹ - מְפָרְשִׁים "וַנִּשְׁלַל" בְּקִרְיָאָתוֹ, שֶׁהַבְּרוּל עֲצָמוֹ נִשְׁלַל וְנִשְׁמַט מִחֻתִּיכָת שְׁלוֹ, וְזֶה שְׁכָתוּב "מִן הָעֵץ" פִּירוּשׁוֹ "מַעֲצוֹ" (ע"פ גִּמְרָא רַש"י שם). וְלִפְיִירוּשׁ זֶה "וַנִּשְׁלַל" הוּא פּוֹעֵל עוֹמֵד (ר"א שם). וַיֵּשׁ מֵהֶם אֹמְרִים - רַבִּי בְּמִשְׁנָה שָׁם. שִׁישַׁל "הַבְּרוּל" חֻתִּיכָה "מִן הָעֵץ" הַמִּתְבַּקֵּעַ - מְפָרֵשׁ "וַנִּשְׁלַל" בְּכַתִּיבָתוֹ, שֶׁנִּתְּנָה לְקִרְיָאָה: "וַנִּשְׁלַל", דְּהֵינּוּ שֶׁהַשִּׁישַׁל הַבְּרוּל מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, שֶׁאֵם הַכּוֹנֵה שֶׁנִּשְׁלַל הַבְּרוּל עֲצָמוֹ הֵיזָה צְרִיף לוֹמֵר "מַעֲצוֹ" (ע"פ גִּמְרָא רַש"י שם). וְלִפְיִירוּשׁ זֶה "וַנִּשְׁלַל" אֵינוֹ פּוֹעֵל עוֹמֵד אֲלָא פּוֹעֵל יוֹצֵא. וְכֵן פִּירֵשׁ רַש"י לְקַמֵּן כּח, מ: "וַיִּשְׁלַל" - וַיִּשֵׁר פִּירוּתוֹ, לְשׁוֹן וַנִּשְׁלַל הַבְּרוּל [רְאָה שָׁם בְּבִיאוּר] (ר"א שם). וְהִיא נִתְּזָה וְהִרְגָהּ. תוֹרָה ו (ו) פְּוַיְרִדְף גָּאֵל הַדָּם - לְכַף אֲנִי

הַגְּרִזָּן - וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ "בַּגְּרִזָּן", בְּשַׁעֲהָ שָׁבָא לְהַכּוֹת בַּגְּרִזָּן. עַל הָעֵץ. וְתַרְגוּמוֹ: "וְתַתְמַרְגַּי - בְּתַרְגוּמֵי אֹנְקֵלוֹס הַמְדִּיקָיִם: וְתַתְמַרְגַּי. וְרְאָה שָׁם בְּבִיאוּר. יְדֵה", לְשׁוֹן וַנִּשְׁמְטָה יְדוֹ - הַתְנוּעָה יְדוֹ. כְּלוּמַר, עֲשֵׂה תְנוּעָה בְּיְדוֹ וְהִרְיָמָה כְּלִפִּי מַעֲלָה. וְצְרִיף עֵינַי לְמָהּ נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן נִפְעַל. וְהִרְבַּ שְׁמִשׁוֹן רְפָאֵל הִירֵשׁ כְּתַב שֶׁהִנְפִּיחַ יְדוֹ יוֹתֵר מִכְּדֵי הַצְרִיף לְהַכָּאת הַבְּרוּל, וְלָכֵן נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן נִפְעַל. לְהַפִּיל מִכַּת הַגְּרִזָּן עַל הָעֵץ. "כִּי שָׁמְטוּ הַבְּקָר" - שְׁמוּאֵל ב' ו'. שְׁמִטָּהוּ הַבְּקָר וַנְעַנְעוּהוּ (רַש"י שם). תַּרְגָּם יוֹנָתָן: "אַרִי מְרוּגוּהִי תוֹרֵיָא" - רְאָה גַם רַש"י שָׁם: "וְכֵן תַּרְגָּם יוֹנָתָן: אַרִי מְרוּגוּהִי תוֹרֵיָא, כְּמוֹ שֶׁמִּתְרַגֵּם וַנִּדְחָה יְדוֹ בַּגְּרִזָּן, וְתַתְמַרְגַּי יְדֵהּ בְּבִרְזֻלָּא". וַנִּשְׁלַל הַבְּרוּל מִן הָעֵץ - יֵשׁ

שֶׁל עִיר מְקַלֵּט, כְּשֶׁעוֹר מִהֲלָךְ שֵׁנִשׁ מִמֶּנָּה עַד הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן מִשְׁנָה לְשְׁלִישִׁית, וְכֵן מִן הַשְּׁלִישִׁית עַד הַגְּבוּל הַשְּׁנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - שִׁיָּהָ מְדָרוּם לְחֻבְרוֹן כְּמַחְבְּרוֹן לְשָׁכֶם, וּמִמַּחְבְּרוֹן לְשָׁכֶם כְּמִשְׁכֶּם לְקָדֵשׁ, וּמִשְׁכֶּם לְקָדֵשׁ כְּמַקְדָּשׁ לְצַפּוֹן (מִכּוֹת ט, טו, טז). כְּלוּמַר, שֶׁתְּשַׁלְּשֵׁם בְּחֻלְקַת הָאָרֶץ, חוֹלְקִין רְחֵבָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאַרְבָּעָה רְבָעִים, כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ וְהוּלָף, שִׁיָּהָ מְדָרוּמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחֻבְרוֹן וְכו' (רַש"י שם לִפִּי נוּסַח כְּת"י). וְזֶה שֶׁאֲמַר "וַיִּשְׁלַשְׁתָּ", אֵף שֶׁהַחֲלוּקָה הִיא לְאַרְבָּעָה חֻלְקִים וְלֹא לְשִׁלְשָׁה, יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁנִּקְרָא מִשׁוּלָשׁ בְּיַחַס לְעָרֵי הַמְקַלֵּט, וְהַשְּׁלוּשׁ הוּא בְּכָף שֶׁלְכָל אַחַת מִשְׁלֹשׁ עָרֵי הַמְקַלֵּט הֵיזָה מְקוֹם פְּנוּי שָׁהָ, שֶׁהִי לְכָל עִיר מְקַלֵּט הֵיזָה מְקוֹם פְּנוּי מִשְׁנֵי צְדִיָּה שְׁנֵי רְבָעִים מֵהָאָרֶץ, שֶׁהֵם חֻצֵי הָאָרֶץ (גִּמְרָא). תוֹרָה ד (ה) וַנִּדְחָה יְדוֹ - כְּשָׁבָא לְהַפִּיל

(ז) **עַל־כֵּן אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ לֵאמֹר שְׁלֹשׁ עָרִים תִּבְדְּלִי**
לָךְ:
 ז על כן אנא מפקדך למימר תלת קרוין
 תפרש לך:

(ח) **וְאִם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר**
נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךְ וְנָתַן לָךְ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּבַּר
לָתֵת לְאַבְתָּיִךְ:
 ח ואם ירחיב יי אלהיך את גבולך כאשר
 קיים לאבתיך ויתן לך את כל ארץ די
 מליל למתן לאבתיך:

כ"ט ◀ ואם ירחיב • כאשר נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 107 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

תפקידם של ערי המקלט לעתיד-לבא

ואם־יִרְחִיב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ . . וְיִסְפַּתְךָ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים (יט, ח)

בימי המקל המשיח מוסיף שלש (ערים) אחרות על אלו השש (רמב"ם הלכות רוצח פרק ח הלכה ד) הקשו המפרשים בזה (ש"ך על התורה, משכיל לדוד ועוד) מה צורך יהיה לעתיד-לבא בתוספת ערי מקלט, וכי יתרבו הרוצחים לעתיד-לבא, והרי אפילו באומות העולם אומר הנביא "לא ישא גוי אל גוי חרב?" ויש לומר דלעתיד-לבא יצטרכו עיר מקלט לכל ההורג נפש בשגגה דכל משך זמן הגלות, ועל-דרך שרבי ישמעאל כתב על פנקסו "כשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

דאף שיסוד דין ערי מקלט הוא "פן יחם לבבו" דגואל הדם, והרמב"ם עצמו פסק שרק "רשות ביד גואל הדם להרוג את הרוצח", ולעתיד-לבא "לא יהיה שם וכו' ולא קנאה" - מפל-מקום יצטרכו גם לעתיד-לבא לברח מגואל הדם. והטעם: מה שנתנה תורה רשות לגואל הדם להרוג את הרוצח, אין זה ש"דבר תורה פנגד היציר-הרע", אלא שמעיקרא דדינא הרוצח הוא בן מנות, על-דרך מיתה בידי שמים, אלא שהתורה הרשתה לגואל הדם לקים מיתה זו כפשוטה. ולכן ה"יחם לבבו" הוא ענין אמתית על-פי תורה, ולא "קנאה" שתבטל לעתיד-לבא. ומוכן מה שגם לעתיד-לבא יצטרכו הרוצחים דזמן הזה לברח לערי מקלט.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 121 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

זמן שקולט ומכפר

כתב הרמב"ם בהלכות מלקים (ריש פרק יא) "המלוך המשיח עתיד לעמוד וכו', התורה העידה עליו שנאמר כו" ומביא כמה פסוקים שבהם מדובר אודות ביאת המשיח. ובהלכה שלאחריה ממשך: "אף בערי מקלט הוא אומר, אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו', ומעולם לא היה דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו". וצריך באור, מאי טעמא נבחרה מצות ערי מקלט, שהענין דביאת המשיח מבואר במצוה זו דוקא?

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לך. וזהו מה שאומר בפסוק ונתן לך. שיתן לך כפי שנשבע לאבותיך. ולפי זה, מה שנאמר בסוף הפסוק: ככאשר דבר לתת לאבותיך, צריך לומר שפירושו: כאשר דבר לאבותיך - לתת לך].

ארץ קיני וקנזי וקדמוני - כלשון הכתוב: "את כל הארץ", והפונה לקיני קנזי וקדמוני, כאומר בבראשית טו, יט, וברש"י שם: "עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלושה אדום ומואב ועמון, והם קיני קנזי וקדמוני, עתידיים להיות ירושה לעתיד". תורה ט

גואל הדם וגו', אבל עכשיו שיש ערי מקלט רבים וגם הדרך מוכנה לנוס שם, יוכל הרוצח להציל בקלות, ולא יוכל גואל הדם להשיגו. וזהו שנים (בפסוק ז): "על כן אנכי מצוה לאמר שלש ערים תבדיל לך", וההקנה לא הונקרה שם, כי סמך על הנזכר לעיל, ולא רצה להאריך פה שנית (רא"ם). ודיק רש"י לכתוב "רבים", מפני שרומז גם על ערי מקלט הנוספים שבפסוק ט (ספר הוכיח), וכמו שמסכים הכתוב בפסוק י: "ולא ישפך דם נקי וגו'". תורה ז

(ח) **ואם ירחיב .. כאשר נשבע** - לתת לך - שנשבע לאבותיך לתת

אומר - כלשון הכתוב בפסוק שלאחריו: "על כן אנכי מצוה לאמר". **להכין לך דרך וערי מקלט רבים** - כלומר, הפסוק "פן ירדוף" אינו בא בהמשך לפסוק שלפניו, לומר שניוס הרוצח אל אחת הערים האלה וחי, שמא ירדוף אחריו גואל הדם, שאם כן, גם עכשיו ירדוף אחריו עד עיר המקלט וישגו, אלא הוא מוסב על "שלש ערים תבדיל לך" (פסוק ג), ועל "תכין לך הדרך" (פסוק ג), לומר שמה שהצריך הכתוב להרבות ערי מקלט, וגם להכין לך הדרך ולכתוב בפרשת דרכים: "מקלט" "מקלט", הוא "פן ירדוף

ויש לומר בזה:

ענינם של ערי מקלט בפשטות הוא - מקום שמירה והגנה מגואל הדם, שבהיות האדם שהרג בשגגה בעיר מקלט, לא יוכל לנגוע בו לרעה.

וכשם שישנו ענין ה"מקלט" במקום, פן הוא בזמן, והוא "אותו הזמן", ש"לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות" (מפ"ם סוף הלכות מלכים) - זמן הגאולה העתידה - שתהיה "קליטה" מכל הענינים הבלתי-רצויים של זמן הגלות, וישראל יושבים בטח על אדמתם.

ועל-דרך-זה ברוחניות הענינים, וכידוע שהענין ד"ערי מקלט" מורה על הקליטה מה'יצר הרע' שנקרא "גואל הדם" (ראה לקוטי-תורה ושער הפסוקים להאר"ל פרשת משפטים. ועוד), וזוהי השיכות של מצוה זו לביאת המלך המשיח, כי אז תגמר "קליטתו" של ישראל מיצר-הרע.

וכמו שיעיר מקלט בפשטות היא גם פפרה להורג נפש (ראה מכות ב, ב. תוד"ה מידי - שם יא, ב. ובכ"מ), פן הוא גם ברוחניות, שהורג נפש מרמז על כל מעשה עברה, כי על-ידיה פוגם בנפשו, ובימות המשיח תושלם פפרתם של ישראל. וזהו שענין ימות המשיח מבוואר דוקא במצות ערי מקלט, כי הן הן הדברים. דכשם שמקום ערי מקלט קולט ומכפר, פן גם הזמן דימות המשיח קולט ומכפר.

(ט) כִּי־תִשְׁמַר אֶת־כָּל־הַמְצוֹה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ אֲשֶׁר
אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לְאַהֲבָהּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלִלְכֹת
בְּדַרְכָּיו כָּל־הַיָּמִים וְיִסְפַּתְּ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל
הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה:

ט ארי תשר ית כל תפקדתא דא למעבדה
די אנא מפקדך יומא דין למרחם ית וי
אלהך ולמסדך בארצון דמקנן גדמיהי כל
ימיא ותוסף לך עוד תלת קרוין על תלת
אלין:

כ"ט - וְיִסְפַּתְּ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ • הָרִי תִשַׁע: שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבַר הַיַּרְדֵּן, וְשְׁלֹשׁ שְׁבַעֲאָרָץ כְּנַעַן וְשְׁלֹשׁ לְעֵתִיד־לְבָא.

י ולא ישתפך דם זפי בגו ארצה די יי אלהך
יהב לך אחסנא ויהי עלך חובת דין
דקטול:

(י) וְלֹא יִשְׁפַךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֲרָצְךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה וְהָיָה עִלְוֶיךָ דָּמִים: פ

יא וארי יהי גבר סגי לחברה ויקמן לה
ויקום עלויה וימחנה נפש וימות ויערוק
לחדא מן קרויא האלין:

(יא) וְכִי־יְהִי אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו
וְהִכּוּהוּ נֶפֶשׁ וּמָת וְנָם אֶל־אֶחָת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

כ"י - וְכִי־יְהִי אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ • עַל־יְדֵי שְׂנְאָתוֹ, הוּא בָּא לִיְדֵי: "וְאַרְבַּ לוֹ". מִכָּאן אָמְרוּ: עֵבֶר אָדָם עַל
מְצוּה קְלָה, סוּפו לְעֵבֶר עַל מְצוּה חֲמוּרָה. לְפִי שְׁעֵבֶר עַל "וְיָקָא יט" "לֹא תִשָּׂא", סוּפו לְבֹא לִיְדֵי שְׁפִיכוֹת דָּמִים,
לְכָךְ נֶאֱמַר: "כִּי יְהִי אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ וְגו'", שְׁהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: "כִּי יָקוּם אִישׁ וְאַרְבַּ לְרַעְהוּ וְהִכּוּהוּ נֶפֶשׁ".

יב וישלחו וקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו
ביד גאל דמה ביד דמא וימות:

(יב) וְשִׁלְחוּ וְקָנִי עִירוֹ וְלָקְחוּ אִתּוֹ מִשָּׁם וְנָתַנוּ אִתּוֹ
בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם וּמָת:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

עבר אדם על מצוה קלה - סופו
לעבר על מצוה חמורה. לפי שעבר
על "לא תשא" - ויקרא יט, יו.
- סופו לבא לידי שפיכות דמים -
וראה רש"י לקמן כב, יד.
לכך נאמר: "וְכִי יְהִי אִישׁ שָׂנֵא
לְרַעְהוּ וְגו'", שְׁהִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: "כִּי
יָקוּם אִישׁ וְאַרְבַּ לְרַעְהוּ וְהִכּוּהוּ
נֶפֶשׁ". תורה יב

הירדן. תורה י
(יא) וכי יהיה איש שנא לרעהו -
על-ידי שנאתו, הוא בא לידי "וְאַרְבַּ
לוֹ" - ולידי שפיכות דמים, וכדלקמן
ברש"י. ולכן נאמר "כִּי יְהִי אִישׁ שוֹנֵא
לְרַעְהוּ", ולא "וְאָם יְהִי אִישׁ שוֹנֵא",
מפני שפוננת הכתוב לומר: כְּאֲשֶׁר יְהִי
אִישׁ שוֹנֵא לְרַעְהוּ, אָז "וְאַרְבַּ לוֹ"
לְהַרְגוֹ (ראה משכיל לדח).
מכאן אמרו - ספרי'.

(ט) וְיִסְפַּתְּ לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ - הָרִי
תִשַׁע, שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבַר הַיַּרְדֵּן וְשְׁלֹשׁ
שְׁבַעֲאָרָץ כְּנַעַן וְשְׁלֹשׁ לְעֵתִיד־לְבָא -
נראה שמפרש פן בגלל יתור תיבת
"עוד", שהיה לו לומר: "וְיִסְפַּתְּ לָךְ
שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה", וּמְצוּה
שְׁאֵמַר "וְיִסְפַּתְּ לָךְ עוֹד", מִשְׁמַעו
שְׁתוּסִיף "עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים" מַלְבַּד
הַשְּׁלֹשׁ עָרִים שְׁאֵתָהּ מוּסִיף עַל
"הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה" שְׁבַעֲבַר

(יג) **לֹא־תַחֹס עֵינְךָ עָלָיו וּבַעֲרַת דָּם־הַנֶּקִי מִיִּשְׂרָאֵל**
וְטוֹב לָךְ: ׀
 יג לא תחוס עינך עליו ותפלי אשדי דם
 זכי מישראל ויטב לך:

כ"ט «לא תחוס עינך • (ספרי) שלא תאמרו: 'הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה, ונמצאו שני ישראלים הרוגים'?»

♦ יום שישי ו' אלול ♦

(יד) **לֹא תִסִּיג גְבוּל רַעַךְ אֲשֶׁר גָּבַלוּ רֵאשֵׁנִים**
בְּנַחֲלֹתָי אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצָי אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: ׀
 יד לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים
 קדמאי באחסתך די תחסן בארעא די יי
 אלהך יחב לך למירתה:

כ"ט «לא תסיג גבול • לשון (ישעיה מב) 'נסוגו אחר', שמתזיר סימן חלקת הקרקע לאחור לתוך שדה חברו למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר: "לא תגזל", מה תלמוד לומר: "לא תסיג"? למד על העוקר תחום חברו, שעובר בשני לאוין. יכל אף בחוץ לארץ? תלמוד לומר: "בנחלתך אשר תנחל וגו'", בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום: "לא תגזל".

(טו) **לֹא־יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל־עוֹן וּלְכָל־חַטָּאת**
בְּכָל־חַטָּא אֲשֶׁר יַחֲטֵא עַל־פִּי שְׁלֹשֶׁה־עֵדִים יָקוּם דְּבָר:
 טו לא יקום סהיד חד בגבר לכל עון ולכל
 חובין בכל חט די יחטא על מימר תרין
 סהדין או על מימר תלתא סהדין יתקנים
 פתגמא:

כ"ט «עד אחד • (טוטה ט) זה בנה אב: כל עד שבתורה - שנים, אלא אם כן פרט לך בו אחד. לכל-עון

אשל אברהם - הרב אלעזר

עליה בלאו של "לא תגזול", אלא כלשון רש"י בקא מציעא ק, ב: ב"כל מקום שהיא - ברשות בעליה עומדת .. ואינה נגזלת להיות נקנית לגזלן, לשלם דמים". וראה גם 'ערוך השלחן' חשן-משפט סימן שעו סע"ף א. ודלא כ'תוספות' סוּפָה ל, ב. אגב ראה 'תוספות' שבועות מב, ב: "דאפלו בקרקע שיקא גניבה, כגון מסיג גבול". וצריך עיון בלשון רש"י סוּפָה ל, ריש עמוד ב. ואין כאן מקומו. תורה טו (טו) **עד אחד** - זה בנה אב - פסוק זה הוא המקור לכלל שלפנינו. כל "עד" שבתורה שנים, אלא אם כן פרט לך בו "אחד" - כי ממשמע שנקמר "עד" - ולא נאמר "עדים", איני יודע ד"אחד" קאמר? אלא מדאיצטריך למכתב "אחד", שמע מינה ד"עד" שנים ממשמע, דאינו אלא לשון עדות, וסתם עדות שנים (רש"י סוטה ב, ט). וראה רש"י במדבר ה, יב ובביאור שם.

שלו - וראה גם רש"י לקמן כז, יז: "מסיג גבול - מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע, לשון והסג אחר". וראה שם בבבאור. והלא כבר נאמר - ויקרא יט, יג. "לא תגזל", מה תלמוד לומר: "לא תסיג"? למד על העוקר תחום חברו שעובר בשני לאוין. יכול אף בחוצה לארץ? תלמוד לומר: "בנחלתך אשר תנחל וגו'", בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום "לא תגזל" - ראה רמב"ם כאן: "אם בחזקה עשה הרי זה גזלן, ואם הסיג בסתר הרי זה גנב". ונראה שגם לרש"י כן הוא, וכלשונו לקמן שם: "וגונב את הקרקע", אלא שלא חש לפרט. ואף שקומא לן ש"קרקע אינה נגזלת" (ראה ב"ק צה א), יש לומר שקאן זה לפי הדעה שקרקע כן נגזלת (ראה שם סו, ט). או שגם לרעה שאינה נגזלת, אין הכוונה שאין עוברים

(יג) **לא תחוס עינך - שלא תאמרו: הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים** - שאם לא כן, למה שחוס על הרוצח במויד (רא"ם). כלומר, הנה ניתן לומר שעיקר הסיבה שרוצחים את הרוצח הוא בגלל "גואל הדם", אגב באשר גואל הדם אינו רוצחו, למה לנו לרצחו (באר בשדה). שכן כל עוד המטרה היא למנוע את רציחת הישראלי, צריך להרוג את הרוצח כדי שלא ירצח את הנרדף, אף לאחרי שפבר רצח, מה תועלת יש לרצוח גם את הרוצח? ולכן נאמר כאן: "לא תחוס עינך", כי הרוצח חזי מיתה על מעשה הרציחה, כמו כל חזי מיתות בית-דין שהזבים מיתה על מעשיהם. תורה יד (יד) **לא תסיג גבול - לשון "נסוגו אחר" - ישעיה מב, יז.** ורמיה לח, כב. שמתזיר סימן חלקת הקרקע לאחור לתוך שדה חברו למען הרחיב את

וּלְכָל-חֲטָאת • לְהִיּוֹת חִבְרוּ נַעֲנֵשׁ עַל עֲדוּתוֹ, לֹא עֲנֵשׁ גּוֹף וְלֹא עֲנֵשׁ מָמוֹן, אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבּוּעָה (ספרי).
אָמַר לְחִבְרוּ: 'תָּן לִי מְנָה שֶׁהַלְוִיתִיךָ', אָמַר לוֹ: 'אֵינְךָ לָךְ בְּיַדִּי כְּלוּם, וְעַד אֶחָד מֵעִידוֹ שֵׁישׁ לוֹ, חִיב לִישָׁבַע לוֹ. **עַל-פִּי שְׁנֵי עֲדִים •** (גיטין עא) וְלֹא שִׁיבְעוּ עֲדוּתָם בְּאֶגְרַת וַיִּשְׁלְחוּ לְבֵית־דִּין, וְלֹא שִׁיעֲמֹד תִּרְגְּמוּן בֵּין הָעֲדִים וּבֵין הַדִּינִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 195)

עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים . . יְקוּם דָּבָר (יט, טו) פְּתִיב (ישעיה מג, י) אַתֶּם עֲדֵי נְאוּם ה', הִינּוּ שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל 'מְעִידִים' וּמְגַלִּים אֶת ה' בְּעוֹלָם. וְהִנֵּה מִבְּאֵר בְּחִסְדוֹתַי, שֶׁעַל דָּבָר הַנִּגְלָה לֹא צְרִיכִים עֲדוּת; גַּם עַל מַלְתָּא דְעִבְדָּא לְאַגְלוּי לֹא צְרִיכִים עֲדוּת גְּמוּוּרָה; וְעֲדוּת הִיא דְקָא עַל דָּבָר הַנֶּעְלָם לְגַמְרִי. וְיֵשׁ לְבָאָר שְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת אֵלֶּה בְּעֲבֹדַת הָאֲדָם. **דָּבָר הַנִּגְלָה** - הִינּוּ עֲבֹדָה עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, שְׁבָרוּר שְׁצָרִיכִים לְעֲשׂוֹתָהּ. **דָּבָר הַנֶּעְשׂוּי לְהַתְּנַלּוֹת** - הִינּוּ עֲבֹדָה שֶׁל מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, שֶׁלְמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת, אֲף הִיא תְלוּיָה בְּשִׁכְלִי; עַל כֵּן פָּרַט עוֹרֵף הָאֲדָם חֲשׁוּב אִם חִיב לְמַסּוֹר אֶת נֶפְשׁוֹ עַל כֶּף לְפִי הַהֲלָכָה. **דָּבָר הַנֶּעְלָם לְגַמְרִי** - הִינּוּ מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לְלֹא שׁוּם הַגְּבֻלוֹת וְחֲשׁוּבִים. עֲבֹדָה זוֹ, שְׁבָאָה מִצַּד הַקָּשֶׁר הַעֲצָמִי שֶׁל עֲצָם הַנִּשְׁמָה עִם עֲצָמוֹתַי תִּבְרָךְ, מְגַלָּה אֶת עֲצָמוֹתַי תִּבְרָךְ בְּעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 188 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

יִשְׂרָאֵל וְשְׂמִיָּא וְאַרְעָא – עֲדֵי קוּיָם וּבְרוּר

עַל-פִּי | שְׁנֵי עֲדִים . . יְקוּם דָּבָר: (יט, טו)

יְדוּעַ מַה שֶׁתְּנוּב בְּסַפְרֵי הַ'אֲחֻרָּנִים' (ראה צפנת פענח כללי התורה והמצוה ערך עדות, עדות קידושין. ועוד) שֶׁיִּשְׁנֵם שְׁנֵי סוּגֵי עֲדוּת: א' עֲדֵי בְרוּר – שֶׁהַמַּעֲשֶׂה אֵינוֹ נִפְעַל עַל-יָדָם, וְהָעֲדִים רַק מְבָרְרִים וּמְגַלִּים לְאַחֲרִים שֶׁהַמַּעֲשֶׂה נַעֲשָׂה, וְכִמוֹ עֲדֵי הַלְוָאָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. ב' עֲדֵי קוּיָם – שֶׁפּוֹעֲלִים אֶת הַמַּעֲשֶׂה, וּבִלְעָדָם לֹא רַק שֶׁחֲסַר בְרוּר הַדָּבָר אֲלָא גַם עֲצָם הַדָּבָר לֹא נִפְעַל, וְכִמוֹ עֲדֵי קִדוּשִׁין וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה. וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה עַל דְּרָף הַחֲסִידוּת:

כְּתִיב "מִבְּשָׂרִי אֶחְזֶה אֶלְקָה" (איוב יט, כו), דְּעַל-יְדֵי מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם אֲנִי מִכִּירִים וְיֹדְעִים בְּיָדְאוֹת אֶת מִצִּיאוֹתַי תִּבְרָךְ, וְאֵין אֲנִי צְרִיכִים לְ"עֲדוּת" עַל זֶה. דְּהָרִי וְדָאִי "יֵשׁ בְּעַל-הַבַּיִת לְבִירָה זוֹ", וְהָעוֹלָם אֵינוֹ קוּיָם מֵעֲצָמוֹ. אֲף, כְּמוֹ שֶׁתְּנוּב בְּסַפְרֵים הַקְּדוּשִׁים (תורה-אור מגלת אסתר צט, ב. לקוטי-תורה שיר-השירים ה, א) "לֹא זֶה עֵקֶר הָאֶלְקוֹת מַה שֶׁהָעוֹלָמוֹת מֵתְהוּיָם מִמֶּנּוּ", וְהֵשֶׁם-יִתְבָּרַךְ בְּכַבֻּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ מְרוּמָם וּמְנַשָּׂא לְמַעְלָה מֵעֵלָּה מִזֶּה שֶׁהוּא בּוֹרָא עוֹלָמוֹת. וְנִמְצָא, שֶׁבְּחִינָה זוֹ בְּאֶלְקוֹת שֶׁלְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת, אֵינָה נְרָאִית וְנִגְלִית.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שֶׁשֶׁמֶן-כִּירִים לוֹ נִזְכָּר, אֲבָל אֵינוֹ נִזְכָּר לְגַמְרִי – לֹא, דְרַחֲמֵנָא אָמַר: מִפִּיהֶם וְלֹא מִפִּי כְתָבָם.
וְלֹא שִׁיעֲמֹד תִּרְגְּמוּן בֵּין הָעֲדִים וּבֵין הַדִּינִים - אֲלָא צְרִיכִים הַדִּינִים שִׁיְהִיו מְכִירִים בְּלִשׁוֹן הָעֲדִים, וְלֹא שִׁיעֲמִידוּ מְלִיץ בֵּינֵיהֶם (רש"י מכות ט, א). שֶׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁהָעֲדִים עֲצָמָם מְעִידִים בְּפִיהֶם, מְכַלְמֵם מִקּוֹם, פִּינּוֹן שֶׁהַדִּינִים אֵינָם שׁוֹמְעִין הָעֲדוּת מִפִּיהֶם אֲלָא מִפִּי הַמְּתוּרְגְּמוֹ, לֹא קָרִינֵן בָּהֶם: "עַל-פִּי שְׁנֵי עֲדִים", שֶׁפִּירוּשׁוֹ: עַל-פִּי שְׁנַיִם הַמְּעִידִים בְּבֵית-דִּין, שֶׁבֵּית-דִּין מְקַבְּלִין הָעֲדוּת מִפִּיהֶם (רא"ם). לְכַאוּרָה מִשְׁמַע שׁוֹזֵה גְּוִירַת הַכְּתוּב, אֲבָל רָאָה רִש"י מְנַחוֹת סוּה, א שֶׁנֶּתַן טַעַם לְדָבָר: "שְׁלֹא יִחְלִיף טַעֲמוֹתָיו, וַיִּחְבְּוֶהוּ". תורה טז

אָמַר לְחִבְרוּ: תָּן לִי מְנָה שֶׁהַלְוִיתִיךָ, אָמַר לוֹ: אֵינְךָ לָךְ בְּיַדִּי כְּלוּם, וְעַד אֶחָד מֵעִידוֹ שֵׁישׁ לוֹ – חִיב לִישָׁבַע לוֹ - שֶׁאֵינוֹ חִיב לוֹ כְּלוּם.
עַל-פִּי שְׁנֵי עֲדִים – וְלֹא שִׁיבְעוּ עֲדוּתָם בְּאֶגְרַת - שְׁזָהוּ פִירוּשׁ "עַל-פִּי", עַל-פִּיהֶם וְלֹא עַל-פִּי כְתָבָם. וְמַה שֶׁרִש"י לֹא פִירַשׁ כֵּן לְעֵיל יו, ו: "עַל-פִּי שְׁנַיִם עֲדִים", מִפְּנֵי שֶׁשֶׁם מְדַבֵּר רַק בְּדִינֵי נֶפֶשׁוֹת, וְהַלְמוּד מִפְּסוּק זֶה הוּא שֶׁעַל שׁוּם דָּבָר אֵינוֹ מֵעִיד בְּכָתָב (מַשְׁכֵּל לַחַד).
וַיִּשְׁלְחוּ לְבֵית־דִּין - וְאִם הוֹלֵךְ לְבֵית־דִּין עִם הַכְּתָב וּמֵעִיד שֶׁם מִתּוֹךְ הַכְּתָב – רָאָה כְּתוּבוֹת כ, א: "אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין זֹכְרָה מֵעֲצָמוֹ", וּבְרִש"י שֶׁם: "אֲלָא לְאַחַר שְׂרוּאָה בְּשֵׁטֶר נֶתַן לְבָלוֹ וְנִזְכָּר שְׁלֹא נִשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ כֵּן כָּף,

לְכָל עוֹן וְלְכָל חֲטָאת – לְהִיּוֹת חִבְרוּ נַעֲנֵשׁ עַל עֲדוּתוֹ - כְּלוּמַר, עַל-פִּי עֲדוּתוֹ.
לֹא עֲנֵשׁ גּוֹף וְלֹא עֲנֵשׁ מָמוֹן - נְרָאָה שֶׁמִּפְּרַשׁ "עוֹן" בְּעִבְרִית שְׁבִין אֲדָם לְמִקּוֹם, שֶׁבָּהֶן מְגִיעַ עוֹנֵשׁ הַגּוֹף (מַלְקוֹת או מִיְתָה) וְ"חֲטָאת" בְּדָבָרִים שְׁבִין אֲדָם לְחִבְרוּ, שְׁזָהוּ עוֹנֵשׁ מָמוֹן [וְלִהְיֶיר מִרִש"י בְּרִאשִׁית יג, יג: "רְעִים גְּוֹפָם, וְחֲטָאִים בְּמָמוֹנָם" – מַשְׁכֵּל לַדוּר]. וְרָאָה רִש"י שְׁבִיבוּת לָב, א: "לְכָל עוֹן וְלְכָל חֲטָאת, דְּהִינּוּ לְמַכּוֹת וְנַעֲנָשִׁין", אֲלָא שֶׁשֶׁם מִיָּרִי לְדַעָה שֶׁלְמָמוֹן הוּא כֵּן קָם.
אֲבָל קָם הוּא לְשִׁבּוּעָה - שֶׁאִם לֹא כֵּן, "לְכָל עוֹן וְלְכָל חֲטָאת" לְמָה לִּיזְ הִיָּה לוֹ לֹא מִרַם סֶתֶם: "לֹא יְקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ" (רא"ם).

ועל זה כתיב (ישעיה מו, י. שם יב) "אתם עדי נאום ה'", דגם בחינה זו באלקותו ותברך באה לידי גלוי על-ידי עדים. ואתא על-זה בזהר (חלק ג פו, א) דהעדים "אינון ישראל" ו"אינון שמיא וארעא".
 ויש לומר דשני סוגי עדים אלו הם שני סוגי עדים הנ"ל:
 "שמיא וארעא" - עדי ברור הם. דבזה שנוצחיים המה, ואינם נפסדים ככל הנבראים, הרי הם מורים ומעידים על זה שהוא יתברך אינו בעל גבול, וכחו יתברך אין-סוף, ולמעלה מעלה ממציאות העולמות (עין בכל זה במורה נבוכים ריש חלק ב, ובספר החקירה לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק בתחילתו, שם קא, ב ואילך).
 אף "ישראל" הם עדי קיום. דלא רק שמעידים הם על מציאותו יתברך, הגה על-ידי תורה ומצות הם פועלים גלוי והמשכת קדשתו יתברך וכח האינסוף בתוך הבריאה ועניני עולם הזה.

(טז) פִּי־יְקוּם עַד־חַמֵּם בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה:
 טז ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסהדא בה סטיא:

כ"ט - לענות בו סרה • דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת. כיצד? שאמרו להם: 'והלא עמנו הייתם באותו היום במקום פלוני' (ספרי).

(יז) וְעַמְדוֹ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי הַפְּתָיִם וְהַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַיָּמִים הָהֵם:
 יז ויקומו תריין גברין די יהון דינא קדם יי קדם פהניא ודיניא די יהון פיומיא האנון:

כ"ט - ועמדו שני האנשים • בעדות (שבועות ל) בעדים הפתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד. אשר-להם הריב • אלו בעלי הדין. לפני ה' • יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר (תהלים פב): "בקרב אלהים ישפט". אשר יהיו בימים ההם • (ר"ה כח) פתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהג בו כבוד.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב - אלו בעלי הדין - שמצוה עליהם שיעמדו (שבועות טז). וכאלו אמר: "ועמדו שני האנשים ואשר להם הריב", ששניהם בעמידה: העדים ובעלי הריב (רא"ם).
לפני ה' - יהי דומה להם - לעדים ולבעלי הדין.
כאלו עומדין לפני המקום - ולא רק לפני הדינים שהם בשר-וחדם. כלומר, ולכן צריכים לעמוד מתוך יראת כבוד. או שפנתו להנהיר על הקפדת אמירת האמת. כי ה' יראה ללבב.
שנאמר - תהלים פב, א.
"בקרב אלהים ישפט" - ראה ברכות ו, א: "מנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם? שנאמר בקרב אלהים ישפט".
אשר יהיו בימים ההם - יפתח בדורו כשמואל בדורו, צריך אתה לנהג בו כבוד - ראה לעיל יז, יט: "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם", וברש"י שם: "ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו - אתה צריך

ראובן משמעון באותו יום כלום, שבגדות זו לא הסירו את העדים הראשונים מפללות העדות, אלא הכחישו את עדותן בלבד (וראה רא"ם גורא). תורה יז
(יז) ועמדו שני האנשים - בעדים הפתוב מדבר - ולא בבעלי הדין (שבועות ל, א). דכתיב לעיל מיינה: "כי יקום עד חמס באיש", וסמיק ליה "ועמדו" (רש"י שבועות ל, א). ואמר "שני האנשים", הם העדים הנזכרים בפסוק שלפניו: "עד חמס", שכל מקום שנאמר "עד" הרי הם שנים, וכאילו כתוב "עדי חמס" (רא"ם). ואין לומר שהפונה ל"אשר להם הריב", שאם פן מהו "שני האנשים", וכי לא יתכן ריב בין שלשה אנשים? (גמרא טז). מה-שאינן בעדות אפילו מאה עדים נחשבים לשנים (גורא).
ולמד שאין עדות בנשים - שנשים פסולות לעדות (רש"י שבועות ל, א).
ולמד שצריכין להעיד עדותן מעמד - שלא היה לו לומר: "ועמדו וגו'", אלא "כי יקום עד חמס וגו' לפני ה' וגו'".

(טז) לענות בו סרה - דבר שאינו - שלא היה ולא נברא (רש"י לעיל יז, ו).
שהוכר העד הזה - הפונה ל"עד חמס" הנזכר בכתוב, שהוא בעצם שנים, כי סתם "עד" האמור בכתוב הרי הוא שנים (בנזכר לעיל). ולכן בהמשך כותב רש"י בלשון רבים.
מכל העדות הזאת - ואין לו בה אפילו מקצת מן העדות (רא"ם). וראה גם רש"י מכות ה, א: "בפרשת עדים זוממין כתיב: סרה, עדות המוסרת, שהוסרו משם".
כיצד? שאמרו להם - העדים האחרונים (רא"ם).
והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני - שנמצא שבאותו יום לא נמצאו כלל עם מי שהעידו עליו, ואם פן העדים האחרונים הוציאו את העדים הראשונים מכלל עדות זו, והם נעשים עדים זוממין, מה-שאינן-כן בהכחשת העדים, גגון שהראשונים העידו שראובן לזה משמעון מנה ביום פלוני, ואמרו האחרונים: לא לזה

(יח) וְדַרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיָּטֵב וְהֵנָּה עַד־שֶׁקֶר הָעֵד
שֶׁקֶר עָנָה בְּאֲחִיו:

כ"ט - וְדַרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיָּטֵב • על-פי המזמין אותם, שבודקים וחוקרים את הפאים להזמם בדרישה ובחקירה. והנה עד-שקר • כל מקום שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר.

(יט) וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו וּבַעֲרַת
הָרַע מִקִּרְבּוֹ:

כ"י - כַּאֲשֶׁר זָמַם • ולא כאשר עשה, מכאן אמרו: הרגו אין נהרגין (מכות ה). • לעשות לאחיו • מה תלמוד

אשל אברהם - הרב אלאשילי

היית באותה שעה .. [אבל] בדיקות, כי אמרי: אין אנו יודעים, עדות שאתה יכול להזממה היא, שאין ההזממה תלויה בהן אלא בחקירות, דמה עמנו הייתם יש לומר בכלים שחורים או לבנים. וזו פונת רש"י גם כאן, שאמנם היו "בודקים" את העדים השניים, אף לענין "להזמם" [את העדים הראשונים], הרי זה רק "בדרישה ובחקירה".

והנה עד שקר - כל מקום שנאמר "עד", בשנים הכתוב מדבר - כדלעיל ברש"י פסוק טו. ומה שחזר רש"י ופירשו שוב כאן, והו משום שפאן כל הפסוק מדבר בלשון יחיד, והנה ניתן לומר שפאן הכלל הנה לא חל, לכן פירש ואמר שגם כאן הפונה לשנים (עפ"ד ר"ד). או משום שבתחילה אמר: "ועמדו שני האנשים" בלשון רבים, ואחר-כך חזר הכתוב לדבר בלשון יחיד: "והנה עד שקר", והנה ניתן לומר שהכתוב בא לחדש שאפילו עד אחד נעשה זומם, לכן בא רש"י לומר שהכלל שכל "עד" האמור בסתם "בשנים הכתוב מדבר", נכון גם כאן, וממילא אין העדים נעשים זוממים עד שיזמו את שני העדים. וראה גם רש"י מכות ה, ב: "אין נהרגין עד שיזומו שניהם, דכתיב: והנה עד שקר העד, ואמר מר (סוטה ב, א): כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים, עד שיפרוט לך הכתוב אהד". תורה יט

(יט) כַּאֲשֶׁר זָמַם - ולא "כאשר עשה" - ראה גם רש"י מכות ב, ב. חולין יא, ב. ולכאורה נראה שזו גזירת

זה, כי פונת רש"י לומר, שהשופטים דורשים ובודקים את העדות של העדים הראשונים "על-פי העדים המזמין אותם", ולכן כשמתברר שעדות המזמנים היא אמת, נמצא ש"עד שקר העד, שקר ענה באחיו". כלומר, אמנם הבדיקה והחקירה נעשית בעדים השניים, אף מטרחה היא בשביל הומת העדים הראשונים. שבודקים וחוקרים - ראה רש"י לעיל יג, טו ובביאור שם, ההבדל בין בדיקה לחקירה.

את הפאים להזמם בדרישה ובחקירה - וראה גם רש"י סנהדרין מ, סוף עמוד א: "מזהירך הכתוב לדרוש היטב את העדים האחרונים המזמין את הראשונים". אבל אלו היתה הדרישה הזאת על העדים הראשונים, ומצאום על-פי החקירה ששקר הם מעידים, לא היו נעשים בזה עדים זוממים להענש כאשר זממו לעשות, שאין העדים נעשים זוממים אלא בעדים האחרונים שהעידו עליהם, שבאותו יום היו עמהם במקום פלוני (רא"ש). ויש לעין שבתחילה כתב רש"י: "שבודקים וחוקרים", וסגם: "להזמם בדרישה ובחקירה". ויש לומר שרש"י כנן בדבריו לדרבי הגמרא בפסחים יב, א, שהזממה נעשית בחקירות ולא בבדיקות, וכדברי רש"י שם: "הזממה אינה אלא בעמנו הייתם באותו היום ובאותה שעה שאתם אומרים שראיתם עדות זו במקום זה .. וכי אמרי באחת מהן אפילו בחקירות דאיוו שעה: אינו יודע - שוב אינה יכול לומר לו עמי

לשמוע לו. אין לך אלא שופט שבקימך". (ואם פן צריך להבין: א) למה חזר ופירשו שוב? ב) למה שנה בלשוננו? ויש לומר שחידא מתורצת בחברתה, שכיון שיש הבדל בין שני הפסוקים, לכן חזר ופירשו בשוניים. דהנה תוכן הפסוק לעיל שם הוא לשמוע בקול השופט, וכמו שאומר: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך מיני ושמאל" (אפילו אומר לך על מיני שהוא שמאל), לכן רש"י מפרש בדבריו: לא משנה מי השופט - אתה צריך לשמוע לו", ואלו כאן הפסוק מדבר על היחס של העדים ובעלי הדין אל השופטים (שיש לעמוד לפניהם וכו'). ולכן מפרש שכונת הפסוק: לא משנה מי השופט - "צריך אתה לנהוג בו כבוד". ומה ששם כתב: "אין לך אלא שופט שבקימך", ואלו כאן כתב: "יפתח דורו כשמואל דורו"? זהו משום ששם נאמר: "ואל השופט" בלשון יחיד, אם פן הוא מדבר ב"שופט שבקימך", ואלו כאן נאמר: "והשופטים אשר יהיו בימים ההם" (בלשון רבים), דהינו הכתוב משנה בין כל השופטים שבכל הזמנים כאלו היו באותה רמה ומדרגה, ולכן פירש שכונת הכתוב: "יפתח דורו כשמואל דורו", דהינו שהכתוב מדבר הן על שמואל והן על יפתח, שבשניהם צריך לנהוג כבוד באותה מדה. תורה יח

(יח) וְדַרְשׁוּ הַשְּׁפָטִים הַיָּטֵב - על-פי המזמין אותם - ב"שם אפרים" כתב שיש לתקן במקום "על-פי המזמין" - "את המזמין". אבל אין צריך לתיקון

לומר "לאחיו"? למד על זוממי בת כהן נשואה, שאינן בשרפה, אלא כמיתת הבועל שהיא בחנק, שנאמר (ויקרא כא): "היא באש תשרף", היא ולא בועלה, לכך נאמר כאן: "לאחיו", כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם לעשות לאחותו. אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרעה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה, שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה במיתת הבועל.

**(כ) והנשארים ישמעו ויראו ולא יספכו לעשות עוד
בדבר הרע הזה בקרבך:**

כ ודישפתארוני ישמעו וידחלו ואל יוספו למעבד עוד כפתגמא בישא הדין בינך:

כ"ט ◀ ישמעו ויראו • מכאן שצריכין הכרזה: איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמו בבית דין'.

כא ולא תחוס עינך נפשא חלף נפשא עינא חלף עינא שנא חלף שנא ידא חלף ידא רגלא חלף רגלא:

**(כא) ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן
יד ביד רגל ברגל: ם**

כ"ט ◀ עין בעין • (כ"ק פד) ממון, וכן "שן בשן וגו'".

אשל אברהם - הרב אלעזר שוילי

שקן מקרא, כיון שנידון בבית דין הגדול שהיה במקדש, וגם נסקל שם, לכן יש להמתין לו עד הרגל שכל העם נאספים שם; אבל עדים זוממין שנידונים בבית דין שכל עיר ועיר, וממיתים אותם שם, אין צריך להמתין לרגל, אלא דים בהכרזה (גיא). גם יש לומר שדין זקן ממרא חמור מדין עדים זוממים, שכאן המראת פי הבית דין יש בה ערעור וסודות הרה, ולכן היו ממיתנים עד הרגל, ולא הסתפקו בהכרזה, כדי שכל העם ממש ישמעו על הוצאתו להורג.

איש פלוני ופלוני נהרגין על שהזמו בבית דין - כדי לרדות את האחרים (ר"ש סנהדרין פט, א). תורה כא

(כא) **עין בעין - ממון** - שאם העידו באיש פלוני שהוציא עין לחברו, ונמצאו זוממים, אין צריכים לשלם אלא ממון כפי ערך העין שרצו לחייב את הנדון, שהרי גם בעדותם לא היו מחייבים את הנדון אלא דמי העין, וכמבואר ברש"י שמות כא, כד: "סימא עין חבירו - נותן לו דמי עינו, כמה שפחתו דמיו למכור בשוק, וכן כלם, ולא נטילת אבר ממש". וראה בכא קמא פד, א. רש"י שם דבור המתחיל יד ביד. פני יהושע שם דבור המתחיל בפרש"י. וראה גם רש"י לקמן כה, יב. וכן "שן בשן וגו'" - שגם בהם הכונה

שהוא בחנק, שנאמר - ויקרא כא, ט. "היא .. באש תשרף", "היא" ולא בועלה, לכך נאמר כאן "לאחיו", "כאשר זמם לעשות לאחיו", ולא "כאשר זמם לעשות לאחותו" - במקום שיש חילוק מיתה בעדותו, כדינו נדונין ולא כדינה (ר"ש סנהדרין נא, ב). וראה גם רש"י מכות ב, א: "חוץ מזוממי בת כהן - נשואה, שאף על פי שנגמר דינה לשריפה על פייהם, הם בחנק כדי לפינן התם: היא בשריפה ואין בועלה בשריפה, אלא בחנק כאשר אשת איש, והזוממין משכימין למיתה שחיבו את הבועל, דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא לאחותו".

אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש - ולומדים בן מהכתוב (שמות כא, ט): "והמית איש או אשה" (ראה קדושין לה, א. ב"ק טו, א).

וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידוה שהרעה את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה, שלא מעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה במיתת הבועל. תורה כ

(כ) **ישמעו ויראו** - מכאן שצריכין הכרזה - וראה גם רש"י לקמן כא, כא. אבל לעיל יז, יג פירש: "וכל העם ישמעו" - "מכאן שממתינין לו עד הרגל וממיתין אותו לרגל". ויש לומר,

הכתוב, אבל ב"עמר נקא" לרבינו עובדיה ברטנורא כתב: "מצאתי כתוב, מה טעם הרגו אין נהרגין? כדי שלא להוציא לעז על הדיינין, פי אמרו עליהם שלא דנו דין אמת לאמתו. עוד טעם אחר, שאם היו נהרגין נמצא שאין לדבר סוף, שהיו קרובי הנהרג מביאין עדים אחרים להרוג המזומין, וכן קרובי הנהרגין, וכן עד סוף העולם. עוד טעם אחר, משום דכתיב: כי לא אצדיק רשע, ואם לא היה הנדון חייב אותה מיתה, לא היו מסכימין מן השמים בהריגתו.. וכן העדים שגרמו הריגתו לא יקו גם הם מדין שמים".

מכאן אמרו - מכות ה, ב.

הרגו - קודם שהזמו (רש"י חולין יא, ב). - **אין נהרגין. לעשות לאחיו** - מה תלמוד לומר "לאחיו" - לכתוב "כאשר זמם לעשות" ולשתוק (רש"י סנהדרין צ, א).

למד על זוממי בת כהן נשואה - נקט "נשואה" כדעת חכמים בסנהדרין נא, א"ב, שרק בת כהן נשואה שזינתה היא בשריפה ובעלה בחנק, אבל ארוסה שזינתה היא ובעלה בסקילה, כדין בת ישראל ארוסה שזינתה. אבל ברש"י ויקרא כא, ט כתב: "ונתה או מן האירוסין או מן הנישואין, ורבותינו נחלקו בדבר".

שאנים בשרפה, אלא במיתת הבועל

א ארי תפוק לאגחא קרבא על בעלי דכבד ותחזי סוסון ורתפין עם סגי מנף לא תדחל מנהון ארי ?? אלהך מימרה בסעדה דאסקה מארעא דמצרים :

כ (א) פִּיתְצָא לְמַלְחָמָה עַל-אִיבְךָ וְרֵאִיתָ סוֹס וְרִכְבַּ עִם רֶב מִמֶּךָ לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי-יְהוּהוּ אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ט - פִּיתְצָא לְמַלְחָמָה • סמך הכתוב: יציאת מלחמה לכאן, לומר לך שאין מחסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר: לומר לך: אם עשית משפט צדק, אתה מבטח שאם תצא למלחמה, אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר (תהלים קיט): "עשיתי משפט וצדק בל-תניחני לעשקי". על איבך • יהיו בעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך. סוס ורכב • בעיני, חשובים כלם כסוס אחד, וכן הוא אומר (שופטים ו): "והפית את מדין פאיש אחד", וכן הוא אומר (שמות טו): "כי בא סוס פרעה". עם רב ממך • בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

סוס ורכב - בעיני חשובים כלם כסוס אחד - וכיון שבעיני הם חשובים כסוס אחד, לכן גם אתה צריך לראות כן. וזהו "וראית" (ע"פ תורת מנחם). ומה שלא הנפיר "רכב", משום שרכב הכונה הרכב של הסוס, ואם כן הסוס והרכב הם דבר אחד. וכן הוא אומר - שופטים ו, טו. "והפית את מדין פאיש אחד" - ראה גם רש"י בראשית מט, ו: "כי באפם הרגו איש - אלו חמור ואנשי שכם, ואינם חשובין כולם אלא פאיש אחד, וכן הוא אומר בגדעון: והפית את מדין פאיש אחד".

וכן הוא אומר - שמות טו, יט. "כי בא סוס פרעה" - ברש"י בראשית שם: "וכן במצרים, סוס ורכבו רמה בים". ומה שלא הביא פסוק זה כאן, יש לומר משום ששם נאמר: "סוס ורכבו", והיה ניתן לפרש שנקט בלשון יחיד בגלל "רוכבו", מה שאין כן כאן נאמר: "סוס ורכב". וראה רש"י שמות יד, כג: "כל סוס פרעה - וכי סוס אחד היה? אלא מגיד שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד". ומה שרש"י לא הביאו כאן, יש לומר משום ששם נאמר: "כל סוס", והיה ניתן לומר שהכונה לכללות הסוסים, ואלו כאן נאמר "סוס" בלבד, ולכן העדיף להביא הפסוק שבו נזכר: "סוס פרעה".

עם רב ממך - בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב" - שאם לא כן, תחלה פתח בהקטנתם, שרקא כל הסוסים והרכבים של האויב בלשון

וראה רש"י לקמן ריש פרשת פיתצא ובביאור שם. "תצא למלחמה" אתה נוצח - לא נהפך בפסוק שהם נוצחים, אלא בהמשך בפסוק ד נאמר שה' יושיע אותם במלחמתם. אף אפשר שהדבר מרומז גם בפסוק כאן בתיבת "על אויבך", ולא "עם אויבך" גדלקמן פסוק ד, דהיינו שפבר ביציאתם למלחמה יהיו "על" אויביהם, כלומר ידם תהיה על העליונה. וכן דוד הוא אומר - תהלים קיט, קכא. נראה שמדגיש לומר שדוד אומר כן, מפני שכל ימיו היה במלחמות.

"עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעשקי". על איבך - יהיו בעיניך כאויבים - שאין הכונה באמרו "על אויבך" שרק נגד האויבים יצא להלחם, שהרי מדובר כאן במלחמת הרשות [שענינה להרחיב הגבולות של ארץ ישראל], שאז יכולים לצאת למלחמה אפילו שלא כנגד האויבים, דהיינו שלא עשו להם שום רעה, ולא נאמר "אויבך", אלא לומר שאם אתה יוצא למלחמה צריך שיהיו בעיניך כאויבים (באר בשדה).

אל תרחם עליהם - שלא תאמר: פיון שאינם אויבים, ארחם עליהם ולא אהרגם. ונראה שמדבר כאן במלחמה פנים אל פנים, אבל בשבאו לצור על הערים שלהם, מדבר לקמן פסוק י ואילך (ע"פ ר"א).

כי לא ירחמו עליך - שאם אתה לא הורגם, אזי הם יהרגו אותך.

לממון. ומה שהוסיף רש"י "וכן", אולי יש לומר: משום שבעין היה ניתן לומר שהטעם שהתורה חיבה לשלם ממון בחובל עין חברו, הוא משום החשש שלא יהיה עין נפוש במקום עין, כי העין תלויה בנפש (ראה גמרא שם), מה שאין כן בשאר אברים הנזכרים בכתוב, ולכן כתב רש"י שהוא הדין גם ב"שן בשן", ומהטעם הנזכר בהערה הקודמת. ואגב שכתב "שן בשן", כתב גם כן: "יד ביד" ו"רגל ברגל" (ראה גמרא שם). תורה א

(א) פי תצא למלחמה - סמך הכתוב: יציאת מלחמה לכאן - אף שהיה מתאים לכתבו בסמיכות לפרשת "כי תצא".

לומר לך, שאין מחסר אבר - כפי שמסתים הפסוק הקודם: "עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל". ומשמע שגם מחוסר שן נקרא מחוסר אבר. ואף שפירש רש"י לעיל שהכונה לממון, יש לומר: (א) הסמיכות היא ללשון המקרא בכתבו, (ב) הרי חיוב הממון הוא על שהעידו שאיש פלוני החסיר אבר לחברו.

יוצא למלחמה - וצריך לומר שזהו דוקא במלחמת הרשות ולא במלחמת מצוה, שהרי אז הכל יוצאים למלחמה (ראה סוטה מד, ב).

דבר אחר: לומר לך, אם עשית משפט צדק - באמור (לעיל טו, יח) ו"דרשו השופטים היטב" (תנחומא ס" טו).

אתה מבטח שאם - מפרש "כי" במשמעות "אם". ונראה שמפרש כן מפני שמדבר כאן במלחמת הרשות.

(ב) וְהָיָה בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדַבֵּר אֶל־הָעָם:

כ"ט"א ◀ **בְּקִרְבְּכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה** • סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם. **וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן** • (סוטה מב) המשותף לך, והוא הנקרא 'משיח מלחמה'. **וְדַבֵּר אֶל־הָעָם** • (שם) בלשון הקדש.

(ג) וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קִרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל־אֹיְבֵיכֶם אֶל־יְרֵד לְבַבְכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תַּחְפוּזוֹ וְאֶל־תַּעְרָצוֹ מִפְּנֵיהֶם:

כ"ט"ב ◀ **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** • (שם) אפלו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שישמע אתכם. **עַל אֹיְבֵיכֶם** • אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם, אינם מרחמים עליכם; אין זו במלחמת יהודה עם ישראל, שנגאמר (ד"ה ב כח): "ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה, וכל מערמיהם הלבישו מן השלל, וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסקום וינהלום בחמרים לכל כושל, ויביאום יריחו עיר התמרים

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אם לא בן: א) מהו אומר שוב "אויביכם", (ב) הרי הכהן היה מדבר בן גם בשלא היה מדובר באויבים ממש, ולמה נקט "אויביכם".

שֵׁם הַתְּפִלָּה בְּיָדָם אֵינֶם מְרַחֲמִים עֲלֵיכֶם - כאן לא פירש בדלעיל פסוק א שלא ירחמו עליהם, כי שם זהו מדברי הכתוב שמזיח את ישראל שבכל מלחמה שהם יוצאים יחשבו שגלהמיהם כנגד אויבים ממש, ולא לרחם עליהם. ואלו כאן **הכהן** בא לחזק את ישראל במלחמה, כדי שלא יפלו בידי הצד שכנגד.

אֵין זֶה בַּמִּלְחָמָה יְהוּדָה עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר לַחֲזֹן - דברי הימים ב כח, טו. **"וַיִּקְמוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר נִקְבוּ בַשְּׂמֹת וַיִּחְזְקוּ בַשְּׂבִיָּה** - גבי פקח בן רמליהו שגלהם עם אחז, ששבו מבני יהודה הרבה, ושם היה נביא עודד שמו, והוכיחם לבני ישראל, ואמר להם: "בַּחֲמַת ה' עַל בְּנֵי יְהוּדָה נִתְּנָם בְּיַדְכֶם וְהִכִּיתֶם בָּהֶם לְאִין מִרְפָּא, וְעַתָּה אַתֶּם אוֹמְרִים לְכַבּוֹשׁ אוֹתָם לְעַבְדֵיכֶם, שְׂמַעוּנִי וְהִשִּׁיבוּ אֶת הַשְּׂבִיָּה וְגו'" (רש"י סוטה מב, א).

וְכָל מַעֲרַמְיָהֶם הַלְבִּישׁוּ מִן הַשְּׁלָל, וְיַלְבִּישׁוּם וַיִּנְעִילוּם וַיֹּאכִילוּם וַיִּשְׁקוּם וַיִּסְכּוּם וַיִּנְהַלּוּם בַּחֲמָרִים לְכָל כּוֹשֵׁל - כל הכושלים שבהם, שאינן יכולין לילך ברגליהם (רש"י שם).

אל העם" (שהרי בפסוק הבא אומר "ואמר אליהם"), אלא הכתוב מדגיש את ענין הדבור של הכהן אל העם כענין בפני עצמו, לומר לנו שיש משמעות לשפה שבה הכהן היה מדבר אל העם, וזהו דוקא בלשון הקדש, כי אם הכונה בכל לשון שהוא רוצה, לא היה צריך להשימענו זאת, כי ממילא היה מובן בן. ובטעם הדבר שהיה מדבר בלשון הקדש דוקא, יש לומר שזהו כדי שתעמוד להם במלחמה גם זכות הדבור בלשון הקדש. והנחלת יעקב" כתב, שזהו כדי לומר להם התיבות "שמע ישראל", שמוזכר להם זכות קריאת שמע, כמו שמפרש רש"י בפסוק ג. תורה ג.

(ג) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - מאי שנא "שמע ישראל" (סוטה מב, א), למה מתחיל בלשון זה (רש"י שם). שהיה לו להתחיל מיד: "אתם קרבים היום וגו'" (רא"ש). או שהיה לו לומר: **"שמעו ישראל"**, כמו שממשיך: "אתם קרבים" (משכיל לרד"ק).

- אפלו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שישמע אתכם - פיון שיש בה קבלת עול מלכות שמים ועול מצות, ומשום כך נאמר על גלות שהיה מתיצב "השכם והערב" (שמואל יז טז), כדי לבטלם מקריאת שמע (סוטה שם), שלא תגן עליהם זכות קריאת שמע (מהרש"א שם). **עַל אֹיְבֵיכֶם** - אין אלו אחיכם - כי

יחיד, להורות שכל סוסיהם ורבייהם אינן חשובין אלא כסוס אחד, וסיס ברבויים, וקראם "עם רב", לכן פירש ש"ממך" פירושו: "בעיניך", והדיוק הוא שכן הוא "בעיניך", אף לא בעיני (רא"ש). תורה ב

(ב) בְּקִרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה - סמוך לצאתכם מן הספר - העיר הסמוכה לגבול.

מגבול ארצכם - שמשם והלאה נכנסים לגבול האויב, ולא שנכנסים מיד למלחמה (רא"ש). ולכן נאמר "בְּקִרְבְּכֶם" כ"ף הדמיון, שזוהי כמו קריבה למלחמה, אף לא קריבה ממש (באר בשדה). וראה בפסוק: "בְּקִרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה" - יכול זה יום הקרוב בו למלחמה? כשהוא אומר (פסוק א): אתם קרבים היום למלחמה, הרי יום הקרוב בו למלחמה אמור, ומה תלמוד לומר: והיה בְּקִרְבְּכֶם אֶל הַמִּלְחָמָה? פיון שמוגיע לספר, כהן מתנה עמם כל התנאים האלו.

וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן - המשותף לך - ולא סתם כהן, ונראה שלומד בן ממה שנגאמר: "הכהן" (בה"א הידיעה), הכהן הידוע שנמשח לך.

והוא הנקרא "משיח מלחמה" - שמשחוהו למלחמה, לדבר דברי מערכי המלחמה (רש"י יומא עב, ב). **וְדַבֵּר אֶל הָעָם** - בלשון הקדש - נראה שלומד בן מיתור הלשון: "וְדַבֵּר

אצל אחיהם וישובו שמרון", אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה. אל-ירף לבבכם אל-תיראו ואל-תחפזו ואל-תערצו • (סוטה מב) ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי אומות העולם עושין, מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול, שיחפזו אלו שכנגדן ויגוסו. ורומסים בסוסייהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסייהם, וצווחין בקולם, ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול. אל-ירף לבבכם • מצהלות סוסים. אל-תיראו • מהגפת התריסין. ואל-תחפזו • מקול הקרנות. ואל-תערצו • מקול הצנחה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, התשכ"ז)

הרי היראה במלחמה היא דבר טבעי, ואיך שיהי ציווי על זה אל תיראו. והבאור בזה, דכיון שהתעוררות מדות הטבעיות הוא על-ידי השכל, לכן פשישים דעתנו ומחשבתנו בזה, לא ירף לבבו ולא ירא ולא יפחד כלל.

ד ארי יי אלהכון דמדבר קדמיכון לאגתא
לכון קרב עם בעלי דכביכון למפרק יתכון :
(ה) **בי יהוה אלהיכם ההלף עמכם להלחם לכם**
עם-אויביכם להושיע אתכם:

כ"ט פ' ה' אלהיכם וגו' • הם באים בנצחוננו של בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום, פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? נפל ונפלו עמו. ההלף עמכם • זה מחנה הארון.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

ישעיה שם), ואחר-כך קול הקרנות, ואחר-כך קול הצנחה. תורה ד
(ד) **כי ה' אלהיכם וגו'** - הם באים בנצחוננו של בשר-ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום - הוצרף לפרש בן מפני הלשון "ההולף עמכם" (שהיה לו לומר "הולף עמכם"), אלא הכתוב משמיענו ש"ההולף עמם" אינו כמו "ההולף עמכם" (באר בשדה).

פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? נפל ונפלו עמו. ההלף עמכם - מה היא הבטחה הזו שהבטיחון: "כי ה' אלהיכם ההולף", ולא אמר: "כי ה' אלהיכם עמכם", ומה היא הליכה זו, דמשמע הולף ממש (רש"י סוטה מב, סע"א).

זה מחנה הארון - היוצא עמהם למלחמה (רש"י שם). ומה שנקט "מחנה הארון"? יש לומר שהפונה לאלו שמוליכים את הארון במלחמה, שהרי הארון לא מהלף מאליו. או שרומז לדברי הגמרא בסוטה שם: "השם וכל כינויו מוזהרין בארון". וראה רש"י במדבר י, לג: "הארון היוצא עמהם למלחמה, ובו שכרי לוחות מונחים". תורה ה

אחתם להשמיע קול שעטת פרסות סוסייהם - ראה גם רש"י ישעיה ט, ד: [כ"ל] נוצח במלחמה, ברעש שעטת סוסים והגפת תריסין הוא.

וצווחין בקולם - החזלים עצמם צועקים בקול.

ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול - נראה שנקט לפי סדר הפעולה, תהילה מגיפים בתריסים (לפני שיוצאים לקרב), ואחר-כך יוצאים לקרב בדהירה על הסוסים תוף כדי השמעת קול צהלת הסוסים, ואחר-כך החזלים בעצמם משמיעים קולות צנחה, וכשמגיעים מקולות הצנחה שלהם נעזרים בכל מיני משמיעי קול.

אל ירף לבבכם - מצהלת סוסים. אל תיראו - מהגפת התריסין. ואל תחפזו - מקול הקרנות. ואל תערצו - מקול הצנחה - נראה שמפרש את ארבע הלשונות של האזהרה בסדר יורד (מהקבד לקל) של הדברים המבהילים (לפי חזק השמעת הקול): הקול היותר חזק ומבהיל זה צהלת הסוסים, ואחר-כך הגפת התריסים (וכן הוא הסדר ברש"י

אחיהם, וישובו שמרון", אלא "על אויביכם" אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה. אל ירף לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו - ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושין - לאים (רש"י שם רע"ב). כלומר, להפחיד.

מגיפין בתריסיהם - תריס הוא המגן שלפני האדם במלחמה, להכות בו מפני אויב הנלחם בו (מחזור יטרי סי' תכו).

כדי להקישן זה לזה - סוגרין ומדבקין התריסין זה סמוך לזה כדי שינקשו זה על זה (רש"י שם).

כדי להשמיע קול - והקול נשמע בקול המון לאים על שכנגדם (רש"י שם).

שיחפזו - בכמה פתרי יד ודפוסים ראשונים: שיפחדו. ולכאורה בן מתאים יותר לפי הפירוש בהמשך, ש"אל תיראו" פירושו "מהגפת התריסין". אך יש לומר שלשון "שיחפזו" נקט כאן הוא מלשון חפזון (ולא מלשון פחד), שמהירו לנוס.

אלו שכנגדן ויגוסו - ולא יבאו להלחם כנגדם.

ורומסים בסוסייהם ומצהילין - צנף סוסים קרוי צהלה בלשון המקרא (רש"י

הוימללון סרכיא קדם עמא למימר מן גברא די בנא ביתא חדתא ולא חנכה יהו ויתוב לביתה דילמא זמות באגחא קרבא וגבר אחרן יחנכה :

(ה) וְדָבְרוּ הַשְּׁטָרִים אֶל־הָעַם לֵאמֹר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית־חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־מוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחַנְכֶנּוּ:

כ"ט"א - ולא חנכו • לא דר בו. חנוף, לשון התחלה. ואיש אחר יחנכנו • ודבר של עגמת נפש הוא זה.

וימן גברא די נציב פרמא ולא אחלה יהו ויתוב לביתה דילמא זמות באגחא קרבא וגבר אחרן יחלנה :

(ו) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע פְּרֹם וְלֹא חִלְּלוֹ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־מוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִחַלְלֶנּוּ:

כ"ט"ב - ולא חללו • לא פדאו בשנה הרביעית, שהפרות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים, ולאכל הדמים בירושלים.

וימן גברא די ארס אתתא ולא נסבה יהו ויתוב לביתה דילמא זמות באגחא קרבא וגבר אחרן יסכנה :

(ז) וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקָחָהּ יֵלֶךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ פְּנֵי־מוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אַחֵר יִקְחֶנָּה:

כ"ט"ג - פן-ימות במלחמה • ישוב פן זמות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות.

ה ויוספון סרכיא למללא עם עמא ויימרין מן גברא דדחל ותביר לפא יהו ויתוב לביתה ולא יתבר ית לפא דאחיהי כלבה :

(ח) וַיִּסְפוּ הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעַם וְאָמְרוּ מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרָךְ הַלֵּב וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יָמוּס אֶת־לֵבָב אָחִיו בְּלִבָּבוֹ:

כ"ט"ד - ויספו השטרים • למה נאמר כאן "ויספו"? מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן "שמע ישראל", עד "להושיע אתכם". ו"מי האיש", ושני ושלישי, כהן מדבר ושומר משמיע; וזה, שומר מדבר ושומר משמיע. הירא ורך הלבב • רבי עקיבא אומר: כמשמעו, שאינו יכל לעמד בקשרי המלחמה

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שהכהן מדבר ומשמיע מן "שמע ישראל" עד "להושיע אתכם" - פסוקים גד. ו"מי האיש" - הראשון (פסוק ה). ושני ושלישי - "מי האיש" השני והשלישי (פסוקים ז, ח). כהן מדבר ושומר משמיע - ועל זה נאמר ריש פסוק ה: "ודברו השוטרים אל העם". וזה שומר מדבר ושומר משמיע - כלומר, שומר אחד מדבר ושומר שני משמיע לעם (באר שבע סוטה שם). ולכן נאמר כאן "ויספו", מפני שזו הוספה משלהם על דברי הכהן. וראה גם רש"י סוטה שם: "מדעדת השתא גבי נטע וגבי איירס אשה לא כתיב ויספו, והקא כתיב ויספו, שמע מינה עד הנה דברי כהן, ואת זו הן מוסיפין" [וצריך עיון בלשון רש"י תענית לא, א: "משוח מלחמה - הוא הבהן המכריז במלחמה: מי האיש

לאכול הפירות במקומו, ולאכול הדמים בירושלים, כפי שכותב מיד. שהפרות טעונין לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכל הדמים בירושלים - כלומר, שיקנה בדמים אלו בירושלים כל מה שירצה ויאכלנו שם, כמו מעשר שני. ראה ויקרא יט, כד וברש"י שם. וראה ברכות לה, א וברש"י שם. תורה ז (ח) ויספו השטרים - למה נאמר כאן "ויספו" - מה ראה הכתוב לכתוב דוקא כאן "ויספו", הנה לו לכתוב זאת אחריו "מי האיש" הראשון, גבי "מי האיש" השני, ריש פסוק ו (ספר הזכרון). או שלא היה לו לכתוב כלל, שהרי הכל המשך אחד מ"ודברו השוטרים" (משכיל לדח). מוסיפין זה על דברי הכהן - "ויספו" משמע שדבר זה הם מוסיפים משלהם (רש"י סוטה מג, א).

(ה) ולא חנכו - ולא דר בו. חנוף לשון התחלה - ראה גם רש"י בראשית יד, יד. ואיש אחר יחנכנו - ודבר של עגמת נפש הוא זה - צריך לומר שאין פונת רש"י לומר שעגמת הנפש היא רק ב"איש אחר יחנכנו", אלא כל הענין הוא "דבר של עגמת נפש", ולכן עליו לשוב לביתו. וכן רש"י לומר שהתורה לא הצריכה אותו לשוב סתם מפני החשש של "פן ימות במלחמה", שחשש זה ישנו על כל ההולכים למלחמה, אלא שבין שבהן בית חדש ולא חנכו, יש כאן "עגמת נפש" אם ימות במלחמה והוא לא יחנוף את ביתו, וממילא משהו אחר יחנכנו. וכן הפירוש בקרם ואשה. תורה ו (ו) ולא חללו - לא פדאו בשנה הרביעית - לעשותן חולין, כדי שיוכל

ולראות הרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הירא מעברות שבקדו, ולקח תלתה לו תורה לחזור על בית וכתבם ואשה, לכסות על החזורים בשביל עברות שבקדם, שלא יבינו שהם בעלי עברה, והרואהו חוזר, אומר: 'שמה בנה בית, או נטע כרם, או ארש אשה'.

(ט) והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו
ט ויהי כד ישצון סרכיא למללא עם עמא
וימנון רבני חילא בריש עמא:
שרי צבאות בראש העם: ס

כ"ט שרי צבאות • שמעמידן זקפין מלפניהם ומלאחריהם, וכשילים של ברזל בידיהם, וכל מי שרוצה

אשל אברהם - הרב אלטשילי

או נטע כרם או ארש אשה - וראה לשון רש"י שם: "תלה התורה בנה ונטע ואירס לחזור בגללו, כדי שיתלה בכך החזרה, ולא יתביש לומר מעבירות שבקדו הוא ירא וחוזר".

[פן ימות במלחמה] - בהרבה פתבי יד ודפוסים ראשונים (וכן בהרבה ממפרשי רש"י), קטע זה מקומו כאן (ובכמה דפוסים וכן בדפוסים שלפנינו הוא בפסוק ז). והוא המשך הביאור בדברי רבי יוסי הגלילי, שכן לדעתו כל הסיבה שהצריכה התורה להחזיר את מי שבנה בית ונטע כרם ונשא אשה, הוא בשביל "לכסות על החזורים בשביל עבירות שבקדם", ולא מצדם עצמם, אם כן אינו מוכן למה נאמר בהם: "פן ימות במלחמה" (הרב).

ישוב פן ימות - בלומר, "פן ימות" מוסב על "ילך וישוב", שאין זה סתם חשש שמא ימות במלחמה, אלא זו אזהרה: ילך וישוב לביתו בשביל שלא ימות.

שאים לא ישמע לדברי הבהן - כדלקמן ברש"י פסוק ח, שהבהן הוא שמדבר והשוטר רק משמיע.

כדאי הוא שימות - לפי שאינו שומע לבהן. ובהו מבואר גם למה נאמר בכל אהד משלש אלו "פן ימות", ולא הסתפק הכתוב לכתבו רק בראשון, מפני שכל אהד מהם שאינו שב, הוא גורם לעצמו שימות (ע"פ משכיל לדוד). [תורה ט

(ט) שרי צבאות - שמעמידן זקפין מלפניהם ומאחריהם - ונאף שבכתוב נאמר "בראש העם", הכונה לראש המערכה ולסופה. וראה רש"י סוטה שם: "שהעמידו בסופו של העם, שלא יחזרו אחרונים לאחריהם לנוס".

מי שירא מעבירות שבקדו היה חוזר (ולא כל מי שהיתה עבירה בידו, שהרי אין צדיק בארץ אשר לא יחטא), והוה כדי שלא ימס את לבב אחיו בלבבו. **ולקח** - ש"הירא" והוה הירא מעבירות (רש"י סו).

תלתה לו תורה לחזור על בית וכתבם ואשה לכסות על החזורים בשביל עברות שבקדם - בלומר, רבי יוסי הגלילי סובר ש"אין מיתה בלא עון" [שבת נה, א. שחטאו של אדם גורם לו למות - רש"י שם], ואם כן אין לו ליכא שמא ימות אלא בשהוא בעל עבירות, ולכן פירש "הירא ורף הלבב", מעבירות שבקדו. ולפי זה צריך לומר ששאר החזורים, לא מפני שיראים שמא ימותו חזורים, שהרי אינם בעלי עבירות (שהרי כל בעלי עבירות נכללים בתוך "הירא ורף הלבב"). אלא התורה גזרה עליהם לחזור כדי לכסות על אלו שחזורים בגלל עבירות שבקדם (רא"ס). או יש לומר, שלפי רבי יוסי הגלילי מוכן יותר למה התורה הצריכה להחזיר גם על בית כרם ונשא אשה, ואינו מסתפק בטעם שיש בהם "עגמת נפש", כי "עגמת נפש" יש בכל אלו שעלולים למות במלחמה, אלא הטעם האמתי הוא כדי לכסות על ידם על החזורים מפני עבירות שבקדם.

שלא יבינו שהם בעלי עברה - ולכן גם הכרות "מי האיש הירא ורף הלבב" מחמת עבירות שבקדו, היתה לבסוף, כדי לכסות כמה שיותר על החזורים מחמת עבירות שבקדם, כי אם היו מכריזים תחילה על שחרורם של כל היראים מעבירות שבקדם, היה ניכר על פניהם מיד שהם מתכוננים לחזור, ושוב לא היה כאן ביסוסי (הרב).

והרואהו חוזר אומר: שמה בנה בית

הירא ורף הלבב וגו'". והטעם שהכרוז זה נעשתה כולה על-ידי השוטרים, יש לומר מפני שהיא נוגעת לעצם המלחמה, "כדי שלא ימס את לבב אחיו בלבבו".

הירא ורף הלבב - רבי עקיבא אומר - סוטה מד, א.

כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה - כשמתקשרים לעמוד צפופים שלא יפרידום אויבים (רש"י סו). **ולראות הרב שלופה** - "הירא" - "שאינו יכול לעמוד בקשר מלחמה", "ורף הלבב" - שאינו יכול "לראות הרב שלופה" (הרב).

רבי יוסי הגלילי אומר - סוטה שם. **הירא מעברות שבקדו** - אין הכוונה בעבירות שחייב עליהן מיתה, אלא אפילו סתם עבירות, שפיון שהשטן מקטרג בשעת הסכנה (ראה רש"י לקמן במ, ט). לכן הוא מתירא לצאת למלחמה (הרב). ויראה סוטה מד, ב, שאפילו מי שדבר בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש - עבירה היא בידו, "אם לא חזר וברך" (רש"י סוטה מד, א) על של ראש, אלא סמך על ברכה ראשונה (רש"י מנחות לו, א. אבל ראה תוספות שם שהעברה היא בכך שגורם ברכה שאינה צריכה. וכן הובא בשלחן ערוך הרב סימן רמט ק"א ד בסופו). ונראה שהדיוק הוא מהלשון "מעבירות שבקדו", עבירות התלויות אפילו בידו, והינו הנחת תפילין. וכתב הרא"ם, שלפי רבי יוסי הגלילי הפירוש של "ולא ימס את לבב אחיו בלבבו" הוא, שהשומעים שהוא ירא שמא יהרג, לא ידעו שזה מחמת עבירות שבקדו, אלא יחשבו שהוא כמותן שאינם בעלי עבירות, ואפילו הכי ירא, וייראו גם הם כמותו. אף ב"תורת מנחם" כתב בפשיטות, שרק

לחזור, הַרְשׁוּת בְּדָן לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵינוּ. "וְקַפִּינוּ", בְּנִי אָדָם עֹמְדִים בְּקִצָּה הַמַּעְרָכָה לְזַקֵּף אֶת הַנּוֹפְלִים וּלְחַזְקָם בְּדַבְרֵיהֶם: 'שׁוֹבוּ אֶל הַמַּלְחָמָה וְלֹא תִנוּסוּ, שִׁתְחַלַּת נַפְיֵלָה, נִיסָה'.

◆ שבת קודש ז' אלול ◆

(י) כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֹלֶיהָ יֹאמְרוּ לְקִרְבָּה לְקִרְבָּה לְאֹהֶבָה (קְרִיבָה) עֲלֶיהָ לְשָׁלוֹם:

כ"ט - כי-תקרב אל-עיר • במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שִׁמְפָּרֵשׁ בְּעֵנִין: "כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֵקֵת וְגו'".

(יא) וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תִּעֲנֶנּוּ וּפְתַחְתָּ לָּהּ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנֹּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָּךְ לְמַס וְעִבְדוּךָ:

כ"ט - כל-העם הנמצא-בה • אָפְלוּ אֶתְּהָ מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבַּעַה אוֹמוֹת שְׁנֹצְטוּיֵת לְהַחְרִימָם, אֶתְּהָ רִשְׁאֵי לְקַיָּמָם. לְמַס וְעִבְדוּךָ • עַד שִׁיִּקְבְּלוּ עָלֶיהֶם מִסִּים וְשִׁעְבֹּד.

(יב) וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצִרְתָּ עָלֶיהָ:

כ"ט - ואם-לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה • הַכָּתוּב מְבַשְּׂרֵךְ שְׂאֵם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ, סוֹפָה לְהִלָּחֵם בָּךְ, אִם תִּנְיַחְנָה וְחַלְךָ. וְצִרְתָּ עָלֶיהָ • אַף לְהַרְעִיבָהּ וּלְהַצְמִיאָהּ וּלְהַמִּיתָה מִיַּתַּת תַּחְלוּאִים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מִסִּים וְשִׁעְבֹּד - וְלֹא דִי בְּמַס לְבָד או בְּשִׁעְבֹּד לְבָד, אֶלָּא צְרִיכִים לְקַבֵּל שְׁנֵיהֶם (ספרי). תורה יב
(יב) וְאִם לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעִשְׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה - הַכָּתוּב מְבַשְּׂרֵךְ - בְּמָה שְׂאֵמֵר "וְעִשְׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה", וְלֹא "וְעִשְׂתָּה עִמָּךְ מִלְחָמָה" (משכיל לדוד).

שְׂאֵם "לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ" - סוֹפָה לְהִלָּחֵם בָּךְ אִם תִּנְיַחְנָה וְחַלְךָ. וְצִרְתָּ עָלֶיהָ - אַף לְהַרְעִיבָהּ וּלְהַצְמִיאָהּ וּלְהַמִּיתָה מִיַּתַּת תַּחְלוּאִים - מְפָרֵשׁ "וְצִרְתָּ" מִלְשׁוֹן מְצוּר וּמְצוּק, כְּלוּמֵר, לְצַעַר אוֹתָם בְּכָל מִינֵי צַעַר. שְׂאֵין לוֹמֵר שֶׁהַכּוֹנֵן לְבְנֵינֵינוּ מְצוּר כְּפִשְׁטוֹ, שֶׁהָרִי פְּשׁוּט הוּא שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַנּוֹלָחִמִים, אֶלָּא כּוֹנֵן הַכָּתוּב לְהַתִּיר לְצַעַרְם (ספר חזקוני). תורה יג

שׁוֹבוּ אֶל הַמַּלְחָמָה וְלֹא תִנוּסוּ, שִׁתְחַלַּת נַפְיֵלָה נִיסָה - בְּשִׁהֵן נְסִין, זוּ הִיא תַּחֲלַת הַגְּרָמַת הַנְּפִילָה (רש"י שם ע"ט). תורה י
(י) כִּי תִקְרַב אֶל עִיר - בְּמִלְחָמַת הַרְשׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר - אֲבָל בְּמִלְחָמַת מְצוּהָ אֵין צְרִיף לְקִרְוֹא אֹלֶיהָ לְשָׁלוֹם.

כְּמוֹ שִׁמְפָּרֵשׁ בְּעֵנִין - פְּסוּק טו.
"כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל הָעָרִים הַרְחֹקוֹת וְגו'" - הָרִי שְׂלֹא מְדוּבָר בְּכִיבוּשׁ עָרֵי הָאָרֶץ. תורה יא
(יא) כָּל הָעָם הַנֹּמְצָא בָּהּ - אֶפְלוּ אֶתְּהָ מוֹצֵא בָּהּ מִשְׁבַּעַה אֹמוֹת שְׁנֹצְטוּיֵת לְהַחְרִימָם - כְּדִלְקַמֵּן פְּסוּקִים טו-יז.

אֶתְּהָ רִשְׁאֵי לְקַיָּמָם - הַלִּימוּד הוּא מְרִיבּוּי תִיבַת "כָּל" (ספרי). וְהַטַּעַם כִּינֵן שְׂאֵינָם נִמְצָאִים בְּאָרֶץ (ספר חזקוני). לְמַס וְעִבְדוּךָ - עַד שִׁיִּקְבְּלוּ עָלֶיהֶם

וּבְשִׁלִּים - קְרִדוּם (רש"י ב"ק קט, א).
שָׁל בְּרִזָּל בִּידיהם - לְשִׁמּוֹר שְׂלֹא יִנּוּסוּ (רש"י שם).
וְכָל מִי שְׂרוּצָה לְחֹזֵר - הַרְשׁוּת כִּינֵן לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵינוּ - לְקַצֵּץ רַגְלֵינוּ (רש"י קידושין נב, ב).
"וְקַפִּינוּ", בְּנִי אָדָם עֹמְדִים בְּקִצָּה - כְּלוּמֵר, בְּתַחֲלַת הַמַּעְרָכָה וּבְסוֹפָהּ, שֶׁכֵּן כָּל "קִצָּה" הוּא גַם רִאשׁ וְגַם סוֹף (רִאשׁ וְרוּשְׁלִמִי סוּטָה ח, י: "רַבִּי מֵאִיר קָרָא לְסוֹפִיָּה דְחֶבֶל - רִישָׁא"). אֲבָל בְּרִש"י סוּטָה שָׁם: "בְּרִאשָׁה שֶׁל צַד הַמַּלְחָמָה".
הַמַּעְרָכָה לְזַקֵּף אֶת הַנּוֹפְלִים וּלְחַזְקָם בְּדַבְרֵיהֶם - רִאשׁ גַם רִש"י סוּטָה מו, א: "בְּרִאשָׁה שֶׁל צַד הַמַּלְחָמָה מְעַמִּידִין בְּנֵי אָדָם גְּבוּרִים מְמוּנִים לְכָךְ, שְׂאֵם יִפּוֹל אַחַד מִן הַנּוֹלָחִמִים - יַעֲמִידוּהוּ וְיִזְקִיפוּהוּ, וְיִגְבִּירוּ אֶת אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בְּדַבְרֵיהֶם".

(יג) וּנְתַנְנָהּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְהַכִּיֶת אֶת־כָּל־זְכוּרָהּ לְפַי־חֶרֶב:

כ"ג - וּנְתַנְנָהּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ • אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך.

(יד) רַק הַנְּשִׂיִם וְהַפָּהּ וְהַבְּהֵמָה וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר כָּל־שְׁלָלָהּ תָּבוֹן לָךְ וְאֶכְלָתָּ אֶת־שְׁלָל אִיבֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָךְ:

כ"ד - וְהַטָּף • אף טף של זכרים, ומה אני מקים: "והכית את-כל-זכורה"? בגדולים.

(טו) בֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הַרְחֵקֶת מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא־מַעֲרֵי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנֵּה:

טו בן תעבד לכל קרובי די רחיקי מן לחדא די לא מקרוי עממיא האלין אנון:

(טז) וְרַק מַעֲרֵי הָעָמִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל־נַשְׂמָה:

טז לחדא מקרוי עממיא האלין די זי אלהיך יהב לך אחסנא לא תקים כל נשמתא:

(יז) בַּיַּחֲרָם תַּחֲרִימֵם הַחֲתִי וְהָאֹמְרֵי הַפְּנַעֲנֵי וְהַפְּרוֹזֵי הַחַוִּי וְהַיְבוּסֵי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

יז ארי גמרא תגמרוני חתאי ואמראי כנענאי ופרזאי חואי ויבוסאי כמא די פקדך זי אלהיך:

כ"ה - כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ • לרבות את הגרשני.

(יח) לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כָּכָל תּוֹעֲבֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֵם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יח בדיל די לא ילפון יתכון למעבד ככל תועבתהון די עבדו לטעותהון ותחובון קדם זי אלהכון:

כ"ו - לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ • הא אם עשו תשובה ומתגירין, אתה רשאי לקבלם.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

צריך להכתב, אלא אפילו להיות גר תושב בלבד יש לקבלו, ואסור להרגו. אף ה' גור ארדה" כתב, שהכונה לגרות ממש כמשמעו, והחידוש הוא שאין אומרים: שמא הוא מתגיר מחמת יראה ולא באמת (שפי"ח). וראה רש"י סוטה לה, ב: "וידבר זה כתבו.. להודיע לשבע אומות היושבים חוץ מגבולי ישראל, שלא נצטוו להחרימן, אלא אותן שבתוך גבולם נצטוו להחרימן, כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקלקלים, אבל אתם היושבים חוצה לה, אם אתם חורגין בתשובה - נקבל אתכם, ושבתוכה אין מקבלין, שמחמת יראה עושין". ואפשר שרש"י בפירושו

וידוע לפניו שהגרשני יעזוב ויברח מאליו (ראה רש"י שמות לג, ב, יא), ולא יצטרכו להמיתם, אף הכתוב משמיענו שגם הם בכלל "לא תחיה כל נשמה" [במדה והם יחזרו לארץ], שהרי הם חלק מהשבעה עמים, ולכן כללם בתיבות "כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ" (ע"פ באר בשדה). וראה גם רש"י סוטה ג, ב: "לא תחיה כל נשמה - בשבעה אומות כתיב, החתי והגרשני והאמורי והכנעני והפרזי והחוי והיבוסי". תורה יח (יח) לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ - הָא אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה וּמִתְגִּירִין - הָרָא"ם כְּתִיב שְׂאִין הַכּוֹנֵן לְגֵרֹת מִמֶּשׁ, שְׂדֵה פְּשׁוּט הוּא שְׂמוּתָהּ לְקַבְּלוֹ, וְלֹא

(יג) וּנְתַנְנָהּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ - אִם עָשִׂיתָ כָּל הָאֲמֹר בְּעִנְיָן, סוֹף שֶׁה' נּוֹתְנָהּ בְיָדְךָ" - פִּי אִם לֹא כֵּן, מֵה עִנְיָן "וּנְתַנְנָהּ ה' וּגו'" כֵּאֵן. תּוֹרָה יד (יד) וְהַטָּף - אִף טָף שֶׁל זְכָרִים - פִּי אִם הַכּוֹנֵן לְנִקְבוֹת, הֲרֵי כְּתוּב "הַנְּשִׂיִם", וְכָל־שֶׁבֶן הַקִּטְנוֹת (מִשְׁכֵּל לְדוֹד). וְהָא אֲנִי מְקַיֵּם: "וְהַכִּיֶת אֶת כָּל זְכוּרָהּ" - פִּסּוּק יג. בְּגִדוּלִים. תּוֹרָה טו (יז) כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ - לְרַבּוֹת אֶת הַגְּרָשְׁנִי - שְׁגָם הֵם מִשְׁבַּעַה עַמִּים, כַּמְפֹרֵשׁ לְעֵיל ז, א. אֵלֶּה שְׁלֹא הוֹכִירוּ הַכְּתוּב כֵּאֵן בַּמְפֹרֵשׁ, מִפְּנֵי שְׁגָלוֹ

**(יט) כִּי־תִצְוֶה אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עִלֶּיהָ
 לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנַדְּחַ עָלֶיהָ גְרוֹזִין בִּי
 מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת בִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה
 לְכֹא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר:**

יט ארי תצור לקרפא יומין סגיאיין לאגתא
 עלה למקבשה לא תחבל ית אילנה לארמא
 עלוהי גרזנא ארי מנה תיכול ונתה לא
 תקיז ארי לא כאנשא אילן חקלא למעל
 מקדמך בצנירא :

יט"ז ימים • שנים • רבים • שלשה, (שבת יט) מכאן אמרו: אין צרין על עירות של עובדי כוכבים פחות משלשה ימים קדם לשבת, ולמד שפותח בשלום שנים או שלשה ימים, וכן הוא אומר (שמואל ב א): "וישב דוד בצקלג ימים שנים", ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר (ספר). **כי האדם עץ השדה • הרי כ' משמש בלשון דלמא', שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור להתיטר בפיסורי רעב וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 118)

כי האדם עץ השדה (כ, יט) כתב הרבי הרש"ב (קונטרס חנוך לנער עמ' 39): האדם כלול מדומם, צומח וחי. **דומם** - אותיות המחשבה והדבור. **צומח** - המדות, שצומחים מקטנות לגדלות. **חי** - בחינת חכמה, והחכמה תחיה. **האדם עץ השדה**: עקר האדם, הינו חכמתו ושכלו, הוא בשביל המדות, שיהיו מדותיו מבררים ומזככים, הינו להפך מדותיו הבהמיות לאלקות, ויהיה טוב לשמים וטוב לבריות, עכ"ל. ואכן, עקר עבודת האדם הוא ברור וזכוף המדות, וכדאימא בספר קתר שם טוב (ס"ד) בשם רב סעדיה גאון, שעקר בריאת האדם בעולם הזה היא, כדי לשבר את מדותיו הרעות והטבעיות. וידוע פתגם אדמו"ר הזקן: כל ענין החסידות הוא לשנות טבע מדותיו.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

היה לו לומר: "לשבתה" [כלומר להחרים את תושבי העיר] (רא"ם ע"פ הספר). או שההוכחה היא מנה שלומדים מפסוק זה שיש לפתוח בשלום לפני המלחמה, וזה יתכן רק במלחמת הרשות, כאמור לעיל ברש"י פסוקי (הרב). ודבר זה הוא לענין שני הדינים הנזכרים כאן, אבל במלחמת מצוה מותר לצור על עירות של גוים בתוך שלשה ימים שלפני השבת, ואין לשאול להם לשלום לפני שנלקחים עמם.

כי האדם עץ השדה - הרי כ"י
משמש בלשון דלמא - שהוא אחד מארבע לשונות ש"כ"י משמש, ראיה רש"י בראשית יח, טו.
שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור - זהו פירוש "לכא .. במצור".

מפניך, להתיטר בפיסורי רעב וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו
 - פירושו: שמא עץ השדה הוא כמו האדם, עד שאתה בורתו, כמו שאתה הורג האדם הנמצא חוץ לעיר, כדי שיברחו השאר מפניך בתוך המצור ולהתיטר ברעב ובצמא (ע"פ רא"ם ורא"א). תורה כ

עצמו בכונה למקום ספנה כדי שיחלל שבת אחר-כך (ראה ש"ע הרב סי' רמח ס"ה וי"ט).

ולמד שפותח בשלום שנים או שלשה ימים - ואף שלמדנו מכאן ש"אין צרין על עירות של גוים פחות משלשה ימים קודם השבת", יש לומר שהלימוד כאן הוא מהתיבות "להלחם עליה". כלומר, המלים "ימים רבים" נדרשות הן על "כי תצור אל עיר", שמנה למדים את הדין הראשון, והן על "להלחם עליה", שמנה למדים את השני, שלפני שנלקחים יש להמתין שנים או שלשה ימים בשביל לפתוח בשלום (הרב). ונקט "שנים או שלשה ימים", משום שהדבר תלוי בנסבות, כי גם הכתוב נקט בלשון "ימים רבים", שזהו שנים או שלשה ימים.

וכן הוא אומר - שמואל ב א, א.
"וישב דוד בצקלג ימים שנים" - נראה שהלימוד מפסוק זה הוא רק לענין זה ש"ימים" הוא "שנים" (ולא יותר), ולא לענין הפתיחה בשלום, שהרי דוד ישב בצקלג אחרי שהוא שב מהכות את עמלק.
ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר - ההוכחה היא מנה שאומר אחר-כך "לתפשה", ואם מדובר במלחמת מצוה

לחמש מדבר על גרות ממש, ולכן מותר לקבל אפילו אלו שבארץ ישראל, ואילו בפירושו לש"ס מדבר בתשוב לענין עבודה-זרה, דהיינו להיות גר תושב, ובזה אין מקבלים אלא מחוץ לארץ (עיוני רש"י).

- אתה רשאי לקבלם - מנה שאמר הכתוב "למען אשר לא ילמדו", משמע שכל ההקפדה היא על כך שלא ילמדו ממעשיהם הרעים, אבל אם יעשו תשובה ויתגיירו, שוב אין חשש בקנה (ספר הזכרון). תורה יט

(יט) **ימים - שנים** - מיעוט ימים שנים (ספר הזכרון).
רבים - שלשה - כי "רבים" הינו יותר משנים, הרי שלשה (ספר הזכרון).

מכאן אמרו - שבת יט, א. דיך רש"י לכתוב "מכאן אמרו", ולא "מכאן למדו", כי ענין זה הוא רק מדרבנן אלא שחכמים הסמיכוהו על הפסוק (הרב).

אין צרין על עירות של גוים פחות משלשה ימים קדם לשבת - כי תוך שלשה ימים לפני שבת נקרא "ימים שלפני שבת" ומתיחסים לשבת, ולכן אין להתחיל לעשות מצור (שנמשך שלשה ימים) בתוך שלשת הימים שלפני השבת, כי בכך הוא מכניס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1114 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

תכלית האדם - השליטה על המדות

בפרשתנו כתוב "כי תצור אל עיר גו' לא תשחית את עצה גו' כי ממונו תאכל ואותו לא תכרות, כי האדם עץ השדה גו' אותו תשחית וקרף" (כ. יט). ואיתא בגמרא (תענית ז, א) "וכי האדם עץ שדה הוא? אלא משום דכתיב כי ממונו תאכל ואותו לא תכרות, וכתוב אותו תשחית וקרף. הא פיצד, אם תלמיד-חכם הגון הוא - ממונו תאכל ואותו לא תכרות, ואם לאו - אותו תשחית וקרף".

וקשה, פיצד מתישבת קושית הגמרא "וכי האדם עץ שדה הוא", דגם אם מצינו פרט אחד שבהם דומים זה לזה - בענין תלמיד-חכם הגון - הרי זה דמיון בפרט אחד בלבד, ואיך מבטא דמיון זה את השיכות העיקרית בין האדם לעץ השדה? ויש לבאר זה על-פי הידוע שזכמו שהעולם מתחלק לארבעה סוגים, דומם, צומח, חי ומדבר, כך יש באדם התחלקות לארבעה סוגים אלו, והמדות שבאדם הם בחינת הצומח שבאדם (ראה בכל זה תורה-אור בראשית ד, א. תורת-חיים בראשית ד"ה וייצר, ובכמה מקומות).

והנה, יתרונו של האדם על שאר ג' הסוגים הוא - שהוא בעל שקל. וזוהי קושית הגמרא "וכי אדם עץ שדה הוא", דהן אמת שבאדם ישנו גם הענין ד"עץ שדה" - שהוא ה"צומח" שבאדם, מדותיו שבלבו, אבל האם זוהי מעלתו של האדם?

על כך מתרצת הגמרא, שתכלית שקל האדם אינה להשפיל השפלות בלבד, אלא להשפיע על המדות, שהמדות יתנהגו על-פי השקל. השקל לבדו אינו מביא שלמות לאדם, רק כאשר השקל משפיע על המדות, אז בא האדם לשלמותו. ועל זה מביאה הגמרא משל מאילן: כשם שמעלתו של אילן היא בנתינת פירות, כן הוא גם בנוגע ל"אדם", תלמיד חכם, דמעלתו היא בהיותו "הגון", ששקלו פועל על מדותיו, ומביא "פירות", ד"מאי פירות, מצוות" (סוטה מו, סע"א).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 אגרות קודש ח"ב אגרת רד. לקוטי שיחות ח"א עמ' 82 ועד - מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות הנדרשת בחינוך הילדים

בפרשתנו כתוב "כי האדם עץ השדה" (כ. יט). והינו, שהאדם דומה בכמה דברים לעץ השדה. ויש ללמוד מזה הוראה בחינוך הילדים:

כאשר עושים שריטה באילן לאחר ששקב גדל, אזי השריטה אינה אלא במקום שנעשתה בלבד, וגם אינה גורמת נזק. אבל כאשר עושים שריטה בשתיל אילן רך, ועל-אחת-פמה-וכמה בגרעין שעומדים לנטוע, יתכן שמשריטה אחת יצמוח אילן בעל-מום.

וכן הוא בענין החינוך:

אדם בשנות העמידה, ששקב עבר מחצית דרכו בחיים, ונדמה לו שהוא מוכרח להסכים על פשרות - הרי הפגיעה היא למשך שנים אחדות בלבד. אך בעים שנה חי הוא ללא פשרות, ואם יכשל ויעשה פשרה לשנה אחת, יכולות ארבעים שנה הקודמות שמאחוריו לינון לו פח שיפח מיד מהפשרה, ויעמוד ביהדות שלמה.

אבל כאשר מדובר אודות הדור הצעיר, ואותם רוצים לחנך על פשרות - נוטלים מהם את החום והקנאות ליהדות לכל מי חיהם. בגלל השריטה והחסרון שעושים בנשמתם בצעירותם, עלול אחר-כך לגדול יהודי בעל-מום רחמנא-ליצלן! וכן הוא גם לאידך גיסא, שמפיון שאפילו שינוי קל ביותר יכול לגרום שיתהפך מהקצה אל הקצה, לכן אפילו בשביל הטבה קלה בחינוך הילד, פדאי להשתדל ולהשתדל, וכל-שכן אם החינוך דורש תיקון בענינים עיקריים העלולים להשפיע על הילד במשך כל ימי חייו.

(כ) רַק עֵץ אֲשֶׁר-תִּדְעַ כִּי לֹא-עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֹתוֹ תִשְׁחִית וְכִרְתָּ וּבְנֵיתָ מִצֹּר עַל-הָעֵיר אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּה: פ

כ"ט ~ עד רדתה • לשון רדוי, שתהא כפופה לה.

אשל אברהם - הרב אלשוילי
(כ) עד רדתה - לשון רדוי - לשון ורצה רש"י לקמן כח, נב: "לשון רדוי" (הבנת) מממשלה (ספר הזכרון) ולא מלשון רדוי וכיבוש.
בסווינון, כמו "לא תרדה בו בפרך". שתהא כפופה לה - משמע שמפרש

כא (א) פִּי־יִמְצָא חָלָל בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בְּשָׂדֶה לֹא נֹדַע מִי הִפָּהוּ:
 א אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאַרְעָא דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ
 יְהִיב לָךְ לְמִירְתָּהּ רְמִי בְּחַקְלָא לֹא אֲתִידַע מִן
 קְטִילָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות ח"ו עמ' 223, וראה באורך יותר בלקו"ש חכ"ד עמ' 129 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

תפקיד הזקנים והשופטים

בפרשתנו מובאר ענינה של עגלה ערופה: "פי ימצא חלל באדמה . . . נפל בשדה לא נודע מי הפהו, ויצאו זקניך ושפטיך ומקדו גו' והורידו זקני העיר ההיא את העגלה גו' וכל זקני העיר ההיא גו' ירחצו את ידיהם גו' וענו ואמרו ידנינו לא שפכו את הדם הזה גו'" (כא, א ואילך).

יש לבאר הדברים בעבודת האדם לקונו:

"חלל" במובן רוחני הוא זה שנפסקה דביקותו בהקב"ה, שהוא מקור חיותו, וכמו שנאמר "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום".

והגורם לזה הוא להיותו נמצא "בשדה" (נופל בשדה) ולא באהלה של תורה ויהדות. ובשדה שם מקומו של "עשו . . . איש שדה", שמתנפל לאותם שנמצאים "בשדה" לנתקם חסוּשֵׁלֹום מדביקותם באלקים חיים מקור חיותם ולהפילם חללים רחמנא-לצלן - "חלל . . . בשדה", או על-פלפנים להחליש בהם את הענין ד"ואתם הדבקים בה' אלקיכם גו'". ועל זה באה הוראת התורה - "ויצאו זקניך ושפטיך גו'", שזהו מתפקידם ואחריותם של זקני ושופטי ישראל, לעשות את כל התלוי בהם לתקן המצב ולשלול מפלגות את המציאות ד"חלל . . . בשדה".

וכמודגש גם בהכרזתם "ידנינו לא שפכו את הדם הזה" ופירש רש"י "לא ראינוהו ופטרונוהו בלא מזונות ובלא לוי", דהינו, שזוהי חובתם של זקני העיר ללוות כל איש מישראל היוצא מהעיר (אל השדה) ולחקו ולתקן עליו מכל הסכנות האורבות לו בהיותו "בשדה".

והוא על ידי שמספקים לו צידה לדרך, **מזון** - זו תורה שנקרא מזון (ראה חגיגה יד, א. ועוד), וכן **לבושים** הם המצות, וכדאיתא בתנא דבי אליהו רבה (פכ"ז) על הפסוק "פי תראה ערום וכסיתו" - "אם ראית אדם שאין בו דברי תורה הכניסהו לביתך ולמדוהו קריאת שמע ותפלה כו' וזרזוהו במצות לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות".

(ב) ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו אל-הערים אשר סביבת החלל:
 ב ויפקיו סבידו ודנידו וימשחונו לקרובי די
 סחרינות קטילא:

כ"ט • ויצאו זקניך • (סוטה מד. סנהדרין יד) מיחדים שבזקניך, אלו סנהדרני גדולה. ומדדו • (סוטה מה) ממקום שהחלל שוכב. אל-הערים אשר סביבת החלל • לכל צד וצד, לידע איזו קרובה.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

למצוא את העיר היותר קרובה אליו, כדכתיב: "והיזהר העיר הקרובה אל החלל", לפיכך אם היה החלל מוטל סמוך לעיר, שאין ספק בו שהיא היותר קרובה אל החלל, אין צריך למדוד (אל שאר הערים) [רא"ם]. אבל העיר הקרובה עצמה מצוה למדוד, כי יש מצוה במדידה עצמה (משנה למלך הל רוצח ט, א. כדאיתא בסוטה מה, א: "ומדדו – שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודדין, שמצוה לעסוק במדידה". ופירש רש"י: "בעליל לעיר – במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כזו". תורה ג

שהקטוב גלה רק סוף המדידה, ולא ראש המדידה, מסתבר שראש המדידה הוא ממקום החלל (רא"ם). ודיק רש"י לכתוב "ממקום שהחלל שוכב" ולא "מהחלל", משום שהמדידה היא ממקום למקום (גרא"ם). ומלשון "שהחלל שוכב" משמע שהחלל עדין שם, דהינו שהחלל צריך להיות שם בשעת המדידה (עיוני רש"י).

אל הערים אשר סביבת החלל – לכל צד, לידע איזו קרובה – כלומר, החובה למדוד מן החלל עד כל עיר ועיר אשר סביבותיו, אינה אלא כדי

(ב) ויצאו זקניך – מיחדים שבזקניך, אלו סנהדרני גדולה – שהיה לו לכתוב "זקני העיר", באמור בפסוקים ג-ד: "ולקחו זקני העיר .. והורידו זקני העיר", וכתב "זקניך", דורשים "זקניך" המיוחדים, הינו סנהדרני גדולה היושבת בלשפת הגזית (רא"ם). וראה גם רש"י סוטה מד, ב: "מדמצי למיכתב זקני, וכתב זקניך, מיוחדין שבזקניך". וראה רש"י סנהדרין יד, א: "שהיו מזקני סנהדרני גדולה".
ומדדו – ממקום שהחלל שוכב – אף

ג ויהי קרמא דקריבא לקטילא וינדבון סבי קרמא הדיא עגלת תורי די לא אתפלח בה די לא נגידת בניר :

(ג) והיה העיר הקרבה אלהחלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא-עבד בה אשר לא-משכה בעל:

ד ויחיתו סבי קרמא הדיא ית עגלתא לנחלא בניר די לא אתפלח בה ולא יזרע וינקפון תמן ית עגלתא בנחלא :

(ד) והורדו זקני העיר ההוא את-העגלה אל-נחל איתן אשר לא-יעבד בו ולא יזרע וערפו-שם את-העגלה בנחל:

כ"ט ◀ אל-נחל איתן • קשה, שלא נעבד. וערפו • קוצץ ערפה בקופיץ. אמר הקדוש-ברוך-הוא: 'תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פרות ותערף במקום שאינו עושה פרות, לכפר על הריגתו של זה, שלא הניחיהו לעשות פרות.'

ה וינקרבון פהניא בני לוי ארי בהון יתרעי יי אלקה לשמשתה ולברכא בשמא דיי ועל מימרהון יהי כל דין וכל מקפש סגירו :

(ה) ונגשו הפהנים בני לוי כי זם בחר יהוה אלהיך לשרתו ולברך בשם יהוה ועל-פיהם יהיה בל-ריב וכל-נגע:

ו וכל סבי קרמא הדיא דקריבין לקטילא יסחון ית ידיהון על עגלתא דנקפתא בנחלא :

(ו) וכל זקני העיר ההוא הקרבים אלהחלל ורחצו את-ידיהם על-העגלה הערופה בנחל:

ז וייתבון וימרון ידנא לא אשדו ית דמא הדין ועינא לא תזאה :

(ז) וענו ואמרו ידינו לא שפכו את-הדם הזה ועינינו לא ראו:

כ"ט ◀ ידינו לא שפכה • וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו ופטרונוהו בלא מזונות ובלא לוגיה. והפהנים אומרים: "פפר לעמך ישאל".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פרות - עגלה בת שנתה לא ילדה רש"י סוטה מו, א.

ותערף במקום שאינו עושה פרות - כמאמר "ולא יזרע".

לכפר על הריגתו של זה שלא הניחיהו - שהקריגוהו (רש"י שם).

לעשות פרות - ילדים. ואם הקריג הוא זקן או סריס הכונה למצות (ראה סוטה שם). תורה ה

(ז-ח) ידינו לא שפכה - וכי עלתה על לב שזקני בית-דין שופכי דמים הם? אלא לא ראינוהו - מדברי

רש"י משמע שמפרש הפסוק כן: "ידינו לא שפכו את הדם", כיון ש"ענינו לא ראנו", שכיון שלא ראינוהו, לכן זה לא נחשב לנו

מהו "נחל איתן" (מקום קשה שלא נעבד), ולא שזוהו דבר נוסף על "איתן", שהרי לא כתוב: "ואשר לא יעבד".

וערפו - קוצץ ערפה - כלומר, מסיר העורף שלה (רא"ש).

בקופיץ - בספין גדולה (רש"י סוטה מו, א).

אמר הקדוש-ברוך-הוא - בהוספת קטע זה מבאר רש"י הטעם שבמעשה קריג זה מתפטר הרצח, אף שעריפת העגלה אינה דומה בשום דבר לקרבן הנעשה על המזבח במקדש, ולכן כותב שסוג כפרה זה התחדש על-ידי אמירתו של הקדוש-ברוך-הוא, שהכפרה על מעשה פשע זה תהיה אף ורק על-ידי ביצוע פעולות שיש בהן הקבלה למעשה הפשע (ע"פ תורת מנחם).

(ד) אל נחל איתן - קשה - בפירושו הפשוט של תיבת "איתן", "נחל" פירושו עמק (ראה רש"י פסחים כב, א), או מדרון משופע (חגיגה יט, א).

שלא נעבד - וזהו פירוש "אשר לא יעבד בו". שאף-על-גב ד"לא יעבד" להבא משמע, הני מילי בלאו "אשר", אבל השתא דכתיב "אשר", על קרחו מוכח עגלה, דלשעבר הוא (רש"י סוטה מו, ב).

אבל "ולא יזרע" הכונה להבא, שהרי לא נאמר: "ואשר לא יזרע", שיהיה משמעו לשעבר (רש"י שם). ומה שרש"י כתב "שלא נעבד" בהמשך לפירוש "איתן", יש לומר שכן מפרש את הפסוק "אל נחל איתן", שהוא קשה, מחמת "שלא יעבד בו", שלא נעבד, דהינו שהכתוב עצמו מפרש

(ח) **כִּפֹּר לְעֹמֵד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֶנּוּ דָם נָקִי בְּקֶרֶב עֹמֵד יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:**

ח כִּפֹּר לְעֹמֵד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֶנּוּ דָם נָקִי בְּקֶרֶב עֹמֵד יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:

כ"ח - וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם • הַכְּתוּב שֶׁמִּשְׁעָשׂוֹ בֵּן יְכַפֵּר לָהֶם הָעוֹן.

(ט) **וְאֵתָה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ פִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:**

ט וְאֵתָה תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקֶּרְבֶּךָ פִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יְהוָה:

כ"ט - וְאֵתָה תִּבְעַר • מְגִיד (לו) מְגִיד שָׁאֵם נִמְצָא הַהוֹרֵג אַחַר שְׁנַתְעַרְפָּה הַעֲגֵלָה, הָרִי זֶה יְהַרְגֵהוּ, וְהוּא הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה':

צ"ז פסוקים, סלו"א סימן. חסלת פרשת שופטים

הפטרה לפרשת שופטים נדפסה לקמן עמ' ריח

אשל אברהם - הרב אלעזר שנייד

וְכֵן הָרִי אֵין הוֹרֵגִים כָּלֵל, לְכֵן אוֹמֵר: "מְגִיד וכו'" (ספר הוֹרֵגוֹת). וְרָאָה רַש"י כְּתוּבָת לז, ב: "וְאֵתָה תִּבְעַר - בְּתֵר עֲרִיפָה כְּתִיב". מִשְׁמַע שֶׁהַלִּימוּד הוּא מִזֶּה שֶׁהַסּוֹס קָאָר אַחַר עֲרִיפָה. וְלִכֵּן נֶאֱמַר: "וְאֵתָה תִּבְעַר" וְלֹא "וּבְעֵרְתָּ הָרֵעַ", כִּי זֶה מוֹסֵב עַל הָעֵתִיד, שֶׁגַם אַחֲרֵי הָעֲרִיפָה צָרִיף לְבַעַר אֶת הָרוֹצֵחַ. **שָׁאֵם נִמְצָא הַהוֹרֵג אַחַר שְׁנַתְעַרְפָּה הַעֲגֵלָה, הָרִי זֶה יְהַרְגֵהוּ** - וְאֵין פּוֹטְרִין אוֹתוֹ לומר: כִּבְרֵי נִכְפַּר בְּעוֹדוֹ סֶפֶק, שֶׁהָעֲגֵלָה מְכַפֶּרֶת עַל הַסֶּפֶק (רש"י כְּתוּבָת לו, ב). וְרָאָה רַש"י וַיִּקְרָא ה, יח: "אֲשֶׁר שָׁגַג וְהוּא לֹא יָדַע - הָאֵם אִם יָדַע לְאַחַר זֶמֶן, לֹא נִכְפַּר לוֹ בְּאִשָּׁם זֶה עַד שֶׁיָּבִיא חֲטָאֵת. הָאֵם לְמָה זֶה דוֹמֵה? לְעֲגֵלָה עֲרִיפָה שְׁנַתְעַרְפָּה וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְצָא הַהוֹרֵג - הָרִי זֶה יְהַרְגֵהוּ". וְרָאָה שֶׁם בְּבִיאור.

וְהוּא "הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה'" - וְלֹא שֶׁכִּי תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה'" הוּא דְבָר נוֹסֵף עַל "וְאֵתָה תִּבְעַר", אֲלָא הוּא עֲצוּמָה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה'". וְכַתּוּב בְּסֵפֶר הַזִּכְרוֹן שֶׁרַש"י מְפָרֵשׁ "כִּי" בְּמִשְׁמַעוֹת "אֵם", וְלִכֵּן אָמַר "וְהוּא" [שְׁפִירוּשׁוֹ: אֵם תַּעֲשֶׂה בֵּן].

בְּהִתְאֵם לְתַפְקִידוֹ, זְקִנֵי בֵית־דִּין שֶׁתַּפְקִידָם לְמִנוּעַ שְׁפִיכוֹת דָּמִים בְּיִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ "יָדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה", וְאֵלּוּ הַכֹּהֲנִים שֶׁתַּפְקִידָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמְרוּ: "כִּפֹּר לְעֹמֵד יִשְׂרָאֵל".

וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם - הַכְּתוּב מְבַשְּׂרָם שֶׁמִּשְׁעָשׂוֹ בֵּן יְכַפֵּר לָהֶם הָעוֹן - כְּלוּמַר, "וְנִכְפַּר" דְּכִתִּיב בְּקָרָא, לֹא אִ"וּעֵנּוּ וְאָמְרוּ" קָאִי, שֶׁיֵּהֵא אִף זֶה בְּכֹל אֲמִירָה, אֲלָא מִיִּלְתָּא בְּאַנְפֵי נַפְשָׁה הִיא, שְׂרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ בְּשָׂר אֶת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי מִשָּׁה רַבְּנוֹ: לְכַשְׁיַעֲשׂוֹ בֵּן - "וְנִכְפַר לָהֶם הַדָּם" (רש"י שם). וְהִנֵּה מִפְּשׁוּת לְשׁוֹנוֹ "כִּפֹּר לָהֶם הָעוֹן", מִשְׁמַע שֶׁהַכּוֹנֵה בְּעֵקֶר לְאֲנָשֵׁי הָעִיר, וְלֹא לְרוֹצֵחַ [אֲבָל מִלְשׁוֹן רַש"י וַיִּקְרָא ה, יח, מִשְׁמַע קֶצֶת שֶׁגַם לְרוֹצֵחַ מִתְּכַפֵּר הָעוֹן עַד שְׁלֵא מִצְאוּהוּ] (הרב). וְרָאָה גַם רַש"י סוּטָה מו, א: "בְּפִרְיָה סֶפֶקָה - הִיא עֲשֵׂתָה אֶת שְׁלֵה, וְאֵם לֹא נִמְצָא הַהוֹרֵג - נִכְפַּר הַסֶּפֶק, וְלִכְשׁוֹנִמְצָא - נַעֲשֶׂה וְדָאִי וְיִהְרֵג". תורה ט

(ט) **וְאֵתָה תִּבְעַר - מְגִיד** - בֵּינָן שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְעֵרְתָּ הָרֵעַ וְגו'" וְהוּא לְאַחַר שֶׁמִּצְוָה עַל הָרִיגַת הָרֵשָׁע,

שֶׁתְּכַרְתוּהוּ בְּלֹא מִזְוֹנוֹת וּבְלֹא לִוְיָה. וְרָאָה רַש"י שֶׁבְּהָעֵרָה הַבָּאָה. **וּפְטָרְנוּהוּ בְּלֹא מִזְוֹנוֹת** - כְּלוּמַר, לְמִזְוֹנוֹת הוֹצֵרְךָ וְלֹא הָיָה לוֹ, וְרָאָה אֲחֵד נוֹשֵׂא מִזְוֹנוֹת וּבֶאֱחָסֶם מִמֶּנּוּ לְאוֹנָס רַעְבוֹן, וְעַמֵּד זֶה עֲלָיו וְהִרְגוּ (רש"י סוּטָה לו, ב). וְרָאָה רַש"י שֶׁם מוה, ב: "וְהִנֵּנוּ יָדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ, לֹא נִהַרְגַ עַל־יָדֵינוּ, שֶׁתְּכַרְתוּהוּ בְּלֹא מִזְוֹנוֹת וְהוֹצֵרְךָ לְלִסְטָם אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְעַל כֵּן נִהַרְגֵהוּ". וְרָאָה בְּהָעֵרָה הַבָּאָה. **וּבְלֹא לִוְיָה** - חֲבוּרָה שֶׁיִּלָּךְ עִמָּהֶם (רש"י שם לו, ב). וְרָאָה רַש"י שֶׁם מוה, ב: "לֹא רָאִינוּהוּ וְהִנְחִינוּהוּ יְחִידֵי בְּלֹא חֲבוּרָה, וְהִנֵּנוּ וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ". מְפָרֵשׁ "וְהִנֵּנוּ עַל הַמִּזְוֹנוֹת, "וְעֵינֵינוּ" עַל הַלִּוְיָה. אִף רַש"י כָּאֵן אֵינוּ מְפָרֵשׁ בֵּן, אֲלָא הַכֵּל נִכְלָל בְּ"וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ", שֶׁבֵּינָן שֶׁ"לֹא רָאוּ" לְכֵן לֹא נִתְּנוּ וְגַם לֹא לוֹ. **הַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים** - בְּדְכָתִיב לְעֵיל: "וְנִגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לִוְיָה", וְלֹא פִירֵשׁ עַל מִי הֵם נִגְשִׁים (רש"י מו, א).

"כִּפֹּר לְעֹמֵד יִשְׂרָאֵל" - בְּטַעַם חֲלוּקָת שְׁתֵּי אֲמִירוֹת אֵלּוּ, שְׂאֵת "יָדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ" אוֹמְרִים זְקִנֵי בֵית־דִּין, וְ"כִּפֹּר לְעֹמֵד יִשְׂרָאֵל" אוֹמְרִים הַכֹּהֲנִים, יֵשׁ לומר, שֶׁכָּל אֲחֵד הָיָה אוֹמֵר דְּבָרִים

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שופטים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - א' אלול מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים א-ג</p>	<p>יום רביעי - ד' אלול מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים י-יב</p>
<p>יום שני - ב' אלול מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים ד-ו</p>	<p>יום חמישי - ה' אלול מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים יג-טו</p>
<p>יום שלישי - ג' אלול מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים ז-ט</p>	<p>יום שישי - ו' אלול מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים טז-יח</p>
<p>שבת קודש - ז' אלול פרק כ מפרק לט עד סוף פרק מג ופרקים יט-כא</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון א' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 228, י אד"ש וחיים... עד עמ' קטו, כו':

בבחינת גבורה, ואשר לכן הוא נקרא "גבורה" וּבְדַבְרֵי: 41
 וכמו שכתוב: "מימינו אש דת למו", – מידו הימנית ניתנה 42
 להם התורה שנכתבה באש, ואש היא הרי ענין של גבורה, 43
 פְּרוֹשׁ – שכן, לכאורה הרי הפסוק אומר "מימינו", וימין הוא 44
 ענין של חסד (שתורה היא 45

הרי "תורת חסד"¹⁰), 46
 ולאחר מכן אומר "אש 47
 דת" – שזה ענין של אש 48
 וגבורה: שֶׁהַתּוֹרָה מְקוּדָה 49
 וְשֶׁרֶשָׁהּ הוּא רַק תְּסֵדִי 50
 ה', הַמְכֻנִּים בְּשֵׁם 51
 "יְמִין", – ימין הוא חסד, 52
 דְּהֵינּוּ הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת 53
 אֱלֹהוֹתוֹ וְתַבְרָךְ וְהָאֵרָה 54
 מְאִיר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ 55
 הוּא אֵל הָעוֹלָמוֹת 56
 עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל־ 57
 יְדֵי הָאָדָם הַמְּמַשֵּׁךְ 58
 הָאוֹר עַל עֲצָמוֹ, בְּקִיּוֹם 59
 – על ידי קיום רַמ"ח – 60
 248, מְצוֹת עֲשֵׂה, שְׁהֵן – 61
 מצוות העשה הן, רַמ"ח – 62
 248, אֲבָרִים דְּמִלְכָא, – 63
 אברי המלך (שלמעלה), 64
 פְּרוֹשׁ – רמ"ח אברי 65
 המלך, הכוונה רַמ"ח – 66
 248, בְּלִיִּם וְלִבְוֹשִׁים 67
 לְהָאֵרָה [לְהָאֵרָה] 68

מְאִיר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בְּהֵן – במצוות, שכל 69
 מצוה היא כלי ולבוש לקליטת הארה מיוחדת מאור אין סוף 70
 ברוך הוא, כשם שכל אבר הוא כלי לכוח מיוחד מהנפש, העין 71
 – לכוח הראיה, האוזן – לכוח השמיעה, וכדומה, (וּמְאִיר זֶה 72
 יִמְשֵׁךְ לוֹ – לאדם המקיים את המצוה, דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ – יראה 73
 ואהבה, בְּכָל מְצוֹת בְּנוֹדָע). – הרי שתורה ומצוותיה הן ענין 74
 של חסד, המשכה מאלקות, רַק שֶׁהַמְּשַׁכֵּת זֶה נִתְּלַבֵּשׂ תַּחֲלָה 75
 בְּמִדַּת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל תְּקוּדַת־בְּרוּךְ־הוּא, הַמְּכַנֶּה בְּשֵׁם "אש", 76
 – שהיא בחינה של גבורה, שְׁחִיָּא בְּחִינַת צְמֻצוֹם הָאוֹר 77
 וְהַחִיּוֹת הַנִּמְשַׁכּוֹת מְאִיר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא, בְּדֵי שֶׁתּוֹכֵל 78
 לְהַתְּלַבֵּשׂ בְּמַעֲשֵׂה הַמְּצוֹת, שְׂרָפָן בְּכֶלֶן הֵם בְּדָבָרִים 79
 תְּמָרִים, בְּצִיצִית – בצמר גשמי, וְתַפְלִין – בקלף גשמי, 80

1. אַחַר דְּרִישַׁת שְׁלוֹם וְחַיִּים, פֶּתַח דְּבָרֵי יַעֲרֵר אֲזַן שׁוֹמַעַת 1
 2. תּוֹכַחַת חַיִּים, אֲשֶׁר הוֹכִיחַ ה' חַיִּים – ה' הוֹי, עַל יְדֵי נְבִיאָיו, 2
 3 – ירמיה, וְאָמַר: "תְּסֵדִי ה' כִּי לֹא תִמְנוּ וְגו'", – הפירוש 3
 4 הפשוט הוא ש"כי לא תמנו" מוסב על החסדים. אלא שלכאורה 4
 5 וְהוֹי לִיָּה לְמִימַר "כִּי לֹא 5
 6 תִּמְנוּ", כְּמוֹ שְׂאֻמְרִים: 6

7 – בשעה שרוצים לומר 7
 8 שהחסדים שלך לא 8
 9 הסתיימו, אנו אומרים: "כִּי 9
 10 לֹא תִמְנוּ תְּסֵדִיךְ וְכוּ'". – 10
 11 מדוע, איפוא, כתוב כאן 11
 12 "כי לא תמנו", בנו"ן, 12
 13 שמשמעותו שאנחנו לא 13
 14 תמנו? יסביר רבנו הזקן 14
 15 להלן, שהכוונה היא אכן 15
 16 גם על "אנחנו", והמלה 16
 17 "כִּי" היא נתינת טעם – 17
 18 שיש להודק ל"חסדי ה'" 18
 19 מפני ש"לא תמנו", מפני 19
 20 שאין אנו תמימים 20
 21 ושלמים. ובלשון רבנו 21
 22 הזקן: וְיִבְרַן עַל פִּי מַה 22
 23 שְׁבִתוֹנֵב בְּוִהַר תְּקוּדַת־שׁ: 23
 24 "אֵת חֶסֶד וְאֵת חֶסֶד, – 24
 25 ישנן שתי מדרגות בחסד, 25
 26 אֵת חֶסֶד עוֹלָם כּוֹי 26
 27 וְאֵת חֶסֶד עֲלִיָּה דְּהוּא 27
 28 רַב חֶסֶד כּוֹי". – ישנו 28

29 חסד של בחינת עולם, וישנו חסד נעלה יותר, בחינת "רב חסד", 29
 30 חסד בריבוי ובלי גבול. שכן, "חסד עולם" הוא הרי חסד מוגבל, 30
 31 שזה הרי ענין "העולם", ענין של הגבלה, ואילו "רב חסד" הוא 31
 32 חסד בלי הגבלה. וכיוון שכל הענינים שלמעלה הרי נמשכים על 32
 33 ידי עבודתו של יהודי למטה, יסביר רבנו הזקן להלן, איזו עבודה 33
 34 ממשכה בחינת "חסד עולם", החסד המוגבל, ואיזו עבודה 34
 35 ממשכה בחינת "רב חסד", החסד הבלתי מוגבל: כִּי הֵנָּה 35
 36 מוֹדַעַת זֹאת, – הרי ידוע, תְּתוּרָה־נְקָרָת "עוֹ", – כפי 36
 37 שהגמרא אומרת במסכת זבחים⁴ על הפסוק: "ה' עוז לעמו יתן", 37
 38 ש"עוז" הכוונה לתורה, שְׁהוּא לְשׁוֹן גְּבוּרָה, וְכְמוֹ שְׂאֻמְרוֹ 38
 39 תְּמָרִים וְכְרוֹנִם־לְבָרְכָה: "תְּרִי־ג" – 613, מְצוֹת נְאֻמְרוֹ 39
 40 לְמַשָּׂה מְסִינִי מִפִּי תְּגַבְרָה"; – מהקב"ה כפי שהוא מתגלה 40

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכן בסופו מדגיש "וד"ש הנביא" – להסביר אמרו בוודאות כי (ולא בספק – אם) לא תמנו". 2. איכה ג, כב. 3. נוסח תפלת שמו"ע. 4. ח"ג קלג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"ז אינו שייך לכאן (שנוגע הענין שהתומ"צ הם גבורה ואש וצמצום)? ואולי מתרין בהקדמה זו קושיא גדולה – לולא ההקדמה: כיון שניתנה מפי הגבורה והצמצום (כולל – מצות הצדקה) הרי בהוספה על המצומצם אין הוספה על המצוה (וכמו – בציצית של יג גודלין). ולכן מקדים שנק' עוז (וכח – עיין פל"ו: בלי שום לבוש כו') שהוא לשון (ולא שזהו כל ענינו דעוז) גבורה (וצמצום) כו' – ובצדקה מתגלה העוז (וכח), משא"כ בקרבנות כו' – ראה לקמן". 6. קטו, א. 7. תהלים כט, יא. 8. מכות כג, סע"ב. 9. האזינו לג, ב. 10. משלי לא, כו. 11. תקו"ז ת"ל (עד, ב).

1 וְקִרְבָּנוֹת - בבעלי חיים, צמחים ודומם גשמיים, וְצִדְקָהּ. -
 2 בכסף או בדברים גשמיים שנותנים לצדקה. וְאֵף מִצֹּת שֶׁהֵן
 3 בְּרוּחָנוֹת הָאָדָם, כְּמוֹ יְרָאָה וְאֶהְבָּה - שהן הרי רגשות
 4 ומדות רוחניות, אֶף-עַל-פִּי־כֵן הֵן - גם כן, בְּכַחֲנֵת גְּבוּל
 5 וּמְדָה וְלֹא בְּכַחֲנֵת אִיִּן
 6 סוּף כְּלָל, כִּי אֶהְבָּה
 7 רְבָה לַה' כִּי קֵץ וְגִבּוֹל
 8 וּמְדָה - אִין הָאָדָם יָכוֹל
 9 לְסַבְּלָה כְּלָפוֹ, וְלִהְיוֹת -
 10 באותה שעה, קֵסֵם כְּגֹפּוֹ
 11 אֶפִּילוֹ רְגַע, וּכְמֵאֲמַר
 12 רַבְתִּינֵנוּ זְכוּרֵם
 13 לְרַבְרָה¹², שֶׁשִּׁשְׁעַת מִתֵּן
 14 תּוֹרָה, שֶׁהִיָּתָה הַתְּגָלוֹת
 15 אֱלֹהוֹתָו יִתְבָּרַךְ וְאוֹרֵי-אִין-סוּף בְּרִוּד־הוּא בְּכַחֲנֵת דְּבֹד
 16 וְהַתְּגָלוֹת - לא בענין של מעשה, כמו מעשה המצוות, כי אם
 17 בחינה של דיבור והתגלות, פְּרָחָה נִשְׁמָתָן כו': - נשמותיהם

18 לא היו יכולות להישאר בגוף, אלא הקב"ה החזיר להם
 19 נשמותיהם בטל של תחיית המתים, ואילו מצד עצמה, כיוון
 20 שהיתה זו התגלות של אלקות ואור שהוא "אין סוף", לא היתה
 21 יכולה הנשמה להישאר בגוף אפילו לרגע אחד. וכיוון שבאהבה
 22 זו, נשאת הנשמה בגוף,
 23 הרי שהיא מדודה
 24 ומוגבלת; כך גם ביראה
 25 ואהבה הבאות על ידי
 26 ההתגלות האלקית
 27 שבמצוות, כנזכר לעיל,
 28 וכל זה מפני שההמשכה
 29 האלקית שבתורה ומצוות,
 30 מלוכשת בבחינת גבורה,
 31 וכו', זה פירוש "מימינו אש
 32 דת למו", ששורש התורה היא מ"מין" וחסד, אך היא ירדה
 33 ונתלבשה בבחינת "אש" וגבורה, כדי שתוכל להתלבש במצוות
 34 שקיומן הוא על ידי ענינים מוגבלים.

אגרת הקדש

1 ותפילין וקרבנות וצדקה ואף מצות שהן ברוחניות
 2 האדם כמו יראה ואהבה אעפ"כ הן בבחי' גבול ומדה
 3 ולא בבחי' א"ס כלל כי אהבה רבה לה' בלי קץ
 4 וגבול ומדה אין האדם יכול לסובלה בלבו ולהיות קיים
 5 בגופו אפילו רגע וכמאור"ל שבשעת מ"ת שהיתה
 6 התגלות אלהותו ית' וא"ס ב"ה בבחי' דיבור והתגלות
 7 פרחה נשמתן כו':

יום שני ב' אלול
 מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, והנה לפי שהמצות... עד עמ' קטו, מצות התורה.

35 וְהֵנָּה, לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת נִתְּנוּ לָנוּ עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּמִדַּת
 36 גְּבוּרָה וְצִמְצוּם הַהֲאָרָה כו', - וההתגלות שבמצוות, לְכֵן רַב
 37 הַמִּצְוֹת יֵשׁ לָהֶן שְׁעוֹר
 38 מִצִּמְצוּם¹³, כְּמוֹ אֲרָךְ
 39 הַצִּיצִית י"ב גְּדִלִין¹⁴,
 40 וְהַתְּפִלִּין - צְרִיכוֹת
 41 לְהִיּוֹת אֲצַבְעִים עַל
 42 אֲצַבְעִים - לפי דעת
 43 הגאונים, כמובא בשולחן-
 44 ערוך רבנו הזקן¹⁵,
 45 וּמְרַבְּעוֹת דְּוָקָא¹⁶,
 46 וְהַלּוּלָב - שיעורו ד'¹⁴ בני שנה ואילים בני שתים ופרים כו' וכן במעשה
 47 מִפְּחִים¹⁷, וְהַסֵּבָה -
 48 שיעורה ז' מִפְּחִים¹⁸,
 49 וְהַשּׁוֹפָר - שיעורו¹⁷
 50 מִפְּחִי¹⁹, -
 51 שיעורה מ' סָאָה²⁰; - הרי שהן כולן בעלות שיעור ומדה. וְכֵן

52 בקרבנות יש להן שיעור מצמצם לזמן, - בן כמה זמן יהיה
 53 בעל החי שמקריבים אותו לקרבן, כְּמוֹ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה²¹,
 54 וְאִילִים בְּנֵי שְׁתַּיִם²²,
 55 וּפְרִים כו'²³. - הרי שכל
 56 הקרבנות מוגבלים
 57 בשיעור שנות זמן חייהם,
 58 וְכֵן כְּמַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה
 59 וְנִמְלִיּוֹת חֻסְדִּים כְּמִמּוֹנֵי,
 60 אֵף שֶׁהֵיא מִהַעֲמוּדִים
 61 שֶׁהַעוֹלָם עוֹמֵד עָלֵיהֶם²⁴,
 62 וְכִדְבָרֵינוּ: - וכמו
 63 שכתוב²⁵: "עוֹלָם חֶסֶד
 64 יִבְנֶה", אֶפְלוֹ-הֵכִי יֵשׁ
 65 לַה שְׁעוֹר קָצוּב: חֶסֶד
 66 לְמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר²⁶, -
 67 כשרוצים לקיים המצוה
 68 באופן נעלה יותר, צריכים לתת חומש מהריוחה, וּמַעֲשֵׂר לְמְדָה

אגרת הקדש

1 והנה לפי שהמצות ניתנו לנו ע"י התלבשות במדת
 2 גבורה וצמצום ההארה כו' לכן רוב המצוות
 3 יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב גודלין
 4 והתפילין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלוּלָב
 5 ד"ט והסוכה ז"ט והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן
 6 בקרבנות יש להן שיעור מצומצם לזמן כמו כבשים
 7 בני שנה ואילים בני שתים ופרים כו' וכן במעשה
 8 הצדקה וגמ"ח בממונו אף שהוא מהעמודים שהעולם
 9 עומד עליהם וכדכתיב עולם חסד יבנה אפ"ה יש לה
 10 שיעור קצוב חומש למצוה מן המובחר ומעשר למדה
 11 באופן נעלה יותר, צריכים לתת חומש מהריוחה, וּמַעֲשֵׂר לְמְדָה

12. שבת פח, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הנקודה כאן להראות שהן מוגבלין למעלה, וכמודגש בהוספה "מצומצם" (לאחרי שכבר אמר "שיעור") (חסד עולם, ולא למעלה מזה) - והדוגמאות - שיש שיעור למטה! (וכהדגשתו-הוספתו בהתרגום "נישט ווינציקער" ("צ"ע שהרי אד"ש השמיט תיבות אלו - לתקן, וכוי"כ פעמים מוסיף זה!) ובפרט שגם צדקה באופן דחסי ה' ג"כ יש שיעור למטה - פרוטה (אף שמצד "חסד עולם" פטור מזה, וכסיום אגה"ק זו). וי"ל שהכוונה כנ"ל בהערה - שציצית יג גודלין אינו מוסיף כלום על הציצית דיב גודלין, ז.א. ששיעור המצוה שבציצית מצומצם למעלה ועד"ו בתפילין וכו'". 14. שו"ע אורח"ס ס"א ס"ד.
 15. אורח"ס ל'ב סעיף לג. שו"ע אורח"ס ס"ב ס"ט. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מסוג שיעורין כלל - כ"א הגבלה (לא עגולה וכיו"ב). וגם בציצית שלפני - כו"כ הגבלות ישנן ואינו מזכירן. וגם בתפילין ישנם עוד כו"כ הגבלות. וי"ל דממעט מחומש (ובעל שש ויותר קצוות) דיש בכללו (וגדלו מ)מרובע, משא"כ בציצית (שו"ע אדה"ז רס"י). - ועפ"ז תומתק ההוספה "דוקא", דלכאורה איזו קס"ד שולל". 17. שם ר"ס תרנ. 18. שם ר"ס תרלד. 19. שם סתקפ"ו ס"ט. 20. שו"ע יו"ד סר"א. 21. רמב"ם ה"ל מעה"ק פ"א הי"ד. 22. רמב"ם שם. 23. ראה רמב"ם שם. משנה פרה פ"א מ"ב. 24. אבות פ"א מ"ב. 25. תהלים פט, ג. 26. שו"ע יו"ד סרמ"ט ס"א.

- 1 בינונית כו⁵⁰ - לקיים את המצוה במדה בינונית, שלא
 2 בצמצום ושלא בהידור רב - צריכים לתת מעשר מהריווח,
 3 הרי שלצדקה יש מדה ושיעור, וזה נקרא "חסד עולם", -
 4 החסד שלמעלה הנמשך על ידי אופן זה של נתינת צדקה,
 5 במדה ובשיעור - נקרא
 6 "חסד עולם", פרוש:
 7 "חסד אל כל היום"²⁷,
 8 המתלבש בעולמות
 9 עליונים ותחתונים, על-
 10 ידי אתערותא דלתתא,
 11 - "התעוררות מלמטה"
 12 שהאדם מעורר על ידי
 13 עבודתו, היא מצות
 14 הצדקה וחסד שעושים
 15 בני אדם זה עם זה. -
 16 שהצדקה והחסד שלהם ממשיכים את החסד שלמעלה
 17 שיתלבש בעולמות, ולפי שהעולם הוא בכתנית גבול
 18 ומדה - מהארץ עד לרקיע - מהלך ת"ק - 500 שנה²⁸,
- 19 וכן מרקיע לרקיע כו', - מהלך ת"ק (500) שנה, כפי
 20 שחכמינו ז"ל מחשבים מדתו של כל רקיע ומרקיע לרקיע, -
 21 גבול של מדה ומקום, ושית אלפי שני הוי עלמא כו'²⁹ -
 22 ששת אלפי שנה הן שנות קיום העולם, - גבול ומדה של זמן,
 23 וכיוון שהעולם מוגבל,
 24 לכן נתן שיעור ומדה
 25 גם בן למצות הצדקה
 26 והחסד שבתורה כמו
 27 לשאר מצות התורה. -
 28 שיש להן שיעור ומדה,
 29 כנזכר לעיל. כשם
 30 שהחסד שלמעלה שעל
 31 דבר זה להמשיך, הוא
 32 "חסד של עולם", חסד
 33 שביכולתו להתלבש
 34 בעולם בשיעור ובמדה, לכן גם העבודה המביאה המשכה זו
 35 מהחסד שלמעלה - עבודת צדקה וחסד של האדם - היא גם
 36 כן בשיעור ובמדה.

אגרת הקדש

בינונית כו' וזה נק' חסד עולם פי' חסד אל כל היום המתלבש בעולמות עליונים ותחתונים ע"י אתערותא דלתתא היא מצות הצדקה וחסד שעושים בני אדם זה עם זה ולפי שהעולם הוא בבחי' גבול ומדה מהארץ עד לרקיע ת"ק שנה וכן מרקיע לרקיע כו' ושית אלפי שני הוי עלמא כו' לכן נתן שיעור ומדה גם כן למצות הצדקה והחסד שבתורה כמו לשאר מצות התורה

- יום שלישי ג' אלול
- מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטו, אך היינו דוקא... עד עמ' 230, עומדין וכו'.
- 37 אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל
 38 אפילו כמלא נימא; - למי שלא נטה מהתורה אפילו לא בשערה
 39 אחת, אבל מי שהעביר עליו תדריך - של התורה, חסדן שלום,
 40 מאחר שהעוה דרכו, לתת מגרעות בקדש העליון, - שכן,
 41 יהודי הרי ממשיך מ"קדש
 42 העליון" על יד מצוות, כפי
 43 שאנו אומרים בברכת
 44 המצוות "אשר קדשנו
 45 במצוותיו", שעל ידי
 46 מצוות ממשיכים "קדושה"
 47 מ"קדש העליון", ועל ידי
 48 אי-קיום מצוות, גורמים
 49 למגרעת בקדש העליון,
 50 שגרע ערכו, כחית
 51 המשבתו, מה שהיה
 52 יכול להמשיך מכתנית
 53 אלהותו והארת האור
 54 מאור איי-סוף ברוך
 55 הוא - שהיה בידו
 56 להמשיך, אלו היה שומר
 57 התורה ומקיימה
 58 בהלכתה - הרי מצות זה
 59 לא יוכל לתקן, ביי-אם -
 60 על ידי, בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו
 61 מתלבש בהן, - אין אור עליון זה מתלבש בעולמות, הנקרא
- 37 "חסד עלאה" - חסד נעלה יותר, ו"רב חסד", - חסד בריבוי,
 38 לפי שמאיר ומתפשט בכתנית איי-סוף בלי גבול ומדה,
 39 מאחר שאיננו מצמצם תוך - בפנימיות העולמות אלא
 40 בכתנית מקוץ עליהן מלמעלה, מריש כל דרגין עד סוף וכו',
 41 - מהתחלת כל המדריגות
 42 עד סופן, הוא מקוץ עליהם
 43 באופן שווה. וכשהארם
 44 ממשיכו - אור זה, למטה
 45 במעשיו ו"אתערותא
 46 דלתתא", - בהתעוררות
 47 שהוא מעורר על ידי
 48 עבודתו למטה, אזי אור
 49 עליון זה מאיר ומתפשט
 50 תוך העולמות ומתקן כל
 51 מצות וכל מגרעות
 52 שנתנו בקדש העליון,
 53 ומחדש אורן וסוין ביותר
 54 שאת ויתר עז, בכתנית
 55 אור קדש ממש. - לא
 56 אור של סדר השתלשלות,
 57 שכבר היה גם לפני כן
 58 וכעת רק נתגלה, אלא
 59 המדובר באור חדש
 60 שלמעלה מסדר השתלשלות, לכן אמרו: - חכמינו ז"ל³⁰:
 61 "במקום - ובמדריגה, שבעלי תשובה עומדין וכו'". - אפילו

אגרת הקדש

אך היינו דוקא לשומר התורה ולא סר ממנה ימין ושמאל אפילו כמלא נימא אבל מי שהעביר עליו הדרך ח"ו מאחר שהעוה דרכו לתת מגרעות בקדש העליון שגרע ערכו בחי' המשכתו מה שהיה יכול להמשיך מבחי' אלהותו והארת האור מאור א"ס ב"ה אילו היה שומר התורה ומקיימה כהלכתה הרי מעוות זה לא יוכל לתקן כ"א בהמשכת האור העליון שלמעלה מהעולמות ואינו מתלבש בהן הנק' חסד עילאה ורב חסד לפי שמאיר ומתפשט בבחי' א"ס בלי גבול ומדה מאחר שאיננו מצמצם תוך העולמות אלא בבחי' מקוץ עליהן מלמעלה מריש כל דרגין עד סוף וכו' וכשהאדם ממשיכו למטה כמעשיו ואתעדל"ת אזי אור עליון זה מאיר ומתפשט תוך העולמות ומתקן כל מעוות וכל מגרעות שניתנו בקדש העליון ומחדש אורן וטובן ביתר שאת ויתר עז בבחי' אור חדש ממש לכן אמרו במקום שבע"ת עומדין וכו'.

1 צדיקים גמורים אינם עומדים שם, וזאת מפני שבעלי תשובה
 2 ממשכיבם אור חדש שהוא למעלה לגמרי מסדר השתלשלות,
 3 אור שהוא בלי גבול. וכפי שהרבי שליט"א מדייק בלשון המובא
 4 בכמה מקומות³¹: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים
 5 גמורים אין יכולין לעמוד בו", שבמקום ובמדריגה שבעלי

יום רביעי ד' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 230, והנה עיקר התשובה... עד עמ' קטז, נפשו כתיב.

11 וְהִנֵּה, עֵקֶר הַתְּשׁוּבָה הוּא בְּלִבְךָ, כִּי עַל יְדֵי הַחֲרָטָה מְעַמְקָא
 12 דְּלִבָּא - מעומק הלב, מעורר עמק אור העליון הנה. -
 13 ה"ממעמקים" של הנפש מעורר את העומק שלמעלה, להמשיך
 14 אור נעלה זה שלמעלה מהשתלשלות ושיש בכוחו לתקן מה
 15 שהחסירו בעיני התורה
 16 והמצוות. אַךְ פְּרִי
 17 לְהַמְשִׁיכוֹ - אור נעלה 1
 18 זֶה, לְהַאִיר בְּעוֹלָמוֹת 2
 19 עֲלִיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים - 3
 20 צִדְקָה "אֲתַעְרוּתָא" 4
 21 דְּלִתְתָּא" - התעוררות 5
 22 מלמטה מִשָּׁשׁ בְּבַחֲנֵית 6
 23 מַעֲשֵׂה, דְּהִינּוּ מַעֲשֵׂה 7
 24 הַצְּדָקָה וְחֶסֶד בְּלִי גְבוּל 8
 25 וּמְדָה, - שזה 9
 26 ההתעוררות מלמטה 10
 27 להמשיך אור עליון 11
 28 בעולם, דְּכַמוּ שְׁהָאֲדָם 12
 29 מִשְׁפָּעֵי רַב חֶסֶד, - חסד 13
 30 באופן של ריבוי, בלי גבול, 14
 31 פְּרוּשׁ - המלה "חסד". 15
 32 ח"ם דְּלִי"ת, - הרחמנות 16
 33 שעל מי שהוא בבחינת 17
 34 דְּלִי"ת, דְּהִינּוּ לְדָל וְאֶבְיוֹן 17

אגרת הקדש

והנה עיקר התשובה הוא בלב כי על ידי החרטה מעומקא דלבא מעורר עומק אור העליון הזה אך כדי להמשיכו להאיר בעולמות עליונים ותחתונים צריך אתעדל"ת ממש בכחי' מעשה דהיינו מעשה הצדקה וחסד בלי גבול ומדה דכמו שהאדם משפיע רב חסד פי' ח"ם דלי"ת דהיינו לדל ואביון דלית ליה מגרמי' כלום ואינו נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו. כך הקב"ה משפיע אורו וטובו בכחי' חסד עילאה הנק' רב חסד המאיר בכחי' א"ם בלי גבול ומדה תוך העולמות עליונים ותחתונים שכולם הם בכחי' דלי"ת אצלו יתברך דלית להון מגרמיהון כלום וכולא קמיה כלא חשיבי ועי"ן נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו למעלה בעולמות עליונים ותחתונים. וז"ש עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח לפי שהקרבת הן בכחי' שיעור ומדה וגבול. משא"כ בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול לתקן עונותיו. וז"ש המכובז אל יכובז יותר מחומש חסד". וזהו שכתוב³³: "עשה צדקה ומשפט³⁴ נבחר לה' מנבחה", - לעשות צדקה ומשפט, אהוב וחיבי להקב"ה יותר מאשר הבאת קרבן לו, לפי שהקרבת הן בבחינת שיעור ומדה וגבול, מה שאין כן בצדקה שיוכל לפזר בלי גבול לתקן עונותיו. - הרי, למרות שגם קרבנות וגם צדקה מכפרים על עונות, אך, קרבנות הם בשיעור וגבול, ואילו צדקה יכולה להיות בלי שיעור וגבול, ובמילא היא ממשיכה אור שלמעלה מהגבלה, וכפרת העונות שעל ידי אור זה היא באופן אחר לגמרי. ומה שאמר: - רבותינו ז"ל³⁵: "המכובז - הנותן צדקה בריבוי רב, יותר מאשר הוא מחוייב, אל יכובז יותר מחמש",

35 - "אביון" הוא למטה מעיני, שכן משמעות המלה אביון היא:
 36 "התאב לכל דבר"³², שהוא במצב שכל דבר חסר לו, דלית ליה
 37 מַגְרָמִיָּה בְּלוּם, - שאין לו משלו כלום, ולכזה הוא משפיע חסד,
 38 ואינו נותן גבול ומדה לנתינתו והשפעתו, כִּךְ תְּקַדּוּשׁ
 39 בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפִּיעַ אֹרֹךְ וטובו בבחינת חסד עלאה, - חסד
 40 עליון, הנקרא "רב חסד", המאיר בבחינת אינסוף בלי גבול
 41 וּמְדָה תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים, שְׂפָלָם - כל
 42 העולמות העליונים והתחתונים, הם בְּבַחֲנֵית דְּלִי"ת אֶצְלוֹ
 43 יִתְבַרְךָ, דְּלִית לְהוֹן מַגְרָמִיָּהוֹן בְּלוּם, - שאין לכל העולמות
 44 משלהם כלום, וְכֵלָא קַמְיָה בְּלֵא חֲשִׁיבִי, - וכולם נחשבים

31. רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ד. - ודלא כמובא בברכות שם: אין עומדין. 32. פרש"י עה"ת ראה טו, ד. 33. משלי כא, ג. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז משפט מאי בעי הכא? וי"ל דאדרבא דוקא עי"ז מובן למה צדקה נבחר מזבח. דלכאורה צדקה השווה לכל נפש, סתם צדקה, מצות הצדקה, מהעומדים שהעולם עומד עליהם ה"ז חסד עולם כמפורש לעיל, ואיך זה נבחר מזבח?! ולכן פי' הכתוב שהמדובר כאן בצדקה הבאה ביחד ובחבור עם משפט היינו צדקה שהיא משפט ותיקון עונותיו. ויש לקשר זה עם הבי' בתו"א (סג, ב) אבל אינו אותו הענין - השינוי צדקה ומשפט או משפט וצדקה - ראה אדר"נ רפ"ג. א. 35. כתובות נ, א.

- 1 - מהריווח שלו, כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן, שמעלה גדולה
 2 מאד לתת צדקה בלי הגבלה? הֲיֵינוּ דוֹקָא בְּמֵי שְׁלֵא חֲטָא, או
 3 - מי שחטא, אלא שִׁתְּקַן חֲטָאֵיו בְּסוּגוֹפִים וְתַעֲנִיּוֹת בְּרָאוּי, -
 4 כפי שנדרש, לְתַקַּן כָּל
 5 הַפְּגָמִים לְמַעְלָה. -
 6 ולכפרת עוונותיו אין הוא 1
 7 זקוק לנתינת צדקה, הוא 2
 8 שלא יבזבז יותר מחומשו. 3
 9 אָבֵל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְתַקַּן 4
 10 נַפְשׁוֹ עֲדוּן - פְּשִׁיטָא - 5 יתן בעד נפשו כתיב.
 11 הרי ברור הדבר, הֲלֵא
 12 גְרָעָה - שלא גרועה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שְׂאִין
 13 בְּסָפָה נַחֲשָׁב, "וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ" כְּתִיב.³⁶ - לפי

אגרת הקדש

- 14 הפירוש הפשוט הכוונה היא: בעד חייו, אך היות ובפסוק לא
 15 כתוב "בעד חייו", אלא "בעד נפשו", הרי הכוונה היא בעד הנפש
 16 ממש, שכדאי לתת כל אשר לו כדי לתקן את הנפש. להלן יסיביר
 17 רבנו הזקן את הפסוק
 18 שהביא בראשית האגרת
 19 "חסדי ה' כי לא תמנו",
 20 ששאל: אם הכוונה
 21 ל"חסדי ה'" - היה צריך
 22 לומר "כי לא תמו"? רבנו
 23 הזקן יסביר שמשמעות
 24 "חסדי ה'" היא אופן נתינת
 25 צדקה בלי הגבלה, ובכך הוא מסביר מה שכתוב "כי לא תמנו".
 26 ובלשון רבנו הזקן:

יום חמישי ה' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, והנה מדת חסד... עד עמ' קטז, בא כו':

- 27 וְהֵנָּה, מֵדַת חֶסֶד זו בְּלִי גְבוּל וּמִדָּה נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ שֵׁל
 28 תְּקוּנָתוֹ שֶׁבְּרוּךְ-הוּא - שזה אופן החסד של הקב"ה, "חֲסָדֵי ה'",
 29 - חסדיו של הקדוש ברוך הוא, בְּרִבְתֵּיב: - כמו שכתוב:
 30 "וְחֶסֶד ה' מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם כּו'". כִּי הֵגַם שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל הֵם
 31 רַחֲמִימִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים,
 32 בְּרַם יֵשׁ גְבוּל וּמִדָּה
 33 לְרַחֲמֵי הָאֵדָם, אָבֵל
 34 תְּקוּנָתוֹ שֶׁבְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא
 35 "אִיִּן-סוּף בְּרוּךְ-הוּא",
 36 וְלִמְדוּתָיו אִין סוּף, -
 37 כשם שהוא יתברך אין
 38 סוף, כך גם מדותיו הן אין
 39 סופיות, בְּרִבְתֵּיב: - כמו
 40 שכתוב:³⁸ "כִּי לֹא כָלוּ
 41 רַחֲמָיו וְכו'". - רחמיו הם
 42 בלי סוף. הרי, כשם
 43 שחסדו של הקדוש-ברוך-
 44 הוא אין סופי, כך גם
 45 האדם שעושה צדקה
 46 וחסד בלי הגבלה, זה גם
 47 כן נקרא "חסדי ה'", אופן
 48 החסד של הקב"ה. וְהוּו

אגרת הקדש

- והנה מדת חסד זו בלי גבול
 ומדה נקראת על שמו של הקב"ה חסדי ה' כדכתיב
 וחסד ה' מעולם ועד עולם כו' כי הגם שכל ישראל
 הם רחמינים וגומלי חסדים ברם יש גבול ומדה לרחמי
 האדם. אבל הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדותיו אין סוף
 כדכתיב כי לא כלו רחמיו וכו'. וז"ש הנביא אחר
 החורבן והגלות חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. פי' לפי
 שלא תמנו שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא
 ופגם בנפש ובעולמות עליונים ע"כ צריכין אנו להתנהג
 בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית כדי לעורר עלינו
 רחמים וחסד עילאה שהוא רב חסד ורחמים בלי
 גבול ותכלית כמ"ש כי לא כלו רחמיו וגו'. וזהו
 שארז"ל אין ישראל נגאלין אלא בצדקה שיעשו גם
 אם יהיו פטורים מדינא כי אין בן דוד בא כו':

- 49 שְׂאֵמֶר הַנְּבִיא³⁹ אַחַר הַחֲרָבָן וְהַנְּגִלוֹת: "חֲסָדֵי ה' כִּי לֹא
 50 תִּמְנּוּ וְגו'", פְּרוּשׁ לְפִי שְׁלֵא תִמְנּוּ, - מפני שאין אנו
 51 תמימים⁴⁰, שְׂאִין אֲנוּ תְּמִימִים וְשְׁלֵמִים בְּלִי שׁוּם חֲטָא וּפְגָם
 52 בְּנַפְשׁ וּבְעוֹלְמוֹת עֲלִיוֹנִים, - אלא יש בנו עדיין ענינים של
 53 חטאים ופגמים, עַל כֵּן צָרִיכִין אֲנוּ לְהַתְּנַהֵג בְּחֶסֶדֵי ה' שְׁהֵם
 54 - חסדים בלי גבול וְתַכְלִית, כְּדִי לְעוֹרֵר עָלֵינוּ רַחֲמִים וְחֶסֶד
 55 עִלְיָא, - חסד עליון, שְׁהוּא - בחינת רב חסד וְרַחֲמִים בְּלִי

36. איוב ב, ד. 37. תהלים קג, יז. 38. איכה ג, כב. 39. ראה לעיל הערה 1. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והראי' - החורבן וגלות". 41. כמשנ"ת לעיל באגה"ת פ"ג. 42. ראה לעיל ס"ט הערה 9. 43. סנהדרין צז, א. 44. רמב"ם הלי' תשובה שם הלכה ה.

- 1 שתכלה פרוטה מן הכיס", אלא מרמזו זאת ב"וכו" — מסביר
 2 הרבי שליט"א, שאפשר לומר שזה מפני שאין רבנו הזקן רוצה
 3 לבטא מילים אלו, ומאמר חז"ל זה יכול להתבצע על ידי

יום שישי ו' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קטז, יא להשכילך בינה... עד עמ' 232, כל היום.

- 7 יא. אגרת הקדוש זו מתחיל רבנו הזקן בלשון יחיד, "להשכילך בינה"
 8 (כלשון הפסוק¹ שנאמר לדניאל), למרות שהיא נשלחה ל"כלל",
 9 שכן, באגרת זו תובע רבנו הזקן אופן עבודה שלבאורה שייך רק
 10 ליחיד סגולה, שלא יהיה רצון כלל בענינים גשמיים, גם לא לאלה
 11 שמוכרחים לבריאות וברי-שימוש לעבודת ה'. כלומר, שהרצון לא
 12 יהיה ב"גשמיות" הענינים,
 13 אלא לרצות ב"רוחניות"
 14 ובחיות האלקית שבענינים
 15 הגשמיים; ועד כדי כך, שאף
 16 אם חסיושלום חסר בענינים
 17 הגשמיים המוכרחים לאדם
 18 - בל יצטער מכך, אלא
 19 יהיה בשמחה מצד האמונה
 20 שלאמיתו של דבר זה טוב

אגרת הקדש

יא להשכילך בינה כי לא זו הדרך ישכון
אור ה' להיות חפץ בחיי
בשרים ובני ומוזני כי ע"ז ארו"ל בטל רצונך כו' דהיינו
שיהי' רצונו בטל במציאות ולא יהיה לו שום רצון כלל
בעניני עולם הזה כולם הנכללים בכני חיי ומוזני
וכמארו"ל שע"כ אתה חי:

- 21 (כפי שיסביר באגרת זו) - אופן עבודה כזה, שייך, לכאורה, רק
 22 ליחיד סגולה.
 23 לכן, מתחיל רבנו הזקן אגרתו הקדושה זו בלשון יחיד, "להשכילך בינה",
 24 להורות, שלאמיתו של דבר שייך הדבר לכל אחד מישראל. שכן, זה בא
 25 בעיקר מצד האמונה האמיתית, ואמונה הרי יש לכל יהודי, עליו רק
 26 לגלות לחיות באמונה זו.
 27 "לְהַשְׁכִּילְךָ בִּינָה", כִּי לֹא זֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכַּן אֹרֶן ה', - ביהודי,
 28 לְהִיּוֹת חָפֵץ - לרצות, בְּחַיֵּי בְּשָׂרִים - ב"חפץ" שהוא רצון של
 29 תענוג, לא רצון שרוצים את הדבר מפני שמוכרחים בו (בגלל
 30 תכלית), אלא רוצים את הדבר עצמו מפני שיש לו תענוג בו, הרי
 31 לא זו הדרך, שענין ה"חיי" ירצו בחיים הבשריים-גופניים, ושירצו
 32 ב"חפץ" את הגשמיות והגופניות של וְבָנֵי וְמוֹזְנֵי, - שהרצון
 33 לילדים ולפרנסה יהיה ב"חפץ" ותענוג יאמר ה"גשמיות" של
 34 הענינים, כִּי עַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנֵם לְבָרְכָהּ: "בְּטַל
 35 רְצוֹנְךָ כּוּ"⁵, - מפני רצונו, דְּהֵינּוּ - "בטל רצונך" אין משמעותו
 36 שיש לו רצון אלא שהוא מבטלו מפני שאין הוא הרצון העליון,

אלא, כפי שהוא מפרש להלן, שמלכתחילה לא יהיה לו שום
 רצון במה שאינו רצון העליון, שִׁיְהִיָּה רְצוֹנוֹ בְּטַל בְּמַצִּיאוֹת,
 וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם רְצוֹן בְּלֵל בְּעֵינֵי עוֹלָם הָהָא בְּלָם,
 הַנְּכַלְלִים - בשלשת הענינים: בְּבָנֵי חַיֵּי וְמוֹזְנֵי, - למרות שאלה
 הם דברים שהאדם מוכרח בהם, והם נוגעים לעבודתו את
 הקב"ה, בכל זאת לא יהיה
 לו שום רצון בדברים אלה
 עצמם, אלא בעבודת ה'
 שבאה על ידי דברים אלה.
 זה פירוש "בטל רצונך" -
 שהרצון יהיה באופן של
 ביטול (בטל במציאות), לא
 כמו למשל התבטלותו של
 חכם קטן כלפי חכם גדול,
 שהן אמנם, הוא אכן בטל כלפיו, אך בכל זאת גם הוא בבחינת
 מציאות, אלא "ביטול במציאות" פירושו, שאין הוא נמצא כלל.
 כך גם ב"ביטול הרצון" אין הכוונה שיש לו רצון לדברים אלה,
 אלא הוא מבטל רצונו אם אין זה רצון הקב"ה - אלא הכוונה היא
 שאין לו שום רצון לכתחילה. וְכִמְאָמַר רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנֵם
 לְבָרְכָהּ, - שאצל האדם צריך להיות האופן ש"עַל בְּרַחֲמֵי אֱתָהּ
 חַי": - שגם ענין של "חיי", חיים, הוא כ"על כרחו" (בניגוד
 לרצונו), שכן, בחיים עצמם בתור חיים גשמיים - אין לו חיים
 כלל, וכל-שכן שכן הדבר בנוגע ל"בני" ול"מוזני". אלא, כיצד
 אפשרי הדבר, שיהודי יפעול בתוכו שלא יהיה לו שום רצון כלל
 בענינים הגשמיים, אפילו לא במוכרחים ביותר? יסביר זאת רבנו
 הזקן להלן. ומביאורו יצא, שלא זו בלבד שאין לו שום רצון
 ותענוג בענינים הגשמיים, אלא גם כשחסרים לו ענינים אלה
 והוא סובל מכך חסיושלום, אין זה גורם לו צער, דבר שיש בו
 משום ראייה אמיתית שאכן אין לו שום תענוג בענינים אלה
 כאשר יש לו אותם. שכן, יש לפעמים שאדם אינו חש בתענוג

1. דניאל ט, כב. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל: איך אפ"ל שזו הדרך ישכון כו' להיות חפץ בחיי בשרים! ?
 וצ"ל השכלה בבניה לשלול זה! ויל"פ (בקיצור) דקס"ד דאדרבה ע"י אתכפיא דוקא ישכון אור ה' (ענין פט"ו, פכ"ז - דע"יז אסתלק
 יקרא כו' ונמשכת קדושה עליונה על האדם כו'), ומפורש אחז"ל (ספרא ס"פ קדושים. פרש"י עה"ת שם. וראה מ"ו מח"פ להרמב"ם.
 לקו"ת ואתחנן (ט, ד) בשם הה"מ), שלא יאמר אדם א"א כו' אבל יאמר אפשרי ומה אעשה כו' (היינו רק בנוגע למעשה), ולהשכילך
 כו' דאין הכי נמי (כמבואר שם) אבל לא זו הדרך ישכון כו'. וכדלקמן (הע' 3). 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מל' זה משמע
 שזהו (בטל רצונך וכו') נוגע לדרכת העבודה ד"ישכון אור ה'" דוקא ומהו הדרגא דישכון אור ה' ל' אינו רגיל בתניא וכו'. ואואפ"ל:
 ישכון ה' - אפשרי רק בדבר הבטל עכ"פ כחכ (פ"ו); ש"ישכון אור (גילוי) ה'" - צ"ל גם הביטוי בגילוי (בפועל); ושזה יהי' באופן
 ד"ישכון" - ששוכנת ומתלבשת ובקביעות - צ"ל גם הביטול הגלוי בקביעות, שלא יהי' לו שום רצון כו". 4. אבות פ"ב מ"ד. 5.
 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משמע דפשוט שיש לו הרצון הזה - והיינו בתומ"צ, דקשור בהן בטבעו כו' (פמ"ט). 6. אבות פ"ד
 מכ"ב.

1 בדברים מסויימים⁷, אך אין זו הוכחה שבהעלם ובפנימיות אכן
2 אין לו תענוג בהם; אפשרי הדבר שעמוק בפנימיותו יש לו תענוג
3 בהם. ראייה לכך – שכאשר חסרים לו אותם דברים, הוא מצטער
4 מכך. וצער הוא ההיפך מתענוג – הרי מה שהוא מצטער
5 כשחסרים לו דברים אלה,

6 מוכיח שכאשר יש לו
7 אותם דברים – הוא מתענג
8 מכך (למרות שאין הוא
9 חש באותו תענוג); ואילו,
10 אם אין הוא מצטער
11 כשחסרים לו אותם דברים
12 – הרי זו הוכחה אמיתית
13 שאכן אין לו שום תענוג
14 כאשר יש לו אותם דברים.
15 ובלשון רבנו הזקן:
16 **וְכֵאֵלֶּיךָ הָעֵינָן**, – כיצד
17 יכול אדם לפעול שלא
18 יהיו לו חפץ ורצון בעניני
19 העולם הזה, גם לא
20 במוכרחים לו ביותר –

21 **הוּא רַק אֲמוּנָה אֱמֵתִית בְּיֹצֵר בְּרֵאשִׁית**, – בהקדוש
22 ברוך־הוא שיוצר הכל "בראשית" (בבחינה של "ראשית").
23 **דְּהֵינּוּ שֶׁהִבְרִיאהּ יִישׁ מִ"אֵין"**, הנקראת – ה"אין" נקרא
24 **"רֵאשִׁית הַחֵמָה"**, – פירוש המלה "אין" באן איננו שהדבר אינו
25 קיים, אלא "אין" – אינו מושג, שכן אי אפשר הרי לומר
26 שהבריאה היא מ"אין", מאפס, שהרי "ממך הכל"⁸, הכל בא
27 מאלקות, שהוא ה"יש" האמיתי, אלא פירוש "אין" הוא – לא
28 מובן ולא מושג. שכן, דבר שהנברא מבין אותו הוא קורא לו
29 **"יש"**, ואילו לדבר שהוא למעלה מהשגתו והבנתו לגמרי, הוא
30 קורא "אין", שכן בעולם ההבנה שלו אין הדבר קיים. זה פירוש
31 **"יש מאין"**, **"יש" הבא מה"אין"** של חכמה. ו"חכמה" נקראת
32 **"ראשית"**, כמו שכתוב: **"ראשית חכמה"**, היא הספירה
33 הראשונה של השתלשלות, שכן, למעלה מ"חכמה" הוא
34 למעלה מהשתלשלות ולמעלה לגמרי מלהיות מקור ל"יש" –
35 אלא "חכמה" היא ראשית ההשתלשלות להיות מקור ל"יש" –
36 **וְהֵיא חֵמָתוֹ** – בחינת ומדרגת ספירת החכמה, **שְׂאִינָה מְשַׁגֵּת**
37 – בהבנה, **לְשׁוֹם נִבְרָא** – זהו "יוצר בראשית", הוא יוצר הכל
38 **"בראשית" של "חכמה"**, ו**הִבְרִיאהּ הוֹאת הֵיא בְּכָל עֵת**⁹
39 **וְרֵנֵעַ, שְׁמֵתֵהוּיִם כָּל הַבְּרֹאִים** – תמיד, **"יש" מִ"אֵין"**
40 **מִחֵמָתוֹ יִתְבַּרַּךְ הַמְּחִיָּה אֶת כָּל**¹¹. – הוא מחיה את הכל
41 לא רק באופן של חיות, אלא גם באופן של התהוות, שהדבר
42 נוצר, וכיוון שזה **"יש מאין"**, מן ההכרח שהתהוות תהיה
43 **תמידית**. כפי שמוסבר בתורת החסידות, שבענין "עילה ועלול",
44 כשהדבר הראשון משמש כסיבה בלבד לדבר השני, יכול
45 ה"עלול" (המסובב) להיות קיים גם אחרי שה"עילה" (הסיבה)

אגרת הקדש

וּבִיאֹר הֵעֵנִן הוּא רַק אֲמוּנָה אֱמֵתִית בְּיֹצֵר בְּרֵאשִׁית
דְּהֵינּוּ שֶׁהִבְרִיאהּ יִישׁ מִאֵין הַנֵּק' ראשית
חכמה והיא חכמתו שאינה מושגת לשום נברא
הבריאה הזאת היא בכל עת ורגע שמתהוים כל
הברואים יש מאין מחכמתו ית' המחיה את הכל
וכשיתבונן האדם בעומק הבנתו ויצויר בדעתו הווייתו
מאין בכל רגע ורגע ממש האיד יעלה על דעתו כי
רע לו או שום יסורים מכני חיי ומוזני או שארי
יסורין בעולם הרי האין שהיא חכמתו יתברך הוא
מקור החיים והטוב והעונג והוא העדן שלמעלה מעוה"ב
רק מפני שאינו מושג לכן נדמה לו רע או יסורים
אבל באמת אין רע יורד מלמעלה והכל טוב רק
שאינו מושג לגודלו ורב טובו והו עיקר האמונה

66 **הַבְּנָתוֹ, וְיִצִיר בְּדַעְתּוֹ** – אחרי שיבין את הדבר, יצויר את
67 הדבר לפניו, שיהיה כאילו מצויר הדבר לפניו, כמי שמתבונן
68 בתמונה מצוירת, הוֹיֵתוֹ – ובריאתו, **"יש" מִ"אֵין" בְּכָל רֵנֵעַ**
69 **וְרֵנֵעַ מִמֶּשׁ** – כלומר, שבכל רגע פועלת בו בחינת ה"אין" של
70 חכמתו יתברך, – ואם כך, **הַאִיִּד יַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ כִּי רַע לוֹ,**
71 **אוּ – שִׁישׁ לוֹ, שׁוֹם יִסּוּרִים מִ"בְּנֵי חַיִּי וּמוֹזְנֵי, אוּ שְׂאָרֵי**
72 **יִסּוּרִין פְּעוּלָם**, – כיצד יכול לעלות בדעתו שרע לו ושהוא
73 סובל יסורים? – הֵרִי – בשעה ש־הֵ"אֵין", **שְׂהִיא חֵמָתוֹ**
74 **וְתִבְרָךְ, הוּא מְקוֹר הַחַיִּים וְהַטּוֹב וְהָעֵנִי, והוא – בחינת**
75 **הָעֵדֵן שְׁלִמְעֵלָה מְעוּלָם הַבָּא**, – עולם הבא, גן עדן, שהוא
76 מדת התענוגים הגבוה ביותר של הנשמה המתענגת מהבנת
77 והשגת אלקות – זה גן בלבד הנמשך מ"עדן" שהוא מקורו,
78 ובחינה זו מחיה ומהווה אותו תמיד, **רַק מִפְּנֵי שֶׁ – דבר זה אֵינוֹ**
79 **מִשְׁגֵּ – לְכֵן נִדְמָה לוֹ – שִׁישׁ לוֹ, רַע אוּ יִסּוּרִים, אֲבָל פְּאַמֵּת**
80 **אֵין רַע יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה, וְהַכֵּל טוֹב, רַק שְׂאִינוֹ מִשְׁגֵּ, –**
81 **ה"טוב" שבו, לְגִדְלוֹ וְרַב טוֹבוֹ.** – ומפני היותו טוב גדול ביותר
82 – הוא למעלה מהשגת האדם ומיכולתו להבין את הטוב הזה.
83 כלומר, חיות כל דבר למעלה בשורשו, גם השורש של מה
84 שיוֹרֵד למטה בענין של רע ויסורים רחמנא־ליצלן – הרי בשורש
85 הוא דבר טוב באמת, אך בירידתו למטה, ישנו טוב שיכול לרדת
86 למטה ושיראה שהוא טוב, וישנו טוב הנשאר במדרגה עליונה
87 ביותר כפי שזה בתחילת ההתגלות, ששם זה למעלה מהשגה
88 ולכן זה יורד למטה בלבד של רע ויסורים. שכן, ה"טוב" שבו
89 עדיין לא התגלה, כפי שרבנו הזקן מביא בפרק כ"ו שבחלק
90 הראשון של ספר ה"תניא" (כשהוא דן באותו ענין) את הפסוק:¹⁰

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועד תענוג תמיד אינו תענוג". 8. דה"א כט, יד. 9. תהלים קיט, ו. 10. ראה לקמן הערה 21. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדלעיל שהיהוה"א פ"ב". 12. שם. 13. נוסח ברכות ק"ש של שחרית. 14. תהלים צד, יב.

16 נמצא הקדוש ברוך הוא, ו"באור פני מלך חיים", - כשהמלך
 17 נמצא עם אחד פנים אל פנים - הדבר מביא חיים לשני, כפי
 18 שמוסבר בענין המלכות למטה, שגם כשמישהו נשפט רחמנא
 19 ליצלן להיפך החיים, הרי אם הוא פוגש במלך, ממירים את
 20 משפטו והוא נשאר בחיים,
 21 שכן "באור פני מלך חיים",
 22 כך גם בענין ה"מלכות"
 23 שלמעלה, שהימצאו של
 24 הקדוש-ברוך-הוא, מלכו
 25 של עולם, בכל מקום -
 26 מביא חיים. ועל כן - ולכן, "עו וחדוה במקומו"¹⁹, - הימצאו
 27 של הקדוש-ברוך-הוא בכל מקום, צריכה לתת לאדם חוזה (של
 28 בטחון) וחדוה, בכל מצב שהוא נמצא, שהרי היכן שהוא נמצא,
 29 הוא "מקומו" של הקדוש-ברוך-הוא, וב"מקומו" הרי "עו
 30 וחדוה", הואיל והוא רק טוב כל היום.

אגרת הקדש

שבשבילה נברא האדם להאמין דלית אתר פנוי מיני'
 ובאור פני מלך חיים וע"כ עו וחדוה במקומו הואיל
 והוא רק טוב כל היום

1 "אשרי הגבר אשר תיטרנו י"ה", שיטורים באים מ"י"ה של שם
 2 הוי', שזה ראשית ההתגלות של שם הוי', לפני שזה יורד ב"ר"ה"
 3 (ש'והנגלות - ו"ה נגלות", ו' וד' של שם הוי' הן "נגלות", מה
 4 שיוורד בהתגלות, ואילו י"ה הן "נסתרות", הרי "תיטרנו", יטורים,
 5 באים מ"י"ה), הרי
 6 לאמיתתו של דבר מה
 7 שנראה לאדם כרע
 8 ויטורים, הוא טוב מצד
 9 שורשו, וכפי שמביא רבנו
 10 הזקן ב"לקוטי תורה"¹⁵,
 11 מ"נחום איש גמזו" שעל כל דבר אמר "גם זו לטובה"¹⁶,
 12 שמשמעו, לא רק שבמאור יצא מכך ענין של טובה, אלא שגם
 13 כעת הדבר טוב מצד השורש (ולאחר מכן יתגלה ה"טוב"). וזהו
 14 עקר¹⁷ האמונה שבשבילה נברא האדם¹⁸, להאמין ד"לית
 15 אתר פנוי מיניה", - שאין מקום פנוי ממנו, אלא בכל מקום

יום שבת קודש ז' אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 232, וע"כ ראשית הכל... עד עמ' קיז, הגנוז:

49 מקסימאלית ממדת העצבות. שכן, יש בעצבות משום סתירה
 50 לאמונתו האמיתית של יהודי, ש"לית אתר פנוי מיני" - שאין
 51 מקום פנוי ממנו יתברך. אכל המאמין - באמת, לא יהוש²⁵
 52 משום יסורין בעולם, וככל עניני העולם הן ו"לאו" שוין
 53 אצלו בהשוואה אמיתית.
 54 ומי שאין שוין לו -
 55 מראה בעצמו²⁶ שהוא
 56 מ"ערב רב" - שהצטרפו
 57 לבני ישראל ביציאתם
 58 ממצרים, דלגמיהו
 59 עבדי²⁷, - שעושים רק
 60 לצורך ולאהבת עצמם,
 61 ואוהב את עצמו - עד
 62 כדי כך - הוספת כ"ק
 63 אדמו"ר שליט"א, לצאת
 64 מתחת יד - ורשות ה'
 65 ולחיות פתחי הגנים
 66 בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן - ולכן, הוא תפין - ברצון

אגרת הקדש

וע"כ ראשית הכל שישמח
 האדם ויגל בכל עת ושעה ויחיה ממש באמונתו בה'
 המחיה ומטיב עמו בכל רגע ומי שמתעצב ומתאונן
 מראה בעצמו שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה
 טובה והרי זה ככופר ח"ו וע"כ הרחיקו מדת העצבות
 במאד חכמי האמת. אבל המאמין לא יחוש משום
 יסורין בעולם ובכל עניני העולם הן ולאו שוין אצלו
 בהשוואה אמיתית ומי שאין שוין לו מראה בעצמו
 שהוא מערב רב דלגרמיהו עבדין ואוהב א"ע לצאת
 מתחת יד ה' ולחיות בחיי עו"ג בשביל אהבתו א"ע
 בשביל אהבתו את עצמו, ועל כן - ולכן, הוא תפין - ברצון

31 ועל כן, - ולכן, ראשית²⁰ הכל, שישמח האדם ויגל בכל
 32 עת²¹ ושעה, ויחיה ממש באמונתו²² בה', המחיה ומטיב
 33 עמו בכל רגע²³. ומי שמתעצב - בלבו, ומתאונן - בדיבור,
 34 מראה בעצמו²⁴ שיש לו מעט רע ויסורין וחסר לו איזה
 35 טובה, והרי זה ככופר
 36 חסד ושלום. - הכופר חס'
 37 ושלום בהימצאות
 38 הקדוש-ברוך-הוא בכל
 39 מקום. שכן, אם היה
 40 מאמין בכך באמת, הרי
 41 (כאמור) "באור פני מלך
 42 חיים" ר"עו וחדוה
 43 במקומו" לא חסר לו הרי
 44 שום דבר. ועל כן - ולכן,
 45 הרחיקו מדת העצבות
 46 במאד חכמי האמת. -
 47 חכמי האמת (המקובלים)
 48 הרחיקו במאד מדת העצבות, שעל האדם להתרחק התרחקות

15. במדבר סב, א. 16. תענית כא, א. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מרע"ז ח"ב כה, א. רמב"ם בתחלתו. לעיל פג, ב [שער היחוד והאמונה פ"ז]."
 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"פ שמכאן ואילך מוסיף ענין עיקרי שמסקנת התבוננות הנ"ל צ"ל: (1) בכל עת ושעה, (2) שיהי' בה ממש".
 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקומו - מתאים לשלפני זה באור פני. ועפ"י יל"פ שהובא דוקא הכתוב עו וחדוה במקומו, ואיך שמוכרח להביאו. דלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת דאין רע יורד כו' - דא"כ מאין נמצא רע בעיני בשר עכ"פ. והתירוץ שזהו למע', במקומו וכו', שגם בנוגע להקב"ה, כביכול, כן החילוק. וכדור"ל ע"פ עו וחדוה גו' (חגיגה ה, ב) גואי ברא. ועיין רשימות הצ"צ לאיכה, ובאוה"ת שלו לתנ"ך ע"פ וברפר ע' תשי בסופו".
 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו שנת"ל שהנרון ביוצר בראשית".
 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דמרמו אף שיש כה עתים שונים והפכים זמ"ז (קהלת ג, ב ואילך) וכן לעיל בריש האגה"ק 'בכל עת'.
 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון דבשבילה נברא - והרי בכל עת ושעה הוא חי".
 23. עוד טעם שצ"ל "בכל עת ושעה".
 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מיותר וגם לא רגיל. ויל"פ: היפך עצם ענין בריאתו ומציאתו (כנ"ל שבשבילה נברא)".
 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד ישע"י כח, טז וראה תרגום שם. ואולי גם כאן צ"ל יחיש - ב' וידין. וראה תרגום קהלת ב, כה".
 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל" [הערה 24].
 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תקו"ז ת"ו - כב, סע"א. ולהעיר מאגה"ק רס"א. ח"א ספ"א (באו"ה).

- 1 של תענוג, בחיי בשרים²⁸ ובני ומוזני, - רצונו וחפצו בענינים
2 אלה הוא רצון הבא מאהבת עצמו, בלי כוונה לשם שמים, כי
3 זה טוב לו. - בשעה שהנהגת האדם היא באופן כזה - אזי ונתח
4 לו שלא נברא, כי עיקר בריאת האדם בעולם הזה הוא
5 בשביל לנסותו בנסיונות
6 אלו, - נסיונות של קשיים
7 בענינים גשמיים, ולדעת
8 את אשר ללבנו, אם
9 יפנה ללבנו אחרי
10 "אלהים אחרים", שהם
11 תאוות הגוף
12 המשתלשלים - ובאות, -
13 מ"ספרא אחרא", -
14 מקליפות הנקראות
15 "אלקים אחרים", שלכן גם
16 תאוות הגוף הבאות
17 ומקבלות חיותם
18 מהקליפות נקראות גם כן
19 "אלקים אחרים", ובהם
20 הוא חפץ, - ומתענג, או
21 אם חפצו - תענוגו,
22 ורצונו לחיות חיים
23 אמתיים המשתלשלים
24 מ"אלקים חיים", אף
25 שאינו יכול - לחיות חיים
26 כאלה, שכל חייו יהיו
27 ענינים רוחניים ואלקות -
28 עד שלא יהא איכפת לו כלל היסורים מהענינים הגשמיים.
29 (צריך עיון. ובאיה פתבדי ליתא תבות אלו [אף שאינו יכול].
30 ובנסחא אחרת מצאנו כן: "או אם חפצו ורצונו - אף שאינו
31 יכול - לחיות חיי אמתיים כו". ולפי נסחא זו נראה שתבות
32 [אף שאינו יכול] הוא מאמר מסגרי ויאמין שפאמת הוא חי
33 בבהם, - בחיים האמיתיים הבאים מ"אלקים חיים", וכל צרכיו
- 34 וכל ענינו משתלשלים באמת - ומקבלים חיותם, בפרימי
35 פרימיותיהם שלא מ"ספרא אחרא", - שלא מן הקליפות, כי
36 "מה" מצעדי גבר כוננו³⁰, - צעדיו של אדם הם מזה, ו"איין"
37 מלה כו"³², - שהאדם ידבר והקדוש-ברוך הוא לא ידע מכך
38 מקודם, כפי שהפסוק³³
39 מסיים: "הן ה' ידעת
40 כולה", שלא רק מעשים,
41 אלא גם דיבורים של
42 האדם, יודע הקדוש-
43 ברוך הוא, עוד לפני
44 שהאדם מבטא אותם,
45 וממנו הוא מקבל את
46 החיות לדבר אותו דיבור.
47 ואם כן - שהוא מקבל
48 כל חיותו מהקדוש-ברוך-
49 הוא, הפל טוב בתכלית
50 רק שאינו משג, - לאדם
51 ה"טוב" שבזה. ובאמונה
52 זו - שהוא מאמין בכך
53 באמת נעשה הכל טוב
54 גם בגלוי, - שיראו בגלוי
55 שזה טוב, שפאמונה זו
56 שפאמין שהרע הנדמה
57 בגלוי, - שמה שנדמה
58 בגלוי כ"רע", כל חיותו
59 הוא מ"טוב" העליון,
60 שהיא חכמתו ותפרי
61 שאינה משנת, והיא ה"ערן" שלמעלה מעולם הפא - כנוכר
62 לעיל, ש"עולם הבא" (גן-עדן) הוא רק כ"גן" והמשכה מ"עדן",
63 וה"טוב" ש"מ"עדן" הוא "טוב" שלמעלה מעלה³⁴ מהטוב של
64 העולם הזה וגן-עדן, הרי באמונה זו נכלל ומתעלה באמת
65 הרע המדמה ב"טוב" העליון הננו: - ונעשה במילא טוב גם
66 בגלוי, שיראו את הטוב בעיני בשר.

אגרת הקדש

וע"כ הוא חפץ בחיי בשרים ובני ומוזני כי זה טוב לו ונוח לו שלא נברא כי עיקר בריאת האדם בעוה"ז הוא בשביל לנסותו בנסיונות אלו ולדעת את אשר בלבנו אם יפנה ללבנו אחרי אלהים אחרים שהם תאוות הגוף המשתלשלים מס"א ובהם הוא חפץ או אם חפצו ורצונו לחיות חיים אמיתיים המשתלשלים מאלקים חיים אף שאינו יכול (צ"ע. ובאיה כת"י ליתא תיבות אלו [אף שאינו יכול] ובנוסחא אחרת מצאנו כן. "או אם חפצו ורצונו אף שאינו יכול לחיות חיי אמיתיים כו"). ולפי נוסחא זו נראה שתיבות [אף שאינו יכול] הוא מאמר מוסגרי. ויאמין שבאמת הוא חי בהם וכל צרכיו וכל ענינו משתלשלים באמת בפרימי פרימיותיהם שלא מס"א כי מה' מצעדי גבר כוננו ואין מלה כו' ואם כן הכל טוב בתכלית רק שאינו מושג ובאמונה זו באמת נעשה הכל טוב גם בגלוי שבאמונה זו שמאמין שהרע הנדמה בגלוי כל חיותו הוא מטוב העליון שהיא חכמתו יתברך שאינה מושגת והיא העדן שלמעלה מעוה"ז הרי באמונה זו נכלל ומתעלה באמת הרע המדומה בטוב העליון הגנו:

28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל לא הודגש זה - כי מובן הוא וזהו פי' בכ"מ שהובא בדברי חז"ל. משא"כ כאן - לאחר שהרגיש הענין דחיים באור פני מלך, ובוהו פשיטא שצ"ל חפץ". 29. תהלים לו, כג. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה צע"ק השייכות דפסוק זה דוקא לכאן, שבתני"ך כו"כ ע"ד השגח"פ קודם לזה. ומובן ע"פ פי' חז"ל בו דוקא (חולין ז, סע"ב) נוקף כו'. וגם בזה נר' גודל הדיוק דאדה"ז אפילו "במליצות" לכאורה". 31. תהלים קלט, ד. 32. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל"נ גו' לאחרי כוננו" - וי"ל לרמוז אסיפא שנוגע כאן (ע"פ פי' התרגום "מחשבת") ד"כל עניניו" - גם 'מחשבת". 33. תהלים שם. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמחז"ל ברכות לד, ב".

יום רביעי א אלול, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט. א"ג.
תניא: והנה . . . 230 עומדין וכו'.

כְּשֶׁהָיָה הַצִּמְח צֶדֶק בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים, אָמַר לוֹ רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: קִבְּלֵתִי מִמּוֹרֵי (הַרְבַּ הַמַּגִּיד) שְׁקִבֵּל מִמּוֹרוֹ (הַבְּעַל שֵׁם טוֹב) בְּשֵׁם מוֹרוֹ הַיְדוּעַ, אֲשֶׁר מִיּוֹם שָׁנֵי דְרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֱלוּל עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, יֵאמְרוּ בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּמִשְׁךָ הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה פְּרָקֵי תְהִלִּים, וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ פְּרָקִים: ט קֶדֶם כָּל נְדָרֵי, ט קֶדֶם הַשְּׁנָה, ט אַחַר מוֹסְף, ט אַחַר נְעִילָה. וּמִי שֶׁלֹּא הִתְחִיל בְּיוֹם ב' דְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, יִתְחִיל בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בוֹ, וְאֵת אֲשֶׁר הִחְסִיר יִשְׁלִים.

יום חמישי ב אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז. ד"ו.
תניא: והנה . . . קטז נפשו כתיב.

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ "אַרְצֵי חַפְצִין", שֵׁשׁ בָּהֶם כַּמָּה חַפְצִים יִקְרִים בְּאַהֲבַת ה' יִתְבַּרַךְ וַיִּרְאֶתוּ וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, וְאֵין דְּבַר גְּלוּי הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת תְּלוּי אֶלָּא בְּמַעֲוָרָה. דְּבַר בְּרוּר הוּא, אֲשֶׁר בְּכָל חֻלְקֵי הָאֲדָמָה נִמְצְאִים מַעֲיֵנוֹת מִים חַיִּים, וְהַהֲבָדֵל הוּא רַק בְּקָרוֹב וְרַחוּק, וְאִם כֵּן הֲלֹא הַכֹּל תְּלוּי בַּהַחֲפֹר וְכַח סִבְלָנוֹתוֹ וּמִתִּינּוֹתוֹ.

וְכִינּוּן שֶׁהָרִצּוֹן הוּא כַח עֲלִיּוֹן הַגּוֹזֵר וּמִפְקֵד עַל כָּל הַכַּחוֹת, וּמְכַרְיָם לַעֲשׂוֹת וְלַפְעֵל כְּפִי הַפְּקֻדוֹת שְׁלוֹ, אִם כֵּן אִפּוּא עַקֵּר הָעֲבוּדָה הוּא לַעֲוֹרֵר אֶת הָרִצּוֹן לַפְעֵל וְלַעֲשׂוֹת הֵן בְּעֶצְמוֹ הֵן בְּזוּלָתוֹ.

יום ששי ג אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב. ז"ט.
תניא: והנה מדת . . . בא כו'.

הַמֵּאֲמִין בַּהַשְׁגָּחַת פְּרִטִית יוֹדֵעַ כִּי "מֵה' מַצְעֵדֵי גִבֹר כּוֹנֵנוּ", אֲשֶׁר נִשְׁמָה זֹו צְרִיכָה לְבָרֵר וּלְתַקֵּן אִיזָה בְרוּר וְתִקּוֹן בְּמִקּוֹם פְּלוּנֵי. וּמֵאוֹת בְּשָׁנִים, אוֹ גַם מִשְׁעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, הִנֵּה הַדְּבַר שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְבַּרֵּר אוֹ לְהִתְתַּקֵּן מַחֲכָה לְאוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה שֶׁתְּבוֹא לְבָרְרוֹ וּלְתַקְּנוֹ, וְגַם נִשְׁמָה הַלְזוֹ הִנֵּה מֵאֵז נִאֲצְלָה וְנִבְרָאָה, הִיא מַחֲכָה לְזִמְן יְרִידָתָהּ לְבָרֵר וּלְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר הִטֵּל עָלֶיהָ.

יום רביעי ד אלול ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שופטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כג"כ. י"ב.
תניא: יא. להשכילך . . . הגנוז.

סֵדֶר בְּרֻכּוֹת הַתּוֹרָה: נוֹגֵעַ בְּטִלְתוֹ בְּתַחֲלַת הַקְּרִיאָה וּבְסוּפָהּ, נוֹשֵׁק הַטְּלִית בְּמִקּוֹם שְׁנֵעַ בְּסִפְר־תּוֹרָה, גּוֹלֵל הַסִּפְר־תּוֹרָה, מַפְנֵה פָּנָיו, קָצַת, לִימִין, וּמְבַרְךָ. פּוֹתַח הַסִּפְר־תּוֹרָה וְקוֹרָא. בְּמַעֲלַת מִין הָאֲנוּשִׁי, יִשְׁנֵם אַרְבָּעָה תְּאָרִים: אָדָם - מַעֲלַת הַמַּחֲזִין וְהַשְּׂכָל, אִישׁ - מַעֲלַת הַלֵּב וְהַמִּדּוֹת, אָנוּשׁ - הַחֲלִישׁוֹת בְּאֶחָד מֵהֶם בְּשִׂכָל אוֹ בְּמִדּוֹת, אוֹ בְּשִׁתְּיָהֶם, גִּבֹר - מִתְגַּבֵּר עַל עֲצָמוֹ

היום יום . . .

להסיר המניעות ועכובים להשיג אחת המעלות או בשכל או במדות, הינו דגבר עוסק עם האנוש להגביהו למעלת איש או אדם.
 ומאחר דאפשר לעשות מאנוש איש או אדם, הרי בהכרח דגם באנוש ישנם כל אותם המעלות שישנם באיש וגם באדם.

יום חמישי

יום ראשון

ה אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: כט"לד. יג"טו.
 תנאי: יב. והי' . . . מדות לבדן.

מנהגנו בלבישת טלית גדול: מניחים הטלית גדול מקפל על כתף ימין ובודקים הציצית. בשעת הבדיקה אומרים "ברכי נפשי גו". אחר כך לוקחים הטלית מן הכתף, פושטים אותו, מנשקים שפת הטלית, מחזיר אותו מכנגד פניו לאחוריו, ומתחיל ברכת להתעטף בציצית. סיום הברכה סמוך לכריכת ב' פנפות ימין סביב צווארו לאחוריו בצד שמאל.
 (עין שארית יהודא ארץ תיים סימן א, דברי נחמיה ארץ תיים סימן ט).

יום שישי

יום שני

ו אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שני עם פירש"י.
 תהלים: לה"לת. טז"ח.
 תנאי: אך . . . 234 הקדושות ית'.

הצ"צ סיפר: דער בעש"ט האט זייער האלט געהאט ליכטיקייט, ואמר: אור בגימט' רו, דער וואס ווייס דעם סוד וואס אין יעדער זאך, קאן ליכטיג מאכען.

ה"צמח צדק" ספר: הבעל-שם טוב מאד אהב אור, ואמר: 'אור' בגימטריא 'רו' – היודע את הסוד שבכל דבר, מסגל להאיר.

שבת קודש

יום שלישי

ז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצא, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: לט"מג. יט"כא.
 תנאי: הנה אתערותא . . . קיה המחיהו.

אדמו"ר הזקן הורה לכתב "פצוע דכא" באלף לבסוף, ולא בה"א. בפראג יש ספר-תורה שקבלה בידם שהגיהו עזרא הסופר, אין קורין בו אלא בשמחת תורה, וגוללין אותו תמיד בפרשת שמע. כשהייתי בפראג בשנת תרס"ח ראיתי, וכתוב בו "דכא" באלף. בן כשהייתי בוארמס בשנת תרס"ז, ראיתי שם ספר-תורה אשר מקבל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג, וגם בו כתוב דכא באלף. ועין בשארית יהודא (יורה דעה סימן ט"ז) ודברי נחמיה (יורה דעה סימן כ"ב). ובספר משנת אברהם (סימן לב) מצין כמה ספרים הדנים בזה.

האם אפשר להפקיר שור הנסקל? יום ראשון א' אלול ה'תשע"ה

של הבעלים, החפץ יוצא מידו מיד. ולכן שור הנסקל שנגמר דינו 'כל הקודם בו זכה' מדין יאוש ואז יוצא מרשות הבעלים, ואילו דברי הרמב"ם בהלכה הקודמת (ה"ט) "אם הפקירו אינו מופקר" היינו שאין לומר שבהפקירו את השור טרם שנתחייב בתשלום הנזק ייפטר מהתשלום (משום שנאמר 'זהו עבד בבעליו', ואינו הבעלים), אלא ש'אינו מופקר' ו'בעל כרחך הוא בעליו', ואמנם מצד היאוש כל הקודם בו זכה, אבל הבעלים אינו רשאי להוציא מרשותו ולהפקירו מדעתו (שו"ת אדמו"ר הזקן סי' יד).

ולכאורה יש להקשות: איך אפשר לומר שהמחזיק בשור הנסקל שהוזמו עדיין זכה בו מטעם יאוש ולא מטעם הפקר והרי בגמרא (כריתות כד, א) הובאה הלכה זו גם לענין עיר הנידחת שהוזמו עדיה, שכיון שאסורה בהנאה, המחזיק ברכוש שבה זכה בו, ושם אין לומר שהזכיה היא מטעם יאוש כי אין יאוש בקרקעות (רמב"ם הל' גז' פ"ח ה"ג)?

ויש לומר שאכן דברי הגמרא על עיר הנידחת אמורים רק במחזיק במטלטלין, אבל הקרקע והמחובר אליה אינו נאסר (חולין פט, א), ואין בזה יאוש והמחזיק בהם לא זכה (בית הלוי ח"א סי' מח סק"ט).

הלכות נזקי ממון פרק יא, הלכה יג: שור הנסקל שהוזמו עדיין – כל הקודם בו זכה, שְׁהָרִי מִשְׁנֵנְמָר דִּינּוּ הַפְּקִירוּהוּ בְּעָלָיו.

שור שנגמר דינו לסקילה, אם הקדישוהו בעליו אינו קדוש כי בשעה שנגמר דינו לסקילה נאסר בהנאה ואינו ברשות בעליו להקדישו (בבא קמא מה, א ורש"י שם ד"ה אינו מוקדש). וכן אין הבעלים יכולים להפקירו (לעיל ה"ט). ומדוע פסק הרמב"ם כאן שמאחר שהפקירוהו בעליו אם הוזמו עדיין, כל הקודם בו זכה? ויש לבאר:

כיון שהעדים הוזמו התברר למפרע שהשור היה מותר בהנאה וההפקר היה כרין, מה-שאינ-כן בהלכה הקודמת לאחר גמר הדין אכן אינו ברשותו ואינו יכול להפקירו (קצות החושן סי' תו סק"א). ועוד יש לומר:

הרמב"ם סובר כדברי התוספות (בבא קמא סו, א) שיאוש אינו כהפקר, ובעוד שביאוש אין החפץ יוצא מיד הבעלים אלא שכל אחד יכול לזכות בו וכשיגיע לרשות הזוכה תפקע הבעלות הקודמת, הרי בהפקר שהוא מדעתו ומרצונו הטוב

האם אפשר לסמוך על כיסוי של אחר? יום שני ב' אלול ה'תשע"ה

מכך שכל עוד הראשון סבור שהבור מכוסה הרי הוא פטור, וכך הדין גם בהלכה זו שכאשר הראשון סבור שהבור מכוסה, הרי הוא פטור.

אך לדעת הרמב"ם יש הבדל בין ההלכות, כי בהלכה זו מדובר בבור השייך לאדם אחד, ואילו זה שכיסוהו אין לו כלל חלק בבור ולכן אין לבעל הבור להסתמך על כיסויו אלא עליו לחשוש שיחזור וייטול אותו ואם לא כיסוהו משלו הרי הוא חייב, אך בבור של שותפים הרי הראשון סמך בצדק על כיסויו של השני שהרי גם עליו מוטלת חובת שמירת הבור, ולא היה צריך לחשוש שמא ייטול את הכיסוי, ולכן כל עוד לא נודע לו שהכיסוי ניטל, פטור (מגיד משנה).

הלכות נזקי ממון פרק יב, הלכה ו: הַמּוֹצֵא בּוֹר וְכִפְּהוּ וְחֹר וְנִלְהוּ – בְּעַל הַבּוֹר חַיִּב, וְזוֹה הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר.

מדברי הרמב"ם משמע שבעל הבור חייב בין אם נודע לו שהבור התגלה ובין אם לא, אך הראב"ד משיג על כך וכותב שאיננו מתחייב אלא לאחר שנודע לו שהבור חזר והתגלה, אך כל עוד הוא סבור שהבור עדיין מכוסה, הרי הוא פטור.

ונראה שהראב"ד מדמה זאת להלכה הבאה בה מדובר בבור של שני שותפים שאם כיסוהו אחד מהם ונתגלה ובא השני ומצאו מגולה עליו לכסותו, ואם לא כיסה הרי הוא חייב בנזקיו לבדו, ומשעה שנודע לראשון שהבור מגולה והתמהמה ולא כיסוהו הרי גם הוא מתחייב בנזקיו, ומבואר

קדשים קלים - מומן גבוה או ממון בעלים? יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ה

אח"כ 'שור רעהו' ולא שור של הקדש - בהמת שלמים נחשבת 'שור רעהו' (בבא קמא יב, ב). ובהלכות נזקי ממון (פ"ח ה"א - ב) פסק הרמב"ם "כל הקדשים שחייבין עליהן מעילה... אין בהן דין נזקין". כלומר, קדשים קלים שאין בהם מעילה מתחייב המזיק בנזיקיהם ולכן "שלמים שהזיקו גובה מבשרם", כשיטת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים ממון בעלים הם. ואילו כאן כתב הרמב"ם "הגונב... קדשים קלים הרי זה פטור מן הכפל... שנאמר וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש", והרי לדעת רבי יוסי ממון בעלים הם,

הלכות גניבה פרק ב, הלכה א: הַגּוֹנֵב קְדָשִׁים מִבֵּית בְּעָלְיָהוּ, בֵּין קְדָשִׁי קְדָשִׁים בֵּין קְדָשִׁים קְלָיִם... הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל וּמִתְשֻׁלֹּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה; שְׁנַאֲמַר: וְגַנֵּב מִבֵּית הָאִישׁ – וְלֹא מִבֵּית הַקְּדֵשׁ.

הקשו האחרונים (לחם משנה הל' נד"מ פ"ח ה"א. קצות החושן סי' תו סק"ב. ועוד):

לדעת רבי יוסי הגלילי קדשים קלים הם ממון בעלים, ולכן המזיק בהמת שלמים של חברו חייב בתשלומין, ואף שהמזיק שור של הקדש פטור, כיון שנאמר ('וכי יגוף שור איש

ומדוע אין זה נחשב 'וגונב מבית האיש'?

ומבאר ה'פנים מאירות' (בבא קמא סט) על פי דברי הגמרא (שם עו, א) שגם לדעת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים ממון בעלים, חל עליהם שם הקדש, ולכן אין לחייב בהם כפל ותשלומי ארבעה וחמשה שנאמר 'וגונב מבית האיש' - ולא מבית הקדש, אבל המזיק בהמת שלמים חייב בתשלומין ונחשבת 'שור רעהו' אף ששם הקדש עליה, כי שלמים הם ממון בעלים ולא ממון הקדש.

ויש שביארו (אור שמח. אבן האזל הל' נו"מ ס):

הרמב"ם סובר שקדשים קלים ממון גבוה, ולכן הגונב

בהמת קדשים קלים פטור מתשלומי כפל וארבעה וחמשה, שנאמר 'וגונב מבית האיש' ולא מבית הקדש, ומכל-מקום פסק שאם בהמת קדשים קלים הזיקה חייב לשלם, כי אמנם אין לבעלים בעלות ממונית עליה (שאינו יכול למכרה או לתת אותה במתנה) כיון שהיא ממון גבוה ויש רק לו זכות אכילה, ואין אדם אחר רשאי לאכול ממנה בלי רשותו, אבל זכות זו די בה כדי להטיל על הבעלים אחריות לנזקיה. והלימוד 'שור רעהו' ולא שור הקדש אינו ממעט שור של קדשים קלים, כי מצד זכות האכילה, הרי זה בכלל 'שור רעהו'.

איזה 'שינוי' קונה?

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ה

גזולה ו'קרקע אינה נגזלת' (וכך גם ההדסים המחוברים לקרקע) אלא עומדת ברשות הבעלים גם אם התייטשו, ונמצא שתלישת ההדסים מן המחובר היא גזל ואין מקיימים מצוה בארבעה מינים גזולים.

ושואלת הגמרא: והרי איגוד ההדסים עם הלולב הוא שינוי מעשה הקונה, ושוב אינם גזל (וע"י השינוי נפקע מהם גם הפסול של 'מצוה הבאה בעבירה')? ומתרצת: איגוד הלולב הוא 'שינוי החוזר לברייתו', שאין שמו 'שינוי' ואינו קונה.

ואם נאמר שבספק גזל גם 'שינוי החוזר לברייתו' קונה, מדוע אין איגוד הלולב מועיל אף שהוא 'שינוי החוזר לברייתו' והרי בקניית ההדסים מן הנכרים ישנו רק חשש של פסוק גזל?

ומישיב: אכן בסתם 'ספק גזל' גם שינוי כזה קונה, אך בהדסים של מצוה החמירו שגם ב'פסוק גזל' לא יועיל שינוי כזה וייחשבו 'גזל' גם לאחר איגוד הלולב.

הלכות גניבה פרק ו, הלכה ט: **כָּל אֲמֵן שֶׁמֶכַר דָּבָר מִן הַדְּבָרִים... כְּגוֹן מוֹכֵן שֶׁמֶכַרְן הַסּוֹרֵק בְּמִקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שִׁיחֵיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת – אֲסוּר לְקַח מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת גְּנֵבָה; אֲבָל לֹאֲקַח מִמֶּנּוּ בַּר מֵלֵא מוֹכֵן.**

אף שיש לחשוש שמא הסורק גנב את המוכין, מותר לקנות ממנו את הכר כי בהכנסת המוכין לכר נשתנה שמם והשינוי קונה.

ומבאר ה'מגיד משנה': אף שאפשר להוציא את המוכין מן הכר ולהחזירם למצב הקודם וזהו 'שינוי החוזר לברייתו' ואינו קונה (הל' גזילה ואבידה פ"ב ה"י), הרי הדין ששינוי החוזר לברייתו אינו שינוי נאמר בגזל וודאי, ואילו כאן מדובר במוכין שהם פסוק גזל, ובוזה מועיל כל שינוי.

והקשה ה'כפות תמרים' (סוכה ל, ב. ד"ה וליקנינהו):

הגמרא (שם) מביאה את הוראת רב הונא לסוחרים הקונים הדסים מנכרים המגדלים הדסים בשדותיהם, שחיתוך ההדסים לא ייעשה על ידי הסוחרים עצמם שמא הקרקע

חילול שבת להצלה מגנבים

יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ה

אמרו בגמרא (סנהדרין עב, א): 'חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו'. כלומר, מטבעו אין האדם יכול להחריש ולראות שחומסים את ממונו מבלי להתנגד, ולכן חוששים ש'ברגע האמת' יתקומם נגד הגנב ויבוא לידי סכנת נפשות, ולכן מותר להקדים ולהרוג את הגנב כדי למנוע סכנת נפשות (ראה חידושי רבי ראובן ב"ב ס"ו ו, א. מנחת שלמה ח"א ס"ו ז, ב).

והנה, כתב ה'מגן אברהם' ('אורח סי' שכט, ז) שאם באו גויים בשבת ליטול מאדם את ממונו אסור לו לחלל שבת כדי לגרשם אלא יאפשר להם לקחת את ממונו ולא יחלל שבת, וכן פסק אדמו"ר הזקן (שם ס"ז). ולכאורה הדברים סותרים להלכה זו שמותר להרוג את הבא במחירת אפילו בשבת! והביאור:

בגנב יחיד יש לחשוש שבעל הבית יתקומם נגדו ולכן מותר להקדים ולהרוגו כדי למנוע סכנה, אך בכנופיה ברור לבעל הבית שאין לו סיכוי לגבור עליהם ולא ינסה להתקומם נגדם, וכיון שאין חשש שיבוא לידי סכנה לא הותר לו מלכתחילה לחלל שבת (שבט הלוי ח, פו).

הלכות גניבה פרק ט, הלכה ז: **הַבָּא בְּמַחְתָּרַת, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה – אֵין לוֹ דְּמַיִם... וְרִשּׁוֹת יֵשׁ לְכָל לְהַרְגוֹ, בֵּין בְּחַל בֵּין בְּשִׁבְתָּ.**

ברודף אחר חברו להורגו פסק הרמב"ם (הלכות רוצח א, ו): 'כל ישראל מצווין להציל הנרדף, ואפילו בנפשו של רודף', אך בהלכה זו, לגבי הבא במחירת כתב, "ורשות יש להורגו" ולא חובה.

והטעם, כי הבא במחירת לא בא במטרה להרוג אלא לגנוב, רק שאם בעל הבית יתנגד יהרגנו, ולכן מותר לבעל הבית להקדים ולהרוגו, אך אין חובה להורגו שהרי בעל הבית יכול לוותר על ממונו ולהציל עצמו מבלי להרוג את הגנב.

אך לפי זה צריך ביאור: מדוע מותר להורגו אפילו בשבת, והרי חובה לוותר אפילו על כל ממונו כדי לא לחלל שבת, ומאחר שיכול למנוע את הצורך בהריגת הגנב על-ידי ויתור על ממונו, למה רשאי להורגו?

והביאור:

מתי עוברים על 'לא תחמוד'?

יום שישי ו' אלול ה'תשע"ה

עובר, וחכמים הם שפסלוהו. ואם כן, לשיטת הרמב"ם שעובר על 'לא תחמוד' גם אם שילם, נשאלת שאלת התוספות מדוע החמסנים פסולים מדרבנן, והרי הם עוברים על 'לא תחמוד'?

ותירץ בספר 'המקנה' (ק"א סי' כח סע' א):

מלשון הרמב"ם ש'אינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד" משמע שאינו עובר על 'לא תחמוד' אלא אם כן קנה את החפץ, היינו ששילם דמיו או עשה בו שינוי מעשה, אבל קודם לכן אינו עובר כי החפץ עדיין ברשות הבעלים. ולפי זה, חמסן שלקח חפץ או מטלטלין ולא קנאם בקנין גמור אינו פסול מדאורייתא אלא מדרבנן.

וה'שדי חמד' (מע' ה'למד', כלל קל) הביא את ביאורו של המהרי"ט:

אכן גם אם משלם עובר על 'לא תחמוד' ועם זאת אינו נפסל לעדות מדאורייתא, כי בדרך כלל אנשים אינם יודעים הלכה זו וסוברים שרק אם לא משלמים עוברים על 'לא תחמוד' והעבירה שנעשתה בטעות או בשגגה אינה פוסלת לעדות אלא שחכמים פסלו את החמסנים לעדות כי ראו שעושים זאת בקביעות.

הלכות גזלה ואבדה פרק א, הלכה ט: כל החומר... ביהו וכליו של חברו, או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והקביר עליו פרעים והפציר בו עד שילקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים – הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תחמד.

לדעת התוספות (סנהדרין כה, ב ד"ה מעיקרא), איסור 'לא תחמוד' הוא רק אם החומד לקח את הדבר שחמד ללא תשלום, אבל אם שילם אינו עובר על 'לא תחמוד'. ואילו לדעת הרמב"ם גם אם "נתן לו דמים רבים" עובר על 'לא תחמוד'.

והקשה ה'לחם משנה' (הל' עדות פ"י ה"ד):

בהלכות עדות (ס) כתב הרמב"ם "כל העובר על גזל של דבריהם הרי הוא פסול מדבריהם. כיצד? החמסנים והן הלוקחין חפץ או מטלטלין שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנתנין הדמים הרי אלו פסולין מדבריהם".

ובמקור הלכה זו בגמרא (סנהדרין כה, ב) שואלים התוספות (ד"ה מעיקרא): הרי החמסנים עוברים על 'לא תחמוד' ואם כן הם נפסלים מדאורייתא! ומתוצאים: איסור 'לא תחמוד' הוא רק אם לא שילם תמורת מה שלקח, אבל אם שילם אינו

המציל מיד לסטים - מתי הם שלוז

שבת קודש ז' אלול ה'תשע"ה

כסות של אחרים כי חזקתה שנתייאשו הבעלים ממנה הוא במשנה (בבא קמא קיד, א). והגמרא מקשה שהלכה זו סותרת את הנאמר בהמשך המשנה "המציל מן הגייס (אנשי הצבא) או מן הלסטים - אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו", ומשתמע מזה שהם שלו רק אם ידוע בוודאות שנתייאשו אבל בסתם חייב להחזיר (ראה רש"י שם ד"ה אס), ומתוצאת: תחילת המשנה מדברת בלסטים ישראל, כי מאחר ודייני ישראל מוציאים רק בעדים (ולו אין עדים) הנגזל מתייאש. ואילו בסיפא מדובר בלסטים גוי שדייניהם מוציאים מהגולן גם ללא עדים ולכן אין הנגזל מתייאש.

ואם כדברי הסמ"ע, אין מקום לקושיית הגמרא שהרי בהלכה הראשונה הבעלים מתייאשים אף שהלסטים הוא גוי כיון שראו שכסותם נמסרה לאחר!

ואת דברי הרמב"ם מיישב אדה"ז בהתאם לחילוק הגמרא: ההלכה (בפ"י) שהכסות שנתן לו המוכס היא שלו מדברת במוכס ישראל והנגזל מתייאש כיון שלא יוכל להחזיר את הגזילה, אבל כאן ההצלה היא מידי לסטים גוי או מוכס גוי "שהגויים מחזירין מיד הגולן", ו"סתם הדבר שלא נתייאשו הבעלים".

הלכות גזלה ואבדה פרק ו, הלכה ג: המציל מיד לסטים ישראל – הרי אלו שלו, מפני שסתם הדבר שנתייאשו הבעלים... אבל המציל מיד לסטים עובר בוכבים או מוכס עובר בוכבים – חוב להחזיר, שסתם הדבר שלא נתייאשו הבעלים. ולכאורה, דברי הרמב"ם כאן שהמציל מיד ליסטים גוי חייב להחזיר כי הבעלים לא התייאשו, סותרים את דבריו בפרק הקודם (פ"ה ה"י): "נטלו מוכסין כסותו והחזירו לו כסות אחרת... הרי אלו שלו, מפני שזו כמכירה היא וחזקתן שנתייאשו הבעלים" ומדובר גם במוכס גוי (לחם משנה לעיל פ"ה ה"א. סמ"ע ח"מ סי' שש סק"ג)!

וביאר הסמ"ע (ש):

אכן, במוכס גוי בדרך כלל אין הבעלים מתייאשים, וטעם הדבר מבואר בהמשך דברי הרמב"ם - "שהבעלים יודעים שהגויים מחזירין מיד הגולן אע"פ שאין שם עדים שגזל", אך במוכסין שהחזירו לו כסות של אחרים והבעלים הראשונים רואים שכסותם נמסרה לאחר וכאלו נמכרה, הרי הם מתייאשים.

והקשה על זה אדמו"ר הזקן (הל' גולה וגנבה ק"א סק"ט):

מקור ההלכה שמותר ליטול מידי המוכס או מידי לסטים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - א'ז' אלול ה'תשע"ה

משלם כלום, בניגוד לדעת סומכוס, שתם משלם רבע ומועד חצי דמי העובר.

- ד. נגח פרה מעפרת והפילה - אין שמין פחת פרה²⁰ 14
 בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמו²¹, אלא שמין 15
 פמה היתה הפרה שנה פשהיתה מעפרת²² ובריאה²³ 16
 וכמה היא שנה עכשו²⁴, היא והנפל שלה, ומשלם 17
 הפחת²⁵, או חצי²⁶ - אם היתה תם. 18

20) ההפרש בין דמי הפרה החיה לדמי הפרה המתה.
 21) ההפרש בין דמי הוולד החי לדמי הוולד המת.
 22) מחיר זה כולל דמי עובר ולא דמי וולד חי, שדמיו מרובים מדמי עובר. חישוב זה הוא לטובת המזיק הטוען: שורי הזיק פרה מעוברת, על כן גם החישוב צריך להיות לפי דמי פרה מעוברת. 23) כשהיא מעוברת היא נראית בריאת בשר ושמנה, וזה מעלה את דמיה. 24) לאחר הנגיחה. 25) אם הוא מועד. 26) חצי הפחת.

- ה. היתה הפרה לאחר והולד לאחר: הרי פחת 19
 השמן²⁷ שפחתה גוף הפרה²⁸ - לבעל הפרה, ופחת 20
 הנפח²⁹ - חולקין אותו בעל הפרה עם בעל הולד³⁰, 21
 והנפל - של בעל הולד. 22

27) כשהפרה מעוברת היא מוסיפה שומן, וזה בא בחישוב דמי הנזק. 28) שהרי השומן נבלע באיבריה, ואין לגוף העובר חלק בו. משום כך פחת זה שייך לבעל הפרה. 29) כשהפרה מעוברת הנפח שלה גדול יותר ונראית בעלת איברים גדולים, ומחירה עולה. גם זה בא בחישוב דמי הנזק. 30) ובעל הוולד מקבל חצי, שהרי גם לגוף הוולד חלק בגידול הנפח.

- ו. שור שהיה רודף אחר שור אחר והזיק³¹, הנזק 23
 אומר: שורף הזיק, וזה אומר: איני יודע³², שמא 24
 בסלע לקה - המוציא מחברו עליו הראיה. ואף על 25
 פי שהנזק אומר: אני יודע בודאי, וזה אומר: איני 26
 יודע. טען הנזק ואמר: ודאי אתה יודע³³ ששורף 27
 הזיק - הרי זה נשבע שבועת הסת³⁴ שאינו יודע, 28
 אם היה מועד; אכל אם היה תם - פטור אף 29
 משבועת הסת; שאפילו הודה מעצמו³⁵ - פטור, 30
 שחצי נזק קנס הוא, ומודה בקנס - פטור הוא³⁶. 31

31) הנדרף. 32) כך מפרשת שם הגמרא את המשנה "רישא ניזק ברי ומזיק שמא". אין מחייבים לשלם כסף אלא על פי הוכחה ברורה, ואין טענת הניזק-התובע מספקת, אפילו היא חזקה מטענת הספק של המזיק. 33) ואתה טוען "איני יודע" כדי להשתמט מן התשלום. 34) שבועה שתיקונה חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין לתובע עדים (שבועות מ:): ופירוש המלה "היסת" הוא, החכמים הסיתוהו להישבע, כדי להפיס את דעת התובע. שבועה כזו שונה מיתר השבועות בזה, שאינה צריכה נקיטת חפץ, כלומר, אין

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ה

הלכות נזקי ממון

פרק תשיעי

1) נתבאר מהו הנקרא "גוף הנזק" כדי שיהיו תשלומי התם נגבים ממנו. וכן נתבאר בו אם אירע ספק או מחלוקת בין המזיק והניזק, דינם ופירטי דברים אלו וכן משפט מזיק אחד שהזיק לשנים וכיוצא בזה באלו הדברים.

- א. פהמה² מעפרת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה 1
 ומולדה³; מפני שהוא מגופה⁴. אכל תרנגלת 2
 שהזיקה - אינו גובה⁵ מביצתה⁶; מפני שהביצה 3
 אינה מגופה, אכל מבדלת ומפרשת ממנה⁷. 4

2) בבא קמא מו. 3) ואם הפרה איננה, גובה כל חצי הנזק מן הוולד. זוהי דעת רבא שם, מז. 4) הוולד, בהיותו עובר בשעת הנגיחה, גוף אחד הוא עם הפרה. על כן גם בתם שאינו גובה אלא מגופו, גובה אף מן הוולד. 5) חצי הנזק. 6) שהטילה לאחר שהזיקה. זהו המשך דברי רבא, שם. 7) אינה מחוברת לגוף התרנגולת אפילו בהיותה עוד במעיה, מה שאין כן וולד בהיותו עובר שמחובר לפרה. ומזה אתה למד, שאם ידוע שהביצה הייתה מקושרת לאשכול או לאם בשעה שהזיקה, גובים ממנה (לפי מגיד משנה וכדעת התוספות).

- ב. מעפרת שנגחה ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע 5
 אם עד שלא נגחה ילדה⁸ או אחר שנגחה ילדה⁹ - 6
 משלם חצי נזק מן הפרה¹⁰, ואינו גובה מן הולד 7
 פלום¹¹ עד שביאי¹² ראיה שבשעה שנגחה היתה 8
 מעפרת; שהמוציא¹³ מחברו עליו להביא הראיה¹⁴. 9

8) ואין לוולד כל חלק בניגיחה, וכל חצי הנזק משתלם אך ורק מגוף הפרה. 9) ואז גובה חצי הנזק מן הפרה ומוולדה, כמו בהלכה הקודמת. 10) בנוגע לתשלום מגוף הפרה אין הבדל אימתי נולד הוולד. 11) אפילו במקרה שהפרה איננה. בניגוד לדעת סומכוס (במשנה, שם), שממון המוטל בספק חולקים, וגובים מן הוולד רבע נזק, היינו חצי מחצי הנזק. 12) הניזק. 13) ממון. 14) זוהי דעת החכמים, דם, מו:

- ג. שור שנגח פרה מעפרת ונמצא עברה נופל¹⁵ 10
 בצדה, ואין ידוע אם עד שלא נגחה הפילה¹⁶ או 11
 מחמת נגיחה הפילה¹⁷ - משלם נזק הפרה¹⁸, ואינו 12
 משלם נזק הולדה¹⁹; שהמוציא מחברו עליו הראיה. 13

15) מת. 16) ובעל השור אינו אשם בנזק העובר. 17) ובעל השור חייב אף בחצי נזק של העובר, כלומר, חצי דמי העובר, אם השור היה תם, ונזק שלם אם היה מועד. 18) תם כדינו ומועד כדינו. 19) אפילו היה מועד אינו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנשבע אוחז ספר תורה (רבינו בפרק יא מהלכות שבועות הלכה יג.) (35 ששורו נגח. 36) בבא קמא סד: דין זה לומדים מן הפסוק "אשר ירשיעון אלוהים" (שמות כב, ח), ולא המרשיע את עצמו.

1 ז. הִיוּ שְׁנַיִם רוֹדְפִים אֶחָד אֶחָד, וְהָרִי עֲדִים שְׁאָחָד
2 מֵהֶן הַזִּיק³⁷, וְאִין הַעֲדִים יוֹדְעִים אִי זֶהוּ מְשַׁנְיָהֶם,
3 זֶה אוֹמֵר: שׁוֹרֵף הַזִּיק, וְזֶה אוֹמֵר: שׁוֹרֵף הַזִּיק -
4 שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין³⁸. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם שֶׁל אִישׁ אֶחָד -
5 חַיֵּב לְשַׁלֵּם³⁹ מִגּוּף הַפְּחוּת שֶׁבְּשַׁנְיָהֶם⁴⁰. וְאִם הָיוּ
6 מוֹעֲדִין - מְשַׁלְּמִין נֹזֵק שֶׁלֵּם מִנְּכַסְיָו⁴¹.

17 י. לֹא הֵיטָה שֶׁם⁵⁰ רָאָה בְּרוּרָה שְׁזָה הַזִּיק, אֲלֵא
18 עֲדִים מְעִידִים שְׁאָחָד מְשַׁנְיֵי אֵלּוּ הַזִּיק - מְשַׁלֵּם
19 הַמְּזִיק כְּמוֹ שְׁאוֹמְרֵי⁵¹. וְאִם טָעַן הַנֹּזֵק: שְׁאֵתָה יוֹדֵעַ
20 וְדָאִי, שְׁזָה הַזִּיק בְּפִנְיָו⁵² - הָרִי הַמְּזִיק נִשְׁפַּע שְׁבוּעַת
21 הַתּוֹרָה⁵³ וּמְשַׁלֵּם כְּמוֹ שְׁהוֹדָה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת.

7 ח. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴²? בְּשַׁנְיֵי הַשְּׁוֹרִים עוֹמְדִין;
8 אֲבָל אִם מֵת אֶחָד מֵהֶן אוֹ אֶבֶד, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן תָּם,
9 אָף עַל פִּי שֶׁהָן שֶׁל אִישׁ אֶחָד - פְּטוּר, שֶׁהָרִי אוֹמֵר
10 לוֹ: הֵבֵא רָאָיָה⁴³ שְׁזָה הַעוֹמֵד הוּא שֶׁהַזִּיק וְאֶשְׁלֵם
11 לָךְ.

50 במקרה המתואר בהלכה הקודמת. (51 ואין זה דומה לטענו בחיטים וכו', כי שם אין עדים כלל וכאן דנים במקרה שיש עדים (מגיד משנה) וראה ש"ך חושן משפט סימן פח סעיף קטן טו. 52 כגון במקרה של תם ומועד טוען הניזק: אתה יודע שהמועד הזיק. 53 כדין כל מודה במקצת, ולא ככופר הכל שנשבע שבועת היסט (ראה למעלה הלכה ו). וטעמו של דבר הוא: כשהניזק אינו טוען שהמזיק עצמו יודע, מתקבלת על הדעת טענת המזיק שלא יודע לו איזה שור הזיק ולכן הוא פטור משבועה (ש"ך חושן משפט סימן ת סעיף קטן ד), מה שאין כן כשהניזק טוען: אתה יודע שהגדול הזיק.

37 ולא כמו בהלכה הקודמת שספק הוא, אם השור הזיק. במקרה זה לו הודה המזיק, היה חייב לשלם, ואין לפטור אותו כדין מודה בקנס, כי ישנם עדים ואף על פי שאינם יודעים שורו של מי הזיק, מועילה עדותם שלא לדון כמודה בקנס (לחם משנה, הלכה ט). 38 על יסוד הכלל הנזכר בהלכה הקודמת "המוציא מחברו עליו הראיה". 39 כי ודאי הוא ששורו הזיק. 40 כשהוא תם. ואם כולו אינו שווה דמי חצי הנזק, מפסיד הניזק את ההפרש, כי המזיק יוכל לטעון שמא הפחות הזיק. 41 כי התשלום מוטל על בעל השור ועל נכסיו ולכן אין כל משקל לשאלה: מי הזיק.

22 יא. הִיוּ הַנֹּזְקִין שְׁנַיִם, אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְהַמְּזִיקִין
23 אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, הַנֹּזֵק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזִּיק אֵת
24 הַגְּדוֹל⁵⁴ וְהַקָּטָן אֵת הַקָּטָן⁵⁵, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: לֹא פִי⁵⁶,
25 אֲלֵא קָטָן הַזִּיק אֵת הַגְּדוֹל⁵⁷ וְגְדוֹל אֵת הַקָּטָן⁵⁸; או
26 שְׁהָיָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, הַנֹּזֵק אוֹמֵר: הַמוֹעֵד הַזִּיק
27 אֵת הַגְּדוֹל⁵⁹ וְתָם הַזִּיק אֵת הַקָּטָן⁶⁰, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: תָּם
28 הַזִּיק אֵת הַגְּדוֹל⁶¹ וְהַמוֹעֵד הַזִּיק אֵת הַקָּטָן⁶² - הַמוֹצִיא
29 מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרָאָיָה. לֹא הֵיטָה שֶׁם רָאָה בְּרוּרָה⁶³ -
30 הַמְּזִיק פְּטוּר⁶⁴. לְמָה זֶה דוֹמָה? לְזֶה טוֹעֵן אֵת חִבְרוֹ
31 חֲטִים וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים, שֶׁהוּא נִשְׁפַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁶⁵
32 וּפְטוּר אָף מִדְּמֵי שַׁעוֹרִים⁶⁶, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת
33 טוֹעֵן. וְאִם תָּפַס הַנֹּזֵק - הָרִי מְשַׁלֵּם⁶⁷ לְקָטָן מִן הַגְּדוֹל
34 וְלְגְדוֹל מִן הַקָּטָן, כְּמוֹ שְׁהוֹדָה הַמְּזִיק; אֲבָל אִם לֹא
35 תָּפַס - אִין מוֹצִיאִין מִן הַמְּזִיק כְּלוּם.

42 שם היו שניהם של איש אחד חייב לשלם. 43 כי המוציא מחברו עליו הראייה. שמא המזיק זה שאבד או שמת, ותם אינו משלם אלא מגופו. [ודין זה נאמר רק כשנאבד התם, אבל כשנאבד המועד חייב בעל השוורים בחצי נזק ממה נפשך, אם המועד הזיק, חייב לשלם מנכסיו נזק שלם, ואם התם הזיק, הרי הוא עומד לפנינו ואפשר לגבות מגופו. כך פירש בעל מאירת עיניים בחושן משפט סימן ת סעיף קטן ה. אולם סגנונה של הלכה זו כאן מתנגד לפירוש זה. רבינו כותב אם מת "אחד מהם", ומשמע שאין כל הבדל איזה מהם מת. מתקבל איפוא על הדעת פירושו השני, שהמדובר כשלא יודע איזה מהם תם ואיזהו מועד.]

44 שם לא: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. 45 המספיק לתשלום חצי נזק. 46 הנזק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזִּיק, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: קָטָן הַזִּיק; הָיָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, הַנֹּזֵק אוֹמֵר: מוֹעֵד הַזִּיק⁴⁷, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: תָּם הַזִּיק⁴⁸ - הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרָאָיָה⁴⁹.

12 ט. הִיוּ שְׁנֵי הַשְּׁוֹרִים⁴⁴ הַרוֹדְפִין אֶחָד גְּדוֹל⁴⁵ וְאֶחָד
13 קָטָן⁴⁶, הַנֹּזֵק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזִּיק, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: קָטָן
14 הַזִּיק; הָיָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, הַנֹּזֵק אוֹמֵר: מוֹעֵד
15 הַזִּיק⁴⁷, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: תָּם הַזִּיק⁴⁸ - הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ
16 עָלָיו הָרָאָיָה⁴⁹.

54 וגוף המזיק הגדול מספיק לתשלום חצי הנזק הגדול, מה שאין כן גוף הקטן. 55 ומגופו אקבל חצי הניזק הקטן, ודמי חצי נזק שורי הגדול אקח משורך הגדול. 56 לא כן. 57 ותיקח רק את הקטן לתשלום חצי נזקו של הגדול, אף על פי שחצי נזק של הגדול מרובה על כל שוויו, ותפסיד את השאר. 58 ותיקח חצי נזק הקטן מן הגדול. 59 ואתה חייב לשלם לי מנכסיו דמי שור גדול. 60 ומגופו אקח חצי הנזק של הקטן. 61 ותיקח אותו

44 שם לא: הלכה זו עוסקת במקרה שאין עדים כלל. 45 המספיק לתשלום חצי נזק. 46 הנזק אוֹמֵר: גְּדוֹל הַזִּיק, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: קָטָן הַזִּיק; הָיָה אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, הַנֹּזֵק אוֹמֵר: מוֹעֵד הַזִּיק⁴⁷, וְהַמְּזִיק אוֹמֵר: תָּם הַזִּיק⁴⁸ - הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרָאָיָה⁴⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תמיד אחרון אחרון נשכר, וחלק הבעלים שמור ועומד.

21 יד. שְׁנֵי שָׁרִיִּים תָּמִים שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מְשַׁלְּמִין
 22 בְּמוֹתָר⁷⁹ חֲצֵי נֶזֶק. שְׁנֵיהֶם מוֹעֲדִין, אוּ מוֹעֵד וְאֶדָם
 23 שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה - מְשַׁלְּמִין בְּמוֹתָר נֶזֶק שְׁלֹם. אֶחָד תָּם
 24 וְאֶחָד מוֹעֵד: מוֹעֵד בְּתָם⁸⁰ - מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר נֶזֶק שְׁלֹם,
 25 תָּם בְּמוֹעֵד - מְשַׁלֵּם בְּמוֹתָר חֲצֵי נֶזֶק. פִּיצֵד? שׁוֹר תָּם
 26 שֶׁהִפְסִיד⁸¹ בְּשׁוֹר תָּם אַחַר שְׁוֵה מְנָה, וְחִזַּר זֶה
 27 הָאֶחָד וְהִפְסִיד בְּרֵאשׁוֹן שְׁוֵה אַרְבָּעִים - הָרִי בַעַל
 28 הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם לְבַעַל הָאֶחָד שְׁלֹשִׁים⁸². הֵיוּ שְׁנֵיהֶם
 29 מוֹעֲדִין - בַּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם שְׁשִׁים. הָרֵאשׁוֹן
 30 מוֹעֵד⁸³ וְאֶחָד תָּם⁸⁴ - בַּעַל הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם שְׁמוֹנִים.
 31 הָרֵאשׁוֹן תָּם⁸⁵ וְהָאֶחָד מוֹעֵד⁸⁶ - בַּעַל הָרֵאשׁוֹן
 32 מְשַׁלֵּם עֶשְׂרֵה.

79) בהפרש של דמי שתי החבלות שכל אחד חייב.
 80) אם הנזק שהמועד הזיק עלה על דמי חצי הנזק שהזיק
 התם. 81) שעשה הפסד. 82) חצי ההפרש. 83) וחייב
 מאה זוו. 84) וחייב עשרים זוו. 85) וחייב חמישים זוו.
 86) וחייב ארבעים זוו. משמיענו רבינו שלא תחשוב
 שמעמידים נזק תחת נזק, אפילו במועד ותם, והמועד משלם
 רק את הנזק העודף, ובדין ראשון מועד ואחרון תם משלם
 המועד רק שישים, אין הדין כן, אלא משלם שמונים, היינו
 מאה נזק שלם פחות חצי הנזק שהזיק התם.

פָּרֶק עֶשְׂרִי

1) נתבאר בו משפט בהמה שהמיתה את האדם אם היא
 תמה ואם היא מועדת, שהבעלים משלמים את הכופר,
 וכיצד היא נעשית מועדת לדבר זה, ומהות הבעלים
 שהבהמה הממיתה היא שלהם, וכיצד תמית וכאי זה רשות
 ואי זה נפש תמית ותהיה חייבת.

33 א. שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם כָּל מְקוֹם² - בֵּין גְּדוּלָּה³
 34 בֵּין קֶטֶן⁴, בֵּין עֶבֶד⁵ בֵּין בֶּן חוֹרִין, אֶחָד תָּם וְאֶחָד
 35 מוֹעֵד⁶ - הָרִי זֶה נִסְקָל. וְאִם הִמִּית אֶת הָעֹבֵד
 36 כּוֹכְבִים⁷ - פְּטוֹר, כְּדִינֵיהֶם⁸.

2) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. 3) בן שלש
 עשרה שנה ויום אחד שהביא שתי שערות. 4) שהרי כתוב
 בפירוש "או בן יגח או בת יגח, כמשפט הזה יעשה לו"
 (שמות כא, לא). 5) שכתוב "אם עבד יגח השור... והשור
 יסקל" (שם לב). 6) שבשניהם כתוב עונש סקילה. בתם -
 "סקול יסקל השור", ובמועד - "השור יסקל" (שם כח, כט).
 את כל הדינים הנ"ל מביאה המשנה בבא-קמא מא.
 7) השווה למעלה פרק ח הלכה ה. 8) והרי אנו דנין להם
 כדיניהם, כנאמר למעלה.

37 ב. אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד שְׁאָר בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף⁹ שֶׁהִמִּיתוּ
 38 - הָרִי אֵלוֹ נִסְקָלִין. מֵה בֵּין תָּם שֶׁהִרְגָה אֶת הָאָדָם
 39 לְמוֹעֵד¹⁰ שֶׁהִרְגָה אֶת הָאָדָם? שֶׁהִתָּם פְּטוֹר מִן
 40 הַכֶּפֶר¹¹, וְהַמוֹעֵד חָיִב בַּכֶּפֶר¹²; וּבְלֶבֶד שִׁיחִיָּה מוֹעֵד
 41 לְהִרְגָה¹³.

בלבד, ואף על פי שאינו שווה חצי דמי הגדול שניזק
 ותפסיד את ההפרש. 62) ומגיע לך מנכסי דמי קטן בלבד.
 63) הכוונה שאין שם עדים כלל, כי במקרה שיש עדים על
 הנגיחה, אלא שאינם יודעים איזה מהם הזיק את הגדול,
 נאמר למעלה בהלכה י, שמשלם כמו שאומר המזיק, וטעם
 הדבר נתבאר שם (מגיד משנה). 64) אף ממה שהודתה.
 65) כי הוא כופר בחיטים. 66) כי התובע מודה שהנתבע
 אינו חייב לו. 67) ואף על פי שמודה בקנס פטור ובכל
 מודה בקנס הדין הוא שאפילו אם תפס מוציאים מידו,
 סובר רבינו שחצי נזק עדיף על קנס אחר, ואין מוציאים
 מיד הניזק אם תפס. וכן פירש גם הראב"ד, מובא כאן
 במגיד משנה.

1 יב. שׁוֹר שֶׁנִּגְחַ וְחִזַּר וְנִגְחַ שׁוֹר אַחַר - הָרִי הַנֶּזֶק
 2 הָרֵאשׁוֹן וְהַבְּעָלִים שֶׁתָּפִין בוֹ. פִּיצֵד? שׁוֹר שְׁוֵה
 3 מְאֵתִים שֶׁנִּגְחַ שׁוֹר שְׁוֵה מְאֵתִים, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה
 4 פְּלוּם - הַנֶּזֶק נוֹטֵל מְאָה, וּבַעַל הַשׁוֹר מְאָה. חִזַּר וְנִגְחַ
 5 שׁוֹר אַחֲרָיו⁶⁸ שְׁוֵה מְאֵתִים, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה פְּלוּם -
 6 הָאֶחָד נוֹטֵל מְאָה, וְהַנֶּזֶק שֶׁלְּפָנָיו עִם הַבְּעָלִים
 7 נוֹטֵלִין חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים זוּזוֹ⁶⁹. חִזַּר וְנִגְחַ שׁוֹר שְׁוֵה
 8 מְאֵתִים, וְאִין הַנִּבְלָה יָפָה פְּלוּם - הָאֶחָד נוֹטֵל
 9 מְאָה⁷⁰, וְנֶזֶק שֶׁלְּפָנָיו חֲמִשִּׁים⁷¹, וְהַנֶּזֶק הָרֵאשׁוֹן עִם
 10 הַבְּעָלִים עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה⁷². וְכֵן עַל
 11 דְּרָף זֶה חוֹלְקִין וְהוֹלְכִים⁷³.

68) חייבים שני השותפים, היינו הבעלים והניזק, בתשלום
 חצי נזק בסך מאה זוו. 69) הבעלים והניזק הראשון
 מחלקים ביניהם את מאה הזוזים הנותרים. 70) כי כולם
 אחראים לנזקו. 71) חלקו בשור היה מאה, כלומר חצי
 השור, על כן עליו להשתתף בתשלום חצי הנזק ב-50%,
 היינו, חמישים זוו, ונשארים לו חמישים זוו בלבד.
 72) חמישים זוו הנותרים מחלקים ביניהם הבעלים והניזק
 הראשון שווה בשווה, כי חלקיהם בשור שווים היו.
 73) במקרה שחזר לתמותו (למעלה פרק ו הלכה ז), או
 שהיה מועד לשוורים ונגח מין אחר, שאם לא כן אין כל
 אפשרות לדין זה, שהרי אחרי שלוש נגיחות נעשה מועד.

12 יג. נֶזֶק שֶׁתָּפַס בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה, לְגִבּוֹת חֲצֵי נֶזֶקוֹ
 13 מְגוּפָה - נַעֲשֶׂה עָלֶיהָ שׁוֹמֵר שְׂכָר⁷⁴ לְנִזְקִין; וְאִם
 14 יָצְתָה וְהִזִּיקָה - הַנֶּזֶק הָרֵאשׁוֹן חָיִב⁷⁵ בַּנֶּזֶקִיהָ,
 15 וְהַבְּעָלִים פְּטוֹרִין. פִּיצֵד? שׁוֹר שְׁוֵה מְאֵתִים שֶׁנִּגְחַ
 16 וְהִפְסִיד מְאֵתִים, וְתָפַסוּ הַנֶּזֶק לְגִבּוֹת מִמֶּנּוּ מְאָה,
 17 וְחִזַּר וְנִגְחַ וְהִפְסִיד בְּמְאָה וְאַרְבָּעִים - הָרִי הַנֶּזֶק
 18 הָאֶחָד מְשַׁלֵּם שְׁבַעִים, וְהַנֶּזֶק הָרֵאשׁוֹן שֶׁתָּפַסוּ
 19 מְשַׁלֵּם מוֹתָר נֶזֶקוֹ, וְהוּא שְׁלֹשִׁים⁷⁶, וְהַבְּעָלִים
 20 מְאָה⁷⁷. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁷⁸.

74) כדין המלווה על המשכון (בבא מציעא פ:). 75) כי
 הוא אחראי לשמירת השור. 76) כי הוא אחראי לכל חצי
 הנזק בסך שבעים זוו. 77) חלקו הקודם בשור בעינו עומד,
 משנה שם לו. וגמרא לו: 78) אם מספר הניזקים גדול יותר,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון א' אלו - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון צא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל יודעים הם ששור אחד נגח כל שלש הנגיחות הראשונות. (29) מכיון שאינם יודעים איזהו הרג. זוהי תשובת רבינא בגמרא, שם.

ד. זֶה שְׁפָתוֹב בְּתוֹרָה³⁰ 'וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוֹמְתוּ' - מִפִּי¹⁸ הַשְּׂמוּעָה³¹ לְמַדוֹ, שְׁחִיבֵיב מִיְתָה זֹו בְּיַדִּי שְׂמִימִים³²; וְאִם נָתַן כֶּפֶר הַנְּהַרְג³³ - מִתְּכַפֵּר לוֹ. וְאַף עַל פִּי שְׁהַכְפֵּר כִּפְרָה³⁴, מִמְּשַׁקְּנִין מִי שְׁנַתְחִיב בְּכַפֵּר³⁵ בְּעַל²¹ בְּרָחוּ.²²

(30) בשור מועד שהרג אדם. (31) מפי קבלת חכמינו ז"ל. (32) ולא בידי אדם. במסכת סנהדרין טו: דרשו: "אמר קרא "מות יומת המכה רוצח הוא" (במדבר לה, כא), על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו". (33) תשלום דמי הנהרג. זוהי דעת החכמים: "ונתן פדיון נפשו" (שמות כא, ל) דמי נזיק, שם מ. (34) וחייבי כפרה, כגון חייבי חטאות ואשמות - אין ממשכנים אותם. (35) ואינו דומה לחייב קרבן חטאת או אשם, שמוחזק בעינינו שלא יתרושל, ויביא את הקרבן לה', ועל כן אין צורך למשכן אותו. אבל בכופר עלול אדם להקל, כי הוא משלם אותו לחבירו, ויראה בזה חוב רגיל. ולפיכך יש צורך למשכן אותו, אם אינו משלם. זוהי בעיא שלא נפתרה בגמרא שם, ורבינו פוסק לחומרא. ואף-על-פי שדרכו לפסוק שאין מוציאים ממון בבעיא שלא נפשטה, בתשלומי כפרה דן לחומרא, וכן בהלכה ה; ובחידושי הרשב"א תירץ, שרבינו אומר שבית-דין ממשכן את זה שנתחייב בכופר, והאיבעיא בגמרא מתכוונת ליורשי הנהרג (מגיד-משנה).

ה. שוֹר³⁶ שֶׁל שְׁנֵי שְׂתַפִּין שְׁהָרַג - כֹּל אֶחָד מֵהֶם מְשַׁלֵּם כֶּפֶר שְׁלֹם³⁷; שְׁהָרִי כֹל אֶחָד מֵהוֹן צְרוּרָה כִּפְרָה²³ גְּמוּרָה³⁸.²⁴²⁵

(36) מועד. (37) ואינו דומה לנזק רגיל, שכל אחד מן השותפים משלם חצי. (38) מה-שאי-כן כנוק רגיל, שצריך רק להשלים להניזק דמי נזקו בשלמותם. גם זו בעיא שלא נפתרה בגמרא, שם. גם כאן מחמיר רבינו, משום שאין זה ספק ממון סתם שפוסקים לקולא לנתבע, אלא זה ענין של כפרה.

ו. אִין גּוֹמְרִין דִּינֹו שֶׁל שׂוֹר אֶלָּא בְּפִגִּי בְּעֵלְיוֹ³⁹, אִם הָיוּ לוֹ בְּעֵלִים; אֶכָּל אִם לֹא הָיוּ לוֹ בְּעֵלִים, כְּגוֹן שׂוֹר הַמְדַבְּרִי⁴⁰ וְשׂוֹר שֶׁל הַקֶּדֶשׁ וְשׂוֹר שֶׁל גֵּר שְׂמַת וְאִין לוֹ יוֹרְשֵׁין אִם הָמִית - הָרִי זֶה נִסְקָל⁴¹, וְגוֹמְרִין דִּינֹו אֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בְּעֵלִים⁴². וְכֵן שׂוֹר הָאֵשָׁה⁴³ וְשׂוֹר הֵיְתוּמִים⁴⁴ וְשׂוֹר הָאֶפְטוֹרְפוֹסִים⁴⁵ שְׁהָמִיתוּ - נִסְקָלִין. וְאִין הָאֶפְטוֹרְפוֹסִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֶּפֶר⁴⁶; שְׁהַכְפֵּר כִּפְרָה הוּא⁴⁷, וְאִין הַקְּטָנִים וְהַתְּרָשִׁים וְהַשׁוֹטִים בְּגִי חִיבֵיב כְּפִי שְׁחִיבֵיב צְרוּרָה כִּפְרָה.³⁴

(39) שם מד: (40) שהוא הפקר ואין לו בעלים. (41) משנה שם, וכדעת החכמים. (42) כי ההעדה בבעלים בתורה נאמרה רק בשיש לו בעלים. (43) אף-על-פי שבתורה כתוב "בעל השור", לשון זכר (רש"י). (44) שאין

(9) אמנם בתורה כתוב "וכי יגח שור", אולם "שור" הוא דוגמה בלבד, ולקוחה מן המציאות היום-יומית. וראה למעלה פ"א, ה"א (וראה עדויות פ"א מ"ב). (10) הלא שניהם נסקלים. (11) פטור משלם דמי האדם ההרוג ליורשיו, כי כתוב מפורש "ובעל השור נקי" (שמות כא, כח). שם מא, ומא: (12) שמות כא, ל. (13) אדם או בהמה, אבל מועד לחבל אדם - אינו חייב כופר, שם.

ג. וְהוֹאִיל וְכָל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף שְׁהָרְגוּ אֶת הָאָדָם¹⁴ נִסְקָלִין, הֵיאָף יִמָּצֵא מוּעֵד לְהַרְגֵּוּ¹⁵ עַד שְׁיִשְׁלְמוּ בְּעֵלְיוֹ אֶת הַכֶּפֶר? כְּגוֹן שְׁהָרַג שְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים¹⁶ וְאַחַר כֵּן הָרַג יִשְׂרָאֵל; שְׁהַמוּעֵד לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הָרִי זֶה מוּעֵד לְיִשְׂרָאֵל¹⁷. אוֹ שְׁהָרַג שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵל טְרַפָּה¹⁸ וְאַחַר כֵּן הָרַג שְׁלֹם¹⁹. אוֹ שְׁהָרַג וּבְרָח²⁰, וּבְרַבִּיעֵי נִתְפָּס; שְׂאִין הַבְּעֵלִים חַיְבִין כֶּפֶר עַד שְׁיִסְקָל הַשׂוֹר²¹. וְכֵן אִם סָפַן שְׁלֹשָׁה בְּגִי אָדָם²² כְּאֶחָד, אוֹ שְׁהָרַג שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת²³ - הָרִי זֶה מוּעֵד לְהַרְיָגָה²⁴, וּבְעֵלִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֶּפֶר²⁵. וְכֵן אִם הַפִּירֵי עֲדִים אֶת בְּעַל הַשׂוֹר וְלֹא הַפִּירֵי אֶת הַשׂוֹר²⁶ כְּפַעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, וּבְרַבִּיעִית רֵאוּ שׂוֹרוֹ שְׁהָרַג²⁷ וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין אִם זֶה הוּא הַשׂוֹר שְׁהָרַג בְּשֹׁלֵשׁ פְּעָמִים הָרֵאשׁוֹנוֹת אוֹ אַחַר הֵיָּה²⁸ - הוֹאִיל וְהוּעֵדוּ הַבְּעֵלִים שְׁיִישׁ לָהֶם בְּכֶקֶרֶם שׂוֹר שְׁהָרַג שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, הֵיָּה לָהֶם לְשֹׁמֵר כֹּל הַקְּתָמָם²⁹, וּמֵאַחַר שְׁלֹא שְׁמָרוּ - מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֶּפֶר.¹⁷

(14) בפעם הראשונה. (15) זוהי קושיית הגמרא, שם. (16) תשובת ר' שימי, שם. שור שהמית גוי פטור, למעלה הלכה א. (17) המגיד-משנה תמה על רבינו שפסק כדעת רב שימי, שהרי הגמרא מתפלאה על רב שימי, ומקשה: "ומועד לגויים הוי מועד לישראל!?" ומסיימת ואומרת, "אלא אמר ר' שמעון בן לקיש...". זאת-אומרת שתשובת רב שימי נדחתה. והוא מתרץ ואומר: שרבינו אינו גורס "אלא", והוא מפרש בניחותא, ש"מועד לגויים הוי מועד לישראל", ור' שמעון בן לקיש אומר טעם שני. (18) אדם שיש בו אחד הדברים שמטריפים בבהמה, כגון שניקב קרום מוחו, ואין סוקלים שור על טריפה, מכיון ש"אדם הרוג הרג". (19) ומועד לטריפה הרי זה מועד לשלם, שם. (20) שלוש פעמים, שם. (21) כמו שכתוב: "השור יסקל". . אם כופר וישת עליו" (שמות כא, כט-ל). על כן אם לא נתפס, אין הבעלים משלמים כופר. (22) ולא מתו, וכשהרג אדם רביעי מתו כולם, בבא-קמא מא. (23) שם. (24) ומה שפסק רבינו למעלה פרק ו הלכה ח, שמועד לאדם אינו מועד לבהמה, וכל-שכן שמועד לבהמה אינו מועד לאדם, לא נאמר אלא במועד להזיק, אבל במועד להריגת בהמה מועד גם לאדם, ומכל-שכן להיפך. ראה מאירי לבבא-קמא עמוד 127, וכסף-משנה כאן. (25) כשהרג אדם אחרי ג' הבהמות. (26) הם יודעים מי הוא בעל השור שהמית, אבל אינם יודעים לציין בדיוק איזה שור הוא, כי יש לו לאיש זה כמה שוורים. (27) ויודעים בדיוק איזה שור הרג ברביעית. (28) שגם כן שייך לאותם הבעלים,

פטור, שם. 64) כגון שהרג לפני כן שלוש בהמות. (65) אם המית בן חורין, כדעת שמואל "פטור ממיתה וחייב בכופר", שם עמוד א, וכדעת ר' יוחנן: "לרבות כופר שלא בכונה ככופר בכוונה", שם מג: (66) ישלם שלושים שקלים, כמו שכתוב: "אם עבד יגח השור או אמה, כסף שלשים שקלים יתן לאדניו" (שמות כא, לב). סכום זה עליו לשלם בין אם העבד שווה פחות ובין אם הוא שווה יותר, ומשום כך נחשב לקנס. השווה למעלה פרק ב, הלכה ח. (67) כדעת ר' יוחנן: "... לרבות עבד שלא בכונה כעבד בכונה", שם מג: (68) לכן משלם כופר אף-על-פי שהשור אינו נסקל, ואין זה דומה לדין הרג וברח, שאין הבעלים חייבים בכופר מפני שהשור אינו נסקל (למעלה הלכה ג), מכיון ששם השור חייב סקילה, אבל בדין שלפנינו השור פטור מסקילה (כסף-משנה למעלה הלכה ג).

להם אפוטרופוס. (45) השייך ליתומים או לחרש ושוטה. (46) ברייתא שם, מ. 47) בניגוד לחצי נזק ונזק שלם, שחייב האפוטרופוס לשלם, וחוזר וגובה מן היתומים כשיגדלו. השוה למעלה פרק ו הלכה ד.

1 ז. שור שהוּא טרפה⁴⁸ שְהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ⁴⁹, או שְהִיָּה
2 הַשּׁוֹר שֶׁל אָדָם טְרֵפָה - אֵינוֹ נִסְקָל⁵⁰; שְׁנֵאמַר: וְגַם
3 בְּעֵלְיוֹ יוּמָת - כְּמִיתַת הַבְּעֵלִים כִּף מִיתַת הַשּׁוֹר⁵¹,
4 וְכִיּוֹן שֶׁבְּעֵלְיוֹ כְּמַת הֵם חֲשׁוּבִים וְאֵינָן צָרִיכִין
5 מִיָּתֵהּ⁵² - הֲרֵי זֶה פְּטוּר⁵³.

(48) כגון ניקב קרום מוחו, או יש בו אחד משאר י"ז סוגי טרפות. (49) בפני עדים, אבל אם הרג בפני בית-דין הורגים אותו משום "ובערת הרע מקרבך" (דברים יג, ו - ראב"ד). (50) זוהי דעת רב אשי בסנהדרין עח. (51) מקישים זה לזה, מכיון שהתורה כתבתם בפסוק אחד, שם. (52) ואין לקיים בו "וגם בעליו יומת". [בגמרא שם נימוק אחר, שעדות זו אי אתה יכול להזימה, ואולי שני הנימוקים עולים בקנה אחד]. (53) לפיכך גם שורו פטור, ואין מקיימים בו "השור יסקל". אותו הנימוק גם בשור שהוא עצמו טריפה והרג את הנפש. אילו בעליו היו טריפה, היו פטורים ממיתה, כך גם שורו שהוא טריפה פטור ממיתה.

6 ח. הַמְשִׁטָּה⁵⁴ פֶּלֶב בְּחִבְרוֹ וְהָרְגוּ - אֵין הַפֶּלֶב
7 נִסְקָל⁵⁵. וְכֵן אִם גִּירָה בּוֹ בְהֵמָה אוֹ חֵיה וְהָרְגוּהוּ.
8 אֲבָל אִם שָׁטָה בּוֹ נָחֵשׁ, וְאָפְלוֹ הִשִּׁיכּוֹ בּוֹ⁵⁶, וְהָרְגוּ
9 - הַנָּחֵשׁ נִסְקָל⁵⁷; שְׁאָרֵם הַנָּחֵשׁ שְׁמִמִּית מְעַצְמוֹ
10 מְקִיאָו⁵⁸. לְפִיכָף, זֶה הָאָדָם שֶׁהִשִּׁיף בּוֹ נָחֵשׁ פְּטוּר
11 מְמִיתַת בֵּית דִּין⁵⁹.

(54) בקול או בתנועת יד. (55) כדין שור שהגיהו אותו, שאינו חייב מיתה, ראה למעלה פרק ו הלכה ה. (56) שם את שיני הנחש בגוף האדם. (57) כדעת החכמים במשנה סנהדרין עו: עח. (58) ולפיכך דינו כהורג מעצמו וחייב, שם עח. (59) אבל חייב בדיני שמים, כי גרם למות האדם.

12 ט. אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקָלַת אִם הִמִּיתָה עַד שֶׁנִּתְּפַנְּהָ
13 לְהִזְיֵק לְמִי שֶׁהִיא חֲזִיבַת עֲלֵיוֹ סְקִילָהּ⁶⁰. אֲבָל שׁוֹר
14 שֶׁהִיָּה מִתְּפֹן לְהָרַג אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם⁶¹,
15 נִתְּפֹן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְהָרַג לְיִשְׂרָאֵל, נִתְּפֹן
16 לְנַפְלִים⁶² וְהָרַג בֶּן קְנָמָא - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה⁶³. וְאִם
17 הָיָה מוּעֵד⁶⁴ - הַבְּעֵלִים חֲזִיבִין בְּכֹפֶר⁶⁵, אוּ בְקֶנֶס אִם
18 הִמִּית עֶבֶד⁶⁶; וְאִף עַל פִּי שֶׁהָרַג בְּלֹא פְּנִיָּה⁶⁷, הוֹאִיל
19 וְהוּא מוּעֵד לְזָה⁶⁸.

(60) אפילו אם לא נתכוונה לזה שהרגה, כגון נתכוונה להרוג את ראובן והרגה את שמעון - נסקלת, כי אילו הרגה את ראובן, גם כן היתה חייבת סקילה, בבא-קמא מד: (61) משנה שם מד. (62) כל הדוגמאות האלה מובאות במשנה שם. (63) כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שבעל השור שלא נתכוון פטור, כך גם השור שלא נתכוון

1 י. הִיָּה מוּעֵד לְפֶלֶב⁶⁹ עַל בְּנֵי הָאָדָם בְּבוֹרוֹת, וְרָאָה
2 יָדָם בְּבוֹרוֹ⁷⁰ וְנִפְלַל לְבוֹר בְּשִׁבִיל הַיָּרֵק, וְהִיָּה שָׁם אָדָם
3 וְמָת; אוֹ שֶׁהִיָּה מוּעֵד לְהִתְחַכֵּף בְּכִתְלִים⁷¹ וְלִהְפִּיל⁷²
4 עַל בְּנֵי אָדָם, וְנִתְחַכֵּף בְּכִתֵּל לְהִנְאָתוֹ, וְנִפְלַל⁷³ עַל
5 אָדָם וְמָת מִחֲמַת חֲפוּכּוֹ - הַשּׁוֹר פְּטוּר מִמִּיתָה, לְפִי
6 שֶׁלֹּא נִתְּפֵן לְהִמִּית; וְהַבְּעֵלִים חֲזִיבִין בְּכֹפֶר, שֶׁהֲרֵי
7 זֶה מוּעֵד לְפֶלֶב בְּבוֹרוֹת עַל בְּנֵי אָדָם אוֹ לְהִפִּיל עֲלֵיהֶם
8 הַכִּתְלִים. וְהִיאָף יוֹדֵעַ שֶׁנִּתְחַכֵּף לְהִנְאָתוֹ⁷⁴?
9 כְּשֶׁנִּתְחַכֵּף לְאַחַר שֶׁהִפִּיל וְהִמִּית⁷⁵.

(69) שם מח: (70) דוגמת רב יוסף, שם. (71) שם מד. (72) את הכתלים. (73) הכותל מחמת חיכוכו. (74) ולא נתכוון להרוג אדם. (75) גמרא שם.

10 יא. אֵין הַבְּעֵלִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֹּפֶר עַד שֶׁתָּמִית
11 בְּהִמְתֵּן חוּץ מִרְשׁוֹתָי; אֲבָל אִם הִמִּית בְּרִשׁוֹת
12 הַמְּזִיק, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּסִקְלָהּ⁷⁶ - הַבְּעֵלִים
13 פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר⁷⁷. כִּיצַד? הַנִּכְנָס לְחֶצֶר בְּעַל הַבַּיִת
14 שֶׁלֹּא בְרִשׁוֹתוֹ, וְאָפְלוֹ נִכְנַס⁷⁸ לְתַבַּע שֶׁכָּרוֹ⁷⁹ אוֹ
15 חוֹבוֹ⁸⁰ מִמְּנוֹ, וְנִגְּחוּ שׁוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת וְמָת -
16 הַשּׁוֹר בְּסִקְלָהּ, וְהַבְּעֵלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר; שֶׁהֲרֵי
17 אֵין לוֹ רִשׁוֹת לְכַנֵּס לְרִשׁוֹתָי שֶׁל זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ.

(76) טענת הבעלים: "באיזו רשות נכנסת לחצרי", מועילה לענין תשלומי ממון וקנס בלבד, אבל לא לענין מיתת השור, בבא-קמא כג: (77) לגבי כופר מועילה טענה זו. (78) פועל. (79) ברייתא שם, לג. (80) המלווה מן הלווה.

18 יב. עֲמֵד בְּפִתְחָהּ⁸¹ וְקָרָא לְבַעַל הַבַּיִת, וְאָמַר לוֹ 'הֵן', וְנִכְנַס⁸², וְנִגְּחוּ שׁוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת - הֲרֵי הַבְּעֵלִים
19 פְּטוּרִין; שְׁאֵין מְשַׁמַּע 'הֵן' אֲלֵא עֲמֵד בְּמִקְוֵמוֹ⁸³ עַד
20 שֶׁאֲדַבֵּר עִמָּךְ.

(81) שם. (82) כי הבין את תשובת "הן" כנתינת רשות להכנס. (83) כדעת החכמים בברייתא.

21 יג. בְּהֵמָה שֶׁנִּכְנַסָּה לְחֶצֶר הַנֶּזֶק, וְדָרְסָה עַל גְּבִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

2) ולא כמו שרואים היורשים. (3) ולא דמי בעל השור שהמית, אף-על-פי שהכופר בא לכפר על נפשו, דין זה הוא כדעת החכמים, בבא-קמא מ. (4) של הנהרג. (5) ע"י בית הדין. (6) כי התורה אינה מבחינה וכותבת "אם עבד יגח השור", שם, לב. (7) כי כתוב "אם עבד יגח השור או אמה". (8) לשון המשנה שם מא. משום כך נקרא תשלום שלשים הסלעים "קנס", כי הוא סכום קבוע בין אם העבד שוה יותר או פחות מזה. (9) עבד שיצא לחירות אל טעון עדיין שטר שחרור, כגון שחיסרו רבו אחד מכ"ד ראשי איבריו, או שהפקירו או הקדישו, גיטין מב: (10) אם המית אותו שור מועד - אין לבעליו קנס. (11) והתורה אמרה: "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". זוהי בעיא בגמרא שם, שלא נפתרה, ולפיכך בעל השור פטור, כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

ב. לְמִי נֹתְנִין הַכֹּפֵר? לְיֹרְשֵׁי הַנֶּהָרֵג. וְאִם הִמִּית אִשָּׁה - הַכֹּפֵר לְיֹרְשֵׁיהָ מֵאֲבִיהָ, וְאִינוּ לְבַעַל¹². הִמִּית מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֹרִין¹³ - נֹתֵן חָצִי קָנֶס¹⁴ לְרֵבּוֹ, וְחָצִי הָאֲחֵר¹⁵ רְאוּי לְתֵן¹⁶ וְאִין מִי יִקְחֶנּוּ¹⁷.

(12) הכופר אינו משתלם אלא לאחר מיתתה, ולא זכתה בו האשה מחיים, ואין הבעל יכול לרשת אותו, כי הוא יורש רק מה שאשתו החזיקה בו מחיים. "אין הבעל נוטל בראוי - לבוא לאחר מיתתה - כבמוחזק", שם מב: (13) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם את חלקו. (14) חמשה עשר סלעים. (15) שהוא בן חורין. (16) חצי כופר ליורשיו. (17) שהרי אין לו יורשים, כי אין לעבד קידושין, ועל כן זוכה בו המזיק. מקור הלכה זו בגיטין מב. ומג. לפי תשובת רבא, שם.

ג. שֹׁר שֶׁנִּגַּח אִשָּׁה וַיִּצְאוּ יַלְדֶיהָ¹⁸, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּעָד¹⁹ לִיגַח - הַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִדְּמֵי וְלִדּוֹת; שֵׁלָא חִיבָה תוֹרָה בְּדְמֵי וְלִדּוֹת אֲלָא לְאָדָם²⁰.

(18) מתים. (19) וכל-שכן כשהוא תם. (20) שהכה אשה ויצאו ילדיה, כמו שכתוב: "וכי יצאו אנשים ונגפּו אשה הרה ויצאו ילדיה . . . ענוש יענוש" (שמות כא, כב), מכאן אמר ר' עקיבא: "אנשים" ולא שוורים. שם מב.

ד. נִגַּח שִׁפְחָה²¹ וַיִּצְאוּ יַלְדֶיהָ - מְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלִדּוֹת²²; שְׁזָה כְּמִי שֶׁנִּגַּח חֲמוֹר מִעֲפָרֵת²³. וְאִם הָיָה תָם - מְשַׁלֵּם חָצִי דְּמֵי וְלִדּוֹת מְגוּפּוֹ.

(21) כנענית. (22) אם הוא מועד, דעת רב פפא שם, מט. (23) שם.

ה. כִּיצַד שְׁמִינִין²⁴ אוֹתָהּ? אוֹמְדִין כְּמָה הָיְתָה שִׁפְחָה זֹה שְׁוֶה כְּשֶׁהָיְתָה מִעֲפָרֵת²⁵ וְכְמָה הִיא שְׁוֶה עֲתָה²⁶, וְנוֹתֵן לְבַעַלְיָהּ הַפְּחָת²⁷ או חָצִיו²⁸. וְאִם הִמִּית²⁹ הַשִּׁפְחָה - מְשַׁלֵּם הַכֹּפֵר הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה בְּלִבְד³⁰, כְּמֹו שִׁבְאַרְנוּ³¹.

(24) מעריכים את השפחה שניגחה ויצאו ילדיה, לשם

1 תִּינוּק⁸⁴ דֶּרֶךְ הַלּוּכָה⁸⁵ וְהִרְגָתָהּ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִין 2 אֶת הַכֹּפֵר⁸⁶; שֶׁהִרְגַל מוּעָדֵת⁸⁷ לְהִזְיֵק בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה, 3 וּבְרֵשׁוֹת הַנִּזְק חִיב אִף עַל הַשֵּׁן וְעַל הַרְגָל⁸⁸, כְּמֹו 4 שִׁבְאַרְנוּ⁸⁹. נִמְצְאָתָ לְמַד: שֶׁהַמוּעָד שֶׁהִמִּית בְּכּוֹנָה⁹⁰ 5 - נִסְקַל, וְהַבְּעָלִים חִיבִין בְּכֹפֵר; וְאִם הִמִּית שֵׁלָא 6 בְּכּוֹנָה⁹¹ - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה, וְהַבְּעָלִים חִיבִים בְּכֹפֵר. 7 וְתָם שֶׁהִמִּית שֵׁלָא בְּכּוֹנָה - פְּטוּר מִן הַמִּיתָה וּמִן 8 הַכֹּפֵר⁹²; וְאִם נִתְפָּן לְהִמִּית - נִסְקַל, וְהַבְּעָלִים 9 פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֵר, וְכֵן מְקַנֵּס שֵׁל עֶבֶד⁹³.

(84) שם, כו. (85) שזוהי "רגל" ברשות הניזק. (86) מיד בפעם הראשונה, ולא כמו בקרן שחייב בכופר רק לאחר שלוש נגיחות. (87) מתחילתה, ולפיכך הבעלים משלמים כופר בפעם הראשונה כמו קרן אחר שלוש פעמים. (88) מה-שאיין-כן ברשות הרבים שפטור על שן ועל רגל. (89) למעלה פרק א הלכה ה, ז. (90) כגון נגח. (91) כמו הדוגמה של "דרסה על גבי תינוק דרך הלוכה", והדוגמאות למעלה הלכה ט. (92) כי דין הכופר נאמר בתורה במועד בלבד, שמות כא, ל. (93) תם שהרג עבד פטור מלשלם שלושים שקלים, כי דין זה נאמר בתורה במועד בלבד, ראה למעלה הלכה ט.

י. יֵד. נִרְאָה לִי⁹⁴, שֶׁאִף עַל פִּי שֶׁהָתָם שֶׁהִמִּית בְּכּוֹנָה עֶבֶד או שִׁפְחָה פְּטוּר מִן הַקָּנֶס, שֶׁהוּא שְׁלִשִׁים סֵלַע הַקְּתוּב בַּתּוֹרָה⁹⁵, אִם הִמִּית שֵׁלָא בְּכּוֹנָה⁹⁶ - מְשַׁלֵּם חָצִי דְּמֵי הָעֶבֶד או חָצִי דְּמֵי הַשִּׁפְחָה מְגוּפּוֹ⁹⁷, כְּאִלוֹ הִמִּית שׁוֹר חֲבֵרוֹ⁹⁸ או חֲמוֹרוֹ.

(94) זוהי סברת עצמו, בלי מקור ברור בתלמוד ובגאונים. (95) שמות כא, לב. בתורה כתוב "שקלים". בלשון המשנה נקרא שקל זה בשם סלע. גם התרגום אונקלוס מפרש שם "שקלים" - סלעים. (96) ודינו הוא שפטור מסקילה. (97) כדין תם שהזיק, שמשלם חצי נזק מגופו. (98) כי על עבדו ועל אמתו, אומרת התורה במפורש - באותו פרק, פסוקים אחדים לפני כן - "כי כספו הוא", כלומר דינו כשורו וכחמורו, אבל תם שהרג אדם שלא בכוונה פטור אף מחצי דמיו, מפני שאין דמים לבן חורין (מגיד-משנה).

פָּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו כמות הכופר לפי [מה] שהוא הנהרג אם בן חורין או עבד, וכן [אם] בהמה אחת המיתה והזיקה מה דינה, וכן אם הוציאו הבעלים בהמה מרשותם אחר שהמיתה, ותשלום דיני בהמה ההורגת.

א. כְּמָה הוּא הַכֹּפֵר? כְּמֹו שֶׁרְאוּ הַדִּינִין² שֶׁהוּא דְּמֵי הַנֶּהָרֵג³, הַפֶּל לְפִי שְׁוִיו שֶׁל נֶהָרֵג. שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִתַּן בְּדִין נִפְשׁוֹ⁴ כָּל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו⁵. וְכֹפֵר הָעֲבָדִים - בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטַנִּים⁶, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת⁷ - הוּא הַקָּנֶס הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה: שְׁלִשִׁים סֵלַע פֶּסֶף יָפָה, בֵּין שֶׁהָיָה הָעֶבֶד שְׁוֶה מְאֵה מְנָה⁸ בֵּין שֶׁאִינוּ שְׁוֶה אֲלָא דִּינָר. וְכָל הַמְּעַכָּב גֵּט שְׁחֹרְרוֹ⁹ - אִין לוֹ קָנֶס¹⁰, הוּאִיל וְאִין לוֹ אֲדוּן¹¹, שֶׁהָיָה יָצָא לְחֵרֹת.

17 שְׁחָטוּ - בְּשָׂרוֹ אֲסוּר בְּהִנְאָה⁵⁰. בְּמָה דְבָרִים
18 אֲמֹרִים? אַחַר שְׁנִגְמַר דִּינוֹ לְסָקִילָה; אֲבָל עַד שְׁלֹא
19 נִגְמַר דִּינוֹ לְסָקִילָה, אִם הִקְדִּישׁוּ - מִקְדָּשׁ⁵¹; וְאִם
20 הִפְקִירוּ - הֲרִי הוּא מִפְקָר⁵²; מְכָרוּ - הֲרִי זֶה מְכוּר;
21 הִחְזִירוֹ שׁוֹמֵר לְבַעֲלָיו⁵³ - הֲרִי זֶה מִחְזָר⁵⁴; וְאִם קָדַם
22 וּשְׁחָטוּ - הֲרִי זֶה מִתָּר בְּאַכִּילָה.

46) הלכה זו מקורה במשנה ובברייתא שם, מד: , מה.
47) כי לאחר שנגמר דינו לסקילה, אין לבעלים כל זכות על
השור. 48) לאחר שהמית אדם ברשותו, ונגמר דינו
לסקילה. 49) והשומר חייב לשלם דמי השור לבעליו.
50) בברייתא פסחים כב: ובבבא-קמא מא. למדו דין זה
ממה שנאמר בתורה (שמות כא, כח) "סקול יסקל השור ולא
יאכל את בשרו". ושאלו: אם השור נסקל, למה צריך
להוסיף ולהשמיענו שהוא אסור באכילה, הלא אסור משום
נבילה? ואם נתכוון לאסרו בהנאה, היה עליו לכתוב "ולא
יהנה", אלא "מגיד לך הכתוב, שאם שחטו אחר שנגמר דינו
אסור" וכו', וגם עוררו אסור בהנאה, מהכתוב שם "ובעל
השור נקי", ופירש בן זומא "נקי מנכסיו", ותנאים אחרים
למדו הנאת עורו מ"את בשרו" - הטפל לבשרו.
51) והנהנה ממנו מעל. 52) ומי שזכה והשתמש בו
לחרישה וכדומה - הרווח שלו. 53) לאחר שהמית אדם
ברשותו. 54) והשומר פטור, אפילו אם אחר שהחזירו
יגמרו דינו של השור לסקילה, כי בזמן שהחזירו השומר,
יכלו הבעלים לשחוט אותו ולאכלו.

י. שור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים -
כֶּלֶן פְּטוּרִין; לְפִי שְׁאִין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל שׁוֹר אֶלָּא
בְּפִנֵי הַשּׁוֹר⁵⁵, כְּדִין הָאָדָם⁵⁶. נִגְמַר דִּינוֹ וְאַחַר כֶּן
נִתְעַרַב בְּאַחֲרִים, אֶפְלוּ בְּאֶלֶף - כֶּלֶן נִסְקָלִים⁵⁷;
וְנִקְבְּרִין וְאִסוּרִין בְּהִנְאָה, כְּדִין בְּהֵמָה נִסְקָלֶת⁵⁸.

55) ומכיון שאין מכירים אותו, אין זה בפניו. 56) "השור
יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת הבעלים כך מיתת השור,
מה בעלים בפניהם אף שור בפניו, שם מה. 57) ואינו
בטל ברוב, כי בעלי חיים חשובים הם ודבר חשוב אינו
בטל, ומכיון שכולם אסורים בהנאה, אין הפסד לבעלים
בסקילה, על כן סוקלים אותם, כדי לקיים מצות סקילה
בשור שנגמר דנו, סנהדרין עט: פ. 58) ולא כדן נבילה
סתם שמותרת בהנאה.

יא. פרה מעפרת שהמיתה את האדם, וכן כל בהמה
שנעבדה בה עברה⁵⁹ - הרי עברה כמותה; היא ועברה
נגנחה⁶⁰, היא ועברה נרבעה.

59) כגון שנרבעה על-ידי אדם וחייבת מיתה, ויקרא כ, טו.
60) וגם העובר חייב סקילה, דעת רבא שם, פ.

יב. נגנחה והמיתה ואחר כך נתעברה⁶¹: אם עד שלא
נגמר דינה נתעברה, וילדה קדם גמר דין - וילדה
מתור⁶²; ואם ילדה אחר גמר דין - וילדה אסור⁶³,
שהעבר ירף אמו הוא⁶⁴. ואם נתעבר וילד זה

חישוב דמי הנזק. 25) לפני הנגיחה. מחירה או גבוה גם
בגלל העובר וגם בגלל עצמה, שנראית משובחת ובעלת
איברים. 26) לאחר שנגחו אותה ויצאו ילדיה. חישוב זה
עושה המשנה בבא-קמא מח: 27) כשהוא מועד.
28) כשהוא תם. 29) והוא מועד. 30) שלושים שקלים,
ואינו משלם דמי ולדות. 31) למעלה הלכה א, שאפילו
היתה שווה מאה מנה, משלם שלושים סלעים בלבד.

1. שור שנתפנן לבהמה ונגח את האדם, אף על פי
2. שאם המיתה פטור³² כמו שבארנו³³, אם חבל בו³⁴
3. - חייב פניק³⁵. ואם תם הוא - משלם חצי נזק
4. מגופו³⁶, ואם מועד - נזק שלם.

32) ממיתה. 33) למעלה פרק י, הלכה ט. 34) הזיזק
ולא הרגו. 35) כשם שחייב בתשלומי כופר כשהרג שלא
בכוונה, שם מד: 36) כדעת החכמים האומרים "כמשפט
הזה יעשה לו" (שמות כא, לא) "כמשפט שור בשור, כך
משפט שור באדם. מה שור בשור, תם משלם חצי נזק
ומועד נזק שלם; אף שור באדם, תם משלם חצי נזק ומועד
נזק שלם", שם לג. וראה למעלה פרק ז, הלכה ג.

ז. שור תם שהמיתה³⁷ והזיק³⁸ - דינין אותו דיני
נפשות, ואין דינין אותו דיני ממונות³⁹; ומועד
שהמיתה והזיק - דינין אותו דיני ממונות⁴⁰, וחזרין
ודינין אותו דיני נפשות. קדמו ודנוהו דיני נפשות
תחלה - חזרין ודינין אותו דיני ממונות⁴¹.

37) אדם. 38) ואחר-כך הזיק ממון. 39) שתם אינו
משלם אלא מגופו, והרי הוא נסקל. 40) ומשלם מן
העליה. 41) אף-על-פי שכבר נגמר דינו לסקילה ואין לו
בעלים. כל ההלכה הזאת כלשונה היא ברייתא שם, צ:
אמנם שם כתוב: "קדמו ודנוהו דיני נפשות, אין חזרין
ודנין אותו דיני ממונות", אולם זה מדובר - לפי רבא אליבא
דרבי עקיבא - במקרה שברח השור לאחר שדנוהו להסקל,
אבל אם לא ברח, גם אם קדמו ודנוהו דיני נפשות, חוזרים
ודנים אותו דיני ממונות.

ח. ומיהין משתלם⁴²? מן השבה שהשביח בדינתו⁴³
אחר שנגמר דינו; שפינן שנגמר דינו לסקילה אין
לו בעלים שיתחילו בנזקיו⁴⁴. דנוהו דיני נפשות
וברח - אין דינין אותו דיני ממונות⁴⁵.

42) במקרה שקדמו ודנו אותו דיני נפשות, ואחר-כך חזרו
ודנו אותו דיני ממונות. 43) מן השכר שמכניס השור
בחרישתו. 44) ולכן אי-אפשר לגבות מן הבעלים, ואף-
על-פי שבשעה שהזיק היו לו בעלים. 45) כי אפשר
לגבות רק מחרישת השור, והוא איננו. ברייתא שם צ: ולפי
פירוש רבא אליבא דרבי עקיבא שם צא. [רש"י שם מפרש
כשברחו הבעלים, אולם רבינו מפרש כשברח השור, כך
הבינו דבריו הראב"ד ומגיד-משנה].

ט. שור שהמיתה את האדם⁴⁶ והקדישו בעליו - אינו
קדוש⁴⁷; וכן אם הפקירו - אינו מפקר; מכרו - אינו
מכוור; החזירו שומר לבעליו⁴⁸ - אינה חזרה⁴⁹;

1 בְּאַחֲרֵים - כּוֹנְסִין אֶת פְּלֶם בְּכִפָּה⁶⁵ עַד שְׂיִמּוּתוֹ
2 שָׁם⁶⁶.
3 ב. אֶחָד הַחֹפֵר בּוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אוֹ הַחֹפֵר בּוֹר
4 בְּרִשּׁוֹתוֹ¹¹ וּפְתָחוֹ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים¹² אוֹ פִתַּח לְרִשּׁוֹת
5 חֲבָר¹³, אוֹ שֶׁחָפַר וּפְתַח לְרִשּׁוֹתוֹ¹⁴ וְהִפְקִיר רִשּׁוֹתוֹ¹⁵
6 וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ - הָרִי זֶה חֲטִיב¹⁶ בְּנִזְקָיו. אָבָל אִם
7 הִפְקִיר רִשּׁוֹתוֹ וּבוֹרוֹ, אוֹ שֶׁהִפְקִיר בּוֹרוֹ שֶׁבְּרִשּׁוֹתוֹ¹⁷
8 אוֹ הִקְדִּישׁוֹ - הָרִי זֶה פְטוּר. שְׁנֵאמַר: בְּעַל הַבוֹר
9 יִשְׁלֵם - מִי שֵׁישׁ לוֹ בְּעָלִים, וְזֶה הִפְקִיר; וּבִתְחִלָּה¹⁸
10 בְּרִשּׁוֹת חֲפָרוֹ¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁחָפַר בְּרִשּׁוֹתוֹ.
11

12 (11) כגון בחצירו, מקום שמותר לו לחפור שם.
13 (12) והפתח של הבור, שדרכו אפשר ליפול, נמצא ברשות הרבים. משום כך חייב בעל הבור. (13) אף על פי שהפתח נמצא ברשות היחיד, שאין רבים מצויים בה, בכל זאת חייב. (14) כלומר גם החפירה וגם הפתיחה נעשו ברשותו. (15) וכל אחד רשאי להיכנס לשם. (16) כי הוא בעל הבור, והתורה אומרת "בעל הבור ישלם", אף על פי שחפר את הבור וגם פתחו בחצירו. (17) ולא הפקיר רשותו. (18) כאשר חפר את הבור. (19) ואין לחייבו על מעשה החפירה, כשם שמחייבים את החופר ברשות הרבים על מעשה החפירה, אף על פי שאיננו בעל הבור. כל ההלכה הזאת במשנה שם מט: ובגמרא שם נ.

11 ג. אֶחָד הַחֹפֵר בּוֹר אוֹ שֶׁחָפַר מְאֲלִיו²⁰ אוֹ שֶׁחָפַרְתּוּ
12 בְּהֵמָה²¹ אוֹ חֵיה - הוֹאִיל וְהוּא חֲטִיב לְמִלְאֲתוֹ²² אוֹ
13 לְכִסּוֹתוֹ וְלֹא עָשָׂה, הָרִי זֶה חֲטִיב בְּנִזְקָיו. וְאֶחָד
14 הַחֹפֵר אוֹ הַלּוֹקֵחַ²³ אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ בְּמִתְנָה; שְׁנֵאמַר:
15 בְּעַל הַבוֹר יִשְׁלֵם - מִי שֵׁישׁ לוֹ בְּעָלִים מְקָל מְקוּם²⁴.

16 (20) ברשותו, כגון ששקעה האדמה, ובהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו מדובר, כמו בהלכה הקודמת. (21) בין אם זו בהמתו ובין אם זו בהמת חבירו. במקרה שזו בהמת חבירו, חייב בעל הבהמה בנזקי החצר, והאחריות לבור נופלת על בעל הבור ולא על בעל הבהמה, כי יכרה "איש" בור, אמרה תורה, ולא "שור", בור, וחובת הכיסוי מוטלת על בעל החצר בלבד. (22) כי זה בורו, שם מח. (23) הקונה. (24) כולל קנייה ומתנה. מקור דין זה במכילתא דרבבי שמעון בן יוחאי. שם נאמר: "... מניין לרבות את שירש ולקח ושניתן לו במתנה? תלמוד לומר בעל הבור ישלם, לרבות את שירש ולקח ושניתן לו במתנה" ובירושלמי בבא קמא פרק ה הלכה ו, לומד זה מהפסוק "או כי יכרה", כנראה מהמלה "או".

17 ד. אֶחָד הַחֹפֵר אוֹ הַמְגַלֵּה²⁵ מְקוּם שֶׁהִיא מְכֻסָּה;
18 שְׁנֵאמַר: כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר²⁶ אוֹ כִּי יִכְרֶה. וְאִם כִּסְהוּ
19 כְּרִאוּי²⁷, אָף עַל פִּי שֶׁהִתְלַעַע²⁸ מְתוּכּוֹ²⁹ וְנִפְלַל לְתוֹכוֹ
20 שׁוֹר וְמֵת - פְּטוּר³⁰; שְׁנֵאמַר: וְלֹא יִכְסְנוּ. הָא אִם
21 כִּסְהוּ - פְּטוּר³¹. כִּסְהוּ בְּדָבָר שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד בְּפָנָיו
22 שְׁנָרִים וְאִינוּ יְכוֹל לְעַמֵּד בְּפָנָיו גְּמָלִים, וְהִלְכּוּ עָלָיו
23 גְּמָלִים וְנִתְרַעַע³², וְהִלְכּוּ עָלָיו שְׁנָרִים וְנִפְלּוּ בוֹ: אִם
24 אֵין הַגְּמָלִים מְצוּיִין בְּאוֹתוֹ מְקוּם - הָרִי זֶה פְטוּר,
25 מִפְּנֵי שֶׁזֶה אֲנָס³³; וְאִם יָכוֹאוּ³⁴ שָׁם גְּמָלִים אֶפְלוּ
26 לְפָרְקִים - הָרִי זֶה חֲטִיב³⁵.

(61) כלומר שהעובר לא היה בשעת הנגיחה. (62) כי לא היה בשעת הנגיחה, וגם לא בשעת גמר הדין. (63) אף-על-פי שלא היה בשעת הנגיחה. אבל אינו נסקל, מכיון שלא היה בשעה שנגחה. (64) ומכיון שנגמר דינה של האם, ואסורה באכילה ובהנאה, גם העובר אסור. במה דברים אמורים כשנתעברה לפני גמר דין, אבל נתעברה לאחר גמר דין וילדה, הוולד מותר, מפני שגם הזכר המתור באכילה גרם לוולד, וזה וזה גורם מותר (רבינו בהלכות עבודה זרה פרק ז, הלכה יד). (65) בחדר מאסר. (66) ואין סוקלים אותם, כי הוולד האסור עצמו אינו חייב סקילה, ברייתא שם, ס.

1 יג. שׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁהוֹזְמוּ עֲדָיו⁶⁷ - פֶּלַח הַקּוֹדֵם בּוֹ
2 זָכָה⁶⁸, שֶׁהָרִי מְשַׁנְּגֵמֵר דִּינוֹ הִפְקִירוּהוּ בְּעָלָיו⁶⁹. וְאִם
3 הַעֲדָיו שֶׁבְּעָלָיו רִבְעָהוּ⁷⁰, וְהָזִים⁷¹ אֶת הַעֲדָיִם - הָרִי
4 הַשׁוֹר לְבַעְלָיו, וְהַקּוֹדֵם וּמִשְׁכוֹ לֹא זָכָה בוֹ; שֶׁפִּינֵן
5 שֶׁהַבַּעַל יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא חָטָא וְשֶׁאֵלּוּ עֲדָיו שֶׁקָּרָה
6 הֵם, וְהָרִי הוּא מִיִּתְחַלֵּל⁷² לְהַזְמֵם, לֹא הִפְקִיר.

(67) שבאו עדים והעידו על עדי הנגיחה: עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר, ולפי התורה מאמינים לעדים המזימים, ופסק-הדין של סקילה מתבטל. (68) מימרא של רבי יוחנן, כריתות כד. (69) כי האמין לעדים, וסבור היה שאין לו כלום בשור זה, מכיון שאסור בהנאה. (70) והשור חייב סקילה. (71) בעל השור הביא עדי הזמה. (72) מצפה. (73) מימרא של רבא שם.

יום שני ב' אלול ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1 נתבאר בו מה ענין הבור, ובאי זה רשות יהיה ואי זה דבר יזק בו ויהיה חייב. ואי זה היא שמירתו, וכמה שיעורו ורוב משפטי הבור וענינו.

2 א. הַחֹפֵר בּוֹר² בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים³, וְנִפְלַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר
3 אוֹ חֲמוֹר⁴ וְמֵת, אֶפְלוּ הֵיךָ הַבוֹר מְלֵא גִזּוֹת שֶׁל צִמָּר⁵
4 וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן⁶ - הָרִי בְּעַל הַבוֹר⁷ חֲטִיב לְשֵׁלֶם נִזְק
5 שְׁלֵם; שְׁנֵאמַר: בְּעַל הַבוֹר יִשְׁלֵם⁸. וְאֶחָד⁹ שׁוֹר
6 וְחֲמוֹר אוֹ שֶׁאָר מִיָּנִי בְּהֵמָה חֵיה וְעוֹף. לֹא נֶאמַר
7 שׁוֹר וְחֲמוֹר אֶלָּא בְּהוֹה¹⁰.

(2) משנה, בבא קמא נ: (3) מקום שאינו רשאי לחפור שם. (4) הדוגמא לקוחה מן התורה "וכי יפתח איש בור ... ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג). (5) הדוגמא של שמואל, שם. (6) ריפוד רך המונע חבטה, והמוות לא בא מחמת החבטה אלא מחמת ההבל (האוויר המחניק) של הבור. (7) החופר נקרא בעל הבור וחייב, מכיון שעשהו, אף על פי שאינו שלו. (8) ולא חשוב אם המוות בא מחבטה או מהבל. (9) ודין אחד. (10) דוגמא מן המציאות היום-יומית, משנה שם נד:

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (25) בור שנחפר על ידי אחר. (26) יסיר את המכסה מבור שהיה קיים כבר. (27) כיסוי שיכול לעמוד בפני שור. (28) ואינו יכול לעמוד בפני שור. (29) ולא ניכר מבחוץ. (30) כי אנוס הוא, שם נב. (31) ואינו מחוייב לבדוק את הכיסוי ולדרוך עליו ולנקוש עליו, כדי להיווכח אם התליע או לא. (32) ונתקלקל, ואינו יכול לעמוד בפני שוורים. (33) כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים, מכיוון שאין גמלים מצויים שם. (34) כלומר, ואם באו ונתרועע הכיסוי, ואחרי כן הלכו שם שוורים ונפלו. (35) כי היה צריך להעלות על דעתו, שיעברו שם גמלים, כדעת ה"איכא דאמרי" שם, נב:
- 1 ה. התליע מתוכו ונפלו בו שוורים, אף על פי
2 שהגמלים מצויין שם תמיד והרי הוא פושע
3 לגמלים³⁶ - הואיל ומחמת שהתליע³⁷ נפלו בו
4 השוורים, הרי זה פטור³⁸. וכן כל פיוצא פזה³⁹.
- (36) ולו נפלו בו גמלים היה חייב. (37) ולא שנתרועע מחמת הגמלים. (38) כי אין כל קשר בין הפשיעה ובין מיתת השוורים, שם. (39) שאין אפשרות לתלות את הנזק בפשיעה. ואין זה דומה לתחילתו בפשיעה וסופו באונס שלמעלה בפרק ד, הלכה א, כי שם לולא פשיעתו לא היה מגיע האונס (ראה תוספות כאן).
- 5 ו. המוצא בור וכסהו וחזר וגלהו - בעל הבור
6 חייב⁴⁰, וזה האחרון⁴¹ פטור. סתמו בעפר וחזר
7 והוציא את פל העפר - זה האחרון חייב⁴²; שפיון
8 שסתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון⁴³.
- (40) זה שהבור שלו, שהשאירו מגולה. (41) שכיסה וגילה. (42) שתם והוציא את כל העפר. (43) נסתלק הבור שעשה הראשון, וכשהוציא השני את העפר, הריהו חופר בור חדש וחייב, שם כט:
- 9 ז. בור של שני שתפין, ועבר הראשון ולא כסהו,
10 השני ולא כסהו - הראשון חייב⁴⁴ עד שימסר
11 דליו⁴⁵ לשני; ומשמסר דליו לשני לדלות ממנו
12 נפטר הראשון ונתחייב השני לכסותו. כסהו
13 הראשון⁴⁶, ובא השני ומצאו מגלה ולא כסהו -
14 השני חייב. ועד אימתי יהיה השני לבדו חייב?
15 עד שידע הראשון שהבור מגלה, וכדי שישפכר
16 פועלים⁴⁷ ויכרת ארזים וכסנו. וכל שימזות בו
17 תוך זמן זה - הרי השני לבדו חייב⁴⁸ בו; וכל
18 שימזות בו אחר זמן פזה⁴⁹ - שניהן חייבין לשלם,
19 שהרי שניהן פשעו בו.
- (44) כי מרגע שהראשון דלה והשאיר את הבור פתוח, נתחייב בנזק שיבוא. וזה גירסת הרי"ף ורבינו במשנה, שם, שלא כגירסה במשנתנו האומרת, "השני" חייב. (45) את הדלי לדלות מים (ואולי שימש הדלי גם כיסוי לבור, השווה לקמן הלכה ט). וזה דעת רבי אליעזר בן יעקב שם נא: (46) לאחר שנשתמש בו, משנה שם נב. (47) שיעור הזמן הדרוש לשכירת פועלים. הלכה זו היא כדעת רבי יוחנן שם.
- (48) כי הראשון בורו לשומר - כי נכנס במקום הבעלים, השווה למעלה פרק ד, הלכה ד. (51) שאין בהם דעת לשמור. (52) כראוי, שם י. (53) על ידי שקיעת העפר, והבעלים היו צריכים להעלות זאת על דעתם. (54) לתקן ולכסות את הבור. לפיכך אין זו שמירה מספקת, והבעלים חייבים.
- 20 ח. המוסר בורו לשומר - חייב בנזקיו⁵⁰. ואם מסרו
21 לחרש שוטה וקטן⁵¹, אף על פי שהיה מכסה⁵² -
22 הרי הבעלים חייבים; שהבור עשוי להתגלות⁵³, ואלו
23 אין בהן דעת⁵⁴.
- 24 ז. המכסה בורו פדליו של חברו⁵⁵, ובא בעל הדלי
25 ונטל דליו - בעל הבור חייב⁵⁶.
- (55) שלקח מבורו של חברו שלא ברשות. (56) על הנזקים שהזיק בורו המגולה, כי צריך היה להעלות על דעתו, שבעל הדלי יקח את הדלי. ואין מחייבים את בעל הדלי שיודיע לבעל הבור, שלקח את דליו, שם ל.
- 26 י. אחד החופר בור⁵⁷ או שיח⁵⁸ או מערה⁵⁹ או
27 חריץ⁶⁰. ולמה נאמר⁶¹ בור? עד שיהיה בו כדי
28 להמית⁶². וכמה כדי להמית? עמק עשרה טפחים.
29 אבל אם היה פחות מעשרה, ונפל לתוכו שור או
30 שאר בהמה חיה ועוף ומת - פטור⁶³; ואם הזקו -
31 חייב⁶⁴ בעל התקלה⁶⁵ נזק שלם.
- (57) עגול. (58) ארוך. (59) מרובעת ומכוסה בקירוי. (60) רחב ומרובע כמערה ואינה מקורה. כל הנ"ל דינם כדין בור. (61) בתורה (שמות כא, לג). (62) או בהבל או בחבטה. וסתם בור יש בו עומק של עשרה טפחים, ויש בו כדי להמית. (63) כי לא הבור המיתו. (64) כי כל בור בכל עומק שהוא יש בו כדי להזיק. (65) בעל החפירה. אין רבינו אומר: "בעל הבור", כי פחות מעשרה טפחים אין עליו שם בור.
- 32 יא. היה עמק הבור תשעה, ומהן טפח אחד מים -
33 חייב; שהטפח של מים⁶⁶ חשוב כעמק שני טפחים
34 בפישה. היה עמק שמונה, ומהן שני טפחים מים,
35 או שהיה עמקו שבעה, ומהן שלשה טפחים מים,
36 ונפל לתוכו שור וכיוצא בו ומת - אין מחייבין
37 אותו לשלם⁶⁷; ואם תפש הנזק - אין מוציאין
38 מידו⁶⁸; שהדברים האלו יש בהן ספק.
- (66) מוסיף הבל ושקול כשני טפחים יבשה. (67) בעיות שלא נפתרו, והמוציא מחבירו עליו הראייה, שם (לרבינו כאן גירסה אחרת מאשר בגמרא שלנו, ראה שם). הבעיית היא: אם גם בשניים ובשלושה טפחים מים, אומרים שמוסיפים הבל במידה כזאת שהם שקולים כנגד ארבעה ושישה טפחים יבשה, או מכיוון שהבור אינו עמוק, אין תוספת הבל כזאת. (68) כמו בכל מקרה של ספק.
- 39 יב. החופר בור עמק עשרה טפחים, ובא אחר

20 לו הִבְלִי⁸⁹, וְאִם לֹא נִחְבְּטָהּ בּוֹ הִבְהֶמְהָ וּמָתָהּ -
 21 פְּטוּר⁹⁰. הִיָּה עִמָּקוֹ יָתֵר עַל רַחְבּוֹ - יֵשׁ לוֹ הִבְלִי, וְאִם
 22 מָתָהּ בּוֹ הִבְהֶמְהָ - חֵיב אָף עַל פִּי שְׂלֵא נִחְבְּטָהּ
 23 בְּקִרְקַעִיתוֹ⁹¹.

(87) שבא מאליו ולא מצעם הבור. (88) שנחבט השור בקרקעית הבור גופו. דין זה הוא כדעת שמואל שם, נ: (89) אין האוויר שבו מזיק, מחלוקת רבה ורב יוסף שם נא: (90) כי המוות לא בא מפאת הבור. (91) כי מתה מחמת הבל הבור, שם.

24 זֹו. עֲשֵׂה תֵל גְּבוּהָ בְּרִשּׁוֹת הָרְפִים, וְנִחְבְּטָהּ בּוֹ
 25 הִבְהֶמְהָ⁹² וּמָתָהּ: אִם הָיָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים⁹³ -
 26 חֵיב לְשֵׁלֵם⁹⁴, וְאִם הָיָה פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - פְּטוּר עַל
 27 מִיַּתֵּת הִבְהֶמְהָ⁹⁵. אֲבָל אִם הִזְקָה בְּלֶבֶד - חֵיב לְשֵׁלֵם
 28 נֶזֶק שְׂלֵם, וְאִפְלוּ בְּתֵל גְּבוּהָ כֹּל שֶׁהוּא⁹⁶ אוּ בַּחֲפִירָה
 29 כֹּל שֶׁהוּא; שֶׁהִנְזֵק בְּכֹל שֶׁהוּא דָּבָר מְצוּי וְיָדוּעַ⁹⁷,
 30 וְאִין הַמִּיתָה בְּכֹל שֶׁהוּא מְצוּיָהּ, וְהָרִי הוּא כְּמוֹ
 31 אֲנָס⁹⁸.

(92) שעלתה על התל ונפלה. (93) כשיעור העומק של בור, שיש בו כדי להמית. (94) כדעת שמואל, שהתורה אמרה "ונפל", בכל נפילה שהיא חייב, ולאו דווקא לתוך עומק, שם. (95) כי המיתה אינה מצוייה בנפילה פחותה מעשרה טפחים, ולכן במקרה של מיתה בנפילה כזו, הרי זה כאנס. (96) כל גובה שהוא, כדעת תנא קמא, תוספתא שם פרק ו'; ירושלמי שם פרק א, הלכה ב. (97) ועל כן פשע בעל התל, שהיה לו להעלות על דעתו, שהתל זיק. (98) שלא היה לו להעלות על דעתו אפשרות של מיתה.

32 זֹו. וְכֵן אֵינּוּ חֵיב עַל מִיתַת הִבְהֶמְהָ בְּבוֹר אוּ עַל
 33 חֲבִיטָתָהּ בְּתֵל אֲלֵא אִם הָיְתָה הִבְהֶמְהָ קִטְנָה אוּ
 34 חֲרִשָּׁת אוּ שׁוֹטָה⁹⁹ אוּ סוּמָא אוּ שְׁנַפְלָה בְּלִילָה¹⁰⁰,
 35 אֲבָל אִם הָיְתָה פִּקְחַת וְנִפְלָה בַּיּוֹם וּמָתָהּ - פְּטוּר;
 36 שְׂזָה כְּמוֹ אֲנָס, מִפְּנֵי שְׁדָרְךָ הִבְהֶמְהָ לְרֵאוֹת וְלִסוּר
 37 מִן הַמְּכֻשׁוֹלוֹת. וְכֵן אִם נָפַל לְתוֹכוֹ אָדָם וּמָתָהּ,
 38 אֲפְלוּ הָיָה סוּמָא אוּ שְׁנַפֵּל בְּלִילָה, בֵּין שֶׁהָיָה בֶּן
 39 חוֹרֵין אוּ עֶבֶד - הָרִי זֶה פְּטוּר¹⁰¹. וְאִם הִזֵּק בּוֹ
 40 הָאָדָם אוּ הִבְהֶמְהָ הִפְקַחַת - חֵיב נֶזֶק שְׂלֵם¹⁰², כְּמוֹ
 41 שְׂפֵאֲרָנוֹ¹⁰³.

(99) שאינן בנות דעת. (100) אפילו הייתה פקחת. (101) שם, דין זה הוא גזירת הכתוב "ונפל שמה שור", ודורשים "שור" ולא אדם, כבא קמא כח: (102) טעמו של דבר, אדם אין דרכו להתבונן בדרכים. ובהמה נזהרת אמנם ממכשולים גדולים ומסוכנים ביותר, אבל לא ממכשולים קטנים. (103) בהלכה הקודמת, שחייבים על נזקי בהמה בבור פחות מ" טפחים.

42 יִי. נָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין¹⁰⁴ וּמָתָהּ - הָרִי
 43 זֶה פְּטוּר; שְׂנַאֲמַר: וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ - מִי שֶׁהַמֵּת
 44 שְׂלוֹ¹⁰⁵, יֵצֵא זֶה שֶׁהוּא אִסוּר בְּהִנָּאָה וְדִינוֹ שִׁיקְבָּר.

1 וְהַשְּׁלִימוּ לְעֵשָׂרִים, וְבֹא אַחַר וְהַשְּׁלִימוּ לְשֵׁלִשִׁים⁶⁹
 2 - כָּלֵן חֵיבִים⁷⁰. חֲפַר הָרֵאוֹן פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה⁷¹
 3 אֲפְלוּ טַפַּח, וְבֹא הָאֲחֵרוֹן וְהַשְּׁלִימוּ לְעֵשָׂרָה⁷², בֵּין
 4 שְׁחַפֵּר בּוֹ טַפַּח⁷³ אוּ שֶׁהִגְבִּיהָ בְּנֵן עַל שְׂפָתוֹ
 5 טַפַּח⁷⁴ - זֶה הָאֲחֵרוֹן חֵיב⁷⁵. סֵתֵם טַפַּח שֶׁהוֹסִיף⁷⁶
 6 אוּ שְׂפַתֵּר טַפַּח שְׂבָנָה⁷⁷ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם כְּבָר
 7 נִסְתַּלַּק מֵעֲשֵׂה רֵאוֹן⁷⁸ אוּ עֲדִין לֹא נִסְתַּלַּק.

(69) זוהי הדוגמא של הברייתא. (70) אם נפל לתוכו שור והוזק או מת, מפני שכולם שותפים בבור זה של ל' טפחים, כרב זביד בלשון ראשון, שם עמוד ב. (71) שאין בו כדי להמית. (72) ועשה אותו לבור, שיש בו כדי להמית. (73) והוסיף את הטפח מלמטה. (74) כגון שהניח אבן על שפת הבור, והוסיף מזה טפח למעלה מן הבור, דוגמא של רבא שם, נא: (75) בכלל, בין בנזקים ובין במיתה, כדעת רבנן, שם. הטעם הוא, מכיוון שהאחרון עשה בור שלא היה קיים קודם, היינו בור שיש בו כדי להמית, לפיכך הוא לבדו חייב. ואין זה דומה למקרה הקודם, שהשלימו לכ', כי שם גם קודם לכן היה בור שעשוי להמית. (76) מלמטה. (77) מלמעלה. (78) ברגע שהאחרון הוסיף את הטפח, וכל הבור ברשותו של האחרון הוא, ואם כן אפילו סתם את הטפח שלו, נשאר בור של ט' של הראשון כמקודם, והראשון חייב.

8 י.ג. חֲפַר הָרֵאוֹן בּוֹר עִמָּק⁷⁹, וְבֹא הָאֲחֵרוֹן
 9 וְהָרְחִיבוֹ⁸⁰, וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וּמָתָהּ: אִם מִחֲמַת
 10 הִבְלִי⁸¹ מֵת - הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר, שֶׁהָרִי מֵעֵט הִבְלִי⁸²;
 11 וְאִם מִחֲמַת חֲבִטוֹ⁸³ מֵת - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שֶׁהָרִי הוּא
 12 קִירֵב הִזֵּק בּוֹר זֶה⁸⁴. וְכֵן אִם נָפַל הַשׁוֹר מְאוֹתוֹ הַצַּד
 13 שֶׁהָרְחִיב הָאֲחֵרוֹן - הָאֲחֵרוֹן חֵיב, שֶׁהָרִי קִירֵב הִזֵּק
 14 בּוֹר זֶה, אָף עַל פִּי שְׂמֵת מִן הִבְלִי⁸⁵; וְאִם מִן הַצַּד
 15 שֶׁחֲפַר הָרֵאוֹן נָפַל⁸⁶ - הָרֵאוֹן חֵיב, שְׂזָה הָאֲחֵרוֹן
 16 מֵעֵט הִבְלִי.

(79) שיש בו כדי להמית. (80) והגדיל את שטח הבור ואת אפשרות הנפילה לתוכו. (81) האוויר הלא טוב שבבור. (82) כי במידה שהבור רחב יותר, האוויר שבתוכו פחות מזיק. (83) המכה שקיבל מקרקעית הבור. (84) בזה שהגדיל את שטח הבור ושטח החבטה בתוכו. כדעת רב אשי, שם נא: (85) והלא האחרון מיעט את ההבל, בכל זאת הוא חייב, כי ייתכן שלולא הרחיב את פי הבור, לא היה השור מגיע למקום פי הבור שבתחילה, ולא היה נופל לתוכו. (86) זהו פירוט לדין הראשון שבהלכה זו, שמת מחמת הבלו, האחרון פטור, ואם מחמת חבטו מת, האחרון חייב. הבדל זה בין שני הצדדים הוא כדעת ה"ש אומרים" כשם רב אשי, שם. לדעת רבינו שתי הלשונויות של רב אשי שם משלימות זו את זו, (כסף משנה).

17 יד. בּוֹר שֶׁחִיבָה עָלָיו הַתּוֹרָה - אֲפְלוּ לֹא מָתָה
 18 הִבְהֶמְהָ אֲלֵא מִהִבְלִי⁸⁷, וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר אִם מָתָה
 19 מִחֲבִטוֹ⁸⁸. לְפִיכָף, אִם הָיָה עִמָּק הַבוֹר פְּרַחְבוֹ - אִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 104) כגון שור קרבן שנפל בו מום ואפילו לאחר שנפדה.
105) שיוכל ליהנות ממנו. כל זה לשון רבא, שם נא.
- 1 יח. הִיָּה חוֹפֵר בְּבוּר, וְנִפְלָה הַבְּהֵמָה בְּתוֹךְ הַבוּר
2 מִקּוֹל הַחֲפִירָה וְמִתָּה: אִם נִפְלָה מִלְּפָנֶיהָ - חֵיב; ¹⁰⁶
3 מֵאַחֲרֶיהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּבְעֵתָהּ. וְחִזְרָה עַל עֵקֶבָה לְאַחֵר
4 וְנִפְלָה¹⁰⁷ וְמִתָּה - פְּטוּר; שֶׁנֶּאֱמָר: וְנִפַּל - עַד שִׁיפַל
5 דְּרָךְ נִפְלָה¹⁰⁸. נִפְלָה לְפָנֶיהָ מִקּוֹל הַחֲפִירָה חוּץ
6 לְבוּר וְמִתָּה - אֵין בֵּית דִּין מְחַיְבִין אוֹתוֹ¹⁰⁹; וְאִם
7 תִּפְסַח הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין מִדּוֹ. וְאִם נִפְלָה לְאַחֲרֶיהָ
8 חוּץ לְבוּר וְמִתָּה אוֹ הִזְקָה - בְּעַל הַבוּר פְּטוּר¹¹⁰.
- 106) שנבהלה. 107) לתוך הבור. 108) זוהי נפילה על
הפנים ולא על העורף. 109) כי הבהמה מתה מחבטה
בקרעק רשות הרבים ולא בקרעק של הבור ולא בהבלו.
110) לדעת הכול, שם.
- 9 יב. שוֹר שֶׁדָּחַף בְּהֵמָה לְתוֹךְ הַבוּר וְמִתָּה: אִם מוֹעֵד
10 הוּא - בְּעַל הַבוּר מְשַׁלֵּם מִחֻצָּה, וּבְעַל הַשּׁוֹר
11 מִחֻצָּה¹¹¹; וְאִם תָּם הוּא - בְּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם רְבִיעַ
12 מִגּוּפוֹ¹¹², וּבְעַל הַבוּר מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים¹¹³ מִן
13 הַיָּפֶה שֶׁבּוֹנֵקְסוֹ. שֶׁבְּעַל הַנְּבִלָה אוֹמֵר לְבְּעַל הַבוּר:
14 פָּחַת נְבִלָה¹¹⁴ זוֹ יֵשׁ לִי אֶצְלְךָ¹¹⁵; אִף עַל פִּי שְׁהִיא
15 גְּדוּלָּה וּפְקָחַת¹¹⁶, בֵּין שֶׁנִּדְחָפָה הָרִי זוֹ כְּמִי שֶׁנִּפְלָה
16 בְּלִילָה¹¹⁷; כֹּל שֶׁאֵנִי יוֹכֵל לְהוֹצִיא מִבְּעַל הַשּׁוֹר אֵנִי
17 מוֹצִיא¹¹⁸, וְהִשָּׂאֵר אֶתָּה חֵיב לְשַׁלְּמוֹ.
- 111) כי שניהם המיתוהו. כדעת רבי נתן שם.
112) שאילו השור לברו היה ממת, היה משלם חצי נזק
מגופו, עכשיו שיש לו שותף, גם התשלום הוא למחצה,
דהיינו רבע הנזק מגופו. 113) במקום חצי.
114) ההפרש בין מחיר הבהמה בחיים לבין מחירה לאחר
מיתה. 115) כי בהמה שלי נמצאה מתה בתוך בורך,
ואתה אחראי לכל הנזק. 116) ואמרנו בהלכה טז, שאם
נפלה ביום ומתה, בעל הבור פטור. 117) כי אין מקום
לנימוק הקודם "שדרך הבהמה לראות ולסור מן
המכשולות". 118) ומבעל השור אי אפשר להוציא יותר
מרבוע. כל הטענה הזאת של הניזק כלפי בעל הבור מובאת
בגמרא, שם, שם.
- 18 ב. וְכֵן הַמַּנִּית אֵינֶן עַל פִּי הַבוּר¹¹⁹, וְכֹא הַשּׁוֹר וְנִתְקַל
19 בָּהּ, וְנִפַּל לְבוּר וְנִתְ - הַמַּנִּית אֶת הָאֵבֶן מְשַׁלֵּם
20 מִחֻצָּה¹²⁰, וּבְעַל הַבוּר מִחֻצָּה.
- 119) על שפת הבור. 120) כי הוא ובעל הבור המיתוהו.
אין בעל האבן יכול להטיל את כל האחריות על בעל הבור
בטענה, שלולא הבור לא הייתה האבן גורמת נזק לשור,
כי בעל הבור יכול לענות: לולא נתקל באבן, לא היה נופל
בבור. על כן מידת אחריותם שווה, וכל אחד משלם חצי
הנזק.
- 21 כ.א. וְכֵן שוֹר שֶׁל הַדְּיוּט וְשֶׁל הַמְּקַדְשִׁין¹²¹
22 שֶׁנֶּגְחָה בְּאָחֵד: אִם תָּם הוּא זֶה שֶׁל הַדְּיוּט - מְשַׁלֵּם
- חֲצִי נֶזֶק¹²², וְאִם מוֹעֵד - נֶזֶק שְׁלֵם. שֶׁהַנֶּזֶק אוֹמֵר
לוֹ: כֹּל שֶׁאוֹכֵל לְהוֹצִיא מִזֶּה אוֹצִיא, וְהִשָּׂאֵר מִמֶּךָ;
וְזֶה הוֹאֵל וְהִקְדֵּשׁ הוּא וּפְטוּר, אֶתָּה תְּשַׁלֵּם לִי
הַכֹּל¹²³.
- 121) שלא נפדה, או שאין לו פדיון, כגון בכור בעל מום.
122) ואין שותפות של הקדש מועילה לו כלום, מכיוון
שאי אפשר לגבות ממנו בדין. 123) כי כל אחד משני
השותפים אחראי לנזק כולו, כדעת רבא שם נג.
- כב. מִי שֶׁהִיָּה חוֹפֵר בּוּר בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְנִפַּל עָלָיו
שוֹר וְהָרְגוֹ - בְּעַל הַשּׁוֹר פְּטוּר¹²⁴. וְאִם מֵת הַשּׁוֹר -
נוֹטֵל בְּעַל הַשּׁוֹר דְּמֵי שׁוֹרוֹ מִיּוֹרְשֵׁי בְּעַל הַבוּר¹²⁵.
- 124) כי חופר הבור פשע, ואין השור נסקל, כי לא נתכוון
להזיק, בבלי ערכין ז. ראה למעלה פרק י, הלכה ט.
125) אף על פי שזהו חוב בלי שטר גובה מן היורשים,
בהתאם לדעתו בהלכות מלווה ולווה סוף פרק יא.
- פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר**
- 1) נתבארו בו הדברים שבעל הבור פטור מנזיקה, ונזכרה
בו תולדת הבור והוא המניח תקלה כזכור שם, ונתבארו בו
פרטי משפטי תולדה זו בשלימות, ונמשך לזה ביאור
הדברים שאדם מורשה לעשותן ברשות הרבים, וכיצד יעשה
אותם, ומה שאינו ראוי לעשותם שם, ומשפט הרבים עם
היחיד בכל מה שהוא ברשותם או על רשותם וכיצד בזה.
- א. פְּלִים שֶׁנִּפְּלוּ לְבוּר² וְנִשְׁתַּבְּרוּ - בְּעַל הַבוּר פְּטוּר;
שֶׁנֶּאֱמָר: וְנִפַּל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³
לְמִדּוֹ: שׁוֹר - וְלֹא אָדָם⁴, חֲמֹר - וְלֹא פְּלִים⁵. אֶפְלוּ
נִפַּל שׁוֹר בְּכִלְיוֹ⁶, וּמֵת הַשּׁוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ פְּלִיו - חֵיב
עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוּר עַל הַפְּלִים.
- 2) משנה בבא"קמא יב. 3) ששמע תלמיד מפי רבו בעל-
פה, ורבו מרבו עד משה רבינו. 4) אם אדם נפל לבור
ומת, בעל הבור פטור. 5) וכל שאינו בעל חיים, נכלל
בדין כלים ופטור, שם נג: 6) כגון העול והמחרישה, ולא
כמו בדין הראשון שנפלו כלים בלבד.
- ב. הַבוּר מֵאֲבוֹת נִזְיָקִין⁷ הוּא, וְתוֹלְדוֹתָיו⁸ כְּמוֹהוּ
מוֹעֵדִין מִתְּחִלָּתָן⁹. וְכָל הַמַּנִּית תִּתְּקֶלָה¹⁰ - הָרִי זוֹ
תוֹלְדַת הַבוּר¹¹. וְאִם הִזִּק בָּהּ אָדָם¹² אוֹ בְּהֵמָה -
מְשַׁלֵּם זֶה שֶׁהַנִּית הַתִּתְּקֶלָה נֶזֶק שְׁלֵם¹³, בֵּין הַפְּקִיר
הַתִּתְּקֶלָה בֵּין לֹא הַפְּקִירָה¹⁴; וְאִם הִזִּקוּ בָּהּ פְּלִים -
פְּטוּר¹⁵.
- 7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה, הכוללים בתוכם שאר
נזיקין שהם תולדות. שם ב. 8) הנזיקין הדומים לבור.
9) וחייבים לשלם נזק שלם, אף כשהזיקו בפעם הראשונה.
10) ברשות הרבים. 11) שם כח: 12) בור בנזקי אדם
חייב, כי התורה מיעטה את האדם רק במקרה שמת, שם.
וכן פסק רבינו למעלה בפ"ב הי"ז. 13) כדין בור.
14) דינה כבור ולא כממונו, דעת שמואל שם, שם.
15) שם.

לעובר אלא לדרוך על הכדים, דוגמא של רב, שם. (42) מפני שהטענה, "היה לו להסתכל" נופלת: באפלה - אי אפשר לראות, ובמילא כל הדרך כדים, אי אפשר לעבור, ואפילו יתבונן בדרך, כלי שישבור כד. (43) מכיון שבגלל האפלה או משום שהדרך חסומה בכדים נתקל אין להאשימו, ולפיכך יש לחייב את בעל הכד.

ז. נשפרה פדו ברשות הרבים⁴⁴, והחלק אחד במים⁴⁵ או שלקה בחרסיה - פטור⁴⁶ מדיני אדם, לפי שאנוס הוא⁴⁷; וחיב דיני שמים⁴⁸, מפני שלא סלק החרסים. והרי החרסים והמים כהפקר⁴⁹, ולא הפקיר אלא אחר שאנוס⁵⁰, ולפיכך פטור⁵¹. ואם נתפנו לזפות בחרסיה⁵², והזק בהן אחר - חיב⁵³. והוא הדין לנפלה גמלו⁵⁴ ולא העמידה⁵⁵ וכל פיוצא בה. ואם הזקו פלים בכל אלו⁵⁶ - פטור⁵⁷, בין הפקיר בין לא הפקיר, כמו שבארנו⁵⁸.

(44) משנה שם, כת. כגון שנתקל במשהו, ומתוך כך נשבר הכד. (45) וניזוק. (46) כדעת ר' יהודה שם. (47) כי לא שבר את הכד בכוונה, אלא נשבר לאחר שנתקל במשהו. (48) כדעת החכמים שם, כת. (49) כי בדרך כלל אדם מפקיר אותם. (50) ואין זה דומה לדין הפקיר הכד שלמעלה בהלכה ה. (51) אבל אם שבר את הכד בכוונה, אפילו הפקיר את חרסיו חייב, כלמעלה הלכה ה; שם כת: (52) שם כת. (53) כי החרסים הם כבור. (54) ברייתא שם כת: (55) והפקירה והזק בה אחר. בעל הגמל פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים, ואם לא הפקיר את הגמל והזק בה אחר, חייב משום בור. (56) במים, או בחרסים או בגמל. (57) שבור פטור בכלים, בין בשבירתם ובין בהזקם. (58) למעלה הלכה א וב.

ח. שני קדרים⁵⁹ שהיו מהלכין בדרך זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון: אם היה לראשון לעמד ולא עמד - חיב הראשון בנזקי שני, שאף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה - אינו אנוס בהיותו מטל בדרך, והרי הוא יכול לעמוד⁶⁰; ואם לא היה לו לעמד⁶¹ - פטור⁶², ואף על פי שלא הזהיר⁶³ לזה שנתקל בו, מפני שהוא טורד בנפשו⁶⁴.

(59) מוכרי קדירות, משנה שם לא. (60) ועל כן הוא חייב כבור, כי הרי גופו אינו הפקר, שם. (61) פירוש: לא הספיקה השעה לעמוד. (62) כי אנוס הוא. (63) ואפשר לחייב אותו על שלא הזהיר, בכל זאת פטור. (64) דעת רבי יוחנן שם.

ט. במה דברים אמורים שהוא חיב בנזקיו של שני? כשהזק גופו של שני; אבל אם הזקו פליו - פטור; ושאנו חיב על הפלים בבור, וכל תקלה⁶⁵ תולדת בור הוא, כמו שבארנו⁶⁶.

(65) כגון גופו של הראשון. (66) למעלה הלכה ב.

י. הקדרים והזוגים⁶⁷ וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה

ג. פיצד? המניח¹⁶ אבנו או ספינו¹⁷ או תבנו¹⁸ או משאו¹⁹ וכיוצא בהן ברשות הרבים, והזקו בהן בין אדם בין בהמה - חיב נזק שלם²⁰. וכן אם הגיחון ברשותו, והפקיר רשותו ולא הפקירן. נתקל בפרקע ונחבט בתקלה זו והזק בה - חיב בעל התקלה²¹. ואם הזקו פלים בכל אלו או נטפנו²² - פטור²³.

(16) תקלה שדינה כבור. (17) שם ג: (18) כדי שירקב ויעשה זבל, שם ל. (19) שהיה עייף ורצה לנוח. (20) שם כת: (21) אף-על-פי שגם הקרקע השתתפה בנוק, חייב בעל התקלה לשלם הכל, מכיון שהקרקע הפקר היא, ואינה בדין תשלומין. דין זה הוא כדעת ר' נתן, שם כת: השהה למעלה פרק יב, הלכה יט וכא. (22) כגון השופך מים ברשות הרבים ונתלכלכו כליו של אחר, שם ל. (23) כי דין המים כדין הבור, שפטור בכלים.

ד. הכניס שור²⁴ לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרביץ גללים²⁵, ונטפנו בהן פליו של בעל הבית - פטור²⁶; שהגלל זה תולדת בור הוא, ולא מצאנו בור²⁷ שחייב בו על הפלים.

(24) שם, מח. (25) צואת הבקר. (26) בעל השור. (27) אפילו אם הכלים לא נשברו אלא נטפנו בלבד, שם כת:

ה. המניח את הפד²⁸ ברשות הרבים, והלך [המהלך] ונתקל בה ושפרה - פטור, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרך²⁹ פשהן מהלכין. ואם הזק בה - הרי בעל הפד חיב בנזקיו³⁰, ואפלו הפקיר הפד³¹; שכל המפקיר נזקיו במקום שאין לו רשות³² לעשותה מתקלה³³ - חיב פאלו לא הפקירן³⁴.

(28) כדי לנוח, שם כז: (29) מפני שאדם שקוע במחשבתו וטרוד בענייניו, שם כז: (30) כי הכד דינו כבור, וחייב בנוקי אדם. (31) מחלוקת ר' יוחנן ור' אלעזר, שם כת: (32) כגון ברשות הרבים. (33) אבל אם חפר בו ברשותו, והפקיר רשותו ובורו - פטור, מכיון שבתחילה ברשות חפר, ראה למעלה פרק יב, הלכה ב. (34) והאחריות נופלת עליו, כאילו הוא עדיין בעל הבור.

ו. הגיח את הפד במקום שיש לו רשות להניחה שם, כגון מקום הקרנות³⁵ של גתות³⁶ וכיוצא בהן³⁷, ונתקל בה ושפרה - חיב³⁸; ואם הזק בה המהלך - בעל הפד פטור, מפני שהיה לו להסתכל³⁹. ואם היתה אפלה⁴⁰, או שמלא כל הדרך פדים⁴¹ - פטור⁴² על שבירתה; ואם נתקל בה - הרי בעל הפד חיב⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(35) הרחבה לפני הגיחות. (36) מקום שדורכין בו ענבים לעשות יין. (37) כגון קרנות של בית הבר, שכותשים בו זיתים כדי להוציא שמנם. במקומות אלו רשאים להניח את הכלים, כי אין די מקום בפנים הגת או בית הבר. (38) בבא-קמא כז: (39) כי ידוע שמקומות אלו מלאים כלים. (40) הדוגמא של שמואל, שם. (41) ואין מוצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני
2 בראשון, והשלישי בשני, וכל אחד מהן יש לו
3 לעמד⁶⁸ ולא עמד - הראשון חייב בנזקי גופו של
4 שני, בין שהזק בגופו של ראשון המטל בארץ בין
5 שהזק במשא⁶⁹; והשני חייב בנזקי גופו של שלישי,
6 אם הזק בגופו של שני⁷⁰, אבל אם הזק במשא של
7 שני שנפל - פטור. שהרי אומר לו השני⁷¹: בור זה,
8 שהוא משאי, אין אני הכורה אותו; שהרי ראשון
9 הפיל השני עם משאו. ואם הזהירו זה את זה - פלן
10 פטורין⁷².
- 11 67 ברייתא שם לא. לפי פירוש רבא. (68 יש לו שהות
12 ואפשרות לעמוד. 69) אם לא הפקירו, כלמעלה הלכה זו.
13 70) אפילו לא הפקירו. (71 טענה זו מביאה הגמרא שם,
לא: 72) אפילו יכול היה לעמוד ולא עמד, שם לא.
- 11 יא. נפל הראשון והיה מטל לרחב הדרך⁷³, ונתקל
12 אֶחָד בְּרֵאשׁוֹ וְאֶחָד בְּרֵגְלָיו וְאֶחָד בְּבִטְנוֹ - הָרִי הוּא
13 חַיֵּב בְּנִזְקֵי פְלִין⁷⁴, הוֹאִיל וְהָיָה לוֹ לְעֵמֵד וְלֹא עֵמֵד.
- 14 73) שם לא: (74 "ואם מחמת ראשון נפלו, ראשון חייב
בנזקי כולם", ברייתא שם לא.
- 14 יב. השופך את המים ברשות הרבים⁷⁵, והזק בהן
15 אחר - חייב בנזקיו⁷⁶; ואם נטפפו פליו - פטור⁷⁷,
16 כמו שבארנו⁷⁸. נבלעו המים בארץ⁷⁹ ונשארה הארץ
17 חלקה, והחלק ונפל והזק בקרקע - הרי זה חייב
18 בנזקיו⁸⁰.
- 15 75) משנה שם ל. (76 כי יש למים דין בור, ואין הבדל
16 אם הפקיר או לא, כי המפקיר נזקיו חייב, השוה למעלה
17 הלכה ב.ו. (77 כי בור פטור בכלים. 78) למעלה הלכה
18 א. (79) גמרא שם. (80) אף-על-פי שהזק בקרקע
והקרקע אינה שלו, כי גם הבור שבתורה הפקר הוא, ובכל
זאת חייבה התורה, אם אדם נחטב בקרקע הבור וניזוק.
הלכה זו היא כדעת שמואל, שכל תקלה, בין הפקירה ובין
לא הפקירה - דינה כבור, ראה למעלה פרק יב, הלכה יד.
- 19 יג. כל אלו⁸¹ שפותקין ביבותיהן⁸² וגורפין
20 מערותיהן⁸³ - אין להן רשות לשפך המים ברשות
21 הרבים בימות החמה⁸⁴; אבל בימות הגשמים - יש
22 להן רשות⁸⁵. ואף על פי כן⁸⁶, אם הזק אדם או
23 בהמה במים - חייבין נזק שלם⁸⁷.
- 18 75) משנה שם ל. (76 כי יש למים דין בור, ואין הבדל
19 אם הפקיר או לא, כי המפקיר נזקיו חייב, השוה למעלה
20 הלכה ב.ו. (77 כי בור פטור בכלים. 78) למעלה הלכה
21 א. (79) גמרא שם. (80) אף-על-פי שהזק בקרקע
והקרקע אינה שלו, כי גם הבור שבתורה הפקר הוא, ובכל
22 זאת חייבה התורה, אם אדם נחטב בקרקע הבור וניזוק.
23 הלכה זו היא כדעת שמואל, שכל תקלה, בין הפקירה ובין
לא הפקירה - דינה כבור, ראה למעלה פרק יב, הלכה יד.
- 19 יג. כל אלו⁸¹ שפותקין ביבותיהן⁸² וגורפין
20 מערותיהן⁸³ - אין להן רשות לשפך המים ברשות
21 הרבים בימות החמה⁸⁴; אבל בימות הגשמים - יש
22 להן רשות⁸⁵. ואף על פי כן⁸⁶, אם הזק אדם או
23 בהמה במים - חייבין נזק שלם⁸⁷.
- 18 105) אין נותנים את הטיט במים, כדי שיתרכך, מפני
שמשהה אותו ימים רבים, משנה, בבא מציעא קיח:
106) מפני שמשאיר אותן זמן רב עד שיתייבשו.
107) מערבבים אותו במים על-מנת לתתו מיד בבנין.
- 19 יז. הבונה ברשות הרבים¹⁰⁸ - המביא אבנים מביא
10 והבונה בונה¹⁰⁹. וכך שהזיקו - חייבין¹¹⁰ לשלם נזק
11 שלם.
- 18 108) לשון המשנה, שם. (109) מקבל את האבנים מיד
המביא וקובע אותן בבנין, ואל ישהה אותן ברשות הרבים.
110) כמו בהלכה טו.
- 19 יח. החוצב¹¹¹ שחצב אבן¹¹² ומסרה לסתת¹¹³, והזק
11 בה אדם¹¹⁴ או בהמה - הסתת חייב. וסתת שמסר
11 לחמר¹¹⁵ - החמר חייב. מסר חמר לכתף¹¹⁶ - הפתף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ב' אלול - ספר נזיקין - הלכות נזקי ממון קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא פשע, שהיה צריך להעלות על דעתו, שיהרסו את הכותל הרעוע. (137) בעל הקוצים פטור, שלא היה עליו להעלות על דעתו שישתרו את הכותל. ובעל הכותל הבריא, שהיה מחוייב להצניע את הקוצים לאחר הריסת הכותל, ולא הצניעם - חייב.

22 כב. חסידים¹³⁸ הראשונים היו מצניעין את הקוצים ואת הזכוכיות בתוך שדותיהן בעמק שלשה טפחים בארץ, כדי שלא תעלם המחרשה. ואחרים שורפים¹³⁹ אותם באש, ואחרים משליכים אותם לים או לנהר¹⁴⁰, כדי שלא יזק בהם אדם.

(138) אנשים העושים לפנים משורת הדין, שם. (139) כגון רב ששת, שם. (140) כגון רבא, שם.

27 כג. לא יסקל אדם¹⁴¹ מרשותו לרשות הרבים. ואין עושין חלל¹⁴² תחת רשות הרבים, ולא בורות¹⁴³ ולא שיהיו¹⁴⁴ ולא מערות¹⁴⁵, ואף על פי¹⁴⁶ שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבנים, שמא תפחת¹⁴⁷ מלמטה שלא מדעתו. והחופר בור לצרכי רבים¹⁴⁸ - מתור¹⁴⁹.

(141) לא יפנה אבניו מרשותו לרה"ר, כי הן מכשול לרבים, וגם הוא עצמו עלול להתקל בהן, שם נ: (142) אפילו אם הוא מקבל עליו אחריות לנזקים העתידיים לבוא, משנה בבא בתרא ס. (143) עגולים. (144) ארוכים. (145) מרובעות ומקורות. (146) שהכיסוי חזק, שלא כדעת ר' אליעזר המתיר במקרה זה. (147) נימוקו של תנא-קמא שם, שאף-על-פי שהמכסה כעת חזק, חוששים שיתקלקל בעתיד, ואף-על-פי שאינו רשאי לעשות זאת, אם עשה וכסה כראוי - פטור, כמבואר למעלה פרק יב בכמה הלכות (מגיד-משנה). (148) שישתו ממי הגשמים הצבורים בו. (149) בבא-קמא נ.

33 כד. אין מוציאין¹⁵⁰ זיזין¹⁵¹ וגזזטראות¹⁵² לרשות הרבים אלא אם כן היו למעלה מגמל ורוכבו¹⁵³; והוא¹⁵⁴, שלא יאפיל הדרך על בגי רשות הרבים. ואם רצה, כונס לתוך שלו¹⁵⁵ ומוציאו. פנס¹⁵⁶ ולא הוציא¹⁵⁷ - הרי זה מוציא כל זמן שירצה¹⁵⁸. אבל אינו יכול להחזיר פתלים למקומן לעולם¹⁵⁹; שפל מוצר¹⁶⁰ שהחזיקו בו רבים¹⁶¹ - אסור¹⁶² לקלקלו.

(150) כדי שלא יכשלו בהן עוברי דרך, משנה בבא בתרא ס. (151) קורות קטנות. (152) קורות גדולות הבולטות מן הבית לרשות הרבים. (153) כמו באילן בהלכה כו לקמן, שמקורה במשנה בבא-בתרא כו: כן פסק הרי"ף סוף חזקת הבתים. (154) בתנאי. (155) כונס את הכותל לתוך הקרקע שלו, ומשאיר מן הקרקע לחוץ כדי שיעור הוצאת הזיזין. (156) את הכותל. (157) את הזיזין. (158) ואין אומרים שאם לא הוציא את הזיזין מיד, ויתר עליהם ואבד זכותו, שם ס: (159) מכיון שבינתיים החזיקו רבים באותה חלקת קרקע. זוהי דעת רבי יוחנן שם. (160) דרך. (161) ברשות. (162) לבעל הדרך, דעת רב יהודה, שם.

1 חיב. מסר פתף לבונה - הבונה חיב. מסרה הבונה לזה שמתקן ישיבתה בפניו¹¹⁷ - המתקן חיב. ואם אחר שהעלוה על גבי הדימוס¹¹⁸ נפלה והזיקה, והיו עושין בקבלנות¹¹⁹ - פלן חיבין¹²⁰; ובשכירות¹²¹ - האחרון חיב¹²², וכלן פטורין¹²³.

(111) כבא מציעא קיח: (112) שערך אבנים מן החצבה. (113) הנותן צורה לאבן ומחליקה. (114) בשעה שהיתה תחת ידו של הסתת. (115) המעביר את האבנים המסותתות על גבי החמור למקום הבנין. (116) הנושא את האבנים על הכתף ומוסרן לבנאי, העומד על החומה. (117) שתהיה מונחת בדיוק במקומה הנכון בשורה אחת עם שאר האבנים. (118) שורת הבנין. (119) שקבלו עליהם לעשות את כל המלאכה, וכולם שותפים בה, ומשום כך כולם אחראים ביחד לנזק. (120) אבל כל זמן שהאבן בידי אחד מהקבלנים, הוא לבדו אחראי. (121) המקבל שכרו לפי שעות העבודה. (122) זה ששם את האבן על גבי הדימוס. (123) כי אינם אחראים למלאכה כולה, אלא כל אחד לעבודתו.

6 יט. הכתל והאילן¹²⁴ שגפלו לרשות הרבים והזיקו - פטור מלשלם¹²⁵, ואף על פי שהפקידן¹²⁶; לפי שאינן דומים לבור, שהרי אין תחלתן להזיק¹²⁷. ואם היו רעועין - בית דין קובעין לו זמן לקץ את האילן ולסתור את הכתל. וכמה הזמן? שלשים יום¹²⁸. נפלו בתוך הזמן והזיקו - פטור; לאחר הזמן - חיב, מפני ששהה אותן.

(124) משנה שם קיז: (125) כי אין בעל הכותל או בעל האילן אשם בכך. (126) ולדעת הכל, בין לרב ובין לשמואל, תקלה שהפקידוה דינה כבור. (127) וברשות בנה את הכותל או נטע את האילן, ומשום כך פטור. (128) זהו זמן בית-דין בכל מקום בתלמוד, שם קיח.

13 כ. המצניע את הקיץ¹²⁹ ואת הזכוכית, והגודר גדרו בקוצים והפרית לרשות הרבים¹³⁰, והזק אחד בהן - חיב¹³¹ נזק שלם. ואם גדר בקוצים בצמצום¹³² בתוך רשותו - פטור, לפי שאין דרך בגי אדם להתחבף בכתלים¹³³.

(129) בתוך כותל, משנה בבא-קמא ל. (130) הקוצים היו בולטים מחוץ לכותל לתוך רשות הרבים. (131) כי אסור לשים מכשול ברשות הרבים. (132) ולא יצא מחוץ לכותל כלום. (133) ולכן אין לדונו כדין נותן מכשול ברשות הרבים. טעם זה "שאין דרך בני אדם..." מובא בגמרא שם.

18 כא. המצניע קוציו¹³⁴ וזכוכיותיו בתוך פתלו של חבירו, ובא בעל הכתל וסתור את פתלו, ונפל לרשות הרבים והזיק¹³⁵: אם פתל רעוע היה - המצניע חיב¹³⁶, ואם פתל פריא הוא - בעל הכתל חיב¹³⁷.

(134) ברייתא, שם. (135) הקוצים או הזכוכית. (136) כי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 כה. לְקַח¹⁶³ חֶצֶר וְכֹה זִיזִין וְגִזְזוּטְרָאוֹת יוֹצְאוֹת
2 לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים - הַרִי זֹ בְּחִזְקָתָהּ¹⁶⁴; וְאִם נִפְלָה -
3 חִזְרָה וּבִזְנָה אֹתָהּ¹⁶⁵ בְּשִׁהֲתָהּ.

(2 בבא-קמא ס. 3) בלי רשות. (4) למקום אחר ושרפה.
5) כי אש מועדת מתחילתה. המדליק חייב, אפילו עברה
האש מרחק גדול ובלתי צפוי מראש, הואיל והדליק שלא
ברשות. (6) בין אם זה גדיש (תבואה שכבר נקצרה) ובין
אם זה קמה (תבואה שעדיין מחוברת לקרקע), ובין אם זה
קוצים בלבד, שזה נזק פעוט, על הכל הוא חייב לשלם.
7) מעיקרי נזיקין המפורשים בתורה (שם ב.).

4 כו. אֵילָן שֶׁהוּא נוֹטֵה¹⁶⁶ לְרֵשׁוֹת הַרְבִּים¹⁶⁷ - קוֹצֵץ¹⁶⁸
5 כְּדִי שִׁיהִיָה הַגָּמֵל עוֹבֵר בְּרוֹכְבוֹ¹⁶⁹. וּמִגִּיחִין מְקוֹם
6 פְּנוּי¹⁷⁰ מִשְׁתֵּי שְׂפָתוֹת הַנְּהַר¹⁷¹ כְּרֹחַב פְּתֵי הַמְּלָחִים
7 שְׂיִרְדִּין שָׁם וּמוֹשְׁכִין הַסְּפִינָה¹⁷². וְכָל אֵילָן הַנִּמְצָא
8 בְּרֹחַב זֶה - קוֹצֵץ אֹתוֹ מִיָּד, וְאִין מִתְרִין בְּכַעֲלִיו,
9 שְׁהִי מְעַבֵּב מוֹשְׁבֵי הַסְּפִינָה.

(166) בבא-בתרא כז: (167) שענפיו יוצאים לרשות הרבים.
(168) מן הענפים מלמטה. (169) מתחת לענפים העליונים,
כדעת תנא-קמא במשנה, שם. (170) מאילנות ומענפים,
בבא-מציעא קז: (171) כי פעמים באה הספינה משפת
הנהר מכאן, ופעמים משפת הנהר מכאן. (172) לצד
היבשה, ומטים עצמם באלכסון לצד היבשה.

10 כז. מִי שִׁהִיתָה¹⁷³ דֶּרֶךְ הַרְבִּים עוֹבֶרֶת בְּתוֹךְ שִׁדְהוֹ¹⁷⁴,
11 נִטְלָה¹⁷⁵ וְנִתְנָה לָהֶם מִן הַצַּד - מֵה שֶׁנִּתְּן נֶחֱן וְזָכוּ
12 בוֹ, וְזֶה שֶׁנִּטַּל לֹא זָכָה בוֹ¹⁷⁶. וְכִמְה רֹחַב דֶּרֶךְ
13 הַרְבִּים? אֵין פְּחוֹת מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה¹⁷⁷.

(173) משנה בבא-בתרא צט: (174) בדיעת הבעלים.
(175) בעל השדה לעצמו. (176) "שכל מיצר שהחזיק בו
רבים אסור לקלקלו", כלמעלה הלכה כד. (177) משנה
שם, וראה שבת צט.

פֶּרֶק אַרְבַּעַה עָשָׂר

1) נתבארו בו דיני ההבערה בשלימות. וסבת זה הסדר הוא,
שראוי להקדים נזקי בעלי החיים לנזקי הבור לפי שהם
הולכים ויוצאים לחוץ ומזיקים, ונזקיהם מצויים יותר. וראוי
להקדים נזקי הבור לנזקי האש לפי שנזקי הבור או נזקי
תולדותיו מצויים יותר. והפרק המדבר בדברים המבארים
ענייני שלשה אבות בעלי החיים והם: הקרן והרגל והשן
בכלל הם ותולדותיהם ראוי להיותו ראשון, כי יש להקדים
כללים לפרטים, ואחר-כך יש לבאר פרטי כל אחד מהם.
והתחיל רבינו בפרק שני בביאור תולדות השן והרגל לפי
שהן מועדות מתחלתן ונזקיהם מצויים יותר. ויש להקדים
הרגל לשון, לפי שידוע שאין חיוב השן והרגל אלא ברשות
הניזק, ואם-כן בהמצא נזק השן כבר קדם לו הרגל. ר"ל
שכבר נכנסה הבהמה ברשות הניזק. ואחר ביאור זה במעט
עיון תתבאר למבין סיבת סדר כל הלכות אלו.

14 א. הַמְּדֻלֵּק² בְּתוֹךְ שִׁדְהַ חֲבֵרוֹ³, וְעֵבֶרָה הַדְּלָקָה⁴
15 [וְהִזְיקָה] - חֲזֵב לְשֵׁלֶם נֹזֵק שְׁלֵם⁵; שְׁנֵאֲמַר: פִּי תִצֵּא
16 אֵשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֵאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקֶּמֶה וְגוֹמֵר,

(19) משנה שם סא. (20) במדה שהדליקה גבוהה יותר,
צריכה גם הגדר להיות גבוהה יותר. (21) שהאש נאחזת
בהם בקלות. (22) נוקבת ושורפת בלי שלהבת גדולה,
מלשון "אש קדחה באפי" (דברים לב, כב). זוהי גירסת
רבינו חננאל ופירושו, וראה אוצר הגאונים לבבא-קמא
עמוד 63. זוהי גם גירסת רבינו. בגמרא שלנו הגירסא
"קולחת". [המשנה קובעת גובה של ארבע אמות, ובגמרא
אומר רב שגובה זה מספיק "בקודחת" או "בקולחת",
והלכה כמותו נגד דעת שמואל, בניגוד לכלל שהלכה

הַרוּחַ⁵² - חַיִּב; שֶׁהָיָה הוּא גֵרָם⁵³, וְכָל הַגּוֹרֵם לְהַזִּיק
מִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבַּנְּכֹסִים, כִּשְׂאֵר כָּל
הַמַּזִּיקִין⁵⁴.

44) המשך המשנה שם. 45) אש. 46) אחרי שהראשון הביא את האש. 47) כי בלי העצים היתה האש נכבית, והראשון לא עשה כלום. 48) תמיד חייב האחרון, מהטעם הקודם. 49) והראשונים פטורים, אם האש לא היתה מתלבה מאליה. 50) ואפילו אם דרכה לבוא לעתים לא רחוקות כל כך. 51) שהרי זה אונס, כי לא היו צריכים להעלות על דעתם, שתבוא רוח שאינה מצויה. ומובן שזה רק כשבאותה שעה לא היתה מנשבת רוח שאינה מצויה. כך פירש הירושלמי את המשנה "ליבתה הרוח כולן פטורין", שמדובר ברוח שאינה מצויה. 52) ברייתא שם, ס. 53) שהרי בלעדו היתה האש נכבית, ועל כן הוא חייב. 54) שן, רגל ובור שבעל המזיק חייב, משום שגרם לנזק ע"י חוסר שמירה. [הברייתא "ליבה ולבתה הרוח" מבחינה בין שני מקרים: אם יש בליביו כדי ללבותה חייב, ואם לאו פטור. רבינו סתם, ומשמע שבכל מקרה חייב, ועל זה משיג עליו הראב"ד, אולם רבא שם מפרש, שהבדל זה קיים רק במקרה שהרוח שלבתה היתה רוח שאינה מצויה, ועל כן אם אין בליביו כדי ללבותה פטור, כי לא היה צריך להעלות על דעתו, שתבוא רוח שאינה מצויה, אולם ליבה ולבתה רוח מצויה, אף-על-פי שבלי הרוח היתה האש כבה מאליה - חייב, כי הרי הוא יודע על קיום הרוח המצויה, ויכול לדעת מראש שאם גם הוא ילבה תפרוץ דליקה ותזיק. ודברי רבינו כאן נאמרו ברוח מצויה (ראה מגיד-משנה)].

ח. אֵשׁ⁵⁵ שֶׁיִּצְאָה וְאֶכְלָה עֵצִים אוּ אֲבָנִים⁵⁶ אוּ עֵפָר⁵⁷
- חַיִּב לְשֵׁלֵם; וְשֶׁנֶּאֱמַר: וּמִצְאָה קִצִּים⁵⁸ אוּ הַשְּׂדֵה⁵⁹.
אֶכְלָה גְדִישׁ⁶⁰ וְכִיּוֹצָא בוֹ, וְהָיוּ פְּלִים טְמוּנִים בְּתוֹךְ
הַגְּדִישׁ: אִם הָיוּ כְּגוֹן מוֹרִיגִים⁶¹ וְכִלֵּי בְּקָר⁶² וְכִיּוֹצָא
בְּהֵן מְדַבְּרִים שֶׁדָּרְךָ אֲנָשֵׁי הַשְּׂדֵה לְטַמֵּן בְּגָדִישׁ -
חַיִּב לְשֵׁלֵם⁶³; הָיוּ בְּגָדִים וְכִלֵּי זְכוּכִית⁶⁴ וְכִיּוֹצָא בְּהֵן
- פְּטוּר עַל הַפְּלִים⁶⁵.

55) משנה שם ס. 56) אף-על-פי שאינן נשרפות כליל כמו עצים. 57) כגון לחכה נירו (חריש שלא נזרע) ונתקלקל. 58) הנשרפים כליל. 59) הקרקע שאינה נשרפת כליל. 60) התבואה שנערמה לאחר הקציר, משנה שם סא: 61) לוח בעל שיני ברזל, שבו דשים את התבואה. 62) כגון מרדעת של חמור ועול בקר. 63) כי בעל הגדיש לא שינה ממנהגו של עולם, ועל המדליק לדעת שכלים כאלו נמצאים בגדיש. 64) שאין דרכם להמצא בגדיש. 65) שלא היה עליו להעלות על הדעת, שכלים אלו נמצאים בגדיש. ומשערים את מקום אותם הכלים כאילו היה מלא תבואה ממין הגדיש. הלכה זו היא כדעת החכמים, ולפי פירוש רבא בגמרא שם.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁶⁶ בְּמִדְּלִיק בְּתוֹךְ שְׂדֵה
חִבְרוֹ⁶⁷; אֲבָל בְּמִדְּלִיק בְּתוֹךְ שְׁלוֹ וְעִבְרָה לְשְׂדֵה
חִבְרוֹ - פְּטוּר עַל כָּל הַפְּלִים הַטְּמוּנִים⁶⁸ בְּגָדִישׁ. אֲבָל

כשמואל דיני ממונות. ולפלא, למה רבינו אינו מזכיר כלל את השיעור של ארבע אמות. 23) אין לה שיעור, כי האש הולכת ומתקדמת בלי הרף. 24) בברייתא שם, סא. "אפילו עד מאה מיל".

ד. נִפְלָה דְּלָקָה בְּחִצְרוֹ²⁵, וְנִפְלָה גְּדֵר שְׁלֵא מְחַמַּת
הַדְּלָקָה²⁶, וְעִבְרָה הַדְּלָקָה בְּחִצְרָה אַחֲרָתָה, אִם הָיָה
יָכוֹל לְגַדֵּר הַגְּדֵר שֶׁנִּפְלָה וְלֹא גְּדָרוֹ - חַיִּב²⁷. לְמָה
הַדְּבָר דּוּמָה?²⁸ לְשׁוּרוֹ שֶׁיִּצְאָ²⁹ וְהַזִּיק, שֶׁהָיָה לוֹ
לְשִׁמְרוֹ וְלֹא שִׁמְרוֹ.

25) פרצה שריפה מחמת האש שהצית בעל החצר, שם כג. 26) אילו נפלה מחמת הדליקה היה חייב, אפילו לא היתה לו שהות להקים את הגדר שנפלה, מכיון שהוא אשם בכך, שלא הרחיק כראוי. 27) אף-על-פי שאין להאשים אותו על האש שהדליק, חייב הוא על שלא שמר על האש שלו שלא תזיק. 28) השוואה זאת מובאת בגמרא, שם. 29) שהכניסו לדיר ולא נעל הדלת כראוי, שהוא חייב.

ה. הַשּׁוֹלֵחַ³⁰ אֶת הַבְּעֵרָה³¹ בִּיד חֵרֶשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן³²
- פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם³³ וְחַיִּב בִּידֵי שְׂמִים³⁴. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים?³⁵ שֶׁמָּסַר לָהֶן גַּחְלַת וְלַבּוּהָ³⁶, שֶׁדָּרְךָ
הַגַּחְלַת לְהַכְּבֹות מֵאֵלֶיהָ קֹדֶם שֶׁתַּעֲבֹר וּמִדְּלִיק; אֲבָל
אִם מָסַר לָהֶן שְׁלֵחֶבֶת³⁷ - חַיִּב³⁸, שֶׁהָיָה מְעַשְׂוֹ
גְּרָמוֹ³⁹.

30) משנה שם נט: 31) אש, חומר בוער. 32) שאינם בני-דעת. 33) אם החרש, השוטה או הקטן שרפו גדיש, פטור השולח, כי הוא לא שרף. 34) כי גם הוא אשם במידה מסויימת בנזק זה. 35) שפטור מדיני אדם. 36) החרש, השוטה או הקטן נפחו בה והגדילו את הלהבה, ולולא זה היתה גחלת כבה מאליה. 37) כגון אבוקה דולקת. 38) אף בדיני אדם. רבינו פסק כדעת חזקיה ולא כר' יוחנן, משום שחזקיה היה רבו של ר' יוחנן, שם. 39) והריהו כאילו שם בעצמו את השלהבת במקום הגדיש.

ו. שְׁלַח⁴⁰ אֶת הַבְּעֵרָה בִּיד פֶּקֶם - זֶה הַפְּקֵם שֶׁהִבְעִיר
חַיִּב לְשֵׁלֵם⁴¹, וְהַשּׁוֹלֵחַ פְּטוּר⁴². וְכֵן אִם הֵנִיחַ שׁוֹמֵר
לְשִׁמְרוֹ הַבְּעֵרָה - הַשּׁוֹמֵר חַיִּב⁴³.

40) משנה, שם. 41) כי הוא בר דעת ואחראי למעשיו. 42) אף-על-פי שלמדנו ששלוחו של אדם כמותו, זה רק בדבר מצוה או בדבר רשות, אבל לא בדבר עבירה, ואין לזקוף את מעשה העבירה על חשבון השולח, ומפני כך השולח פטור, אפילו מסר שלהבת ועצים ביד הפקח. 43) שהשומר נכנס במקום הבעלים. השווה למעלה פרק ד, הלכה ד.

ז. אֶחָד⁴⁴ הִבִּיא אֶת הָאוּר⁴⁵ וְאֶחָד הִבִּיא אֶת הָעֵצִים⁴⁶
- הַמִּבִּיא אֶת הָעֵצִים חַיִּב⁴⁷. אֶחָד הִבִּיא אֶת הָעֵצִים
וְאֶחָד הִבִּיא אֶת הָאוּר - הַמִּבִּיא אֶת הָאוּר חַיִּב⁴⁸. בָּא
אֲחֵר וְלָפָה - הַמְּלַפֵּה חַיִּב⁴⁹. לִפְתּוֹ רוּחַ שְׁאִינָה
מִצּוּיָה תִּמְיֵד⁵⁰ - הָרִי כִּלְזָן פְּטוּרִין⁵¹. לָפָה וְלִפְתּוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מְשַׁלֵּם הוּא שְׁעוֹר מְקוֹם הַפְּלִים⁶⁹, וְרוֹאֵין אוֹתוֹ
2 כְּאִלּוּ הוּא מְלֵא גְדִישׁ שֶׁל חֲטִים אוֹ שֶׁל שְׁעוֹרִים⁷⁰.

82) משנה שם סא: (83) כל כלי שיאמר בעל הבית שהיה בבית ויתבע תשלומו. (84) כשהוא נשבע, יאחזו בידו חפץ קדוש, כגון ספר תורה. (85) בניגוד לכלל "נשבע ויוצא פטור", שאין בכוח השבועה לחייב ממון. (86) חכמי תורה שבעל-פה הראשונים. (87) בהלכות חובל ומזיק פרק ז, הלכה יז. דין הניזק כדין הנגזל, שחכמינו תיקנו "נשבע ונטול". (88) שיש לשער שהיו לו, שהולמים את מצבו הכלכלי, דעת רב אשי, שם סב. (89) רגיל. (90) כגון אדם נאמן, ובני אדם רגילים להפקיד אצלו חפצים יקרים.

יג. גְּמַל שֶׁהוּא טְעוֹן פִּשְׁתָּן⁹¹ וְעוֹבֵר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְנִכְנַס פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת⁹² וְזָלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל הַחֲנוּת, וְהִדְלִיק אֶת כָּל הַבִּיָּרָה⁹³ - בְּעַל הַגְּמַל חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהִרְבֶּה בְּמִשְׁאָו⁹⁴. בֵּין שְׁעֵמְדָה הַבְּהֵמָה⁹⁵ בֵּין שֶׁלֵּא עֲמְדָה⁹⁶. הַנִּיחַ הַחֲנוּתִי גֵרֹו מִבְּחוּץ⁹⁷ - הַחֲנוּתִי חֵיב אֵף בְּדָמֵי פִּשְׁתָּן⁹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהַנִּיחַ גֵרֹו מִבְּחוּץ⁹⁹. וְאִפְּלוּ גַר חֲנֻכָּה¹⁰⁰ הִיָּה לוֹ לִישֵׁב לְשִׁמְרוֹ¹⁰¹.

91) משנה בבא-קמא סב: (92) מכיון שמעטן הפשתן היה גדול מדי. (93) בנין גדול. (94) בעל הגמל פשע, מפני שהטעין משא יותר משיעור רוחב רשות הרבים. טעם זה מובא בגמרא שם, כב: (95) שהוסיף פשע על שלא מיהר להרחיק אותה מן המקום. (96) אלא בעברה הדליקה את הבית, גמרא שם כב. (97) ובגלל זה נדלק בו הפשתן. (98) נוסף על חיוב בדמי הבירה, אם איננה של החנוני. (99) דבר האסור לו לעשות. גם טעם זה מובא בגמרא שם כב: (100) שרשאי להניחו בחוץ משום מצוה. (101) ולפיכך הוא חייב, כדעת תנא-קמא, ולא כרבי יהודה האומר "בגר חנוכה פטור", שם סב:

יד. הַפּוֹפֵף¹⁰² קָמְתוֹ¹⁰³ שֶׁל חֲבֵרוֹ לְפָנָי הָאֵשׁ¹⁰⁴ עַד שֶׁתְּדַלֵּק, אִם אֵין הָאֵשׁ מַגְעַת לָהּ אֶלֶּא בְרוּחַ שְׁאִינָהּ מְצוּיָה¹⁰⁵ - פְּטוֹר מְדִינֵי אָדָם¹⁰⁶ וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם¹⁰⁷. וְהַטּוֹמֵן קָמְתוֹ¹⁰⁸ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּעֶפְרָר¹⁰⁹ אוֹ בְּתַבָּן¹¹⁰, וְעֵבְרָה הָאֵשׁ¹¹¹ וְאֶכְלָה אוֹתָהּ - הֲרִי הַטּוֹמֵן פְּטוֹר מְדִינֵי אָדָם¹¹² וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם¹¹³, מִפְּנֵי שֶׁהַמְדְּלִיק אֶת הָאֵשׁ פְּטוֹר עַל הַטּוֹמֵן¹¹⁴.

102) שם נה: (103) תבואתו, המחוברת לקרקע. (104) לצד האש. (105) לעתים קרובות. (106) כי זה מעין אונס, שלא עלה בדעתו שתבוא רוח שאינה מצויה. (107) כי לולא הכפיפה לא היתה האש מגעת, אף ברוח שאינה מצויה, שם נו. (108) דברי רב אשי שם. (109) המגן בפני אש. (110) המגביר את סכנת האש. (111) שהדליק אחר. (112) כי הוא לא הדליק את האש, ולא שרף את הקמה. (113) כי לולא טמן, היה בעל הקמה גובה דמי הקמה מן המדליק את הדליקה. (114) למעלה הלכה ט.

טו. אֵשׁ שֶׁעֵבְרָה וְהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם וְחָבְלָה בּוֹ - הֲרִי

66) שחייב על הכלים הטמונים בגדיש. (67) מכיון שלא ברשות הדליק. (68) אפילו על אלה שדרכם לטמנם בגדיש, כי כתוב בתורה "או הקמה" (שמות כב, ד), ודרשו החכמים "מה קמה בגלוי, אף כל בגלוי". ולשון הפסוק "כי תצא אש", משמע במדליק בתוך שלו, שם ס. (69) גודל המקום שהכלים תופסים. (70) אם הגדיש היה של שעורים. דין זה מכיון גם למדליק בתוך שדה חבירו, שפטור על בגדים וכלי זכוכית, כמו שכתבנו בהלכה הקודמת.

י. הַמְדְּלִיק בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, וְיִצְאָה הָאֵשׁ וְנִאֶכַּל הַגְּדִישׁ, וְהִיָּה גְדִישׁ כְּפוֹת לוֹ⁷¹ וְעָבַד סְמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרַף עִמּוֹ - חֵיב⁷²; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם⁷³ לַעֲשׂוֹת בְּגֵדִישׁ. הִיָּה עָבַד כְּפוֹת וְגֵדִישׁ סְמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרַף עִמּוֹ - פְּטוֹר⁷⁴.

71) קשור לו, משנה שם, סא: (72) על הגדי. מן הפסוק "או הקמה", דורשים החכמים "כל בעלי קומה", כלומר גם בעלי החיים, שם ס. (73) והיה צריך להעלות על הדעת, ואף-על-פי-כן פטור על העבד, כי היה עליו לברוח. (74) מפני שהמדליק חייב מיתה על שריפת העבד, וכל המחוייב מיתה, פטור מכל חיוב ממון הקשור במעשהו זה. כלל זה ידוע בתלמוד בשם: "קים ליה בדרכה מיניה". ואפילו במקרה שאין בית-דין ממתים אותו, כגון בשוגג או שהודה מעצמו ואין עדים, פטור מממון.

יא. הַמְשַׁאֵיל⁷⁵ מְקוֹם לְחֵבְרוֹ, וְהַגְּדִישׁ⁷⁶ בּוֹ וְהַטּוֹמֵן בּוֹ פְּלִים, וְהִדְלִיק הַמְשַׁאֵיל וְשִׂרַף הַגְּדִישׁ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלֶּא דְמֵי גְדִישׁ בְּלִבְדוֹ⁷⁷. הַשַּׁאֵילוֹ מְקוֹם לְהַגְּדִישׁ חֲטִים וְהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים, אוֹ לְהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים וְהַגְּדִישׁ חֲטִים⁷⁸, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ חֲטִים⁷⁹ וְחָפֶם בְּשְׁעוֹרִים⁸⁰, אוֹ שֶׁהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים וְחָפֶם בְּחֲטִים⁸¹ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלֶּא דְמֵי שְׁעוֹרִים בְּלִבְדוֹ.

75) שם סב. (76) עשה גדיש. (77) כי השאיל את המקום לגדיש בלבד. (78) משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים ששויים יותר משעורים, מכיון שלא נתן רשות להגדיש חטים. (79) לאחר שקיבל רשות לכך. (80) וכיסם בשעורים. הדין הוא, שהוא משלם דמי שעורים בלבד, אף-על-פי שנשרפו חטים שנגדשו ברשות. הטעם הוא, שהמשאיל יכול לטעון: ראיתי שעורים בלבד, ועל כן לא נזחרתי כל כך. (81) אם השאיל להגדיש שעורים, מובן מאליו שישלם דמי שעורים בלבד, ואם השאיל להגדיש חטים והגדיש שעורים וחיפם בחטים, גם כן הדין שישלם דמי שעורים בלבד, ואת מקום החטים - דמי חטים.

יב. הַמְדְּלִיק אֶת הַבִּיָּרָה⁸² שֶׁל חֲבֵרוֹ - מְשַׁלֵּם כָּל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ; שֶׁפֶן דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ כָּל פְּלִיָּהּ וְכָל חֲפְצֵיהֶם בְּבֵתֵים. וְכָל שִׁטְעָן בְּעַל הַבִּיָּרָה⁸³ - הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע בְּנִקְיִת חֲפִיץ⁸⁴ וְנוֹטְלָה⁸⁵. וְשִׁבְעָה זֶה מְדַבְּרִי סוֹפְרִים⁸⁶, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁸⁷. וּבְלִבְדוֹ שִׁטְעָן דְּבָרִים

1 המבועיר חייב 115 בנזקיו ובשבתו¹¹⁶ ובכפרויו
 2 ובצער¹¹⁷ ובכשתו¹¹⁸, כאלו הזיקו בידו; שאף על
 3 פי שאשו ממנו הוא¹¹⁹, הרי הוא כמו שהזיקה
 4 בצהיו¹²⁰. אבל אם הזיקה בהמתו או בורו את האדם
 5 - אינו חייב אלא בנזק בלבד, כמו שבארנו¹²¹.

14 תורה לשלם⁹. ואחד¹⁰ הגונב ממון ישראל או הגונב
 15 ממון עובד פוכבים¹¹, ואחד הגונב את הגדול או
 16 את הקטן¹².
 (2) הגדרת המונח "גנב" ראה להלן הלכה ג. (3) רכוש
 (ולאו דווקא כסף). (4) מטבע קטנה של נחושת, אחד
 ממאה תשעים ושניים דינר של כסף. (5) פחות משווה
 פרוטה אדם מוחל (ראה סנהדרין נז. ורש"י שם).
 (6) ויקרא יט, יא. שם כתוב "לא תגנובו". פסוק זה מדבר
 בגונב ממון, אבל "לא תגנובו" שבעשרת הדברות מדבר
 בגונב נפשות (סנהדרין פו. וכן כותב רבינו להלן בפרק ט
 הלכה א). (7) על אזהרה זו של "לא תגנובו", אף על פי
 שיש בו מעשה, ו"כל לא תעשה שבתורה, לאו שיש בו
 מעשה, לוקין עליו" (ראה מכות טז.). (8) ו"כיוון דחייב
 בתשלומין אין לוקח ומשלם". (9) "אם המצא ... שניים
 ישלם" (שמות כב, ג). (10) ואחד ... ואחד = בין ובין.
 (11) "גזל גוי אסור" - בבא קמא ק"ג א-ב, והוא הדין
 לגניבה. (12) כי החיוב בתורה בא על הגניבה ולא חשוב
 אם גנב מגדול או גנב מקטן.

17 ב. אסור לגנב כל שהוא¹³ דין תורה¹⁴. ואסור לגנב
 18 דרך שחוק או לגנב על מנת להחזיר¹⁵ או על מנת
 19 לשלם¹⁶; הכל אסור¹⁷, שלא יגיל עצמו בכך.

(13) אפילו פחות משווה פרוטה. (14) אף על פי שהשיעור
 לעבור על הלא תעשה הוא שווה פרוטה, האיסור הוא אף
 בפחות משיעור, כמו חצי שיעור באיסורי אכילה. רבינו
 פוסק כרבי יוחנן, שחצי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.).
 (15) את החפץ גופו, ואין בדעתו לעכבו בשבילו.
 (16) תשלומי כפל משום "שרוצה להנותו ויודע בו שלא
 יקבל" (רש"י בבבא מציעא סא:). (17) [בגמרא בבא
 מציעא שם, למדו דין זה מן הכתוב (ויקרא יט, יא) "לא
 תגנובו" שהוא מיותר. ולפי טעם זה עובר גנב זה בלאו כגנב
 ממש שלא על מנת לשלם וכדומה - ומדברי רבינו יש
 ללמוד שאין בזה לאו ממש, וצריך עיון].

20 ג. אי זהו גנב? זה הלוקח ממון אדם בסתר¹⁸ ואין
 21 הבעלים יודעים, כגון הפושט ידו לתוף פיס חברו
 22 ולקח מעותיו ואין הבעלים רואים, וכן כל פיוצא
 23 בזה. אבל אם לקח בגלוי¹⁹ ובפרהסיא²⁰ בחזק יד²¹
 24 - אין זה גנב, אלא גזלן²². לפיכך, לסטים מזין
 25 שגנב²³ - אינו גזלן, אלא גנב, אף על פי שהבעלים
 26 יודעים²⁴ בשעה שגנב.

(18) ולא לעיני הבעלים. (19) שהבעלים רואים.
 (20) לעיני הכול. (21) נגד רצון הבעלים. (22) הגדרה זו
 של גזלן מבוססת על הדוגמא שמביאה הגמרא מבניהו בן
 יהודיע, שנאמר בו (שמואל-ב, כג, כא): "ויגזול את החנית
 מיד המצרי ויהרגהו" (בבא קמא עט:). (23) הבא בסתר
 ומפתח מפני אנשים. (24) כי הוא לוקח ממנו בחזקה
 באיום הנשק, בכל זאת נחשב גנב, משום שהוא מתחבא
 מפני אנשים, ואינו עושה מעשהו בפרהסיא (שם נו. ונו.).

ד. גנב שהעידו עליו עדים²⁵ פשרים²⁶ שגנב - חייב

(115) בבא-קמא כג. (116) שנתבטל ממלאכתו בכלל
 החבלה. (117) שלא נכלל בחישוב הנזק. (118) בגמרא
 נאמר שם "לחייבו בארבעה דברים", ורבינו וגם רבינו
 חננאל מפרשים שהכוונה שם לצער, ריפוי, שבת, כושת
 (שלא כפירוש רש"י). (119) כשורו, ושורו שהזיק חייב על
 הנזק בלבד. (120) המדליק אש דומה לזורק חץ בידים,
 ועל כן חייב בחמשת הדברים. זוהי דעת ר' יוחנן שם כב.
 (121) למעלה פרק יא, הלכה ו; פרק יג, הלכה ב.

6. טז. כל תולדות האש¹²² הרי הן פאש¹²³. כיצד?
 7 הניח אבן¹²⁴ או ספין או משא בראש גג¹²⁵, ונפלו
 8 ברוח מצויה והזיקו¹²⁶ - חייב לשלם נזק שלם; שכל
 9 אלו וכיוצא בהן תולדות הפערה הן¹²⁷. ואם נפלו
 10 ברוח שאינה מצויה¹²⁸ והזיקו - פטור¹²⁹.

(122) מזיקים הדומים לאש, ואינם מפורשים בתורה.
 (123) דינם כדין אש, שם ג: (124) דוגמא זו מובאת בגמרא
 שם. (125) בקצה הגג, שיכולים ליפול משם. (126) בדרך
 נפילתם. (127) כשם שאת האש מוליכה הרוח, כך הוליכה
 הרוח את הסכין ואת האבן והזיקו. (128) ולולא זאת לא
 יכלו ליפול. (129) כי זהו אונס, שלא היה צריך להעלות
 על דעתו שחבוא רוח שאינה מצויה ותפילם.

סליקו להו הלכות נזקי ממון בסיעתא דשמיא

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ה

הלכות גניבה

יש בכללן שבע מצות. שתי מצות עשה, ורחמ
 מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לגנב
 (ממון). (ב) דין הגנב. (ג) לצדק המאזנים עם
 המשקלות. (ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות.
 (ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה, אף
 על פי שאינו לוקח ונותן בהן. (ו) שלא יסיג גבול.
 (ז) שלא לגנב נפשות.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ענינו בביאור איסור הגניבה ומהותה וענין התשלומים,
 אם תשלומי כפל אם תשלומי ארבעה וחמשה כגונב שור
 ושה וטבחם או מכרם. ומי הוא הגנב שהוא חייב, ואם
 הגניבה בעין מה דינה בין נשתנית הגניבה בין לא נשתנית
 הגניבה, וכן אם הועתקה לרשות הדיוט אחר וכיוצא בזה.

11 א. כל הגונב² ממון³ משה פרוטה⁴ ולמעלה⁵ -

12 עובר על לא תעשה, שנאמר⁶: לא תגנב. ואין לוקחין

13 על לאו⁷ זה, שהרי נתן לתשלומים⁸, שהגנב חיבתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבצאן, כי הבקר רועים מפוזרים שלא כצאן הרועים יחד, ויותר קל לגנוב שור מאשר כבשה, ועל כן החמירו בשור, אם מכר או שחט, יותר מאשר בכבשה. ובמכילתא משפטים פרשה יב ובתוספתא בבא קמא פרק ז הלכה ג, נמסרו טעמים אחרים שהובאו גם בגמרא בבא קמא עט: למה החמירו בשור מבשה, רבי מאיר אומר משום שהשור עובד בשדה, והגנב ביטלו ממלאכתו. "שור שיש לו מלאכה משלם חמישה, שה שאין לו מלאכה משלם ארבעה", ורבי יוחנן בן זכאי מסביר, מפני כבוד הבריות, שה הוא נושא על כתפו ומתבזה, ושור הולך מעצמו.

14 ז. אָחַד הָאִישׁ וְאָחַד הָאִשָּׁה³⁹ שֶׁגָּנְבוּ - חֲבִיבֵיךָ⁴⁰
 15 לְשֵׁלֶם תְּשַׁלְּמֵי כֶּפֶל וְתִשְׁלְּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴¹.
 16 הֲיִתָּה אִשֶּׁת אִישׁ שְׂאִיִן לָהּ לְשֵׁלֶם⁴² - הֲרֵי הַכֶּפֶל⁴³
 17 עָלֶיהָ חֹב עַד שְׁתַּגְרֹשׁ אוֹ יָמוֹת בַּעֲלָהּ, וּבֵית דִּין
 18 נִפְרָעִים מִמָּנָה⁴⁴.

39) בין איש ובין אשה, דין אחד לשניהם. (40) השווה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. (41) או תשלומי ארבעה וחמישה. (42) שהרי מעשי ידיה לבעלה, ואם יש לה נכסים, הרי פירותיהם לבעלה. (43) אבל הגניבה עצמה, אם היא בידה או ביד בעלה מוציאים ממנה. (44) מהנכסים שלה.

19 ח. קָטָן⁴⁵ שֶׁגָּנַב - פֶּטוּר מִן הַכֶּפֶל⁴⁶, וּמִחֲזִירִין לֹא⁴⁷
 20 דָּבָר הַגָּנוּב מִמֶּנּוּ. וְאִם אֶפְדּוּ - אֵינּוּ חֵיב לְשֵׁלֶם אִף
 21 הַקָּרוֹן, וְאֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁהִגְדִּיל⁴⁸.

45) לפני שהגיע לגיל י"ג שנה ויום אחד וצמחו לו שתי שערות במקומות ידועים בגופו. (46) שקטן איננו בר עונשין, כי אין בו דעת ואינו אחראי למעשיו (שם ט). (47) לבעל הגניבה. (48) כי בשעה שגנב לא נתחייב כלל, מה שאין כן באשת איש שחייבת לשלם, אלא שאי אפשר היה לגבות ממנה לפני שנתגרשה או שנתאלמנה, וכן עבד שנשתחרר, ראה הלכה ט.

22 ז. הָעֶבֶד שֶׁגָּנַב - פֶּטוּר מִן הַכֶּפֶל⁴⁹, וּבְעָלָיו פֶּטוּרִין.
 23 שְׂאִיִן אָדָם חֵיב עַל נִזְקֵי עֲבָדָיו, אִף עַל פִּי שְׁהֵן
 24 מִמּוֹנָיו⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת וְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁמְרָן;
 25 שְׂאֵם יִכְעִיסֵנוּ רַבּוֹ, וְלֹךְ וְיִדְלִיק גְּדִישֵׁי⁵¹ בְּאֶלֶף דִּינָר
 26 וְכִיּוֹצֵא פְּזָה מִשְׁאָר נִזְקֵין. נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד - חֵיב
 27 לְשֵׁלֶם⁵² אֶת הַכֶּפֶל.

49) כי אין לו כסף לשלם, כי כל מה שקנה עבד, קנה רבו. (50) ואדם אחראי לנזקי ממונו. (51) כדי לחייב את רבו לשלם. טעם זה מובא בגמרא שם. (52) כדין אשה שנתגרשה, כי הפטור הקודם בא רק משום שלא היו לו נכסים, משנה שם פז.

28 י. רְאוּי לְבֵית דִּין לְהַפּוֹת אֶת הַקְּטָנִים⁵³ כִּפֵּי פֶתַח
 29 הַקָּטָן עַל הַגָּנוּבָה, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיוּ רִגְלִינֵי בָּהּ. וְכֵן אִם
 30 הִזְיָקוּ שְׂאָר נִזְקֵין. וְכֵן מִפְּנֵי אֶת הָעֲבָדִים שֶׁגָּנְבוּ אוֹ
 31 שֶׁהִזְיָקוּ מִפָּה רַבָּה⁵⁴, כְּדִי שְׁלֵא יִהְיוּ רִגְלִינֵי לְהִזְיָק.

1 לְשֵׁלֶם שְׁנַיִם²⁷ לְבַעַל הַגָּנוּבָה. אִם גָּנַב דִּינָר - מְשַׁלֵּם
 2 שְׁנַיִם²⁸; גָּנַב חֲמֹור אוֹ פְּסוּת אוֹ גָּמֶל - מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם
 3 בְּדַמְיָהּ²⁹. נִמְצָא מִפְּסִיד כְּשֶׁעוֹר שֶׁבִקֵּשׁ לְחַסֵּר אֶת
 4 חֲבָרוֹ³⁰.

25) עד אחד לא מספיק, כי כתוב בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא, על פי שני עדים או על פי שלושה עדים יקום דבר" (דברים יט, טו). (26) רשימת הפסולים לעדות, ראה סנהדרין פרק ג משנה ג וד, וראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יג שקבע שם כלל: "אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות". (27) שכתוב "שניים ישלם" (שמות כב, ג). (28) דינר אחד שגנב ודינר נוסף כקנס על מעשה הגניבה. (29) כדי שלא תטעה לומר, שהגנב מחוייב לשלם שני חפצים ממש בעד כל חפץ שגנב, מדייק רבינו ואומר "שניים בדמיה" פירוש - הגנב משלם כסף או משהו אחר שדמיו כפליים מדמי הגניבה. (30) "עונש כל חוטא לזולתו בכלל שיעשה בו כמו שעשה בשווה ... ומי שהזיק בממון, יינזק בממונו כשיעור ההוא בשווה ... ישלם שניים לרעהו, רצונו לומר הדבר אשר לקח, וילקח ממנו כיוצא בו" (מורה נבוכים, חלק ג פרק מא).

5 ה. גָּנַב שֶׁהוֹדָה מַעְצָמוֹ³¹ שֶׁגָּנַב - מְשַׁלֵּם אֶת הַקָּרוֹן³²
 6 וּפֶטוּר מִן הַכֶּפֶל³³; שְׁנֹאמַר: אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוֹן אֱלֹהִים³⁴
 7 יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם - וְלֹא הַמְּרִשִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ³⁵ מְשַׁלֵּם
 8 שְׁנַיִם. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַקְּנוֹסוֹת³⁶, שֶׁהַמּוֹדָה בָּהֶן
 9 פֶּטוּר³⁷.

31) בבא קמא סד: באופן המחייב אותו לשלם את הקרן, כמבואר להלן בפרק ג הלכה ט. (32) הדבר שגנב. (33) אף על פי שבאו עדים אחרי כן והעידו שגנב, ראה להלן פרק ג, הלכה ח. (34) שירשיע אותו השופט על פי עדים. (35) על ידי הודאתו. (36) כגון חצי נזק ועוד. המושג "קנס" מקיף כל תשלום שהוא יתר על הקרן או פחות (ראה למעלה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ח; בבא קמא טו:). (37) כי הקנס בא כאמצעי למניעת החטא, ואם החוטא מודה מעצמו - ובמקרה גניבה גם מחזיר את הגניבה - מוותרים לו על הקנס. דין מודה בקנס, בגמרא שם.

10 ו. תְּשַׁלְּמֵי כֶּפֶל נוֹזְהֵינן כֶּפֶל, חוּץ מִשֶּׁה וְשׂוֹר;
 11 שֶׁהַגּוֹנֵב אֶת הַשׂוֹר אוֹ אֶת הַשֶּׁה וְטָבַח אוֹ מָכַר³⁸ -
 12 מְשַׁלֵּם עַל הַשֶּׁה תְּשַׁלְּמֵי אַרְבָּעָה, וְעַל הַשׂוֹר
 13 תְּשַׁלְּמֵי חֲמִשָּׁה.

38) "כי יגנוב איש שור או שה וטבח או מכרו חמישה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה" (שמות כא, לו), והטעם שהחמירו בשור ובשה יותר מבשאר מטלטלין, אם מכר או שחט בעלי חיים אחרים, פירש רבינו במורה נבוכים שם, משום שהצאן והבקר נמצאים על פי רוב בשדות, ואי אפשר לשמרם כמו ששומרים הדברים בתוך היישוב וקל לגנוב אותם, ובמידה שיותר קל לעשות את העבירה החמירו בעונשה, כדי שיימנעו מלעשותה. בבקר החמירו יותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 וְשָׁלוֹ הוּא טוֹבָחַ וְשָׁלוֹ הוּא מוֹכֵר, וְאֵינּוּ מְשַׁלְּם
20 תְּשֻׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה.

70) בהמה כחושה, ברייתא שם סה. 71) הגנב פטמה.
72) הגנב הכחישה על ידי עבודה יתירה (שם). 73) אם
שחטה או מכרה. 74) במקרה שהגנב פטמה יכול הוא
לטעון: "אני פטמתי ואתה תקח?"! שם. ובמקרה
שהכחישה, אומרים: "מה לי קטלה כולה מה לי קטלא
פלאגא?" פירוש: אין הבדל בין הרגה לגמרי או הרגה
במקצת, כלומר הכחישה, וכשם כשהרגה ממש משלם
כשעת הגניבה, כך גם בהכחישה. 75) כבשה צעירה.
76) שם סה: הטעם הוא, שכפל הוא חייב על הגניבה,
ובשעת הגניבה היה זה טלה. 77) אף על פי שזה בא
מאליו ולא על ידי מעשה.

21 יד. גִּנֵּב בְּהֵמָה או פְּלִי⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, וּבִשְׂעַת הַגִּנְבָּה
22 הָיָה שְׂוֵה אַרְבָּעָה, וְעִכְשָׁו בִּשְׂעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין שְׂוֵה
23 שְׁנַיִם - מְשַׁלֵּם קֶרֶן בִּשְׂעַת הַגִּנְבָּה⁷⁹, וְתִשְׁלוֹמֵי כֹפֶל
24 או אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה בִּשְׂעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין⁸⁰. הָיָה שְׂוֵה
25 בִּשְׂעַת הַגִּנְבָּה שְׁנַיִם, וּבִשְׂעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין אַרְבָּעָה:
26 אִם שָׁחַט או מָכַר או שָׁבַר הַפְּלִי⁸¹ או אֲבָדוֹ - מְשַׁלֵּם
27 תְּשֻׁלוֹמֵי כֹפֶל או אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה בִּשְׂעַת הַעֲמֻדָה
28 בְּדִין⁸²; וְאִם מָתָה הַבְּהֵמָה או אֲבָד הַפְּלִי מְאֵלָיו -
29 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֹפֶל בִּשְׂעַת הַגִּנְבָּה⁸³.

78) שאין בו תשלומי ארבעה וחמישה. 79) ואינו יכול
להחזיר את הבהמה עצמה ולהגיד: "הרי שלך לפניך" (דעת
רב שם). וטעמו, שהתורה אמרה בגניבה "חיים ... ישלם"
(שמות כב, ג) "אחייך לקרן כעין שגנב", כלומר אם מחיר
הקרן ירד, ישלם הגנב כעין שגנב. 80) דעתו של רב שם,
בשעה שבית הדין מחייב אותו לשלם כפל או ד' וה' יש
לחשב לפי מחיר הגניבה באותה שעה, כי הריחה הוזלה
ברשות הבעלים. 81) מקביל לשחט בבעל חי. 82) זה
כולל גם את הקרן, שמשלם כשעת העמדה בדין, כי הגניבה
שייכת לבעלים, ואם נתייקרה, הרווח לבעלים. זה דומה
להשביחה מאליה, שהרווח לבעלים, ראה למעלה הלכה יא.
83) החיוב בא רק על הגניבה, לכן מחייבים אותו לשלם
כשעת הגניבה, מה שאין כן במקרה הקודם, שחייב על שעה
שמכר או שבר הכלי.

30 זו. מִי שֶׁגִּנֵּב פְּלִי וְשָׁבְרוֹ או פָּחַתוֹ⁸⁴, או נִשְׁבַּר או
31 נִפְחַת מְאֵלָיו - אֵין שְׁמִינ לֹא הַפָּחַת⁸⁵, אֲלֵא רוֹאִין
32 בְּמָה הָיָה שְׂוֵה אוֹתוֹ הַפְּלִי וּמְשַׁלֵּם לְבַעְלִים שְׁנַיִם
33 בְּדָמָיו, וְהַפְּלִי הַשְּׁבוּר הַגִּנֵּב. וְכֵן כֹּל פִּיּוֹצֵא
34 בְּזָה. וְאִם רָצוּ הַבַּעְלִים לְטַל הַפְּלִי הַשְּׁבוּר וּישַׁלֵּם
35 לָהֶם הַפָּחַת⁸⁶ וְהַכֹּפֶל - שׁוֹמְעִין לָהֶם⁸⁷.

84) קלקלו. 85) אין מוסרים את הכלי השבור או הנפחת
לבעלים ומשלימים בכסף את ההבדל בין מחיר הכלי
השבור למחירו לפני שבירתו. זוהי דעת שמואל (שם יא.),
שאמר: "אין שמין לגנב" מכוונים לכל תשלומי הגנב,
כלומר לא רק לקרן, אלא גם לכפל (שלא כדעת הראב"ד
כאן, וראה ירושלמי שם). 86) הפרש בין מחיר כלי שלם

53) אף על פי שהם פטורין מן הדין. 54) מפני שהם
גדולים ויכולים לעמוד במכה רבה בלי לפגום בבריאותם
ובכושר עבודתם ומפני שיש בהם דעת ועושים זאת מתוך
כוונת דודן. ונאפילו לדעת האומרים שאין בית דין מצווים
להרחיק את הקטן מעבירה, זה נאמר רק במצוות שבין אדם
למקום, אבל במצוות שבין אדם לחבירו מוטל על בית הדין
להרחיק את הקטנים מלהזיק לאחרים (מגיד משנה).

1 יֵא. הִיתָה הַגִּנְבָּה בְּיַד הַגִּנֵּב וְהִשְׁבִּיחָה מְאֵלָיָהּ, כְּגוֹן
2 כְּבִשָּׂה שְׂיֻלְדָה⁵⁵ וְגִזְזָה - מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ וְאֵת גִּזְזוֹתֶיהָ
3 וְאֵת וְלִדּוֹתֶיהָ⁵⁶. וְאִם אַחַר יְאוּשׁ⁵⁷ יֻלְּדָה וְגִזְזָה -
4 מְשַׁלֵּם כְּשַׂעַת הַגִּנְבָּה⁵⁸. הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצֵאָה
5 וְהִשְׁבִּיחָה, כְּגוֹן שֶׁפְּטָמָה - הֵרִי הַשְּׁבַח שֶׁל גִּנֵּב⁵⁹
6 אֶפְלוֹ לְפָנָי יְאוּשׁ. וּכְשֶׁמְחִזִּיר הַגִּנְבָּה עִם הַכֹּפֶל -
7 נוֹטֵל הַשְּׁבַח⁶⁰ מִן הַבַּעְלִים, או מְחַשְׁבִּים לוֹ מִן
8 הַכֹּפֶל⁶¹.

55) משנה שם צג: בדין הגולן, וגנב דינו כגולן לעניין זה.
56) כשהייתה מעוברת וטעונה צמר בשעת הגניבה. דעת
רבינו, שאין זה שינוי מעשה גמור, ואין הגנב קונה אותה,
ולא את הוולד ולא את הצמר. 57) הבעלים חדלו מלקוות
להחזרת הדבר הנגנב. רבינו מפרש את הכלל במשנה זו,
האומר: "כל הגולנים משלמים כשעת הגזילה", שמדובר
לאחר ייאוש. 58) אם הייתה מעוברת או טעונה, משלם
דמי מעוברת או טעונה, והוולד והצמר של גנב. אבל אם
נתעברה ונטענה אצל הגנב, וילדה גזזה מחזירה כמו שהיא
עכשיו. 59) טענת הגנב "אנא פטימנא ואת שקלת?"
פירוש: אני אפטם ואתה תקח?! (שם). 60) תוספת מחיר
הבהמה לאחר הפיטום. 61) מנכים לו דמי השבח מן
הכפל ומשלם את המתור.

9 יב. הַגִּנְבָּה עֲצָמָה שְׁהִיא בְּיַד הַגִּנֵּב⁶² וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית -
10 חוֹזֵרֶת לְבַעְלֶיהָ⁶³ בֵּין לְפָנָי יְאוּשׁ בֵּין לְאַחַר יְאוּשׁ⁶⁴;
11 אֲלֵא שְׂאֵחַר יְאוּשׁ הַשְּׁבַח לְגִנֵּב⁶⁵, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁶⁶.
12 נִשְׁתַּנֵּית הַגִּנְבָּה בְּיַד הַגִּנֵּב⁶⁷ - קִנְיָאָה⁶⁸ וְקִנְיָה שְׁבִיחָה
13 אֶפְלוֹ לְפָנָי יְאוּשׁ, וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם אֲלֵא דָמַיִם⁶⁹.

62) ולא העבירה לרשות אחר. 63) כמו שכתוב "והשיב
את הגזילה אשר גזל" (ויקרא ה, כג), ודרשו רבותינו: אם
כעין שגול (שלא נשתנתה) יחזיר (שם סו.). ודין הגניבה
כדין הגזילה. 64) כדעת רב יוסף שם, שאמר, "יאוש אינו
קונה ואפילו מדרבנן", ועל כן עליו להחזיר את הגניבה
עצמה. 65) והבעלים ישלמו לגנב את דמי השבח.
66) בהלכה הקודמת. 67) כגון הגזול עצים ועשאן כלים,
צמר ועשאן בגדים. 68) כדעת רבה, ששינוי קונה (שם).
69) ואינו חייב להחזיר את הגניבה עצמה, אפילו היא ביד
הגנב, כי שינוי מעשה בלבד, אף בלי יאוש, קונה.

14 יג. גִּנֵּב כְּחוֹשָׁה⁷⁰ וְהִשְׁמִינָהּ⁷¹, או שְׁמִנָהּ וְהִכְחִישָׁה⁷²
15 - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֹפֶל או תְּשֻׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁷³
16 בִּשְׂעַת הַגִּנְבָּה⁷⁴. גִּנֵּב טְלָה⁷⁵ וְנַעֲשָׂה אֵיל, עֲגָל וְנַעֲשָׂה
17 שׁוֹר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי כֹפֶל בִּשְׂעַת הַגִּנְבָּה⁷⁶. טְבָחוֹ
18 או מָכַרוֹ אַחַר שְׁהַגְדִּיל - נַעֲשָׂה שְׁנוּי⁷⁷ בְּיָדוֹ וְקָנְהוּ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

100) על ידי השחיטה, ושינוי מעשה בלבד, אפילו בלי ייאוש קונה, שם. 101) לקונה, שקנה בייאוש ובשינוי רשות, ואין הבדל אם הייאוש היה כבר לפני המכירה, או בא רק לאחר המכירה, כשהייתה כבר בידי הקונה, לפי דעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה שם. 102) כי הלווקח לא קנה.

פֶּרֶק שְׁנִי

1) נתבאר בו מהות בעלי הגניבה ומהות הדבר, ואם הועתקה הגניבה לרשות הקדש ומהות הטביחה והמכירה וכיוצא בזה.

22 א. הַגֹּנֵב אֶת הָעֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ שֹׁגֵב נִכְסֵי הַקֹּדֶשׁ²
23 - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא הַקָּרֵן בְּלִבְד³; שְׁנֹאמֵר: יִשְׁלַם
24 שְׁנַיִם לְרַעְהוּ. לְרַעְהוּ - וְלֹא לְהַקְדֵּשׁ⁴, לְרַעְהוּ - וְלֹא
25 לְעֹבֵד פּוֹכְכִים⁵. וְכֵן הַגֹּנֵב קֹדְשִׁים מִבֵּית בְּעֲלִיָּהוּ,
26 בֵּין קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים⁶ בֵּין קֹדְשִׁים קְלִים⁷, בֵּין קֹדְשִׁים
27 שְׂאִין הַבְּעָלִים חֵיבִין בְּאַחֲרֵיָתוֹן⁸ בֵּין קֹדְשִׁים
28 שְׂהַבְּעָלִים חֵיבִין בְּאַחֲרֵיָתוֹן⁹ - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן
29 הַכֶּפֶל וּמִתְשֻׁלְּמֵי אֲרֻבְעָה וְחֻמְשָׁה; שְׁנֹאמֵר: וְגַב
30 מִבֵּית הָאִישׁ - וְלֹא מִבֵּית הַקֹּדֶשׁ¹⁰.

2) נכסים השייכים לבית המקדש, כלומר קדשי בדק הבית.
3) אבל לא כפל וארבעה וחמשה. [רבינו עוסק כאן בדיני כפל וארבעה וחמשה, אבל לא בדיני מעילה שמקומם בהלכות מעילה, ולכן לא הזכיר כאן תשלום החומש וקרובן האשם. ראה ר"ב ד]. 4) בבא-מציעא נו: 5) במקבילתא משפטים פרשה טו סימן קנג: "ולא לאחרים". 6) כגון עולה, חטאת ואשם, שאין הזר אוכל מהם. 7) כגון שלמים ותודה, שהבעלים אוכלים את בשרם. 8) שאם אבדו אין הבעלים חייבים להביא אחרים, כגון שאמרו על בהמה מסויימת הרי זו עולה או שלמים. 9) כגון שאמר הרי עלי עולה או שלמים, ואם הקרבן הלך לאיבוד חייבים הבעלים להביא קרבן אחר, וההפסד אינו של הקדש אלא של הבעלים. בכל זאת, לענין כפל נחשב הקרבן לא לממון בעלים אלא לנכסי הקדש, והגנב פטור מן הכפל. מחלוקת רבי שמעון וחכמים, ופסק כחכמים (בבא-קמא עד:). 10) "בית" משמע רשותו, וקדשים אפילו כשהם נמצאים עדיין בבית המקדש, רשות הקדש עליהם.

31 ב. וְכֵן הַגֹּנֵב עֲבָדִים¹¹ וְשִׁטְרוֹת וְקַרְקָעוֹת¹² - אֵינוֹ
32 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי כֶּפֶל. שְׁלֹא חֵיבָה הַתּוֹרָה הַכֶּפֶל אֶלָּא
33 בְּמִטְלָטְלִין שְׁגוּפִין מִמּוֹן¹³, שְׁנֹאמֵר: עַל שׂוֹר עַל
34 חֲמֹר עַל שֶׁהָ עַל שְׁלֻמָּה¹⁴; אֲבָל הָעֲבָדִים הִקְשׁוּ
35 לְקַרְקָעוֹת, שְׁנֹאמֵר: וְהִתְנַחֲלָתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם¹⁵,
36 וְהַשְׁטְרוֹת אֵין גּוֹפֵן מִמּוֹן.

11) בבא-קמא סב: בבא-מציעא נו: 12) כגון משיג גבול רעהו, כלומר מעביר את הגדר המפרידה לתוך קרקע חבירו. 13) מה-שאיין-כן שטר, שאף שמטלטלין הוא, אבל אין גופו ממון אלא משמש עדות לממון. 14) כל אלה דוגמאות של מטלטלין הן. 15) והמשך הפסוק הוא "לרשת אחוזה", ושם אחוזה לא נמצא בתנ"ך אלא על קרקע ולא

לבין מחיר הכלי השבור. 87) כי לטובת הבעלים נאמר הדין שלמעלה, ולכן אם הבעלים מוותרים או מעדיפים שיישאר בידם הכלי המקולקל, שומעים להם.

1 מזו. הַגֹּנֵב שֹׁגֵב וְטָבַח אוֹ מָכַר לְפָנָי יֵאוֹשׁ בְּעָלִים,
2 אֵף עַל פִּי שְׁלֹא קָנָה לוֹקַח⁸⁸ וְהָרִי הַגֹּנֵב חוֹזֵר
3 בְּעֲצָמָה⁸⁹ מִיַּד הַלוֹקַח - הֲרִי זֶה מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי
4 אֲרֻבְעָה וְחֻמְשָׁה⁹⁰. וְאֵין צָרִיף לּוֹמֵר אִם טָבַח אוֹ מָכַר
5 לְאַחַר יֵאוֹשׁ⁹¹ שְׁהוּא מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי אֲרֻבְעָה
6 וְחֻמְשָׁה, שְׁהָרִי הוֹעִיל בְּמַעֲשֵׂיו⁹² וְקָנָה הַלוֹקַח⁹³.

88) כי שינוי רשות בלי ייאוש אינו קונה. 89) ולא הועיל מעשה הגנב, וכאילו לא מכר. 90) כי התורה מחייבת ארבעה וחמישה על עצם המכירה, והרי מכר (דעת רב נחמן שם). 91) כדעת ר' יוחנן, רב נחמן ורב ששת שם, ואין אומרים שלו הוא טובח, שלו הוא מוכר, כי ייאוש בלבד אינו קונה. 92) ומכירתו קיימת, אפילו גילו את הגניבה בידי הקונה. 93) ואין מחזירים את הגניבה לבעלים. [בטביחה החידוש הוא החיוב לאחר ייאוש. שאין אנו אומרים: "שלו הוא טובח", ובמכירה חידושו - החיוב לפני ייאוש אף על פי שלא הועילה כלום, כי שינוי רשות לבד אינו קונה. כל מה שנאמר כאן במקרה של לפני ייאוש משתייך איפוא לדין מכירה, והמלה טבח מתוך שיגרה נאמרה שם ואין בה ניגוד לדין].

7 יו. הַגֹּנֵב מִגֵּנֵב אַחֵר⁹⁴, אֵף עַל פִּי שְׁנִתְיָאֵשׁוּ
8 הַבְּעָלִים⁹⁵ - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי כֶּפֶל, וְאִם טָבַח
9 וּמָכַר - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי אֲרֻבְעָה וְחֻמְשָׁה לְגֵנֵב
10 הָרֵאשׁוֹן; שְׁהָרִי דִין הַבְּהֵמָה הַזֹּאת לְחֹזֵר בְּעֵינֵיהֶם⁹⁶
11 לְבְּעָלִים וְלֹא קִנְיָה הַגֵּנֵב⁹⁷. וְלְבְּעָלִים אֵינוֹ מְשַׁלֵּם⁹⁸
12 הַכֶּפֶל אוֹ אֲרֻבְעָה וְחֻמְשָׁה, מִפְּנֵי שְׁלֹא גִנְבָה
13 מִרְשׁוֹתָן⁹⁹.

94) גנב ראשון גנבה מבעל הבית, וגנב שני גנבה מגנב ראשון. 95) וכל שכן כשלא נתייאשו הבעלים. 96) היא עצמה ולא דמיה. 97) כי יאוש בלבד אינו קונה, ושינוי הרשות מבית הבעלים לבית הגנב אפילו עם ייאוש אינו קונה אלא כשיצאה הגניבה מרשות הגנב לרשות אחרת, ואפילו לדעת רבינו לקמן פרק ה הלכה ג ובהלכות גזילה פרק ב הלכה ג, ששינוי רשות ואחר כך יאוש קונה. 98) אף על פי שהבהמה היא של הבעלים. 99) והתורה אמרה: "וגונב מבית האיש" (שמות כב, ו) ולא מבית הגנב (משנה בבא קמא סב: וגמרא סז).

14 יח. גֵּנֵב וְטָבַח, וְכֹא גֵּנֵב אַחַר וְגַב - הַגֵּנֵב הָאֲחֵרֹן
15 מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי כֶּפֶל לְגֵנֵב הָרֵאשׁוֹן, שְׁהָרִי קָנָה
16 בְּשֵׁנוֹי מַעֲשֵׂה¹⁰⁰, וְגֵנֵב הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְּמוֹי
17 אֲרֻבְעָה וְחֻמְשָׁה. גֵּנֵב וּמָכַר, וְכֹא אַחַר וְגֵנֵב מִן
18 הַלוֹקַח: אִם נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים - הֲרִי הָרֵאשׁוֹן מְשַׁלֵּם
19 תְּשֻׁלְּמוֹי אֲרֻבְעָה וְחֻמְשָׁה, וְהַגֵּנֵב הַשְּׁנִי מְשַׁלֵּם
20 תְּשֻׁלְּמוֹי כֶּפֶל¹⁰¹; וְאִם לֹא נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים - אֵין
21 הָאֲחֵרֹן מְשַׁלֵּם אֶלָּא קָרֵן בְּלִבְד¹⁰².

- על מטלטלין. השווה ספרא לפרשת בהר סימן פח.
- 20 **וְאִם טֵבַח אוּ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה**
21 **וְחִמְשָׁה.**
- 31) משנה בבא-קמא ע. (32) משלם לאחיו את חלקם בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא חייב. ואף-על-פי שאמרה התורה "חמשה בקר ישלם" (שמות כא, לו), ולאחיו ישלם פחות מזה - לאחר ניכוי חלקו הוא - בכל זאת חייב (שם עא:). (33) לאחר הגניבה, משנה שם עד: (34) כי בשעה שמכר או שחט היה לו חלק בבמה, והמכירה או השחיטה לא היתה כולה באיסור, והתורה מחייבת בתשלומי ד' וה' רק אם היתה כולה באיסור (שם עב:). (35) משנה שם ע. (36) משנה שם עד: (37) כגון לקרובן שלמים, שהמקדיש אוכל את בשרו. (38) כי שחט או מכר משל הקדש, שאין בו תשלומי ד' וה', ראה למעלה הלכה א. (39) שאינו משלם תשלומי ד' וה'. (40) שקנאו ההקדש ביאוש ושינוי רשות, וכאשר שחט - של הקדש שחט. (41) שם סח:
- 22 **ז. הַקְדִּישׁוּ הַבְּעֻלִים**⁴² **וְהוּא בְּבֵית הַגְּנֹבִים**⁴³ **- אֵינּוּ**
23 **קְדוּשָׁה**⁴⁴, **לְפִי שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתֵינוּ**⁴⁵, **וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא**
24 **נְתִיבָאָה; וְאִם טֵבַח אוּ מָכַר**⁴⁶ **אֶפְלוּ אַחַר הַקְּדִישׁן -**
25 **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה**⁴⁷.
- 42) גמרא שם. (43) החפץ שהקדישו נמצא בבית הגנב. (44) אף-על-פי שהחפץ שייך למקדיש. (45) כדעת רבי יוחנן שאמר: "גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו", שם. (46) הגנב. (47) לבעלים, כי הבהמה עדיין שייכת להם.
- 26 **ח. הַשֹּׁחֵט**⁴⁸ **וְנִתְּנַבְּלָה**⁴⁹ **בְּיָדוֹ, וְהַנּוֹחֵר**⁵⁰ **וְהַמְעַקֵּר**⁵¹ -
- 27 **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל בְּלִבְדָּה**⁵²; **אֲבָל אִם שָׁחַט**
28 **לְרִפּוּאָה אוּ לְכֻלְבֵּים**⁵³, **אוּ שְׁנַמְצָאת טְרֵפָה**⁵⁴, **אוּ**
29 **שִׁשְׁחָטוּ בְּעֶזְרָה**⁵⁵ - **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה.**
30 **אִף עַל פִּי שְׁחָלִין שְׁנִשְׁחָטוּ בְּעֶזְרָה אֶסְרוּרִין בְּהִנָּאָה,**
31 **הוֹאִיל וְאֶסְרוּרִין מְדַבְּרִיהֶם**⁵⁶ - **הָרִי זֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם**
32 **תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה**⁵⁷.
- 48) משנה שם, עח: (49) נפסלה השחיטה. (50) ממיתה במכשיר חד, כגון פגיון. רש"י מפרש: "קורעו מנחיריו עד לבו". (51) עוקר את הוושט ואת הקנה במקום לחתכן דרך שחיטה. (52) כי אין זו "טביחה", והתורה אומרת "וטבח"ו. (53) ואינו מתכוון (משנה שם ע:). (54) לאחר השחיטה ואסורה באכילה, והרי זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה. (55) בבית המקדש, ונאסר בהנאה. (56) מדרבנן ולא מן התורה (קדושין נז:). (57) כי כל אלה "שחיטה" הם. הניגוד לדעת רבי שמעון, ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. [אבל אם היו אסורים בהנאה מן התורה, היה פטור מד' וה' (בבא-קמא עב:)].
- 33 **ט. וְכֵן הַגְּנֹב כְּלָאִים**⁵⁸ **הַבָּא מִן הַשָּׂה וּמִמִּין אַחֲרָיו**⁵⁹,
34 **אוּ שְׁגָב טְרֵפָה**⁶⁰ **אוּ קְטַעַת**⁶¹ **אוּ חֲגֵרֶת**⁶² **אוּ סוּמָא,**
35 **אוּ בְּהֵמַת הַשְּׂתַפְיִין**⁶³, **וְטֵבַח וּמָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי**
36 **אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה**⁶⁴.
- 58) שם עז: (59) כגון כבשה ותיש, ובתשלומי ד' וה',
- 1 **ג. הַגְּנֹב פֶּטֶר חֲמור**¹⁶ **שֶׁל חֲבֵרוֹ קֵדֶם שְׁיַפְדָּה**¹⁷ -
2 **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל לַבְּעֻלִים; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ**
3 **עֲבָשׁוּ שְׁלוֹ¹⁸, רְאוּי לְהִזְוֹתוֹ לֹו¹⁹ אַחַר שְׁיַפְדָּה.**
- 16) הוולד הבכור לאמו החמורה אם הוא זכר (בכורות יא:).
17) בשה שצריך לתתו לכהן, ככתוב (שמות ל-, כ) ופטור חמור תפדה בשה. (18) שאסור לו להשתמש בפטור חמור לפני שנפדה. (19) על כן נחשב לממון בעלים. טעם זה מובא בגמרא שם.
- 4 **ד. הַגְּנֹב²⁰ טְבֵלוֹ²¹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְאֲכָלוֹ²² - מְשַׁלֵּם לוֹ**
5 **דְּמֵי טְבֵלוֹ²³. וְכֵן אִם גָּנַב חֲלָפוֹ²⁴ וְאֲכָלוֹ²⁵ - מְשַׁלֵּם**
6 **לוֹ דְּמֵי חֲלָפוֹ²⁶.**
- 20) קידושין נח: (21) תבואה ופירות שעדיין לא הפרישו מהם תרומה ומעשר. (22) ומתחייב בנפשו. (23) כרבי, ולא כר' יוסי בן יהודה האומר שמשלם רק דמי חולין שבו. ואין אומרים "קם ליה בדרכה מניה", כלומר שעונש מיתה יבטל את תשלום הממון. והטעם הוא, מכיון שאין כאן עונש מיתה בית-דין אלא מיתה בידי שמים (טבל) וכתר (חלב). ורבינו פסק כחכמים (כתובות ל:), שמיתה בידי שמים וכתר אינם פוטרים מממון (ראה לקמן פרק ג הלכה ב). ואפילו כשהתרו בו למלקות ולקה, אין אומרים כאן "אינו לוקה ומשלם", מכיון שחייב הממון וחייב מלקות אינם באים כאחד. חייב ממון בא מיד עם הגניבה, ועונש מלקות בא רק עם האכילה. (24) כתובות ל: (25) שחייב כרת. (26) "שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב", שם. וזקוקים אנו לשני הטעמים, מפני שישנה אפשרות שהגניבה ועונש הכרת יבואו בבת אחת (ראה שם לא.) ומשלם גם כפל (ראב"ד ומגיד-משנה).
- 7 **ה. גָּנַב תְּרוּמָה**²⁷ **מִבְּעֻלֵיהָ הִישָׁרְאֵלִים שֶׁהִפְרִישׁוּהָ**²⁸
8 **- אֵינּוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; שְׂאִין לָהֶם בָּה אֵלָא**
9 **טוֹבַת הַנָּאָה²⁹, וְטוֹבַת הַנָּאָה אֵינּוּ מְמוּן³⁰.**
- 27) חלק מן התבואה שהבעלים חייבים להפריש ולתת לכהן. (28) ועדיין לא מסרוה לכהן. (29) שרשאים למסור לכל כהן שירצו. (30) כדעת עולא, וכמסקנת הגמרא בקידושין נח. ולכן אין התרומה ממון בעלים, ופטור מתשלומי הכפל.
- 10 **ו. הַגְּנֹב מְשַׁל אֲבִיו³¹ וְטֵבַח אוּ מָכַר וְאַחַר כֵּן מָת**
11 **אָבִיו - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה**³²; **וְאִם מָת**
12 **אָבִיו³³ וְאַחַר כֵּן טֵבַח אוּ מָכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי**
13 **כֶּפֶל, וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה**³⁴. **גָּנַב**
14 **וְטֵבַח אוּ מָכַר וְאַחַר כֵּן הַקְדִּישׁוֹ³⁵ - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי**
15 **אֲרֻבָּעָה וְחִמְשָׁה; וְאִם הַקְדִּישׁ וְאַחַר כֵּן טֵבַח אוּ**
16 **מָכַר³⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהַקְדִּישׁוֹ קֵדְשִׁים קָלִים**³⁷ -
17 **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל, וְאֵינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה**
18 **וְחִמְשָׁה³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים³⁹ פְּשֵׁה־קְדִישׁ אַחַר**
19 **יְאוּשׁ⁴⁰; אֲבָל אִם הַקְדִּישׁ לְפָנֵי יְאוּשׁ - אֵינוּ קְדוּשׁ⁴¹,**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 יב. גָּנַב וְקָטַע⁸³ מִמְּנֵה אֲבָר וְאַחַר כֶּף מִכְרָה⁸⁴, או
15 שְׁמִכְרָה חוּץ מִמְּלֹאכְתָּהּ⁸⁵, או שְׁמִכְרָה חוּץ
16 מִשְׁלֵשִׁים יוֹם⁸⁶ - אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ⁸⁷ תְּשִׁלוּמֵי
17 אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה; וְאִם תִּפְשֵׁה הַנֶּזֶק - אֵין מוֹצִיאִין
18 מִיָּדוֹ⁸⁸.

83 שם עח: (84) זוהי בעיא בגמרא שם, אם חייב בתשלומי ד' וה' או לא. מצד אחד אפשר לומר שהגנב פטור, מכיון שלא מכר כל מה שגנב, ועל כן אין כאן "ומכרו" כולו. אולם מאידך גיסא אפשר לומר, שהתורה הקפידה רק על כך, שהגנב ימכור הכל ולא ישאיר אצלו מאומה, והרי גם בנידון-דין הוא מכר את הכל, ולא השאיר בבהמה שום דבר שלא מכר, ועל כן יהיה חייב בתשלומי ד' וה'. (85) שכל המלאכה שיעשה הקונה לפני השחיטה תהיה של הגנב. גם זו בעיא שם, אם זו נחשבת לשויר ופטור או לא. (86) שמותר לגנב המוכר לעשות בה מלאכתו. גם זו בעיא שם, אם נחשב לשויר או לא. (87) כי זו בעיא שלא נפתרה, ומספק אין מוציאין. (88) מהטעם הנ"ל, שמספק אין מוציאין. ראה הלכות נזקי ממון פרק ב, הלכה ה'.

19 יג. מִכְרָה וְהִיתָה לוֹ בָּה שְׁתַּפּוֹת⁸⁹ - פְּטוּר מִתְּשִׁלוּמֵי
20 אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁹⁰.

89 הגנב היה שותף בבהמה שגנב מחבירו שותפו (משנה שם עח:). (90) כי המכירה לא היתה כולה באיסור, ופטור אפילו מחלק חבירו.

21 יד. שְׁתַּפִּין שְׁגֻבְרֵי⁹¹; אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן או מִכָּר
22 מִדַּעַת חֲבֵרָיו⁹² - מִשְׁלָמִין תְּשִׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
23 וְחֻמְשָׁה⁹³; וְאִם עָשָׂה שְׁלֹא מִדַּעַת חֲבֵרָיו - פְּטוּרִים
24 מִתְּשִׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁹⁴, וְחֲבִיבִין בְּכַפְּלָה⁹⁵.

91 שניהם בהמתו של אחד (שם). (92) ובהסכמתו. (93) כי המוכר פעל גם בשם חבירו, והרי כאילו שניהם טבחו או מכרו. (94) חבירו לא שחט ולא מכר, והשותף האחד ששחט פטור, כי אין כאן "וטבחו" כולו בחיוב, כי על חלק חבירו הגנב פטור מתשלומי ד' וה' כדן טובח או מוכר אחר הגנב (ראה למעלה פרק א, הלכה יז). (95) כי שניהם גנבו.

25 זא. גָּנַב וְעָמַד בְּדִין⁹⁶, וְאָמְרוּ לוֹ הַדִּינִין: צֵא תֵן לוֹ
26 מֵה שְׁגֻבְרֵתִי, וְיֵצֵא וְאַחַר כֶּף טָבַח או מִכָּר - פְּטוּר
27 מִתְּשִׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁹⁷; אָמְרוּ לוֹ: חֲבִיב אִתָּה
28 לִיתָן לוֹ, וְטָבַח או מִכָּר אַחַר כֶּף - הָרִי זֶה חֲבִיב
29 בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה, הוֹאִיל וְלֹא חֲתָכוּ הַדִּין
30 עָלָיו וְעַדִּין עוֹמֵד הוּא בְּגֻבְרֵתִי⁹⁸.

96 מימרא של רבא (שם סח:). (97) כי "צא תן לו" זהו פסק דין, וחייב מיד להחזיר את הבהמה, ואם לא החזירה אלא שחטה או מכרה הריהו גזלן, וגזלן אינו משלם תשלומי ד' וה', שם. (98) עדיין נחשב הוא גנב על הבהמה, ועל כן אם טבחה או מכרה חייב ד' וה'.

31 זב. הַגֹּנֵבִים⁹⁹ בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁰, הוֹאִיל וְהַגֹּנֵבִה עֲדִין

אומרת התורה "שה", "וכל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים", בכל זאת חייב בכלאים בתשלומי ד' וה', כי לומדים זאת מדרשת הפסוק, שם. (60) ושחט אותה, אף-על-פי שאינה ראויה לאכילה, חייב בתשלומי ד' וה', ראה בהלכה הקודמת. (61) שחתכו לה רגל (שם עח:). (62) נכת רגל. (63) והגנב לא מכר או שחט בהמה שלימה של אדם אחר, וכן בקטעת וחגרת וסומא אין הבהמה כולה בשלימותה. (64) כי מה שגנב מכר או שחט כולו, וכן בשותפים, מכר או שחט את כל חלקו של השותף האחד בבהמה, וכן את כל חלקו של השותף השני, והמכירה או השחיטה כולה באיסור (שם עא: וראה למעלה הלכה ו, ולקמן פרק ג, הלכה י').

1 י. גָּנַב⁶⁵ וְנָתַן לְאַחַר כֶּמֶתָנָה⁶⁶, או שְׁנָתַן לְאַחַר
2 לְטַבְּחָהּ⁶⁷ וְטָבַח, או שְׁנָתַן לְאַחַר לְמִכָּר וּמִכְרָה לְאַחַר;
3 גָּנַב וְהִקְיָה⁶⁸, גָּנַב וְהִחְלִיף⁶⁹, גָּנַב וּפְרַע בְּהֶקְפּוֹ⁷⁰, או
4 שְׁשָׁלְחוּ סִבְלוֹנוֹת⁷¹ לְבֵית חֲמִירו - מִשְׁלֵם תְּשִׁלוּמֵי
5 אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁷².

65 שם עט. (66) אף-על-פי שכתוב בתורה "ומכרו" - חייב, כי דין המתנה בזה כדן המכירה. (67) עשה אותו שליח. אף-על-פי שבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה, והעבירה שהשליח עושה אינה נזקפת על חשבון השולח, כאן יש שליח לדבר עבירה, ואם השליח שוחט כאילו הגנב שחט, ולמדו זאת בגמרא שם בהיקש. (68) מכר באשראי, אף-על-פי שעדיין לא קיבל כסף, מכירה היא וכאילו קיבל כסף. (69) את הבהמה בנכס אחר, דינו כאילו מכר וקיבל כסף. (70) שקיבל הגנב סחורה באשראי ופרע לו בבהמה זו, הרי זו כמכירה. (71) מתנות שהארוס שולח לארוסתו. (72) כי כל אלו דינים כמכירה.

6 יא. גָּנַב וּמְכָר⁷³, וְהִקְנֶה לְמוֹכְרוֹ⁷⁴ לְאַחַר שְׁלֵשִׁים
7 יוֹם⁷⁵, וּבִתְרוֹף שְׁלֵשִׁים יוֹם הִכָּר הַגֹּנֵב⁷⁶ - אֵינּוּ מִשְׁלֵם
8 אֶלָּא פְּפֻלָּה⁷⁷. מִכָּרוּ חוּץ מֵאֶחָד מִמֵּאָה שְׁבוּרָה⁷⁸ או חוּץ
9 מִיָּדוֹ אוֹ רִגְלוֹ⁷⁹, כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: שְׁשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנֶּאֱמָר
10 עֲמוֹ בְּשַׁחֲיטָה⁸⁰ - פְּטוּר מִתְּשִׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
11 וְחֻמְשָׁה⁸¹; וְאִם מִכָּרוּ חוּץ מִגֻּזְתּוֹ או חוּץ מִקְרָנָיו -
12 חֲבִיב בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה, שְׁאֵלּוֹ אֵינָם נִתְרִים
13 עֲמוֹ בְּשַׁחֲיטָה⁸².

73 שם סח. (74) כך בדפוסים ובכ"י. ברם, לפי העניין, תיבת "למוכרו" היא ט"ס. (75) שהמכירה תחול רק כעבור שלושים יום. כך מפרש רבינו דברי רב נחמן שם, "שהקנה לו לשלושים יום", ולא כרש"י וכו"ח שפירשו שמכר לתקופה של 30 יום. (76) ועמד בדן, יאמרו לו הדיינים צא תן לו. ראה הלכה טו. (77) כי הבהמה חזרה לבעליה לפני שיצאה המכירה לפועל. (78) כלומר, ששייר בו חלק מועט שלא מכר (משנה שם עח:). (79) הדוגמא בברייתא שם. (80) כגון בשור. כלל זה קבע רב, שם. (81) כי כל דבר שיש לו שייכות להיתר שחיטה, נחשב שויר גם לגבי מכירה, כי התורה כתבה "וטבחו או מכרו", ודמתה מכירה לטביחה. (82) ואין להם שייכות להיתר שחיטה, ועל כן אין זה שויר לגבי מכירה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ג' אלו - ספר נזיקין - הלכות גניבה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 היא בְּרִשְׁוֹתֵם¹⁰¹ - פְּטוּר מִן הַפְּסָל¹⁰². וְכֵן אִם טָבַח
2 וּמָכַר שֵׁם בְּרִשְׁוֹתָן - פְּטוּר¹⁰³. וְאִם הִגְבִּיחַ הַגְּנֵבָה¹⁰⁴
3 - נִתְחַיֵּב מִשּׁוּם גֹּנֵב אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיָּאָה
4 מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁵. פִּיֶּצֵד ? גֹּנֵב טָלָה מִן הַדִּיר, וְהָיָה
5 מוֹשְׁכוֹ וְיֹצֵא, וְיָמַת בְּרִשְׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁶ - פְּטוּר;
6 הַגְּבִיחוֹ אוֹ הוֹצִיאוֹ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים¹⁰⁷ וְיָמַת - חֵיב¹⁰⁸.
7 נִתְנוּ שֵׁם¹⁰⁹ בְּבֵית הַבְּעָלִים לְבִכּוּרַת בְּנוֹ¹¹⁰ אוֹ לְבַעַל
8 חוּבוֹ אוֹ לְשׁוּמְרֵי הַחֶמֶס וְלְשׁוֹאֲלֵי¹¹¹ לְנוֹשֵׂא שְׂכָר¹¹²
9 וְלְשׁוֹכְרֵי¹¹³, וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ זֶה שֹׁנֵתָן לוֹ וְיָמַת - פְּטוּר
10 הַשְׁוֹמְרֵי¹¹⁴; הַגְּבִיחוֹ¹¹⁵ אוֹ שֶׁהוֹצִיאוֹ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים
11 וְיָמַת - חֵיב הַשְׁוֹמְרֵי¹¹⁶ אוֹ בַּעַל הַחוּב שֹׁנֵתָן לוֹ, מִפְּנֵי
12 שְׁעָדִין לֹא הוֹצִיאוֹ הַגְּנֵב¹¹⁷ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִי.

124 משנה שם, עט. 125) הבעלים. ואם לא נודע
לבעלים לפני שהוציאה מרשותו, הרי קנאה הגנב
כשהוציאה מרשותו, ואין זה גניבה ברשות הבעלים.
126) כשהוציאה מרשותם קנאה, וחייב בד' וה'.
127) חייב ד' וה', 'אע"פ שמכר בשעה שנמצאה ברשות
הבעלים, כי משעה שהוציא אותה קנאה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו דיני הגונב והטובח והמוכר והוא מתחייב
במלקות או במיתה. ודין הודאת הגנב, בין שבאו עדים בין
שלא באו, ודין גביית בית הדין מנכסי הגנב.

21 א. פָּכַר בְּאָרְנוֹ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה², שֶׁכֵּל הַעוֹשֶׂה עֲבָרָה
22 שְׁלִישׁ פָּה עֶזְרָן מֵיִתָּה בֵּית דִּין³ וְתִשְׁלֹמִין⁴ - אֵינֹו
23 מְשָׁלִם⁵, אֶף עַל פִּי שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג⁶. וְהַעוֹשֶׂה עֲבָרָה
24 שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ מִלְּקוֹת וְתִשְׁלֹמִין - לֹוֶקָה וְאֵינֹו מְשָׁלִם,
25 שְׁאִין אָדָם לֹוֶקָה וּמְשָׁלִם⁷. לְפִיכָף, אִם הָיָה שׁוֹגֵג⁸
26 אוֹ לֹא הִתְרוּ בּוֹ⁹ - מְשָׁלִם וְאֵינֹו לֹוֶקָה¹⁰. בְּמָה דְבָרִים
27 אֲמוּרִים¹¹? שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּתִשְׁלֹמִין עִם עֶזְרָן מֵיִתָּה בֵּית
28 דִּין פְּאֻחַת¹², אוֹ שֶׁנִּתְחַיֵּב תִּשְׁלֹמִין וּמִלְּקוֹת בְּבֵת
29 אַחַת; אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלֹמִין וְאַחַר כֵּן נִתְחַיֵּב
30 בְּמֵיִתָּה בֵּית דִּין אוֹ בְּמִלְּקוֹת, אוֹ שֶׁנִּתְחַיֵּב מִלְּקוֹת אוֹ
31 מֵיִתָּה בֵּית דִּין וְאַחַר כֵּן נִתְחַיֵּב בְּתִשְׁלֹמִין¹³ - הֲרִי
32 זֶה לֹוֶקָה וּמְשָׁלִם וְיָמַת¹⁴.

2) פרק א, הלכה יג. 3) שאם עשה את העבירה במזיד
חייב עליה מיתה בבית-דין. 4) כגון שגנב וטבח בשבת,
פטור מתשלומי ארבעה וחמשה, מכיוון שחייב מיתה על
הטביחה בשבת. 5) שהמחוייב מיתה פטור מן
התשלומים, כמו שכתוב: "ולא יהיה אסון ענוש יענש"
(שמות כא, כב), ופירושו חכמים שמשלם דמי הוולדות.
משמע שאם היה אסון - האשה מתה - פטור מדמי הוולדות
(כתובות לה.). 6) ופטור ממיתה, בכל זאת פטור גם
מתשלומים - כי כתוב בתורה: "ומכה נפש בהמה ישלמנה"
"ומכה אדם יומת" (ויקרא כד, יח, כא), כשם שבמכה בהמה
אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם חייב ממון; כך במכה
אדם אין הבדל בין מזיד לשוגג, ובשניהם פטור מממון
(גמרא שם). 7) "כדי רשעתו" - משום רשעה אחת אתה
מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות, וסמך ליה
"ארבעים יכנו", כלומר שאם יש שתי רשעיות, מחייבים
אותו מלקות בלבד (כתובות לב. ולב: והל' נערה פרק א,
הלכה יא.). 8) שפטור ממלקות. 9) שני עדים, שעל
עבירה זו חייב מלקות, אף-על-פי שהיה מזיד. 10) כדעת
רבי יוחנן, שחייבי מיתות הקישה התורה ל"מכה בהמה",
ולא חייבי מלקות (כתובות שם). 11) שפטור מתשלומים.
12) שחייב מיתה וחייב ממון באים יחד. 13) כגון היוצא
ליהרג וחבל באחרים (ערכין ו:). 14) לוקה ומשלם, או
משלם ומת (כתובות לא.).

ב. פִּיֶּצֵד¹⁵? זָרַק חֵץ בְּשַׁבָּת¹⁶ מִתְחַלֵּת אַרְבַּע לְסוּף¹⁷

99) משנה שם עט. 100) בבית או בחצר הבעלים.
101) של הבעלים. 102) "כי הגנב לא יקרא "גנב" עד
שיביא אותו הדבר הגנוב לרשותו, ויקנה אותו בדרך מדרכי
קניית המטלטלין" (פירוש המשניות לרבינו, שם, וראה
גמרא שם). 103) מתשלומי ד' וה', כי אין חיוב טביחה
ומכירה במקום שאין חיוב גניבה. 104) קנאה הגנב לחייב
עליה משום גניבה. 105) כי הגבהה קונה בכל מקום
(קידושין כה.). 106) הטלה מת לפני שהוציאו אותו.
107) לרשותו, או לסמטה. 108) בכפל. 109) הגנב,
לפני שהגביהו (המשך המשנה שם). 110) לכהן כחמשה
סלעים של פדיון הבן הבכור. 111) המקבל את הבהמה
לשימוש תמורת תשלום. 112) המקבל שכר על השמירה.
113) המקבל את הבהמה לשימוש תמורת תשלום.
114) לפי מסקנת הגמרא, שם "פטור" שבמשנה - כוונתו
לשומר. והטעם שהוא פטור, מכיון ש"כדרך שתיקנו משיכה
בלקוחות, כך תיקנו משיכה בשומרינ" (שם), כלומר
השומרים אינם קונים את הדבר הניתן להם לשמירה לענין
החיובים של כל אחד ואחד מהם, אם לא קנו אותו באחד
מן הדרכים שנקנים בהם המטלטלין במקח וממכר.
115) השומר. 116) לשלם לבעלים. 117) והטלה עדיין
ברשות הבעלים, ועל כן חייב השומר או בעל החוב לשלם
לבעלים קרן וכפל, והגנב פטור מכלום. ומובן שהמדובר
כשהשומר ידע שהטלה גנוב (מגיד-משנה). ורש"י פירש
אחרת.

13 יז. הָיָה הַעֲדָר פִּיֶּצֵד¹¹⁸ - פִּינֵן שֶׁהִכִּישׁ אֶת הַבְּהֵמָה¹¹⁹
14 וְיִטְמָנָה¹²⁰ בְּתוֹךְ הָאֵילָנוֹת וְהַעֲצִים חֵיב בְּתִשְׁלֹמִין
15 פְּסָל¹²¹; וְאִם טָבַחָה אוֹ מָכְרָה שֵׁם¹²² - מְשָׁלִם
16 תִּשְׁלֹמִין אַרְבַּעָה וְחִמְשָׁה¹²³.

118) מימרא של רבי אלעזר שם עט: 119) במקל והלכה
מחמתו, והרי זה כמשיכה. 120) לשם גניבה. 121) אף-
על-פי שלא גנב אותה במו ידיו, חייב כגנב, מכיון שקנה
אותה (לענין חיוב) על-ידי המשיכה. 122) ולא העביר
אותה לרשותו לפני המכירה. 123) כשם שנתחייב על
הגניבה, כך נתחייב על הטביחה והמכירה.

17 יח. גֹּנֵב בְּרִשְׁוֹת הַבְּעָלִים¹²⁴, וְאַחַר שְׁיָדַע¹²⁵ שֶׁנִּגְנָבָה
18 הוֹצִיָּאָה וְטָבַחָה אוֹ מָכְרָה חוּץ מִרְשׁוֹתָן¹²⁶; אוֹ שֶׁגִּנֵּב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 ד. הִיְתָה פָּרָה שְׂאוּלָה אֶצְלוֹ⁴⁴, וּטְבַחָהּ בְּשַׁבַּת דֶּרֶךְ
20 גְּנֵבָה⁴⁵ - פֶּטוּר אִף מִן הַכֶּפֶל; שֶׁהָרִי אִסוּר שַׁבַּת
21 וְאִסוּר גְּנֵבָה בְּאֵינן פְּאָחַת⁴⁶. וְאִם אֵינן גְּנֵבָה⁴⁷ - אֵינן
22 טְבִיחָה וְאֵינן מְכִירָה⁴⁸.

(44 כתובות לד: (45 בלי ידיעת הבעלים, ובמגמה לקחת אותה לעצמו. (46 בשעה שטבחה, גנבה. (47 ואם הוא פטור מתשלום הקרן של הגניבה. (48 אין חיוב על הטביחה או על המכירה (שם). [בגמרא נאמר דבר זה אליבא דרבי מאיר, שסובר שבקנס לא אמרו "קם ליה בדרכה מיניה", ואף-על-פי-כן פטור מתשלומי ד' וה', מכיון שפטור מן הקרן, כי ארבעה וחמשה אמרה תורה ולא ג' וד'. אבל דעת רבינו, שגם בקנס אומרים "קם ליה בדרכה מיניה" אין אנו צריכים כלל לנימוק האמור כאן: "ואם אין גניבה, אין טביחה ומכירה", וקשה להבין למה מביאו רבינו].

23 ה. גְּנֵבָה⁴⁹ וּמְכַר בְּשַׁבַּת⁵⁰ או שְׁמַכְר לְעַבֹּדָה זָרָה -
24 חַיֵּב לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבְעָה וַחֲמִשָּׁה; שְׂאֵינן בְּמִכְרָה
25 מִיְתָה⁵¹. וְאִם נִעְשִׂית מְלָאכָה בְּשַׁבַּת בְּעַת הַמְּכִירָה -
26 פֶּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבְעָה וַחֲמִשָּׁה⁵². כִּיצַד? כְּגֹזֶן
27 שְׁלֹא הִקְנָה לֹא⁵³ עַד שֶׁתְּנִיחַ בְּחֶצֶר הַלֹּקֵחַ⁵⁴;
28 שְׁנַמְצָא, בְּשֶׁהוּצִיא מֵרְשׁוּת לְרְשׁוּת, אִסוּר שַׁבַּת
29 וּמְכִירָה בְּאֵינן פְּאָחַת⁵⁵.

(49 בחול, או בשבת באופן שלא היה בגניבתו חיוב מיתה, כגון שלא הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. (50 בבא-קמא ע. (51 כי אין המכירה נמנית עם ל"ט המלאכות. (52 כי חיוב מיתה מפקיע את חיוב התשלומין. (53 הגנב ללוקח. (54 מדובר בגנב שזרק את הגניבה לחצר הלוקח (שם ע:). (55 החיוב על איסור שבת של הזורק מרשות לרשות בא ברגע שהגניבה נחה על קרקע החצר, וברגע זה בא - בהתאם לתנאי - החיוב על המכירה.

30 ו. עֵשָׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחַט לֹא⁵⁶, וְשַׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בְּשַׁבַּת
31 - הָרִי הַגֵּנֵב חַיֵּב בְּתְשֻׁלוּמֵי אֲרָבְעָה וַחֲמִשָּׁה, שֶׁהָרִי
32 זֶה הַגֵּנֵב לֹא עֵשָׂה עֲוֹן מִיְתַת בֵּית דִּין⁵⁷. וּמְכַר
33 בְּאֵרְנוֹ⁵⁸, שֶׁשֹּׁחַט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ⁵⁹ חַיֵּב בְּתְשֻׁלוּמֵי.

(56 שם עא. ולא אמר לו לשחוט בשבת, והשליח שחט בשבת על דעת עצמו. (57 כי הוא לא שחט בשבת. (58 למעלה פרק ב, הלכה י. (59 אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה" והשולח פטור - לענין תשלומי ד' וה' "יש שליח", והשולח חייב. אבל בעשאו שליח לשחוט, פטור הגנב מתשלומי ד' וה', כי שלח אותו לעשות עבירה בשבת, ולענין איסור שבת אין שליח לדבר עבירה, ומעשה השליח אינו נזקף על חשבון הגנב השולח (ראה משנה-למלך כאן).

34 ז. הֵיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים⁶⁰ שְׁגָגָב, בֵּין שֶׁהֶעִידוּ הֵן עֲצָמָן
35 שְׁטַבַּח או מְכַר⁶¹ בֵּין שֶׁהֶעִידוּ אַחֲרַיִם שְׁטַבַּח⁶² או
36 מְכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבְעָה וַחֲמִשָּׁה⁶³. הֵיוּ שְׁנַיִם
37 מְעִידִים שְׁגָגָב, וְעַד אֶחָד מְעִיד שְׁטַבַּח או מְכַר, או
38 שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ שְׁטַבַּח⁶⁴ או מְכַר - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי

1 אֲרָבְעָה¹⁷, וְקָרַע בְּגָד חֲבֵרוֹ¹⁸ בְּהִלְכָתוֹ¹⁹; או שֶׁהִדְלִיק
2 גְּדִישׁ חֲבֵרוֹ בְּשַׁבַּת²⁰; או שְׁגָגָב כִּיס בְּשַׁבַּת²¹, וְהָיָה
3 מְגֵרָרוֹ²² עַד שֶׁהוּצִיאָו מֵרְשׁוּת הַבְּעָלִים²³, שֶׁהָיָה
4 רְשׁוּת הַיְחִיד, לְרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאִבְדוֹ²⁴ שֵׁם - הָרִי זֶה
5 פֶּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, שְׁאִסוּר שַׁבַּת וְאִסוּר גְּנֵבָה
6 וְהִזְקָה²⁵ בְּאֵינן פְּאָחַד. אֲבָל אִם גָּנַב כִּיס בְּשַׁבַּת,
7 וְהִגְבִּיהוּ שֵׁם בְּרְשׁוּת הַיְחִיד²⁶, וְאַחַר כֵּן הוּצִיאָו
8 לְרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִשְׁלִיכוֹ לְנֶהָר²⁷ - חַיֵּב לְשַׁלֵּם
9 תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; שֶׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּאִסוּר גְּנֵבָה קֹדֶם
10 שֶׁיְתַחַיֵּב בְּאִסוּר סְקִילָה²⁸. וְכֵן כָּל פִּיזָא בְּזָה. וְכֵן
11 אִם קָצַץ אֵילָן חֲבֵרוֹ בְּיוֹם טוֹב²⁹, וְהִתְרוֹ בוֹ; או
12 שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגְּדִישׁ³⁰ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³¹, וְהִתְרוֹ בוֹ³²;
13 או גָּנַב וְטַבַּח בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים³³, וְהִתְרוֹ בוֹ - פֶּטוּר
14 מִן הַתְּשֻׁלוּמִין³⁴. אֲבָל אִם לֹא הִתְרוֹ בוֹ³⁵ - חַיֵּב
15 בְּתְשֻׁלוּמִין³⁶, וּמְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבְעָה וַחֲמִשָּׁה³⁷.

(15 הלכה זו מדגימה את הכללים שבהלכה הקודמת. (16 שם. (17 אמות, והמעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב מיתה. (18 וחייב ממון. (19 אף-על-פי שחיוב מיתה בא אחרי שנח החץ, והשיראין נקרעו לפני כן - בהליכתו - בכל זאת נחשב כאילו מיתה ותשלומים באו כאחת, מכיון שבלי זריקת החץ אין הנחה. ולפיכך, עם הזריקה מתחילה המלאכה, ונגמרת בשעת ההנחה. ונימוק נוסף: מכיוון שזרק החץ, ידוע מראש שיקרע את השיראין, כי אין אפשרות להחזיר, שם. (20 שחייב ממון על הגדיש, ומיתה על הדלקת אש בשבת (בבא קמא לד:). (21 כתובות לא. (22 ולא הגביהו, ולא נתחייב עדיין בגניבה. (23 ואז נתחייב גם בגניבה וגם במיתה על הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים. (24 השמידו, כגון שהשליך לנהר. אבל אם הגניבה נמצאת בעין, הריהי ברשות הבעלים וחוזרת, ראה למעלה פרק א, הלכה יב. (25 כגון בשתי הדוגמאות הראשונות. (26 והגבהה קונה בכל מקום, אף ברשות הבעלים. (27 סנהדרין עב. (28 החיוב על הגניבה בא מיד עם ההגבהה, והחיוב באיסור סקילה בא בשעה שהוציא לרשות הרבים. (29 וחייב מלקות על מלאכה ביום טוב, אם התרו בו. (30 של חבירו. (31 שחייב על זדונו כרת (בידי שמים). (32 על חיוב מלקות. (33 בבא-קמא ע. (34 בהתאם לכלל "אין אדם לוקה ומשלם". (35 ואינו לוקה. (36 אם קצץ אילן חבירו (ביום טוב) או הדליק את הגדיש ביום הכיפורים. (37 אם גנב וטבח שור או שה.

16 ג. גְּנֵבָה³⁸ וְטַבַּח בְּשַׁבַּת³⁹ או לְעַבֹּדָה זָרָה⁴⁰, אֶפְלוּ
17 בְּשִׁגְגָה⁴¹ - פֶּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבְעָה וַחֲמִשָּׁה⁴², כְּמוֹ
18 שְׁבִאֲרֵנוֹ⁴³.

(38 בין בחול בין בשבת. (39 ונתחייב סקילה על הטביחה (שם ע:). (40 עבירה שיש בה מיתת בית-דין. (41 שאין בית-דין ממיטים אותו. (42 כי חיוב תשלומים ועוון מיתת בית דין באים כאחת, אבל בכפל הוא חייב, כי הוא בא לפני חיוב מיתה. (43 בהלכה א.

1 כָּפֵל, וְאִינוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה;
2 שְׁהַמּוּדָה בְּקֶנֶס⁶⁵ - פְּטוּר⁶⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנְהוּ⁶⁷.

וְהוֹדָה בְּבֵית דִּין לְאַחַד מֵהֶן⁸² וְכִפֵּר בְּאַחֶר⁸³, וְאַחַר¹⁶
17 כִּף בָּאוּ עֲדִים שֶׁגָּנַב וְטָבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלְּם לָזֶה
18 שֶׁכִּפֵּר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲצָאֵי בְּקָרָה⁸⁴ וְאַרְבָּעָה חֲצָאֵי צֵאֵן⁸⁵.

(81 שם עא: (82 ועל-ידי-זה נפקע חלקו של שותף זה בתשלומי ד' וה'. (83 בחלקו של השותף השני. (84 אף-על-פי שבתורה כתוב "חמשה בקר" (שמות כא, לד), כוונתה אפילו לחמשה חצאי בקר, כי העיקר הוא שישלם לבעלים פי חמשה מן הגניבה. ומכיון שמגיע לשותף חצי בקר, ישלם לו ה' חצאי בקר. (85 במקרה שגנב כבש.

19 יֵא. דִּין הַגָּנֵב⁸⁶ לְשֵׁלֶם הַקָּרָן וְהַכֶּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוּמֵי
20 אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה מִן הַמְּטַלְטְלִין שְׁלוֹ⁸⁷. אִם לֹא
21 נִמְצְאוּ לוֹ מְטַלְטְלִין - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ וְגוֹבִין
22 הַכֶּלֶל⁸⁸ מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו⁸⁹, כְּשֶׁאָר הַנְּזָקִין, שֶׁנֶּאֱמַר
23 בְּהֵן: מִיֵּטֵב שְׂדֵהוֹ⁹⁰. וְאִם אֵין לוֹ לֹא קָרַקַע וְלֹא
24 מְטַלְטְלִין - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ⁹¹ וְנוֹתְנִין דָּמָיו
25 לְנֶזֶק; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ.

(86 שם ד: ה. (87 כרדין מזיק, שגובים מן המטלטלין תחילה, כמו שכתוב: "כסף ישיב לבעליו" (שם, לד) ולמדו מזה חכמים: לרבות שוה כסף, ואפילו סובין (שם ז.). וראה הלכות נזקי ממון פרק ה, הלכה י. (88 גם את הקרן וגם את הקנס. (89 מן הקרקע הטוב שבנכסיו. (90 וגומר "ומיטב כרמו ישלם". ומכאן לומדים, שכל מקום שכתב "ישלם" כוונתו ל"מיטב" (שם ה.). ומטלטלין דינם כמיטב, כי הם נוחים למכירה. (91 כעבר.

26 יב. הָאִישׁ נִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה⁹². וְדָבָר זֶה
27 מִפִּי הַקְּבֻלָּה⁹³. וְאֵין הַגָּנֵב נִמְכָּר אֲלָא בְּקָרָן⁹⁴, אֲבָל
28 בְּכֶפֶל⁹⁵ אוֹ בְּתְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה - אִינוּ נִמְכָּר⁹⁶,
29 אֲלָא הָרִי זֶה עֲלָיו חוֹב עַד שֶׁיַּעֲשִׂיר.

(92 משנה סוטה כג. (93 דין זה קבלו חז"ל איש מפי איש עד משה רבינו, וסמכוהו על הפסוק "ונמכר בגניבתו", ולא בגניבתה (שם כג:). (94 אם אין לגנב לשלם את הקרן. (95 אם יש לו לשלם את הקרן, ואין לו ממה לשלם את הכפל. (96 "בגניבתו ולא בכפילו" (קידושין יח.).

30 יג. גָּנַב אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ הַקָּדְשִׁי⁹⁷ - אִינוּ נִמְכָּר
31 עַל הַקָּרָן⁹⁸, אֲלָא הָרִי זֶה עֲלָיו חוֹב עַד שֶׁיַּעֲשִׂיר.

(97 שפטור מן הכפל (למעלה פרק ב הלכה א). (98 כי הפסוק "ונמכר בגניבתו" מדבר על גנב המשלם כפל, כי מיד אחר-כך כתוב "אם המצא תמצא בידו הגניבה. . . שנים ישלם". וראה 'אור החיים' לפסוק זה.

32 יד. הִיָּה קָרָן הַגָּנֵבָה⁹⁹ שְׁוֶה מֵאָה, וְאֵין הַגָּנֵב שְׁוֶה
33 אֲלָא חֲמִשָּׁים - הָרִי זֶה נִמְכָּר¹⁰⁰, וְשֶׁאֵר הַקָּרָן עִם
34 הַכֶּפֶל עֲלָיו חוֹב עַד שֶׁיַּצֵּא בְּשִׁבְעֵית¹⁰¹ וְיַעֲשִׂיר
35 וְיִשְׁלֵם. הִיָּה הַגָּנֵב שְׁוֶה מֵאָה וְאַחַד - אִינוּ נִמְכָּר;
36 שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ - עַד שֶׁיַּהֲיֶה דָּמָיו כְּלָן
37 מְבֻלְעִין בְּגִנְבָתוֹ¹⁰².

(60 משנה שם ע. (61 והעידו עדות שלימה על הגניבה ועל הטביחה. (62 אף-על-פי שעדי טביחה מעידים רק על "חצי דבר", כי בלי עדי גניבה אינם יכולים לחייב, כי שמא שלו טבח, והתורה אמרה: "על פי שני עדים. . . יקום דבר" (דברים יט, טו) ודרש רבי עקיבא: "דבר" ולא חצי דבר. (63 כיון שעדי גניבה אינם צריכים לעדי טביחה, ויכולים לחייב בלעדיהם, אף עדות עדי הטביחה נקראת דבר שלם (שם ע:). (64 לאחר שבאו עדי הגניבה. (65 המורה בעבירה שיש עליה קנס, כלומר, תשלום שהוא פחות מדמי הקרן או יותר. (66 מלשלם את הקנס. (67 הלכות נזקי ממון, פרק ב, הלכה ח.

3 ח. מִי שֶׁהוֹדָה בְּקֶנֶס⁶⁸ וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֲדִים: אִם
4 הוֹדָה בְּתַחֲלָה⁶⁹ בְּפָנֵי בֵּית דִּין⁷⁰ וּבְבֵית דִּין⁷¹ -
5 פְּטוּר⁷²; אֲבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין⁷³, אוֹ שֶׁהוֹדָה
6 בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבָּד⁷⁴, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֲדִים - הָרִי זֶה
7 מְשַׁלְּם קֶנֶס עַל פִּיהֶם⁷⁵.

(68 שם עד: עה. (69 לפני שבאו העדים. (70 בפני שלשה דיינים. (71 במקום ישיבת בית-דין. (72 מתשלום הקנס. זוהי דעת רב שם. (73 כגון שפגש את הדיינים בשוק והודה בפניהם, אין זו הודאה, כי מחוץ לבית-דין אינם בתפקיד דיינים, אלא אנשים פרטיים הם. (74 הודה במקום מושב בית-דין, אולם היו שם שני דיינים בלבד, ובדיני קנסות צריכים שלושה דיינים. (75 כי הודאה שלא נעשתה בפני שלושה דיינים במקום מושבם כדיינים, אינה מחייבת אותו כלום ויכול לחזור בו. וראה לקמן הלכה ט.

8 ט. פִּיצַד⁷⁶ הוֹדָה בְּבֵית דִּין שֶׁגָּנַב, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ
9 עֲדִים שֶׁגָּנַב - פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל, שֶׁהָרִי חַיֵּב עֲצָמוֹ
10 בְּקָרָן⁷⁷ קָרָם שֶׁיָּבִאוּ עֲדִים. אֲבָל אִם אָמַר 'לֹא גָּנַבְתִּי',
11 שֶׁפְּטוּר עֲצָמוֹ מִן הַכֶּלֶל, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁגָּנַב, וְחָזַר וְאָמַר⁷⁸
12 בְּבֵית דִּין 'טְבַחְתִּי אוֹ מְכַרְתִּי⁷⁹', אִם בָּאוּ עֲדִים אַחַר
13 כֵּן שֶׁטָּבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה,
14 לְפִי שֶׁפְּטוּר עֲצָמוֹ תַּחֲלָה מִכְּלוּם⁸⁰ עַד שֶׁבָּאוּ הָעֲדִים.

(76 דוגמא למורה בקנס ואחר-כך באו עדים שפטור. (77 מרצונו הטוב, וזה מוכיח שבאמת רוצה לחזור בתשובה, ועל כן פוטרים אותו מן הקנס. (78 לאחר שבתחילה הכחיש את הגניבה. (79 את הגניבה, בלי שהיו עדים על הטביחה או המכירה. (80 וההודאה על הטביחה אינה מחייבת אותו בכל תשלום שהוא, שהרי מודה בקנס פטור, ולא גילה רצון להחזיר ממון, והודאתו באה מתוך כוונה להפטור מארבעה וחמשה, אם יבואו אחר-כך עדים. כל ההלכה הזאת מקורה בדברי רב המנונא, שהסביר את דברי רב ורבי יוחנן שם. רבינו פסק כאן כרב נגד שמואל, בניגוד לכלל שהלכה כשמואל בדיינים. והטעם: מפני שרב המנונא, רבי יוחנן וגם רב אשי קיבלו שיטת רב.

15 י. הַגָּנֵב שוֹר שֶׁל שְׁנֵי שְׂתַּפְיָן⁸¹ וְטָבְחוֹ אוֹ מְכָרוֹ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 19 מְשַׁלְמִים עִם הַכֶּפֶל⁸. וְאִם בָּאוּ עֲדִים קֹדֶם שֶׁיִּשְׁבַּע -
20 אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא הַקֶּרֶן בְּלִבְדוֹ.

(2) שומר חינוס, שהופקד אצלו חפץ, טוען שהפיקדון נגבב ופוטור עצמו מלשלם, שהרי שומר חינוס פטור מגניבה ואבידה (משנה בבא קמא קח:). (3) שהפיקדון נגבב. (4) מרגע שנשבע ולקח את החפץ לעצמו. (5) כי דין הטוען טענת גנב כדין גנב גם לעניין כפל וגם לעניין ארבעה וחמישה, זוהי דעת רבי יוחנן שם קו: (6) קרבן אשם מביא אדם על שבועת שקר רק אם הודה מעצמו, כמו שכתוב בתורה (במדבר ה, ו) "והתוודו את חטאתם" (שם קח:). (7) "וחמישיתו יוסף עליו" נאמר רק בהודה מפי עצמו לאחר שנשבע לשקר. (8) שנאמר (שם) "ושלם אותו בראשו וחמישיתו" ודרשו חכמים "בראשו" משמעותו קרן, ולפיכך חיוב חומש הוא רק אם משלם קרן בלבד, אבל לא אם משלם כפל. (9) כי טוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא אם כן נשבע קודם לשקר, כמו שכתוב בו (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלהים" כלומר, לשבועה (שם סג:).

- 21 ב. בַּמָּה דְּכָרִים אֲמֹרִים¹⁰? שֶׁנִּשְׁבַּע קֹדֶם שֶׁיִּשְׁלַח
22 בַּפִּקְדוֹן יִד¹¹; אֲבָל אִם שִׁלַּח בּוֹ יָד, וְטָעַן טַעֲנַת גֹּנֵב
23 וְנִשְׁבַּע, וּבָאוּ עֲדִים - פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל, שֶׁכִּיּוֹן שִׁשְׁלַח
24 יָד נִתְחַיֵּב בּוֹ¹² וְקָנְהוּ¹³.

(10) שטוען טענת גנב משלם תשלומי כפל. (11) קודם שהשתמש בו. (12) לשלם בכל האונסין ומכל שכן בגניבה ואבידה, מכיוון שדינו כגזולן. (13) לעניין חיוב תשלומים ומכיוון שטענת נגבב אינה פוטרתו מלשלם דמיו אינו חייב כפל, ודינו כגזולן שפטור מכפל, דעת רב ששת (שם קז:).

- 25 ג. וְכֵן הַטּוֹעֵן טַעֲנַת אַבְדָּה בַּפִּקְדוֹן¹⁴ וְנִשְׁבַּע, וְחִזַּר
26 וְטָעַן טַעֲנַת גֹּנֵב וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֲדִים - פְּטוֹר
27 מִן הַכֶּפֶל, שֶׁכִּפְּרָה יִצָּא הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַבְּעָלִים¹⁵
28 מִשְׁבֻּעָה רֵאשׁוֹנָה¹⁶.

(14) שומר חינוס שטוען שהפיקדון אבד ופוטור עצמו מלשלם, מימרא של רבי אילעא בשם רבי יוחנן (שם). (15) אף על פי שבשעה שטוען גנב על החפץ עדיין לא השתמש בו, בכל זאת לא היה עוד הפיקדון של הבעלים. (16) שנשבע שאבד, ועל שבועה זו עצמה, אינו חייב כפל אפילו אם באו עדים, כי דין הכפל נאמר בתורה על הטוען טענת גנב בלבד (משנה שם קח:).

- 29 ד. הַטּוֹעֵן טַעֲנַת גֹּנֵב בַּאֲבָדָה¹⁷ וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ
30 עֲדִים שֶׁהָאֲבָדָה בְּרִשׁוֹתוֹ וְשָׁקַר טָעַן - מְשַׁלֵּם
31 תְּשֻׁלּוּמֵי כֶּפֶל¹⁸; וְשֵׁנִי מֵר: עַל כָּל אַבְדָּה¹⁹. וְהוּא,
32 שֵׁיטָעַן שֶׁנִּגְנְבָה בְּלִסְתִּים מִזִּין²⁰, שֶׁהוּא אָנוּס²¹
33 וּפְטוֹר²²; אֲבָל אִם טָעַן שֶׁנִּגְנְבָה בְּלֵא אָנוּס - פְּטוֹר
34 מִן הַכֶּפֶל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם²³ עַל פִּי טַעֲנָתוֹ,
35 שֶׁשׁוֹמֵר אַבְדָּה כְּשׁוֹמֵר שָׁקַר הוּא²⁴, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

(17) המוצא אבידה וחייב להשיבה לבעלים, כמו שכתוב (דברים כב, א) "השב תשיבם לאחיק", וטען שהאבידה

(99) קידושין יח. (100) פעם אחת, כדעת החכמים בברייתא שם. הגירסא שם "וחוזר ונמכר", אולם גירסת רבינו כגירסת המכילתא "ואינו חוזר ונמכר". (101) כדין עבד עברי שעובד שש שנים, כמו שכתוב (שמות כא, א): "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חנם". (102) מה שאין כן במקרה זה, שדמיו עולים על דמי הגניבה (גמרא שם).

- 1 מו. גֹּנֵב וְנִמְכַּר¹⁰³, וְחִזַּר וְגִנֵּב: אִם לְשָׁנֵי גֹנֵב - הָרִי
2 זֶה נִמְכַּר פְּעַם שְׁנִיָּה, וְאִפְלוּ גִנֵּב לְמֵאָה אֲנָשִׁים -
3 נִמְכַּר מֵאָה פְּעָמִים; וְאִם לְרֵאשׁוֹן גֹּנֵב פְּעַם שְׁנִיָּה -
4 אֵינוֹ נִמְכַּר שְׁנִיָּה¹⁰⁴, אֶלָּא יִשְׁאֵר עָלָיו הַכֶּל הַחֹב.

(103) גמרא שם. (104) "בגניבתו" - "כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למכרו" (שם).

- 5 מו. גֹּנֵב לְזָה, וְחִזַּר וְגִנֵּב לְזָה, וְחִזַּר וְגִנֵּב לְזָה - כֶּלֶם
6 שֶׁתִּפִּין בּוֹ¹⁰⁵. אִם הָיוּ דָמָיו פְּנֵגֵד הַקֶּרֶן שֶׁל שְׁלִשְׁתָּן
7 אוּ פְחֹת מִן הַקֶּרֶן - נִמְכַּר, וּמְחַלְקִין בֵּינֵיהֶן¹⁰⁶,
8 וְשֵׁאֵר הַכֶּפְּלוֹת¹⁰⁷ חֹב עָלָיו; וְאִם הָיוּ דָמָיו יִתְר¹⁰⁸ -
9 אֵינוֹ נִמְכַּר¹⁰⁹, וְהַכֶּל חֹב¹¹⁰ עָלָיו עַד שִׁיעֲשִׁיר.

(105) השווה הלכות נזקי ממון פרק ט, הלכה יב. (106) שלושת הגנבים מחלקים ביניהם דמי מכירת הגנב. (107) המגיע לכל אחד ואחד [נראה שחסרה כאן מלה אחת, צריך להיות "ושאר הקרן והכפלות"]. (108) על דמי הקרן של שלשתם. (109) ראה למעלה הלכה יד. (110) גם הקרן.

- 10 יז. שֶׁתִּפִּין שֶׁגִּבְבוּ כְּאֶחָד¹¹¹ - מְשַׁלְשִׁין בֵּינֵיהֶן¹¹², וְכָל
11 אֶחָד מֵהֶן נִמְכַּר בְּחֻלְקוֹ מִן הַקֶּרֶן¹¹³. וְכָל מִי שֶׁדָּמָיו
12 יִתֵּר עַל חֻלְק הַקֶּרֶן שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ - אֵינוֹ נִמְכַּר¹¹⁴.

(111) כאיש אחד, כלומר ביחד. (112) מחלקים ביניהם את תשלום הקרן. (113) שהוא צריך לשלם. (114) הגנב נשכר מזה שהיה לו שותף, כי לו גנב לבדו היה נמכר, אם דמיו לא עלו על דמי הקרן כולה.

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ה

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבאר בו דיני הנפקד שרוצה לעכב הפקדון בידו בטענה שנגנב ממנו, וכן כל כיוצא בזה שהממון בא לידו שלא באיסור גניבה, וביאור דינים אלו בשלמות, ואם החזיר הגנב את הגניבה באי זה תנאי יפטר, ואם צריך הודאת בעלים.

- 13 א. הַטּוֹעֵן² שֶׁנִּגְנְבָה מִבֵּיתוֹ הַפִּקְדוֹן: אִם נִשְׁבַּע³ וְאַחַר
14 כֵּן בָּאוּ עֲדִים שֶׁשָׁקַר טָעַן וְשֶׁהַפִּקְדוֹן הִזָּה אֶצְלוֹ -
15 הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלּוּמֵי כֶּפֶל, שֶׁהָרִי הוּא עֲצָמוֹ
16 הַגֹּנֵב⁴. וְאִם טָבַח וּמְכַר אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּע - מְשַׁלֵּם
17 תְּשֻׁלּוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֻמְשָׁה⁵. וְאֵינוֹ מְבִיא אֶשֶׁם עַל פִּי
18 עֲדִים עַל שְׁבוּעָתוֹ⁶. וְאֵינוֹ מְבִיא חֻמְשָׁה⁷, שֶׁאֵין הַחֻמְשָׁה

21 שְׁנֹגְגֵב³⁸, וְאַחַר כֶּף הַכֶּר הַגִּנֵּב, וְתַבַּע הַשּׁוֹמֵר אֶת
 22 הַגִּנֵּב, וְהוֹדָה לוֹ הַגִּנֵּב שְׁנֹגְגֵב, וְתַבַּע בְּעַל הַפְּקֻדוֹן
 23 אֶת הַגִּנֵּב, וְכִפֵּר, וּבָאוּ עֲדִים שְׁנֹגְגֵב: אִם בְּאֵמֶת
 24 נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר³⁹ כִּשְׁטֵעַן שְׁנֹגְגֵב - נִפְטָר הַגִּנֵּב מִן
 25 הַכֶּפֶל בְּהוֹדָאתוֹ לַשּׁוֹמֵר⁴⁰; וְאִם בְּשִׁקָּר נִשְׁבַּע⁴¹ -
 26 אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגִּנֵּב⁴²; וְאִם תִּפְשׂוּ
 27 הַבְּעָלִים הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. תִּבְעוּ
 28 הַבְּעָלִים אֶת הַשּׁוֹמֵר וְשִׁלְמִם⁴³, וְאַחַר כֶּף הַכֶּר
 29 הַגִּנֵּב, וְתִבְעוּהוּ הַבְּעָלִים וְהוֹדָה לָהֶן שְׁנֹגְגֵב, וְאַחַר
 30 כֶּף תִּבְעוּ הַשּׁוֹמֵר וְכִפֵּר בּוֹ, וּבָאוּ עֲדִים שְׁנֹגְגֵב -
 31 אֵין מוֹצִיאִין הַכֶּפֶל מִן הַגִּנֵּב⁴⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ הַשּׁוֹמֵר
 32 אֶת הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן הִדִּין
 33 בְּתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה⁴⁵, אִם טָבַח הַגִּנֵּב אוֹ
 34 מָכַר.

37 שיחזיר לו את הפיקדון (שם קח:). (38) ופטור
 מלשלם כדין שומר חנם. (39) אם כל פרטי השבועה
 נכונים, כגון שנשבע שנגנב באונס ובאמת היה זה אונס.
 (40) מכיוון שהשומר אדם ישר הוא, נאמן הוא על הבעלים
 גם להבא, וישאירו בידו את השמירה אם הפיקדון ימצא.
 ולפיכך אם השומר מוצא את הגנב ותובע אותו, הרי כאילו
 הבעלים תבעו אותו, והודאת הגנב לשומר הודאה היא,
 ופטור מכפל. (41) כגון שנשבע שנגנב באונס, ובאמת נגנב
 שלא באונס. (42) זוהי בעיית (שם), אם אימון הבעלים
 בשומר פסק, ועל כן הודאת הגנב בפני השומר אינה הודאה,
 וחייב בכפל, או לא. בעיית זו לא נפתרה, ועל כן מספק אין
 מוציאין מידו. (43) אף על פי שהוא פטור מלשלם
 בגניבה. (44) גם זו בעיית שלא נפתרה (שם), אם נאמר
 שהבעלים שקיבלו דמי הפיקדון נסתלקו, ואין הודאת הגנב
 בפניהם הודאה, ועל כן חייב הוא בכפל, או נוח לשומר
 שהבעלים יטרחו לגלות את הגנב, ועל כן הודאת הגנב
 בפניהם הודאה היא, ופטורת אותו מתשלומי כפל.
 (45) אין מוציאים מיד הגנב את תשלומי ד' וה', ואם תפס
 השומר אין מוציאים מיד השומר. [רבינו משמינו, שלא
 יעלה על דעתך לפטור לגמרי את הגנב מתשלום ד' וה'
 ואפילו אם תפס השומר מוציאים מידו, מפני שלא נתחייב
 לשלם כפל והרי אמרו: "ד' וה' אמרה תורה ולא ג' וד'"
 (למעלה פרק ג, הלכה ה)].

35 ז. הַטֹּעֵן טַעֲנַת גִּנֵּב בְּפִקְדוֹן שֶׁל קָטָן, אִף עַל פִּי
 36 שְׁנֵתָן לוֹ כִּשְׁהוּא קָטָן וְתַבְעוּ כִּשְׁהוּא גְדוֹל, וְנִשְׁבַּע⁴⁶,
 37 וְאַחַר כֶּף בָּאוּ עֲדִים - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל;
 38 שְׁנֹאֵמֵר: כִּי יִתֵּן אִישׁ⁴⁷, וְאֵין נְתִינַת קָטָן כְּלוּם⁴⁸.
 39 וְצָרִיף שֶׁתִּהְיֶה נְתִינָה וְתִבְעֶהָ שְׁוִין בְּגְדוֹל⁴⁹.

46 שנגנב. (47) פרט לקטן. (48) אין נשבעים על טענת
 נתינתו, ואין באים לידי כפל על ידו. (49) ומכיוון
 שהנתינה היא על ידי קטן הרי זה פטור מן הכפל, אף על
 פי שהתביעה הייתה בגדול (שם).

י. שוֹמֵר שְׁנֹגְגֵב מִרְשׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׁנֹגְגֵב טֹלָה מֵעֵדֶר
 41 שֶׁהִפְקֵד אֶצְלוֹ וְסָלַע מִכִּיס שֶׁהִפְקֵד אֶצְלוֹ, אִם יֵשׁ

נגנבה ממנו, מימרא בשם רבי יוחנן (שם קו:). (18) כדין
 גנב. (19) וסוף הפסוק "ישלם שניים לרעהו". (20) גנב
 שנשמר שלא יראוהו בני אדם, אבל איים בנשק על מוצא
 האבידה - ולקחה (שם נז.). (21) שאין בכוחו למנוע את
 הגניבה. (22) ועל פי טענה זו שומר אבידה פטור מלשלם.
 (23) את הקרן. (24) וחייב בגניבה ואבידה, כדעת רבי יוסף
 (שם נו:).

ה. הַטֹּעֵן טַעֲנַת גִּנֵּב בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כֶּף בָּאוּ
 1 עֲדִים שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ, וְחָזַר וְטָעַן בּוֹ טַעֲנַת גִּנֵּב
 2 וְנִשְׁבַּע²⁵, וְאַחַר כֶּף בָּאוּ עֲדִים שֶׁעֲדִין בְּרִשׁוֹתוֹ הוּא,
 3 אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים - חֵיב כֶּפֶל עַל כָּל טַעֲנָה
 4 וְטַעֲנָה²⁶. וְאִם נִשְׁבַּע חֲמֵשׁ פְּעָמִים - נִמְצָא מְשִׁלֵּם
 5 שְׁשֵׁה: הַקָּרָן שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, וְחֲמִשָּׁה בְּקָרָן מִשׁוּם
 6 חֲמִשָּׁה כְּפֻלֹת שֶׁל חֲמֵשׁ שְׁבוּעוֹת.
 7

(25) בבית דין אחר, כי באותו בית דין הוחזק שקרן ולא
 ישיבועהו. (26) אף על פי שכל הטענות הן על אותו
 פיקדון (שם קח:).

ו. טָעַן טַעֲנַת גִּנֵּב²⁷ וְנִשְׁבַּע, וְחָזַר וְטָעַן²⁸ טַעֲנַת
 8 אֲבִדָּה וְנִשְׁבַּע, וּבָאוּ עֲדִים²⁹ שֶׁלֹּא נִגְנַב, וְהוֹדָה הוּא
 9 שֶׁלֹּא אָבַד - הוֹאִיל וּמְשִׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל עַל פִּי
 10 עֲדִים, אֵינוֹ מְשִׁלֵּם חֲמֵשׁ עַל שְׁבוּעָה אֲחֵרוֹנָה³⁰ אִף
 11 עַל פִּי שֶׁהוֹדָה³¹; שֶׁהִמְמוֹן הַמְּחִיבֵוּ בְּכֶפֶל פּוֹטְרוֹ מִן
 12 הַחֲמִשָּׁה³².
 13

(27) בפיקדון. (28) על אותו פיקדון. (29) ונתחייב בכפל.
 (30) שנשבע שאבד. (31) ובכל מקום הדין הוא, שאם
 נשבע לשקר בפיקדון והודה משלם חומש. (32) המלה
 "פוטרו" משמעותה "אינו מחייב" אף על פי שהשבועה
 שאבד אינה מחייבת את הכפל, בכל זאת פטור מן החומש,
 מכיוון שעל הפיקדון הזה נתחייב כבר לשלם כפל.

ז. מִסֵּר שׁוֹרוֹ לְשְׁנַיִם³³, וְטָעֵנוּ טַעֲנַת גִּנֵּב וְנִשְׁבַּעוּ,
 14 וְהוֹדָה אֶחָד מֵהֶם, וְהִשְׁנִי בָּאוּ עֲלָיו עֲדִים - שְׁנִיָּהֵן
 15 מְשִׁלְמִין אֶת הַקָּרָן³⁴; וְאִם תִּפְשׂוּ בְּעַל הַפְּקֻדוֹן אֶת
 16 הַכֶּפֶל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁵; וְזֶה שֶׁהוֹדָה³⁶ מְשִׁלֵּם
 17 חֲמֵשׁ, כִּשְׁאֵר הַנִּשְׁבַּעִין שְׁבוּעַת הַפְּקֻדוֹן שֶׁהוֹדוּ
 18 מֵעֲצָמָן.
 19

(33) לשמירה. (34) אבל מכפל שניהם פטורים, זוהי בעיית
 בגמרא, אם מה שהתורה הקפידה שלא לשלם כפל וחומש
 זה באותו האיש בלבד, ומכיוון שבמקרה זה שני אנשים הם,
 ישלם האחד את הכפל והשני את החומש. או כוונת התורה
 הייתה שעל ממון אחד לא ישלמו גם כפל וגם חומש, ועל
 כן גם כדין שלפנינו יהי פטור מן הכפל, מכיוון שהראשון
 כבר נתחייב קודם בחומש. בעיה זו לא נפתרה, ולפיכך אין
 לחייב מספק את תשלומי הכפל. (35) מאותה סיבה,
 מכיוון שזה ספק. (36) בזמן שהודה עדיין לא באו עדים
 על השני, ועדיין לא הייתה קיימת בעיית הכפל בממון זה,
 ועל כן הוא משלם חומש.

ח. בְּעַל הַפְּקֻדוֹן שֶׁתַּבַּע אֶת הַשּׁוֹמֵר³⁷, וְנִשְׁבַּע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ולא ידעו בחזירתו, פוטר המניין, בין בסלע ובין בטלה. (ב)
2 אם לא ידעו הבעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו, אם זה דבר
3 שאין בו רוח חיים, כגון סלע, אפילו מניין אינו צריך ופסטר,
4 ואם הוא דבר שיש בו רוח חיים, כגון טלה, אין המניין
5 פוטר אלא אם כן יודיע לבעלים.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 נתבאר בו שאסור לקנות מן הגנב מה שגנב, ומה הוא
2 משפט הגנב עם לוקח הגניבה כשהגנב אינו מפורסם, וכל
3 הנמשך אחר זה בשלימות

22 א. אִסוּר לְקַנּוֹת מִן הַגֵּנֵב² הַחֲפֵץ שֶׁגֵּנֵב. וְעוֹן גָּדוֹל
23 הוּא, שֶׁהָרִי מִחֲזִיק יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה, וְגוֹרֵם לוֹ לִגְנֹב³
24 גְּבֻבוֹת אַחֲרוֹת; שְׁאֵם לֹא יִמָּצֵא לֹקֵחַ - אֵינּוּ גוֹנֵב.
25 וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴: חוֹלֵק עִם גֵּנֵב⁵ שׁוֹנֵא נִפְשׁוֹ⁶.

2 (בבא-קמא קיח: קיט. 3) עוון כפול הוא: (א) על-ידי
3 הקניה הוא מסייע לגנב לקצור פרי פשעו, (ב) הוא מעודד
4 אותו לגניבות נוספות בעתיד. שאם לא ימצא לוקח, אינו
5 גונב - "לאו עכברא גנב אלא חורא גנב" (גיטין מה.).
6 (4) ראה ויקרא רבה פרשה ו, ב; ילקוט שמעוני, משלי כט.
7 (5) אף-על-פי שהוא עצמו לא גנב. (6) כי ישא עונו ויאבד
8 את נפשו.

26 ב. הַגּוֹנֵב וּמְכַר⁷, וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁸, וְאַחַר כֵּן
27 הֵכַר הַגֵּנֵב⁹, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁזֶה הַחֲפֵץ שֶׁמְכָרוּ פְּלוּנֵי
28 הוּא גֵּנֵב וּפְּנִינָיו¹⁰ - חוֹזֵר הַחֲפֵץ לְבַעְלָיו¹¹,
29 וְהַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְלוֹקֵחַ דְּמִים¹² שֶׁשָּׁקַל¹³ לַגֵּנֵב, מִפְּנֵי
30 תַּקְנַת הַשּׁוֹק¹⁴, וְהַבְּעָלִים חוֹזְרִין וְעוֹשִׂים דִּין עִם
31 הַגֵּנֵב¹⁵. וְאֵם גֵּנֵב מְפָרְסֵם הוּא¹⁶ - לֹא עָשׂוּ בּוֹ תַּקְנַת
32 הַשּׁוֹק¹⁷, וְאִין הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְלוֹקֵחַ פְּלוּם; אֲלֵא
33 חוֹזֵר הַלוֹקֵחַ וְעוֹשֶׂה דִּין עִם הַגֵּנֵב, וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ
34 דְּמִים שֶׁשָּׁקַל לוֹ.

7 (בבא-קמא קטו. 8) ועדיין הגניבה קיימת ברשות
9 הבעלים. (9) ובשעה שקנה הלוקח לא ידע שהמוכר גנב
10 הוא. (10) כי אם לא כן, יכול המוכר לטעון: קניתי את
11 החפץ מן הבעלים. (11) כי החפץ עדיין ברשות הבעלים.
12 (12) ואין אומרים שיחזיר את החפץ לבעלים בלי כסף,
13 ויתבע את כספו מן הגנב. זו דעת רבי יוחנן בשם רבי ינאי
14 (שם). (13) ששילם. (14) משום שקנה הלוקח בשוק -
15 בפרהסיא - ולא ידע שהחפץ גנב, עשו לו תקנה שישלמו
16 לו הבעלים מעותיו. אחרת אין לך אדם קונה מתבירו כלום,
17 כי יחשוש להפסיד כספו. (15) ומקבלים ממנו את הדמים
18 ששילמו לקונה. (16) והיה לו ללוקח להעלות על דעתו,
19 שזה חפץ גנב. (17) דעת רבא שם.

35 ג. נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִן הַגֵּנֵבָה, בֵּין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ וְאַחַר
36 כֵּן מְכַר הַגֵּנֵב בֵּין שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ אַחַר שֶׁמְכַר¹⁸ - קָנָה
37 הַלוֹקֵחַ¹⁹ בְּיָאוּשׁ וְשׁוּנֵי רִשׁוּת²⁰, וְאֵינּוּ מִחְזִיר הַגֵּנֵבָה
38 עֲצָמָה לְבַעְלָיָהּ; אֲלֵא נוֹתֵן לָהֶם הַדְּמִים²¹ - אֵם לֹקֵחַ
39 מִגֵּנֵב מְפָרְסֵם²², אוֹ אֵינּוּ נוֹתֵן פְּלֵל לֹא חֲפֵץ וְלֹא

1 עָלָיו עֲדִים - חֵיב בְּכַפְּלוֹ⁵⁰. וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲזִיר
2 הַסְּלַע לְמַקְוֵמוֹ וְהַטְּלָה לְעִדְרוֹ - הָרִי זֶה חֵיב
3 בְּאַחְרֵימָתָיו⁵¹ עַד שִׂוְדִיעַ הַבְּעָלִים; שֶׁהָרִי כְּלָמָה
4 שֶׁמִּיתָיו⁵², וְכֹאֲלוֹ לֹא חֲזִיר פְּלוּם⁵³ עַד שִׂוְדִיעַ
5 בְּעָלָיו⁵⁴. אֲבָל הַגּוֹנֵב סָלַע מִפִּי חֲבָרוֹ אוֹ פְּלִי
6 מִפִּיתוֹ, וְהַחֲזִיר דָּבָר הַגּוֹנֵב מִפִּיתוֹ לְמַקְוֵמוֹ, אֵם יָדְעוּ
7 הַבְּעָלִים בְּגֻנְבָתוֹ וְלֹא יָדְעוּ בְּחִזְרָתוֹ - עֲדִין הַגֵּנֵב
8 חֵיב בְּאַחְרֵימָתוֹ⁵⁵ עַד שִׁמְנָה אֶת מְעוֹתָיו⁵⁶.

(50) כדין כל גנב. (51) אף במקרה אונס. (52) נסתיימה
שמירתו ברגע שגנב. (53) שהרי לבעלים לא החזיר, והוא
חדל להיות שומר הבעלים. (54) ואם החזיר טלה לעדרו
נחשב להחזרה. (55) כי כל עוד שהבעלים אינם יודעים על
החזרת הגניבה, אין שמה החזרה. (56) ועל ידי כך ייורדע
לו, שהכסף שגנב החזרו. דין זה הוא לפי סברת שמואל,
רבי יוחנן ורב חסדא (שם קיח.), שאם גנב סלע מכיס חברו
וידעו הבעלים על הגניבה, ואחר כך החזיר הגנב את הסלע,
"מניין פוטר", כלומר אם הבעלים מנו את הכסף שבכיסם
והרגישו בהחזרת הגניבה, דיו, ואין צורך בהודעה ישירה
לבעלים.

9 י. א. מְנָה⁵⁷ אֶת פִּיסוֹ וּמְצָאוֹ שְׁלֵם הַמִּנְיָן - פְּטוּר⁵⁸.
10 וְאֵם לֹא יָדְעוּ הַבְּעָלִים לֹא בְּגֻנְבָתוֹ וְלֹא בְּחִזְרָתוֹ -
11 אֲפִלוּ מִנְיָן אֵינּוּ צָרִיף⁵⁹, אֲלֵא בֵּין שֶׁחֲזִיר לְמַקְוֵמוֹ
12 נִפְטָר מֵאַחְרֵימָתוֹ.

(57) בעל הכיס. (58) הגנב. זה שייך לסוף הלכה י.
(59) כרבי יוחנן שם. ונראים הדברים שלדעת רבינו גם רב
חסדא מודה לרבי יוחנן בסלע או כלי, אבל לא בבעל חי.
ראה לקמן הלכה יב.

13 י. ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁰? בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ
14 חַיִּים⁶¹. אֲבָל הַגּוֹנֵב טְלָה מְעַדֵּר חֲבָרוֹ, וְיָדְעוּ בּוֹ
15 הַבְּעָלִים, וְהַחֲזִירוֹ לְעִדְרָה שְׁלֵא מְדַעַת הַבְּעָלִים⁶², וּמֵת
16 אוֹ נִגְנֵב - חֵיב בְּאַחְרֵימָתוֹ. וְאֵם מְנֵה אֶת הַצֹּאן וְהִיא
17 שְׁלֵמָה - פְּטוּר. וְאֵם לֹא יָדְעוּ הַבְּעָלִים לֹא בְּגֻנְבָתוֹ
18 וְלֹא בְּחִזְרָתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁמֶנּוּ אֶת הַצֹּאן וְהִיא
19 שְׁלֵמָה - חֵיב בְּאַחְרֵימָתוֹ עַד שִׂוְדִיעַ אֶת הַבְּעָלִים⁶³,
20 פְּדִי שִׂישְׁמָרוֹ אֶת הַטְּלָה הַגּוֹנֵב; שֶׁהָרִי לְמַדּוֹ⁶⁴ דָּרָף
21 אַחֲרַת חוּץ מִדָּרָף שְׁאֵר הַצֹּאן⁶⁵ שֶׁבְּעִדְרָה זֶה.

(60) שהגונב בלי דעת הבעלים והחזיר פטור ואפילו מניין
אינו צריך. (61) כגון סלע או כלי, שאם הבעלים לא
הרגישו בגניבה אין צורך שירגישו בהחזרה. (62) דינו
כדין הגונב סלע, שאם הבעלים מנו, המניין פוטר.
(63) כדעת רב חסדא, "שלא לדעת צריך דעת", כלומר, שאם
לא ידעו הבעלים על הגניבה, חייב הגנב, שהחזיר את הטלה
לעדר, להודיע לבעלים. (64) הגנב. (65) ועל כן עלול
הטלה לברוח מן העדר, וזקוק לשמירה יתירה, ומשום כך
יש צורך בהודעה מיוחדת לבעלים. טעם זה, המיוחד לגנב
טלה (ולא גנב סלע) נותן רבה לדברי רב חסדא שם. מכאן
יוצא: הגונב מרשות חבריו: (א) אם ידעו הבעלים בגניבתו

הלואה (שם). 41) אפילו כשדמי ההלואה עולים על דמי הגניבה, אומרים שהמלוה סמך על המשכון. 42) שדמי ההלואה פחותים מדמי הגניבה. במקרה זה בוודאי סמך המלוה על המשכון. כך פוסקת הגמרא (שם), שבכולם עשו תקנת השוק, בין מכר בין משכון חוץ מגנב ופרע בחובו, וגנב ופרע בהיקפו. וסובר רבינו שמשכון דינו כמכר גם לענין שוה מנה במאיתם, וכמו שבמכר עשו בזה תקנת השוק, כך גם במשכון. כך פסק גם רבינו חננאל (ראה אוצר הגאונים, בבא-קמא עמוד 106) ׀הראב"ד בהשגותיו כתב: אלא בכדי דמיה. והמגיד-משנה פירש שכוונתו לחלוק, ודעתו שבמשכון לא עשו תקנת השוק בשוה מנה והלווה מאיתם. אולם אפשר לומר שהראב"ד לא בא להשיג אלא לפרש דברי רבינו, כדרכו בכמה מקומות, ואומר שבעל החפץ מחזיר למלוה רק דמי החפץ, אבל לא כל הסכום שהלווה. 43) בהלכה ב.

1 דְּמִים, מִפְּנֵי תִקְנַת הַשּׁוּק²³ - אִם לֹא הָיָה זֶה הַמּוֹכֵר
2 גֵּנֵב מִפְּרָסָם.

18) וכשקנה לוקח עדיים לא היה יאוש ולא יצא מרשות הבעלים. 19) בשעה שהתייאשו הבעלים, ולא כרב זבד אליבא דרבי יוחנן (שם קטו.). 20) מרשות הגנב לרשות הקונה. 21) והקונה יתבע את כספו מן הגנב. 22) כי חייב היה לחשוש שהחפץ גנוב, ועל כן ישלם דמיו לבעלים. 23) והבעלים יתבעו את הדמים מן הגנב.

3 ד. בְּזִמְן שֶׁהִלֻּקְחָה עוֹשֶׂה דִין עִם בְּעַל הַפִּיתָ²⁴, אִם
4 אֵין עֲדִים בְּכִמְהָ לְקַח - הָרִי הַתְּגָר²⁵ נִשְׁבַּע²⁶ בְּנִקִּיטַת
5 חִפְּצֵי²⁷ בְּכִמְהָ לְקַח, וְנוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים. וְכָל הַנִּשְׁבַּע
6 וְנוֹטֵל²⁸ - שְׁבוּעָתוֹ מִדְּבָרֵיהֶם²⁹, וְנִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת
7 חִפְּצֵי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ³⁰.

ז. הִלֻּקְחָה מִגֵּנֵב שְׂאִינוּ מִפְּרָסָם, בֵּין שֶׁלֻּקְחָה מִמֶּנּוּ²⁰
21 שְׁוֹה מְאָה בְּמֵאֵתִים⁴⁴ אוֹ שְׁוֹה מֵאֵתִים בְּמֵאָה - הָרִי
22 זֶה נוֹטֵל הַדָּמִים מִבְּעַל הַפִּיתָ⁴⁵ וְאַחַר כֵּן מִחֲזִיר
23 הַגֵּנֵב⁴⁶, מִפְּנֵי תִקְנַת הַשּׁוּק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ⁴⁷.

24) ותובע ממנו את דמי הגניבה שהוא מחזיר לו (ראה הלכה ב.). 25) שקנה מן הגנב. 26) שם קיד: 27) כגון ספר תורה, כמו בשבועה מן התורה, מה-שאי-כן בשבועת היסת של נשבע ונפטר, שאינה בנקיטת חפץ. 28) חמשה הם הנשבעים ונוטלים, המפורטים במשנה שבועות מד: 29) תקנת החכמים, כי "כל הנשבעים שבתורה, נשבעים ולא משלמים", כלומר נשבע הנתבע ופטור מלשלם. 30) הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב.

44) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. 45) נוטל מאיתם, אפילו שוה החפץ מאה בלבד. הקונה יכול לטעון: בשבילי הוא שוה מאתיים. 46) אם לא ישלמו לו את כל המאיתים, רשאי הוא לעכב את הגניבה לעצמו, אף-על-פי שלא נתייאשו הבעלים (לו היה יאוש, היה הלוקח קונה את הגניבה ביאוש ושינוי רשות). 47) למעלה הלכה ב.

8 ה. בְּזִמְן שֶׁהִלֻּקְחָה עוֹשֶׂה דִין עִם הַגֵּנֵב³¹, וְהוּא
9 אוֹמֵר: בְּכֶךָ וְכֶךָ לְקַחְתִּי מִמֶּךָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא
10 מְכַרְתִּי לָךְ אֶלָּא בְּפִחוֹת מְדָה - הַתְּגָר נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת
11 חִפְּצֵי³², וְנוֹטֵל מִן הַגֵּנֵב; שְׂאִין הַגֵּנֵב יִכּוֹל לִישָׁבַע³³,
12 מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה³⁴.

ח. הִיָּה נוֹשֶׂה בְּגֵנֵב⁴⁸ מְאָה זוֹזוֹ⁴⁹, וְגֵנֵב וְהִבִּיא לְבַעַל
24 חוֹבוֹ⁵⁰, וְנָתַן לוֹ⁵¹ מְאָה אַחֲרָת - הָרִי הַגֵּנֵבָה חוֹזֶרֶת
25 לְבַעְלֵיהָ⁵², וְאוֹמְרִין לָזָה⁵³: לָךְ וְתִבַּע הַגֵּנֵב
26 בְּמֵאֵתִים⁵⁴; שְׂלֵא נִתְּנָה⁵⁵ לוֹ הַמְּאָה הָאַחֲרָת מִפְּנֵי
27 הַחִפְּץ שֶׁהִבִּיא לָךְ בְּלִבְדָּה, כְּשֶׁשֶׁם שֶׁהֶאֱמַנְתּוּ
28 בְּרֵאשׁוֹנָה⁵⁶ הֶאֱמַנְתּוּ בְּאַחֲרֹנָה⁵⁷.

31) ותובע ממנו חזרה את כספו, כגון שקנה מגנב מפורסם, שלא עשו בו תקנת השוק (ראה הלכה ב וג). 32) כדין כל הנשבע ונוטל (ראה הלכה ד.). 33) אפילו אם ירצה. 34) שישבע לשקר. על כן מעבירים את השבועה מן הגנב הנתבע על התובע שכנגדו, על הלוקח, וישבע ויטול. ולוא החשד היה המוכר נשבע, שמכר לו בפחות מזה, ומשלם כפי שהוא טוען (שבועות שם).

48) שם. 49) שהלוה לו. 50) למלוה. 51) המלוה. 52) בלי דמים, ואין המלוה יכול לטעון שהלוה לגנב את המאה השניה על סמך המשכון. 53) למלוה. 54) שלא תיקנו לו תקנת השוק. 55) בזה אנו דוחים את טענת המלוה הטוען, שהלווה לו את המאה האחרת על סמך החפץ בלבד. 56) והלווית לו את המאה הראשונה בלי משכון. 57) ואת החפץ קיבלת בעד החוב של המאה הראשונה, ועל כן הדין הוא כמו בגנב ופרע בחובו, שלא עשו בו תקנת השוק, ראה הלכה ו. במה דברים אמורים, כשלא אמר הגנב למלוה בפירוש: הלווני על חפץ זה מאה זוז, אבל כשאמר כן בפירוש, על בעל החפץ להחזיר למלוה את המאה זוז כמו בהלכה ו (מגיד-משנה וכסף-משנה).

13 ו. גֵּנֵב וּפְרַע בְּחוֹבוֹ³⁵, גֵּנֵב וּפְרַע בְּהֶקְפּוֹ³⁶ - אֵין בְּזָה
14 תִקְנַת הַשּׁוּק³⁷; אֶלָּא הַבְּעָלִים נוֹטְלִים הַגֵּנֵבָה בְּלֹא
15 דָּמִים, וְיִשְׁאֵר חוֹב אֵלוֹם³⁸ עַל הַגֵּנֵב שֶׁשִּׁהִיָּה³⁹. מִשְׁפָּן
16 הַגֵּנֵבָה⁴⁰, בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנָה בִּיתָר עַל דְּמִיָּה⁴¹ אוֹ בְּפִחוֹת
17 מְדָמִיָּה⁴² - הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְבַעַל הַמִּשְׁכּוֹן, וְחוֹזְרִין
18 וְעוֹשִׂין דִּין עִם הַגֵּנֵב; אֶלָּא אִם פֶּן הָיָה הַגֵּנֵב
19 מִפְּרָסָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ⁴³.

ז. לְקַח מִגֵּנֵב⁵⁸ שְׂאִינוּ מִפְּרָסָם בְּמְאָה, וּמְכַר לְאַחַר
30 בְּמְאָה וְעֶשְׂרִים, וְהִכַּר הַגֵּנֵב - בְּעַל הַגֵּנֵבָה נוֹתֵן לָזָה
31 הָאַחֲרוֹן⁵⁹ מְאָה וְעֶשְׂרִים וְנוֹטֵל גֵּנֵבָתוֹ, וְחוֹזֵר הַבְּעַל
32 וְנוֹטֵל עֶשְׂרִים שָׁל שְׂכָר מִן הַמּוֹכְרִים⁶⁰, וְנוֹטֵל הַמְּאָה
33

35) שלוה כסף מאחר, וישלם לו בחפץ הגנוב (בבא-קמא קטו.). 36) בסחורה שקנה בהקפה. 37) אפילו אם אינו ידוע כגנב. 38) החוב של המלוה ושל החנוני, וצ"ל: חוב של אלו. 39) לפני שפרע הגנב. במקרים אלה לא תיקנו, מפני שלא על דעת הגניבה הלוה המלוה לגנב או מכר לו חנוני בהקפה (גמרא שם). 40) אצל מלוה, וקיבל עליה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 שְׂיָצֵא לוֹ שֵׁם גִּנְבָה פֶּעַר וְהִפְרוּ פְּלִי⁷⁷ - אֵינּוּ
18 מְחִזְרִין מִיַּד הַלְקוּחוֹת, שְׂמָא הוּא מְכַרְן לְאַחֲרִים⁷⁸.
19 אָבֵל אִם בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְלָנוּ בְּתוֹף בֵּיתוֹ⁷⁹, עֲמַד וְזַעַק
20 בְּלִילָה: נִגְנְבוּ פְּלִי וְסִפְרִי, וּבָאוּ בְּנֵי אָדָם וּמְצָאוּ
21 מִחֲתָרֵת חֲתוּרָה⁸⁰ וּבְנֵי אָדָם שְׁלָנוּ בְּתוֹף בֵּיתוֹ יוֹצְאִין
22 וּצְרוּרוֹת שֶׁל בָּלִים עַל כְּתֻפֵיהֶם, וְהַכֵּל אוֹמְרִים:
23 הֲלָלוּ פְּלִי וְסִפְרִי שֶׁל פְּלוֹנִי⁸¹ - הֲרִי זֶה נְאֻמְךָ⁸².
24 וְיִשְׁבַע זֶה שֶׁהַבָּלִים בְּיָדוֹ בְּנִקִּיטַת חֲפִץ פְּמָה
25 הוֹצִיא⁸³, וְיִטַּל מִבְּעַל הַגִּנְבָה, וְיִחְזִיר לוֹ פְּלִי.

(75 שם קיד: 76) ועל כן יש מקום לטענה, שבעל הבית מכר אותם. (77) עדים העידו שכלים אלה היו של בעל הבית. (78) וזה שהכלים בידו קנה אותם מאחרים (והמחזיק בכלים אינו טוען שקנה אותם מבעל הבית). (79) כל הדוגמה הזאת לקוחה מהגמרא, שם. (80) חפורה מתחת לקיר הבית. (81) שאם לא כן, יתכן לומר שגנבו כלים אחרים, וכלים אלה שביד המחזיק לקוחים בידו מאדם שלקחם מבעל הבית, שהרי בעל הבית עשוי למכור את כליו. (82) שכלים אלה באמת נגנבו ממנו. (83) כמה שילם.

26 יב. גִּנְבַּ שֶׁחֲזַק וְנִתְפָּרַס⁸⁴ שְׁנִכְנַס לְתוֹף בֵּית חֲבָרוֹ,
27 וְעֵדִים מְעִידִים שְׂיָצֵא וְכָלִים טְמוּנִים לוֹ תַּחַת
28 כְּנָפָיו⁸⁵, אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה שֵׁם בְּעַל הַבֵּית⁸⁶, וְשָׁעֵן⁸⁷
29 וְאָמַר: לְקוּחִין הֵן בְּיָדִי, וּבְעַל הַבֵּית אוֹמֵר: גִּנְבוּכִים
30 הֵם, אִם הָיָה בְּעַל הַבֵּית שְׂאִין דְּרָפוֹ לְמַכֵּר אֶת פְּלִי,
31 וְאוֹתָם בָּלִים אֵין דְּרָף בְּנֵי אָדָם לְהַטְמִינָן, וְאֵין דְּרָף
32 אוֹתוֹ הַמְּחַזֵּק לְהַצְנִיעַ פְּלִי תַּחַת כְּנָפָיו - הֲרִי בְּעַל
33 הַבֵּית נְאֻמְךָ⁸⁸, וְיִשְׁבַע⁸⁹ בְּנִקִּיטַת חֲפִץ⁹⁰ וְנוֹטַל פְּלִי.
34 וְאִם אֵין אָדָם זֶה מְחַזֵּק בְּגִנְבָה - אֵין בְּעַל הַבֵּית
35 נְאֻמְךָ⁹¹; אֲלֵא נִשְׁבַּע זֶה שֶׁהַבָּלִים בְּיָדוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת⁹²
36 שֶׁהַבָּלִים הָאֵלוֹ לְקוּחִים בְּיָדוֹ, וְהוֹלֵךְ⁹³.

(84) שבועות מו: (85) תחת כנפי בגדו, ולא יכלו לראות את הכלים, ואינם יכולים לזהותם. (86) בזמן שהגנב נכנס, וזה מקטין את חשש הגניבה. (87) הגנב. (88) מכיון שהנכנס הוחזק כבר ונתפרסם כגנב, מספיקים שלושת התנאים ביחד לקביעת עובדה, שכלים אלה גנובים כטענת בעל הבית. (ואלה הם התנאים: א) אין דרכו של בעל הבית למכור כליו, (ב) הטמין את הכלים תחת כנפי בגדו, וכלים אלה אין דרך בני אדם להטמינם, (ג) אין דרכו של זה להצניע כליו תחת כנפי בגדו, ועל כן אינו יכול לטעון שהוא שונה משאר בני אדם. כל ההלכה הזאת נמצאת כמעט מלה במלה ברי"ף שבועות פרק ז, ד"ה "ההשער השמיני". (89) שלא מכר את הכלים. (90) כדין הנשבע ונוטל. (91) על אף שלושת התנאים שלמעלה, כי "לאחזוקי איניש בגנבי לא מחזקינן", פירוש, אין להחזיק אנשים כגנבים כל זמן שאין הוכחה ברורה לכך. שם. (92) שתיקנו חכמי הגמרא לכופר בכל, ואין צורך בנקיטת חפץ, מה שאין כן בשבועת המשנה בנשבע ונוטל, שצריכים נקיטת חפץ כמו בשבועה מן התורה. (93) כלומר: פטור.

1 מִן הַגִּנְבָה. וְאִם גִּנְבַּ מְפָרַס הוּא - נוֹטַל הַמָּאָה
2 וְעֹשִׂים מִן הַתְּגָר⁶¹ שְׁלָקַח מִן הַגִּנְבָה, וְהוֹלֵךְ הַתְּגָר
3 וְתוֹבַע הַגִּנְבַּ בְּמָאָה שֶׁל קָרְוֹ⁶². וְהוּא הָדִין אִם מְכַר
4 הַשְּׂנִי לְשִׁלְשִׁי, וְהַשְּׁלִישִׁי לְרִבְעִי, אֶפְלוּ מָאָה -
5 שֶׁהוּא נוֹטַל מִפֶּל אֶחָד וְאֶחָד מֵה שֶׁנִּשְׁפָּר, וְנוֹטַל
6 הַקָּרְוֹ מִן הַגִּנְבָה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ⁶³ לְפָנֵי יְאוּשׁ,
7 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁴.

(58 שם קטו. 59) ללוקח השני, כי אם בלוקח מן הגנב עשו תקנת השוק, כל-שכן בלוקח מן הלוקח. (60) גם הקונה הראשון עשו בו תקנת השוק, ואינו מחזיר לבעלים אלא את העשרים וזו שהרויח. (61) [פירושו: בתחילה מחזיר בעל הגניבה ללוקח השני את הק"כ שנתן, כמו באינו מפורסם, כי בלוקח השני עשו תקנת השוק גם בגנב מפורסם, שהרי הוא קנה מן התגר ולא מן הגנב, ואל יהיה דינו גרוע מלוקח מגנב שאינו מפורסם. על כן חייב בעל הגניבה לשלם ק"כ ללוקח השני, ואת כספו הוא נוטל חזרה מן התגר שלקח מן הגנב, כי בו לא עשו תקנת השוק, משום שקנה מגנב מפורסם]. והראב"ד כאן חולק ואומר, שהלוקח השני נוטל מן התגר, ולא בירר את נימוקו. (62) הגנב מחזיר את המאה שקיבל, והתגר החזיר את העשרים שהרויח. (63) שהלוקח האחרון חייב להחזיר את הגניבה עצמה. (64) למעלה הלכה ב.

8 י. בְּעַל הַבֵּית⁶⁵ שְׂאִינוּ עֲשׂוּי⁶⁶ לְמַכֵּר אֶת פְּלִי, וְיָצֵא
9 לוֹ שֵׁם גִּנְבָה בְּעִיר⁶⁷, וְהַפִּיר פְּלִי⁶⁸ וְסִפְרִי בְּיָד
10 אַחֲרִים⁶⁹, אוֹ שְׁהִיָּה עֲשׂוּי לְמַכֵּר, וְהָיָה בָּלִים אֵלוֹ
11 שֶׁהַפִּיר מְפָלִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר⁷⁰, אִם
12 בָּאוּ עֵדִים שֶׁזֶה פְּלִי שֶׁל זֶה⁷¹ - יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהֵן בְּיָדוֹ
13 בְּנִקִּיטַת חֲפִץ⁷² בְּכַמָּה לְקַח, וְיִטַּל מִבְּעַל הַבֵּית⁷³,
14 וְיִחְזִיר לוֹ פְּלִי⁷⁴.

(65) שם קיד: קטו. (66) שאין דרכו. (67) שגנבו אצלו בבית. אין צורך שיאמרו, שכלים אלה הם שנגנבו. כך פסק רבא "אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו, לא צריך כולי האי", אלא מספיק קול שגנבו אצלו. כך פירש רבינו את דברי רבא, וכך פירש רב האי גאון בספר המקח והממכר שער ל. ראה אוצר הגאונים עמוד 108 (ורשי"ף פירש אחרת). (68) לאחר שהיה מחזר אחריהם ולא התייאש מהם. (69) ואלה טוענים שקנו את הכלים או את הספרים. (70) כלים שמתחילת עשייתם הן עומדים להשאיל או להשכיר וליטול שכרם, כגון הירות הגדולות שמבשלים בהן בחתונות וכדומה (ראה הלכות טוען ונטען פרק ח טו). כלים אלה אין דרכם למכור, והבעלים טוענים, שנגנבו מהם ויצא להם שם גניבה בעיר, ואלה שבידם הכלים טוענים, שקנו אותם בשוק. (71) התובע. אם אין עדים, שהוא בעל הכלים הללו, לא יועיל מה שיצא לו שם גניבה בעיר, כי שמא כלים אחרים נגנבו ממנו. (72) כדין כל הנשבע ונוטל (כלמעלה בהלכה ד). (73) מבעל הגניבה, כי עשו בו תקנת השוק. (74) מכיון שהבעלים עוד לא נתייאשו.

15 יא. הָיָה בְּעַל הַבֵּית עֲשׂוּי לְמַכֵּר אֶת פְּלִי⁷⁵, וְלֹא הָיָה
16 מְדַבְּרִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר⁷⁶, אֵף עַל פִּי

פָּרֶק שְׁשִׁי

33) לאריס יש חלק בעצים, כי גם הוא משתתף בהוצאה לקנייתם (ראה בבא-מציעא קג. במשנה).
 ד. אין לוקחין³⁴ מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים³⁵ אלא דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים³⁶, כגון³⁷ נשים שמכרו כלי פשתן³⁸ בגליל³⁹ או עגלים בשרון⁴⁰. וכלן⁴¹ שאמר⁴² 'הטמן' - אסור ליקח מהן⁴³, מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחים ביצים ותרנגולים⁴⁴ בכל מקום⁴⁵ מכל אדם⁴⁶. ואם אמר 'הטמן' - אסור.

34) משנה וברייתא בבא-קמא ק"ח: ק"ט. (35) כי הדברים בחזקת הבעלים הם. (36) בהסכמת הבעלים. (37) הדוגמאות מובאות במשנה שם. (38) בגדי פשתן. (39) חבל ארץ בצפון ארץ ישראל. שם נוהגות היו הנשים לטוות בגדי פשתן ולמכרם, ואת דמיהם לקחו לעצמן מדעת בעליהן. (40) ארץ המישור במערבה של ארץ-ישראל, לאורך חוף הים מיפו ועד הר הכרמל ותושביה. בזמן המשנה, עסקו בגידול עגלים, וגם הנשים גידלו עגלים ומכרום בהסכמת בעליהן. (41) שהתרנו לקנות מהם. (42) המוכרים לקונה. (43) משנה שם. (44) שם. (45) ולא כמו בפירות, בכלי פשתן ובעגלים שהתירו במקומות מסוימים בלבד. (46) אף משומרים, מעבדים וכו', כי אין חוששים לגניבה בדברים אלה, שדמיהם מועטים.
 ה. לוקחין מן הפדיון⁴⁷ זיתים במדה ושמן במדה⁴⁸, אכל לא זיתים מועטים ולא שמן מועט; שחזקתו גנבה הם. וכן כל פיוצא פהם⁴⁹.

47) בעלי בית הבר, שמוסרים להם בעלי בתים זיתים לעשות מהן שמן (שם ק"ט). (48) שזוהי דרך מכירה בפרהסיא ובכמות מרובה, ואין בזה חשש גניבה, כי זה יודע לבעלים. (49) כגון יין מבעל יקב, וגרעיני תבואה מבעל טחנת קמח.
 ו. מוכיזין⁵⁰ שהפובס מוציא⁵¹ - הרי אלו שלו⁵²; ושהסורק מוציא⁵³ - הרי אלו של בעל הבית⁵⁴. הפובס נוטל שלשה חוטין⁵⁵ והן שלו; יתר מכן - של בעל הבית. אם היה שחר על גבי לכן⁵⁶ - נוטל את הפל⁵⁷ והם שלו.

50) פסולת הצמר, שערות קטנות (משנה שם). (51) בשעת כיבוס הצמר. (52) כי דבר מועט הוא, ואין בעל הבית מקפיד על כך. (53) הפסולת שהסורק מוציא בשעת הסריקה. (54) כי מרובים הם, ואין בעל הבית מוותר עליהם. (55) מן החוטים שאורגים בסוף הבגד, כדי לשמור על אריגת הבגד שלא תתקלקל בשעת הכביסה. על שלושה חוטים אין בעל הבית מקפיד, והכובס רשאי לקחתם. יתר על שלושה אל יקח. (56) אם היו חוטים אלה שחורים על גבי בגד לבן. (57) אפילו יותר משלושה חוטים, כי הם מכערים את הבגד הלבן, ובעל הבגד מסכים שהכובס יוציאם ויקחם לעצמו.

ז. החיט⁵⁸ ששיר מן החוט⁵⁹ פדי משיכת מחט⁶⁰, ושיר מן הבגד מטלית שהיא שלש אצבעות⁶¹ על

1) נתבארו בו הדברים שאין לוקחים אותם מן אנשים ידועים אלא על דרכים ידועים מפני חשש שאינו שלהם. ונמשך לזה ביאור מה הם הדברים שהאומנים יכולים לעכב לעצמם מן הסתם, לפי שהוא הכרחי לידיעת הדברים שיותר לקנות מהם, כנזכר שם

2) א. כל דבר שחזקתו שהוא גנוב² - אסור ליקח³ אותו. וכן אם רב אותו הדבר⁴ שהוא גנוב⁵ - אין לוקחין אותו⁶. לפיכך אין לוקחים מן הרועים⁷ צמר או חלב או גדיים⁸; אבל לוקחין מהן⁹ חלב וגבינה במדבר¹⁰, אבל לא בישוב¹¹. ומתיר ליקח מן הרועים ארבע צאן או ארבע גזות של צמר מעדר קטן¹², או חמש מעדר גדול; שאין חזקתו שהוא גנוב בדבר זה¹³.

2) שיש יסוד חזק ומשכנע שהוא גנוב. (3) לקנות. (4) שהמוכר מציע למכירה. (5) בחזקת שהוא גנוב. (6) אין קונים אותו, מחשש שמא גנוב הוא. (7) משנה בבא-קמא ק"ח: (8) שקיים חשש מבוסס שהרועים גנבו מציאנו של בעל הבית שבידם. (9) ברייתא שם. (10) שהחלב והגבינה שם לרועה, כי אין דרך הבעלים ללכת שם וליתלם. (11) שדרך הרועה להביא את החלב ואת הגבינה לבית בעל הבית. (12) גמרא שם, ולדעת היש אומרים' בשם רב חסדא. (13) הרועה יפחד לגנוב אותם, כי חסרונו ניכר מיד. על כן יש להניח, שבוודאי שלו הם. פחות מארבעה צאן אפילו מעדר קטן לא מורגש, ויתכן שגנובים הם.

10) ב. כללו של דבר¹⁴: כל שהרועה מוכרו, אם היה בעל הבית מרגיש בו¹⁵ - מתיר ללקחו¹⁶ מן הרועה, ואם אין בעל הבית מרגיש בו - אסור ללקחו¹⁷.

14) לשון הברייתא שם. והכוונה: כל שאם הרועה מוכרו, היה בעל הבית מרגיש בו. (15) מבחין בהעדרו. (16) כי הרועה יפחד לגנובו. (17) שמא גנוב הוא.

13) ג. אין לוקחין משומרי פרות¹⁸ עצים או פרות¹⁹, אלא בזמן שהן יושבין²⁰ ומזכרים²¹ והפלים²² והפלים²³ לפניהם; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול²⁴, ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה²⁵, אבל לא מאחורי הגנה²⁶. וכלן²⁷ שאמר²⁸ 'הטמן' - אסור לקחת מהן³⁰. ומתיר לקחת³¹ מן האריס³², שהרי יש לו חלק בפרות ובעצים³³.

18) משומרי גנים ופרדסים, משנה וברייתא שם ק"ח: ק"ט. (19) חוששים שמא גנבו. (20) במקום המיועד לכך. (21) בפרהסיא. (22) עם הפירות. (23) והמאזנים. (24) ויגיע לאזני בעל הבית. (25) כי זה מקום גלוי לעין כל. (26) רגלים לדבר שזוהו גניבה, מכיון שהוא מוכר בסתר מאחורי הגינה. (27) שאמרנו למעלה שיותר לקחת מהם. (28) לקונה. (29) הסתר. (30) כי גנוב הוא. (31) פירות ועצים. (32) המעבד אדמת בעל הבית, ומקבל בשכרו חלק מן הפירות (ולא כשומר המקבל כסף בשכרו).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 17 **בְּמִדָּה³ חֲסֵרָה מִהַמְּדָה שֶׁהִסְפִּימוּ עָלֶיהָ - הָרִי זֶה**
 18 **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט,**
 19 **בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוֹרָה⁴.**
- 2) כגון שהסכימו לשקול במשקלות של קילו, והמוכר שקל לו במשקלות קילו חסירות, משום שנפחתו או שהעלו חלודה (ראה לקמן פרק ח, הלכה ז). (3) כגון מידת חבל בקרקע או בברד, או מידת קב וסאה בתבואה, או מידה בנוזלים, ראה לקמן הלכה ז, ט). (4) כלומר, במשפט המידה, במשפט המשקל או במשפט המשורה (מידת הלח), כלומר, במשפט הידוע והמוסכם במדינה ביחס למידה, למשקל ולמשורה, ראה לקמן הלכה ט וראה אבן עזרא לויקרא יט, לד, וגמרא בבא מציעא סא: בבא בתרא פח. במשנה.
- 20 **ב. אִף עַל פִּי שֶׁהַמּוֹדֵד אוֹ הַשּׁוֹקֵל חֲסֵר גּוֹנֵב, אֵינּוּ**
 21 **מְשַׁלֵּם לוֹ תַשְׁלוּמֵי כִפְלָא⁵, אֲלֵא מְשַׁלֵּם לוֹ הַמְּדָה אוֹ**
 22 **הַמְּשַׁקֵּל. וְאֵין לּוֹקֵין עַל לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲזָב**
 23 **בְּתַשְׁלוּמֵינִי⁶.**
- 5) על מה שהחסיר לו מן המידה או מן המשקל. בכבא מציעא שם, מגדירים את ההונאה במשקלות כגזל ממש - ואין כפל בגזל אלא בגניבה. (6) לשלם לקונה את מה שהחסיר לו כדין גזילה, שכתוב בה "והשיב את הגזילה אשר גזל". ויקרא ה, כג. וכל לאו שניתן לתשלומין, אין לוקין עליו. ראה למעלה פרק א, הלכה א.
- 24 **ג. כָּל מִי שֶׁמְשַׁקֵּהוּ⁷ בְּבִיתוֹ אוֹ בְּחִנּוּתוֹ מִדָּה חֲסֵרָה**
 25 **אוֹ מְשַׁקֵּל חֲסֵר - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא**
 26 **יִהְיֶה לָּךְ בְּכִיסְךָ וּגְזוּמָה⁸. וְאִפְלוּ לַעֲשׂוֹת הַמְּדָה עֲבִיט**
 27 **שֶׁל מֵימֵי רְגָלִים - אֶסוּר⁹; שֶׁאִף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה**
 28 **לוֹקֵחַ וּמוֹכֵר בָּהּ, שֶׁמָּא יָבֹא מִי שֶׁאֵינּוּ יוֹדֵעַ שֶׁהִיא**
 29 **חֲסֵרָה¹⁰ וַיִּמְדַּד בָּהּ. וְאֵין לּוֹקֵין עַל לֹא זֶה, שֶׁהִרִי**
 30 **אֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה¹¹.**
- 7) אף על פי שאינו משתמש בהם. (8) אבן ואבן, גדולה וקטנה. לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, גדולה וקטנה. (9) אסור לעשות מידה חסירה לכתחילה, ואפילו אין בדעתו להשתמש בה למדידה אלא למי רגליים (בבא בתרא פט:). (10) ואף במידה חסירה שהשתמש בה כבר למי רגליים והיא מלוכלכת יש לחשוש, שבשעת הדחק, כשלא ימצא מידה אחרת, ינקה את העביט וישתמש בו לשם מידה. (11) ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו, מכות טו. [ההשתייה אין בה מעשה, ואף על פי שדרשו (בבא מציעא שם) "לעבור עליו משעת עשייה", אינו לוקה, כי התורה כתבה לא יהיה לך וכו' היינו לא העשייה כשהיא לעצמה אסורה רק ההשתייה אלא שהעבירה היא משעת עשייה].
- 31 **ד. הֵיוּ הַמְּדוֹת וְהַמְּשַׁקְלוֹת שֶׁל בְּנֵי הָעִיר חֲתוּמוֹת**
 32 **בְּחוֹתָם יוֹדְעֵי¹², וְזוֹ הַמְּדָה אוֹ הַמְּשַׁקֵּל הַחֲסֵרִים בְּלֹא**
 33 **חוֹתָם - הָרִי זֶה מִתֵּר לְשִׁהוּתָם¹³ לְשֶׁאֵר תַּשְׁמִישֵׁי**
 34 **הַבֵּית. פְּיוּצָא בְּזוּהָ¹⁴: סְלַע¹⁵ שֶׁנֶּפְגְּמָה מִן הַצֶּדֶד - לֹא**
 35 **יַעֲשֶׂנָה מְשַׁקֵּל בֵּין מְשַׁקְלוֹתָיו, וְלֹא יִזְרְקֶנָה בֵּין**
 36 **גְּרוּטוֹתָיו¹⁷, וְלֹא יִקְבְּנָה¹⁸ וְיִתְלַנָּה בְּצוּאָר בְּנוֹ, שֶׁמָּא**
- 1) משנה שם. (59) שנתן לו בעל הבית. (60) שיעור המאפשר להשחיל המחט ולתפור בו קמעא. שיעור זה הוא "מלא מחט וחופן למחט כמלוא מחט", כלומר אורך שני מחטים, כי בפחות מזה אי-אפשר לתחוב את המחט בכגד ולתפור בו. (61) חתיכת אריג באורך ג' אצבעות על רוחב ג' אצבעות. (62) כי אין בעל הבית מוותר עליהם.
- 3 **ח. נְסוּרָת⁶³ שֶׁהִתְרַשְׁשָׁה⁶⁴ מוּצִיא בְּמַעֲצָד⁶⁵ - שֶׁלֹּא⁶⁶,**
 4 **בְּשִׁיל⁶⁷ - שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית⁶⁸. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֲצֵל**
 5 **פֶּעַל הַבֵּית⁶⁹ - אִף הַנְּסוּרָת שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית. וְכָל**
 6 **הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן הוֹלְכִין בְּהֵן אַחֵר מְנַהֵג**
 7 **הַמְּדִינָה⁷⁰.**
- 63) שחק העצים הנופל בשעת הנסירה, משנה שם. (64) חרש עצים, נגר. (65) כלי עץ, ולהב ברזל בתוכו. עשוי להחליק הקרשים. (66) שמוציא קיסמים דקים ובעה"ב מוותר עליהם. (67) בקרדום, המוציא קיסמים גסים. (68) כי חשובים הם. (69) כשכיר יום. (70) אם יש במדינה מנהג, הדין הוא כמנהג המדינה, והדינים שבהלכות הקודמות נאמרו במקום שאין במדינה מנהג ידוע בדברים אלה (שם קיט:).
- 8 **ט. כָּל אֶמֶן שֶׁמְכַר דְּבָר מִן הַדְּבָרִים שֶׁאֵינּוּ שְׁלוֹ**
 9 **פְּהֻלּוֹת הַמְּדִינָה, פְּגוֹן מוֹכִין שֶׁמְכַרְן הַסּוֹרְק⁷¹**
 10 **בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ שִׁיהִיו שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית - אֶסוּר לִקַּח**
 11 **מִמֶּנּוּ⁷², מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת גְּנוּבָה⁷³; אֲבָל לּוֹקֵחִין**
 12 **מִמֶּנּוּ כִּר מְלֹא מוֹכִינ⁷⁴. וְאִם מְכַר הָאֶמֶן דְּבָרִים שֶׁהֵן**
 13 **שְׁלוֹ פְּהֻלּוֹת מְדִינָה - לּוֹקֵחִין מִמֶּנּוּ. וְאִם אָמַר**
 14 **'הִטְמֵן' - אֶסוּר⁷⁵.**
- 71) ראה למעלה הלכה ו. (72) שם. (73) כי הצמר שהוא סורק אינו שלו. (74) שקנאם בשינוי, מכיון שגנב מוכין יעשואם כר. ואף-על-פי שאין זה שינוי ממש, כי אפשר להוציאם מן הכר ולהחזירם למצבם הקודם, ושינוי קל כזה אינו קונה, כמו שכתב רבינו לקמן בהלכות גזילה פרק ב, הלכה י. וטעמו של דבר, מפני שדין זה נאמר בגזל ודאי, אבל כאן בגזל ספק, קונה גם בשינוי קל (מגיד-משנה). (75) בהתאם לכלל המשנה "וכולן שאמרו להטמין, אסור" (שם קיח:).
- יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ה**
- פֶּרֶק שְׁבִיעִי**
- 1) ביאר בו רבינו ז"ל איסור המשקלות והמדות החסרות. ומה שאסור לקיים מהם בבית. ואי אלו מדות אינו רשאי לעשותן מחמת חשש טענה ואונאה וטעות, וכן ביאור איסור מדידת הקרקע שלא כדין. ונסתיים הפרק בביאור עונש המדות החסרות.
- 15 **א. הַשּׁוֹקֵל לְחַבְרוֹ מִמְּשַׁקְלוֹת חֲסֵרוֹת מִן הַמְּשַׁקֵּל**
 16 **שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו פְּנֵי אוֹתָהּ הַמְּדִינָה², אוֹ הַמּוֹדֵד**

17 וּרְבִיעִית הֵהִיךְ, וְלֹג וְחֲצִי לֹג וּרְבִיעִית וְשְׁמִינִית⁴²
 18 וְאַחַד בְּשִׁמּוֹנֵה בְּשְׁמִינִית⁴³. וְלֹא אָסְרוּ לְעֹשׂוֹת
 19 שְׁלִישִׁית הֵיךְ וּרְבִיעִית הֵיךְ⁴⁴, אִף עַל פִּי שְׁמֵתְחִלְפִין
 20 זֶה בְּזֶה⁴⁵, הוֹאֵל וְהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ מִימֹת מֹשֶׁה רַבְּנוֹ⁴⁶.

(36) למדוד תבואה ופירות (בבא בתרא פט: ז.). סאה = שישה קבים, 13 ליטר בערך. (37) כל המידות האלה אדם עושה ואין לחשוש שמא יחליף מידה קטנה במידה גדולה, כי ההבדל ביניהן ניכר לעין. (38) שני קבים. (39) כי ההפרש בין שני קבים לרובע הסאה הוא חצי קב בלבד, דהיינו רבע משני קבים, וברבע עלול אדם לטעות (שם). (40) הנוזלים. (41) שנים עשר לוג, בערך שישה ליטר וחצי. (42) של לוג. (43) לח דרכו למדוד גם במידות קטנות אלה, אבל יבש אין דרכו למדוד בכלי קטן אלא נמכר באומד, או במשקל, אם דבר יקר הוא. ראה רש"י שם ז. דיבור המתחיל ושמינית. (44) כלומר, לאחר שעשה שלישית למה לא אסרו רביעית, או להיפך, כדרך שאסרו לעשות שליש סאה ורובע סאה, והתירו רובע בלבד. (45) כי ההפרש ביניהם הוא לוג אחד, דהיינו רבע של שלישית ההין. (46) שכתוב בתורת משה (במדבר כח, יד): "ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין".

21 ח. אֶחָד הַנוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן⁴⁷ עִם יִשְׂרָאֵל אוֹ עִם עוֹבֵד
 22 כּוֹכְבִים, אִם מְדַד אוֹ שֶׁקֶל בְּחֶסֶר - עוֹבֵר עַל לֹא
 23 תַעֲשֶׂה⁴⁸, וְחֵיב לְהַחְזִיר. וְכֵן אָסוּר לְהַטְעוֹת אֶת
 24 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁴⁹ בְּחֻשְׁבוֹן, אֶלֶּא יִדְקֵק עִמּוֹ;
 25 שְׁנֵאמַר: וְחֹשֵׁב עִם קְנֵהוּ⁵⁰. אִף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ
 26 תַּחַת יָדָי⁵¹, קָל וְחֹמֶר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׂאִינוּ כְּבוֹשׁ
 27 תַּחַת יָדָי. וְהָרִי הוּא⁵² כְּכֹלל: כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֶלְהֵיךָ
 28 פֶּלַע עֲשֵׂה אֵלֶיהָ⁵³, פֶּלַע עֲשֵׂה עוֹל - מִכָּל מְקוֹם⁵⁴.

(47) קונה ומוכר. (48) לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמטרה - למעלה הלכה א. איסור זה קיים גם לגבי גוי, כי משקל חסר דינו כגזל (בבא מציעא סא:), וגזל הגוי אסור (בבא קמא קיג. קיג:). (49) יכול יגלום עליו? תלמוד לומר וחישוב עם קונהו, ידקדק עם קונהו" (שם קיג:). רבינו מפרש "יגלום עליו" יטעה אותו, וכן פירש הערוך, שלא כרש"י שם. וראה שם תוספות דיבור המתחיל יכול יגלום עליו. (50) ומדובר שם על גוי שקנה. (51) כי מדובר שם בתורה על גוי שקנה עבד עברי בארץ ישראל תחת שלטון ישראל. (52) המטעה את הגוי בחשבון. (53) איפה ואיפה, אבן ואבן. (54) בין ישראל ובין גוי. ראה אבן עזרא ואור החיים לפסוק הזה.

29 ז. וְכֵן בְּמִדַּת הַקְּרָקַע⁵⁵, אִם הִטְעָה אֶת חֲבֵרוֹ
 30 בְּמִשְׁיַחַת הַקְּרָקַע⁵⁶ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֵאמַר: לֹא
 31 תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט בְּמִדָּה⁵⁷. בְּמִדָּה - זוֹ מִדַּת
 32 הַקְּרָקַע. וְכֵן הוּא עֲנִין פְּסוּקֵי זֶה⁵⁸: לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל
 33 בְּמִשְׁפָּט, לֹא בְּמִשְׁפָּט הַמִּשְׁקָל וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הַמִּדָּה,
 34 אֲפִלּוּ מִדָּה קְטַנָּה כְּמִשׁוֹרָה⁵⁹.

(55) לפני כן דובר על מידה בכלי. (56) במדידת הקרקע

1 יָבוֹא אַחֲרָי¹⁹ וְיַעֲשֶׂנָה מִשְׁקָל²⁰; אֶלֶּא אוֹ יִשְׁחַק²¹, או
 2 יַחַתְךָ, אוֹ יִקַּץ²², אוֹ יִשְׁלִיךְ לְיָם הַמַּלְחָה²³.

(12) של השלטונות הבודקים את המידות והמשקלות (בבא בתרא פט:). (13) כי אין לחשוש שמא ישתמשו בהם למידה ולמשקל, כי איש לא יקנה במידה ובמשקל, שאין בהם חותם. (14) נמשך להלכה ג, שאסור להשהות משקל חסר, שמא אחר יעשנו משקל. (15) בתקופת המשנה מטבע של שני שקלים, ארבעה דינרי כסף. (16) חסרה מן הצד. דין הסלע שנפגמה באמצע ראה לקמן הלכה ו. אם נפגמה מן הצד יכול הרמאי, שתגיע לידו המטבע, לנסר אותה וליישר אותה מסביב עד שלא ירגישו בפגימה, וירמה בה (ראה בבא מציעא נב:). (17) שברי כלי כסף. (18) יעשה בה חור במקום הפגימה. (19) ויחתוך סביב עד שיוציא את החור. (20) כי השתמשו במטבעות למשקל. (21) ויעשנה לאבק. (22) ישבור. (23) מקום שלא ימצאנה איש.

3 ה. חֶסֶרָה וְעַמְדָּה עַל מַחְצָה - יָקִים²⁴. עַמְדָּה עַל
 4 פְּחוֹת מְמַחְצָה²⁵ אוֹ עַל יָתֵר מְמַחְצָה²⁶ - יִקַּץ עַד
 5 שְׁיַעֲמִידָנָה עַל מַחְצָה. וְאִם לֹא חֶסֶרָה אֶלֶּא פְּחוֹת
 6 מִשְׁתוֹת²⁷ - יָקִים לְשֵׁאת וְלַתַּת²⁸ בָּהּ, אֶבֶּל לֹא
 7 לְמִשְׁקָל²⁹; שְׁפָל פְּחוֹת מִשְׁתוֹת רַב בְּנֵי אָדָם מוֹחֲלִין
 8 בּוֹ בְּמִשָּׂא וּבְמִתְוֶן³⁰.

(24) כי אין חשש שיחליפנה בסלע, מפני שחסרונה ניכר (שם נב:). (25) יש חשש שיחליפנה בחצי סלע, דהיינו בשקל. (26) יש חשש שיחשבוה לסלע. (27) הסלע נשחקה וחסרה פחות מחלק השישי שבה, או במקרה שעמדה על פחות ממחצה, חסר לה למחצה פחות משתות. (28) כי במשא ומתן דין המטבע כדין חפץ אחר, שאונאה בפחות משתות אדם מוחל. זוהי דעת רבא, הפוסק כרבי שמעון במשנה שם מט: נב. כך פוסק גם הר"ף, שם. (29) אסור להשתמש בסלע חסרה כלשהי בתור משקל סלע, מהטעם שזוכר בהלכות הקודמות. (30) אבל במשקל אין אדם מוחל אפילו כלשהו (הלכות מכירה פ"ק טו הלכה א). ראה קידושין מב:

9 ו. סֵלַע שֶׁנִּפְגְּמָה בְּאִמְצַע - אָסוּר לְמַכְרָה לְהַרְגִי³¹ או
 10 לְחָרֵם³², מִפְּנֵי שְׁמֵרְמִין בָּהּ אֶת אַחֲרִים³³; אֶבֶּל
 11 נוֹקְבָה³⁴ וְתוֹלָה אוֹתָהּ בְּצוּאָר הַקְּטָן³⁵.

(31) לרוצח. (32) לגזלן. (33) ומתוך פחד מפניהם יקבלו אותה מידם כסלע שלא נפגמה. (34) במקום הפגימה באמצע. (35) ואף אם יאבדנה ותגיע ליד רמאי אין כל אפשרות לרמות בה את הבריות ואם באת לחשוש שהגזלן יכריח לקבלה, אף על פי שהיא נקובה, הרי יכול גם לגזול את החפץ ולא לתת כלום.

12 ז. עוֹשֶׂה אָדָם מְדוּמָיו³⁶ סָאָה וְחֲצִי סָאָה וְרִבְעֵי
 13 סָאָה³⁷, וְקָב וְחֲצִי קָב וְרִבְעֵי קָב וְחֲצִי הָרִבְעֵי
 14 וְשְׁמִינִית הָרִבְעֵי; אֶבֶּל לֹא יַעֲשֶׂה קְבִים³⁸, שְׁלֹא
 15 תַתְּחַלֵּף בְּרִבְעֵי הַסָּאָה³⁹, שֶׁהוּא קָב וּמְחֻצָּה. וְכֵן
 16 בְּמִדּוֹת הַלַּח⁴⁰, עוֹשֶׂה הֵיךְ⁴¹ וְחֲצִי הֵיךְ וְשְׁלִישִׁית הֵיךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יציאת מצרים. הלא כך כתוב: "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" (ויקרא יט, לו). והספרא מעיר לפסוק זה: על תנאי זה הוצאתי אתכם מארץ מצרים, וכל הכופר במצוות מידות כופר ביציאת מצרים. (77) עשרת הדברות פותחים ביציאת מצרים (שמות כ, ב). (78) בזה שהוציאת אותנו ממצרים מבית עבדים נעשינו לעבדי ה', המחוייבים במצוותיו, כמו שכתוב (שם ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה".

פרק שמיני

(1) ביאר בו רבינו ז"ל מצוות עשה במדות ובמשקלות, וכיצד תיעשה המדידה וממה עושין המשקלות, ומהות המאזנים, ומהות המשקל, ומהות המדידה. ומה שבית-דין חייבין לחקור ולברוק מאלו הדברים.

א. מצוות עשה: לצדק המאזנים והמשקלות והמדות 18
 יפה יפה ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן, שנאמר: 19
 מאזני צדק וגומרי. וכן במדת הקרקע צריך לדקדק 20
 בחשבון משיחת הקרקע על פי העקרים 21
 המתבארים בכתבי הגימטריא. שאפלו מלא אצבע 22
 מן הקרקע רואין אותה פאלו היא מלאה ברכם. 23

(2) בפרק הקודם דובר על מצות "לא-תעשה" שיש במשקל ובמדה, ובפרק הזה - על מצות "עשה" שבהם. (3) שמשקל המשקלות יהיה מדויק, וגם מבנה המאזנים מכוון ומותאם לתפקידם, השווה הלכה ה וכו'. (4) "אבני צדק, איפת צדק והין צדק", דהיינו המשקלות והמדות. (5) מדידת הקרקע. (6) ההנדסה, העוסקת במדידת שטחים. (7) פרחי בושם יקרי ערך (בבא-מציעא קז:).

ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ⁸ - מזולזלין⁹
 במשיחתן. והסמוכים לשפת הנהר¹⁰ - אין מושחין
 אותן כלל¹¹, מפני שהן של בני רשות הרבים¹².

(8) החריץ מוביל מים מן הנהר אל השדות על פני הבקעה כולה, וארבע אמות רוחב סמוך לחריץ אין מעבדים, שלא תתקלקל שפת החריץ (שם). (9) אין מדקדקים, כי בעלי השדות יחידים הם, ויש בידם למחול ומחלים. (10) שמשאירים פנוי, כדי להקל על תנועת הספנים (שם). (11) אלא משאירים שטח פנוי נרחב לפי אומדן הדעת. (12) שצרכי הרבים תלויים בהן (שם).

ג. והמודד את הקרקע¹³ לא ימדד¹⁴ לאחד¹⁵ בימות
 התמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל
 מתקצר בימות התמה¹⁶. לפיכך, אם מדד בקנה¹⁷ או
 בשלשלת של ברזל וכיוצא בהם - אין בקנה פלום¹⁸.

(13) שם סא: (14) באותו החבל. (15) כגון לאחד השותפים, או לאחד משני אחים שחלקו. (16) מפני היובש. (17) של עץ. (18) כי אורכם נשאר יציב. זוהי מסקנה, שרבינו מסיק מדעתו, מתוך ההלכה הנ"ל שבגמרא.

ד. אין עושין משקלות¹⁹ לא של ברזל ולא של 31

בחבל. (57) זו מידת הקרקע, כי מידה בכלי נאמרה בסוף אותו הפסוק (בבא בתרא פט:). (58) המלה במשפט מוסבה גם על מידה וגם על משקל וגם על משורה, המפורטים בפסוק זה (ראה למעלה הלכה א). (59) שהיא אחד משלושים ושלושה בלוג (ראה לקמן פרק ח הלכה ז).

י. בני חבורה⁶⁰ המקפידים זה על זה⁶¹ שהחליפו
 חלק בחלק, או לזה ממונו מאכל והחזיר לו -
 עוברין משום מדה⁶², ומשום משקל, ומשום מנין,
 ומשום לזוין ופורעין פיום טוב⁶³.

(60) שהולכים בדרך או יושבים בבית אחד (בבא מציעא עה.). (61) שמדקדקים זה עם זה ואינם מוחלים על דבר מועט ומקפידים להלוות זה לזה במידה במשקל ובמניין. [התלמוד וגם רבינו משתמשים בלשון "הלוואה" גם בחפצים, אם מוסרם לזמן ארוך]. (62) אם לא החזיר בדיוק אותה מידה שקיבל, הריהו עובר על "לא תעשו עול במשפט במידה במשקל ובמשורה". (63) שאסור לכל אחד לומר לחבירו בשבת או ביום טוב "הלווני" כך וכך פירות, שמא מתוך שהוא מקפיד יבוא לכתוב, כי "הלוואה" בדרך כלל לזמן ארוך היא, אבל אומר השאילני, פירוש - לזמן קצר (שבת קמה:).

יא. המסיג גבול רעהו⁶⁴ והקניס⁶⁵ מתחום חברו
 בתוך תחומו אפלו מלא אצבע: אם בחזקה עשה -
 הרי זה גזלן⁶⁶, ואם הסיג בסתר - הרי זה גנב. ואם
 בארץ ישראל הסיג הגבול - הרי זה עובר בשני
 לאוין: בלאו גנבה⁶⁷ או בלאו גזלה⁶⁸, ובלאו לא
 תסיג⁶⁹. ואין חיב בלאו זה⁷⁰ אלא בארץ⁷¹, שנאמר:
 בנחלתך אשר תנחל.

(64) המעתיק [=מזיז] סימן גבולות הקרקע לתוך שדה חבירו, כדי להגדיל את שטח השדה שלו. (65) קרקע. (66) זוהי הגדרת גולן למעלה פרק א הלכה ג. (67) אם השיג בסתר. (68) אם בחזקה עשה. (69) וגומר "גבול רעך ... בנחלתך אשר תנחל בארץ", דברים יט, יד. (70) בלאו "לא תסיג". (71) אבל בחוץ לארץ עובר משום לא תגזול בלבד. כל ההלכה הזאת מקורה בספרי פרשת שופטים.

יב. קשה ענין של מדות⁷² יתר מענין של עריות⁷³;
 שזה בינו לבין המקום⁷⁴, וזה בינו לבין חברו⁷⁵. וכל
 הפופר במצות מדות - פכופר ביציאת מצרים⁷⁶,
 שהיא תחלת הציווי⁷⁷; וכל המקבל עליו מצות מדות
 - הרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל
 הציוויין⁷⁸.

(72) אם עושה בהן עול, מימרא של רבי לוי בבא בתרא פח:
 (73) בעילות שאסרה תורה, כגון קרובות, אשת איש וכדומה.
 (74) ואפשר לחזור בתשובה. (75) ולא תועיל תשובה אלא אם כן החזיר את הגזילה לנגזל, והוא גזל מרבים ואינו יודע למי יחזיר. (76) התורה מקשרת את מצוות מידות עם

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום חמישי ה' אלו - ספר נזיקין - הלכות גניבה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדה קטנה, אחת מלג' בלוג". בגמרא שלנו שם הגירסא היא: "ומה משורה שהיא אחד משלושים וששה בלוג". גירסת הרי"ף היא: אחת משלושים וג' בלוג. וכן היא גם גירסת רבינו.

ח. מוכרי⁴⁰ עששיות של ברזל⁴¹ וכיוצא בהן⁴² - 17
צריך להיות חוטי המאזנים שאוחזו השוקל בידו¹⁸
תלוי באויר שלשה טפחים⁴³, וגבוהין מן הארץ¹⁹
שלשה טפחים⁴⁴, וארץ קני המאזנים⁴⁵ וארץ²⁰
החוטים⁴⁶ שנים עשר טפח.²¹

40 שם פט. פט. 41 חתיכות עבות של ברזל.
42 מינים אחרים כבדי משקל. 43 כדי לאפשר הטייה חפשית לצד הראוי. טפח היא מדת הרוחב של כף היד.
44 כדי שכף המאזנים, שבה המשקולת, לא תקבל מכה מן הארץ ותתרומם מיד למעלה, והכף השניה עם הברזל או הנחושת תכריע למטה, ובזה יטעה במשקל. 45 מוט הברזל הארוך, שבו תלויות שתי כפות המאזנים.
46 הרצועות שהכפות תלויות בהן.

ט. מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית⁴⁷ - 22
יהיה ארץ החוטים שהן תלוין בו שני טפחים⁴⁸,
וגבוהין מן הארץ שני טפחים, והקנה והחוטין²⁴
ארץ תשעה טפחים⁴⁹.²⁵

47 במאזנים אלה שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי ברזל ונחושת שבהלכה הקודמת, משום כך מספיקות כאן מדות קטנות יותר. 48 במקום שלושה טפחים בהלכה הקודמת. 49 במקום י"ב טפח בהלכה הקודמת.

י. מאזנים של חנוני ושל בעל הבית⁵⁰ - יהיה ארץ²⁶
החוט שהן תלוים בו טפח, וגבוהין מן הארץ²⁷
טפח, והקנה והחוטין ארץן שלשה טפחים⁵¹.²⁸

50 בהם שוקלים משאות קטנים יותר מאשר במאזנים של מוכרי צמר ומוכרי זכוכית. 51 שיעור זה מספיק, שיכריעו המאזנים למקום הראוי להכריע. מדת האורך היא לפי כובד המשקל. כאשר המשקל כבר יותר, דרוש אורך מדה גדול יותר.

יא. החוט שתולין בו הפלס⁵², וכן חוט מאזנים של²⁹
זהב ושל מוכרי ארגמן טוב⁵³ - ארפו שלש³⁰
אצבעות⁵⁴, וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות, וארץ³¹
הפלס וארץ השלשלאות⁵⁵ שלו - כפי מה שהוא³²
רוצה⁵⁶.³³

52 הקנה, שבו תלויות שתי כפות המאזנים. 53 כך מפרש רבינו את המלה "טורטני" שם פט. 54 רוחב שלוש אצבעות, דהיינו שלושה אגודלים, שהם שלושת רבעי טפח (ראה בכורות לט: ורש"י שם). 55 שבהן תלויות כפות המאזנים. 56 זהו פירוש "איני יודע" שבגמרא בבא-בבא פט.

יב. מנין⁵⁷ שחיב המוכר להכריע ללוקח⁵⁸ בעת³⁴

1 עופרת ולא של שאר מיני מתכות פאל²⁰⁹, מפני
2 שמעלין חלדה ומתחפרין; אבל עושין של צחיח
3 סלע²¹ ושל זכוכית ושל אבן שהם²² וכיוצא בהן.

19 ברייתא בבא-בבא פט: 20 שמחלירות. 21 אבן קשה ויבשה. 22 מין אבן יקרה, הנזכרת בין אבני החושן.

4 ה. אין עושין²³ את המחק²⁴ לא של דלעת²⁵, מפני
5 שהוא מקל²⁶, ולא של מתכת, מפני שהוא מכביד²⁷;
6 אבל עושהו של זית ושל אגוזים ושל שקמה²⁸ ושל
7 אשפרוע²⁹ וכיוצא בהן.

23 שם. 24 לוח קטן וחלק, בו מוחקים את המדות, מעבירים אותו על פני מדה גדושה, ומסירים בו את העודף.
25 פרי אדמה גדול וצהוב ממשפחת הקישואים.
26 ואינו נכנס היטב במדה, ואינו מוחק יפה, ומפסיד המוכר.
27 ונכנס לעומק ומוחק יותר מדי, ומפסיד הקונה.
28 מין עץ המאריך ימים. 29 אילן שגוון עצו צהוב כהה. כל העצים האלה אינם לא קלים מדי ולא כבדים מדי.

8 ו. אין עושין³⁰ את המחק צדו אהד קצר וצדו אהד
9 עבה³¹. ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו
10 למוכר³²; ולא ימחק בבת אחת³³, מפני שמפחיתו
11 ללוקח³⁴.

30 שם פט: 31 מפני שהקצר נכנס בתוך התבואה ומוחק יפה, והעבה אינו נכנס כל כך, ואינו מוחק יפה, וכשהוא קונה מוחק בעבה, וכשהוא מוכר מוחק בקצר. על כן יעשה שניהם עבים או שניהם קצרים, כפי המנהג. 32 כי אינו מוחק דיו, ומפסיד המוכר. 33 במשיכה אחת, כי הוא מוחק יותר מדי. 34 הקונה יקבל פחות מדי. בגמרא שלנו הגירסא היא: "לא ימחוק בבת אחת, שהמוחק בבת אחת, רע למוכר ויפה ללוקח. ולא ימחק מעט מעט, שרע ללוקח ויפה למוכר". אולם בהלכות גדולות וברי"ף הגירסא הפוכה, והיא: "ולא ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו למוכר, ולא ימחוק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח". וגירסת רבינו היא מלה במלה כגירסת הרי"ף.

12 ז. אין טומנין³⁵ את המשקלות במלח כדי שיפחתו³⁶.
13 ולא ירתיח במדת הלח³⁷ בעת שמודר, ואפלו היתה
14 המדה קטנה ביותר; שהרי התורה הקפידה על
15 המדות בכל שהוא³⁸, שגאמר: ובמשורה, והיא מדה
16 אחת קטנה משלשים ושלשה בלג³⁹.

35 שם פט: 36 ויפסיד הקונה. בגמרא שם, מובא הדין "שלא יטמין משקלותיו במלח" ללא טעם. רש"י מבאר, שהמלח מכבידו. ורבינו מפרש שהמלח מפחית את המשקל. וכדבריו שנינו בתוספתא בבא-בבא פרק ה: "ולא יהיה נותן מידותיו ומשקלותיו במלח, מפני שהן חסירין". כך מפרש גם הירושלמי. וראה תוספות ד"ה שלא יטמין. 37 שלא ישפוך המוכר את היין בחוזק ומגבוה לתוך המדה, כדי שיעלה קצף ותראה המדה כאילו מלאה. 38 בכל מדה שהיא. 39 בדפוס רומי ר"מ, הנוסח: "והיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **שְׁשׂוּקָל לִּי? וְשִׁנְאָמְרִי: אֶבֶן שְׁלֵמָה וְצִדְקָה יְהִיָּה לָךְ.**
 2 **אִמְרָה תֹרְהָ: צִדְקָה מְשַׁלֵּךְ וְתָן לִי⁵⁹.**
- 3 (57 שם פח: 58) להוסיף לו קצת על המשקל.
 4 (59) המלה "וצדק" מיותרת. ועל כן היא באה לדרש, שלאחר שנתת "אבן שלימה", דהיינו משקל מלא, עליך עוד להוסיף משלך.
- 5 **יֵג. וְכִמְהָ⁶⁰? בַּלַח - אֶחָד לְמֵאָה, וּבִיבֶשׁ - אֶחָד**
 6 **לְאַרְבַּע מְאוֹת.⁶¹ בִּיְצִד? מְכַר לִי עֶשְׂרֵי לְטָרָא לְחָ -**
 7 **נֹתָן לִי גִרְוּמִין⁶³ אֶחָד מִעֶשְׂרֵה בְּלְטָרָא⁶⁴, וְאִם מְכַר**
 8 **לִי עֶשְׂרִים לְטָרִין יֶבֶשׁ - נֹתָן לִי גִרְוּמִין אֶחָד**
 9 **מִעֶשְׂרִים בְּלְטָרָא⁶⁵. וְכֵן לְפִי חֶשְׁבֹן זֶה בֵּין רַב בֵּין**
 10 **מְעֻטָּא⁶⁶.**
- 11 (60) שם. ראה הלכה יד. (61) בגמרא קיימת בעיא, אם אחד ממאתים או אחד מארבע מאות, ובעיא זו לא נפתרה, ועל כן מספק אינו חייב אלא באחד מארבע מאות. בלח ההכרע מרובה על היבש, מפני שמן הלח נשאר מעט בכלי, מה שאין-כן ביבש. (62) דוגמה זו היא של רבי אבא בר ממל בשם רב שם. (63) תוספת משקל. (64) משקל מנה, שהוא מאה זוזים או דינרים. (65) דהיינו אחד לארבע מאות. (66) על המוכר לתת תוספת משקל לא בעשר ליטרות בלבד, אלא אף בפחות מכך, לפי חשבון של אחד למאה בלח, ואחד לארבע מאות ביבש. [ובהגהות מיימוניות בשם רשב"ם כותב, שבפחות מעשרה ליטרין אין חיוב גירומין מן התורה].
- 12 **יֵד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁶⁷ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְמַכֵּר עֵין**
 13 **בְּעֵין⁶⁸; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְהַכְרִיעַ - תְּזַב לְהַכְרִיעַ**
 14 **לִי טְפָח⁶⁹.**
- 15 (67) שחייב המוכר לתת תוספת משקל לפי החשבון הנזכר בהלכה הקודמת. (68) בצמצום בלי להכריע את כף המאזנים, שבה הסחורה. ביטוי זה "עין בעין" נמצא במקרא במדבר יד, יד, ודברים כ, כא. (69) להכריע, לטובת הקונה, את כף המאזנים עם הסחורה בשיעור של טפח. ההכרע במשקל תלוי במנהג, כי מן התורה אין הכרח שיוסיף על המשקל מיד עם המשקל, אלא מותר גם לשקול בצמצום ולהוסיף לאחר ששקלו (בבא-בתרא פח:).
- 16 **טו. הִיָּה שׂוּקָל לִי עֶשְׂרֵי לְטָרִים⁷⁰ - לֹא יֵאמְרוּ⁷¹ לִי:**
 17 **שְׁקָל אַחַת אַחַת⁷² וְהִכְרַע⁷³; אֲלֹא שׂוּקָל לִי עֶשְׂרֵה**
 18 **בְּבַת אַחַת, וְהִכְרַע אֶחָד לְכָלִין.**
- 19 (70) ברייתא שם פט. (71) הלוקח. (72) כדי להרבות בהכרעות. (73) בשיעור של טפח במקום שנהגו להכריע, אבל במקום ששוקלים עין בעין והתוספת היא אחת ממאה בלח ואחד מארבע מאות ביבש, אין הבדל בין שוקל אחת אחת לשוקל בבת אחת.
- 20 **טז. מָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ⁷⁴ לְמַד בְּדָקָה⁷⁵ - לֹא יֵמַד בְּגִסָּה⁷⁶;**
 21 **בְּגִסָּה - לֹא יֵמַד בְּדָקָה⁷⁷. לְמַחֵק⁷⁸ - לֹא יִגְדֵשׁ וְיוֹסִיף**
 22 **בְּדָמִים⁷⁹; וְכֵן אִם נֶהְגוּ לְגַדֵּשׁ - לֹא יִמְחַק וְיִפְחַת מִן**
 23 **הַדָּמִים⁸⁰. אֲלֹא מוֹרֵד בְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.**
- 24 (74) משנה שם פח: (75) במדה קטנה, כגון בקב. (76) כגון בסאה, שהיא ששה קבים. הטעם הוא, משום שיפסיד הקונה, שבמקום שש תוספות יקבל תוספת אחת בלבד. (77) משום שיפסיד המוכר. (78) את המדה, ולהסיר את העודף. (79) לא ימכור לו מדה גדושה, שהיא בשליש יותר ממדה מחוקה (שבת לה.), ויוסיף לו שלישי על המחיר. הטעם הוא, שמעשה זה עלול להעלות את מחיר המדה המחוקה, כי אנשים ישמעו שהקונה שילם יותר, ולא ידעו שזה משום שהוסיפו לו על המדה (שם פט.). (80) במקום שנהגים למכור מדה גדושה, אל ימכור מדה מחוקה, אפילו כשהוא מנכה לו מן המחיר, שגם זה יביא לשינוי המחירים על-ידי אנשים ששמעו שמכרו בזול, ולא ידעו שמכרו מדה מחוקה.
- 25 **יז. בְּנֵי מְדִינָה שְׂרָצוּ לְהוֹסִיף עַל הַמְּדוּת⁸¹ או עַל**
 26 **הַמְּשַׁקְלוֹת - לֹא יוֹסִיפוּ יִתֵּר עַל שְׁתוּת⁸². שְׂאֵם הִיָּה**
 27 **הַקָּב מִכִּיל חֲמֹשֶׁה, וְעֶשְׂרֵהוּ מִכִּיל שְׁשֵׁה - הָרְשׁוּת**
 28 **בִּיָּדָן; יִתֵּר עַל שְׁשֵׁה - לֹא יַעֲשׂוּ⁸³.**
- 29 (81) להגדיל את כל המדות בין קטנות בין גדולות לפי חשבון אחד. מימרא של שמואל (שם ז). (82) חלק ששי. ההוספה תהיה חלק ששי מן המדה לאחר שהוסיפו עליה, דהיינו "שתות מלבר". (83) בגמרא שם למדו דין זה מהמקרא.
- 30 **יח. הַסִּיטוּן⁸⁴ מְקַנְחָ אֶת מְדוּתָיו⁸⁵ אַחַת לְשָׁלְשִׁים**
 31 **יּוֹם, וּבַעַל הַבֵּית⁸⁶ אַחַת לְשָׁנָיִם עֶשְׂרֵי הַדֵּשׁ. וְהַחֲנֻנִי⁸⁷**
 32 **מְקַנְחֵן פְּעָמִים בְּשַׁבָּת⁸⁸, וּמִמַּחֲהָ מְשַׁקְלוֹתָיו⁸⁹ פְּעַם**
 33 **אַחַת בְּשַׁבָּת, וּמְקַנְחָ מְאֻזְנִים עַל כָּל מְשַׁקָּל**
 34 **וּמְשַׁקָּל⁹⁰, כְּדֵי שְׁאֵל יִחְלִידוּ⁹¹.**
- 35 (84) הקונה ומוכר בכמויות גדולות (משנה שם פח:). (85) מנקה את מדותיו מן השמן הנקרש בתוכן, המקטין את נפחן. (86) שאינו מוכר תדיר כסיטון. (87) הקונה מן הסיטון ומוכר בכמויות קטנות, אולם יותר תדיר מסיטון. (88) פעמים בשבוע. (89) ורוחץ את אבני המאזנים מן השמן ומהדומה לו, הנדבק בהן. (90) בכל פעם ופעם ששוקל בהן. (91) כי המאזנים עשויות ברזל ועלולות להחליד. על כן מנקה אותן ומנגבן על כל משקל ומשקל, מה שאין-כן במשקולות שאסור לעשותן מחומר מחליד (ראה למעלה הלכה ד), ומנקה אותן מהנוזל הנדבק בהן, על כן מספיק פעם אחת בשבוע (ראה רשב"ם ונימוקי-יוסף שפירשו אחרת).
- 36 **יט. הַמְּבַקֵּשׁ⁹² לְשַׁקָּל שְׁלֹשָׁה רִבְעֵי לְטָרָא - נֹתָן**
 37 **לְטָרָא בְּכַף מְאֻזְנִים⁹³ וְהַבְּשֵׂר וְרִבְעֵי לְטָרָא בְּכַף**
 38 **שְׁנֵיָה; שְׂאֵם אֲתָה אוֹמֵר נֹתָן חֲצִי לְטָרָא וְרִבְעֵי**
 39 **לְטָרָא בְּכַף אַחַת, שְׂמָא יִפֵּל רִבְעֵי הַלְטָרָא וְאִין**
 40 **הַלּוֹקֵחַ רוֹאֶהוּ⁹⁴.**
- 41 (92) ברייתא שם פט. (93) ואל ישים שתי משקלות, חצי ליטרא ורבע ליטרא. בגמרא שלנו הגירסא: "לא יאמר לו: שקול לי שלשה רבעי הליטרא אחת אחת", ורבינו אינו גורס "אחת אחת", וכנראה שאינו גורס את המלים: לא יאמר לו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ה' אלול - ספר נזיקין - הלכות גניבה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תגנוב" האמור כאן מדבר גם כן בגניבה שיש בה מיתת בית-דין, דהיינו גונב נפש (סנהדרין פו.). (6) כעבד. (7) עיקר לאו זה בא לאסור מכירת בן ישראל דרך בזיון על-ידי הכרזה והעמדה על מקום מיוחד למכירת עבדים ('תורת כהנים', וכן כתב רבינו בהלכות עבדים פרק א, הלכה ד.) ראה מלבי"ם שם. וסובר רבינו, שגונב ישראל ומכרו, נכלל בלאו זה. ונראה, שאפילו אם מכרו רק לשש שנים, עובר בלאו זה. (8) לא-תעשה של גניבה ולא-תעשה של מכירה. (9) הלאו לא בא להזהיר שהעובר עליו יענש במלקות, אלא שיענש עליו במיתה על-ידי בית-דין, כי אין עונשין - לא מיתה ולא מלקות - אלא-אס-כן מזהירין (שם פו.). (10) "מבני ישראל, והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא". בפסוק זה נזכרים שני הדברים. גניבה ומכירה, שאם עבר עליהם חייב מיתה. (11) כי סתם מיתה האמורה בתורה - בחנק (ספרי, פרשת תצא, קלט).

17 **ב. אין הגנב חייב מיתת חנק עד שייגנב את**
18 **הישראל¹², ויכניסנו לרשותו¹³, וישתמש בו¹⁴,**
19 **וימכרנו לאחרים¹⁵; שגאמר: והתעמר בו ומכרו¹⁶.**
20 **ואפלו לא נשתמש בו אלא בפחות משהו פרוטה¹⁷,**
21 **כגון שנושען עליו¹⁸ או נסמך בו¹⁹, אף על פי**
22 **שהגנב ישן²⁰ - הרי זה נשתמש בו²¹.**

(12) משנה סנהדרין פה: ובספרי (שם) נאמר: "גונב נפש מאחיו", ולא מעכו"ם. (13) דין זה לומדים מן הפסוק "וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת" (שמות כא, טו). לכתוב זה מעיר המכילתא פרשת משפטים: "בידו - אין בידו בכל מקום אלא רשותו". (14) לפני המכירה. (15) ולא לקרוביו של הגנב (ראה לקמן הלכה ג). (16) השתמש בו הגנב ואחר-כך מכרו (משנה שם). (17) שם. כחכמים במשנה, לפי פירושו של רב אחא בריה דרבא. (18) דוגמא המובאת בגמרא שם. (19) השתמש בעובי הגוף (לשם הגנה בפני הרוח), שם. השווה "סומכא דארעא" (סוכה נג.). (20) בשעה שהשתמש בו. (21) ואם מכרו, לאחר שהגנב התעורר משנתו, חייב (סנהדרין שם). [דעת רבינו שרב ירמיה מסתפק רק במכרו כשהוא ישן, אבל אם נתעורר ואחר-כך מכרו חייב. אולם מלשון הגמרא (סנהדרין שם): "דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך", משמע שלא כדברי רבינו, וצריך עיון].

23 **ג. גנבו ונשתמש בו²² ומכרו, ועדין הגנב ברשות**
24 **עצמו ולא הכניסו הגנב לרשותו - פטור²³. גנבו**
25 **והוציאו לרשותו ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו**
26 **קדם שנשתמש בו²⁴, או נשתמש בו ומכרו לאחד**
27 **מקרוביו של גנב, כגון שמכרו לאביו או לאחיו -**
28 **הרי זה פטור²⁵; שגאמר: גנב נפש מאחיו - עד**
29 **שבידלנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם גנבו**
30 **והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין**
31 **הוא ישן²⁶ - הרי זה פטור²⁷.**

(22) ברייתא שם. (23) הברייתא אומרת: "מכרו ועדיין ישנו ברשותו - פטור". ורבינו מפרש כפירוש רש"י,

שקול, אלא "לא ישקול". לפי גירסתו, פירוש הגמרא פשוטה כמשמעה: "שקול לי שלושה רבעי ליטרא" ממש, דהיינו בשתים או בשלוש משקלות. (94) ויפסיד רבע ליטרא (ולא כריטב"א מובא בנימוקי-יוסף לסוגיא זו, המתיר לשקול שלושת רבעי ליטרא בשתי משקולות, של חצי ליטרא ושל רבע ליטרא).

1 **ב. חייבין בית דין⁹⁵ להעמיד שוטר⁹⁶ בכל**
2 **מדינה⁹⁷ ומדינה ובכל פלך ופלך, שיהיו מחזרין**
3 **על החניות ומצדקין את המאזנים⁹⁸ ואת המדות**
4 **ופוסקין השערים⁹⁹. וכל מי שגמץא עמו משקל**
5 **חסר או מדה חסרה או מאזנים מקלקלין¹⁰⁰ -**
6 **יש להם רשות להכות¹⁰¹ כפי כחו¹⁰² ולקנסו¹⁰³**
7 **כפי ראות בית דין¹⁰⁴ לחזק הדבר¹⁰⁵. וכל מי**
8 **שפסקיע את השער ומכר ביקר - מכין אותו**
9 **וכופין אותו ומכר כשער השוק¹⁰⁶.**

(95) מימרא של רמי בר חמא (שם פט.). (96) "אלו בעלי מקל ורצועה, והם עומדים לפני הדיינין, המסבבין בשווקים וברחובות ועל החניות לתקן השערים והמדות, ולהכות על מעוות, וכל מעשהיהם על-פי הדיינים" (הל' סנהדרין פרק א, הלכה א). (97) עיר. (98) משגיחים שיהיו מאזני צדק. (99) וקובעים מחירים. (100) כגון מאזנים שאינן בנויות בהתאם להוראות הנ"ל בפרק זה הל' ח"א. (101) על-פי הוראות הדיינים. (102) שלא ימות מן המכות. (103) להטיל עליו עונש כסף. (104) בית-דין קובעים את העונש לפי הבנתם, והשוטרים מוציאים אותו לפועל. (105) במדה שחטא משקל חסר נפוץ יותר, מטילים עונשים כבדים יותר, כדי לבער את הרע. (106) ולא כשמואל, הסובר (גמרא שם) ש"אין מעמידין אגודמין (שוטרים) לשערים", מכיון שממילא יאלץ המייקר להוריד את המחיר, כי אחרת לא יבואו אליו קונים.

פְּרָק תְּשִׁיעִי

(1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגונב נפש ודיני הבא במחירת על השלמות. ונכללו בפרק אחד לפי ששניהם יש בהם צד מיתה לפעמים.

10 **א. פל הגונב² נפש אדם³ - עובר בלא תעשה,**
11 **שגאמר: לא תגנב. פסוק זה האמור בעשרת הדברים**
12 **היא אזהרה⁴ לגונב נפשות⁵. וכן המוכרו⁶ - עובר**
13 **בלא תעשה, שזה בכלל: לא ימכרו ממכרת עבד⁷.**
14 **ואין לוקין על שגני לאוין אלו⁸, מפני שהוא לאו**
15 **שנתן לאזהרת מיתת בית דין⁹, שגאמר: פי ימצא**
16 **איש גנב נפש מאחיו¹⁰ וגומר. ומיתתו בִּחְנוּק¹¹.**

(2) בפרקים הקודמים דובר על גונב מומן, ובפרק זה - על גונב נפש. (3) במשנה (סנהדרין פה): כתוב: "נפש מישראל", וכך גם בדפוס רומי ר"מ. (4) לא-תעשה. (5) למסקנה זו מגיע התלמוד על ידי המידה "דבר הלמד מעניינו", שהיא אחת משלוש-עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. כל העניין בעשרת הדברות מדבר בנפשות, כגון לא תרצח, לא תנאף, שהם חייבי מיתות בית-דין. מכאן ש"לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיוחד. כל הדינים הנ"ל מקורם בברייתא סנהדרין פה: (46) שקיבלו עליהם עול מצוות. (47) אף-על-פי שאינם מבני ישראל (שם פו.). (48) כגון עבד של שני שותפים, ששחררו אחד מהם. (49) כי כתוב: "גונב נפש מאחיו מבני ישראל". מן המלים הנוספות "מבני ישראל" ממעטים עבד, וחציו עבד וחציו בן חורין (גמרא שם).

19 ז. הַבֵּא בַמַּחְתֶּרֶת⁵⁰, בֵּין בָּיִם בֵּין בְּלִילָה⁵¹ - אֵין לֹא דְמִים⁵²; אֵלֵא אִם הִרְגוּ בְעַל הַבֵּית או שְׁאָר הָאֲדָם⁵³
20 - פְּטוּרִין. וְרִשּׁוֹת יֵשׁ לְפָלֵל⁵⁴ לְהִרְגוֹ⁵⁵, בֵּין בְּהַל בֵּין
21 בְּשֶׁבֶת⁵⁶, בְּכָל מִיתָה שְׂיִכּוּלִין לְהַמִּיתוּ; שְׁנֵאמַר: אֵין
22 לֹא דְמִים.
23

(50) שחפר הגנב מתחת לקירות הבית, סנהדרין עב. (51) בתורה כתוב: "אם זרחה השמש עליו דמים לו" (שמות כב, ב), ולפי פשוטו משמע שביום דינו כחי, וההורגו חייב. ומשמיענו רבינו, שאין הברדל בין יום ללילה, ובשניהם פטור. המקור לדבריו במכילתא משפטים פרשה יג. שם נאמר: "או אינו בא אלא לחלק בין יום ללילה, לומר אם הרגו ביום חייב ובלילה יהא פטור, תלמוד לומר: ולנערה לא תעשה דבר, מה להלן לא חלק בין יום ללילה, אף כאן לא תחלוק בין יום ללילה". בזה מיושבת השגת הראב"ד כאן. וראה מגיד-משנה כאן, והגהות מיימוניות. (52) כמי שאין לו דם וחיות, כלומר דינו כמת - וההורגו פטור. הטעם: גנב זה עלול להרוג את בעל הבית, אם יתנגד לו. על כן דינו כרודף אחרי אדם להרגו, שנאמר בו: "הבא להרגך השכם להורגו" (שם). (53) מכיון שדין הגנב הבא במחתרת כדין רודף אחר אדם להרגו, שלכל אדם מותר להציל את חיי הנרדף על-ידי המתת הרודף (שם עב:). (54) לא לבעל הבית בלבד. (55) לא רק פטור אם הרגו, אלא מותר לכתחילה להרגו. (56) אף-על-פי שחייבי מיתת בית-דין אין הורגין בשבת, אבל את הגנב הבא במחתרת מותר להרוג בשבת, כדי להציל את בעל הבית (שם).

24 ח. וְאֶחָד הַבֵּא בַמַּחְתֶּרֶת או גֵּנֵב שְׁנֵאמַר בְּתוֹךְ גָּגוּ
25 שֶׁל אָדָם⁵⁷ או בְּתוֹךְ הַצֵּרוֹ או בְּתוֹךְ קַרְפִּיפוֹ⁵⁸, בֵּין
26 בָּיִם בֵּין בְּלִילָה. וְלָמָּה נֵאמַר מַחְתֶּרֶת? לְפִי⁵⁹ שְׂדֵרָךְ
27 רַב הַגֵּנְבִים לְבֹא בַמַּחְתֶּרֶת בְּלִילָה.

(57) ברייתא סנהדרין עב: (58) שטח נרחב מוקף גדר בקרבת העיר. (59) לשון הברייתא. [דעת רש"י שאם נכנס דרך הפתח אסור להורגו, אולם רבינו כאן לא חילק. אבל נראה שגם הוא לא אמר אלא בנכנס לרשות אחרים בכוונה לגנוב, אבל גנב סתם, התוחב ידו בכיסו של חבירו, או גונב מה שהוא מעל השולחן או הדולפק ברגע שבעל החפץ מעלים עין, גם רבינו מודה שאסור להורגו].

28 ז. וּמִפְּנֵי מָה⁶⁰ הַתִּירָה תוֹרָה דְמוֹ שֶׁל גֵּנֵב אֵף עַל
29 פִּי שְׂבָא עַל עֶסְקִי מִמוֹן?⁶¹ לְפִי שְׁחֻזְקָתוֹ⁶², שְׂאָם
30 עָמַד בְּעַל הַבֵּית לְפָנָיו וּמָנְעוּ - יִהְיֶה גֵנְבוֹ וְנִמְצָא זֶה
31 הַנִּקְנָס לְבֵית חָבְרוֹ לְגֵנֵב פְּרוּדָף אַחַר חָבְרוֹ לְהִרְגוֹ⁶³,
32 וְלְפִיקָף יִהְיֶה גְדוֹל⁶⁴. בֵּין שְׂהִיָּה גְדוֹל בֵּין שְׂהִיָּה קָטָן⁶⁵,
33 בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה⁶⁶.

ש"ברשותו" היינו ברשות הנגנב עצמו. (24) והתורה אמרה "והתעמר בו ומכרו" - בתחלה עימור ואחר-כך מכירה, כלומר קודם השתמש הגנב בנגנב ואחר-כך מכרו. (25) סנהדרין פו. "מאחיו" עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. האות מ"ם במלה "מאחיו", להורות באה על הרחקה מן אחיו, ו"אחיו" במובנו הרחב מתכוון לכל הקרובים של הגנוב. בהלכה הקודמת כתב רבינו: וימכרו לאחרים, פירוש - לרחוקים (גמרא שם). (26) בניגוד למקרה שבהלכה הקודמת, שהשימוש בלבד היה כשהגנב ישן, ולא המכירה. (27) כי זוהי בעיא בגמרא (שם), שלא נפתרה, וספק נפשות להקל.

1 ד. וְכֵן אִם גֵּנֵב אִשָּׁה וּמְכָרָה לְעַבְרִיָּה בְּלִבְדוֹ²⁸, כְּגוֹן
2 שְׂהִתְנָה עַל הַלּוּקָח: שְׂזוֹ הַשְּׂפָחָה²⁹ לִי, וְאֵין לָךְ אֵלֵא
3 הַיּוֹלְדוֹת - הִרִי זֶה פְּטוּר³⁰.

(28) כגון שגנב אשה מעוברת, גמרא ורש"י שם. (29) לא שפחה ממש, אלא בת ישראל והוא מוכרה כשפחה. (30) זוהי בעיית רב ירמיה (שם), ולא נפתרה, וספק נפשות להקל.

4 ה. הַגֵּנֵב אֶת בְּנֵי³¹ או אֶת אָחִיו הַקָּטָן, וְכֵן
5 הָאֲפוֹטְרוֹפִין³² שְׁגֵנְבוּ אֶת הַיְתוּמִים שֶׁהֵן סְמוּכִין
6 אֲצֵלָם³³, וּבְעַל הַבֵּית שְׁגֵנְבֵי אֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ³⁴
7 הַסְּמוּכִין עַל שְׁלֻחָנוֹ, וּמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת³⁵ שְׁגֵנְבֵי אֶחָד
8 מִן הַקְּטַנִּים הַלּוּמְדִים אֲצֵלוֹ³⁶, אֵף עַל פִּי שְׁנֵשְׂתַמֵּשׁ
9 בּוֹ וּמְכָרוֹ - פְּטוּר³⁷; שְׁנֵאמַר: וְנִמְצָא בְיָדוֹ³⁸ - פָּרַט
10 לְאֵלוֹ³⁹ שֶׁהֵן מְצוּיִין בְּיָדָם.

(31) מחלוקת במשנה שם, ופסק כחכמים. (32) ממונים על-ידי בית-דין להשיגח על יתומים קטנים ולפקח על נכסיהם. (33) שדאגת פרנסתם עליהם. (34) המשרתים. (35) קטנים. (36) מימרא של רבא (שם פו.). (37) ממייתה. (38) משמע שקודם הגניבה לא היו בידו. (39) כל אלו הנזכרים בהלכה זו.

11 ו. אֶחָד⁴⁰ הַגֵּנֵב אֶת הַגְּדוֹל⁴¹ או הַגֵּנֵב אֶת הַקָּטָן בֵּן
12 יוֹמוֹ⁴² שְׁפָלוֹ לוֹ חֲדָשִׁיו⁴³, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, בֵּין
13 שְׂהִיָּה הַגֵּנֵב אִישׁ או אִשָּׁה⁴⁴ - הִרִי אֵלוֹ נְהַרְגִין;
14 שְׁנֵאמַר: גֵּנֵב נֶפֶשׁ - מִכָּל מְקוֹם⁴⁵. וְאֶחָד הַגֵּנֵב אֶת
15 יִשְׂרָאֵל או שְׁגֵנְבֵי גֵר או עֶבֶד מְשַׁחְרָר⁴⁶; שְׁנֵאמַר:
16 נֶפֶשׁ מְאֻחִיו, וְאֵלוֹ בְּכָלֵל אַחִינוֹ הֵן בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת⁴⁷.
17 אֲבָל הַגֵּנֵב אֶת הָעֶבֶד או מִי שֶׁחֲצָיו עֶבֶד וְחֲצָיו בֵּן
18 חוֹרִין⁴⁸ - פְּטוּר⁴⁹.

(40) "אחד - או", פירוש: בין - בין. (41) בן שלוש-עשרה שנה ויום אחד, שהביא שתי שערות. (42) בו ביום שנולד. (43) נגמרו חדשי עיבורו, תשעה או שבעה, פרט לבן ח חדשים או פחות משבעה שאינו בן קיימא. (44) כי השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. (45) "נפש" משמע בין גדול בין קטן, בין זכר בין נקבה. טעם זה מוסב לפרטי הנגנב, אבל לא לדין הגנב, כי "הקשה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", ואין אנו צריכים ללימוד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

80) ולא ידע הגנב שהבעלים ימצאוהו שם. בניגוד לגנו, חצרו וקרפיו שהבעלים מצויים בהם, ראה למעלה הלכה ח.
 יג. פל גנב שיש לו דמים⁸¹, אם נפל עליו גל⁸² 18
 בשבת - מפקחים עליו⁸³, ואם שבר פלים בביתו⁸⁴ 19
 - חיב בתשלומין⁸⁵; אבל מי שאין לו דמים⁸⁶ ששבר 20
 פלים בביתו - פטור⁸⁷, כמו שבארנו⁸⁸. 21

81) שאסור להורגו. 82) של אבני מפולת בשעה שהיה במחתרת. 83) מפנים את האבנים כדי להצילו, כי דינו כדין כל אדם, ופיקוח נפש דוחה שבת (סנהדרין עב:). 84) לרשות הבעלים. 85) כדין כל מזיק (סנהדרין עב:). 86) למעלה הלכה ז והלכה ח. 87) מלשלם, כי חיוב מיתה וחיוב ממון באים כאחד, ואפילו אם ניצל פטור מלשלם, והוא-הדין שאין מפקחים עליו את הגל. 88) למעלה פרק ג, הלכה א.

סליקו להו הלכות גנבה בסיעתא דשמיא

יום שישי ו' אלול ה'תשע"ה

הלכות גזלה ואבידה

יש בכללן שבע מצות. שתי מצות עשה, וחמש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן:
 א) שלא לגזל. ב) שלא לעשוק. ג) שלא לחמו. ד) שלא להתאוות. ה) להשיב את הגזלה. ו) שלא יתעלם מן האבידה. ז) להשיב האבידה.
 ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) כלל בו רבינו ענייני הגזילה, מהותם ושיעורם, ואיכות החזרה וענין התאוה והחימוד. ואלו החמש מצוות, ר"ל הגזילה, והאבידה, והעושק, והתאוה, והחמוד הן הכוללות ענין הלכות גזילה.
 א. פל הגוזל² את חברו שוה פרוטה - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תגזל. ואין לוקין על לאו זה³, שהרי הכתוב נתקו לעשה⁴, שאם גזל - חיב להחזיר; שנאמר: והשיב את הגזלה אשר גזל - זו מצות עשה⁵. ואפלו שרף הגזלה⁶ - אינו לוקה; שהרי הוא חיב לשלם דמיה, וכל לאו שנתן לתשלומין אין לוקין עליו. 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28

2) הלוקח "בגלוי ובפרהסיא בחוזק יד" (ראה הלכות גניבה פרק א הלכה ג ולקמן הלכה ג). 3) אף על פי שכל לאו שיש בו מעשה לוקין עליו. 4) העביר אותו והעתיקו למצוות עשה, ועל כן אין על לאו זה מלקות. "זה הכלל כל מצוות לא תעשה שיש בה קום ועשה, אין חייבין עליה" (מכות טז.). 5) הכתוב מתחיל: "והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה..." אין כוונת הכתוב לתאר מקרה, אם השיב את הגזילה, אלא בא לצוות על הגזלן להשיב את הגזילה. 6) ואי אפשר לקיים שוב את מצוות-העשה ככתבה.

60) מימרא של רבא, שם עב. 61) לגנוב ממונו של בעל הבית. 62) הנחה ברורה לאור המציאות. 63) שם עב: דין הרודף אחר חבירו להרגו, משנה שם עג. ומפורט להלן בהלכות רוצח פרק א. 64) הגנב. 65) כי דינו של קטן הבא במחתרת הוא כקטן הרודף, שניתן להצילו בנפשו (שם). 66) כדין רודף.

1. היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הפך עליו 1
 אינו הורגו⁶⁷, ואינו פא אלא על עסקי ממון - אסור 2
 להרגו, ואם הרגו - הרי זה הורג נפש⁶⁸; שנאמר: 3
 אם זרחה השמש עליו - אם ברור לך הדבר 4
 ששמש⁶⁹ שיש לו שלום עמו, אל תהרגהו. לפיכך, 5
 אב הפך במחתרת על בנו⁷⁰ - אינו נהרג, שודאי 6
 שאינו הורגו; אבל הפך הפך על אביו - נהרג⁷¹. 7

67) אפילו יעמוד נגדו להציל ממונו מידו. 68) וחייב עליו. 69) לשון הברייתא, שם עב. 70) סתם אב מרחם על בנו. דוגמא בגמרא שם. 71) כדין כל אדם סתם הבא במחתרת, שחזקתו שיהרוג את בעל הבית, אם יקום נגדו להציל את ממונו. דין זה בכן על האב נאמר בסתם בני אדם, אבל כשידוע שכן זה אוהב את אביו מאד ולא יהרגהו, אסור להרגו במחתרת. ולא רק בכן אמרו, אלא גם באדם שאינו קרובו של בעל הבית, אבל ידוע כאוהבו ביותר (מגיד-משנה).

8. וכן הגנב שגנב ויצא⁷², או שלא גנב ומצאו 8
 ויצא מן המחתרת - הואיל ופנה ערף⁷³ ואינו 9
 רודף⁷⁴, יש לו דמים⁷⁵. וכן אם הקיפוהו בני אדם⁷⁶ 10
 או עדים⁷⁷, אף על פי שעדין הוא פרשות זה שפא 11
 עליו - אינו נהרג. ואין צריך לומר אם פא לבית 12
 דין שאינו נהרג. 13

72) "במחתרת אין לו דמים, חוץ למחתרת יש לו דמים" (ירושלמי סנהדרין פרק ח, הלכה ח). 73) אף-על-פי שנמצא עדיין במחתרת. 74) כי הרי לא גנב, אבל אם גנב ומצאו ויצא מן המחתרת והרגו - פטור. מימרא של רב הונא: "נטל הכיס והפך את פניו לצאת והלך לו ועמד עליו והרגו, אין ההורגו נהרג" (שם). 75) וההורגו חייב. 76) אסור להרוג את הגנב, כי יש לו מצילים לבעה"ב, אם יקום הגנב עליו להרגו. "היו לו מושיעים הימנו והרג - חייב" (מכילתא משפטים פרשה יג). 77) את הפסוק "אם זרחה השמש עליו דמים לו" מפרש תרגום אונקלוס "אם עיני דסהדיא נפלה עלוהיא..." (=אם עדים רואים אותו), כלומר אפילו אינם יכולים להושיע לו, אבל מכיון שיוכלו להעיד במקרה שהגנב יהרוג את בעל-הבית, ינעם הגנב ולא יהרוג, על כן יש לו דמים ואסור להרוג אותו (ראה מאירי לסנהדרין ע' 269).

14. וכן הפך במחתרת לתוך גנתו או לתוך שדהו 14
 או לתוך הדיר⁷⁸ והסהרה⁷⁹ - יש לו דמים; שחזקתו 15
 שפא על הממון בלבד, לפי שאין רב הבעלים 16
 מצויים במקומות אלו⁸⁰. 17

78) גדרה לעדר צאן. 79) גדרה לבהמות בשדה.

1 ב. ואסור לגזול כל שהוא⁷ דין תורה⁸. אפלו עובד
2 כוכבים אסור לגזלו או לעשקו; ואם גזלו או עשקו
3 - יחזיר.

22 ואין הגזלן יכול לפטור עצמו בתשלומים. (23 כגון,
הגזול עצים ועשאן כלים, צמר ועשאן בגדים (בבא קמא
צג:). (24 "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד לומר
אשר גזל? אם כעין גזול יחזיר, ואם לאו דמים בעלמא בעי
שלומי" (שם סו. תוספתא שם פרק י'). (25 ולא כגב
שמשלם פי שניים, אם העידו עליו שני עדים שגב.
26 בניין גדול. (27 מברייתא, כי לאחר הריסת הבניין
תישאר קורה כמו שהייתה. (28 והשיב את הגזילה אשר
גזל. (29 כדי להקל על הגזלן לחזור בתשובה. (30 שאם
נכריחו להרוס את ביתו ולהחזיר את הקורה עצמה, יימנע
מלעשות תשובה. (31 אף-על-פי שלא חיברה בטיט,
והסוכה עומדת להריסה לאחר החג, תיקנו גם כאן תקנה,
שלא יחזיר את הקורה עצמה, כי בתוך ימי החג דין הסוכה
כדין בניין קבע (גמרא שם). (32 ואם בנאה בטיט, דין
הסוכה כדין בניין, ואף לאחר החג אינו מחזיר את הקורה
עצמה, אלא נותן לו את דמיה, מפני תקנת השבים (גמרא
שם).

4 ג. אי זהו גזול?⁹ זה הלוקח ממון האדם בחזקה¹⁰.
5 כגון שחטף מידו¹¹ מטלטלין, או שגנב לרשותו
6 שלא ברצון הבעלים ונטל משם פלים¹², או שתקף
7 בעבדו¹³ ובבהמתו ונשתמש בהן¹⁴, או שיירד לתוך
8 שדהו¹⁵ ואכל פרותיה, וכל פיוצא בזה - הוא גזול.
9 פענן שנאמר: ויגזל את החנית מיד המצרי¹⁶.

9 זהו ביאור ל"כל הגזול", בהלכה א. (10 בחוזק יד,
בניגוד לגנב הלוקח ממון האדם בסתר בלי ידיעת הבעלים.
11 זוהי הדוגמא הפשוטה ביותר המתאימה לדוגמה
שבכתוב המובא בסוף הלכה זו. (12 דין הנוטל מרשותו
כדין הנוטל מידו. (13 תפס את עבדו בכוח. (14 דוגמא
זו שונה משתי הדוגמאות הקודמות. שם נטל לעצמו את
המטלטלין ואת הכלים לחלוטין, אולם כאן בעבד או
בבהמה לא לקח אותם לעצמו, אלא השתמש בהם בלבד
(שם צו: צו). (15 דוגמא זו משלימה את הדוגמאות
הקודמות. שם דובר על מטלטלין, וכאן על קרקע (בבא
בתרא לח:). (16 הכתוב הזה משמש בתלמוד דוגמא
לגזלן (בבא קמא עט:).

1. הגזול פחות משנה פרוטה, אף על פי שעבר³³ -
2 אינו בתורת השבת גזולה³⁴. גזל שלש אגדות³⁵ שוות
3 שלש פרוטות, והגזלו, והרי שלשתן שוות שתי
4 פרוטות, והחזיר לו שתיים - חייב להחזיר
5 השלישית³⁶, הואיל ובתחלה היתה שנה פרוטה³⁷.
6 גזל שתיים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה אין
7 כאן³⁸, מצות השבת גזלה אין כאן³⁹.

10 ד. אי זהו עושק¹⁷? זה שפא ממון חברו לתוך ידו
11 ברצון הבעלים¹⁸, וכינן שתבעוהו כבש¹⁹ הממון
12 אצלו בחזקה ולא החזירו. כגון שהיה לו בנד חברו
13 הלוואה או שכירות²⁰, והוא תובעו, ואינו יכול
14 להוציא ממנו מפני שהוא אלם²¹ וקשה. ועל זה
15 נאמר: לא תעשק את רעך.

17 זהו ביאור לעושק הנזכר בהלכה ב. (18 בניגוד לגזול
שמתחילתו בא ממון חברו לידו שלא ברצון הבעלים.
19 עיכב. (20 שעבד אצלו כפועל שכיר (בבא מציעא
סא:). (21 תקיף ועושה כחפצו.

16 ה. כל הגזול חייב להחזיר הגזלה עצמה²², שנאמר:
17 והשיב את הגזלה אשר גזל. ואם אבדה או
18 נשתנתה²³ - משלם דמיה²⁴. בין שהודה מפי עצמו
19 בין שפאו עליו עדים שגזל - הרי זה חייב לשלם
20 הקרן בלבד²⁵. אפלו גזל קורה ובנאה בבירה²⁶ -
21 הואיל ולא נשתנתה²⁷, דין תורה הוא²⁸ שיהרס את
22 כל הבנין ויחזיר קורה לבעליה; אבל תקנו חכמים
23 מפני תקנת השבים²⁹, שיהיה נותן את דמיה ולא
24 יפסיד הבנין³⁰. וכן כל פיוצא בזה. אפלו גזל קורה
25 ועשאה פספת החג, ובא בעל הקורה לתבעה בתוך
26 החג - נותן לו את דמיה³¹; אבל אחר החג - הואיל

40 שמא יקחו אותה ממני באונס, כגון על ידי שודדים
מזויינים. (41 אם החזירה לו בעל כורחו במדבר וקרה
אונס, הגזלן חייב.

ח. הגזול את חברו והבליע לו פחשבון⁴² - יצא⁴³.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

58) בלי להוציא תשוקתו לפועל על ידי מעשה. (59) גמר בליבו להטריח על בעל החפץ שימכרו לו. (60) בניגוד לחימוד שיש בו מעשה. "לא תחמוד ולהלך הוא אומר ולא תתאוה, לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם).

21 יא. התאוה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל⁶¹; שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שהרבה להם בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל⁶²; שנגמר: וחמדו בתים⁶³ וגזלו. ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממונם⁶⁴ או מנעוהו⁶⁵ מלגזל - יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה אחאב ונבות⁶⁶.

61) "רבי אומר: ... ולומר לך שאם התאוה טופו לחמוד, שנאמר ולא תתאוה ולא תחמוד, ואם חמד טופו לאנוס ולגזול, שנאמר וחמדו שדות וגזלו" (שם). (62) ויקח בחזקה. (63) במקרא: וחמדו שדות וגזלו ובתים ונשאו. (64) לאחר שגזלוהו מהם. (65) לפני שגזלו. (66) אחאב חמד כרם נבות וביקש לקנותו וכשסרב נבות העלילו עליו, העמידוהו למשפט והרגוהו ואת כרמו החרימו לאוצר המלך (מלכים"א כא).

28 יב. הא למדת, שהמתאוה⁶⁷ - עובר בלאו אהד⁶⁸, והקונה דבר שהתאוה בהפציר שהפציר בבעלים או בבקשה מהן - עובר בשני לאוין. לכה נאמר: 'לא תחמוד' ו'לא תתאוה'⁶⁹. ואם גזלו⁷⁰ - עבר בשלשה לאוין.

67) ואינו מוציא חפצו לפועל. (68) לא תתאוה. (69) "לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החמדה בפני עצמה" (מכילתא שם). (70) דבר לאחר שחמד אותו, והבעלים סרבו למכור.

33 יג. כל הגזול את חברו שוה פרוטה⁷¹ - בלאו נוטל נשמתו ממנו; שנגמר: פן ארחות כל בצע בצע⁷² את נפש⁷³ וגומר. ואף על פי כן⁷⁴, אם לא היתה הגזלה קיימת⁷⁵, ורצה הגזלן לעשות תשובה⁷⁶, ובא מאלי⁷⁷ והחזיר דמי הגזלה - תפנת חכמים היא⁷⁸ שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו⁷⁹ ומחלין לו, כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו דמי הגזלה - אין רוח חכמים נוזה ממנו⁸⁰.

71) מימרא של רבי יוחנן בבא קמא קט. (72) כל הגזול. (73) בעליו יקח, כלומר נפשו של הגזול. (74) שעבירת הגזילה כה חמורה. (75) כגון שאבדה או נשרפה. (76) "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה" (שם צד:). (77) בלי שתבע אותו הגזול בבית-הדין. (78) אף על פי שדבר תורה חייב להחזיר את דמיה, ראה למעלה הלכה ה. (79) לעשות תשובה. (80) כי הוא מונע את הגזלנים מלחזור בתשובה. סיכום: א. אם הגזילה קיימת מחזירה ומקבלים אותה ממנו, אפילו אם הוא בעל תשובה. ב. אם

1 ואם החזיר⁴⁴ לכיסו⁴⁵ שיש בו מעות - יצא; שאדם עשוי למשמש בכיסו⁴⁶ בכל שעה, והרי מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומגזלן שלא מדעת פוטר⁴⁷. ואם החזיר לכיס שאין בו פלום - לא יצא⁴⁸, ותיב באחריות הגזלה עד שיודיעו⁴⁹ שהחזיר לכיס פלוני.

42) לאחר זמן קנה ממנו חפץ, וכשנתן לו דמיו הוסיף עליהם דמי הגזילה והבליע בחשבון, כי התבייש לומר שגזל. (43) ידי חובתו, ואם נגנב הכסף מיד הגזול, פטור הגזלן מאחריותו. (44) הגזלן. (45) לארנקו של הגזול. (46) אדם רגיל לבדוק את ארנקו לפעמים קרובות, כדי לראות אם לא נגנב הכסף (דעת רבי יצחק בבא מציעא כא: שנתקבלה כדעת הכול בבא קמא יח:). (47) אם הגזול מנה את הכסף שהוחזר לו, אף על פי שהגזלן לא הודיע לו שהחזיר לו את הגזילה, פוטר את הגזלן מאחריותו, אם אבד לאחר כן. (48) מכיוון שאין בכיס כסף, אין דרכו למשמש בו, ומתוך כך לא ידע אם הוחזרה לו הגזילה. כך פירשו רבינו והרי"ף את ההבדל בגמרא בין כיס שיש בו מעות לבין כיס שאין בו מעות, שם (שלא כפירוש רש"י). (49) כדי שישמור עליו הגזול מכאן ואילך.

7 ז. כל החומד⁵⁰ עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו, או דבר שאפפור לו שיקנהו ממנו⁵¹, והכביר עליו פרעים והפציר בו⁵² עד שלקחו ממנו, אף על פי שנתן לו דמים רבים⁵³ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנגמר: לא תחמד. ואין לוקין על לאו זה, מפני שאין בו מעשה⁵⁴. ואינו עובר בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד⁵⁵, כענין שנגמר⁵⁶: לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחתם לך - חמוד שיש בו מעשה⁵⁷.

50) החפץ בכל לב להשיג. (51) "מה הפרט (עבדו ואמתו) מפורש בדבר שהוא קונה ומקנה, אף כל דבר שהוא קונה ומקנה" (מכילתא יתרו פרשה ח). (52) הרבה עליו דברים והתעקש. (53) "לא תחמוד, לאינשי בלא דמי משמע להו" (בבא מציעא ה:). מכאן שבאמת איסור "לא תחמוד" קיים, אף בנותן דמים. (54) כי עצם מעשה הקנייה אין בו עבירה, לאחר שנעשה בהסכמת הבעלים לאחר שידול מרובה, והעבירה היא רק השידול וההפצרה, ובזה אין מעשה. (55) אינו עובר על לאו "לא תחמוד" אלא אם כן השיג החומד את מטרתו, דהיינו קנה את החפץ שחמד. (56) דומה למה שנאמר. (57) "או אפילו חומד בדיבור? תלמוד לומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם וגומר, מה להלך עד שעושה מעשה, אף כאן עד שעושה מעשה" (מכילתא יתרו, פרשה ח)..

16 י. כל המתאוה⁵⁸ ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל פיוצא בהן משאר דברים שאפפור לו לקנותן ממנו - פיון שחשב בלבו היאף יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדבר⁵⁹ עבר בלא תעשה; שנגמר: לא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד⁶⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 ג. מְכַרָּה הַגְּזוּלָן או נִתְּנָה בְּמִתְּנָה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא
16 נִשְׁתַּנֵּית הַגְּזוּלָה²³ - אֵינָה חוֹזֶרֶת בְּעֶצְמָה²⁴ מִיָּד
17 הַלּוֹקֵחַ; הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, בֵּין לַפְּנֵי מְכִירָה
18 וְנִתְיָנָה²⁵ בֵּין לְאַחַר מְכִירָה וְנִתְיָנָה, קִנְיָאָה הַלּוֹקֵחַ
19 בְּיָאוֹשׁ וְשִׁנּוּי רְשׁוּת²⁶.

23 והגזולן לא קנה אותה. (24 הגזילה גופה. 25) אין
הבדל, אם היאוש קדם למכירה, או המכירה קדמה ליאוש
(שם טו.). (26) שעברה הגזילה בהיתר לרשות הקונה או
המקבל מתנה (גמרא שם). השווה להלכות גניבה פרק ה
הלכה ג.

ד. הַגְּזוּל וְהַשְּׂבִיחַ, וּמְכַרָּה²⁷ או הוֹרִישׁ לַפְּנֵי יָאוֹשׁ²⁸
20 - מֵה שְׂהֻשְׁבִיחַ הוֹרִישׁ²⁹ וּמֵה שְׂהֻשְׁבִיחַ מְכַרָּה, וְקִנְיָה
21 לּוֹקֵחַ או יוֹרֵשׁ אֶת הַשְּׂבִיחַ³⁰, וְנוֹטֵל דְּמֵי הַשְּׂבִיחַ מִן
22 הַנְּגוּל וּמַחְזִיר לוֹ הַגְּזוּלָה³¹, וְחוֹזֵר הַנְּגוּל וְנוֹטֵל דְּמֵי
23 הַשְּׂבִיחַ מִן הַגְּזוּלָן³², שְׂהִירֵי לֹא נִתְיָאֲשׁוּ. וְכֵן אִם
24 הַשְּׂבִיחַ הַלּוֹקֵחַ³³ או הַיּוֹרֵשׁ - נוֹטֵל הַשְּׂבִיחַ מִן
25 הַנְּגוּלָן³⁴.
26

27 מימרא של רבא (שם צו.). (28) ויש כאן שינוי רשות
בלי יאוש שאינו קונה מצד הדין, כשם שיאוש בלי שינוי
רשות אינו קונה מצד הדין (ראה בית הבחירה בבבא-קמא
עמוד 273). (29) לשון רבא, שם. (30) קנה אותו בשינוי
רשות בלבד, כשם שגזולן קונה אותו ביאוש בלבד, ראה
למעלה הלכה ב. ולגבי הגזולן אין דין קנין ע"י יאוש דומה
לקנין של שינוי רשות. בדין ראשון, דמי השבח נשארים
בידיו מפני תקנת השבים, מה שאין-כן במכר לפני יאוש,
שחוזר הנגול ונוטל דמי השבח מן הגזולן. (31) כי את
הגזילה עצמה לא קנה בשינוי רשות בלי יאוש. (32) ולא
קנה הגזולן את השבח, כי תקנת השבים היתה לשבח
שלאחר יאוש (ראה למעלה הלכה ב.). (33) דברי רבא,
שם. (34) כשם שאם השביח הגזולן ואחר-כך מכר, השבח
של הלוקח; כך אם השביח הקונה, השבח לקונה. [לא פירש
רבינו בהשביח לוקח אם הנגול גובה מהגזולן את דמי השבח
ששילם ללוקח. ויש פנים לכאן ולכאן].

ה. מְכַרָּה הַגְּזוּלָן לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים³⁵, אָף עַל פִּי שְׂהֻשְׁבִיחַ
27 הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים - חוֹזֶרֶת לְבַעְלֶיהָ³⁶. מְכַרָּה הַעוֹבֵד
28 פּוֹכְבִים לְיִשְׂרָאֵל³⁷ אַחַר שְׂהֻשְׁבִיחַ - הוֹאִיל וְהַגְּזוּלָן
29 יִשְׂרָאֵל וְזֶה שְׂהִיא פִּידוֹ יִשְׂרָאֵל, קִנְיָה הַשְּׂבִיחַ³⁸; וְאִם
30 תִּפְּשׂ הַנְּגוּלָן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁹.
31

35 שם. (36) עם השבח, ואין הבעלים משלמים בעד
השבח, כי הגוי לא קנה אותו. רק בלוקח ישראל שהשביח,
אמרו חכמינו שנוטל את השבח מן הנגול, אפילו אם קנה
את הגזילה לפני יאוש, גמרא שם. (37) בעיית רבא שלא
נפתרה, שם. (38) כדין ישראל שקנה ישר מן הגזולן
והשביח, ראה הלכה ד. (39) הבעיא לא נפתרה, ועל כן
מספק אין מוציאים מידו. ראה הלכות נזקי ממון, פרק ב
הלכה ה.

ו. פְּכַר בְּאַרְנוֹנוֹ⁴⁰, שְׂהַגְזוּלָה שְׂהֻשְׁבִיחָה אַחַר יָאוֹשׁ או

הגזילה קיימת ועל ידי ההחזרה ייגרם הפסד רב לגזולן, כגון
קורה שבנאה בבניין (למעלה הלכה ה), נותן דמיה, מפני
תקנת השבים. ג. אין הגזילה קיימת, אפילו דמיה אין
מקבלים ממנו, אם בא מאליו והחזיר. ד. כל מקום שנאמר
בתלמוד, שהגזולן משלם דמים, הכוונה לגזולן שאינו שב
מרצונו, אלא תובעים אותו בבית דין.

פֶּרֶק שִׁנּוּי

(1) ביאר בו רבינו דיני שינויי הגזילה, ר"ל שינוי רשות או
שינוי שבת או שינוי ענין, ופרטי דברים אלו.

א. הַגְּזוּלָה שְׂלֵא נִשְׁתַּנֵּית² אֲלָא הִרִי הִיא פְּמוֹ
1 שְׂהִיתָה³, אָף עַל פִּי שְׂנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים⁴ מִמְּנָה, וְאָף
2 עַל פִּי שְׁמַת הַגְּזוּלָן⁵ וְהִירִי הִיא בְּיַד בְּנָיו⁶ - הִרִי זֶה
3 חוֹזֶרֶת לְבַעְלֶיהָ⁷ בְּעֶצְמָה⁸. וְאִם נִשְׁתַּנֵּית בְּיַד הַגְּזוּלָן,
4 אָף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְּנָה -
5 קִנְיָאָה בְּשִׁנּוּי⁹, וּמְשַׁלֵּם דְּמֵיהָ פְּשַׁעַת הַגְּזוּלָה¹⁰.

(2) בבא-קמא טו. (3) בשעת הגזילה. (4) "כיון דאמר ווי
לה לחסרון כיס, מיאוש ליה מינה" (בבא-מציא כג.).
(5) בבא-קמא קיא: (6) אף-על-פי שהלוקח גזילה קונה
אותה ביאוש ושינוי רשות, לקמן הלכה ג. (7) כי "רשות
יורש לאו כרשות לוקח דמי", כלומר שהגזילה ביד בנו של
הגזולן, דינה כאילו עדיין היתה ביד הגזולן, ואין כאן שינוי
רשות ועל כן חייב להחזירה, כי יאוש לבדו אינו קונה.
(8) הגזילה גופה, ולא דמיה (שם טו. סח.). (9) "אמר רבה,
שינוי קונה" (שם טו.). הגדרת המושג "שינוי", ודוגמאות -
ראה לקמן הלכה י ואילך. (10) אפילו השביחה ביד הגזולן.

ב. וְדִין זֶה¹¹ דִּין תּוֹרָה הוּא¹², שְׁנִאָמַר: וְהַשִּׁיב אֶת
7 הַגְּזוּלָה אֲשֶׁר גִּזַּל. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה¹³ לְמִדּוֹ¹⁴: אִם הִיא
8 פְּשֻׁגָה - מְשַׁלֵּם אוֹתָהּ¹⁵, וְאִם נִשְׁתַּנֵּית בְּיָדוֹ -
9 מְשַׁלֵּם דְּמֵיהָ¹⁶. נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמְּנָה וְלֹא
10 נִשְׁתַּנֵּית¹⁷ - קִנְיָה הַגְּזוּלָן כֹּל הַשְּׂבִיחַ שְׂהֻשְׁבִיחָה אַחַר
11 יָאוֹשׁ, וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלָא פְּשַׁעַת הַגְּזוּלָה¹⁸. וְדָבָר זֶה
12 מְדַבְּרִיהֶם¹⁹, מִפְּנֵי תַקְנַת הַשְּׂבִיחִים²⁰. וּכְשִׁמְחִזִּיר לוֹ
13 הַגְּזוּלָה, שְׁמִין לוֹ הַשְּׂבִיחַ²¹ וְנוֹטֵל מִן הַנְּגוּלָה²².

11 שגזילה שלא נשתנית חוזרת בעינה, ואם נשתנית משלם
דמיה. (12) שם. (13) תלמיד מרבו. (14) את הפירוש
לפסוק הנ"ל. (15) מחזיר את הגזילה עצמה. (16) גמרא
שם. (17) כגון גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה.
(18) כלומר, הוא מחזיר את הפרה כמו שהיתה בשעת
הגזילה בלי הולד. "גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל
ונטענה. . . משלם כשעת הגזלה" (משנה שם צג:). רבינו
מפרש משנה זו בלאחר יאוש. ראה לקמן הלכה ו. (19) של
החכמים. (20) כדי להקל על הגזולן לחזור בתשובה. אם
נדרוש ממנו גם את הוולדות שנולדו אצלו, ימנע מלחזור
בתשובה. דבר זה הוא תקנה, כי מצד הדין היה עליו להחזיר
גם את השבח, כי יאוש אינו קונה. (21) מעריכים לו לגזולן
את דמי השבח, שהשביחה אצלו הגזילה. (22) ונוטל
דמים, כגון שגזל פרה ונתעברה אצלו והחזירה לפני שילדה
(ראה לקמן שם).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פי שהיא בבית הגזול. (56) אם הבהמה תאבד אפילו באונס, כגון שמתה מיתה טבעית, חייב הגזולן לשלם, כלומר הוא מפסיד כאילו היתה שלו, בכל זאת אינו קונה את השבח.
ח. גנב⁵⁷ או גזל⁵⁸, והקדיש וטבח אחר שנתאיאשו¹⁹ הפעלים⁵⁹ - הרי היא פרשות הגזולן משעוה²⁰ שהקדישה בלבד⁶⁰, כדי שלא יהא חוטא נשכר⁶¹; וכל ולדותיה וגזותיה משעוה גנבה עד שענת הקדש²² - של בפעלים⁶².
23

(57) גיטין נה: (58) ובשניהם הקדישם הקדש (בבא-קמא 10). (59) אם הקדיש לפני שנתייאשו הבעלים, אין הקדשו הקדש, מכיון שהגניבה או הגזילה אינה שלו (שם סו:). (60) שקנאה ביאוש ובשינוי השם [ראה לחם-משנה פרק יח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יד]. כי קודם היתה חולין ועכשיו שם קודש עליה. אבל אינה ברשותו לענין שבח משעוה שנתייאשו הבעלים, כמו בגזולן שלא הקדיש, למעלה בהלכה ב, מכיון ששם עשו בו תקנת השבים, אבל בהקדיש אין בו תקנת השבים (ראה מגיד-משנה להלכה ט). (61) אלה דברי הגמרא, גיטין נה: כי מצד הדין לא קנה הגזולן את השבח, אפילו לאחר יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ומפני תקנת השבים - השבח לגזולן (ראה למעלה סוף הלכה א). (62) גם הגיזות והולדות שלאחר יאוש. [קשה מאוד להבין דברי רבינו כאן על-פי פירושו של המגיד-משנה. רבינו אומר בפירוש הטעם "כדי שלא יהא חוטא נשכר", ומדברי המגיד-משנה יוצא נימוק אחר לגמרי, היינו שבהקדיש לא שייך תקנת השבים, מפני שהשבח לא ינתן לגזולן. ועוד יש לתמוה: מה החוטא נשכר? הלא הכל להקדש? ראה ראב"ד כאן. וכדי לסלק את כל התמיהות נראה לפרש, שמה שכתב רבינו כאן: "וטבח" הכוונה לשחט בחוץ, ועבר על עוון שחיתת קדשים בחוץ (בגיטין נה: ששם מקור הלכה זו, נאמר: תני עלה, בחוץ וכו' ענוש כרת), שאם לא תאמר כן, הרי המלה "וטבח" מיותרת, שהלא אין אנו עוסקים כאן בדין ארבעה וחמשה אלא בשבח גזילה; ואם תרצה לומר שרבינו נגרר אחר לשון המשנה, קשה למה השמיט המלים "או מכר". אלא ודאי התכוון להמובאה: "ותני עלה וכו'", ועל זה אמרו שם: "שלא יהא חוטא נשכר", ומכאן נימוקו של רבינו. והפירוש הוא, שהחוטא הזה שעבר על עוון כרת נוסף על עוון גזילה, לא יהנה מתקנת השבים].

ז. במה דברים אמורים? ב'שבח הבא מאליהו⁶⁴, כגון גזות וולדות⁶⁵; אבל אם היתה פחוושה²⁵ ופטומה⁶⁶ - אפילו לפני יאוש נוטל מן הנגזל שבח הפטום⁶⁷. וכן פל פיוצא בזה משבח שיש בו הוצאה.
28

(63) שיש הבדל בשבח גזילה בין לפני יאוש ובין לאחר יאוש. (64) שלא עלה לגזולן בדמים. (65) שמדובר עליהם במשנה ובגמרא שם צג: (66) שם סה. (67) את הפרש בין דמי הפרה לפני שפטמה לבין דמי הפרה לאחר שפטמה. הוא יכול לטעון: "אנא פטימנא ואת שקלת?"

אחר שנשתנית - השבח לגזולן, מפני תקנת השבים, אף על פי שהשביחה מאליה⁴¹. פיצד? גזל פרה⁴² ונתעברה אצלו, בין שילדה קדם שתבעו בדין⁴³ בין שעדין לא ילדה⁴⁴; גזל רחל⁴⁵ ונטענה⁴⁶ אצלו, בין שגזזה קדם שתבעו בדין בין שעדין לא גזזה - הואיל ונתיאשו הבעלים, משלם כשעת הגזלה⁴⁷. ואם ילדה וגזזה - הגזות והולדות של גזולן; ואם עדין לא ילדה ולא גזזה - שמין לו, ונוטל השבח מן הנגזל, ומחזיר הבהמה עצמה⁴⁸.
9

(40) למעלה בהלכה ב. (41) וכל-שכן שבח שיש בו הוצאה, כגון כחושה ופיטמה (ראה לקמן הלכה ט). (42) שם צג: זה. (43) והשבח, בשעת הדין, כבר איננו על גבי הגזילה. (44) והשבח עדיין על גבי הגזילה (שם צה:). (45) שם. (46) נתכסתה בצמר. (47) את הדין הזה מחלק רבינו לשנים: א. "אם ילדה וגזזה" - כלומר שהשבח כבר אינו על גבי הגזילה, אז השבח גופו שייך לגזולן, ומשלם כשעת הגזילה, פירושו מחזיר את הגזילה ריקנית כבשעת הגזילה בלי ולדות ובלי גיזות. ב. "ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה" - כלומר שהשבח עדיין על גבי הגזילה, והנגזל מקבל את הפרה עם העובר או את הרחל עם הצמר שעליה, מקבל הגזולן את דמי הולד או דמי הצמר. (48) כי יאוש אינו קונה, ראה למעלה סוף הלכה א. הלכה זו היא כדעת רבי יהודה ולפי פירושו של רב פפא, שמשלם כשעת הגזילה, ואין הברל בין ילדה ובין לא ילדה. שם צה:

ז. גזל פרה מעברת⁴⁹, ונתיאשו הבעלים, ואחר פך ילדה; רחל טעונה, ונתיאשו הבעלים, ואחר פך גזזה - משלם דמי פרה העומדת לילד⁵⁰ ודמי רחל העומדת לגזו. ואם לפני יאוש⁵¹ או קדם שנשתנה ילדה או גזזה - הרי הגזות והולדות של בעלים, ואף על פי שנתעברה או נטענה ביד הגזולן⁵²; הואיל ולא נתיאשו הבעלים⁵³ ולא נשתנית הגזלה⁵⁴ - ברשות בעליה היא עדין⁵⁵, אף על פי שהגזולן חיב באנסייה⁵⁶.
18

(49) משנה שם צג: דוגמא זו משלימה את הדוגמא שבהלכה הקודמת. שם דובר, כשהוולד מראשית עיבורו היה ברשות הגזולן. כאן מדובר, כשהוולד כעובר היה כבר קיים ברשות הנגזל, אלא שיצא לאויר העולם ברשות הגזולן אחרי שנתייאשו הבעלים. (50) כשעת הגזילה, כלומר הגזולן נוטל את הוולד ומחזיר את הפרה, ומשלם בדמים את ההפרש בין דמי פרה העומדת לילד ובין דמי הפרה שהוא מחזיר בלי עובר. (51) עד כה דובר בשני מקרים, שהשביחה הגזילה לאחר יאוש. כעת מבאר רבינו דין אותם שני המקרים, כשהשביחה הגזילה לפני יאוש. (52) וכל-שכן אם כשגזל אותה כבר היתה מעוברת. (53) ולפני יאוש אין הגזולן קונה אפילו את השבח, אף לא מטעם תקנת השבים. כלמעלה בהלכה ב. (54) כי השינוי שבעיבור ובלידה הוא שינוי קל, ואינו נחשב שינוי מעשה. ראה לקמן הלכה י. (55) לבעלים הזכות החוקית על הגזילה, אף-על-

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוליות של דקל. (96 לבנין. 97) בשינוי מעשה, וישלם דמים בלבד. וזה הכלל, שינוי מעשה קונה רק כשהשינוי גורם לשינוי השם, ואם לאו, אין זה שינוי ממש, המעביר את הגזילה לרשותו של הגזולן. במה דברים אלה אמורים, כשאין שינוי ממש בגוף הגזילה, כגון: דקל שנקצץ, אבל שינוי ממשי בעצם הגזילה, קונה אפילו כשלא נשתנה השם, כגון: עגל ונעשה שור או טלה ונעשה איל, אף-על-פי שאמרו: שור בן יומו קרוי שור ואין כאן שינוי השם, קנה מפני השינוי בעצמותו, כדרכי אילעא בבא-קמא לה:.

- 20 יד. גזל קורות גדולות⁹⁸ ועשאן קטנות - לא קנה⁹⁹;
- 21 עשאן לוחות¹⁰⁰ עד שנשתנה שמם¹⁰¹ - קנה. גזל
- 22 לולב¹⁰² והפריד עליו - קנה¹⁰³ העלים. גזל עלים
- 23 ועשאן חופיה¹⁰⁴ - קנה¹⁰⁵. גזל טלה¹⁰⁶ ונעשה
- 24 איל¹⁰⁷, עגל ונעשה שור - הרי זה שנוי בידו¹⁰⁸
- 25 וקנהו¹⁰⁹, ומשלם פשעת הגזלה¹¹⁰, ואף על פי שלא
- 26 נתאששו הפעלים¹¹¹.

98 שם. 99 כי עדיין שם "קורות" עליהן. 100 קרשים. 101 ואין שם "קורה" נקרא עליהם. 102 ענף הדקל. 103 בשינוי מעשה, כי נעשו "עלים" ונקראים עלים ולא "לולב", ולעולם לא ישובו להיות "לולב". 104 כעין מטאטא לכבד בו את הבית, לאחר שחילק את העלים לשנים. 105 בשינוי מעשה, ואף פעם לא ישובו להיות "עלים". 106 כבש צעיר עד בן שנה. 107 כבש מבן שלושה-עשר חודש ויום אחד ומעלה, שם צו: 108 אף-על-פי ששינוי זה לא בא על-ידי מעשה הגזולן. 109 כי נשתנה גופו (שם סה:). 110 ראה הלכה א. 111 כי שינוי מעשה קונה אף בלי יאוש, ושינוי בגוף מעגל לשור ומכבש לאיל - חשוב כשינוי מעשה.

- 27 מזו. גזל פלי ושברו - אין שמין לו הפחת¹¹²; אלא
- 28 משלם דמיו¹¹³, והפלי השבור של גזלן. ואם רצו
- 29 הפעלים לטל הפלי השבור - נוטלין¹¹⁴, ומשלם
- 30 הפחת; שיזו תקנה היא לפעלים¹¹⁵, ואם לא רצו -
- 31 הרשות בידן. וכן כל פיוצא בזה¹¹⁶.

112 אין אומרים שיקבל הנגזל את שברי הכלי, והגזולן יוסיף לו את ההפרש בין דמי הכלי השבור לבין דמי הכלי השלם (שם יא.). וראה הלכות גניבה פרק א הלכה טו. 113 של כלי שלם. 114 בעל-כרחו של גזלן. 115 דין זה, שאין שמין לגזולן, תוקן לטובת הבעלים. 116 כגון גזל בהמה ומתה.

- 32 מזו. גזלה שלא נשתנית¹¹⁷ והוקרה¹¹⁸, אף על פי
- 33 שנתאששו הפעלים ממנה¹¹⁹ - הרי זו חוזרת
- 34 לפעלים, ואין לגזלן בה כלום¹²⁰. שלא תקנה¹²¹
- 35 לגזלן את השבחה אחר יאוש אלא כגון גזות
- 36 וולדות¹²²; אכל שבח היקר, אם היתה הגזלה חוזרת
- 37 בעיניה¹²³, אינו זוכה בה.

117 וחייב הגזולן להחזירה בעין. 118 שם סה. בבא-מציעא מג. 119 ואמרנו, למעלה הלכה ב, שמפני שתקנת

פירוש "אני אפטם ואוציא כסף, ואתה תקח?" (שם, וראה הלכות גניבה פרק א הלכה יא).

- 1 י. שנוי⁶⁸ החוזר לבריתו⁶⁹ - אינו שנוי⁷⁰. פיצוד?
- 2 הגזול עצים ודבקן במסמרים⁷¹ ועשה מהן תבה -
- 3 אינו שנוי; שהרי אפשר לפרקו, וחוזרין לוחות
- 4 בפשהו⁷².

68 לאחר שבאר את הרישא שבהלכה הראשונה בפרק זה, המדברת על גזילה שלא נשתנתה ביד הגזולן, מתחיל רבינו לבאר את הסיפא, העוסקת בדין שינוי ביד הגזולן. 69 שאפשר להחזיר את החפץ למצבו הקודם שמלפני השינוי. 70 ואין הגזולן קונה את הגזילה, וחייב להחזיר את הגזילה עצמה. 71 בלי לשנות את העצים. 72 שם צג:

- 5 יא. גזל עפר⁷³ ועשאהו לבנה - לא קנה⁷⁴; שאם
- 6 ידק⁷⁵ הלבנה, תחזור עפר כשהיתה. גזל לשון של
- 7 מתכת⁷⁶ ועשאהו מטבע - לא קנה; שאם יתיף
- 8 המטבע יחזור לשון כשהיתה. וכן כל פיוצא בזה.

73 מימרות של רב פפא, שם צו: 74 ומחזיר את הלבניה, ונטל את השבח מן הנגזל. 75 יכתוש דק דק. 76 גוש מתכת מאורך בצורת לשון.

- 9 יב. אכל⁷⁷ הגזול עצים⁷⁸ ושפן וקצצין⁷⁹ או חקק
- 10 בהן⁸⁰ ועשאן פלים, או שגזל צמר וצבעו או נפצו⁸¹
- 11 ולבנו⁸², או שגזל טויו⁸³ ועשאו בגד, או שגזל לבנה
- 12 ועשאה עפר⁸⁴, או אבנים וסתתן⁸⁵, או מעות והתיכן
- 13 - הרי זה שנוי בידו; שאם יעשם מעות אחרות -
- 14 פנים חדשות הן⁸⁶. וכן כל פיוצא בהן.

77 בכל הדוגמאות הבאות, אין השינוי חוזר לברייטו. 78 שם צג: 79 זהו שינוי שאינו חוזר לברייטו. 80 עשה בהם חלל ובית קיבול. 81 הפריד באצבעות את שערות הצמר וניקה אותן. 82 הלבינו על-ידי כיבוס וטיפול מיוחד. 83 צמר עשוי חוטים [קשה להסביר מה בין טווי ועשאו בגד ובין עצים שעשאם תיבה, הרי גם הבגד אפשר לפרק. ראה לחם-משנה וכסף-משנה]. 84 שם צו: 85 תקנן והחליקן. 86 ואין אלה אותן המעות שגזל.

- 15 יג. הגזול מעות⁸⁷ ישנות⁸⁸ ושפן⁸⁹ וחדשן - לא קנה;
- 16 שהרי מתישנין וחוזרין כשהיו. גזל מעות חדשים
- 17 וישנם⁹⁰ - קנה; שאם יחדשם - פנים חדשות הן⁹¹.
- 18 גזל דקל⁹² מחפרו⁹³ וקצצו - לא קנה⁹⁴, ואפלו פרתו
- 19 חליות חליות⁹⁵; עשאו קורות⁹⁶ - קנה⁹⁷.

87 שם. 88 משומשות והשחירו. 89 החליקן וניקן. 90 עשה אותן ישנות. 91 מעות אלה אחרות הן, וניכרת בהן ההתיישנות, ולעולם לא יחזרו להיות כמו שהיו בשעת הגזילה. 92 שם צו. 93 לקרקע. 94 כי היה דקל, ונשאר דקל גם לאחר שנקצץ, ולא נשתנה לא בשמו ולא במראהו. על כן חייב הגזולן להשיב את הדקל עצמו. 95 טבעות, טבעות. הטעם שלא קנה מפני שעדיין נקראות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ו' אלול – ספר נזיקין – הלכות גזילה ואבידה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

17 בָּזָה, בְּנֹכְסֵי הַדְּיוּט; וְאֵבֶל בְּהֶקְדָּשׁ¹⁶ אֵינוּ כֵן, אֶלָּא
18 מְשֻׁלָּם עֲשָׂרָה¹⁷.

(12 בבא-מציעא צט: 13) כלי ששמים בו הפירות הלחים, השווה כלים פרק טז, משנה ה. (14) כי הוא גזל חותל של חמשים תמרים בבת אחת, ששוויו הוא תשעה בלבד. (15) שאין מחמירים עליו לשלם לפי מחיר קמעוני. ראה הלכות נזקי ממון פרק ד, הלכה יד. (16) הגזול מן ההקדש או המזיקו, גמרא שם. (17) כי בהקדש מחמירים.

19 ד. גִּזְלַת בְּהֵמָה¹⁸ וְהִזְקִינָה¹⁹ או פְּחֵשָׁה²⁰ פָּחַשׁ שְׂאִינוּ
20 יָכוֹל לְחַזֵּר, כְּגוֹן תְּלָאִים שְׂאִין לָהֶם רְפוּאָת תְּעֵלָה²¹,
21 או שְׂגוּל מְטַבֵּעַ וְנִסְדָּק²² או פְּסָלוּ הַמְלֶךְ²³, או שְׂגוּל
22 פְּרוֹת וְהִקְיָבוּ בְּלֶן²⁴, או שְׂגוּל יֵין וְהִחְמִיץ²⁵ - הָרִי
23 זֶה כְּמִי שְׂגוּל פְּלִי וְשִׁבְרוּ²⁶, וּמְשֻׁלָּם בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה²⁷.
24 אֶבֶל אִם גִּזְלַת בְּהֵמָה וְכִחְשׁוּ פָּחַשׁ שְׂאִפְשֵׁר לְחַזֵּר²⁸,
25 או שְׂגוּל עֲבָדִים וְהִזְקִינוּ²⁹, או שְׂגוּל מְטַבֵּעַ וְנִפְסַל
26 בְּמַדְיָנָה זֶה וְהָרִי הוּא יוֹצֵא בְּמַדְיָנָה אַחֲרָת, או שְׂגוּל
27 פְּרוֹת וְהִקְיָבוּ מְקַצְתָּם³⁰, או תְּרוּמָה וְנִטְמָאתָ³¹, או
28 שְׂגוּל חֲמִץ וְעֵבֶר עָלָיו הִפְסַח³², או בְּהֵמָה וְנִעְבְּדָה
29 בָּהּ עֲבָרָה³³, או נִפְסָלָה מִלְקָרֵב³⁴, או שֶׁהִיְתָה יוֹצֵאָה
30 לְהַסְקָלָה³⁵ - אוֹמֵר לֹא³⁶: הָרִי שְׁלֶךְ לְפָנָי³⁷, וּמְחִזִּיר
31 אוֹתָהּ בְּעֲצָמָה³⁸.

(18) משנה בבא-קמא צו: (19) וזקנה היא שינוי שאינו חוזר. (20) רזתה, גמרא שם. (21) שאינם מעלים ארוכה. (22) ונבקע, ועל-ידי-זה יצא מן השימוש. (23) המלך צויה להוציא מטבע זה מן השימוש, גמרא שם צו. (24) גמרא שם צח: (25) גם זה קלקול שאינו ניתן לתיקון. (26) שאינו מחזיר את הגזילה עצמה אלא דמיה. (27) משנה שם צו: (28) ולהבריא. (29) מחזיר את העבדים עצמם. זוהי דעת רבי מאיר שם, כי בדין תורה דין העבד כדין קרקע, וכשם שקרקע אינה נגזלת ואינה נקנית לגזול, אלא ברשות הבעלים קיימת, כך העבד אינו קנוי לגזול אלא שייך לבעלים. על כן אומר הגזול לנגזל: הרי שלך לפניך [פסק כרבי מאיר נגד רבנן, מפני שרב אמר שם: הלכה כרבי מאיר]. (30) שם צח: (31) ואסורה באכילה, וגם היתר ההנאה מוגבל ודמיה מועטים. אבל התרומה גופה לא נשתנתה במאומה, וכן ביתר הדוגמאות הבאות - לא נשתנה גוף הגזילה. (32) ואסור בהנאה. (33) כגון שנרבעה, ואסור להקריבה למזבח. (34) נפסלה לקרבן על המזבח על-ידי מום בלתי ניכר, כגון בדוקין שבעין. [ואפילו אם הגזול הטיל בידיים את המום - פטור, כי לא כל השוורים עומדים להיקרב על המזבח, ולא הפסידו כלום]. (35) כגון שהמיתה אדם או רבעה או נרבעה על-פי עדים ונגמר דינה לסקילה. [בהלכות נזקי ממון פרק יא הלכה ט, פסק רבינו, שאם החזירו השומר אינו מוחזר, וזה סותר מה שכתב כאן. ראה לחם-משנה שטרה ליישב בדוחק, וצריך עיון]. (36) הגזול לנגזל. (37) כי הגזילה לא נשתנתה. (38) אפילו אם אסורה בהנאה, ואינה שוה מאומה.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁹? כְּשֶׁחֲחִזֵּר הַגְּזָלָה⁴⁰; אֶבֶל³²

השבים שייך השבח שלאחר יאוש לגזול. (120) אף לא השבח שבעליית המחיר. (121) החכמים. (122) שאם יקחו מן הגזול את הגיזות והוולדות, יש לחשוש, שימנע מלחזור בתשובה. (123) אבל אם הגזילה אינה קיימת, כגון נשבר הכלי מאליו, לא ישלם הגזול את שבח היוקר, אלא דמי הכלי לפני שנתייקר (גמרא שם). ראה לקמן פרק ג הלכה א).

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו ז"ל דיני הגזילה שנתייקרה או שהזולה או שנפחתה או שנפסלה, וכן מי שנשתמש בנכסי חבירו, והמשתמש בפקדון אשר הפקד אתו, ונמשך לזה השואל שלא מדעת, או החוטף משכון מיד לוח, ששניהם אינם מתכוונים לגזול.

1 א. הַגְּזוּל חֲבִית² שֶׁל יֵין מְחֻבָּר, וְהָרִי הִיא שְׁוֹה דִּינָר
2 בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה, וְהוֹקְרָה אֶצְלוֹ וְעַמְדָה בְּאַרְבָּעָה: אִם
3 שִׁבְרָה חֲבִית או שְׁתָּה אוֹתָהּ³ או מְכָרָה או נָתַנָּה
4 בְּמַתָּנָה אַחַר שֶׁהוֹקְרָה - מְשֻׁלָּם אֲרִבָּעָה, בְּשַׁעַת
5 הוֹצָאָה מִן הָעוֹלָם⁴; שְׂאֵלו הִנִּיחָה⁵, הִיְתָה חוֹזֶרֶת
6 בְּעֲצָמָה⁶. נִשְׁפְּרָה מֵאֵלֶיהָ⁷ או אֶבְרָה - מְשֻׁלָּם דִּינָר,
7 בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה.

(2) בבא-קמא סה. (3) דוגמאות אלה מובאות בגמרא שם. (4) בשעה ששבר את החבית או מכר אותה. [בגמרא שם אמרו: "כשעת העמדה בדין". מדברי רבינו נראה, שאם הוקרה בין ההוצאה מן העולם ובין העמדה בדין - אינו משלם התוספת]. (5) שלימה אצלו. (6) ושבח היוקר לבעלים, ראה למעלה פרק ב הלכה טז. על כן, כשהוא משבר את החבית, הריהו גזול שלושה דינרים נוספים, מלבד הדינר שבשעת הגזילה. משום כך משלם ארבעה דינרים. (7) ואין לחייב את הגזול אלא על הגזילה בלבד. על כן משלם דינר כשעת הגזילה.

8 ב. הִיְתָה שְׁוֹה⁸ בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה אֲרִבָּעָה, וּבְשַׁעַת הוֹצָאָה
9 מִן הָעוֹלָם דִּינָר⁹ - מְשֻׁלָּם אֲרִבָּעָה, בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה¹⁰,
10 בֵּין שֶׁשִׁבְּרָה או שֶׁתָּאָה¹¹ בֵּין שֶׁנִּשְׁפְּרָה או אֶבְרָה
11 מֵאֵלֶיהָ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(8) גמרא שם, ובבא-מציעא מג. (9) כי מחיר היין הוול. (10) "כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה", גמרא שם. (11) בהלכה הקודמת, כשהוקרה החבית, משלם ארבעה דינרים, מכיון שנחשב כאילו גזל פעמיים, פעם דינר ופעם שלושה דינרים, שבח היוקר בשעה ששיבר את החבית. אבל בהלכה זו, כשהזולה החבית, הרי גזל מן הבעלים חבית שמחירה בשעה שגזלה, ארבעה דינרים, על כן הוא משלם ארבעה דינרים.

12 ג. הַגְּזוּל¹² חוֹתֵל¹³ שֵׁישׁ בוּ הַמְּשִׁים תְּמָרִים,
13 וְכִשְׂמִיכָר הַחוֹתֵל כֵּלּוּ פְּאַחַת יִמְכֵר בְּתַשְׁעָה,
14 וְכִשְׂמִיכָר אַחַת אַחַת יִמְכֵר בְּעֲשָׂרָה - אֵינוּ מְשֻׁלָּם
15 אֶלָּא תַשְׁעָה¹⁴, וְאֵין הַנְּגוּל יָכוֹל לוֹמֵר לוֹ: אֲנִי אַחַת
16 אַחַת הִיְתִי מוֹכֵר. וְכֵן הַדִּין בְּמִזְקִין¹⁵, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פטור, לא הבדיל רבינו בין בטלה ממלאכה אחרת ובין לא בטלה ממלאכה אחרת, ומשמע שבשני המקרים פטור הגזול, כי משעת הגזילה קנויה לו הבהמה לשבחה, אבל עבד דינו כקרקע ואינו גזול (ראה למעלה הלכה ד), וברשות הבעלים הוא עומד, על כן משלם לבעלים שכר מלאכתו, במקרה שגרם להם הפסד. [אבל קשה להבין, למה לא חילק רבינו בגזול בהמה בין נתייאשו הבעלים או לא נתייאשו, הרי דעתו שבלא נתייאשו הבעלים - השבח נגזול (למעלה פרק ב הלכה ב, ז)].

ח. התוקף ספינתו של חברו⁶³ ועשה בה מלאכה: 17
אם אינה עשויה לשכר⁶⁴ - שמין כמה פחתה⁶⁵
ומשלם; ואם היא עשויה לשכר: אם ירד לה בתורת
שכירות⁶⁶ - הואיל וירד שלא ברשות⁶⁷, אם רצה
הבעל לטל שכרה⁶⁸ - נוטל, רצה לטל פחתה⁶⁹ -
נוטל⁷⁰; ואם ירד לה בתורת גזל - נותן הפחת⁷¹. וכן
כל פיוצא פנה⁷².

63 מימרא שם. 64 אלא לשימושם הפרטי של הבעלים.
65 מעריכים בכמה ירד ערך הספינה לאחר השימוש. פחת זה משלם התוקף, בין אם הוא עולה על שכר השימוש, ובין אם הוא פחות משכר השימוש. מכיון שהספינה אינה עשויה לשכר, דין התוקף כדין גזול, וגזול במטלטלין אינו משלם שכר (ראה הלכה ו) אלא כשעת הגזילה. 66 לעשות מלאכתו ולשלם שכרה. 67 לו ירד ברשות הבעלים, היה משלם שכר הספינה בלבד, אף במקרה שהפחת עולה על השכר. 68 במקרה שהשכר עולה על הפחת. 69 במקרה שהפחת עולה על השכר. 70 ואי אפשר להכריח את בעל הספינה לקבל שכר, אף-על-פי שהספינה עשויה לשכר, מכיון שלא נטל ממנו רשות. 71 אפילו אם השכר עולה על הפחת, כדין גזול המשלם כשעת הגזילה. 72 כלים העשויים להשכיר. פסק כלשון אחרון בפירוש דברי רב ושמואל.

ז. הדר בחצר חברו⁷³ שלא מדעתו: אם אותה חצר
אינה עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר⁷⁴,
אף על פי שדרה זה הדר לשכר מקום לעצמו,
שנה⁷⁵ נהנה וזה אינו חסר⁷⁶; ואם החצר עשויה
לשכר, אף על פי שאין דרה זה⁷⁷ לשכר - צריך
להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון⁷⁸.

73 בבא-קמא כ: כא. 74 לשלם לו שכר. 75 הדר. 76 בעל החצר, משום כך פטור הדר. לא ההנאה של הדר היא הקובעת, אלא תלוי בזה, אם בעל החצר חסר או לא. זוהי דעת רב ורב כהנא בשם רבי יוחנן שם, ואם בעל החצר חסר, כגון שהיה בית חדש והשחיר הדייר את הקירות, ישלם את כל השכר, אפילו בחצר שאינה עשויה לשכר, ראה מגיד-משנה כאן. 77 של הדר. 78 שמנע ממנו מלהשכיר לאחרים, ועליו לשלם את דמי הפסד. כך פסק הרי"ף.

י. מי שהיה לו⁷⁹ צמר⁸⁰ וסמנים⁸¹ שרויין⁸², ונא
אחד וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חברו - משלם⁸³

1 אִם נִשְׁרְפָה הַגְּזוּלָה או אֶבְדָה אַחַר שֶׁנֶּאֱסְרָה בְּהִנָּאָה
2 - חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ דְמִיָּה כְּשַׁעַת הַגְּזוּלָה⁴¹. לְפִיכָּךְ⁴²,
3 אִם פָּפַר בוֹ⁴³ אַחַר שֶׁנֶּאֱסְרָה בְּהִנָּאָה⁴⁴ וְנִשְׁבַּע⁴⁵ - חֵיב
4 לְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְאָשֶׁם⁴⁶.

39) שאומר לו: הרי שלך לפניך. 40) והריהי כעין שגזל, שהרי לא נשתתה, אף-על-פי שאינה שוה כלום. ". . . יחזיר כעין שגזל, מכאן אמרו, גזל מטבע ונפסל. . . תרומה ונטמאת, חמץ ועבר עליו הפסח, בהמה ונעברה בה עבירה. . . ואמר לו הרי שלך לפניך", גמרא שם צח: 41) ואז הרי היתה מותרת ושוה כסף. שם קה. 42) שם קה. קה: 43) בדבר שגזול ואמר: לא גזלתי. 44) אף-על-פי שלא כפר ממון, כי בשעה זו לא היתה הגזילה שוה כלום. 45) לשקר. 46) בהתאם לדין המפורש בתורה (ויקרא א, כ"ו), מכיון שאילו נגנב או נאבד אחרי שנאסר בהנאה, היה הגזול מחויב לשלם, הרי הוא ממון וחייב על כפירתו קרן וחומש ואשם. חומש - אחד מארבעה מדמי הגזילה, ואחרי שמצרפים את התוספת הזו לקרן, היא רק חמישית הסך הכולל. ובלשון התלמוד זה נקרא 'חומש מלבד'.

5 ו. הַגְּזוּל בְּהִמָּה⁴⁷ וְנִשָּׂא עָלֶיהָ מִשָּׂא או רֶכֶב עָלֶיהָ
6 או חֲרָשׁ או דָשׁ בָּהּ וְכִיּוּצָא בְּזָה, וְהַחְזִיר לְבִעְלֶיהָ,
7 אִף עַל פִּי שְׁעֵבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁸ - אֵינוֹ חֵיב לְשַׁלֵּם
8 פְּלוֹם, שְׁהָרִי לֹא הִפְסִידָהּ⁴⁹ וְלֹא הִכְחִישָׁהּ⁵⁰. וְאִם
9 הַחֲזֵק אָדָם זֶה לְגִזְלוֹ⁵¹ או לַעֲשֹׂק⁵² או לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים
10 אֲלֵי⁵³ פַּעַם אַחַר פַּעַם - קוֹנְסִין אוֹתוֹ⁵⁴, וְאִפְלוּ
11 בְּחוּצָה לְאַרְצֵי⁵⁵, וְשָׁמַיִן⁵⁶ הַשָּׁכָר⁵⁷ או הַשִּׁבְחָה
12 שֶׁהִשְׁבִּיחַ בְּבִהְמָה⁵⁸ וּמִשְׁלֵם לְגִזְלוֹ.

47) בבא-קמא צו: 48) לא תגזול. 49) לא גרם לה נזק. 50) בגופה. לו הכחישה כחש שאינו יכול לחזור (ראה הלכה ד), היה משלם כשעת הגזילה. 51) ואם ידוע שאדם זה גזול. 52) ראה למעלה פרק א הלכה ד. 53) לחרוש, לרוש וכו' בבהמות שאינן שלו. 54) מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שזמן הדין פטור מלשלם. 55) אף-על-פי שאין דנים דיני קנסות בחוצה לארץ (השווה סנהדרין לא:). דין זה לומדים מרב נחמן (בבא-קמא צו:), שקנס את הגזול, אף-על-פי שהיה בבבל, כדי לעשות סייג ולהפריש אדם מן העבירה. 56) ומעריכים. 57) במקרה שנשא עליה משא או רכב עליה. 58) במקרה שחדש. על הגזול לשלם את השבח שבא כתוצאה מהחרישה (לא כל השבח, כי גם לקרקע יש חלק בשבח, עיין שם בגמרא).

13 ז. הַתּוֹקֵף⁵⁹ עֲבָדוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ וְעָשָׂה בוֹ מְלָאכָה, וְלֹא
14 בְּטוּלוֹ⁶⁰ מִמְּלָאכָה אַחֶרֶת - פְּטוּר; שְׁנוּחַ לוֹ לְאָדָם
15 שְׁלֹא יִבְטַל עֲבָדוֹ⁶¹. וְאִם בְּטָלוּ מִמְּלָאכָה אַחֶרֶת -
16 מְשַׁלֵּם לוֹ⁶² כְּפּוֹעֵל.

59) לוקח בחזקה, מימרא בשם רב, בבא-קמא צו. 60) על-ידי מלאכה זו. 61) שלא ילך בטל, כדי שלא יתרגל לבטלה. על כן פטור התוקף, כי זה כאילו הסכים בעל העבד לכך. גמרא שם. 62) לבעלים שכר מלאכת העבד. בהלכה הקודמת, בגזול בהמה ועשה בה מלאכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו, שהחבית כולה תשמש בסיס לרביעית זו, מכיוון שבתוך החבית המלאה היא משתמרת ואינה מפיגה טעמה, ועל כן חייב על החבית כולה. (99) ארנק שהופקד אצלו. זוהי בעיא שלא נפתרה, שם מד. (100) ואין כוונתו לשלוח יד בארנק כולו. (101) כמו דינרים, שכל דינר הוא גוף לעצמו, בניגוד לזין שכל הזין בחבית גוף אחד הוא. (102) כמו בזין, משום שארנק מלא משתמר יותר ואינו הולך לאיבוד כדינר יחיד, ועל כן משמש הארנק כולו בסיס לאותו דינר. (103) כי גם דינר לבדו נשמר היטב, ואינו דומה לזין.

יג. היו פרות מפקדין אצלו ונטל מקצתן - אינו חייב אלא באחריות הפרות שנטל, ושאר הפקדון המנח במקומו¹⁰⁴ - ברשות בעליו הוא. ואם נפסד השאר מקמת זה שנטל - חייב כפול¹⁰⁵. כיצד? הטה את החבית במקומה¹⁰⁶ ונטל ממנה רביעית או יותר: אם נשפרה אחר שנטל והיא במקומה¹⁰⁷ - אינו חייב אלא כמה שנטל, שהרי לא הגביה החבית¹⁰⁸; ואם התמיצה¹⁰⁹ - משלם את דמי פלה¹¹⁰ כשעת הגזלה¹¹¹. וכן כל פיוצא בזה.

(104) שלא טלטל ולא הגביה, ועל כן לא קנה אותו, וברשות בעליו הוא, ואינו אחראי אלא כשומר. (105) כדין מזיק. (106) ולא הגביה אותה, בבא-מציעא מג: מד. (107) שאילו טלטל אותה למקום אחר, כי אז היה קונה אותה. (108) אלא נשארה במקומה, והוא הטה אותה הצדה. (109) לאחר שנטל רביעית. (110) כי דרך הזין להחמיץ בכלי חסר, ולולא נטל את הרביעית לא היתה החבית ממחרת להחמיץ, גמרא שם מד. (111) דמי חבית הזין בשעה שנטל את הרביעית.

יד. הפופר בפקדון¹¹² בבית דין¹¹³, אם הנה ברשותו בשעה שפפר¹¹⁴ - נעשה עליו גזלן¹¹⁵, וחייב באנסו.

(112) אפילו לא נשבע על כפירתו, מימרא של רב ששת, בבא-קמא קה: (113) אבל מחוץ לבית-דין אינה כפירה. (114) אם באו עדים והעידו שהפקדון היה ברשותו בשעה שפפר, אבל אם היה הפקדון במקום אחר בשעה שפפר, אין זה כופר אלא משתמט עד שילך ויביאו, גמרא שם. (115) משעת הכפירה, אף-על-פי שלא משך אותו ולא הגביהו לשם גזילה. בתחילת הפרק דן רבינו בגזלן ממש; מן הלכה יא על הלכה יד - בשולח יד בפקדון, שדינו כגזלן, בתנאי שנטלטל אותו או הגביהו כדי לשלוח בו יד. בהלכה זו דובר על הכופר בפקדון, שגם דינו כדין גזלן, אף-על-פי שלא נגע בפקדון שנשאר במקומו.

טו. השואל שלא מדעת הבעלים¹¹⁶ - הרי זה גזלן¹¹⁷. הנה¹¹⁸ פלי ביד פנו¹¹⁹ של בעל הבית או ביד עבדו¹²⁰, ולקחו אחר¹²¹ מהן ונשתמש בו¹²² - הרי זה שואל שלא מדעת; ונעשה ברשותו, ונתחייב באנסו¹²³, עד שיחזירנו לבעלים¹²⁴. לפיכך, אם החזירו לקטן שהיה בידו¹²⁵ או לעבד, ואבד מהן או נשבר¹²⁶ - חייב לשלם¹²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

1 לו דמי מה שהפסיד בצמר⁸³, ואינו מחשב לו שבח
2 סמנין שעל גבי הצמר⁸⁴. ואם תפש הנזק דמי מה
3 שחסרו מן הסמנין - אין מוציאין מידו⁸⁵.

(79) בבא-קמא קא. (80) לבן. (81) צבעים. (82) ומוכנים לצביעה. (83) אם הצמר הצבוע בצבע זה שוה פחות מדמי צמר לבן, משלם לו את ההפסד בצמר, אבל את דמי הצבעים שחסרו אינו משלם, כי יכול לטעון: הרי הצבעים בצמר שלך. (84) [המגיד-משנה מקבל דבריו של הראב"ד האומר ששיבוש נפל בדברי רבינו, וצריך לתקן ולכתוב: "ומחשב לו שבח סמנים שעל גבי הצמר", כלומר, אומר לו: צבעים שלך נמצאים על הצמר]. (85) זוהי בעיא שלא נפתרה שם, ועל כן יד התובע על התחונה, הצבוע אינו חייב לשלם דמי הצבעים, כי יכול לטעון: הצבעים נמצאים בצמר שלך, אבל אם תפס הניזק אין מוציאים מידו, כי יכול לטעון: לו היו הצבעים בעין, היו שווים כסף, עכשיו אבדתם ממני.

4 יא. השולח יד בפקדון⁸⁶, בין ששלח יד בעצמו או
5 על יד בנו⁸⁷ ועבדו ושלוחו - הרי זה גזלן⁸⁸; ונתחייב
6 באנסו⁸⁹, ונעשת הגזלה ברשותו, כדין כל הגזלנים.
7 חשב לשלח ידו⁹⁰ בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד
8 שישלח ידו⁹¹. ומששלח יד נתחייב בו. אף על פי
9 שלא חסר ממנו כלום⁹², אלא נטל הפקדון ממקום
10 למקום ברשותו⁹³ כדי לשלח בו יד⁹⁴ - הרי זה
11 חייב⁹⁵; ששליחות יד אינה צריכה חסרון.

(86) העבירו ממקום למקום ברשותו על-מנת ליטלו לעצמו, בבא-מציעא מג. (87) שעשה לפי מצוות אביו, אף-על-פי שבכל מקום אומרים "אין שליח לדבר עבירה", שם מד. (88) מכיון שהשתמש בחפץ לא שלו בלי הסכמת הבעלים, אף-על-פי שהחפץ הגיע לידו בהסכמת הבעלים. (89) אם החפץ הלך לאיבוד ואפילו בלי אשמתו, חייב לשלם, אף-על-פי שבשעה שקיבל היה שומר חנם ופטור. (90) כגון שאמר בפני עדים, שיטול את הפקדון לעצמו, שם מג: (91) כדעת בית הלל, שנאמר "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" (שמות כב, ז), שם מד. (92) כדעת רבא, ש"שליחות יד אינה צריכה חסרון", שם מא: (93) ועל-ידיה קנה אותו. (94) מה-שאינ-כן אם העביר את הפקדון למקום אחר, מפני שמשתמר שם יותר טוב. (95) כדין גזלן.

12 יב. הגביה את החבית⁹⁶ לטל ממנה רביעית⁹⁷ -
13 נתחייב באנסיה⁹⁸, אף על פי שלא נטל. אבל אם
14 הגביה את הפיס⁹⁹ לטל ממנו דינר¹⁰⁰, וכיוצא בכים
15 מדברים שאינן גוף אחד¹⁰¹ - הרי זה ספק אם
16 נתחייב בכל הפיס¹⁰² או לא נתחייב אלא בדינר
17 בלבד¹⁰³.

(96) וקנה אותה בהגבהה, בבא מציעא מג: מד. (97) הלוה, ואין כוונתו לחבית כולה. (98) של החבית כולה, ואף-על-פי שלא היה ברעתו לגזול כולה. וטעמו של דבר, כי נוח

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 מְטַלֵּין לוֹ תַּחַת פְּנֵפוֹי, וְלֹא יִדְעוּ הָעֵדִים מֶה הָיָה,
11 וּבִעַל הַבַּיִת אוֹמְרִים: ¹⁰ כִּי וְכִי גִזְלַתִּי - בֵּין שְׂאֵמֵר
12 הַגְּזֵלָן: מְעוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי וְלֹא נִטַּלְתִּי כְּלוּם,¹¹ בֵּין
13 שְׂאֵמֵר: נִכְנַסְתִּי לְמִשְׁפַּחַן כְּמוֹ שָׂרְאוּ הָעֵדִים,¹² אָבָל
14 לֹא נִטַּלְתִּי,¹³ וְלֹא הָיָה תַּחַת פְּנֵפֵי אֶלָּא כְּלִים שְׂלִי,¹⁴
15 בֵּין שְׂאֵמֵר: נִטַּלְתִּי כְּלֵי זָהָב,¹⁵ וּבִעַל הַבַּיִת טוֹעֵן
16 שֶׁנִּטַּל זֶה וְכֵלֵי אַחֵר - הָרִי בִעַל הַבַּיִת נִשְׁבַּע¹⁶
17 בְּנִקְיַת חֶפְזִי,¹⁷ וְנוֹטֵל כֹּל מֶה שִׁטְעֵן.

7 ודינו כדין גזלן, ראה למעלה פרק שלישי, הלכה טז.
8 כנפי בגדו. 9 מכיוון שהכלים היו טמונים תחת כנפי בגדו. 10 לאחר זמן, כשכבר אי אפשר לדעת מה הם הכלים שהוציא הגזלן. 11 והעדים מעידים אותו שנכנס ונטל כלים, במקרה זה וודאי שאין הגזלן נאמן בשבועה להכחיש את דברי העדים, וקנסו אותו שהגזלן יישבע ויטול. לו ידעו העדים בדיוק מה הם הכלים שהוציא הגזלן, היה הגזלן מקבלם אף בלא שבועה. 12 ואין בנקודה זו כל הכחשה מצידו. 13 משל חברי, כי חזרתי בי. 14 שהיו שאולים בידי התובע. במקרה זה אין העדים מכחישים אותו כלום, או שהוא טוען: כשנכנסתי היו כלים אלו תחת כנפי בגדי ובמקרה זה העדים מכחישים אותו בפרט אחד, שהם מעידים שנכנס "ולא היה כלום תחת כנפיו". 15 במקרה זה אין כל הכחשה על ידי העדים, כי ייתכן באמת שרק כלי אחד נטל. 16 כי דין הנכנס לבית חברו ומשכנו כדין גזלן, ועל כן קנסו אותו. 17 כגון, ספר תורה, כמו בשבועת התורה.

18 ג. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁸? בְּשִׁטְעֵן דְּבָרִים שֶׁהוּא
19 אֲמוּד בְּהֵן¹⁹ אוֹ שֶׁהוּא אֲמוּד שֶׁמִּפְקִידִין אֶצְלוֹ²⁰ אוֹתָן
20 דְּבָרִים שִׁטְעֵן, וְטֵעֵן בְּדְבָרִים שֶׁאֲפֹשֵׁר שִׁינְטְלוּ תַּחַת
21 הַפְּנֵפִים²¹ כְּמוֹ שֶׁהֵעִידוּ הָעֵדִים²².

18 שנשבע הגזלן ונוטל כל מה שיטעון. 19 שמעריכים אותו, שהיו לו כלים כאלו שהוא טוען, שבועות מו: 20 כי איש נאמן הוא והוא טוען שכלים אלה הופקדו אצלו, שם. 21 כגון, דברים לא גדולים. 22 שכלים מוטלין לו תחת כנפיו, ראה הלכה ב. אם יטען בדברים, שאי אפשר שינטלו תחת הכנפיים, אינו נאמן, מכיוון שהעדים לא העידו על הוצאת כלים כאלה.

22 ד. ראוהו עדים שֶׁנִּכְנַס לְמִשְׁכַּן אֶת חֶבְרוֹ וְלֹא רְאוּהוּ
23 כְּעַת שִׁיבָא²³, אוֹ שִׁיבָא וְאֵין נִרְאָה תַּחַת פְּנֵפוֹי
24 כְּלוּם, וּבִעַל הַבַּיִת טוֹעֵן וְאוֹמֵר: כִּי וְכִי נִטַּל, אֶפְלוּ
25 אוֹמְרִים: מְעוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי, שֶׁהָרִי מִכְחִישׁ אֶת הָעֵדִים
26 - הָרִי זֶה פְּטוּר²⁴. שְׂאֵם אָמַר: נִכְנַסְתִּי וְלֹא נִטַּלְתִּי²⁵
27 - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁶ שֶׁלֹּא נִטַּל כְּלוּם, וְהוֹלֵךְ;
28 שֶׁאֲפֹשֵׁר שִׁיכְנַס לְגוֹל וְלֹא גִזְלַתִּי²⁷.

23 ראוהו שיבא, לאחר שנכנס למשכן את חברו. 24 מכיוון שאין לבעל הבית עדים שנטלו ממנו כלים. 25 בלשון התלמוד זה נקרא "מיגור", כלומר: מפני שיכול היה לטעון טענה אחרת שהייתה פוטרת אותו או מאמינים

116) הוא נוטל את החפץ של הבעלים לא כדי לגזול ולקחתו לעצמו, אלא כדי להשתמש בו בלבד, בניגוד לכופר בפקדון שבהלכה הקודמת, שכוונתו לקחת את הפקדון לעצמו. 117) דעת רבא, ופסק כחכמים לפי דעת רבא, בבא-בתרא פח. בבא-מציעא מג: 118) משנה בבא-בתרא פז: "השולח את בנו אצל חנווני". 119) הכוונה לקטן, כמו שמשמע מסוף הלכה זו. כך פירש רבינו את המשנה גם בפירוש המשנה. 120) והעבד דינו כקטן (מגיד-משנה). 121) כגון חנווני, גמרא פח. 122) למדוד בו לאחרים, שם. 123) שואל מדעת בעלים חייב באונסין, אפילו עדיין לא נשתמש בו, כי הזכות להשתמש בו עושה אותו לשואל, אבל שלא מדעת בעלים אינו נעשה שואל להתחייב באונסין אלא לאחר שנשתמש בו (ראה לחם-משנה כאן). 124) ככתוב "והשיב את הגזילה". 125) לפני שנטל, ומידו נטל. 126) שזה אונס. 127) כדין גזלן, והשבה לידו של קטן אינה השבה.

1 מִזוּ. הַחוּטָף מִשְׁפּוֹן¹²⁸ מִיַּד הַלֹּהֶה¹²⁹ שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת בַּיִת
2 דִּין¹³⁰ - הָרִי זֶה גִזְלָן¹³¹, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיֵּב לִ¹³²
3 וְאֵין צָרִיף לִימֵר אִם נִכְנַס לְתוֹךְ בַּיִת חֶבְרוֹ¹³³ וּמִשְׁפּוֹן
4 שֶׁהוּא גִזְלָן¹³⁴, שֶׁנֶּאֱמַר: בַּחוּץ תַּעֲמֵד.

128) מלוה החוטף חפץ, כדי להבטיח את דמי ההלוואה. 129) מידו ממש, שהחזיקו בהיותו מחוץ לביתו. 130) כי לשליח בית-דין יש רשות לקחת בחזקה מיד הלוה משהוא נמצא מחוץ לביתו. זוהי דעת שמואל, שלשליח בית-דין מותר, אבל למלוה אסור, בבא-מציעא קג. 131) מכיון שאסור לו למלוה לקחת בחזקה משכון מיד הלוה, אף מחוץ לביתו. 132) אין הוא רשאי לעשות זאת על דעת עצמו, אלא ברשות בית-דין, מכיון שהחפץ אינו שלו. 133) זה אסור אפילו לשליח בית-דין. 134) במשנה שבועות מד: שנינו: "הנגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות".

יום ש"ק ז' אלול ה'תשע"ה

פֶּרֶק רְבִיעִי

1 נתבאר בו דיני תביעה והכחשה שיש בין הנגזל והגזלן, ומי שגזל ואינו יודע ממי גזל וכל הנמשך אחר זה.

5 א. קָנַס קָנְסוּ חֲכָמִים? לְגִזְלָנִין, שִׁיְהִיָּה הַנִּגְזֵל נִשְׁבַּע
6 עַל כָּל מֶה שִׁיטְעֵן³ וְנוֹטֵל מִן הַגְּזֵלָן⁴. וְהוּא⁵, שִׁיְהִיָּה
7 זֶה מַחְזֵק שֶׁגִּזְלוּ בְּשֵׁנֵי עֵדִים⁶.

2) כלומר, דין התורה אינו כך. 3) נגד הגזלן, 4) וזהו הקנס כי מן התורה נשבע הנתבע ופטור מלשלם "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין" (שם), כי כתוב: "ולקח בעליו ולא ישלם" (שמות כב, י), "מי שעליו לשלם, לו שבועה", שם מה. 5) ודין זה הוא בתנאי. 6) שני עדים מעידים עליו שגזל מן הנגזל, אפילו כשאינם יודעים בדיוק מה גזל, גמרא שם מו.

8 ג. פִּיצַד? הָרִי שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בַּיִת חֶבְרוֹ לְמִשְׁפּוֹן⁷
9 בְּפְנֵי עֵדִים, וְלֹא הָיָה כְּלוּם תַּחַת פְּנֵפוֹי⁸, וְנִצָּא וְכֵלִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו גם בטענה זו. ואף על פי שאין אומרים "מיגו" כשטענתו מוכחשת על ידי עדים - כאן פטור, כי אפשר ששכח את הכניסה לבית חברו, מאחר שלא היה בה כל דבר חשוב ראוי לזכרו. בלשון התלמוד: "מילתא דלא רמיא עליה דאינש עביד לה ולא אדעתיה". ראה בית יוסף חושן משפט סימן צ. 26) שבועה שתיקנו חכמי התלמוד לכופר הכול, והיא בלי נקיטת חפץ בניגוד לשבועת המשנה, שהיא בנקיטת חפץ, ראה למעלה סוף הלכה ב; שבועות מ: 27) זוהי דעת רב נחמן שבועות מו. והטעם: "עביד אינש דגזים ולא עביד" וראה ר"ף שם, "שלושה שערים בחוקי הממשקן ...".

ה. הִיָּה עַד אֶחָד מֵעִידוֹ 28) שְׁנֵכְנַס וְנָטַל פְּלִים תַּחַת כְּנָפָיו 29), וְאִינוּ יוֹדְעֵי מָה הֵן, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא גִזְלָתִי פְּלוֹם 30), אוּ שְׂאֵמֵר: פְּחוּבֵי נְטִלְתִּי 31) - הוֹאִיל וְאִין הָעֵד יוֹדְעֵי 32) מָה הִיָּה תַּחַת כְּנָפָיו, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנָקִיטַת חֲפִיץ 33) שְׂלֵא גִזַּל; שְׂאִינוּ מְחֻזְקֵי בְּגִזְלָנוֹת אֱלֵא בְּשָׁנֵי עֲדִים 34).

ח. וְכִיצַד עוֹשִׂים בְּדִין זֶה? מִחֲרִים בְּעַל הַפִּית 45) חֲרָם 16 סֵתָם 46) עַל מִי שֶׁנָּטַל מִבֵּיתוֹ פְּלוֹם 47) וְאִינוּ מוֹדֵה בְּבֵית דִּין. וְאֶפְלוּ הוֹדֵה הַגִּזְלָן שֶׁגִּזַּל קֶצֶת - מִחֲזִיר הַמְקַצֵּת 18 שְׁהוֹדֵה בָּהּ בְּלִבָּהּ, שֶׁהָרִי אִין בְּעַל הַפִּית טוֹעֵנוּ טַעֲנַת 19 וְרֵאשִׁי 48).

28) עד כה דובר על הנכנס למשכן בפני שני עדים, וכעת על הנכנס למשכן בפני עד אחד. (29) דוגמא זו מובאת בהלכה ב בשני עדים. (30) כי הכלים שתחת כנפי שלי הם. טענה זו מקבילה לטענתו בהלכה ב. (31) אף על פי שהודה שמשכנו, לא הוחזק גזלן, כי לא היו שני עדים. (32) כשהוא מכחיש את העד ואומר לא נטלתי כלום הוא נשבע שבועת התורה ונפטר אפילו כשהעד מעיד שיודע מה לקח. ומה שכתב רבינו "הואיל ואין העד יודע" התכוון למקרה שהוא מודה שלקח כלים של בעל הבית וטוען "שלי נטלתי", שחייב לשלם, כמו שיתבאר לקמן בהלכה יג (מגיד משנה). (33) עד אחד מחייב שבועה מן התורה. "כל מקום ששניים מחייבין אותו ממון, עד אחד מחייבו שבועה", שבועות מ. (34) בהתאם לכלל שקבע רבינו בהלכה א. על כן הדין כאן כמו בשבועה בכל התורה כולה "נשבע ולא משלם".

45) מכריו חרם. (46) באופן כללי בלי לפרט את שם הגזלן. (47) משוהו. (48) לו היה בעל-הבית טוען טענת וודאי, היה נשבע ונטול הכול. החרם שבהלכה זו תקנת הגאונים הוא (מגיד משנה).

ט. הַגִּזְלָל אֶחָד מִחֲמִשָּׁה 49) וְאִין יוֹדְעֵי מִי הוּא הַנְּגַזְלָל 50), וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן תּוֹבְעוּ וְאוֹמֵר: לִי גִזְלָתִי, אֵף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם עֲדִים שֶׁגִּזַּל 51) - הָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן נִשְׁבַּע שֶׁזֶה גִּזְלוֹ, וּמִשְׁלֵם גִּזְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד 52). אֵף דְּבָר זֶה קָנַס הוּא שֶׁקָּנְסוּהוּ חֲכָמִים, מִפְּנֵי שֶׁעֲבָר עֲבָרָה וְגִזַּל; אֲבָל דִּין תּוֹרָה 53) אִינוּ חֲזָב לְשֵׁלֵם מִסְּפָק 54).

28) עד כה דובר על הנכנס למשכן בפני שני עדים, וכעת על הנכנס למשכן בפני עד אחד. (29) דוגמא זו מובאת בהלכה ב בשני עדים. (30) כי הכלים שתחת כנפי שלי הם. טענה זו מקבילה לטענתו בהלכה ב. (31) אף על פי שהודה שמשכנו, לא הוחזק גזלן, כי לא היו שני עדים. (32) כשהוא מכחיש את העד ואומר לא נטלתי כלום הוא נשבע שבועת התורה ונפטר אפילו כשהעד מעיד שיודע מה לקח. ומה שכתב רבינו "הואיל ואין העד יודע" התכוון למקרה שהוא מודה שלקח כלים של בעל הבית וטוען "שלי נטלתי", שחייב לשלם, כמו שיתבאר לקמן בהלכה יג (מגיד משנה). (33) עד אחד מחייב שבועה מן התורה. "כל מקום ששניים מחייבין אותו ממון, עד אחד מחייבו שבועה", שבועות מ. (34) בהתאם לכלל שקבע רבינו בהלכה א. על כן הדין כאן כמו בשבועה בכל התורה כולה "נשבע ולא משלם".

49) כגון שעמדה קבוצה של חמישה אנשים, וחטף מאחד מהם ארנק כסף, משנה יבמות קיח: (50) שאין לאף אחד מהם עדים. (51) ולפי הדין "המוציא מחבירו עליו הראייה", ובאין עדים פטור הנחבע מלשלם. (52) כדעת רבי עקיבא שם. (53) "על פי שני עדים ... יקום דבר" (דברים יט, טו). (54) כי אין עדים, ולא ידוע מיהו הנגזל.

י. אָמֵר לְשָׁנִים 55): גִּזְלָתִי אֶחָד מִכֶּם אוּ אֲבִיו שֶׁל אֶחָד מִכֶּם 56) וְאִינוּ יוֹדְעֵי אִיזְהוּ, אִם בָּא לְצִאת יְדֵי שְׂמִים 57) - חֲזָב לְשֵׁלֵם גִּזְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד 58); אֲבָל בְּדִין 59) אִינוּ נוֹתֵן אֱלֵא גִזְלָה אַחַת, וְהֵן חוֹלְקִין אוֹתָהּ בִּינֵיהֶן. שְׁהָרִי אִין אֶחָד מֵהֶן יוֹדְעֵי שֶׁגִּזְלוּ 60), אֱלֵא זֶה בָּא וְהוֹדִיעֵם, וְלֹא קָנְסוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה 61), מִפְּנֵי 34) שְׂאִין לוֹ תּוֹבְעֵי 62).

7. וְכִשֶּׁם שֶׁבְּעַל הַפִּית נִשְׁבַּע וְנוֹטַל מִן הַגִּזְלָן 35), כֶּף שוֹמֵר שֶׁל בְּעַל הַפִּית 36). אֶפְלוּ אֲשֶׁתוֹ שֶׁל שוֹמֵר נִשְׁבַּע 37) שֶׁזֶה נָטַל כֶּף וְכָף, וּמִשְׁלֵם הַגִּזְלָן.

35) בראוהו שניים שנכנס לתוך ביתו למשכנו, למעלה הלכה ב. (36) מכיוון שהופקד לשמור על הבית, דינו כשליחו של בעל הבית, ושלוחו של אדם כמותו, ודינו כבעל הבית. מימרא של רבא שבועות מו: (37) כי היא עוזרת לבעלה לשמור בהסכמת בעל הבית, שם. וראה דברי רבא בבא מציעא לו. שאמר "כל המפקיד על דעת אשתו ... הוא מפקיד", כלומר המפקיד מסכים שאשת השומר תשתתף בשמירה.

55) בניגוד להלכה הקודמת, שהם תובעים אותו, משנה בבא מציעא לו. (56) והאבות מתו, ואי אפשר לברר, כי הבנים אינם יודעים מאומה. (57) שלא ייענש בידי שמים על שלא השיב את הגזילה לנגזל, גמרא שם. (58) כי זוהי הדרך היחידה, שיידע בוודאות שהנגזל קיבל בחזרה את הגזילה. (59) לפי הדין. (60) ואין טעם להניח את הגזילה

10. ז. הִיָּה שָׁם 38) לְקִיטוֹ 39) אוּ שְׁכִירוֹ 40) שֶׁל בְּעַל הַפִּית - אִינֵן נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין 41); וְאִין הַנְּגַזְלָל יְכוֹל לְשַׁבַּע, שְׁהָרִי לֹא הִיָּה בְּבֵיתוֹ בִּשְׁעָה שֶׁנְּגַזַּל; וְאִין הָעֲדִים יוֹדְעִים מָה נָטַל תַּחַת כְּנָפָיו בְּדֵי לְחִיב הַגִּזְלָן לְהַחֲזִיר 42); וְאִין מְשַׁבְּעִין אֶת הַגִּזְלָן 43), מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה 44).

21. מִשֵּׁם וְהוֹצִיאָן בְּפָנֵי עֲדִים - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת גְּזֵלָן⁸⁴.
 22. לְפִיכֶךָ מִחֻזֵּר הַכֹּלִים לְבַעַל הַבַּיִת. וְאִין פֶּאן
 23. שְׁבוּעָה⁸⁵, שֶׁהָרִי הָעֲדִים רָאוּ מֵה גְזֵל. וְאַחַר
 24. שְׁחִזְרוּ⁸⁶ חֹזֵר וְתוֹבֵעַ אֶת בַּעַל הַבַּיִת בְּכָל מֵה
 25. שְׂיִטְעֵן, וְהִדִּין בִּיגִיחָן⁸⁷.

80) שלא כדרך הגנבים. (81) והנכנס טוען לקוחים הם בידו. (82) במתנה. (83) לז לקח בפניו, נאמן היה לטעון לקוחים הם בידו, אם בעל הבית עשוי למכור כליו, ראה שבועות מו. ורי"ף שם. (84) שכל מה שיש בביתו של אדם, הרי זה ברשותו ובחזקתו, ואין אדם רשאי להוציא ממנו דבר בלי ראיות, ראה רי"ף שבועות כח. כח: דפוס וילנא. (85) אין כאן חיוב שבועה על בעל-הבית הנוטל. (86) וחזר המצב לקדמותו. (87) יתקיים ביניהם דין על בעלות הכלים.

יג. וכן⁸⁸ אם היה שם עד אחד⁸⁹ בלבד, ובעל הבית טוען שגזול הוא פלי זה בידו⁹⁰, והלה אומר: לקוח הוא בידו, או בחוב גביתו, או שלי היה ופקדון הוא אצלי - הרי זה חייב להחזיר הפלי לבעליו בלא שבועה. שאלו היה שם שני עדים, היה חייב לשלם; ועכשו, שאין שם אלא עד אחד, חייב שבועה⁹¹; ואינו יכול לשבע, שהרי אינו מכחיש את העד⁹²; וכל המחייב שבועה ואינו יכול לשבע - משלם. לפיכך, אם פפר ואמר: לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי פלוס⁹³ - הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא מכחישו, הרי זה נשבע שבועת התורה⁹⁴ שלא לקח מביתו פלוס, ונפטר.

88) רי"ף שם. (89) שראהו נכנס לתוך בית חברו שלא בפני בעל-הבית ונטל משם כליו. (90) בעל הבית, שראה את הכלי בידו, טוען טענת ברי (וודאי), שכלי זה, שעליו מעיד העד, והמצא כעת בידו של הנחב, גזל הוא. הוא יכול לטעון טענת וודאי, אף על פי שלא היה בבית בשעה שהוציאו את הכלי (ראה רמב"ד). (91) להכחיש את דברי העד, כי בעל הבית טוען טענת ברי "גזול הוא כלי זה בידו". [וראה מגיד משנה לקמן הלכה יז, שכתב לדעת רבינו, שעד אחד מחייב שבועה אף בטענת שמא של בעל הבית]. (92) הוא מודה שנטל כלי מבית חברו, אלא שהוא טוען, שכלי זה שייך לו. (93) או אמר נכנסתי, אבל לא נטלתי כלום. (94) כשם ששני עדים מחייבים ממון מן התורה, כך עד אחד מחייב שבועה מן התורה, שבועות מ. וראה למעלה הלכה ה.

יד. מעשה באחד⁹⁵ שחטף לשון של פסוף⁹⁶ מיד חברו בפני עד אחד, ובא החוטף⁹⁷ ואמר: הטפתו⁹⁸ ושלי הטפתי, וחיבוהו חכמים⁹⁹ להחזיר, מפני שהוא מחייב שבועה¹⁰⁰ בעד זה, ואינו יכול לשבע, שהרי הודה פמו שאמר העד. ואלו לא היה שם עד פלל, היה נשבע שבועת הסת¹⁰¹ ששלו חטף¹⁰²; ואלו הכחיש העד¹⁰³ ואמר: מעולם לא חטפתי, היה

עד שאחד מהם יודה. על כן "הם חולקין אותה ביניהם". (61) אף על פי שגזל. (62) בניגוד להלכה הקודמת, כשהם תובעים אותו, שקנסו אותו לשלם מספק.

יא. הטוען את חברו ואמר לו: גזלתי מאה, אם אומר: לא גזלתי⁶³ - נשבע שבועת הסת⁶⁴, פדין כל נתבע⁶⁵; ואם הודה שגזלו חמשים - משלם⁶⁶, ונשבע שבועת התורה⁶⁷ על השאר, פדין כל מודה במקצת⁶⁸, שהרי לא החזק גזלן בעדים⁶⁹. וכן הטוען את חברו⁷⁰ שנכנס לביתו וגזלו פלים, והוא אומר: דרך משפון לקחתי בחובי שיש לי אצלי⁷¹, ובעל הבית אומר: אין לך בדי פלוס⁷² - אף על פי שהודה שמשפנו שלא ברשות⁷³, הואיל ואין שם עדים שמעידים שגזלו⁷⁴, הרי זה נשבע⁷⁵ וגובה חובו מן המשפון; שהפה שאסר⁷⁶ הוא הפה שהתיר⁷⁷. והואיל והוא נשבע ונוטל, הרי זה נשבע בנקיטת חפץ⁷⁸, כמו שהבאר בהלכות טוען⁷⁹.

(63) כלומר, הוא כופר בכל. (64) שתיקנו חכמי התלמוד לכופר בכל, שבועות מ: בדבר ההבדל בין שבועה מן התורה ולבין שבועת הסת, ראה למעלה הלכה ד. (65) כופר בכל. כי "חזקה אין אדם תובע, אלא אם כן יש לו עליו", גמרא שם. (66) מה שהודה. (67) בנקיטת חפץ, כגון ספר תורה. (68) שאינו נאשם בגזילה, שנשבע שבועה מן התורה, שבועות מב: (69) והקנס שקנסו את הגזלן, שהנגזל נשבע ונוטל, הוא בהחזק על ידי שני עדים, ראה למעלה הלכה א. (70) ואין עדים. (71) ולא גזלת, אף אם נכנסתי בלי רשות. (72) אינו חייב לך כלום והכלים גזולים בידך. (73) ודינו כגזלן שקנסו אותו, שהנגזל יישבע ויטול, למעלה הלכה א. (74) על כן לא החזק גזלן, ואין קונסים אותו, ראה משנה שבועות מד: ולמעלה הלכה א. (75) שלקח את הכלים כמשכון. (76) והודה שנכנס לביתו שלא ברשות, ונטל משם כלים. (77) ואמר שנטל את הכלים בחובו, שיכול היה להכחיש בכלל שנכנס לביתו, כי אין לבעל הבית עדים. (78) כדין כל הנשבעין ונוטלין. (79) פרק א. בשני המקרים בהלכה זו נאשם הנחב בגזילה. במקרה ראשון הוא מודה חלקית בגזילה, ובמקרה שני הוא מודה שמשכנו שלא ברשות, שדינו כגזילה. בשניהם אין עדים. בשניהם הוא נשבע בנקיטת חפץ: במקרה ראשון שבועת התורה ככל מודה במקצת, במקרה שני כמי שבירו משכון, שגובה חובו עד כדי דמיו בשבועה בנקיטת חפץ כמוסכם מן הגאונים. ראה מגיד משנה כאן.

יב. ראוהו עדים שנכנס לתוך בית חברו שלא בפני בעל הבית ונטל משם פלים, אף על פי שהוציאן מגליץ⁸⁰ ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכר את פליו⁸¹, אם טען ואמר: דרך גזל לקחן, והלה אומר: ברשותך באתי, ואתה מכתתם לי או נתתם לי⁸², או בחוב שיש לי אצלי תפשתים - אינו נאמן; שכל הנכנס לבית חברו שלא בפניו⁸³ ונטל פלים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק חֲמִישִׁי

- 1) נתבאר בו, שאסור ליהנות מן הגזילה, ודין הנהנה מן הגזילה, בין שהוא יורש מהגזלן בין שהוא לוקח מהגזלן, בין שהגזול מפקיר גזילתו או נותנה לאחר. ונכלל בזה דין מלך או שלטון המשים מס או חוק בארצו וכל כיוצא בזה.
- א. אָסוּר לְקַנּוֹת דְּבַר הַגְּזוּל² מִן הַגְּזוּלִין³. וְאָסוּר²³ לְסַעְדוֹ עַל שְׁנוּיָיו⁴ כְּדִי שְׂיִקְנֶהוּ⁵. שְׂכָל הָעוֹשֶׂה דְּבָרִים אֵלּוּ⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - מַחְזִיק יָדַי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה⁷, וְעוֹבֵר²⁴ עַל יוֹלְפָנָי עוֹרֵר לֹא תִתֵּן מִכְּשָׁל⁸.

2) בבא-קמא קיח: קיט. 3) אבל אם הדבר הגזול עבר בינתיים לידי קונה, מותר לקנות ממנו, אחרי שנתייאשו הבעלים, כי הקונה הראשון קנה אותו ביאוש ושינוי רשות, ראה למעלה פרק ב, הלכה ג. 4) אסור לעזור לגזלן לשנות את הגזילה. 5) כדי שהגזלן יקנה אותו בשינוי מעשה, ויוכל אחר-כך למכרו. 6) שקונה בעצמו מן הגזלן, או שעוזר לו, על-ידי שינוי הגזילה, למכור לאחרים. 7) על-ידי הכסף שהם מקבלים ממורת הגזילה. 8) כל עזרה הניתנת לעבריין המקילה עליו עשיית העבירה, נכללת בלאו זה. משל הדיוט אומר: "לאו עכברא גנב, אלא חורא גנב" (=לא העכבר גונב אלא החור), כלומר אילו לא היה לעכבר מקום להטמין, לא היה גורר את המזון. והתלמוד משתמש בפתגם עממי זה לעניני סיוע לעבריין, לולא הסיוע ליהנות מן העבירה - אפשר שהיה פורש.

- ב. אָסוּר לְהַנּוֹת בְּדָבָר הַגְּזוּל, וְאִפְלוּ לְאַחַר יְאוּשׁוֹ⁹. וְהוּא, שְׂפִדַע בְּרֹדְאֵי¹⁰ שְׂדָבָר זֶה הוּא הַגְּזוּלָה עֲצֻמָּה²⁷. כִּיצַד? יָדַע בְּרֹדְאֵי שְׂבִהֶמָּה זֶה גְּזוּלָה - אָסוּר לְרַכֵּב²⁸ עָלֶיהָ אוֹ לְחַרֵּשׁ בָּהּ²⁹.

9) כי יאוש בלבד אינו קונה, והדבר הגזול עדיין ברשות בעלים הוא עומד. ראה למעלה פרק ב הלכה א, וראה סוכה לא. 10) כי אם אינו יודע בוודאי שדבר זה גזול, מותר ליהנות, אף אם בעל הדבר גזלן הוא, השווה להלן הלכה ת.

- ג. גִּזְלַת בֵּית אוֹ שְׂדֵהָ¹¹ - אָסוּר לְעַבֵּר בְּתוֹכָהּ¹² אוֹ לְכַנֵּס בָּהּ בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחֲמָה וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים¹³. וְאִם דָּר בְּתוֹכָהּ¹⁴ - חֵיב לְהַעֲלוֹת שְׂכָר לְבַעֲלִים, כְּדִין הַדָּר בַּחֲצַר חֲבָרוֹ שְׁלֵא מְדַעְתוֹ¹⁵. גִּזְלַת דְּקָלִים וְעֵשֶׂה מִהֶן גִּשְׁרֵי¹⁶ - אָסוּר לְעַבֵּר עָלֵיוֹ¹⁷. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן¹⁸.

11) קרקע אינה נגזלת ובחזקת בעליה היא עומדת, בבא-קמא קיז: 12) כדי לקצר את הדרך. בהלכה הקודמת דובר על הנאה מוחשית, כגון רכיבה וחרیשה, וכאן מוסיף רבינו כל הנאה שהיא. 13) הגזלן או אדם אחר. 14) שאם החצר עשויה לשכר, אף-על-פי שאין דרך הדר לשכור, צריך להעלות לו שכר, ראה למעלה פרק ג, הלכה ט, ובבא-קמא כא. 15) דוגמא בגמרא שם קיג: 16) הגמרא מתירה לעבור רק אם זה נעשה לפי פקודת המלך, כי דינא דמלכותא דינא. לולא זה אסור לעבור עליו, אפילו לאחר

- 1 נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה שְׁלֵא חֲטָף. וְכִדִּין זֶה דְּנִין בְּכָל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן¹⁰⁴ בְּכָל מְקוֹם¹⁰⁵.

95) בבא בתרא לג: שבועות מז. 96) מוארך בצורת לשון. 97) בפני בית הדין. 98) ומאשר את דברי העד. 99) רבי אבא, שם. 100) להכחיש את דברי העד. 101) בכופר הכול, ונאמן במיגו שהרי יכול לטעון: לא חטפתי. ראה למעלה הלכה ד. 102) מכיוון שלא הוחזק גזלן על פי עדים. 103) הכחיש את דברי העד. 104) כגון בהלכה הקודמת, שהנכנס לבית חבירו שלא בפני בעל הבית דינו כחוטף. 105) בארץ ישראל ובחוצה לארץ.

- טו. חֲטָף¹⁰⁶ מִמֶּנּוּ זְהוּבִים [בְּעַד אֶחָד], וְהוּא אוֹמֵר: שְׁלֵי חֲטַפְתִּי וְעֵשְׂרִים הָיוּ, אִף עַל פִּי שְׂאִין הָעַד יוֹדַע בְּמָה חֲטָף - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם הָעֵשְׂרִים. שְׁהָרִי יָדַע בְּרֹדְאֵי שְׂזְהוּבִים חֲטָף, וְאֵלּוּ הָיוּ שְׁנַיִם¹⁰⁷ הִיָּה חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁰⁸, וְנִמְצֵא בְּעַד אֶחָד מְחִיב שְׁבוּעָה¹⁰⁹ וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע¹¹⁰, כְּמוֹ שְׂבִאֲרַנּוּ¹¹¹.

106) סברת עצמו. 107) עדים שחטף. 108) עשרים. ואף על פי שהעד אינו יודע כמה חטף. 109) שלא חטף. 110) כי הודה לדברי העד שחטף. 111) למעלה הלכה יג.

- טז. אָמַר הַחוּטָף: עֵשְׂרִים חֲטַפְתִּי וְשְׁלֵי הֵן, וְהַנְּגוּל אוֹמֵר: מָאָה חֲטָף - הוֹאִיל וְאִין הָעַד יוֹדַע¹¹² מִנֵּינּוּ, הָרִי מְשַׁלֵּם הָעֵשְׂרִים שֶׁהוֹדָה בָּהֶן שְׁחַטְפֵן, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל הַשְּׂאָר, שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּמַקְצַת¹¹³. יוֹדַעְתִּי נוֹטָה בָּזָה שֶׁיִּשְׁבַּע הַסֵּת¹¹⁴, שְׁהָרִי לֹא הוֹדָה כְּלוּם¹¹⁵, אֲלֵא אָמַר שְׁלֵי חֲטַפְתִּי¹¹⁶.

112) לו ידע שהיו עשרים, היה החוטף פטור מלהישבע על השאר. 113) ומודה במקצת חייב שבועה מן התורה, ראה למעלה הלכה יא. 114) כדין כופר בכל. 115) והחויב לשלם בא בגלל העד.

- יז. נִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ שְׁלֵא בְּפָנָיו וְנִטַּל מִשָּׁם פְּלִים בְּפָנָיו עַד אֶחָד, וְאִין הָעַד יוֹדַע בְּמָה נִטַּל, (הָרִי) בְּעַל הַבֵּית אוֹמֵר: עֵשְׂרִים פְּלִים הָיוּ בְּבֵיתִי¹¹⁶, וְהַגְּזוּל אוֹמֵר: לֹא נִטַּלְתִּי אֲלֵא עֲשָׂרָה וְהֵם שְׁלֵי - חֵיב לְהַחֲזִיר הָעֲשָׂרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחִיב שְׁבוּעָה¹¹⁷ וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע. וְאִינוֹ נִשְׁבַּע עַל הַשְּׂאָר¹¹⁸ אִפְלוּ שְׁבוּעַת הַסֵּת, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְטַעַן עַל הַגְּזוּלִין טַעֲנַת וְדָא¹¹⁹.

116) אבל אינו טוען טענת וודאי, שהנכנס לקחם (בניגוד לטענת וודאי שבהלכה הקודמת, ובניגוד להלכה יג, שטוען שם טענת וודאי "שגזול הוא כלי זה בידו"). 117) להכחיש את דברי העד, אפילו אם בעל הבית טוען טענת שמא. 118) שלא כמו בהלכה הקודמת שחייב שבועה. 119) כי נכנס לביתו שלא בפניו, ואין הנתבע נשבע מחמת טענת התובע, אלא אם כן טענת וודאי היא.

28) ראה רי"ף בבא-קמא (הוצאת וילנא ז.) והלכות נזקי ממון פרק ח הלכה יב. (29) של היתומים שהניח אביהם, מכיון שהרבה בני אדם אין להם קרקע, ובעל חוב סומך על המטלטלין (מאירי). (30) שאינו גובה לפי הדין אלא מנכסים בני חורין, כלומר מן הנכסים שנמצאים ביד הלוה. (31) אף-על-פי שדמי הגזילה כמלוה על פה הם.

15 ז. דין הלוקח מטלטלין³² מן הגזלן פלוקח מן הגנב³³: אם גזלן מפרסם הוא - לא עשו בו תקנת השוק³⁴; ואם אינו מפרסם³⁵ - עשו בו תקנת השוק³⁶, ונותן הנגזל דמים³⁷ שנתן³⁸ ולוקח גזלתו³⁹, וחוזר ותובע הגזלן⁴⁰ בדמי הגזלה. ואם פכר נתיאשו הפעלים⁴¹ - קנה לוקח⁴² עצמה של גזלה⁴³.
21 ואינו מחזירה⁴⁴.

32) פרט לקונה קרקע שאינה נגזלת, ותמיד בחזקת בעליה עומדת, ראה למעלה הלכה ג. (33) דין הלוקח מן הגנב, מפורט בהלכות גניבה פרק ה הלכה ב ואילך. (34) כי היה צריך להעלות על דעתו שהחפץ גזול, על כן יחזיר את הגזילה לנגזל בלי דמים, ויתבע את כספו מן הגזלן. (35) ולא ידע שהוא קונה מגזלן. (36) חכמינו תיקנו, שכל הלוקח בשוק, אף-על-פי שנודע אחר-כך שהחפץ היה גנוב, לא יחזירו לבעלים אלא-אם-כן שילמו לו את דמיו, הואיל ובפרהסיא קנה, יש להניח שלא ידע שהחפץ גנוב. (37) אף-על-פי שמן הדין חוזרת הגזילה אליו בלי דמים. (38) הלוקח לגזלן. (39) אבל אם לא ישלם - לא יקבל את גזלתו, אפילו אם עדיין לא התייאש, והגזילה עדיין ברשותו עומדת. (40) ותובע הנגזל את הגזלן. (41) בין שנתייאשו לפני שמכר הגזלן ובין שנתייאשו אחר שמכר הגזלן, ראה הלכות גניבה פרק ה, הלכה ג. (42) ביאוש ושינוי רשות. (43) גוף הגזילה, בניגוד למקרה הקודם שיש לו זכות של דמי הגזילה בלבד. (44) אף אם הנגזל מוכן לשלם לו את כל הדמים שנתן לגזלן.

22 ח. אסור להנות מן הגזלן⁴⁵. ואם היה מעוט שלו⁴⁶, אף על פי שרב ממונו גזול - מתר להנות ממנו, עד שידע בודאי שדבר זה⁴⁷ גזול בידו.
24

45) כי חזקה, שכל מה שהוא מקבל את הגזלן, גזילה היא. למעלה בהלכה ב, דובר על האיסור ליהנות מן החפץ הגזול, וכאן על איסור הנאה מן הגזלן. (46) תולים שדבר זה משלו הוא, כדעת שמואל וכדעת רב יהודה, בבא-קמא קט. (47) שהוא מקבל מן הגזלן. ואין דין זה דומה לדין שבהלכות גניבה פרק ו הלכה א, שפסק שם רבינו, שאם הרוב גנוב אסור לקנות, כי יש הבל בין רוב הדבר עצמו שהוא קונה ובין רוב ממונו של הגזלן (מגיד-משנה).

25 ז. בני אדם שחזקתן גזלנין⁴⁸ וחזקת פל ממונן מן הגזלן⁴⁹, מפני שמלאכתן מלאכת גזלנין⁵⁰, פגון המוכסין⁵¹ והלסטים⁵² - אסור להנות מהן; שחזקת מלאכה זו שהוא גזול⁵³. ואין מצרפים דינרים מן התבא שלהן⁵⁴, שהכל בחזקת גזלה⁵⁵.
29

48) שידועים כגולנים. (49) בניגוד לדין שבהלכה

יאוש, כי יאוש בלבד אינו קונה, ועל-ידי השינוי מדקלים לגשר אינו קונה, כי זהו שינוי החוזר לברייתו, ראה למעלה פרק ב, הלכה י. (17) אם לא היו יאוש ושינוי רשות, וגם לא שינוי מעשה, והגזלן לא קנה, אסור ליהנות מן הדבר הגזול.

1 ד. מי שעבר¹⁸ ואכל הגזלה אחר יאוש - פטור מלשלם¹⁹. ואם אכל קדם יאוש, ורצו הפעלים לגבות מן האוכל - גובין, שעדין פרשותן היא²⁰; ואם רצו, גובין מן הגזלן²¹.

18) על הדין "אסור ליהנות בדבר הגזול, ואפילו לאחר יאוש", למעלה הלכה ב. (19) משנה בבא-קמא קיא: ולפי פירוש רב חסדא שם. הטעם שפטור מלשלם לנגזל, מביאה הגמרא שם קיב. "והשיב את הגזילה אשר גזל, מה תלמוד-לומר אשר גזל? יחזיר כעין שגזל. מכאן אמרו, הגזול ומאכיל את בניו פטורין מלשלם". פירוש הדברים: "יחזיר כעין שגזל" - אם הגזילה היא בעין יחזירנה, אבל אין גזילה קיימת - פטור. ואין להעמיד דין זה בגזלן עצמו, כי אין זה מתקבל על הדעת לפטור את הגזלן כשאכל את הגזילה, ופירשו חכמים שזה נאמר רק בבנים או באחרים שאכלו את הגזילה, שפטורים מלשלם לנגזל, אבל הגזלן עצמו נתחייב בתשלומין בשעה שגזל, ראה רש"י שם קיא: דיבור-המתחיל כעין שגזל, ו'תוספות' דיבור-המתחיל גזל. (20) בשעה שאכל, נמצאה הגזילה עדיין ברשות הבעלים, וכאילו גזל האוכל ישר מן הנגזל. טעם זה מביאה הגמרא שם. (21) שם, מימרא של רב חסדא: "רצה מזה גובה, רצה מזה גובה".

5 ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזלה לפניו אחר יאוש²² בין שלא האכילם אלא מכרה או אבדה²³:
6 אם הניח קרקע - חיבין לשלם²⁴, אבל מן המטלטלין²⁵ - אינן חיבין לשלם; שדמי הגזלה²⁶
9 חוב הן על הגזלן, ואין המטלטלין משתעבדין לבעל חוב²⁷.
10

22) אף-על-פי שפטורים מלשלם. (23) ולא היתה להם שום הנאה מן הגזילה. (24) מן הקרקע שהניח להם אביהם, כי בעודו בחיים נשתעבדה הקרקע שלו לנגזל לתשלום דמי הגזילה, שהאכילה לבנים או שמכרה, גמרא שם לפי דעת רבא. (25) שהניח להם אביהם. (26) במקרה שהגזילה אינה קיימת. (27) כי המלוה, בשעת ההלוואה, סמך על נכסי דלא נידי בלבד ולא על מטלטלין, שהלוה יכול להעלימם, ומשום כך אין המלוה יכול לגבות חובו ממטלטלין, שעברו לרשות הקונה או היורש, ומכיון שדין דמי הגזילה כדין חוב, אין גובים מן המטלטלין שבידי היורשים (ראה ברש"י שם יד: נימוק אחר לדין שאין גובים מן המטלטלין של יתומים).

11 ו. פכר תקנו הגאונים²⁸ לגבות בעל חוב מן המטלטלין²⁹ ואפלו במלוה על פה³⁰. לפיכך חיבין לשלם³¹ בין אכלו בין לא אכלו, בין נתיאשו בין לא נתיאשו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח.
14

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לגבות מכס שקבע. (68) אין שיעור המכס קבוע מראש לכל אדם בשוה, ובהתאם לסוג הסחורה ולכמותה. (69) שקבעו המלך. (70) מערך הסחורה או מהסחורה עצמה. (71) כגון סכום מסוים מכל יחידת משקל או מדה. (72) כי מוכס גוי לוקח יותר מן הקצבה שקצב המלך. (73) ואין אומרים שעצם המכס גזילה הוא. (74) כל חוק שחקקו המלך לכל תושבי המדינה - דין גמור הוא, דעת שמואל שם, וראה לקמן הלכה יד. (75) לא רק שאין המוכס בחזקת גזלן. (76) עבירה של גזל. (77) המשתמט מלשלם את המכס הקצוב הזה. דין זה שאסור להבריח מן המכס, נובע מדברי שמואל "דינא דמלכותא דינא" (שם).

19 יב. וכן מלך שמששים מס על בני העיר⁷⁸ או על כל
20 איש ואיש⁷⁹ דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה
21 ושדה⁸⁰ דבר קצוב; או שגזר, שכל מי שיעברו⁸¹ על
22 דבר זה - ילקחו כל נכסיו לבית המלך; או כל מי
23 שימצא בשדה בשעת הגרן⁸² - הוא יתן המס
24 שעליו, בין שהיה הוא בעל השדה בין שאינו בעל
25 השדה⁸³; וכל פיוצא מדברים אלו - אינו גזל,
26 וישראל שגבה אותן למלך - אינו בחזקת גזלן⁸⁴,
27 והרי הוא פשר⁸⁵. והוא⁸⁶, שלא יוספו⁸⁷ ולא ישנה⁸⁸
28 ולא יקח לעצמו פלוגם.

(78) סכום כולל לכל בני העיר, ולא מס אישי. (79) דהיינו מס גולגולת, בבא-קמא ק"ג: (80) דהיינו מס קרקע הנזכר בגמרא שם. (81) מכיון שקנס זה נושא אופי כללי, על כן יש לו תוקף חוקי, ואין רואים בהחרמת הנכסים משום גזילה. (82) בשעת אסיפת התבואה. (83) שלא להטריח את גובה המס לחפש אחרי בעל השדה. הדוגמא בגמרא (שם) מדברת על שותף בשדה, כי חוק המלך אז חייב רק את השותף ולא אדם זר שנמצא בשדה, ואפילו לא את האריס. אבל רבינו כאן מביא דוגמא של חוק המלך, המחייב גם את שאינו בעל השדה לשלם, בין שהוא שותף ובין שאינו שותף, בהתאם לדברי רבא (גירסת ה"ר"ף - רב) בגמרא שם, שמותר ליהודי הגובה את מס הקרקע למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו. (84) כי "דינא דמלכותא דינא". (85) כי מותר לו לעשות זאת, גמרא שם. (86) בתנאי. (87) על המס. (88) את מספר יחידות המשקל הטעונות מס, שלא ירשום למשל עשר טונות יכול השדה במקום שמונה.

29 יג. וכן מלך שפעס על אחד מעבדיו ושמשו מבני
30 המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזל⁸⁹, ומת
31 להנות בה⁹⁰, והלוקחה מן המלך - הרי היא שלו,
32 ואין הבעלים מוציאים אותה מידו⁹¹; שזה דין
33 המלכים כלם⁹², לקח כל ממון שמשיהם כשכופעסין
34 עליהם, והרי המלך הפקיע שעבודן⁹³, ונעשית חצר
35 זו או שדה זו כהפקר⁹⁴, וכל הקונה אותה מן המלך
36 - זכה בה. אבל מלך שלקח חצר או שדה של אחד
37 מבני המדינה שלא פדינו שחקק - הרי זה גזלן⁹⁵;
38 והלוקח ממנו - מוציאין הבעלים מידו⁹⁶.

הקודמת, שרוב ממונו גזול. (50) וכל ממונם בא ממלאכה זו. (51) הנוטלים מסחורות, בבא-קמא ק"ג. וראה לקמן הלכה יא. (52) שודד. (53) כי המכס שהמוכס נוטל, אינו לפי החוק, ראה לקמן הלכה יא. ומכיון שמלאכה אחרת אין לו, יוצא שכל ממונו גזילה הוא, ועל כן אסור ליהנות ממנו. (54) למוכסים יש תיבה מיוחדת, ששמים בה את המכס שנוטלים, אם יש בתיבה מעות קטנות המצטרפות לסך דינר, אין פורטים דינר שלם על אותן המעות. משנה בבא-קמא ק"ג. (55) כל המעות שבתביבה המיוחדת למכס - גזילה ממש הן, ועל כן אל יפרוט על מעות אלה, אף-על-פי שאינו נהנה הנאה ממשית, כי הרי הוא נותן תמורתו דינר, אין ראוי לעשות זאת, כי קצת הנאה יש בזה (ראה פירוש המשניות לרבינו). אבל לפרוט על מעות שיש למוכס בביתו מותר (משנה שם), שהכסף שבביתו אינו בחזקת גזילה. [קשה להתאים דין זה לדברי רבינו בהלכה ח וט. מהלכות אלו יש ללמוד, שכל ממונם של מוכסים - בחזקת גזילה הם].

1 י. נטלו מוכסים פסות⁵⁶ והחזירו לו אחרת⁵⁷, (נטלו
2 חמורו והחזירו לו חמור אחר) - הרי אלו שלו;
3 מפני שזו כמכירה היא⁵⁸, וחזקה שנתיאשו
4 הבעלים ממנה⁵⁹, ואינו יודע בוודאי שזו גזלה⁶⁰.
5 ואם היה ותיק⁶¹ ומחמיר על עצמו⁶² - מחזירן
6 לבעלים הראשונים⁶³.

(56) משנה בבא-קמא קיד. (57) מתוך רחמנות עליו. (58) שהרי נתנה לו תמורת כסותו. (59) טעם זה מובא במשנה שם. דינו של בעל הכסות שהחזירו לו כסות אחרת - כדין הלוקח מטלטלין מן הגזלן, שאם נתיאשו הבעלים "קנה לוקח עצמה של גזילה ואינו מחזירה", למעלה הלכה ו. (60) ועל כן אין לומר, שהגיעה לידו באיסור, וקנה אותה ביאוש ושינוי רשות. לו ידע בוודאי שזו גזילה, אסור היה לו לקחתה. (61) חסיד. (62) לאחר שנודע לו שזו גזילה, ואינו רוצה בממון אחרים, אף-על-פי שקנאה לפי דין המשנה. (63) ולא למוכס שקיבלה ממנו, גמרא שם.

7 יא. במה דברים אמורים⁶⁴ שהמוכס פלסטים? בזמן
8 שהמוכס עובד פוכבים⁶⁵, או מוכס העומד מאלי⁶⁶,
9 או מוכס העומד מחמת המלך⁶⁷ ואין לו קצבה⁶⁸,
10 אלא לוקח מה שירצה ומניח מה שירצה; אבל מוכס
11 שפסקו המלך⁶⁹, ואמר שיקח שלישי⁷⁰ או רביע או
12 דבר קצוב⁷¹, והעמיד מוכס ישראל⁷² לגבות חלק זה
13 למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף פלוג על
14 מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן⁷³, לפי שדין
15 המלך דין הוא⁷⁴. ולא עוד⁷⁵, אלא שהוא עובר⁷⁶
16 המברית ממוכס זה⁷⁷, מפני שהוא גזל מנת המלך,
17 בין שהיה המלך עובד פוכבים בין שהיה המלך
18 ישראל.

(64) למעלה הלכה ט. (65) ומלאכתו מלאכת גזלנים, מפני שהוא נוטל מכס יותר ממה שמגיע לו, בבא-קמא ק"ג. (66) ולא מונה על-ידי המלך. כל המכס שהוא גובה, אפילו הפחות ביותר, דינו כגזילה. גמרא שם. (67) שמניחה המלך

מכיון שגבאי המלך לא מכרו את הקרקע, וזה שנתן המס אכל את הפירות בתוקף החוק הכללי: "מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא" ולא קנה את הקרקע עצמה אלא הזכות לאכול פירותיה. (112) למעלה הלכה יא.

16 מזו. וכן מלך שגזר¹¹³, שפל מי שיתן מס הקצוב על
17 האיש¹¹⁴ ישמעבד בזה שלא נתן¹¹⁵, ובא ישראל ונתן
18 המס שעל ישראל זה העני - הרי זה עובד בו יותר
19 מדי¹¹⁶, שדין המלך דין; אבל אינו עובד בו
20 כעבד¹¹⁷.

(113) בבא-מציעא עג: (114) מס גולגולת. (115) יעביד אותו תמורת המס ששילם עבורו. (116) יותר ממה שהוא רגיל לעבוד (ראה הגהות הגר"א בגמרא שם). (117) כעבד כנעני, כי כל עבד עברי אסור להעבירו בדברים שהם מיוחדים לעבד, כגון שיוליך אחריו כליו לבית המרחץ, או יחלוץ לו מנעליו, שנאמר: לא תעבוד בו עבודת עבד. ראה הלכות עבדים פרק א, הלכה ז.

21 יו. מלך שפטר אילנות¹¹⁸ של בעלי בתים ועשה מהן
22 גשר - מתר לעבד עליו¹¹⁹. וכן אם הרס בתים
23 ועשאן דרך או חומה - מתר להנות בה. וכן פל
24 פיוצא בזה. שדין המלך דין¹²⁰.

(118) בבא-קמא קיג: (119) בניגוד לגזל דקלים ועשה מהן גשר, שאסור לעבור עליו, למעלה הלכה ג. (120) ואף-על-פי שלא כרתו אילנות מכל בעלי הבתים, אין לראות בזה גזירה מיוחדת על חלק מנתני המלך, מכיון שהמלך לא פרט בפירוש, לכרות אילנותיהם של אנשים מסויימים ואין שליחי המלך חייבים לטרוח ולאסוף אילנות בודדים מכל בעל-הבית ובעל-הבית, גמרא שם.

25 יח. במה דברים אמורים¹²¹? במלך שמתבעו יוצא¹²²
26 באותן הארצות¹²³; שהרי הספימו עליו בני אותה
27 הארץ, וסמכה דעתן¹²⁴ שהוא אדוניהם והם לו
28 עבדים. אבל אם אין מטבעו יוצא - הרי הוא פגזלן
29 בעל זרוע¹²⁵, וכמו חבורת לסטים המזינין¹²⁶ שאין
30 דיניהם דין, וכן מלך זה וכל עבדיו¹²⁷ גזלנין לכל
31 דבר.

(121) שדין המלך דין. (122) עובר לסוחר. (123) שעליהן הוא מולך. (124) בטחו בו. (125) המשתמש בכוח פסי. (126) הנוטלים בכוח הנשק. (127) כגון עושי רצונו הגובים והשטרים.

פרק נשעי

(1) נתבאר בו משפטי הדברים שיש בהם משום גזל, שהיה באפשר לומר שאין בהם משום גזל, ונמשך לזה מה שאסרו חכמים משום גזל.

32 א. קורות ואבנים² ועצים וכיוצא בהן ששטפם
33 הנקר: אם נתנאשו הבעלים³ מהן - הרי אלו
34 מתירין⁴, והן של מצילן; ואם אינו יודע⁵ אם נתנאשו
35 אם לא נתנאשו - תיב להחזיר; ואין צריך לומר⁶
36 אם הני הבעלים מרדפין אחריהם⁷.

(89) אף-על-פי שלקח את השדה מאיש אחד בלבד כתוצאה מכעס, ומנתנינים אחרים שכעס עליהם לא לקח, אין לראות במעשה זה שרירות לב, כי כן משפטי המלכים, ורשאי הוא לוותר כרצונו. (90) בקרקע גזולה אסור לשום איש ליהנות, כי קרקע אינה נגולת וברשות בעליה היא עומדת, ראה למעלה הלכה ג. (91) בניגוד לקונה קרקע מן הגזולן, שאפילו נתיאשו הבעלים, הרי זו חזרת נגזול בלא דמים, ראה לקמן פרק ח הלכה יד. (92) ועל כן יש להחרימה זו תוקף חוקי. (93) הוציא את השדה או את החצר מידי הבעלים. (94) כנכסים ללא בעלים. (95) מכיון שעשה מעשהו שלא לפי החוק. (96) כי קרקע אינה נגולת, וחזרת לבעלים, אפילו מכרה הגזולן ונתיאשו הבעלים.

1 יד. פללו של דבר⁹⁷: כל דין שיהקק אותו המלך
2 לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו⁹⁸ - אינו גזל;
3 וכל שיקח מאיש זה בלבד שלא פדת⁹⁹ הידועה
4 לכל, אלא חמס את זה - הרי זה גזל. לפיכך, גבאי
5 המלך ושוטרי¹⁰⁰ שמוכרים השדות במס הקצוב על
6 השדות¹⁰¹ - ממפרן ממפר¹⁰²; אבל מס שעל כל
7 איש ואיש¹⁰³ אינו גובה אלא מן האדם עצמו¹⁰⁴,
8 ואם מכרו השדה במס שעל הראש - הרי זה אינו
9 ממפר¹⁰⁵, אלא אם כן היה דין המלך כך¹⁰⁶.

(97) זהו סיכום של שלוש ההלכות הקודמות. (98) אבל חוקים שיש בהם הפליה בין נתני המלך, כגון שהטיל מסים מיוחדים על קבוצה מסוימת, עדה מסוימת או אומה מסוימת, וכן אם גזר עליהן גזירות מיוחדות, אין לחוקים אלה ולגזירות אלו תוקף חוקי. דין זה מוגדר בספרות הפוסקים במשפט קצר: "גזולנות דמלכותא - לא דינא". (99) שלא כחוק. (100) המגנים בכוח על גובי המלך. (101) מפני שבעל השדה לא שילם את מס הקרקע, בבא-בתרא נה. (102) כי זהו חוק המלך למכור את השדות שבעליהם לא שילמו את המס (גמרא שם). (103) מס הגולגולת. (104) שתופסים אותו ומכריחים אותו לשלם, ואין נכסיו משועבדים למס זה. (105) כי המכירה אינה לפי החוק. (106) רשאי הוא לחוקק חוק חדש כזה. [הרמב"ן וגדולי הפוסקים האחרים חולקים בזה על רבינו, ואומרים שאין תוקף לחוק מנוגד לחוקי המלכים המקובלים].

10 מזו. מלך שהיו דיניו, שפל שלא יתן המס שעל
11 השדה - תהיה השדה לנותן המס¹⁰⁷, וברח בעל
12 השדה מפני המס, ובא זה ונתן מס שעליה למלך¹⁰⁸
13 ואכל פרותיה - אין זה גזל¹⁰⁹, אלא אוכל פרות¹¹⁰
14 ונותן המס עד שיתזרו הבעלים¹¹¹; שדין המלך דין
15 הוא, כמו שאמרנו¹¹².

(107) כל מי שישלם את המס, זכאי לאכול את פירות השדה. (108) בלי שמכרו לו גבאי המלך את השדה. (109) "ארעא לטסקא (מס הקרקע) משעבדא, ומלכא אמר: מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא", בבא-מציעא עג: (110) לא רק מה שכבר אכל אינו גזל, אלא אנו מתירים לו מלכתחילה לאכול. (111) וישלמו את המס והקרקע תחזור לרשותם,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה קמג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולהבא לא יפסידו יותר, מכיון שכבר יבשו, והבעלים רוצים בקיומם. (23) של ערוגת הפשתן ולא בתוך הפשתן. (24) מפני שאינם מפסידים.

ה. כָּכָר בְּאֶרְנוֹ בְּנִזְקֵי מְמוֹן²⁵, שֶׁהַמוֹצֵיא תִבְנוּ²⁶ וְקָשׁוּ²⁷ לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים²⁸ - אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גְּזֵל²⁹. אֲבָל הַמוֹצֵיא הַגְּלָל³⁰ לְרֵשׁוֹת הָרִבִּים, בֵּין בְּשַׁעַת הוֹצֵאת זְבָלִים³¹ בֵּין שְׁלֵא בְּשַׁעַת הוֹצֵאת זְבָלִים - חֲבִיבֵין עֲלֵיהֶם³² מְשׁוּם גְּזֵל³³.

(25) פרק יג, הלכה יד. (26) זה שנשאר אחר הדישה. (27) מה שנשאר בקרקע אחר הקצירה. (28) כדי שידושו ויעשו לו זבל. (29) מותר לכל אדם לקחתם לעצמו, משום שאסור לאדם להוציא תבנו וקשו לרשות הרבים. מכיון שבני אדם מתחלקים בהם וניזוקים, ואם הוציא קנסוהו חכמים שיהיו כהפקר, וכל הקודם בהם זכה. (30) צואת הבקר, "כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם ורגלי בהמה", שם הלכה טו. (31) שמותר לו להוציא את הגלל. (32) אם בא אחר ונטל את הגללים. (33) כיון שאין בו שבח אם נדוש לא קנסו בו, בניגוד לתבנו וקשו שמשביחים ונעשים זבל ו"קנסו גופן משום שבחן".

ו. מִי שֶׁנִּתְחַלְפוּ לוֹ³⁴ פְּלִיטָיו³⁵ בְּכָלִים אַחֲרֵים בְּבֵית הָאָבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה³⁶ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שְׂכִיבֹא הֵלָה³⁷ וְיִחְזִיר³⁸ וְיִטַּל אֶת שְׁלוֹ. נִתְחַלְפוּ לוֹ בְּבֵית הָאֶמֶן³⁹: אִם אֶשְׁתּוֹ וּבְנֵיו שְׁלֵא אֶמֶן⁴⁰ נִתְנוּ לוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הָאֶמֶן וְאָמַר לוֹ: טַל פְּלִיטָה⁴¹ - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שְׂכִיבֹא הֵלָה וְיִחְזִיר וְיִטַּל אֶת שְׁלוֹ. אָמַר לוֹ הָאֶמֶן: טַל פְּלִי זֶה - הָרִי זֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שְׂכִיבֹא הֵלָה וְיִחְזִיר וְיִטַּל אֶת שְׁלוֹ; שְׁמָא פְּלִיטָיו שְׁלֵא אֶמֶן הוּא⁴², אוֹ בַעַל הַפְּלִי צִוָּה אֶת הָאֶמֶן לְמַכְרוֹ לֹא⁴³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(34) בבא בתרא מו. (35) בגדיו. (36) שמרובים שם האנשים, ומחליפים בטעות את הבגדים. (37) זה שהחליף. (38) את הבגד שנטל בטעות. (39) מסר לו בגד לתיקון וקיבל אחר במקומו. (40) יתכן שבטעות נתנו, ועל כן אסור להשתמש. (41) ומכיון שהכלי איננו שלו, משמע שטעה האומן, על כן אל ישתמש. (42) והוא מוסרם לו מדעת עד שיקבל בחזרה את כליו שמסר בטעות לאחר. (43) ובטעות מכר את של זה, ועל כן הוא מוסר לו בידועים את הכלי עד שיקבל חזרה את הכלי שמכר בטעות.

ז. דְּבָרִים הִרְבֵּה⁴⁴ אָסְרוּ חֲכָמִים מְשׁוּם גְּזֵל⁴⁵, וְהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁶. פְּגוּן⁴⁷ מִפְּרִיחֵי יוֹנִים וְהַמְשַׁחֲקִים בְּקִבְיָא⁴⁸. מִפְּרִיחֵי יוֹנִים פִּיצֵד? לֹא נִפְרִיחַ אָדָם בְּתוֹךְ הַיִּשׁוּב⁴⁹, שֶׁהָרִי לֹזֶקֶת מְמוֹן אַחֲרֵים שְׁלֵא פְּדִין, מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁלַּח זָכָר וְיִבִּיא נִקְבָה מְשׁוּבָה אַחֵר אוֹ נִקְבָה וְתִבִּיא זָכָר⁵⁰. וְלֹא יוֹנִים בְּלִבָּד, אֲלֵא כָּל הָעוֹשֶׂה פְּזָה בְּשֶׁאֵר עוֹפוֹת אוֹ חֲפָה וּבְהִמָּה⁵¹ - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם.

(2) בבא מציעא כב. ותוספתא כתובות פרק ח. (3) אם ידוע שהבעלים כבר נתייאשו. זוהי הגירסא בתוספתא שם: "אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו", ולא כגירסת רש"י בגמרא שם "מפני שנתייאשו הבעלים". (4) ואין בהם משום איסור גזל. (5) כגון שהיו הבעלים במקום אחר, וידעו אמנם ששטף נהר את הקורות, אבל המציל אינו יודע אם התייאשו. ראה תוספתא שם. (6) שחייב להחזיר. (7) כדי להצילם. זה מוכיח שלא נתייאשו. דוגמא זו מובאת בתוספתא שם.

ב. לְפִיכָף, הַמְצִיל מִן הַנְּהָר⁸ וּמִזוּטוֹ שְׁלֵא יִסֵּם⁹ וּמִשְׁלוֹלֵיתוֹ שְׁלֵא נְהָר¹⁰ וּמִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹¹ וּמִן הַדְּלָקָה וּמִן הָאָרִי וּמִן הַדֵּב וּמִן הַגָּמֵר וּמִן הַפְּרִדָּס¹²: אִם יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ הַבְּעָלִים¹³ - הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ, וְאִם לֹא יָדַע - יִחְזִיר¹⁴.

(8) משנה בבא קמא קיד. (9) מקרקעית הים במקומות הנשטפים על-ידי מי הים כשהם עולים, בבא מציעא כד. (10) כשהנהרות גואים ע"י גשמים מרובים, הם עוברים על גדותיהם ושוללים כל מה שמוצאים בדרךם, שם. (11) מקביל למציל מן הגייס. (12) בבא מציעא כד. (13) כגון ששמע מפייהם, או שאין כל אפשרות להציל, ובוודאי נתייאשו הבעלים (שם, וראה מגיד-משנה). (14) כגון שיש אפשרות להציל, ואפילו על-ידי הדחק. יחזיר, כי יתכן שהבעלים לא נתייאשו ומקווים להציל כשם שזה הציל.

ג. הַמְצִיל מִיַּד לְסֻטִים¹⁵ יִשְׂרָאֵל - הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁסֶתֶם הַדְּבָר¹⁶ שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ הַבְּעָלִים; וְאִם יָדַע שְׁלֵא נִתְיַאֲשׁוּ - חֲבִיב לְהַחְזִיר. אֲבָל הַמְצִיל מִיַּד לְסֻטִים עוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ מוֹכֵס עוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁷ - חֲבִיב לְהַחְזִיר, שֶׁסֶתֶם הַדְּבָר שְׁלֵא נִתְיַאֲשׁוּ הַבְּעָלִים; וְאִם יָדַע בְּוַדַּאי שֶׁנִּתְיַאֲשׁוּ - הָרִי אֵלּוֹ שְׁלוֹ. וּמִפְּנֵי מָה סֶתֶם לְסֻטִים יִשְׂרָאֵל נִתְיַאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְסֶתֶם הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים לֹא נִתְיַאֲשׁוּ? מִפְּנֵי שֶׁהַבְּעָלִים יוֹדְעִים, שֶׁהַעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים מִחְזִירִין מִיַּד הַגְּזֵלָן אֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם עֲדִים שְׁגוּל, אֲלֵא בְּרֵאיוֹת רְעוּעוֹת¹⁸ וּבְאִמָּד הַדַּעַת¹⁹.

(15) בבא קמא קיד. (16) אם לא ידוע אם נתייאשו או לא. (17) דינו כליסטים, ראה למעלה פרק ה, הלכה יא. (18) בניגוד לדיני ישראל שאין מוציאים ממון אלא בעדות וראיות ברורות, טעם זה מובא בגמרא שם. (19) בהשערה.

ד. שְׁחֵלְמִים²⁰ הַצּוֹמְחִים בְּתוֹךְ הַפְּשֵׁתָן, הַמְלַקְטֵן בְּשֵׁהָן לַחִין - אֵין בּוֹ מְשׁוּם גְּזֵל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִפְּסִידִין הַפְּשֵׁתָן²¹ שְׁלֵא בַעַל הַשְּׂדֵה. וְאִם יָבִישׁוּ - אִסוּרִין מְשׁוּם גְּזֵל, שֶׁכָּכָר הַפְּסִידוֹ מִהַ שְׁהַפְּסִידוֹ²². וְאִם הָיוּ עַל הַגְּבוּל²³ - אִסוּרִין אֶפְלוּ בְּשֵׁהָן לַחִין²⁴.

(20) מין ירק שטעמו חריף, הגדל בין הפשתן, בבא מציעא קז. (21) שדמיו מרובים מדמי השחלים. (22) ומכאן

קמד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נזיקין - הלכות גזילה ואבידה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) ועל אלה מדובר, החל מהלכה זו עד סוף הפרק.
45) אף-על-פי שאינם לוקחים את הממון בחזקה, ואינם גזל ממש, ראה למעלה פרק א, הלכה ג. (46) מדרבנן, בניגוד ללוקח בחזקה שהוא גזלן מדאורייתא. (47) משנה, סנהדרין כד: (48) ראה לקמן הלכה י. (49) שסתם יונים יש להן בעלים. (50) בגמרא שם כה. ישנם שני פירושים: (א) מירוץ יונים, וזה שיונתו מגיעה ראשונה למטרה - מקבל סכום כסף מחברו, (ב) זה שרבינו מביאו בהלכה זו. הפירוש השני נראה לרבינו יותר, מכיון שלפי הפירוש הראשון הרי זה נכלל בדין משחק בקוביא, אף-על-פי שבעל פירוש זה קובע הבדל בין מפריחי יונים ובין משחק בקוביא, נתקבל על דעת רבינו הפירוש השני. וראה מאיר לסנהדרין עמוד 86. (51) ברייתא שם כה:

17 י. הַמְשַׁחֲקִין בְּקַבֵּיא⁷⁴ פִּיצֵד? אֵלוּ שְׁמִשְׁחָקִים בְּעֵצִים
18 אוּ בְצִרְרוֹת⁷⁵ אוּ בְעֵצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא בִּהֵן⁷⁶, וְעוֹשִׂים
19 תְּנָאֵי בִינֵיהֶם, שְׁפָל הַנוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּאוֹתוֹ שְׂחֹק
20 יִקַּח מִמֶּנּוּ כֶּף וְכָף - הֲרִי זֶה גְזֵל מִדְּבַרְיָהֶם⁷⁷. אָף עַל
21 פִּי שֶׁבְרִצּוֹן הַבְּעָלִים לִקְחָם⁷⁸, הוֹאִיל וְלִקְחָם מִמוֹן חֲבֵרוֹ
22 בְּחָנָם⁷⁹ דִּרְף שְׂחֹק וְהִתְלוֹם⁸⁰ - הֲרִי זֶה גְזֵל. וְכֵן
23 הַמְשַׁחֲקִים בְּבִהְמָה אוּ בְחֵיה אוּ בְעוֹפוֹת⁸¹, וְעוֹשִׂים
24 תְּנָאֵי, שְׁפָל שְׁתַּנְּצַח בְּהִמְתּוֹת⁸² אוּ תְרוּץ יוֹתֵר יִקַּח
25 מִחֲבֵרוֹ כֶּף וְכָף. וְכֵל פִּיּוֹצֵא בְּדַבְרִים אֵלוּ. הַכֵּל
26 אֶסְרוּר⁸³, וְגֵזֵל מִדְּבַרְיָהֶם הוּא.

74) למעלה הלכה ז, וסנהדרין כה: (75) אבנים קטנות.
76) "קליפי אגוזים", גמרא שם. (77) כדעת חכמים במשנה, לפי פירושו של רמי בר חמא, שם כד: (78) וסתם גזול זה הלוקח ממונו של אדם בחזקה, ראה למעלה פרק א, הלכה ג. (79) בלי שנתן לו מה שהוא תמורתו, כנהוג במקח וממכר. (80) ולא מתנה בלב שלם ומתוך גמירות הדעת. (81) תוספתא סנהדרין פרק ה הלכה ב, ובבבלי שם כה: (82) במאבק נגד בהמת חברו. (83) בין אם נשוא המשחק הוא קוביות, ובין שהוא בעל חי, בין שזו התחרות בכוח או בריצה, ובין שזו התחרות בזריזות או גורל.

27 יא. וְהַמְשַׁחֲקִין בְּקַבֵּיא עִם הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים - אֵין בּוֹ
28 אֶסּוּר גְזֵל⁸⁴, אָבֵל יֵשׁ בּוֹ אֶסּוּר עוֹסֵק בְּדַבְרִים
29 בְּטָלִים; שְׂאֵין רְאוּי לְאָדָם שְׁיַעֲסֵק כָּל יָמָיו אֶלָּא
30 בְּדַבְרֵי חֻקָּה וּבִישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם⁸⁵.

84) מכיון שלוקח ממונו ברצון הגוי, וחכמים אסרו רק בממון של ישראל. (85) במלאכה ובעבודת האדמה. איסור זה קיים גם במשחק בקוביא בלי ממונו.

31 יב. מְצוּדוֹת חֵיה וְעוֹפוֹת⁸⁶ וְדָגִים שֶׁנִּפְּלוּ מִיַּד הַחֵיה
32 לְתוֹף הַמְצוּדָה, וּבָא אַחַר וּנְטָלָן - הֲרִי זֶה גְזֵל
33 מִדְּבַרְיָהֶם⁸⁷, מִפְּנֵי שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיעוּ לְיַד הַזּוֹכֶה⁸⁸
34 בְּהֵן.

86) משנה, גיטין נט: (87) מתקנת חכמים מפני דרכי שלום, שלא יבוא לידי ריב. (88) ועל כן עדיין לא זכה, ואין זה גזל מדאורייתא. הגמרא מפרשת (שם) שמדובר במצודות בלי תוך, ועל כן לא זכו הבעלים עד שיגיעו החיות לידו ממש. אבל כשיש להן תוך, קנו הבעלים, כי כליו של אדם קונים לו בכל מקום.

35 יג. נִהַר הַמוֹשֵׁף⁸⁹ וּמַעֲנֵנוֹת הַנוֹבְעִין - הֲרִי הֵן שֶׁל כָּל
36 אָדָם⁹⁰. עֲנֵי הַמְנַקֵּף בְּרֹאשׁ הַיַּיִת⁹¹ זֵיתִים שֶׁל
37 שְׂכֻחָה⁹², וּבָא אַחַר וּנְטָלָן מֵעַל הָאֶרֶץ - הֲרִי זֶה
38 גְזֵל מִדְּבַרְיָהֶם⁹³. וְאִם הָיָה הָעֵנִי מְקַבֵּץ בְּיָדוֹ⁹⁴ בְּרֹאשׁ
39 הַיַּיִת וּמְשַׁלֵּף לְאֶרֶץ - הֲרִי זֶה גְזֵל גְּמוּר⁹⁵; שֶׁהֲרִי
40 הִגִּיעוּ לְיַד הַזּוֹכֶה בְּהֵן.

1 ח. וְכֵן אֶסְרוּ חֻכְמִים⁵² לְצוּר יוֹנִים⁵³ בְּתוֹף הַיֵּשׁוּב,
2 מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל אַחֲרִים⁵⁴. וְאֵין פּוֹרְשִׁין נְשִׁבִין⁵⁵
3 לְיוֹנִים, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִן הַיֵּשׁוּב אֶרְבַּעַה
4 מִילִין⁵⁶. וְאִם הָיָה יֵשׁוּב כְּרָמִים⁵⁷ - אֶפְלוּ מֵאָה מִיל
5 לֹא יִפְרֹשׁ, שֶׁהַיּוֹנִים שֶׁל בְּעָלֵי כְּרָמִים הֵם⁵⁸. וְכֵן לֹא
6 יִפְרֹשׁ בְּתוֹף הַשׁוֹבְכִין, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁלוֹם⁵⁹ אוּ שֶׁל
7 עוֹבֵד כּוֹכְבִים⁶⁰ אוּ שֶׁל הַפְּקָרִים⁶¹, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק
8 מִן הַיֵּשׁוּב מֵאָה מִיל, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹנִים⁶² בְּאוֹת לְיֵשׁוּב
9 הַשׁוֹבְכִין⁶³.

52) משנה בבא-קמא עט: (53) על-ידי העמדת מלכודות.
54) ולא של הפקר. (55) מלכודות לצוד צפרים.
56) שמונת אלפים אמה. במרחק פחות מארבעה מילין אסור, כי מגיעות לשם יוני השוכים. (57) דברי רב יוסף, שם פג. (58) והן הולכות מכרם לכרם למרחק גדול. (59) ואין לחשוש ליוני שוכים שלא ילכדו ברשתות, שהרי שלו הן. (60) ואף-על-פי שגזל עכו"ם אסור - אין חוששים ליונים שבשוכיהם, מכיון שמן התורה הן הפקר, ובישראל גזרו חכמים מפני דרכי שלום, אבל לא בשל עכו"ם. (61) כל הדוגמאות הללו בגמרא שם. (62) של היישוב. (63) ודרך השוכים הן מגיעות למרחק גדול.

10 ז. מִרְחִיקִין⁶⁴ אֶת הַשׁוֹבֵף⁶⁵ מִן הָעִיר⁶⁶ חֻמְשִׁים
11 אֲמָה⁶⁷. וְלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוֹבֵף בְּתוֹף שְׂדֵהוּ⁶⁸ אֶלָּא
12 אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֻמְשִׁים אֲמָה לְכָל רוּחַ⁶⁹, כִּי שֶׁלֹּא
13 יִמְשְׁכוּ הַגּוֹזְלוֹת וְיִפְסִידוּ בְּשׂוֹדוֹת וְיִאֲכְלוּ מִשָּׁל
14 אַחֲרִים. וְאִם לְקַחוֹ⁷⁰ מֵאֲחֵר, אֶפְלוּ הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין
15 תְּחִלַּת שְׂדֵה חֲבֵרוֹ בֵּית רַבַּע בְּלֶבֶד⁷¹ - הֲרִי הוּא
16 בְּחֻזְקָתוֹ⁷², וְאֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִרְחִיק⁷³.

64) משנה בבא-בתרא כג. (65) מגדל יונים. (66) כדי שלא יאכלו זרעוני גינות העיר. (67) אף-על-פי שהיונים מרחיקות לעוף עד ארבעה מילין (ראה הלכה ח), מסתפקים כאן במרחק חמישים אמה, כי כריסיהן מתמלאות בגרעינים שמוצאות תוך חמישים אמה, ולא יאכלו בגינות העיר המרוחקות מהן חמישים אמה ויותר, גמרא שם. (68) אפילו במרחק רב מן העיר. (69) אם חמישים אמה מן השוכך לכל רוח הן עדיין בשטח שדהו. (70) את השדה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון א' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יצא ענף אחר במקומו, הרי זה נזק שלא ניתן לתיקון.

10 **זו. נִאֲמַנְתָּ אִשָּׁה או קָטָן**¹⁰⁷ **לומר: מִפֶּאֱן יֵצֵא נְחִיל**
11 **זֶה**¹⁰⁸. **וְהוּא**¹⁰⁹, **שִׁיְהִי מְשִׁיחִין לְפִי תִמְנִין**¹¹⁰, **וְיִהְיֶה**
12 **הַבְּעָלִים מְרֻדְפִין**¹¹¹ **אַחַר הַנְּחִיל וְשׂוֹאֲלִים הֵיכָן**
13 **חֻגְהָ. וְאִף עַל פִּי שְׂאִין אִשָּׁה או קָטָן פְּגִי עֲדוּת,**
14 **הוֹאִיל וְקָנְן דְּבוֹרִים מְדַבְּרֵיהֶם**¹¹², **הָאֲמִינוּ אוֹתָם**
15 **.**¹¹³

107) משנה, שם קיד. (108) וזה שלרשותו נכנס הנחיל, חייב להחזירו לבעליו. (109) בתנאי. (110) ושמענו אותם - מבלי שנשאלו - אומרים: מכאן יצא נחיל זה, אבל אם התובע את הנחיל מביא אותם כעדים, ובעל המקום שבו נמצא הנחיל מכחישם - אינם נאמנים. (111) שרגלים לדבר שהנחיל שלו, שם קיד: (112) ואפילו אם יטול נחיל שאינו שלו, אין בזה משום גזל דאורייתא. (113) אבל אם זה היה גזל ממש, לא היו נאמנים, אפילו כשהם משיחים לפי תומם.

16 **זו. כָּל מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ גִּזְלֵי שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - אֵינוֹ יוֹצֵא**
17 **מִיָּדוֹ בְּדִינֵין**¹¹⁴. **וְכֵן אִם כָּפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע**¹¹⁵ - **אֵינוֹ**
18 **מוֹסִיף חֲמִשׁ כְּמוֹ שְׂמוֹסִיף עַל הַגִּזְלֵי הַגְּמוּר**¹¹⁶.

114) זה נקרא גזל משום שאסרו החכמים לקחתו, אבל אם עבר ולקח ושכנגדו תובעו בדין, אין כוח ביד הדיינים להוציאו מידו, כי אין לבעלים קנין בהם מן התורה, גיטין סא. (115) לשקר. (116) ויקרא ה, כד. ואפילו אם רוצה לצאת ידי שמים - אינו מוסיף חומש.

(89) עירובין מו. (90) ולא של האדם שהנהר עובר בתוך רשותו, ולפיכך אין בהם משום גזל. (91) העני עומד בראש הזית וחובט את הזיתים, והם נופלים למטה על הארץ, משנה גיטין נט: (92) ששכחום הבעלים, ושייכים לעניים. (93) מפני דרכי שלום, ולא מן התורה. כי עדיין לא הגיעו הזיתים ליד המנקה, ולא זכה בהם. (94) שם סא. (95) והמנקה יכול להוציאו מידו בדיינים.

1 **י. הַדְּבוֹרִים**⁹⁶ **אֵינָן בְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם**⁹⁷ **כְּמוֹ**
2 **תְּרַנְגוּלִים וְאַנְזִים, וְאִף עַל פִּי כֵן יֵשׁ בְּהֵן קָנְנָן**
3 **מְדַבְּרֵיהֶם**⁹⁸. **וְהַגִּזְלֵי נְחִיל דְּבוֹרִים**⁹⁹, **או שְׂמֻנְעוֹ**
4 **מִבְּעָלֵיו**¹⁰⁰ **אִם בְּאִי**¹⁰¹ **לְרִשְׁתּוֹ - הֲרִי זֶה גִּזְלֵי**
5 **מְדַבְּרֵיהֶם. לְפִיכֵךְ**¹⁰², **מִי שִׁיָּצֵא נְחִיל שֶׁל דְּבוֹרִים**
6 **מִרִשְׁתּוֹ וְשָׁכַן בְּרִשְׁתּוֹ חֲבֵרוֹ - יֵשׁ לְבַעַל הַנְּחִיל**¹⁰³
7 **לְהֵלֵךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרָיו**¹⁰⁴ **עַד שִׁיטֹּל אֶת נְחִילוֹ. וְאִם**
8 **הִזִּיק - מְשַׁלֵּם מָה שֶׁהִזִּיק. אֲבָל לֹא יִקַּץ אֶת שׂוֹכְהֵם**¹⁰⁵
9 **עַל מְנַת לְתֵן דָּמִים**¹⁰⁶.

(96) בבא-קמא קיד. (97) והפקר הן. (98) מפני דרכי שלום, שם קיד: אמרו "קנין דרבנן הוא". (99) קבוצת דבורים עם האם (המלכה). (100) מלקחתה. (101) הנחיל. (102) משנה, שם קיד. (103) רשות. (104) אף-על-פי שיוודע שיויק את התבואה או את הנטיעות. (105) ענף. (106) נתיישבו הדבורים על ענף חבירו, וירא ליטלן אחת אחת שלא תברחנה, לא יקוץ את הענף כדי להוליכין כולן ביחד, ואפילו על-מנת ליתן דמים, מכיון שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - א' ז' אלול ה'תשע"ה

27 **מֵאֲבִיו, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מִן הָאֲרוּסִין, אִם מֵת**
28 **כָּלֹא זָרַע; שְׂנֵאָמַר: וְכֵן אֵין לוֹ, יְבָמָה יָבֵא עֲלֶיהָ.**
29 **וּמִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ צָרִיף לְקַדֵּשׁ יְבָמָתוֹ, שְׂזוֹ אִשְׁתּוֹ הִיא**
30 **שֶׁהִקְנֶה אוֹתָהּ לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, אֲלֵא יָבֹא עֲלֶיהָ**
31 **וְכַתְּבָתָה עַל נִכְסֵי בַעֲלָה שְׂמָת.**

32 **ב. לֹא רָצָה לְיָבֵם או שְׂלֵא רָצָתָה הִיא - הֲרִי זֶה**
33 **חֻלְצֵן לָהּ, וְאַחַר כֵּךְ תִּהְיֶה מְתַרֵת לְהַנְשֵׂא לְאַחֵר.**
34 **וּמִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְחַלֵּץ אִם לֹא רָצָה לְיָבֵם,**
35 **שְׂנֵאָמַר: וְחֻלְצָה נַעֲלֹ וְגו'. וּמִצְוֹת יְבוּם קוֹדֶמֶת**
36 **לְמִצְוֹת חֻלְצָה.**

37 **ג. זֶה שְׂנֵאָמַר בְּתוֹרָה יְבָן אֵין לוֹ' - אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד**
38 **הֵבֵת, או זָרַע הֵבֵן או זָרַע הֵבֵת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ זָרַע**
39 **מִכָּל מְקוֹם, וּבֵין מֵאִשָּׁה זוֹ בֵּין מֵאִחֶרֶת - הֲרִי זֶה**
40 **פוֹטֵר אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַחֻלְצָה וּמִן הַיְבוּם. אֲפִלּוּ הִיא**

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ה

הלכות יבום וחליצה

19 **יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּמִצְוָה**
20 **אֶחָת לֹא תַעֲשֵׂה, וְזֶהוּ פְּרָטֵן: (א) לְיָבֵם. (ב) לְחַלֵּץ.**
21 **(ג) שְׂלֵא תִנְשֵׂא יְבָמָה לְאִישׁ זָר עַד שֶׁתִּסֵּר רִשְׁתּוֹ**
22 **הַיָּבֵם מֵעֲלֶיהָ. וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא רְאוּיָה לְיְבוּם נִקְרָאת**
23 **זְקוּקָה לְיְבוּם, וּרִשְׁתּוֹ הַיָּבֵם נִקְרָאת זְקָה.**
24 **וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:**

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

1) כלל בו רבינו מצוות יבום ושהיא קודמת למצוות חליצה, איזה זרע פוטר ואיזה אח זוקק, יש לאח המת כמה נשים, מתו לו כמה אחים ונפלו נשותיהם לפניו, כנס יבמתו וגרשה מותר להחזירה, יבומו של קטן ושל קטנה וחליצתם, חדשי הבחנה, יבומה וחליצתה של מעוברת.

2) **א. מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שְׂיָבֵם אָדָם אִשְׁתּוֹ אַחִיו**

43 חליצתה של אחת מהן פוטרת את השאר. ואינו
44 מיבם לשמים, שנאמר: אשר לא יבנה את בית אחיו
45 - בית אחד הוא בונה, ואינו בונה שני בתים. וכן
46 אם היו לו אחים רבים - אחד מהן חולץ או מיבם
47 לאחת מן היבמות, ויתרו שאר הצרות.

48 י. היו ביבמות אלו כשרות לפנהה ופסולות. אם
49 היה מיבם - מיבם לאי זו שירצה, ואם היה חולץ
50 - יחלץ לפסולה, כדי שלא יפסל את הפשרה לפנהה
51 בחליצה.

52 יא. מתו לו אחין רבים ונפלו נשותיהן לפניו. אם
53 אפשר לו ליבם את כלן - מיבם, ואם לאו - חולץ
54 כלן, או חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי
55 שירצה, אחת מקל בית ובית.

56 יב. הכונס את יבמתו - נאסרו צרותיה עליו ועל
57 שאר האחין. ואם בא הוא או אחד מהאחין על
58 צרתה - הרי זה עובר בעשה, שנאמר: יבמה יבא
59 עליה - ולא עליה ועל צרתה; ולא הבא מקלל
60 עשה - עשה. וכן החולץ ליבמתו - נאסרה החלוצה
61 היא וכל צרותיה על החולץ ועל שאר אחין. וכלן
62 אסורות עליהן מדברי סופרים פשניות; שמאחר
63 שמת אחיו בלא ולד, נסתלק אסור ערוה מעל כל
64 נשיו. לפיכך תופסין בהן הקדושין פשניות.

65 יג. החולץ ליבמתו - פשם שהיא אסורה עליו, כף
66 קרובותיה אסורות עליו, כגון אמה ובתה. וכן היא
67 אסורה לבנו ולאחיו. ואפלו שניות שלה אסורות,
68 כגון בת בת בתה. וכן היא אסורה לכן בן בנו. כללו
69 של דבר: הרי היא כאשתו שגרשה. וכן אם מתה
70 יבמתו ועדין היא זקוקה לו - אסור בקרובותיה,
71 כאלו היתה אשתו ומתה תחתיו. וכל האסורין האלו
72 מדבריהן. ומתו אדם לשא אחות צרת חלוצתו
73 ושאר קרובותיה.

74 יד. אסור ליבם לשא קרובת זקוקתו, כגון אמה או
75 בתה, עד שייבם אחד מאחיו לה או יחלץ לה,
76 ותסור זקתו מעליה, וישא אמה או בתה או שאר
77 קרובותיה. אף על פי שהן כלן אסורות על אחיו
78 שחלץ או יבם, כמו שבארנו.

79 מז. הפונס את יבמתו וגרשה, אם רצה להחזיר -
80 יחזיר; מפני שהיא אשתו לכל דבר, ולא נשאר
81 עליה שם אסור מפני אחיו כלל, לא מדברי תורה
82 ולא מדברי סופרים.

83 מז. פבר בארנו בהלכות אישות, שבן תשע שנים

1 לו זרע ממזר או עובד פוככים ומזלות - הרי זה פוטר
2 את אשתו מן החליצה ומן היבום.

3 ד. אבל בנו מן השפחה ומן הכותית אינו פוטר את
4 אשתו; שזרע הבא מן השפחה - עבדים, והבא מן
5 הכותית - כותי, וכאלו אינם. הרי הוא אומר
6 בשפחה: האשה וילדיה תהיה לאדניה - מלמד
7 שולדה פמותה. ובכותית הוא אומר: כי יסיר את
8 בנך מאחרי - מסיר אותו מלחשב בקהל. ואף על
9 פי שנשתחרר בנו מן השפחה או נתגיר בנו מן
10 הכותית - הרי הן כשאר הגרים והמשחררין, ואינם
11 פוטרין את אשתו. הרי שהיה לו בן מן השפחה
12 שלו ושחררו, ושחררה ונשאה, ומת בלא זרע - הרי
13 זו תתיבם לאחיו ואף על פי שבנה ממנו קים שפכר
14 שחררו.

15 ה. מי שמת והניח אשתו מעברת: אם הפילה אחר
16 מותו - הרי זו תתיבם; ואם ילדה ויצא הולד חי
17 לאויר העולם, אפלו מת בשעה שנולד - הרי אמו
18 פטורה מן החליצה ומן היבום. אבל מדברי סופרים
19 - עד שיודע בודאי שכלו לו חדשיו ונולד לתשעה
20 חדשים גמורים; אבל אם לא נודע לכמה נולד: אם
21 חי שלשים יום - הרי זה ולד קימא ופוטר נשי אביו
22 מן החליצה ומן היבום; ואם מת בתוך השלשים,
23 אפלו ביום השלשים, בין שמת מחלי בין שנפל מן
24 הגג או אכלו ארי - הרי זה ספק גפל ספק בן קימא,
25 וצריכה חליצה מדברי סופרים, אבל לא תתיבם.

26 ו. מי שיש לו אח מקל מקום, אפלו ממזר או עובד
27 פוככים ומזלות, בין קטן בין גדול - משיצא ראשו
28 ורבו לאויר העולם קדם שימות אחיו הרי זה זוקק
29 את אשתו ליבום. ואם היה לו אח מן השפחה או מן
30 הכותית - אינו אחיו לדבר מן הדברים, ואינו זוקק
31 את אשתו. ואף על פי שהיתה לדתו בקדשה - הואיל
32 והיתה הורתו שלא בקדשה, אינו אחיו.

33 ז. אחים מן האם אינן חשובין אחין (אלא לאבלות
34 ולעדות, אבל) לענין ירשה או לענין יבום וחליצה
35 - הרי הן כמי שאינן; שאין אחיה אלא מאב.

36 ח. גרים שנתגירו ועבדים שנשתחררו - אין להן
37 אחיה כלל, והרי הן כזרים זה לזה. ואפלו אחד
38 מהם הורתו שלא בקדשה ולדתו בקדשה והשני
39 הורתו ולדתו בקדשה - הרי הן כזרים. ואפלו
40 תאומים ונולדו בקדשה - אין ביניהן אחיה, עד
41 שתהא הורתן ולדתן בקדשה.

42 ט. מי שהיו לו נשים רבות ומת - ביאתה או

42 כג. ילדה לאחר ששה חדשים משנתפמה ולד של
 43 קימא - הרי זה הולד ספק אם בן תשעה לראשון
 44 אם בן שבועה לאחרון. לפיכך יוציא בגט, והולד
 45 פשר. ואם בא עליה אחר שילדה - הבנים שביבואו
 46 אחריו ספק מקזרים.

יום שני ב' אלול ה'תשע"ה

פרק שני

47 (1) נתבאר בו קידושי "מאמר" ביבמה, כתובה ביבמה, קנין
 היבום בשוגג ובאונס, שעיקר המצוה על גידול האחים,
 48 כפייה ביבום ובחליצה, דין מורדת ביבמה, יבמה שראויה
 לחליצה ולא ליבום, יבמה שזינתה.

49 א. מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו עד
 50 שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשוה
 51 פרוטה. וזה הנקרא מאמר. ואין המאמר קונה
 52 ביבמה קנן גמור כמו הביאה. והעושה מאמר
 53 ביבמתו שלא מדעתה - לא עשה פלום, שאין
 54 האשה מתקדשת אלא ברצונה. וקטנה מן הארוסין,
 55 אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.

56 ב. וכשם שהוא מקדש את יבמתו, כך הוא מברך
 57 ברפת נשואין בעשרה וכותב כתובה, כדין כל נישוא
 58 אשה. הבא על יבמתו ולא עשה בה מאמר - קנה
 59 קנן גמור, ואינו צריך לחזור ולקדש אחר הפעילה.
 60 ומכין אותו מפת מרדות. וכותב לה כתובה.

61 ג. הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באנס
 62 בין ברצון, בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או
 63 אנוסה, בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס,
 64 בין שהיתה ישנה בין שהיתה ערה, (בין שבא עליה
 65 כדרכה בין שלא כדרכה), אחד המערה ואחד
 66 הגומר - קנה.

67 ד. במה דברים אמורים? שנתפון לבעל; אבל (אם)
 68 נפל מן הגג ונתקע בה, (או) שבא עליה שפור שאינו
 69 מפיר פלום, או ישן - לא קנה. נתפון לדבר אחר
 70 והטיח ביבמתו - לא קנה; להטיח בבהמה והטיח
 71 ביבמתו - קנה, שהרי נתפון לשום בעילה מפל
 72 מקום.

73 ה. יבמה שנתפמה, ואמרה בתוך שלשים יום לא
 74 נבעלתי, ואף על פי שהוא אומר 'בעלתי', וגרשה
 75 - כופין אותו שיחליץ, הואיל וקדם וגרשה בגט. ואם
 76 עדין לא גרש - כופין אותו שיבעל או יחליץ, ויוציא
 77 בגט. גרשה לאחר שלשים יום, והיא אומרת לא
 78 נבעלתי - מבקשים ממנו שיחליץ לה. ואם היה

1 ויום אחד ביאתו ביאה, ודבר זה הלכה מפי הקבלה.
 2 לפיכך, יבם קטן שבא על יבמתו, אם היה בן תשע
 3 שנים ויום אחד - יקום. אבל אינו חולץ עד שיגדל
 4 ויבדק, שהרי 'איש' פתוב בפרשה לענן חליצה.
 5 ואם היה פחות מזה - אין ביאתו ביאה. וביאת בן
 6 תשע שנים אינו קונה קנן גמור. לפיכך אין יבמתו
 7 נתרת לזר עד שביבוא עליה אחר שהגדיל או עד
 8 שתחליץ, כמו שיתבאר.

9 יו. וכן היבמה הקטנה, אם רצה היבם ליבם אותה
 10 - מביים; אבל אינה חולצת עד שתגדיל ותבדק.
 11 ואפלו נבעלה אחר שתים עשרה שנה - אינה
 12 חולצת עד שתבדק וימצאו בה הסימנין.

13 יח. כשם שאין היבם חולץ עד שיעשה איש, כך
 14 אין היבמה חולצת עד שתעשה אשה גדולה. ויבם
 15 קטן שבא על יבמה קטנה - יגדלו זה עם זה.

16 יט. היבמה לא תתיבם ולא תחליץ עד שתמתיין
 17 תשעים יום, חוץ מיום המיתה ומיום היבום ומיום
 18 החליצה, כשאר כל הנשים. ומפני מה לא תחליץ
 19 בתוך תשעים יום? מפני שאינה ראויה ליבום,
 20 ונאמר: אם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו
 21 וחליצה נעלו וכו' - בעת שהיא עולה ליבום עולה
 22 לחליצה, וכל זמן שאינה עולה ליבום אינה עולה
 23 לחליצה. ואם יבם אותה או חליץ בתוך השלשה
 24 חדשים - הואיל ואינה מעברת, הרי זו נפטרה ואינה
 25 צריכה פלום.

26 כ. החולץ ליבמתו ונמצאת מעברת וילדה: אם היה
 27 ולד של קימא - הרי זו פמי שלא נחלצה לו מעולם,
 28 ומתרת לכהנה ומתר בקרובותיה; ואם הפילה או
 29 שלא שקה שלשים יום אחר שנולד - חוזר וחולץ
 30 לה הוא או אחד מאחיו; שחליצת המעברת אינה
 31 חליצה, וביאת המעברת אינו יבום.

32 כא. לפיכך, הפונס או החולץ ליבמתו המעברת -
 33 לא תנשא צרתה עד שתלד זו, שאין הולד מתיר עד
 34 שיצא לאור העולם.

35 כב. הפונס את יבמתו ונמצאת מעברת - מפרישין
 36 אותן וממתינין לה: אם הפילה - יחזר ויקים; ואם
 37 ילדה, אפלו מת ביום שנולד - הרי זה מוציאה בגט
 38 וחולץ לה, ואחר כך תהיה מתרת לאחרים; ואם
 39 נמקם הולד שלשים יום אחר שנולד - הרי זה ולד
 40 של קימא, ואינה צריכה ממנו גט, מפני שהיא
 41 ערה עליו.

ממתנת אותו עד שיבוא אותי, אבל זה איני
רוצה בו - אין זו מורדת. ואומרים לזה שאינו
הגדול התובע אותה: אם תרצה לחלץ לה ולתן לה
כתבה - חלץ, ואם לאו - הרי רצתה שתשב עד
שיבוא אחיך, הואיל ואין לך דין קדימה עליו.

יג. בא זה שתלתה בו ולא רצה בה - חוזרין אצל
זה שתבע אותה ליבם והיא אינה רוצה בו, ואומרין
לה: אין כאן מי שרצה ליבם אלא זה, ומצות יבום
קודמת; או תתיבם לו, או תצא בלא כתבה כדין כל
מורדת.

יד. כל יבמה שאמרנו שדינה שתחלץ ולא תתיבם
- הרי זו נוטלת כתבתה, אם לש לה כתבה, כשאר
כל האלמנות. וכן אם היה יבמה מפה שחין או
שיש בו שאר מומי אנשים - חולץ לה ונוטלת
כתבתה. נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם -
נסתפחה שדהו; אם לא רצה ליבם - יחלץ ויתן
כתבה.

טו. יבמה שגדרה הנגיה מיבמה בחיי בעלה, או
שגדרה הנגיה מכל היהודים - כופין אותו שיחלץ
לה ותטל כתבתה. ואם נדרה לאחר מיתת בעלה -
מבקשים ממנו שיחלץ לה; ואם לא רצה - הרי זו
מורדת. וכן אם נתפונה בגדרה אפלו בחיי בעלה
כדי שלא ייבם אותה - אין כופין אותו לחלץ, אלא
אם בן מרדה, ותצא בלא כתבה.

טז. יבמה שתבעה היבם לחליצה, והיא אומרת: איני
חולצת ולא נוטלת כתבה, אלא אשב בבית בעלי
וכשאר כל האלמנות - אין שומעין לה, שהרי הקנו
אותה לזה מן השמים, רצה - מיבם, רצה - חולץ
ונותן כתבה. ולא עוד, אלא אפלו אמרה: אני נזונה
משלי ואשב עגונה כל ימי חיי - אין שומעין לה;
שהרי היבם אומר לה: כל זמן שאת זקוקה לי אין
נותנין לי אשה אחרת. ואפלו היה נשוי - אפשר
שישא אשה אחרת, או תהיה לו מריבה בתוך ביתו
מפני היבמה.

יז. יבמה שלא היה לה על בעלה כתבה מפני
שהיתה אסורה עליו, והרי היא מתרת ליבם כמו
שיתבאר, אם רצה היבם ליבם - מיבם, ואין לה
עליו כתבה כדרך שלא היה לה על בעלה. ודינה
עם יבמה בתוספת - כמו שהיתה עם בעלה. אבל
אם לא כתב לה בעלה כתבה, או שמכרה לו כתבתה
או מחלה אותה - צריך היבם לכתב לה כתבה
כשאר האלמנות.

מודה שלא בעל - כופין אותו לחלץ. היא אומרת
'נבעלתי', והוא אומר 'לא בעלתי' - אינה צריכה
חליצה, שאין זה נאמן לאסרה על כל אדם אחר
שכנסה.

יח. מי שמת והניח אחים רבים - מצוה על הגדול
ליבם או לחלץ, שנאמר: והיה הבכור אשר תלד.
מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בבכור
שפאחין. כלומר, גדול האחין יקום על שם אחיו
המת. וזה שנאמר 'אשר תלד' - משמעו אשר ילדה
האם, ואין משמעו אשר תלד היבמה.

יט. לא רצה הגדול ליבם - מחזרין על כל האחין.
לא רצו - חוזרין אצל הגדול ואומרין: עליך מצוה,
או חלץ או יבם. ואין כופין את היבם ליבם, אבל
כופין אותו לחלץ.

כ. אמר הגדול: המתנינו לי עד שיגדיל הקטן, או
עד שיבוא ההולף, או עד שיכריא החרש, ונמלך
בו, ואם לא רצה אני יבם או אני אחלץ - אין
שומעין לו, אלא אומרין לו: עליך מצוה, או יבם
או חלץ.

כא. וכן אם היה הגדול במדינה אחרת - אין אחיו
הקטן יכול לומר: על אחי הגדול הוא המצוה,
המתנינו לו עד שיבוא; אלא אומרין לזה שהוא
כאן: יבם או חלץ.

כב. יבמה הראויה ליבום שלא רצתה להתיבם - דינה
כדין מורדת על בעלה; וכופין את יבמה לחלץ לה,
ותצא בלא כתבה. ואם הניח אחיו נשים רבות - כל
מי שתבעה היבם מהן ליבום ולא רצתה היא
המורדת, וחולץ לה ותצא בלא כתבה; ושאר
צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתבתן כשאר
האלמנות.

כג. היו היבמין רבים, ותבע אותה הגדול ליבום,
והיא אינה רוצה בו ורוצה באחיו - אין שומעין
לה, שמצוה בגדול ליבם.

כד. אמר הגדול: איני רוצה לא ליבם ולא לחלץ,
הרי אחי לפניך, ותבע אותה אחד מן האחין ליבום
והיא אינה רוצה בו, ורצתה באח אחר והוא רוצה
בה - אין זו מורדת; מאחר שנסתלק הגדול שמצוה
בו - הרי פלן שוין, והואיל והיא רוצה באחד מהן
והוא רוצה בה - הרי זו לא מרדה. ולא עוד, אלא
אם היה אחד מהן במדינה אחרת, ואמרה: הרי אני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ג' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קמט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4 והרי היא זקוקה ליבום, והיא הייתה עד כה בחזקת שאינה זקוקה לייבום. 5 להינשא לאחרים עד שתחלוץ. 6 ואינו נאמן להוציאה מחזקתה הקודמת שאינה זקוקה.

7 ג. הִיָּה מִחֻזֵק שְׂיִישׁ לוֹ אַחִין, וְאָמַר בְּשַׁעַת מִיתוֹתוֹ⁷ 'אֵין לִי אַחִין'⁸ - אֵינוֹ נֶאֱמָר. וְכֵן אִם אָמַר עַל מִי שֶׁהִחֻזַק אַחִיו 'אֵין זֶה אַחִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָר¹⁰. לֹא הָיָה מִחֻזֵק בְּאַחִין, וְיָצָא קוֹל שְׂיִישׁ שָׁם עֲדִים שְׂפִיעִידוֹ שְׂיִישׁ לְבַעֲלָהּ אַחִין, וְהָעֲדִים בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת, אֶפְלוּ אָמַר הוּא בְּשַׁעַת מִיתוֹתוֹ 'אֵין לִי אַח' - הָרִי זֶה חוֹשֶׁשֶׁת¹¹, וְתַמְתִּין¹² עַד שְׂיִבּוֹאוֹ הָעֲדִים שְׂאָמְרוּ¹³ וְיִשְׁאָלוּ¹⁴.

7 שהיא שעה רצינית ואינו עשוי לשקר בשעה זו. 8 והרי היא פטורה מזיקת יבום. 9 ואינו נאמן במה שבידו לגרשה כי אין "מיגו" מועיל נגד חזקה, והרי החזק שיש לו אחים ואיך נאמינו שאין לו, אולם ב"אמר יש לי בנים" אינו סותר את חזקת האחים ולפיכך נאמן. 10 לבטל החזקה הקודמת, והרי היא זקוקה לייבום. 11 לקול, ואפילו לא החזק הקול בבית דין. 12 מלהינשא לאחרים, שמא יש בקול ממש והרי היא זקוקה לייבום. 13 אחרים עליהם, שהם יודעים שיש לו אחים. 14 ייבדקו, מכיוון שאפשר לברר ולעמוד על הדבר מפי עדים - עליו לברר ולא נקל באיסור אשת איש.

ד. מִי שֶׁזָנָה עִם אִשָּׁה, בֵּין פְּנוּיָהּ בֵּין אִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְנִתְעַפְּרָה, וְאָמַר: זֶה הָעֶבֶר מִמֶּנִּי הוּא, וְאֶפְלוּ הִיא מוֹדָה לוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּנוּ לְעֲנִין יִרְשָׁה¹⁵, הָרִי זֶה סֶפֶק לְעֲנִין יִבּוּם¹⁶. כִּשְׁם שֶׁזָּנָתָה עִם זֶה, כִּף זָנָתָה עִם אַחֵר, וּמֵאַיִן יוֹדַע הַדְּבָר שֶׁזָּנָה בָּנוּ וְדָאִי? וְהָרִי אֵין לוֹ חֻזְקָה¹⁷, אֶלָּא לְעוֹלָם סֶפֶק הוּא¹⁸. וְלִהְיֵמִיר דְּגִין בּוֹ, וְחוֹלְצֵת וְלֹא מִתְיַבְּמָת¹⁹.

15 שהרי אם ירצה יכול לתת לו את נכסיו במתנה. 16 אם נאמן לומר שזה בנו. 17 שהרי מתחילת לידתו הוא בספק זה. ואין אתה יכול לומר בו העמדנו על חזקתו הקודמת. 18 שמא אינו בנו וזקוקה לייבום. 19 שמא הוא בנו ואסורה ליבם.

ה. נֶאֱמָן עַד אַחַד לְהַעֲיֵד לִיבְמָה שְׁמַת בְּעֵלָהּ, וּמִתְיַבְּמַת עַל פִּי; אוֹ שְׁמַת יִבְמָה אוֹ שֶׁנָּתַן לְבַעֲלָהּ בֵּן, לְהַתִּירָה לְזוּר²⁰. אֶפְלוּ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ עַפְוִים מִסִּיחַ לְפִי תַמּוּ²¹ מַעֲיֵד בְּמִיתַת הַיָּבֵם כְּמוֹ שְׂמַעֲיֵד בְּאִשְׁתּוֹ אִישׁ לְהַתִּירָה, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין²².

20 ולדעת הראב"ד אינו נאמן לומר: ניתן לבעלה בן, שאין זה דבר העשוי להגלות ואפשר שהוא משקר, אולם רבינו סובר, שאין האשה סומכת עצמה על העד בלבד, ואף היא מדקדקת בדבר ובודקת אם אמת הוא, כדי שלא תצטרך לצאת מבעלה לאחר הנישואין. 21 שאינו מתכוון להעיד ולהתירה להינשא לזר. 22 כי דין עד ביבמה כדין עד באשת איש.

1. הַיִּבְמָה קָדָם שְׂיִבּוֹא עָלֶיהָ יִבְמָה אוֹ קָדָם שְׂיִחְלֹץ לָהּ הָרִי הִיא אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לְזוּר, שְׂנֶאֱמַר: לֹא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר. וְאִם נִשְׂאָת לְאַחֵר וּבַעַל - לּוֹקָה הוּא וְהִיא. וּמוֹצִיאָהּ בְּגֵט, וְאֶפְלוּ הִיוּ לוֹ כְּמָה בָּנִים מִמֶּנָּה. וְנֶאֱסָרָה עָלָיו וְעַל יִבְמָה. וְיִבְמָה חוֹלֵץ לָהּ, וְאַחֵר כִּף תִּהְיֶה מִתְרַת לְאַחֲרִים.

2. נִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר - לֹא נֶאֱסָרָה עַל יִבְמָה, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ הַזָּר שֶׁקִּדְּשָׁה גֵּט וְיִבְמָה מִיָּבֵם אוֹ חוֹלֵץ. וְאִם הָיָה יִבְמָה כַּהֵן, שְׂאִינוּ יָכוֹל לְשֵׂא גְרוּשָׁה - תֵּצֵא מִן הַזָּר בְּגֵט, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַחוּטָא נֶשְׁכָּר, וְיִחְלֹץ לָהּ יִבְמָה.

3. חוֹזֵר הַזָּר שֶׁגָּרְשָׁה מִן הָאָרוּסִין וְנִשְׂאָה אַחֵר שְׂחָלֵץ לָהּ יִבְמָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ. אֲבָל אִם גָּרְשָׁה מִן הַנִּשְׂוֹאִין, וְחוֹזֵר וְנִשְׂאָה אַחֵר שְׂחָלְצָה - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוֹמָה לְאִשְׁתּוֹ אִישׁ שֶׁנִּשְׂאָת וְכֹא בְּעֵלָהּ, שֶׁהִיא אֲסוּרָה עַל זֶה וְעַל זֶה, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ. וְהַיִּבְמָה שֶׁזָּנָתָה וְהִיא זְקוּקָה - לֹא נֶאֱסָרָה עַל יִבְמָה, אֶלָּא רָצָה חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבֵם.

4. כֹּל יִבְמָה שֶׁהִיא סֶפֶק מִדְּבָרֵיהֶם אִם יֵשׁ עָלֶיהָ זְקָת יָבֵם אוֹ אֵין עָלֶיהָ זְקָת יָבֵם, כְּגוֹן יִבְמָה שֶׁלִּידָה וְלֹד שֶׁלֹּא פָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו וְיָמַת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׂדִינָה שְׂתַחְלֵץ מִסֶּפֶק מִדְּבָרֵיהֶם כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ, אִם הִלְכָה וְנִתְקַדְּשָׁה לְאַחֵר קָדָם חֲלִיצָה - חוֹלֵץ לָהּ יִבְמָה וְתִשָּׁב עִם בְּעֵלָהּ. וְאִם נִתְקַדְּשָׁה לְכַהֵן, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּחֻלְצָה - אֵינוֹ חוֹלֵץ לָהּ; שְׂאִין אוֹסְרִין עַל זֶה אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם סֶפֶק דְּבָרֵיהֶן. גְּרוּשָׁה הַכַּהֵן אוֹ מֵת - הָרִי זֶה חוֹלְצֵת, וְאַחֵר כִּף מִתְרַת לְאַחֲרִים לְכַתְּחֵלָהּ.

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ה

פְּרָק שְׂלִישִׁי

1 ביאר בו רבינו נאמנות לומר זה בני לפטור מן היבום וזה אחי לחייב ביבום, מי נאמן לומר מת היבם.

2. א. האומר 'זה בני', או שאמר 'יש לי בנים' - הרי זה נאמן, ופוסט את אשתו מן החליצה ומן היבום.

2 ואין אשתי זקוקה (לאחר מותי) לייבום. 3 ואפילו החזק שיש לו אחים אינה זקוקה להם, שאילו רצה היה פטורה בגט ומה לו לשקר, לפיכך נאמן להתירה ולפטורה מזיקת יבום, ומה גם, שאין דיבורו סותר את "חזקתו באחים", שאפילו אם יש לו אחים, הואיל ויש לו בנים הרי זו פטורה מיבום.

3. ב. אמר 'זה אחי', או שאמר 'יש לי אחין' - אינו נאמן לאסור את אשתו ולהניחה זקוקה ליבם; שהרי זה מתפנן לאסרה לאחר מותו.

- 1 ו. וְהָמַשׁ נָשִׁים שְׁאִין מְעִידוֹת זֹ לְזֹ שְׁמַת בְּעֵלָהּ²³, כִּף
 2 אִין מְעִידִין לָהּ שְׁמַת יִבְמָהּ²⁴. וְדִין עֲדוֹת זֹ כְּדִין אוֹתָהּ
 3 עֲדוֹת²⁵ לְעֲגֹן עֲדִים שְׁמִכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה בְּמִיתַת
 4 הַיָּבָם²⁶ וְלִכְלֵךְ דְּבָרָה²⁷.
- 23 שחזקתן שונאות זו את זו. (24 שמתכוונות לקלקלה, שתנישא לזר ואחרי כן תצטרך לצאת ממנו. (25 של מיתת הבעל. (26 שהעד הראשון המעיד על מות היבם נאמן כשניים, ואם אחר כך יבוא עד אחר ויכחישנו אין השני נאמן. (27 כגון הפסול בעבירה מן התורה אינו נאמן לעדות זו.
- 5 ז. שְׁתֵּי יִבְמוֹת²⁸ שְׁבָאוּ מִמְדִּינַת הַיָּבָם, זֹ אוֹמְרַת 'מַת
 6 בְּעֵלִי' וְזוֹ אוֹמְרַת 'מַת בְּעֵלִי' - זֹ אֶסוּרָה²⁹ מִפְּנֵי
 7 בְּעֵלָהּ שָׁל זֹ³⁰, וְזוֹ אֶסוּרָה מִפְּנֵי בְּעֵלָהּ שָׁל זֹ; שְׁאִין
 8 בְּמִתָּהּ נְאֻמָּת לְהַעֲדֵי לָהּ שְׁמַת יִבְמָהּ³¹, כְּמוֹ
 9 שְׁבָאָרְנוּ.
- 28 נשי שני אחים. (29 להינשא לזר. (30 שהוא יבמה וזקוקה לו, ואינו בפנינו שתחלוץ לו. (31 ושמא הוא חי.
- 10 ח. הִיָּה לְאַחַת מֵהֶן עַד שְׁמַת בְּעֵלָהּ - זֹ שֵׁישׁ לָהּ
 11 הָעֵד עוֹמְדַת בְּאֶסוּרָה³², שְׁאִינָה אֶסוּרָה מִפְּנֵי בְּעֵלָהּ
 12 אֲלֵא מִפְּנֵי יִבְמָהּ³³; וְזוֹ שְׁאִין לָהּ עַד מִתְּרַת, שְׁהָרִי
 13 הָעֵדִי הָעֵד שְׁמַת יִבְמָהּ, וְהִיא נְאֻמָּת לֹמְרַת שְׁמַת
 14 בְּעֵלִי.
- 32 להינשא לזר. (33 שאין עדות על מות יבמה, אלא יבמתה, והיא אינה נאמנה לה.
- 15 ט. הִיָּה לְזֹ בְּנִים³⁴ וְלְזֹ אִין בְּנִים - זֹ שְׁאִין לָהּ
 16 בְּנִים אֶסוּרָה³⁵, וְזוֹ שֵׁישׁ לָהּ בְּנִים מִתְּרַת³⁶. הִיָּה לְהֵן
 17 יָבָם אַחַר כָּאֵן - הָרִי זֶה מִיָּבָם לְשִׁתְּיָהֶן³⁷.
- 34 מבעלה, ואינה זקוקה לייבום. (35 בגלל זיקתה ליבמה. (36 ובגמרא שם אמרו: "לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות", שאין כאן זיקת ייבום, זו מפני בניה, וזו בעידי חברתה. (37 שהרי משני בתים הן, ואין אחת פוטרת את חברתה.
- 18 י. מַת זֶה הַיָּבָם שְׁיָבָם אוֹתָן³⁸ - אֶסוּרוֹת לְהַנְשֵׂא לְזֹר,
 19 כְּשֵׁהִיוּ בְּתַחֲלָה³⁹. נְתִיבָמוּ וְנִתְגַּרְשׁוּ⁴⁰ - הָרִי אֵלֹ
 20 מִתְּרוֹת לְזֹר.
- 38 ולא הניח בנים, נמצאו שתיהן זקוקות (מצד מיתת היבם) ליבמיהן שבמדינת הים, שמא חיים הם. (39 לפני הייבום, שאין האחת נאמנת כלפי חברתה להעיד שמת יבמה. (40 מיבמן. והוא הדין אם מת יבמן והניח בנים, שאין זקוקות עוד לייבום.
- 21 יא. אֶף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה נְאֻמָּת לֹמְרַת 'מַת בְּעֵלִי'
 22 וְתַנְשֵׂא⁴¹ או תְּתִיבָם⁴², אִין הַיָּבָם נְאֻמָּת לֹמְרַת
 23 יִבְמָה שְׁתַּנְשֵׂא לְזֹר; הוֹאִיל וְהוּא אֶסוּר לֹא⁴³, שְׁמָא
 24 יְהִיָּה קָל בְּעֵינֵיהָ⁴⁴. וְכֵן אִין הַיָּבָם נְאֻמָּת לֹמְרַת 'מַת
- 41 (42) (43) (44)
- 25 אָחִי שְׁיִיבָם אֶת אִשְׁתּוֹ, שְׁמָא עֵינָיו נִתְּן כֹּה⁴⁵. וְאִין
 26 הָאִשָּׁה נְאֻמָּת לֹמְרַת 'מַתָּה אֲחוֹתִי' שְׁתַּכְּנַס לְבִיתָהּ,
 27 וְאִין הָאִישׁ נְאֻמָּת לֹמְרַת 'מַתָּה אִשְׁתִּי' שִׁישָׂא אֶת
 28 אֲחוֹתָהּ, עַד שִׁיעִידוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁמַתָּה אֲחוֹתָהּ וְאַחַר
 29 כִּף תַּכְּנַס לְבִיתָהּ; שְׁלֵא הָאָמִינוּ עַד אֶחָד אֲלֵא מְשׁוּם
 30 הַתְּרַת עֲגוּנָה⁴⁶, כְּמוֹ שְׁבָאָרְנוּ⁴⁷.
- 41 לזר, באופן שאינה זקוקה לייבום, כגון שיש לו בנים, או אין לו אחים. (42 כשהיא זקוקה ליבם. (43 האמור בתורה: "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". (44 ולא תדקדק היטב אם מת יבמה, בניגוד לאומרת מת בעלי, שהוא איסור "אשת איש" וענשו מיתת בית דין, ובניה מהשני ממזרים. (45 שהרי אפילו חכם שאסר את האשה על בעלה בנדר, הרי זה לא יישאנה, שמא עיניו נתן בה. (46 שאינה יכולה להינשא לשום איש בעולם, אם לא נקבל עדותו. אבל זו יכולה להינשא לאחרים, וכן גיסה יכול לישא לו אחרת. (47 "שלא תשאנה בנות ישראל עגונות".
- 31 יב. לְפִיכֵף⁴⁸, הָאִשָּׁה שְׁהִלְכָה הִיא וּבְעֵלָהּ⁴⁹ וְיִבְמָהּ
 32 לְמְדִינַת הַיָּבָם, וּבָאָה וְאָמְרָה 'מַת בְּעֵלִי וְאַחַר כִּף מַת
 33 יִבְמָי', או שְׁאָמְרָה 'מַת יִבְמִי וְאַחַר כִּף מַת בְּעֵלִי' -
 34 הָרִי זֹ אִינָה נְאֻמָּת⁵⁰. אֲבָל אִם הִלְכָה הִיא וּבְעֵלָהּ
 35 בְּלִבְדִּי⁵¹, וּבָאָה וְאָמְרָה 'נִתְּן לִי יָבָם בְּמְדִינַת הַיָּבָם
 36 וְמַת'⁵², בֵּין שְׁאָמְרָה 'מַת יִבְמִי וְאַחַר כִּף מַת בְּעֵלִי'
 37 בֵּין שְׁאָמְרָה 'מַת בְּעֵלִי וְאַחַר כִּף מַת הַיָּבָם שְׁנִתְּן לִי'
 38 - הָרִי זֹ נְאֻמָּת⁵³; שְׁהִפָּה שְׁאָסוּר⁵⁴ הוּא הַפָּה
 39 שְׁהִתִּיר⁵⁵.
- 48 הוואיל ואינה נאמנת לומר: "מת יבמי". (49 ואין לבעלה בנים והרי היא בחזקת זקוקה ליבם. (50 להינשא לזר, והרי היא בחזקת זקוקה ליבום. (51 ולא היה כאן יבם, והרי היא בחזקת היתר לזר. (52 שילדה חמותי במדינת הים בן. (53 להינשא לזר. (54 שאמרה ניתן לי יבם והחזיקה עצמה זקוקה לייבום. (55 שהרי אמרה מת יבמי.
- 40 יג. הָאִשָּׁה שְׁהִלְכָה הִיא וּבְעֵלָהּ וּבָנָה לְמְדִינַת הַיָּבָם,
 41 וּבָאָה וְאָמְרָה 'מַת בְּעֵלִי וְאַחַר כִּף מַת בְּנִי' -
 42 נְאֻמָּת⁵⁶; שְׁהָרִי הִיָּתָה בְּחֻזְקַת הַתֵּר לְזֹר⁵⁷ בְּעַת
 43 שְׁהִלְכָה⁵⁸. אָמְרָה 'מַת בְּנִי וְאַחַר כִּף מַת בְּעֵלִי' -
 44 אִינָה נְאֻמָּת לְהִתִּיבָם⁵⁹. וְחוֹשְׁשִׁין לְדְבָרֶיהָ⁶⁰,
 45 וְחוֹלְצֵת⁶¹ וְלֵא מִתְּיַבְמָת.
- 56 להינשא לזר. (57 אם ימות הבעל. שהרי יש להם בן ואינה זקוקה לייבום. (58 שהרי היה לה בן. וגם עכשיו אינה מוציאה עצמה מחזקתה. (59 שהרי הייתה בחזקת מותרת לזר ואינה זקוקה לו, ויש לחוש שמא מחמת אהבתה אליו היא משקרת. (60 להחמיר, לא להתירה לזר, שהרי לדבריה זקוקה היא לייבום, ועשתה עצמה חתיכת איסור להינשא לזר. (61 כדי שתהיה מותרת לזר.
- 46 יד. הִלְכָה הִיא וּבְעֵלָהּ בְּלִבְדִּי⁶², וּבָאָה וְאָמְרָה 'נִתְּן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ד' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פוטרה מן הייבום. (75) כי בתוך תשעה חדשים אינה יכולה לחלוץ, שמא צרתה מעוברת ואין הוולד של קיימא, וחליצת מעוברת אינה חליצה, אפילו כשהחולצת עצמה אינה מעוברת אלא צרתה מעוברת. (76) צדדים. (77) לאחר תשעת חדשי העיבור. (78) שהרי חלצה שלא לצורך. (79) שהייתה גרושה או חללה כשנישאה לו. (80) שאינן חולצות או מתייבמות אלא לאחר תשעים יום מיום מיתת הבעל, לדעת אם מעוברות הן אם לא. (81) שנשארה כאן שמא מעוברת היא. (82) אם כן לא נתעברה ממנו.

34 יי. האשה שמת בעלה⁸³ והיתה לה חמות במדינת
35 הים - אינה חוששת שמא ילדה חמותה וכבר נתן
36 לה יבם במדינה אחרת⁸⁴, שלא גזרו בדבר זה; אלא
37 נצמיד אותה על חזקתה, והרי היא מתרת⁸⁵. והוא
38 הדין לאשה שמת בעלה והיה לו בן במדינה אחרת
39 - הרי זו מתרת לזר; ואין חוששין שמא מת הבן⁸⁶,
40 אלא העמד אותה על חזקתה⁸⁷.

(83) ולא הניח בנים ולא היה לו אח. (84) וזקוקה לו. (85) להינשא לזר. (86) "שמא מת לא חוששים", והעמידה על חזקתו שהוא חי. (87) הקודמת, שהייתה בחזקת היתר לזר.

41 יח. יצאת חמותה מעברת - הרי זו חוששת, ולא
42 תנשא לזר עד שתדע מה היה סוף עבורי חמותה,
43 שמא נולד לה יבם קדם מיתת הבעל⁸⁸.

(88) והרי היא זקוקה לו עד שתחלוץ ממנו. ודקדק לכתוב "קודם מיתת הבעל", שאילו נולד היבם לאחר מיתת הבעל אינה זקוקה לו ליבום, שהרי היא "אשת אחיו שלא היה בעולמו".

44 יט. האשה שהלף בעלה ובנה למדינת הים, ובאו
45 ואמרו לה: מת בעליך ואחר כך מת בנך⁸⁹, ונשאת,
46 ואחר כך נודע שחלוף היו הדברים⁹⁰ - תצא, והולד
47 כשור⁹¹. אמרו לה: מת בנך ואחר כך מת בעליך,
48 ונתניבמה, ואחר כך נודע שהיו הדברים חלוף⁹² -
49 תצא, והולד שנולד לפני השמועה⁹³ או לאחר
50 השמועה ממזר⁹⁴.

(89) והרי היא מותרת לזר. (90) שבנה מת לפני בעלה, וזקוקה היא ליבם ואסורה לזר. (91) כי בנישואי יבמה לזר אין אלא איסור לאו בלבד ואין ממזר אלא מחייבי איסור כרת. (92) נמצאת זו אסורה ליבמה, ואיסור אשת אח שלא במקום מצוה הוא בעונש כרת. (93) ההודעה האחרונה, אף על פי שהייתה שוגגת ואנוסה. (94) כי הלכה היא יש ממזר מחייבי כריתות.

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ה

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני מצות חליצה וסדרה ומה מעכב בה,

1 לי בן במדינת הים ומת ואחר כך מת בעלי⁶³ -
2 נאמנת ומתניבמת; שהרי היתה בחזקת היתר ליבמה
3 בעת שהלכה. אמרה 'מת בעלי ואחר כך מת הבן
4 שנפתי לי'⁶⁴ - אינה נאמנת לפטר עצמה מן היבום
5 ומן החליצה⁶⁵. וחוששין לדבריה⁶⁶, וחולצת ולא
6 מתניבמת.

(62) ויש לה יבם והרי היא בחזקת זקוקה לו. (63) נמצאת שהיא זקוקה ליבם. (64) ואינה זקוקה עוד ליבום. (65) שהרי הוחזקה זקוקה. (66) לא להתייבם, שהרי עשתה עצמה חתיכת איסור על היבם.

7 טו. במה דברים אמורים⁶⁷? כשהיתה פסולה לפהנה
8 מתחלה⁶⁸, כגון שהיתה גרושה או חללה⁶⁹, או
9 שאמרה 'במערה היינו פשמת'⁷⁰; אבל אם אין
10 הדבר בן - אינה חולצת. שמא תחליץ ויבואו עדים
11 ויעידו שהדבר כמו שאמרה והבעל מת תחלה⁷¹,
12 ונמצאת חליצה זו אינה כלום, ותנשא לכהן, ויראה
13 הרואה אותה שחלצה ונשאת לכהן וידמה
14 שהחלצה מתרת לפהנה, והוא אינו יודע בעדים
15 שבאו. לפיכך לא תחליץ ולא תתיבם, אלא תשא
16 בחזקת זקוקה כשיצאה עד שיבואו עדים.

(67) שהיא חולצת על סמך דבריה. (68) טרם שנישאה לבעלה זה. (69) שנולדה מאיסור כהונה, כגון שאמה הייתה גרושה ונישאה לאביה הכהן, הרי בתם חללה ואסורה להינשא לכהן. (70) ואין איש עמנו לבוא ולהעיד מי מת תחילה האב או הבן. (71) לפני שמת הבן, ואינה זקוקה ליבם.

17 טז. וכן אשה שהלף בעלה וצרתה⁷² למדינת הים,
18 ובאו שנים ואמרו לה⁷³ 'מת בעליך' - הרי זו לא
19 תחליץ ולא תתיבם לעולם, עד שיודע אם ילדה
20 צרתה⁷⁴ או לא ילדה. ולמה לא תחליץ אחר תשעה
21 חדשים⁷⁵ ממותת הבעל ותהיה מתרת לזר על כל
22 פנים⁷⁶, שאם ילדה צרתה⁷⁷ - הרי נפטרה זו, ואם
23 לא ילדה - הרי נחלצה? גזרה שמא יודע אחר
24 החליצה שילדה צרתה ולד של קיימא, ונמצאת זאת
25 שאינה חלוצה⁷⁸, ותנשא לכהן אחר שנתחלצה,
26 ויאמר הרואה שלא ידע בעדים שבאו שהחלוצה
27 מתרת לכהן, ויעיד שראה אותה נשאת לפהנה על
28 פי בית דין. לפיכך, אם היתה אסורה לפהנה
29 מתחלתה⁷⁹ - הרי זו חולצת לאחר תשעה ותנשא
30 לזר. אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה פשמת -
31 תמתין תשעים יום כשאר היבמות⁸⁰ ותחליץ או
32 תתיבם, ולא תחוש לצרתה שבמדינה האחרת⁸¹,
33 הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה⁸².

(72) שהיו לו שתי נשים, שהן צרות זו לזו. (73) לזו שנשארה כאן. (74) מבעלה. ואז תינשא לזר, כי הוולד

קנב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ד' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40 ח. הפל בלשון הקדש, שנאמר: ככה - בלשון הזה.
41 וכל היושבין שם עונים אחריה חלוץ הנעל שלש
42 פעמים. וצריך שתתבונן היבמה שתחליץ לו, ויתבונן
43 הוא שיתחליץ לה. ויעשו מעשים אלו לשמן. והסומא
44 אינו חולץ; שנאמר: וירקה בפניו, ואין זה רואה
45 הרק.

46 ז. נמצא סדר החליצה כך הוא: קוראה היא תחלה:
47 מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה
48 יבמי, ואחר כך הוא אומר: לא תפצתי לקחתה,
49 ואחר כך תחליץ, ואחר כך תרק, ואחר כך תקרא:
50 ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו,
51 ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל.

52 י. ואין הסדר מעכב, אלא אם לא קראה בתחלה לא
53 היא ולא הוא, או שרקקה ואחר כך חלצה, או
54 שקראה ואחר כך רקקה - חליצתה פשרה.

55 יא. ולמה לא תחזר ותרק על הסדר? שמה יאמרו:
56 רקיקה לבדה אינה פלוס ואינה פוסלת מן האחיו.

57 יב. חלצה בלבד, ולא קראה ולא רקקה - חליצתה
58 פשרה. ואין צריך לומר, שחלצה וקראה ולא רקקה,
59 או שחלצה ורקקה ולא קראה, שחליצתה פשרה.

60 יג. במה דברים אמורים? כשהיו יכולין לדבר,
61 שהרי הן ראויין לקרות: אכל אלקת או אלם - אינן
62 חולצין, ואם חלצו - חליצתן פסולה. ואינן פחדש
63 וחרשת שחלצו שלא עשו פלוס, לפי שהחרש או
64 החרשת אינן בני דעת.

65 יד. רקקה בלבד, שלא חלצה ולא קראה, או
66 שרקקה וקראה ולא חלצה - הרי זו פחליצה
67 פסולה. קראה היא והוא ולא חלצה ולא רקקה -
68 לא עשה פלוס; שנאמר: ככה יעשה לאיש -
69 שהמעשה, שהוא החליצה והרקיקה, הוא שמועיל,
70 אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה מועלת.

71 זו. חלצה ורקקה וקראה והם יושבין או מטין על
72 צדיהן, או שהיה שרוף הנעל קשור על שוקו מן
73 הארפה ולמטה, או שחלצה בפני שלשה עמי
74 הארץ שאינן יודעין להקרות, וכן הסומא שחליץ -
75 חליצתו פשרה.

76 זו. חלצה בלילה, או שחלצה בפני שנים או בפני
77 שלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול, או שהיה
78 המנעל קשור למעלה מן הארפה, או שהתיר הוא
79 ושמטה היא, או שהתירה היא ושמט הוא, או

ומי חולצים, דיני הנעל וצורתו, דיני הרקיקה, מה בין "אינה
חליצה" לבין "חליצה פסולה", נוסח גט חליצה, נוסח
כתובת יבמין וכתובת כל אשה.

1 א. כיצד מצות חליצה? היבמה הולכת אחר היבם
2 במקום שהוא שם, ובאה לדיניו, והן קוראין לו
3 ונותנין לו עצה ההוגנת לו ולה. אם עצה טובה
4 ליבם - יועצין אותן ליבם; ואם עצה טובה לחליץ,
5 כגון שהיתה היא ילדה והוא זקן או היא זקנה והוא
6 ילד - יועצין אותו לחליץ.

7 ב. וצריכין הדינין לקבץ מקום שישבו בו, ואחר כך
8 תחליץ שם בפניהם; שנאמר: ועלתה יבמתו השערה
9 אל היבנים וגו'. לא נועדו ולא קבעו מקום אלא
10 נקרו נקרה, ונקראת היא והוא לפניהן וחלצו -
11 חליצתה פשרה.

12 ג. ומלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שהוא והיא
13 יהיו רגילין, ותהיה יכולה לקרות 'לא אבה'
14 בנשימה אחת, ואחר כך תאמר 'יבמי', כדי שלא
15 יהיה משמע דבריה אבה יבמי.

16 ד. ומאחר שתהיה רגילה לקרות, אף על פי שלא
17 קראה בנשימה אחת - אין מקפדין על זה; אבל
18 אם אינה יכולה - מרגילין אותה עד שתדע.

19 ה. והחליצה ביום ולא בלילה, ובפני שלשה
20 שיודעין להקרות. ואם אחד מן השלשה גר - פסול.
21 ואפלו היה אביו גר ואמו ישראלית - לא תחליץ,
22 עד שיהיה אביו ואמו מישראל. ומצותה בחמשה,
23 כדי לפרסם הדבר. ואותן השנים - אפלו היו עמי
24 הארץ.

25 ו. כיצד חולצין? מביאין לו מנעל של עור שיש לו
26 עקב ואינו תפור בפשתן, ולובשו בימין, וקושר
27 רצועותיו על רגלו, ועומד הוא והיא בפני בית דין,
28 ומקריין ליבמה בלשון הקדש: מאן יבמי וגו', ואחר
29 כך מקריין ליבם: לא תפצתי לקחתה, ונועץ רגלו
30 בארץ, והיא יושבת ופושטת ידה בפני בית דין
31 ומתרת רצועות המנעל מעל רגלו וחולצת המנעל
32 ומשלקת אותו לארץ. ומשישטמט רב העקב התרה
33 היבמה לזה.

34 ז. ואחר כך עומדת ויורקת בארץ כנגד פניו רק
35 הנראה לדיניו. שמצות חליצה, שיהיו שניהן
36 עומדין בשעת קריאה ובשעת רקיקה, וצריכין
37 הדינין לראות הרק היוצא מפייה. ואחר כך מקריין
38 לה: ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו,
39 ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ד' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 כג. רַקְקָה דָם: אִם הָיָה שׁוֹתֵת מִפִּיהָ - אֵינוּ פְּלוּם, וְאִם מִצָּעָה וְרַקְקָה - פֶּשֶׁר; שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְדָם שְׁנַמְצִין בְּלֹא צִחְצוּחֵי רֶק. רַקְקָה וְקִלְטָתוֹ הַרוּחַ קָדָם שְׁנַגִּיעַ לְכַנְגָד פְּנִי, כַּגֹּן שֶׁהִתָּה אֶרְפָּה וְהוּא קָצֵר - אֵינוּ פְּלוּם. וְאִם אַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְנֶגֶד פְּנִי, אָף עַל פִּי שְׂלֹא הִגִּיעַ לְאַרְץ - פֶּשֶׁר. וְכֵן אִם לֹא רָאוּ הַדִּיּוּן הָרֶק בְּשִׁצָּא מִפִּיהָ - פֶּשֶׁר.

49 בד. תְּלִיצָה מְטֻעַת - פְּסוּלָה. פִּיצָד? כַּגֹּן שְׂאִמְרוּ לוֹ: חֲלִץ לָהּ וּבִכְף אֶתָּה כּוֹנֶסָה, אוֹ שְׂאִמְרוּ לוֹ: חֲלִץ לָהּ, שְׂזוּ מִצָּוָה הַיָּא וְאֵינָה מִפְסַדַת עֲלֶיךָ פְּלוּם, וְאִם תִּרְצָה אַחַר כֵּף לִיבָם תִּנְבֵּם, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ - פְּסוּלָה. אֲבָל אִם הִטְעוּהוּ וְשְׂאִמְרוּ לוֹ: חֲלִץ לָהּ עַל מִנְתְּ שִׁתְתָן לָךְ מֵאֵתִים זֶוּ אוֹ עַל תְּנָאֵי כֵּף וְכָף, אָף עַל פִּי שְׂלֹא נִתְּנָה וְלֹא נִחְקָם הַתְּנָאֵי - תְּלִיצָתָהּ פֶּשֶׁרָה, שֶׁהָרִי נִתְּפָן לְחֲלִץ לָהּ.

57 כה. הַמוֹסֵר מוֹדְעָא עַל הַחֲלִיצָה - תְּלִיצָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָף רָאוּי לְדַיְנִין לֹמַר לוֹ לְבַטֵּל הַמוֹדְעָא כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׁין בְּגֹט. לְחִצְוָהוּ יִשְׂרָאֵלִים וְהַפּוּהוּ עַד שְׁחֲלִץ: אִם כִּדִּין עֲשׂוּ - תְּלִיצָתוֹ פֶּשֶׁרָה; וְאִם שְׂלֹא כִּדִּין עֲשׂוּ, כַּגֹּן שֶׁהָיָה הַדִּיּוּטוֹת אוֹ שְׁטַעוּ - תְּלִיצָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִם הַעֲפוּ"ם אֲנָסוּהוּ מֵעֲצָמָן: אִם הָיָה הַדִּין נוֹתֵן שְׁיַחֲלִץ - תְּלִיצָתוֹ פְּסוּלָה; וְאִם שְׂלֹא כִּדִּין - אֵינָה תְּלִיצָה.

65 כו. כָּל מְקוֹם שְׂאִמְרָנוּ 'אֵינָה תְּלִיצָה', אוֹ 'לֹא עֲשֵׂה פְּלוּם', אוֹ 'אֵינָה פְּלוּם' - הָרִי הֵיא כְּאֵלוֹ לֹא נִחְלָצָה לוֹ; וְלֹא נֶאֱסָרוּ עֲלָיו קְרוּבוֹתֶיהָ, וְלֹא נִפְסְלָה מִן הַפְּהִינָה, וּמִתְרַת לְהַתְנַבֵּם. וְכָל מְקוֹם שְׂאִמְרָנוּ 'תְּלִיצָתָהּ פְּסוּלָה' - נֶאֱסָרוּ עֲלָיו קְרוּבוֹתֶיהָ, וְנִפְסְלָה מִן הַפְּהִינָה, וְנֶאֱסָרָה עַל הָאֲחִין, וְאֵינָה מִתְנַבֵּמָת, וְאֵינָה מִתְרַת לְהַנְשֵׂא לְזָר עַד שִׁתְּחֲלִץ תְּלִיצָה פֶּשֶׁרָה.

72 כז. עֵבֶרָה וְנִשְׂאָת - הָרִי זֶה חוֹלֵץ לָהּ תְּלִיצָה פֶּשֶׁרָה וְהֵיא תַחַת בְּעֵלָה, וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ.

74 כח. יִבְמָה שְׁגָדְלָה בֵּין הָאֲחִין - הָרִי זֶה מִתְרַת לְהַתְנַבֵּם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא תְּלִיצָה לְאֶחָד מֵהֶן בֵּינוּ לְבִינָה וְנִפְסְלָה עֲלֵיהֶן. אֲבָל אִם רְאִינוּהָ שְׁחֲלָצָה נַעֲלוּ שְׂל אֶחָד מֵהֶן - נִפְסְלָה, שְׂמָא נִתְּפָנָה לְחֲלִיצָה, וְצִרְיָכָה תְּלִיצָה פֶּשֶׁרָה לְהַתְרָה לְזָר.

79 כט. גֹּט תְּלִיצָה שְׂאֵנוּ כּוֹתְבִין לָהּ אֵינוּ אֵלָא מֵעֲשֵׂה בֵּית דִּין, כְּדִי שִׁיְהִיָּה בְּיָדָה רְאִיָּה שְׁנִחְלָצָה. וְאֵין הַדִּיּוּן חוֹלְצִין אֵלָא אִם בֵּן מִפִּירִין. לְפִיכָף, מִי שְׂרָאָה זֹאת שְׁנִחְלָצָה - כּוֹתְבִין לָהּ גֹּט תְּלִיצָה אָף

1 שְׁנִחְפּוּנָה הֵיא וְלֹא נִתְּפָן הוּא, אוֹ שְׁנִחְפּוּן הוּא וְלֹא נִתְּפָנָה הֵיא, וְכֵן קִטְנָה שְׁחֲלָצָה לְגִדּוּל - תְּלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. וְכֵן אִם תְּלִיצָה בְּפָנֵי יָחִיד, וְאֶפְלוּ בֵּינוּ לְבִינָה וּבְלִילָה - הָרִי זֶה תְּלִיצָה פְּסוּלָה. אֲבָל חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן שְׁחֲלָצוּ, וְכָל הַחוֹלֵץ לְמִי שֶׁהֵיא פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם - אֵינָה תְּלִיצָה.

7 יז. יָבָם שְׂרָגְלוּ הַיְמִנִית חֲתוּכָה - אֵינוּ חוֹלֵץ בְּשִׂמְאָל; וְאִם תְּלִיצָה מֵעַל שְׂמָאָלוֹ - תְּלִיצָתָהּ פְּסוּלָה. הֵיתָה רְגָלוֹ עֲקָמָה לְאֶחָד אוֹ הַפּוּכָה עַל צָדָה, אוֹ שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל רַאשֵׁי אֲצִבְעוֹת רְגָלָיו - הָרִי זֶה אֵינוּ חוֹלֵץ; שֶׁהַחוֹלֵץ צָרִיךְ לְנַעֵץ עֲקָבוֹ בְּאַרְצוֹ, וְזֶה אֵינוּ יָכוֹל. וְאִם תְּלִיצָה לְמִי שְׂרָגְלוֹ כֵּף - הָרִי תְּלִיצָתָהּ פְּסוּלָה.

14 יח. וְיִבְמָה שִׁידִיָּה חֲתוּכוֹת - חוֹלֵצַת לְכַתְּחֵלָה וְאֶפְלוּ בְּשִׁנְיָה, שְׂלֹא נֶאֱמַר וְחֲלָצָה בְּיָדָה. תְּלִיצָה בְּמַנְעֵל שְׂל כַּגֹּד - אֵינָה תְּלִיצָה. אֲבָל אִם תְּלִיצָה בְּמַנְעֵל שְׂאִין לוֹ עֲקָב אוֹ שֶׁהָיָה תְּפוּר בְּכַפְתָּן, אוֹ שֶׁהָיָה מַנְעֵל שְׂל שְׁעָר אוֹ שְׂל סִיב אוֹ שְׂל שַׁעַם אוֹ שְׂל עֵץ, אוֹ שֶׁהָיָה מַנְעֵל גְּדוֹל שְׂאֵינוּ יָכוֹל לְהֵלֵךְ בּוֹ אוֹ קָטָן שְׂאֵינוּ חוֹפֵה אֶת רֵב רְגָלוֹ, אוֹ מַנְעֵל פְּרוּם שְׂאֵינוּ חוֹפֵה רֵב הַרְגֵל, אוֹ נִפְחַת שְׂאִין מִקְּבֵל רֵב הַרְגֵל - תְּלִיצָתָהּ פְּסוּלָה.

23 יט. תְּלִיצָה בְּסִנְדֵל שְׂל עֵץ וּמְחַפָּה עוֹר, אוֹ הֵיתָה קְרַקְעִיתוֹ עוֹר וְלִחְיָיו שְׂל שְׁעָר, אוֹ שְׁחֲלָצָה סִנְדֵל שְׂל שְׂמָאָל מֵעַל רְגָלוֹ הַיְמִנִית, אוֹ שְׂלֹא הָיָה הַמַּנְעֵל שְׂלוֹ, אוֹ (שְׂלֹא) הָיָה גְדוֹל שִׁיְכוּל לְהֵלֵךְ בּוֹ, אוֹ קָטָן שְׁחוּפָה אֶת רֵב רְגָלוֹ, אוֹ נִפְרָם שְׁחוּפָה אֶת רֵב הַרְגֵל, אוֹ נִפְחַת שְׂמִקְבֵל רֵב הַרְגֵל - תְּלִיצָתוֹ פֶּשֶׁרָה.

29 כ. סִנְדֵל הַמְסָגֵר וְהַמְחַלֵּט וְשְׂל כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שְׂמִנִיחִין אוֹתוֹ בְּרַגְלֵי הַצְּעוּרָה - לֹא תְּחֲלִץ בּוֹ; וְאִם תְּלִיצָה - תְּלִיצָתָהּ פֶּשֶׁרָה, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסוּר בְּהִנָּאָה. אֲבָל סִנְדֵל שְׂל תְּקַרְבַת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וְשְׂל עִיר הַנִּדְחָת, אוֹ שְׂנַעֲשֵׂה לְמַת שְׂיִקְבָר בּוֹ, אִם תְּלִיצָה בּוֹ - תְּלִיצָתָהּ פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי אֵינוּ עוֹמֵד לְהֵלֵךְ בּוֹ.

35 כא. קְרַעָה הַמַּנְעֵל מֵעַל רְגָלוֹ אוֹ שְׂשִׁרְפָתוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה לְבוּשׁ שְׂנִי מַנְעֵלִין וְחֲלָצָה הַעֲלִיּוֹן, אָף עַל פִּי שְׂקָרְעָה הַתְּחַתּוֹן עַד שְׁנִתְּגַלְתָּהּ רְגָלוֹ - הָרִי זֶה תְּלִיצָה פְּסוּלָה.

39 כב. יִבְמָה שְׂאֲכָלָה שׁוּם אוֹ גְרָגִיר וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְדָבְרִים שְׂמִרְבִּין אֶת הָרֶק, וְהָיָה הָרֶק זָב מִפִּיהָ - אֵינוּ פְּלוּם, עַד שִׁיְהִיָּה הָרֶק מֵעֲצָמוֹ.

1 על פי שאינן מפירין שזו היא בת פלוני ואשת פלוני
 2 ושזה שחלץ לה אחיו הוא, שהרי הדינין שחלצה
 3 בפניהם הפירו זה ואחר כך חלצה.

4 וזהו נסח גט חליצה שנהגו בו העם: וזהו נסח כתבת יבמין שנהגו העם

5 ל. ביום פלוני, כך וכך לירח פלוני, שנת כך וכך
 6 לבריאת עולמא, למנינא דרגילנא למימני בה
 7 במקום פלוני. אנחנא דיני, דמקצתנא חתימין
 8 לתתא, במותב תלתא פחדא הוינא יתבין כבי דינא,
 9 וסליקא לקדמנא פלונית ברת פלוני ארמלתא
 10 דפלוני, וקרבת לקדמנא גבר חד דשמיה פלוני בר
 11 פלוני, וכן אמרה לנא פלונית דא: פלוני בר פלוני
 12 דנא אחויה דפלוני בעלי מאבויה הוה, דהוינא נסיבא
 13 ליה, ושכיב, וחי לרבנן ולכל ישראל שבק, ובר
 14 וברת גרית ומחסין ומוקים שמא בישראל לא שבק,
 15 והדין פלוני אחויה חזי ליבומי יתי. כען רבנן אמרו
 16 ליה: אי צבי ליבומי יתי - יבם, ואי לא - יטלע לי
 17 רגליה דימינא קדמיכון, ואשרי סיגיה מעל רגליה
 18 וארוק באנפוהי. ואשתמודענהו לפלוני דנא
 19 דאחויה דפלוני מינתא מאבויה הוא, ואמרנא ליה:
 20 אי צבית ליבומי יתה - יבם, ואי לא - אטלע לה
 21 קדמנא רגלך דימינא ותשרי סינך מעל רגלך ותרוק
 22 באנפך. ועני ואמר לנא: לית אנא צבי ליבומי יתה.
 23 מיד אקרינהו לפלונית דא: מאן יבמי להקים לאחיו
 24 שם בישראל לא אבה יבמי, ואף להאי פלוני
 25 אקרינהו ליה: לא חפצתי לקחתה. ואטלע לה
 26 רגליה דימינא, ושרת סיגיה מעל רגליה, ורקת
 27 באנפוהי רוקא דאיתחזי לנא מפומיה על ארעא.
 28 ותוב אקרינהו לפלונית דא: ככה יעשה לאיש אשר
 29 לא יבנה את בית אחיו, ונקרא שמו בישראל בית
 30 חלוץ הנעל. ואנחנא דיניי וכל דהו יתבין קדמנא
 31 ענינן בתריה: חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל,
 32 תלת זימנין. ומדאיתעביד עובדא דא קדמנא שרינהו
 33 לפלונית דא למהך להתנסבא לכל מאן דתצבי,
 34 ואינש לא ימחה בידה מן יומא דגן ולעלם. ובעית
 35 מיננא פלונית דא גיטא דחליצותא דא, וכתבנא
 36 וחתמנא ויהבנא לה לזכו פדת משה וישראל. פלוני
 37 בר פלוני עד. פלוני בר פלוני עד.

48 טפס הכתבה

49 לנ. ביום פלוני כו'. איך פלוני בן פלוני אמר
 50 לפלונית בת פלוני בתולתא פלתא: הוי לי לאינתו
 51 פדת משה וישראל, ואנא במימר דשמאי אפלה
 52 ואוקיר ואסובר ואיזון ואפרנס ואכסי יתיכי
 53 כהלכות גוברין יהודאין דמוקריין ומסוברין וזנין
 54 ומפונסין ומכסין ית גשיהון בקושטא. ויהיבנא
 55 ליכי מויהר בתוליכי כסף זוזי מאתן, דאינון מזוזי
 56 כסףא כ"ה, דחזו ליכי מדאורייתא, ומזוזיכי
 57 וכסותייכי וסיפוקייכי ומיעל עליכי באורח פל
 58 ארעא. וצביאת פלונית דא והות ליה לאנתו לפלוני
 59 דנא. ורצה והוסיף לה תוספת על עיקר כתובתה
 60 עד משלם כך וכך. ודא גרוניא דהנעלת ליה כך
 61 וכך. הפל נתקבל חתן זה, ובא לירו, ונעשה
 62 כרשותו, וזקף הפל על עצמו כמלנה ורשו. וכן
 63 אמר לנא פלוני חתנא דנא: אחריות כתובתא כולא,
 64 עיקר כתובה ונדוניא ותוספת ושאר תנאי כתובה,
 65 קבלית עלי ועל ירתי בתראי ועל פל שפר ארג
 66 נכסין וקנינין דאית לי תחות [כל] שמאי, דקנאי
 67 ודעתיד אנא למיקנה, ממקרקעי וממטלטלי אגב
 68 מקרקעי, כולהון יהון אחראין וערבאין לכתובה דא
 69 כולא, עיקר ונדוניא ותוספת, לאתפרעא מנהון
 70 פחיי ובתר מותי ואפילו מגלימא דעל פתפאי.
 71 וקנינן מפלוני דא מכל מאי דכתוב ומפרש לעילא

38 לא. ומעדיין עליו שלשה, או שנים מן השלשה,
 39 או שנים שראו החליצה אף על פי שאינן הדינין
 40 שחלצה בפניהן, כמו שבארנו. ואפלו אשה או עבד
 41 או קטן שהוא מפיר ונבון נאמנין לומר: זה פלוני
 42 אחי פלוני וזו היא יבמתו, וחולצין על פיהן. מה
 43 שאין בן בשאר עדיות של תורה, בין לעדות קמון
 44 בין לעדות אסור. שזה דבר העשוי להגלות הוא,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ה' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 קניין שלם דלא פאסמכתא ודלא פטופסא דשטרין,
2 אלא כחוזק וכחומר כל שטרין כתובות הנוהגות
3 בישאל וכהוגן וכתיוקון רבותינו ז"ל. וחתמנו על
4 שטר כתובה זו בזמן הנזכר לעיל. והכל בריר
5 ושריר וקיים.
- 6 לר. ואם היתה כתבת אלמנה - כותב: פלונית
7 אלמנתא. ואם היתה כתבת גרושה - כותב: פלונית
8 הגרושה. וכן אם היתה שבויה - כותב: פלונית
9 השבויה, כדי שלא יכשל בה כהן. וכותב: ויהיבנא
10 ליכי מזהרריכי כסף וזוי מאה, דאינון מזוזי כספא
11 תריסר ופלגא, דחזו ליכי וכו'.
- 12 לה. כשפותבין גט יבמין או כתבת יבמין - משרטט
13 מקום הפסוקים, שאסור לכתב שלש תבות בלא
14 שרטוט. ויבמה שחלצה - מתרת להנשא ביום
15 חליצתה, שהרי אינה חולצת עד שתשלים תשעים
16 יום.
- 17 **יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ה**
- 18 **פרק חמישי**
- 19 (1) כלל בו דין יבמה שנתן לה היבם גט או "מאמר" וגט,
20 חליצה מעולה ופחותה, מאמר כשר ופסול, גט אחר גט
21 ביבמה, חליצה אחר חליצה, בעילה אחר בעילה, ביאתו של
22 יבם בן ט' שנים מאמרו וגיטו, יבמות מבית אחד שהיו
23 בניניהן חרשות או קטנות ופקחות.
- 24 א. היבמה שנתן לה היבם גט פריחות - פסלה ופסל
25 את צרותיה עליו ועל שאר האחין, שהרי נעשה כמי
26 שחלץ לה. ואין הגט מועיל ביבמה אלא מדבריהן,
27 הואיל והגט מגרש אשת איש. וכל גט שפוסל
28 אשתו מן הפהנה פוסל את יבמתו מן היבום. ואינה
29 מתרת לזר עד שיחלץ לה.
- 30 ב. המאמר, אף על פי שאינו קונה ביבמה קנן
31 גמור ואינה נעשית בו אשת איש גמורה, צריכה
32 ממנו גט. ואינה נתרת לזר אלא בחליצה.
- 33 ג. כיצד? העושה מאמר ביבמתו ואינו רוצה לבעל
34 - צריך לכתב לה גט, שהרי נתקדשה לו, וצריך
35 לחלץ לה כדי להתירה לזר; שאין היבמה נתרת לזר
36 אלא אחר בעילת היבם או אחר חליצה, אבל הגט
37 פוסלה ליבום ואינו מתירה לזר, והמאמר אינו קונה
38 בה קנן גמור כמו הבעילה.
- 39 ה. נתן גט לזקתו (ולא למאמרו) - פסלה עליו ועל
40 שאר האחין, כמו שבארנו; וצריכה גט למאמרו,
41 וחליצה להתירה לזר.
- 42 ו. המאמר שנתן ליבמה תחלה, ולא קדמו דבר אחר
43 ולא נעשה אחריו דבר אחר, אלא שבעל אותה זה
44 שנתן לה המאמר - הוא הנקרא מאמר פשר. ואם
45 קדמו גט או חליצה, בין מיבם זה בין מיבם אחר,
46 בין בה בין בצרתה; וכן אם קדמתו בעילה בצרתה,
47 בין ממנו בין מאחיו; או שנעשה אחריו גט או
48 חליצה, בין בה בין בצרתה, בין ממנו בין מאחיו;
49 או שבעל או נתן מאמר אחר לצרתה, בין הוא בין
50 אחיו; או שנתן לה אחיו מאמר אחר או בעלה -
51 הרי זה נקרא מאמר פסול, בין המאמר שקדמוהו
52 המעשים האלו בין המאמר שנתאחרו אחריו.
- 53 ז. כיצד? נתן גט או חלץ ליבמתו, וחזר ונתן מאמר
54 לה או לצרתה, בין הוא בין אחיו; או שבא על
55 יבמתו או נתן לה מאמר, וחזר ונתן לה מאמר אחר
56 לצרתה, בין הוא בין אחיו; או שנתן מאמר
57 ליבמתו, וחזר אחיו ונתן לה מאמר אחר או בעלה
58 - הרי זה מאמר פסול, בין המאמר הראשון בין
59 המאמר האחרון.
- 60 ח. נמצאת למד, שהמאמר, בין שקדמו מאמר אחר
61 או גט או חליצה או בעילה, בין שקדם המאמר
62 לאחד מאלו - הרי זה מאמר פסול. חוץ מן הנותן
63 מאמר ובעל בעילה אחר המאמר, שזו היא
64 כהלכתה.
- 65 ט. הבעילה שבו על היבם את יבמתו תחלה או אחר
66 מאמרו בה, ולא קדמה דבר אחר - נקראת בעילה
67 כשרה. ואם קדמה מאמר מאחיו; או גט, בין ממנו
68 בין מאחיו, בין בה בין בצרתה; או שקדמה מאמר
69 בצרתה, בין ממנו בין מאחיו - הרי זו נקראת
70 בעילה פסולה.
- 71 י. החליצה שחולץ היבם ליבמתו תחלה, אם לא
72 קדמה דבר אחר - נקראת חליצה מעלה. ואם קדמה
73 גט או מאמר, בין מיבם זה בין מאחיו, בין בה בין
74 בצרתה - הרי זו נקראת חליצה פחותה.
- 75 יא. יבמות רבות הבאות מבית אחד, פיון שנבעלה
76 אחת מהן בעילה כשרה או נחלצה חליצה מעלה -
77 התרו הפל, ונסתלקה זקת היבם מעליהן. ואם
78 נבעלה אחת מהן בעילה פסולה, או נתן לה מאמר
79 פסול - נאסרו פלן ליבום. וצריכה גט זו שנבעלה

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ה' אלו - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 או שנתן לה מאמר, וצריכה חליצה [כל] אחת מהן
2 להתיירן לזר; שאין זקת היבום מסתלקת בבעילה
3 פחותה.

4 יב. נחלצה אחת מהן חליצה פחותה - התרה
5 להנשא לזר זו שנהלצה, אבל צרתה אסורה עד
6 שתחליץ גם היא, או עד שיהלצו כל האחין
7 לראשונה שנהלצה החליצה הפחותה; שאין חליצה
8 פחותה מסלקת זקת יבום מבית זה עד שתחזור על
9 כל האחין, או עד שתחליץ כל אחת מהן.

10 יג. כל יבמה שנבעלה ליבמה, בין בעילה פשרה בין
11 בעילה פסולה; ואפלו בעלה אחר שחליץ לה, בין
12 הוא בין אחיו, בין לשם אישות בין לשם יבמות;
13 ואפלו בעל צרתה אחר שבעל בעילה פשרה, בין
14 הוא בין אחיו - הרי זו צריכה גט, שהרי נעשת
15 אשת איש בבעילה. וכן כל יבמה שנתן לה מאמר,
16 בין מאמר פשר בין מאמר פסול - הרי זו צריכה
17 גט מפני המאמר, כמו שבארנו, ואחר כן יסור
18 אסור המאמר.

19 יד. כבר אמרנו, שאין הגט דוחה היבמה דחיה
20 גמורה, וכן המאמר אינו קונה בה קנן גמור; אבל
21 הבעילה קונה קנן גמור, והחליצה דוחה אותה
22 דחיה גמורה. לפיכך, גט אחר גט ביבמה, או מאמר
23 אחר מאמר - מועיל; אבל בעילה אחר בעילה
24 וחליצה אחר חליצה - אין האחרונה מועלת כלום.
25 וכן גט או חליצה אחר הבעילה אינה כלום.

26 טו. כיצד? יבם שנתן גט ליבמתו, וחזר ונתן גט
27 לצרתה - הרי זה אסור בקרובות שתייהן. וכן שני
28 יבמין שנתנו שני גטין ליבמה אחת זה אחר זה -
29 הרי זו פגרושה לשניהן, ושניהן אסורין בקרובותיה,
30 ואחד מהן חולץ. וכן אם נתן גט ליבמתו, וחזר
31 ונתן אחיו גט לצרתה - כל אחד אסור בקרובות זו
32 שנתן לה הגט. וכן אם נתנו מאמר אחר מאמר, כמו
33 שבארנו. אבל היבם שחליץ ליבמתו וחזר וחליץ
34 לצרתה, בין הוא בין אחיו, וכן שני יבמין שחלצו
35 זה אחר זה ליבמה אחת - אין חליצה אחרונה
36 כלום, ואין החולץ אותה באחרונה אסור
37 בקרובותיה; שזה כחולץ לשאר הנשים שאין לו
38 עליהן זקה.

39 טז. וכן הבעל ליבמתו, וחזר בין הוא בין אחיו וחליץ
40 לה או לצרתה - אין חליצה זו כלום. וכן אם חזר
41 אחיו ונתן גט לה או לצרתה - אינו כלום. חזר אחיו
42 ונתן לה מאמר או בעל - לא עשה כלום; מאחר

43 שבעל אחיו תחלה - קנה קנן גמור, ואין הקדושין
44 תופסין באשת איש. אבל אם נתן מאמר לצרתה או
45 בעל צרתה - צריכה גט ממנו, כמו שבארנו.

46 יז. שני יבמין שיתנו שתי יבמות הבאות מבית
47 אחד, ולא נודע מי יבם תחלה - שניהן יוציאו בגט,
48 ויתרו לזרים ואסורות ליבמין. לפיכך, ראובן שהיה
49 בירושלים ולו שתי נשים, אחת בעכו ואחת בצור,
50 ושמעון אחיו בעכו ולוי אחיו בצור, ושמעון שמת
51 ראובן - הדין נותן, שלא יבם אחד מהן עד שיודע
52 מה עשה אחיו, שמא קדם ויבם. קדם אחד מהן
53 ויבם - אין מוציאין מידו עד שיודע שאחיו יבם
54 תחלה. רצה האחד לחליץ קדם שידע מה עשה אחיו
55 - אין מונעין אותו.

56 יח. יבם קטן בן תשע שנים ויום אחד - ביאתו
57 כמאמר מן הגדול, שאינו קונה קנן גמור. ומאמר
58 בן תשע שנים ויום אחד: אם נתנו בתחלה - מועיל,
59 והרי הוא פוסל בו על הגדול; אבל אם נתנו בסוף
60 - אינו כלום. וגט וחליצתו אינם כלום, בין בתחלה
61 בין בסוף.

62 יט. כיצד? בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו
63 או שנתן לה מאמר תחלה - פסלה על שאר אחין.
64 אבל אם עשה הגדול מאמר ביבמתו, וחזר בן תשע
65 שנים ויום אחד ונתן לה או לצרתה מאמר - לא
66 עשה כלום, ולא פסלה על אחיו הגדול. חזר בן
67 תשע שנים ויום אחד ובא עליה או על צרתה אחר
68 מאמר אחיו הגדול - פסלה על הגדול, כשני
69 גדולים שעשו מאמר אחר מאמר, כמו שבארנו.

70 כ. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, וחזר
71 אחיו הגדול ובא עליה או חליץ או נתן גט לה או
72 לצרתה - הרי זה פסלה על הקטן. וכן אם חזר
73 הקטן ובא על צרתה, או בא אחיו האחר שהוא בן
74 תשע שנים ויום אחד עליה או על צרתה - נפסלה
75 עליו, כדין כל מאמר ומאמר.

76 כא. בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו
77 והגדיל, ולא בא עליה משהגדיל - צריכה גט
78 וחליצה. גט - מפני ביאתו, שהיא כמאמר; וחליצה
79 - להתיירן לזר, שהרי לא נבעלה בעילה שקונה קנן
80 גמור. ואם בא עליה משהגדיל - הרי זו צריכה גט
81 בלבד.

82 כב. אחד בן תשע שנים ויום אחד, ואחד בן עשרים
83 שנה שלא הביא שתי שערות ולא נולדו בו סימני
84 סריס, כמו שבארנו בתחלת הספר.

42 יום שישי ו' אלול ה'תשע"ה

43 פֶּרֶק שְׁשִׁי

44 (1) ביאר בו רבינו שיש יבמים ויבמות שראויים לייבום
45 וחליצה, שאינם ראויים כלל, ושראויים לאחד מהם,
46 המקודשת לאחיו בספק או החרשת והזקנה והעקרה,
47 והאסורה על יבמה, בלאו או בעשה, האסורה על בעלה
48 באיסור ערוה ובא עליה, ערוה וצרת ערוה, אשת אחיו שלא
היה בעולמו, סוטה שנפלה לפני יבם, צרת חייבי לאוין או
חייבי עשה או איילונית.

44 א. יש אחיו שראויין ליבום או לחליצה². ויש אחין
45 שאינן ראויין לא ליבום ולא לחליצה, ואין להם
46 זקה³ כלל, אלא יבמתו מתרת לזר⁴. ויש אחין
47 שראויין לחליצה ואינן ראויין ליבום. ויש אחין
48 שהן ראויין ליבום ואינן ראויין לחליצה.

(2) כלומר, ראויים הם לשניהם, רצה מייבם, רצה חולץ.
(3) קשר ליבם. (4) בלא חליצה, כשאר האלמנות.

49 ב. ואלו הם שאין להם זקה כלל: סריס חמה
50 ואנדרוגינוס⁵; מפגי שאינן ראויין לילד⁶, ולא הנה
51 להן שעת הפשר⁷.

(5) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות. (6) והתורה אמרה:
"להקים לאחיו שם בישראל". (7) להוליד. בניגוד לסריס
אדם, שהייתה לו שעת הכושר.

52 ג. ואלו מניבמין ולא חולצין: החרש והשוטה
53 והקטן; מפגי שאין בהן דעת לחלץ. וכשיבם החרש
54 - אינו מוציא לעולם; שבעלתו עושה אותה אשת
55 איש גמורה⁸, ואין גרושיו גרושין גמורין⁹. וכן תשע
56 שנים ויום אחד שיבם - אינו יכול לגרש עד
57 שנגדיל, כמו שבארנו¹⁰.

(8) "כל ביאה שאינה צריכה דעת הרי זו ביאה". וביאת יבמה
אפילו בשוגג שמה ביאה. (9) שאין לו דעת לגרש.
(10) כי גיטו של קטן אינו כלום.

58 ד. ואלו חולצין ולא מניבמין: הספקות, כגון שהיתה
59 ספק ערוה על אחיו¹¹, ופצוע דבא¹² וזכרות שפכה¹³
60 וכיוצא בהן ממניי הסרוס¹⁴, והזקן ביותר שתשש
61 פחו וכשל¹⁵. ואם פעל סריס אדם¹⁶ - קנה¹⁷, שהרי
62 היתה לו שעת הפשר¹⁸; ומוציא בגט¹⁹, מפגי שהוא
63 אסור לבוא בקהל²⁰. והטמטום²¹ חולץ ולא מניבם,
64 מפגי שהוא ספק²². ואם נקרע ונמצא זכר²³ - רצה
65 חולץ, רצה מניבם²⁴. ושאר האחין²⁵ - או חולצין או
66 מניבמין.

(11) שקידש האח המת אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו
קידש נמצאת כל אחת מהן ספק אחות אשתו - שתיהן
חולצות, שאי אפשר לייבמן, שמה יפגע באחות זוקתו.
(12) שנפצעו ביציו. (13) שנכרת הגיד שלו, ולא בידי שמים
אלא שכרתו אדם או קוץ וכיוצא בו. (14) שנכרתו ביציו

1 כג. קטנה שראויה למאן והחרשת, אף על פי
2 שקדושי שתייהן מדברי סופרים כמו שבארנו, שני
3 מיני קדושין הן: קטנה יש לה קדושין כדי שלא
4 ינהגו בה מנהג הפקר, וקדושיה תלוין עד שתגדיל,
5 והרשת תקנו לה נשואין כדי שלא תשאָר פְּנוּיָה
6 לעולם. לפיכך, אם היו כל היבמות הבאות מבית
7 אחד קטנות או חרשות - ביאתה של אחת מהן
8 פוטרת את כלן.

9 בר. היתה אחת חרשת ואחת קטנה - אין ביאת
10 אחת מהן פוטרת את צרתה. וכיצד תקנתן? מלמדן
11 הקטנה שתמאן, וכונס את החרשת. ואם רצה
12 לגרשה - כותב לה גט אחר שיבוא עליה, ותפר
13 לזר.

14 כה. היתה אחת פקחת ואחת חרשת - ביאת הפקחת
15 או חליצתה פוטרת החרשת, ואין ביאת החרשת
16 פוטרת הפקחת; שאין קדושיה אלא מדבריהן. וכן
17 גדולה וקטנה - ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת
18 הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה.

19 כו. היו שתייהן קטנות הראויות למאן, ובא היבם
20 על אחת מהן, וחזר ובא או הוא או אחיו על השניה
21 - לא פסל את הראשונה; אבל מלמדן את השניה
22 שתמאן, ויקים זה יבמתו הקטנה שנבעלה תחלה.

23 כז. וכן הדין בקטנה וחרשת, שבא היבם תחלה על
24 הקטנה וחזר ובא או הוא או אחיו על החרשת - לא
25 פסל את הקטנה, והחרשת צריכה גט. שביאת
26 הקטנה מעלה מביאת החרשת, שהקטנה ראויה
27 לאחר זמן, לפיכך יקים הקטנה שנבעלה תחלה.

28 כח. בא היבם תחלה על החרשת, וחזר ובא הוא או
29 אחיו על הקטנה - פסל את החרשת. ומלמדן
30 הקטנה שתמאן, והחרשת יוצאה בגט.

31 כט. היו אחת פקחת ואחת חרשת: בא היבם על
32 הפקחת וחזר ובא או הוא או אחיו על החרשת - לא
33 פסל את הפקחת, והחרשת צריכה גט; בא היבם על
34 החרשת וחזר הוא או אחיו ובא על הפקחת - פסל
35 את החרשת, והחרשת יוצאה בגט, והפקחת - בגט
36 ובחליצה.

37 ל. היו גדולה וקטנה, ובא על הגדולה וחזר הוא
38 או אחיו ובא על הקטנה - לא פסל הגדולה,
39 ומלמדן את הקטנה שתמאן; בא על הקטנה וחזר
40 ובא הוא או אחיו על הגדולה - מלמדן את הקטנה
41 שתמאן ויקים הגדולה, שבעלתה קונה קנין גמור.

ח. ואלו הן שהן פטורות מן החליצה ומן היבום: 20
 אשת סריס חמה ואנדרוגינוס, ואשת השוטה ואשת 21
 הקטן, ואילונית³⁴, ומי שהיא ערוה³⁵. שנאמר: ולא 22
 ימחה שמו מישראל - פרט לסריס חמה 23
 ואנדרוגינוס, ששקמם מחוי; הואיל ואינן ראויין 24
 לילד מתחלת ברייתן, הרי הן כמין בפני עצמו³⁶. 25
 והיה הפכוד אשר תלד - פרט לאילונית, שאינה 26
 ראויה לילד מתחלת ברייתה. לא תהיה אשת המת - 27
 פרט לאשת שוטה וקטן, מפני שאין להם אישות 28
 כלל. ולקחה לו לאשה - פרט לערוה, שאין לו בה 29
 לקוחין³⁷. 30

34 עקרה מטבעה. 35 שאסורה ליבם מחמת קרבת 36
 משפחה וחייב על ביאתו כרת. 37 "אנדרוגינוס ברייה 38
 בפני עצמה היא". 39 שאין קידושין תופסין בחייבי 40
 כריתות.

מ. פיצד? יבמה שהיא ערוה על יבמה, פגון שהיתה 31
 אחות אשתו או אמה או בתה - הרי זו פטורה מן 32
 החליצה ומן היבום, ואין לו עליה זקה כלל; 33
 שנאמר: ולקחה לו לאשה ויבמה - מי שראויה 34
 לקוחין וקדושין תופסין בה היא זקוקה ליבם. 35

י. היתה היבמה אסורה על יבמה אסור לאו³⁸ או 36
 אסור עשה³⁹ או שהיתה שניה⁴⁰ - הרי זו חולצת 37
 ולא מתניבמת. ומפני מה צריכה חליצה⁴¹? מפני 38
 שיש בה לקוחין; הואיל וקדושין תופסין בהן⁴², 39
 הרי הן זקוקות ליבם. ומן הדין היה שיתניבמו, 40
 שהיבום מצות עשה, וכל מקום שאתה מוצא עשה 41
 ולא תעשה - יבוא עשה וידחה את לא תעשה; אבל 42
 חקמים גזרו שלא יתניבמו חייבי לאוין ולא שניות, 43
 גזרה שקמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה 44
 אסורה ואין שם מצוה, שאין מצות עשה אלא ביאה 45
 ראשונה בלבד⁴³. לפיכך⁴⁴, אם עבר ובעל יבמתו 46
 האסורה לו משום לאו או משום עשה, ואין צריך 47
 לומר שניה⁴⁵ - הרי זה קנה קנין גמור ומוציאה 48
 בגט⁴⁶; והיא⁴⁷ וכל צרותיה מתרות לזר, שהרי 49
 נפטרה⁴⁸. 50

38 ולבעלה הייתה מותרת, כגון, כהן חלל שנשא כשרה 39
 שנתחלה בביאתו, והיבם הוא כהן כשר, נמצאת זו מותרת 40
 לבעלה ואסורה ליבמה, או ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח 41
 ישראל כשר, נמצאת זו מותרת לבעלה ואסורה ליבמה. 42
 39 כגון מצרית ואדומית דור ראשון ודור שני, ואסורה 43
 לשניהם באיסור עשה. 40 לעריות, ואסורה מדברי 44
 סופרים כגון אם אמו של יבם ולא של בעל, שהיו אחים מן 45
 האב ולא מן האם, נמצאת שנייה זו מותרת לבעלה ואסורה 46
 ליבמה. 41 והלא אינה ראוייה לו, ואי אפשר לקיים בה 47
 "ולקחה לו לאשה"⁴²? 48 שצריכה גט ממנו, כי קידושין 49
 תופסים בחייבי לאוין אלא שאסור לו לקיימה. 43 להקים 50
 לאחיו שם. 44 הואיל ומן התורה מותר לו לבוא עליה

או שחסרה אחת או שניקבה וכל אלו אסורים לבוא בקהל. 15
 ואינו יכול לבעול ולהוליד. 16) ססירסו אדם ולא 17
 מחמת חולי, והרי זה בכלל פצוע דכה. 17) ויוצאת בגט 18
 בלא חליצה. 18) קודם שנסתרס. 19) וחייב להוציאה. 20
 אבל נסתרס על ידי חולי כשר לבוא בקהל. וכן הזקן 21
 מותר לקיים את יבמתו. 21) "שאיין לו לא זכרות ולא 22
 נקבות אלא אטום הוא". 22) רוצה לומר: אינו מייבם 23
 מפני שאינו יכול, ואינו חולץ משום שספק הוא, שמא הוא 24
 זכר, ואם יש שם אחים אינו חולץ, שמא נקבה היא ולא 25
 נפטרה היבמה בחליצה זו. 23) הסירו ממנו הקרום 26
 המכסה את ערוותו. 24) כי ראוי הוא להוליד. 25) שאין 27
 בהם שינוי בגופם ואין עליהם שום איסור. וזה מוסב על מה 28
 שכתב בתחילת הפרק: "יש אחין שראויין ליבום או 29
 לחליצה".

ה. יש יבמות שהן ראויות לחליצה או ליבום. ויש 1
 יבמות שאינן ראויות לא לחליצה ולא ליבום, ואין 2
 עליהן זקה כלל, ומתרות להנשא לזר. ויש יבמות 3
 שהן ראויות לחליצה אבל לא ליבום. ויש יבמות 4
 שהן ראויות ליבום אבל לא לחליצה. 5

ו. ואלו שמתניבמות ולא חולצות: החרשת והשוטה 6
 והקטנה; לפי שאין בהן דעת לקרות ולהבין. ואם 7
 רצה היבם לגרש החרשת בגט אחר שיעלל אותה - 8
 הרי זה מגרש²⁶. 9

26) כי גט אינו צריך את דעת האשה.

ז. ואלו שחולצות ולא מתניבמות: אסורי לאוין, 10
 והשניות, ואסורי עשה, פמו שיתבאר. וכל אשה 11
 שהיא ספק מגרשת²⁷ - חולצת ולא מתניבמת, שקמא 12
 לפגע בערוה²⁸; שאשת אחיו שגרשה אסורה עליו 13
 משום ערוה²⁹. אבל מי שהיא מקדשת לאחיו בספק 14
 קדושין³⁰ - הרי היא פשאר כל היבמות, וחולצת או 15
 מתניבמת, שאין כאן דבר לחוש לו³¹. וכן אשת 16
 החרש³² וזקנה ועקרה - הרי הן פשאר כל היבמות: 17
 רצה חולץ, רצה מיבם; שזקנה ועקרה³³ היתה להן 18
 שעת הפשר. 19

27) מבעלה המת, כגון שזרק לה גט ספק קרוב לו ספק קרוב 28
 לה. ונשאה אחיו אחרי הגירושין. 28) שהיא אסור כרת. 29
 אפילו מת אחר כך. והרי זו בכלל ה"ספיקות" שחולצות 30
 ולא מתניבמות. 30) כגון שזרק לה אחיו כסף קידושין 31
 ספק קרוב לו ספק קרוב לה. וכן אם קידשה באוכל או בכלי 32
 ששווה פחות מפרוטה, שמקודשת בספק, שמא דבר זה 33
 שווה פרוטה במקום אחר. 31) ממה נפשך: אם היא 34
 מקודשת, הרי מצוה לייבמה, ואם אינה מקודשת לאחיו הרי 35
 היא זרה ומותר לנשאה. 32) מתניבמת לפיקה או חולצת. 36
 33) שנעקרה על ידי מכה או חולי, ולפני זה הייתה ראוייה 37
 ללדת, או ששתתה כוס עיקרין, או שנישאת לארבעים שנה 38
 ושוב אינה יולדת. וכל אלו הייתה להן שעת הכושר, אבל 39
 הזקן ביותר אף על פי שהייתה לו שעת הכושר אינו מייבם, 40
 כי אינו ראוי לביאה כלל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ו' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קנט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מותרת ליבם שהוא אחיו מן האב ולא מן האם. (60) לאחר, שאסורה על בעלה משום לאו. (61) "במותר לה נאסרה (=לבעלה שהיה מותר לה - נאסרה) באסור לה לא כל שכן". (62) "הספיקות חולצות ולא מתייבמות" (63) שמא היא אחות אשתו והיא ערווה עליו. (64) ארוסתו המקודשת לו מספק. (65) שיעור הדברים כאילו היה כתוב: "שהיא קרובה ספק חלוצתו". כי יבמתו אינה חלוצה וודאית, שאם ארוסתו מקודשת לו, הרי יבמתו פטורה מחליצה כאחות אשתו, וחליצתה אינה כלום, ואם ארוסתו אינה מקודשת אזי יבמתו זקוקה לו וחליצתו חליצה, נמצאת יבמתו ספק חלוצה וארוסתו קרובה ספק חלוצתו.

יד. מי שמת אחיו והניח שתי נשים, האחת אסורה עליו⁶⁶ משום ערוה⁶⁷ והשנייה אינה ערוה - פשם שהערוה פטורה מן החליצה ומן היבום כן צרתה פטורה, ולא נפלה לו זקה כלל על בית זה; שנאמר: אשר לא יבנה את בית אחיו - בית שיש לו לקוחין באי זה מהן שירצה הוא שיש לו עליו זקה, ובית שמקצתו אינו יכול לבנותו, שהרי אין לו כה לקוחין, אינו בונה אפלו מקצתו שהוא מתר. ונמצאת צרת הערוה ערוה עליו משום אשת אחיו⁶⁸, שהרי אין לו עליה זקה⁶⁹.

(66) על היבם. (67) כגון שהיא בתו. (68) שלא במקום מצוה. (69) צרה אסורה, במקום ערווה עומדת.

זו. לפיכך⁷⁰, ראובן שמת והניח שתי נשים, האחת ערוה על שמעון⁷¹ ושתייהן ראיות ללוי - אין לשמעון זקה על בית זה, והרי שתייהן פחת זקת לוי. יבם לוי האחת מהן, שהיא צרת ערוה של שמעון, והיתה לו אשה אחרת, ומת לוי⁷² ונפלו שתייהן לפני שמעון - שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום משמעון: האחת - מפני שהיתה צרת ערוה⁷³, והשנייה - מפני שהיא צרתה⁷⁴. וכן הדין בצרת צרתה⁷⁵ עד סוף העולם. שכל אשה שאין לו עליה זקה - באסור אשת אח עומדת לעולם⁷⁶.

(70) הואיל וצרת הערווה היא עצמה ערווה עליו, כאשת אח שלא במקום מצוה. (71) שהיא בתו. (72) בלא בנים. (73) ונאסרת עליו משעת נפילת ראובן. (74) וכבר אמרנו: צרת ערווה אסורה. (75) הלכה צרת צרתה של בתו ונתייבמה ליהודה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני שמעון שתייהן אסורות, צרת צרתה - נאסרה עליו כ"אשת אח" מלוי, והרי היא ערווה, נמצאת אשת יהודה צרתה - צרת ערווה, וכן לעולם. (76) ואין היתר לאיסורה.

זו. וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו⁷⁷ - הואיל ואין לו⁷⁸ עליה זקה⁷⁹, שנאמר: כי ישבו אחים יחדו - עד שישבו שניהן בעולם⁸⁰, הרי זו ערוה עליו לעולם משום אשת אח⁸¹, ופוטרת צרתה⁸².

(77) שנולד לאחר שמת אחיו. (78) לאח הנולד. (79) אין היבמה זקוקה לו. (80) ישיבה אחת יחדיו. (81) אסורה עליו

ביאה ראשונה. (45) שאינה אלא מדברי סופרים. (46) שהרי אסור לקיימה, אלא שאינה צריכה חליצה. (47) לכשתגרש. (48) בכיאתה של זו.

יא. ויבמה שהיא אלמנה מן הנשואין, ובה עליה פהן גדול - לא נפטרה צרתה, שאין עשה⁴⁹ דוחה את לא תעשה ועשה⁵⁰; והואיל ולא קנה מן התורה קנן גמור, לא התרה צרתה לזר עד שתחליץ⁵¹.

(49) של מצות ייבום. (50) לא תעשה - "אלמנה ... לא יקח, עשה - והוא אשה בבתוליה יקח", לימד שאינה בתולה לא יקח, ולא הבא מכלל עשה, הרי הוא כעשה, אבל אלמנה מן האירוסין, שעדיין בתולה, אינה אסורה עליו אלא אסור לא תעשה. ודינה, כשאר חיבי לאוין המפורשים לעיל. (51) הצרה עצמה.

יב. היתה היבמה ערוה על בעלה, כגון שעבר או טעה ולקח אחותו מאביו, ונפלה לפני אחיו⁵² - אין זו אשתו⁵³, שאין קדושין תופסין בה⁵⁴, ואינה לא בת יבום ולא בת חליצה. ואם היתה לה צרה⁵⁵ - חולצת [או] מתבבמת⁵⁶. ואם היתה זו שהיא ערוה על הבעל מתרת ליבם⁵⁷, ורצה היבם לשא אותה וליבם צרתה - הרשות בידי⁵⁸.

(52) נמצאת, שהיא גם אחותו, - שהרי אין ייבום אלא באחים מן האב - ואסורה גם על היבם. (53) של האח המת. (54) שחייב על ביאתו כרת. (55) שיש לבעלה המת עוד אשה, שהייתה מותרת לו. (56) שהרי היא זקוקה לייבום ובמה תיפטר "הייתה אמו נשואת אביו ונישאת לאחיו מאביו (בעבירה) ומת, זו היא "אמו" שאינה פוטרת צרתה". (57) כגון שעבר אחיו ונשא חמותו, שהיא מותרת ליבמה. (58) שאינן כשתי יבמות הבאות מבית אחד, שהערווה אינה מבית זה, ואין ביאתה פוטרת את צרתה.

יג. היתה היבמה אסורה על בעלה משום לאו או משום עשה, או שהיתה שניה לבעלה⁵⁹, ולא היתה אסורה על היבם מצד אלו הצדדים - הרי זו מתרת ליבם. חוץ ממחזיר גרושתו משנשואתו⁶⁰ ומת, שהיא חולצת ולא מתבבמת⁶¹. וכן יבמה שהיא ספק ערוה על היבם, או ספק ערוה על בעלה - הרי זו חולצת ולא מתבבמת⁶². לפיכך, מי שקדש אשה בספק קדושין, ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה, ונפלה לו ליבום, שהיא ספק אחות אשתו - הרי זו חולצת ולא מתבבמת⁶³, ומוציא את אשתו⁶⁴ בגט מספק. ושתייהן אסורות עליו: יבמתו - מפני שהיא ספק ערוה; וארוסתו - מפני שהיא ספק קרובה חלוצתו⁶⁵, שהיא כשניה, כמו שבארנו.

(59) כגון שהייתה אלמנה מקודשת לכהן גדול אחיו ומת. והיבם הוא כהן הדיוט, נמצאת זו אסורה לבעלה בלאו ומותרת ליבמה, או שהיה אחיו כהן גדול ונשא בעולה ומת, שאסורה לבעלה בעשה וליבמה מותרת, וכן אם הייתה אם אמו של אחיו נשואה לו והרי היא שנייה, ומת אחיו, הרי זו

28 ומפני מה אסרו צרת קרובת חלוצתו? מפני
29 שמתחלפת בצרת חלוצתו.

99 שאינה ראוייה ללדת, ופטורה מן החליצה והיבום.

30 כא. שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהאחת מהן
31 ערוה על היבם, והרי הערוה אילונית - צרתה
32 מתרת, וחולצת או מתנבמת; הואיל והאילונית אינה
33 בת יבום וחליצה - הרי זו כמו שאינה¹⁰⁰, ונפלה
34 זקתו על צרתה בלבד¹⁰¹. וכן אם גרש אחיו את
35 הערוה או מאנה¹⁰² בו קדם שימות, או שמתה בחיי
36 בעלה ואחר כך מת אחיו - הרי צרתה מתרת,
37 וחולצת או מתנבמת. ואין אומרים: הואיל ונעשת
38 צרה לערוה¹⁰³ שעה אחת תאסר לעולם, שאין הצרה
39 אסורה עד שתהיה צרת ערוה בשעת נפילה
40 ליבום¹⁰⁴.

100 ואין צרתה צרת ערוה. 101 ואפילו הכיר בה בעלה
שהיא איילונית. 102 שנישאה יתומה קטנה ומיאנה בו
בקטנותה. 103 בחיי בעלה כשהיו נשואות יחד.
104 כלומר, בשעת מיתת בעלה.

41 כב. היתה זו שהיא ערוה על היבם מקדשת לאחיו
42 שמת בספק¹⁰⁵, או מגרשת ממנו בספק, או שהיתה
43 קטנה¹⁰⁶ הראויה למאן ולא מאנה באחיו בחייו¹⁰⁷,
44 אף על פי שמאנה ביבם - צרתה חולצת ולא
45 מתנבמת.

105 שזרק לה האח כסף קידושיה בצידי רשות הרבים, ספק
אם מונח בארבע אמות שלו (ואינה מקודשת) או בארבע
אמות שלה (והיא מקודשת), או במקום ששניהם יכולים
לשמרו, או ששניהם אינם יכולים לשמרו. 106 יתומה,
שקידושיה אינם אלא מדרבנן. 107 אין אומרים תעקור
נישואיה הראשונים למפרע ונמצאת שלא הייתה אשתו
וצרתה אינה צרת ערוה ותתיבם.

46 כג. הלכה צרת ערוה ונשאת לאחר, ואחר כך
47 נמצאת הערוה אילונית¹⁰⁸ - תצא הצרה מבעלה
48 ומיבמה, וצריכה גט מבעלה וחליצה מיבמה פדי
49 להתיירה לשוק¹⁰⁹.

108 ונמצאת הצרה זקוקה לייבום, ונישואיה עם האחר
שלא כדן היו. 109 אבל אין הוולד ממזר, שיבמה לזר
אינה אלא איסור חייבי לאוין, ואן ממזר מחייבי לאוין.

50 כד. יבם היבם הצרה מפני שדמו שהערוה
51 אילונית¹¹⁰, ונמצאת הערוה שאינה אילונית¹¹¹ -
52 תצא מיבמה בגט¹¹², והולד ממזר¹¹³.

110 ונפלה זיקתו על צרתה בלבד. 111 נמצאת צרת
הערוה, אסורה עליו משום אשת אחיו שלא במקום מצוה.
112 אף על פי שהיא מחייבי כריתות, ואין קידושין תופסין
ליבם בה, בכל זאת צריכה גט, שמא יאמרו אחיו גירש את
הערוה סמוך למיתתו ונתייבמה הצרה כדן, ונמצאת אשת

משום ערוות אשת אחיו שלא במקום מצוה. 82 מן
החליצה ומן הייבום.

1 יז. פיצד? ראובן שמת והניח אשה ונפלה לפני
2 שמעון, ואחר שמת ראובן נולד לוי⁸³, בין שנולד
3 לוי קדם שייבם לה שמעון בין שנולד אחר
4 שיבמה⁸⁴ - הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם⁸⁵.
5 לפיכך, אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי -
6 שתייהן פטורות מן החליצה ומן היבום.

83 נמצא לוי זה לא היה בעולמו של ראובן אחיו. 84 אף
על פי שכשנולד, לא הייתה על לוי בזיקת נישואי אחיו
ראובן. 85 בגלל אחיו ראובן שלא היה בעולמו.

7 יח. עשה שמעון מאמר ביבמתו⁸⁶ אשת ראובן, ומת
8 קדם שיכנס אותה⁸⁷ - הרי לוי חולץ לצרתה⁸⁸ ולא
9 מיבם⁸⁹; שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור⁹⁰,
10 כמו שבארנו.

86 שקידשה בכסף, וקידושי כסף ביבמה אינם קידושין
גמורים אלא מדברי סופרים. "ונקרא מאמר, לפי שאין דין
קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה". 87 בבאה.
88 ואינה נפטרת משום צרת ערוה, כי אין היא צרתה
ממש. 89 הואיל ומאמר קונה מקצת, הרי זו צרת ערוה
במקצת מדברי חכמים. 90 להיחשב כנשואה ותיפטר
צרתה בגללה.

11 יט. אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ובעדים⁹¹, ומת
12 קדם שיגרשנה ונפלה לפני יבם - הרי היא פטורה
13 מן החליצה ומן היבום, וכן צרתה, כאלו היתה
14 ערוה על היבם; מפני שטמאה פתובה בה פעירות⁹²,
15 שנאמר⁹³: והיא נטמאה. אבל סוטה⁹⁴ שמת בעלה
16 קדם שישקנה מי המרים⁹⁵, או שאינה בת שתיה⁹⁶
17 אלא בת גרושין - הרי זו חולצת⁹⁷ ולא מתנבמת.
18 ואם היתה לה צרה - הרי צרתה מתרת, וחולצת או
19 מתנבמת⁹⁸.

91 הרי נאסרה עליו וצריכה ממנו גט. 92 שנאמר בהן:
"אל תטמאו בכל אלה". 93 באשה שזינתה.
94 שנסתרה עם איש, אחרי שקינא לה בעלה. 95 ושוב
אינה שותה. ונשאה טמאה מספק. 96 כגון ארוסה או
אשת חיגר וכו'. 97 שאינה טמאה ודאי ואין דינה
כערוה. 98 כשאר צרות חייבי לאוין שחולצות או
מתייבמות.

20 כז. וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד, שהיתה
21 האחת מהן שניה על היבם או מחיבי לאוין או
22 מחיבי עשה או אילונית⁹⁹ - הרי צרתה מתרת,
23 וחולצת או מתנבמת. אבל החולץ ליבמתו, והלכה
24 אחות חלוצתו או אמה וכיוצא בהן ונשאת לאחיו,
25 ולו אשה אחרת, ומת ונפלו שתייהן לפניו - פשם
26 שקרובת חלוצתו אסורה עליו כך צרתה אסורה,
27 והרי שתייהן פשניות לו וחולצות ולא מתנבמות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ז' אלול - ספר נשים - הלכות יבום וחליצה קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31 חֲזָרָה לְהַתְּרָה, שֶׁהַמֶּאֱמָר שֶׁאֶסְרָה הָרִי בְטָלוֹ¹²⁴,
32 וְרִצָּה¹²⁵ חוֹלֵץ רִצָּה מִיָּבָם.

124) על ידי הגט, כשאר קידושין הנפקעין על ידי הגט.
125) האח השלישי.

33 ל. בֵּן תִּשַׁע שָׁנִים וַיּוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל יָבָמְתוֹ, וּמַת
34 כְּשֶׁהוּא קָטָן¹²⁶, וְנִפְלָה פֶּעַם שְׁנִיָּה לִפְנֵי אָחִיו הַגָּדוֹל
35 - הָרִי זֶה חוֹלֵצַת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת; שְׁבִיאת בֵּן תִּשַׁע שָׁנִים
36 וַיּוֹם אֶחָד כְּמֶאֱמָר מִן הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, וְנִמְצָא
37 עָלֶיהָ זִקָּת שְׁנֵי יָבָמִין.

126) כי אילו בא עליה משהגדיל ומת, הרי קנאה קניין גמור, ופקעה זיקת הראשון ולא נשארה עליה אלא זיקתו בלבד.

38 לֹא. מִי שֶׁחֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בַת חוּרִין¹²⁷
39 שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְרֵאוּבֵן¹²⁸ וְנִשְׁתַּחֲרָה, וְחֲזָרָה וְנִתְקַדְּשָׁה
40 לְשִׁמְעוֹן¹²⁹, וּמַתוֹ שְׁנֵיהֶם - מִתְיַבֶּמֶת לְלוֹי, וְאֵינָה
41 אֵשֶׁת שְׁנֵי מַתִּים¹³⁰; אִם קִדּוּשֵׁי רֵאוּבֵן קִדּוּשֵׁין - אֵין
42 קִדּוּשֵׁי שִׁמְעוֹן כְּלוּם¹³¹, וְאִם קִדּוּשֵׁי שִׁמְעוֹן
43 קִדּוּשֵׁין¹³² - אֵין קִדּוּשֵׁי רֵאוּבֵן כְּלוּם¹³³.

127) שהיו בעליה שני אחים או שותפים ושיחרר אחד את חלקו, או שקיבל רבה ממנה חצי דמיה ושיחרר חציה באותם הדמים. 128) והרי אין קידושה קידושין גמורין עד שתשתחרר. 129) וראובן לא גירשה והרי זו ספק מקודשת לשניהם. 130) לומר, חצייה הייתה לזה וחצייה לזה. 131) שאין קידושין תופסים באשת איש. 132) שהשחרור שבכיתיים הפקיע קידושי הראשון. 133) נמצא שלמעשה אינה אלא אשת מת אחד.

יום ש"ק ז' אלול ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) כלל בו דין שנים מן האחין הנשואין לשתי אחיות ומתו שניהם ולא ידוע מי קודם, היתה אחת מהן ערוה ליבם זה ואחרת ערוה לשני, שתי אחיות שנפלו ליבום לפני האח השלישי, שלשה אחין שנים מהם נשואין לב' אחיות ומת אחד מהם, אחד מן האחים שקדש אחות יבמתו, שתי יבמות הבאות מבית אחד והאחת אסורה על יבמה משום ערוה, שלשה אחים שנים נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהם ואחר כך מתה אשתו, המגרש את אשתו והחזירה ומת ונפלה לפני היבם, קטנה שהשיאה אביה וגרשה בעלה והחזירה ומת, שני אחין נשואין לשתי אחיות שתיהן קטנות או אחת גדולה, שני אחים חרשים או אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות, היתה בתו וכיוצא בה נשואה לאחיו והוא חרש.

44 א. שְׁנַיִם מִן הָאֲחִין נִשְׂוֹאִין לְשִׁמְתֵי אֲחִיּוֹת, וּמַתוּ
45 שְׁנֵיהֶם, וְלֹא נִדְּעָ אֵי זֶה מֵהֶם מַת רֵאוּשׁוֹן - הוּאֵיל
46 וְאֵי אֶפְשָׁר לִיבָם שְׁתִּיהֶן, וְהָרִי זָקָה נִפְלָה עַל שְׁתִּיהֶן,
47 שְׁתִּיהֶן חוֹלֵצוֹת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת. וְאֶפְלוּ הָיְתָה אַחַת

איש יוצאת מבעלה בלא גט. 113) שאשת אח שלא במקום מצוה חייבין עליה כרת ויש ממזר מחייבי כריתות.

1) כה. שְׁלֹשָׁה אֲחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נִשְׂוֹאִין שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת
2) וְאֶחָד מֵהֶן נִשְׂוִי נְכָרִית¹¹⁴, מַת הַנְּשׂוּי נְכָרִית¹¹⁵ וְאֶחָד
3) כָּף מַת אֶחָד¹¹⁶ מִבְּעֵלֵי אֲחִיּוֹת¹¹⁷ - הָרִי הַנְּכָרִית
4) חוֹלֵצַת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת¹¹⁸, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צָרַת אַחֻת
5) אֲשֶׁתוֹ בְּזִקָּת אָחִיו שְׁמַת אַחְרוֹן. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אֶפְלוּ
6) גֵרֵשׁ אֶחָד מִבְּעֵלֵי אֲחִיּוֹת אֶת אֲשֶׁתוֹ אַחַר שְׁמַת
7) הַנְּשׂוּי נְכָרִית¹¹⁹, וּמַת הַמְּגֵרֵשׁ - הָרִי הַנְּכָרִית חוֹלֵצַת
8) וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת, הוּאֵיל וְנִעְשֶׂת צָרַת אַחֻת אֲשֶׁתוֹ בְּזִקָּה
9) שְׁעָה אַחַת¹²⁰; שְׂאֵם תְּהִיבָם, שְׂמָא יָבָא לִיבָם אוֹתָהּ
10) וְאֶפְלוּ לֹא גֵרֵשׁ זֶה שְׁמַת אַחְרוֹן אֶת אֲשֶׁתוֹ¹²¹.

114) שאינה קרובה לא לזו ולא לזו. 115) נמצאת הנכרייה זקוקה לייבום לכל אחד מהאחים בעלי האחיות.

116) ועדיין לא נתייבמה הנכרית לאחד מהם. 117) ואשתו אסורה על האח השני משום ערוה, שהרי אחות אשתו היא. 118) אף על פי שהנכרית עדיין לא נתייבמה, - הואיל והייתה זקוקה לו בחייו, הרי היא כצרת אחות אשתו, מחמת זיקתו עליה, ואינה מתייבמת. אבל חייבת לחלוץ כי ה"זקוקה" אין דינה כ"כנוסה" ממש להיחשב כצרת ערוה גמורה להיפטר אף מן החליצה. 119) ולא כנס כלל את הנכרית. 120) לפני שגירש את אשתו. 121) נמצאת נכרית זו צרת אחות אשתו בזיקה ואסורה לאח השלישי.

11) כו. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גִזְרוּ דְבַר זֶה בְּנִשְׂוֹאִין; שֶׁהָרִי צָרַת
12) עֲרוּהָ בְּנִשְׂוֹאִין, אִם גֵּרֵשׁ אֶת הָעֲרוּהָ וּמַת - צָרְתָהּ
13) מִתְּרַת לִיבָם, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ? מִפְּנֵי שֶׁאֶסּוּר צָרַת
14) הָעֲרוּהָ בְּנִשְׂוֹאִין יְדוּעַ לְכָל¹²², וְאֵינָן בָּאִין לְהַתִּיר
15) הַצָּרָה אִם לֹא גֵרֵשׁ הָעֲרוּהָ; וְאֶסּוּר צָרַת עֲרוּהָ בְּזִקָּה
16) אֵינּוּ יְדוּעַ¹²³ לְכָל, וּבָאִין לְהַתִּיר הַצָּרָה וְאֶפְלוּ לֹא
17) נִתְגַּרְשָׁה הָעֲרוּהָ.

122) שהוא מדאורייתא. 123) שאינו אלא מדרבנן.

18) כו. שְׁלֹשָׁה אֲחִין נִשְׂוֹאִין שְׁלֹשׁ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת, מַת
19) אֶחָד מֵהֶן וְעִשָׂה הַשְּׁנֵי מֵאֶמֶר בִּיבָמְתוֹ, וּמַת קֶדֶם
20) שְׂיָכְנֵס וְנִפְלוּ שְׁתִּיהֶן לִפְנֵי הַיָּבָם - הָרִי אֵלוֹ חוֹלֵצוֹת
21) וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת; מִפְּנֵי שֶׁבְּעֵלַת הַמֶּאֱמָר עָלֶיהָ זִקָּת שְׁנֵי
22) יָבָמִין, וְנִמְצָאת כְּאֵלוֹ הִיא אֵשֶׁת שְׁנֵי מַתִּים, וְדָרְשׁוּ
23) חֻקִּים וְאָמְרוּ: אֵשֶׁת הַמַּת - וְלֹא אֵשֶׁת שְׁנֵי מַתִּים,
24) לְפִיכֹף כָּל אִשָּׁה שֶׁעָלֶיהָ זִקָּת שְׁנֵי יָבָמִין חוֹלֵצַת וְלֹא
25) מִתְיַבֶּמֶת, וְכֵן צָרְתָהּ. וְאֶסּוּרִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

26) כה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא יִחְלֹץ לְבַעֲלַת הַמֶּאֱמָר, שֶׁעָלֶיהָ
27) זִקָּת שְׁנֵי יָבָמִין, וַיִּיבָם צָרְתָהּ? גִּזְרָה שְׁלֹא יֵאמְרוּ:
28) שְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד - אַחַת חוֹלֵצַת וְאַחַת
29) מִתְיַבֶּמֶת; וְלִפְיֹכֵף אֶסּוּרוֹ אֶף צָרְתָהּ.

30) כט. עִשָׂה מֵאֶמֶר בִּיבָמְתוֹ, וְנָתַן גֵּט לְמֵאֶמְרוֹ, וּמַת -

- 1 מֵהֵן אֲסוּרָה עַל הַיָּבָם מִשּׁוֹם שְׁנֵיהּ אוּ מִחֵיבֵי עֲשֵׂה
 2 אוּ מִחֵיבֵי לְאוּיִן - הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְנַבְּמוֹת.
 3 אֲבָל אִם הָיְתָה אַחַת מֵהֵן עֲרוּהָ עֲלָיו, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה
 4 אִם אֲשֶׁתוֹ אוּ בִתָּה - הָרִי אַחֻתָּהּ מִתַּרְתּוֹ לוֹ, וְרָצָה
 5 חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבָם; שֶׁהָרִי לֹא נִפְלָה זָקָתוֹ עַל שְׁתֵּיהֶן,
 6 שְׂאִיִן זָקָה עַל הָעֲרוּהָ.
- 7 ב. הָיְתָה אַחַת מֵהֵן אֲסוּרָה עַל יָבָם זֶה מִשּׁוֹם עֲרוּהָ,
 8 וְהָאֲחֵרֵת אֲסוּרָה עַל הַיָּבָם הַשֵּׁנִי מִשּׁוֹם עֲרוּהָ -
 9 הָאֲסוּרָה לְזֶה מִתַּרְתּוֹ לְאָחִיו, וְהָאֲסוּרָה לְזֶה מִתַּרְתּוֹ
 10 לְאָחִיו; שֶׁהָרִי נִפְלָה זָקָתוֹ כֹּל אֶחָד מֵהֵן עַל הַמִּתַּרְתּוֹ
 11 לוֹ בְּלִבָּד, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבָם לְזוֹ הַמִּתַּרְתּוֹ לוֹ.
- 12 ג. מֵת אֶחָד מִן הָאֲחִין וְנִפְלָה אֲשֶׁתוֹ לְיָבּוֹם, וְאַחֵר כֶּף
 13 מֵת שֵׁנִי וְנִפְלָה אֲשֶׁתוֹ לְיָבּוֹם, שֶׁהִיא אַחֻת הָרֵאשׁוֹנָה,
 14 וְהָרִי שְׁתֵּיהֶן קְיָמוֹת - שְׁתֵּיהֶן חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְנַבְּמוֹת,
 15 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- 16 ד. מֵתָה הָאֲחֻרּוֹנָה - חֻזְרָה הָרֵאשׁוֹנָה לְהַתַּרְתָּהּ,
 17 וְחוֹלְצָת אוּ מִתְנַבְּמָת. מֵתָה הָרֵאשׁוֹנָה - הָרִי אֲחֻרּוֹנָה
 18 בְּאֲסוּרָה עוֹמְדָת, וְחוֹלְצָת וְלֹא מִתְנַבְּמָת; שֶׁהָרִי לֹא
 19 הָיְתָה רְאוּיָה לְיָבּוֹם בְּשַׁעַת נִפְלָתָהּ. וְכֵן אִם קָדָם
 20 אֶחָד מִן הָאֲחִין וְחֻלֵץ לְאֲחֻרּוֹנָה - הַתַּרְתָּהּ הָרֵאשׁוֹנָה
 21 לְשֵׁאֵר הָאֲחִין; שֶׁהָרִי הַזֶּה שֶׁאֲסָרָה אוֹתָהּ הַסִּירָה
 22 אָחִיו בְּחֻלְצָתוֹ.
- 23 ה. וְכֵן אִם הָיְתָה הָרֵאשׁוֹנָה עֲרוּהָ עַל אֶחָד מִן
 24 הָאֲחִין, וְקָדָם וְיָבָם אֵת הָאֲחֻרּוֹנָה שֶׁהִיא מִתַּרְתּוֹ לוֹ -
 25 הַתַּרְתָּהּ הָרֵאשׁוֹנָה לְשֵׁאֵר הָאֲחִין; שֶׁהָרִי הָאֲחֻרּוֹנָה
 26 שֶׁאֲסָרָה אוֹתָהּ עֲלֵיהֶן נִתְנַבְּמָה לְמִתָּהּ לָהּ. אֲבָל אִם
 27 הָיְתָה הָאֲחֻרּוֹנָה הִיא שֶׁאֲסוּרָה עַל אֶחָד מֵהֵן בְּלִבָּד
 28 מִשּׁוֹם עֲרוּהָ - הָרִי הוּא מִיָּבָם לְרֵאשׁוֹנָה, וְשֵׁאֵר
 29 הָאֲחִין אֲסוּרִין בְּשְׁתֵּיהֶן, וְחוֹלְצִין וְלֹא מִיָּבָם, כְּמוֹ
 30 שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם קָדָמוֹ וְכִנְסוּ כֹל אֶחָד אַחַת מִן הָאֲחִיות
 31 - מוֹצִיאִין אוֹתָן מֵהֵן.
- 32 ו. שְׁלֹשָׁה אֲחִין, שְׁנַיִם מֵהֵן נְשׂוּאִין לְשְׁתֵּי אֲחִיות,
 33 מֵת אֶחָד מִבְּעֲלֵי אֲחִיות וְעֲשֵׂה הַשְּׁלִישִׁי בִּיבְמִתּוֹ
 34 מֵאֲמָר, וְאַחֵר כֶּף מֵת בְּעַל אַחֻת הַשְּׁנֵי, וְנִפְלָה
 35 הָאֲחֻת הַשְּׁנֵי לְפָנֵי הָאֵח הַשְּׁלִישִׁי - הָרִי זֶה נוֹתֵן
 36 גֹּט לְבַעֲלַת הַמֵּאֲמָר וְחוֹלֵץ לָהּ, וְחוֹלֵץ לְאַחֻת
 37 הָאֲחֻרּוֹנָה, כְּדִי לְהַתִּירָן לְזָר.
- 38 ז. מֵת זֶה שֶׁעֲשֵׂה הַמֵּאֲמָר, וְהָיְתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֵרָת,
 39 וְנִפְלּוּ שְׁתֵּיהֶן לְפָנֵי בְּעַל הָאֲחֻת - בְּעַל הַמֵּאֲמָר
 40 פְּטוּרָה מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבּוֹם, שֶׁהָרִי הִיא אַחֻת
 41 אֲשֶׁתוֹ; וְהָאִשָּׁה הָאֲחֵרֵת חוֹלְצָת וְלֹא מִתְנַבְּמָת, שְׂאִין
 42 הַמֵּאֲמָר קוֹנֶה קִנְיָן גָּמוּר עַד שִׁפְטוֹר אֵת הַצָּרָה.
- ח. אֶחָד מִן הַיָּבָם יִשְׁקֵד שֶׁאֲחֻת יִבְמֵתוֹ - אוֹמְרִין
 לוֹ: הַמֵּת וְאֵל תִּגְרַשְׁנָה וְאֵל תִּשְׁאַנָּה עַד שְׁיִיבָם אָחִיד
 אוּ יִחַלֵץ לְיָבָמָה זֹאת הַזְּקוּקָה לְכָלכֶּם. חֲלֵץ לָהּ אָחִיו
 אוּ יָבָמָה, אוּ שְׁמֵתָה הַיָּבָמָה - הָרִי זֶה יִכְנַס אַרוֹסָתוֹ.
 מֵתוֹ אָחִיו כָּלם - מוֹצִיא אֵת אַרוֹסָתוֹ בְּגֹט וְיִבְמֵתוֹ
 בְּחֻלְצָה. וְאִם מֵתָה אַרוֹסָתוֹ, בֵּין שְׁמֵתָה קָדָם מֵיִתָּה
 הָאֲחִין בֵּין שְׁמֵתָה לְאַחֵר מֵיִתָּה הָאֲחִין - חֻזְרָה
 הַיָּבָמָה לְהַתַּרְתָּהּ, וְרָצָה חוֹלֵץ רָצָה מִיָּבָם.
- ט. שְׁלֹשָׁה אֲחִין, שְׁנַיִם מֵהֵן נְשׂוּאִין לְשְׁתֵּי אֲחִיות,
 וְיֵשׁ לְכָל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן צָרָה, וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִין אֵת
 הָאֲחִיות, וְנִפְלּוּ הָאֲחִיות וְצָרוֹתֵיהֶן לְפָנֵי יָבָם: אִם
 חֲלֵץ לְצָרוֹת - נִפְטְרוּ הָאֲחִיות, אֲבָל אִם חֲלֵץ לְאֲחִיות
 - לֹא נִפְטְרוּ צָרוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיִּחַלְצוּ הַצָּרוֹת; מִפְּנֵי
 שְׁחֻלְצַת אֲחִיות חֻלְצָה שְׂאִינָה מְעַלָּה, וְחֻלְצָה
 שְׂאִינָה מְעַלָּה אֵינָה פּוֹטְרַת אֵת הַצָּרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- י. יִרְאֶה לִי, שֶׁכֶּף הַדִּין בְּשְׁתֵּי יָבָמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית
 אֶחָד, וְהָאֲחַת מֵהֵן אֲסוּרָה עַל יָבָמָה מִשּׁוֹם שְׁנֵיהּ אוּ
 מִחֵיבֵי לְאוּיִן אוּ מִחֵיבֵי עֲשֵׂה, שְׂאִם חֲלֵץ לְאֲסוּרָה -
 לֹא הַתַּרְתָּה צָרָתָה; חֲלֵץ לְצָרָה - הַתַּרְתָּה הָאֲסוּרָה.
- יא. שְׁלֹשָׁה אֲחִין, שְׁנַיִם מֵהֵן נְשׂוּאִין שְׁתֵּי אֲחִיות
 וְהַשְּׁלִישִׁי נְשׂוּי נְכָרִית, מֵת אֶחָד מִבְּעֲלֵי אֲחִיות וְיָבָם
 הַנְּשׂוּי נְכָרִית אֵת אֲשֶׁתוֹ, וְאַחֵר כֶּף מֵתָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל
 שְׁנֵי, וְאַחֵר כֶּף מֵת הַשְּׁלִישִׁי, וְנִפְלּוּ שְׁתֵּי נְשׂוּי לְפָנֵי
 הַשְּׁנֵי (שְׂאִין לוֹ אִשָּׁה) - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרוֹת מִן
 הַחֲלִיצָה וּמִן הַיָּבּוֹם. הָאֲחַת - מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה אַחֻת
 אֲשֶׁתוֹ בְּשַׁעַת שְׁמֵת אָחִיו הָרֵאשׁוֹן, נִאֲסָרָה עָלָיו
 לְעוֹלָם מִשּׁוֹם אֲשֶׁת אַח, כְּדִין אֲשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיְתָה
 בְּעוֹלָמוֹ; וְהַנְּכָרִית - מִשּׁוֹם צָרָתָה.
- יב. וְכֵן שְׁנֵי אֲחִין נְשׂוּאִין לְשְׁתֵּי אֲחִיות וּמֵת אֶחָד
 מֵהֵן, וְאַחֵר כֶּף מֵתָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל שְׁנֵי - הָרִי זֶה אֲסוּרָה
 עוֹלָמִית, הוֹאִיל וְנִאֲסָרָה עָלָיו בְּשַׁעַת נִפְלָתָהּ. אֲבָל
 הַמִּגְרָשׁ אֵת אֲשֶׁתוֹ וְהַחֻזְרָה וּמֵת - הָרִי זֶה מִתַּרְתּוֹ
 לְיָבָם. וְאֵף עַל פִּי שְׁנִיאָסָרָה עָלָיו בְּחַיֵּי אָחִיו בְּשַׁעַת
 שְׁגִרְשָׁה - הָרִי חֻזְרָה לְהַתַּרְתָּהּ, וְכִשְׁמַת אָחִיו בְּהַתַּרְתָּהּ
 הָיְתָה עוֹמְדָת.
- יג. קְטָנָה שֶׁהִשְׂאִיָּה אֲבִיהָ, וְגִרְשָׁה בְּעַלָּה וְהַחֻזְרָה,
 וּמֵת וְעַדִּין הִיא קְטָנָה - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְיָבָם; מִפְּנֵי
 שְׁגִרוּשָׁיָה גְרוּשִׁין גְּמוּרִין, שֶׁהָרִי אֲבִיהָ הִשְׂאִיָּה, וְאִין
 חֻזְרָתָה חֻזְרָה גְּמוּרָה, שְׂאִין קְדוּשִׁי קְטָנָה קְדוּשִׁין
 גְּמוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- יד. וְהוּא הַדִּין לְמִגְרָשׁ פְּקֻחָת, וְנִתְחַרְשָׁה וְהַחֻזְרָה,
 וּמֵת וְהִנִּיחָה חֲרָשָׁת, שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְיָבָם, וְאֵינָה

28 החרשת, והן אינן בני חיוב, אלא הרי הן פקטן
 29 אוכל נבלות שאין בית דין מצוין להפרישו? אמרו
 30 חכמים: אם תשב אשתו עמו, נמצאת אחותה נשאת
 31 לזר, ויאמרו: נפטרה משום אחות אשה. לפיכך
 32 מוציא החרש אשתו בגט, כדי שתהיה אחותה
 33 אסורה לעולם.
 34 יט. וכן שני אחין פקחין נשואין לשתי אחיות, אחת
 35 פקחת ואחת חרשת: מת בעל החרשת - תצא משום
 36 אחות אשה; מת בעל הפקחת - מוציא את אשתו
 37 החרשת בגט ואת אשת אחיו בחליצה, מפני שהוא
 38 פקח ויכול לחליץ.
 39 כ. שני אחין, אחד פקח ואחד חרש, החרש נשוי
 40 שתי נשים פקחות, האחת מהן ערוה על הפקח,
 41 ומת החרש - שתיהן פטורות על כל פנים: אם
 42 נשואי הערוה נשואין - הרי השניה צרתה ופטורה,
 43 ואם אין נשואי הערוה נשואין - כף לא יהיו נשואי
 44 צרתה נשואין.
 45 כא. היתה בתו וכיוצא בה חרשת ונשואה לאחיו
 46 הפקח - צרתה חולצת ולא מתנבמת, שאין נשואי
 47 החרשת נשואין גמורין.
 48 כב. כל מקום שאמרנו בהלכות אלו שתי אחיות -
 49 אחת שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת
 50 וכיוצא בהן; ענין הדברים: שהן שתי נשים שהאחת
 51 מהן ערוה עם האחרת ואי אפשר לשא שתיהן משום
 52 ערוה. וכן כל מקום שאמרנו אחות אשתו או אחות
 53 יבמתו - אחד אחותה או אמה או בתה; ענין הדברים:
 54 אחת מקרובותיה שהן ערוה עמה.

1 חולצת ולא מתנבמת. וצרת קטנה זו או חרשת זו -
 2 חולצת או מתנבמת. ואם החזירה כשהיא קטנה או
 3 חרשת, וגדלה או נתפקחה אצלו ואחר כך מת -
 4 הרי זו מתרת ליבמה.
 5 טו. שני אחין נשואין לשתי אחיות: היו שתיהן קטנות
 6 הראויות למאן או חרשות, ומת אחד מהן - תצא
 7 משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום.
 8 היו אחת גדולה ואחת קטנה, ומת בעל הקטנה - תצא
 9 משום אחות אשה, ופטורה מן החליצה ומן היבום;
 10 מת בעל הגדולה - מלמדין הקטנה שתמאן בכעלה,
 11 ותהיה גדולה זו מתרת ליבמה.
 12 טז. שני אחין חרשין נשואין לשתי אחיות פקחות,
 13 או חרשות, או אחת פקחת ואחת חרשת; וכן שתי
 14 אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחין, או
 15 חרשין, או אחד פקח ואחד חרש; ומת אחד מהן
 16 - אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום משום אחות
 17 אשתו, שהרי אין נשואי אחד מהן נשואין גמורין.
 18 יז. שני אחין, אחד פקח ואחד חרש, נשואין לשתי
 19 אחיות פקחות, או אחת פקחת ואחת חרשת והרי
 20 הפקחת היא אשת הפקח: מת החרש - תצא אשתו
 21 משום אחות אשה; מת הפקח - הואיל ונשואי
 22 הפקח שמת נשואין גמורין, וזאת זה החרש גמורה,
 23 ונשואי החרש אינן נשואין גמורין - הרי זה החרש
 24 מוציא את אשתו בגט, מפני שאחותה זקוקה לו;
 25 ואשת אחיו הפקח אסורה לעולם, שאינו יכול לכנס
 26 מפני אחותה; ולא יחליץ, מפני שהוא חרש.
 27 יח. ולמה גזרו חכמים שיוציא זה החרש אשתו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – א'ז' אלול ה'תשע"ה

יום שלישי ג' אלול ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רמד.

מצות עשה רלט.

המצוה הרמ"ד — האזקרה שהזקנו מלגנוב ממון,
 והוא אמרו: "לא תגנובו" (ויקרא יט, יא). ובמקלפתא (פרשת
 משפטים): "לא תגנובו — הרי אזקרה לגנוב ממון".
 והעובר על לאו זה — חייב בתשלומין שהזכיר הפתוב:
 או תשלומי כפל, או תשלומי ארבעה וחמשה, או התזרת
 הקרן בלבד (כשהורה). ובספרא (פרשת קדושים): "לפי
 שגאמר בגנבה: 'שנים ישלם' (שמות כב, ג) למדנו ענש,

יום ראשון א' אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רמא.

המצוה הרמ"א — הצווי שנוצטוינו בדין הבערה
 (אש), והוא אמרו ותעלה: "כי תצא אש ומצאה קוצים"
 (שמות כב, ה). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ב' ופרק
 ו' (מבבא קמא).

יום שני ב' אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רמא.

המצוה הרמ"א נדפסה ביום ראשון.

מתוך מהדורת חזק

45 בְּדִיּוּק הַמְדוּת וַיִּדְעַת הַדְּרָכִים הַנְּכוּנִים בָּהֶם, וְאֵל יַעֲשֶׂה
46 אֶת־זֶה בְּדְרָכֵי הַשְּׁעָרָה שֶׁאֵין בָּהֶם אָמֶת כְּדָרְךָ שְׁעוּשִׁים
47 רַב הַעֵם. וּמִשְׁקַל — כּוֹלֵל הַמִּשְׁקָלוֹת וְהַמְאֻזְנִים.

48 הַמְצָוָה הָעֶרֶב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּחַזְזִיק
49 מִשְׁקָלוֹת וּמְדוּת חֲסָרִים אֲצִלְנוּ בְּכַתְּיָנוּ וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא
50 נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּמִקָּח וּמִמְכָר, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "לֹא־
51 יִהְיֶה לָךְ בְּכִיסֶּךָ אֶבֶן וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה" (דברים כה, יג),
52 וְכֵן אֵיפָה וְאֵיפָה (שני סוגי משקולות: גדולה — לקניה; וקטנה
53 — למכירה). וּלְשׁוֹן גְּמָרָא בְּבֵא בְּתַרְא (פט): "אֲסוּר לְאָדָם
54 שִׁישְׁתֶּה מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ יִתְרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְאֶפְלוּ הִיא
55 עֵבִיט (כלי) שֶׁל מִימֵי רִגְלִים". וְאֵל תִּחְשׁוּב שֶׁאָמְרוּ:
56 "לֹא־יִהְיֶה לָךְ אֵיפָה וְאֵיפָה, וְלֹא־יִהְיֶה לָךְ אֶבֶן וְאֶבֶן" —
57 שְׁתֵּי מִצְוֹת, לְפִי שֶׁשְׁנֵי הַלְּאוֹיִן נֶאֱמְרוּ לְהִשְׁלֵמַת דִּינֵי
58 הַמְצָוָה, כְּדִי לְכַלּוֹל שְׁנֵי מִיַּי הַמְדִידָה שֶׁהֶם הַמִּשְׁקָל
59 ("אבן") וְהַמְדָּה (מדת הנפח — "איפה"), כְּאֵלוֹ אָמַר: לֹא
60 יִהְיוּ לָךְ שְׁתֵּי מְדוּת לֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִדָּה, כְּדָרְךָ
61 שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִצְוֹת עֲשֶׂה (רח). וְאָמְרוּ: "לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּכִיסֶּךָ
62 אֶבֶן וְאֶבֶן וְלֹא יִהְיֶה לָךְ אֵיפָה וְאֵיפָה" כְּמוֹ אָמְרוּ:
63 "לֹא־תִשְׂיֵף לְאַחִיד נִשְׂיָף כֶּסֶף נִשְׂיָף אֶכֶל נִשְׂיָף כֹּל־דָּבָר אֲשֶׁר
64 יִשְׂיָף" (שם כג, כ) שֶׁהוּא לֹא אֶחָד, שֶׁכָּלֵל בּוֹ מִיַּיִם רַבִּים
65 שֶׁדָּן בְּכֵלֶם עֲנִין אֶחָד עֲצוּמוֹ. וְאֵיִן הַמִּצְוֹת מִתְּרַבּוֹת בְּכַפֵּל
66 "וְלֹא" אִם הַעֲנִין אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהִקְדַּמְנוּ בְּכָלֵל הַתִּשְׂיָעִי,
67 וּכְבָר קִדְּם לָךְ דּוּמָה לְזֶה בְּמִצְוֵה הַמִּשְׁלִימָה מֵאַתִּים
68 מִמִּצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ חֲמִין
69 וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ שָׂאֵר".

יום חמישי ה' אלול ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רמו. רמג.

70 הַמְצָוָה הָרַמ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּגַנּוֹב
71 גְּבוּלוֹת הַקְּרָקְעוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא נִשְׁנֶה אֶת־הַגְּבוּל שֶׁבִּיַּיִנוּ
72 לְבֵין זולתנו עד שִׁיְהִי אֶפְשָׁר לְטוֹעֵן לְטַעוֹן (לעצמו)
73 אֶת־קְרָקַע זולתו. וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלֶּה: "לֹא תִסַּג גְּבוּל
74 רְעֶיךָ" (דברים יט, יד). וּבִסְפָרֵי (פרשת שופטים שם) אָמְרוּ:
75 "לֹא תִסַּג גְּבוּל רְעֶיךָ, וְהָלֵא כָּבֵר נֶאֱמַר: "לֹא תִגְזֹל",
76 וְיָמָה תִּלְמּוּד לומַר "לֹא תִסַּג" מִלְּמַד שֶׁכָּל־הַעוֹקֵר תְּחוּמוֹ
77 שֶׁל חֵבְרוֹ — עוֹבֵר בְּשִׁנֵּי לְאוּיִן. וְכֹל אֶף בְּחוּצָה לְאַרְצֶךָ?
78 תִּלְמּוּד לומַר: "בְּנִחְלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאַרְצֶךָ" (שם), בְּאַרְצֶךָ
79 יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בְּשִׁנֵּי לְאוּיִן; בְּחוּצָה לְאַרְצֶךָ אֵינוֹ עוֹבֵר אֲלֵא
80 מִשׁוּם לֹא אֶחָד" — כְּלוּמַר: לֹא תִגְזֹל. הִנֵּה נִתְבָּאֵר
81 שֶׁלֹּא זֶה אֵינוֹ אֲלֵא בְּאַרְצֶךָ יִשְׂרָאֵל.

82 הַמְצָוָה הָרַמ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּגַנּוֹב אָדָם
83 מִיִּשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ בְּעִשְׂרַת הַדְּבָרוֹת: "לֹא תִגְנַב"
84 (שמות כ, טו). וּלְשׁוֹן הַפְּכִלְתָּא (פרשת יתרו שם): "הִרִי
85 אֲזַהְרָה לְגוֹנֵב נִפְשׁ". וּבִגְמָרָא סְנִהֲדִין (פוי): "אֲזַהְרָה
86 לְגוֹנֵב נִפְשׁוֹת מִנֵּיִן? רַבִּי יֵאֶשְׁיָה אוֹמַר: מִ"לֹא־תִגְנַב",

1 אֲזַהְרָה מִנֵּיִן? תִּלְמּוּד לומַר: "לֹא תִגְנַבוּ עַל מְנַת לְמַקְט",
2 כְּלוּמַר: (אל תגנבו) כְּדִי לְהַרְגִּיז אֶת־הַנְּגַנְבִּי וְלְהַבִּיאֹ
3 בְּמִבּוּכָה, וְאַחֲרֵי־כֵן תִּחְזִיר לוֹ; "לֹא תִגְנַבוּ עַל מְנַת
4 לְשֵׁלֶם לוֹ תִשְׁלוּמֵי אַרְבַּעַת וְחַמְשָׁה". וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי
5 מִצְוֵה זֶה בְּפָרֶק ז' מִבְּבֵא קַמָּא.

6 הַמְצָוָה הָרַל"ט — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בְּדִין הַגּוֹנֵב
7 שֶׁנִּגְנַב מִמֶּנּוּ תִשְׁלוּמֵי כָּפֵל, אוֹ תִשְׁלוּמֵי אַרְבַּעַת וְחַמְשָׁה,
8 אוֹ נִהַרְגֶנּוּ אִם בָּא בְּמַחְתָּרַת, אוֹ נִמְכְּרֶנּוּ, וְכָל־עֲנָשֵׁי הַגֵּבַב
9 בְּכָלֵל כְּמוֹ שֶׁבְּאֵר הַפְּתוּב. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ כָּל־מִשְׁפָּטֵי דִין
10 זֶה בְּפָרֶק ז' (מבבא) קַמָּא וּפְרָק ח' מִסְנֵהֲדִין וּפְרָק ג'
11 (מבבא) מְצִיעָא וּבְמִקּוּמוֹת מְעֵטִים בְּתַבּוּת (ל): וְקִדּוּשֵׁין
12 (נח): וּשְׁבוּעוֹת (מב):.

יום רביעי ד' אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רח.

מצות לא תעשה רעא. ערב.

16 הַמְצָוָה הָר"ח — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְצַדֵּק הַמִּשְׁקָלוֹת
17 וְהַמְאֻזְנִים וְהַמְדוּת וְלְהַקְפִּיד בְּדִיּוּקָם, וְהוּא אָמְרוּ
18 יַתְעַלֶּה: "מֵאוּזֵי צֶדֶק אֲבַנִּי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהֵיִן צֶדֶק
19 יִהְיֶה לְכֶם" (ויקרא יט, לו). וּלְשׁוֹן סְפָרָא (פרשת קדושים):
20 "מֵאוּזֵי צֶדֶק — צֶדֶק אֶת־הַמְאֻזְנִים יִפֶּה יִפֶּה; אֲבַנִּי־צֶדֶק
21 — צֶדֶק אֶת־הַמִּשְׁקָלוֹת יִפֶּה יִפֶּה; אֵיפַת צֶדֶק — צֶדֶק
22 אֶת־הָאֵיפוֹת יִפֶּה יִפֶּה; וְהֵיִן צֶדֶק — צֶדֶק אֶת הַהֵינִין יִפֶּה
23 יִפֶּה" וּכְבָר יְדַעְתָּ, שֶׁאֵיפָה מִדַּת הַיָּבֵשׁ; וְהֵיִן — מִדַּת
24 הַלֵּחַ. וְכָל־אֵלוֹ עֲנִינִם אֶחָד, אֶף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מִיַּי
25 הַמְדוּת. לְפִי שֶׁהַדְּבָר הַזֶּה הַנִּשְׁקָל אוֹ נִמְדָּד אֵינוֹ אֲלֵא
26 שְׁעוֹר כְּמוֹתוֹ שֶׁל דָּבָר מִסָּם. וְכָל־הַסּוּגִים הָאֵלֶּה, כְּלוּמַר:
27 הַמְאֻזְנִים וְהַמִּשְׁקָלוֹת וּמְדוּת הַיָּבֵשׁ וּמְדוּת הַלֵּחַ, נִקְרְאִים:
28 מְדוּת. וְהַצְּוִי, שֶׁנִּצְטְוּנוּ לְהַקְפִּיד בְּדִיּוּק הַשְּׁעוּרִין
29 שֶׁמִּסָּם עֲלֵיהֶם כְּלִי־סוּג מִהֶם — נִקְרָא: מִצְוֹת מְדוּת.
30 וּלְשׁוֹן סְפָרָא (שם): "עַל תִּנְאִי כֵּן הוּצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאַרְצֶךָ
31 מִצְרַיִם — עַל תִּנְאִי שֶׁתִּקְבְּלוּ עֲלֵיכֶם מִצְוֹת מְדוּת,
32 שֶׁכָּל־הַמּוֹדָה בְּמִצְוֹת מְדוּת מוֹדָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם; וְכָל־
33 הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת מְדוּת כּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם". וּכְבָר
34 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוֵה זֶה בְּפָרֶק ה' (מבבא) בְּתַרְא (פח).

35 הַמְצָוָה הָרַע"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּרַמּוֹת
36 בְּמִדְּוִת הַקְּרָקְעוֹת וּבְמְדוּת וּבְמִשְׁקָלוֹת, וְהוּא אָמְרוּ:
37 "לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפֵּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוּרָה" (שם,
38 לה), עֲנִין הַפְּסוּק כְּפִי שֶׁבָּא בְּבִלְהָ: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל"
39 בְּמִשְׁפֵּט הַמְדָּה. וְהוּא אָמְרִים (ספרא פרשת קדושים) בְּבִאוֹר
40 עֲנִין לֹא זֶה: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפֵּט", אִם לְדִין (בבית
41 הדין) — כְּבָר אָמַר; אִם כֵּן לְמָה נֶאֱמַר בְּמִשְׁפֵּט? מִלְּמַד
42 שֶׁהַמּוֹדָד נִקְרָא דִּין. וְשֵׁם אָמְרוּ: "בְּמִדָּה — זֶה מִדְּוִת
43 הָאַרְצִין", כְּלוּמַר מִדְּוִתָּהּ וְחִלּוּקָתָהּ, שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת־זֶה כְּפִי
44 מָה שֶׁמְחַבִּיבִים מוֹפְתֵי הַתִּשְׁבְּרַת (חכמת החשבון וההנדסה)

29 אַתְּ-רַעַף וְלֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט, ג). והוא שֶהַגְנֵבָה היא
 30 לְקִיחַת דָּבָר שֶל הַזּוּלָת שֶל הַתְּחִבּוּלָה וּבִהְסַתֵּר, וְהַזְהָרָנוּ
 31 מִמַּעֲשֵׂה זֶה בְּאִמְרוֹ: "לֹא תִגְנֹבוּ", כִּמוֹ שֶבֶאֱרָנוּ (לא
 32 תַעֲשֵׂה רֵמֶד); וְהַגְזֹל הוּא לְקִיחַת דָּבָר שֶל הַזּוּלָת בְּאִנּוֹס
 33 וְחִזְקָה בְּגִלּוּי כִּמוֹ שְׁעוֹשִׂים שׁוֹדְדֵי הַדְּרָכִים, וְהַזְהָרָנוּ גַם
 34 עַל מַעֲשֵׂה זֶה בְּאִמְרוֹ: "לֹא תִגְזֹל"; וְהַעֲשֶׂק הוּא שְׂיָהָא
 35 לְזוּלְתָךְ אֲצִלְךָ חוֹב מְסִיִּם, כְּלוֹמַר: שֶנֶקְבַע לוֹ אֲצִלְךָ
 36 וּבִאֲחֵרִיּוֹתְךָ מִמּוֹן וְאֵתָה מִחֲזִיק בּוֹ וְאִינְךָ מוֹסְרוֹ לוֹ בֵּין
 37 דְרָף אִנּוֹס בֵּין שְׁלֹא דְרָף אִנּוֹס, אֲלֵא (דוּחָהוּ בִטְעוּת) בְּלֶף
 38 וְשׁוֹב אוֹ בְרַמְיָה. הַזְהָרָנוּ גַם עַל מַעֲשֵׂה זֶה בְּאִמְרוֹ
 39 יִתְעַלֶּה: "לֹא תַעֲשֶׂק אֶת-רַעַף". וּבִפְרוּשׁ אִמְרוֹ בְּסִפְרָא
 40 (פִּרְשַׁת קְדוּשִׁים): "לֹא-תַעֲשֶׂק — עֲשֶׂק שֶהוּא שֶל מִמּוֹן,
 41 וְאִיזָה? זֶה הַכּוֹבֵשׁ שֶכָר שְׂכִיר" (מַעֲכַב שֶכָר הַפּוֹעֵל) וְכֵן
 42 כָּל-הַדּוּמָה לוֹ. וְהַמְשִׁיל בְּשֶׁכָר שְׂכִיר, לְפִי שֶהוּא חוֹב
 43 הַקְּבוּעַ עֲלֶיךָ אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא מְסַר לְךָ מִמּוֹן מִשְׁלוֹ וְלֹא
 44 כָּא לְיָדְךָ אֵתָה מִמּוֹן שׁוֹם מִמּוֹן, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן פִּינּוֹן
 45 שֶנֶקְבַע לוֹ אֲצִלְךָ חוֹב הַזְהָרָת מִלְּהַחֲזִיק בּוֹ. וּכְבָר נִכְפַּל
 46 הַלְאוּ בְּעִנְיָן זֶה וְהִבִּיא לְדַגְמָא דְבָר זֶה בְּעִצְמוֹ וְאָמַר:
 47 "לֹא-תַעֲשֶׂק שְׂכִיר" (דְּבָרִים כד, יד), עִנְיָנוּ: לֹא-תַעֲשׂוֹק
 48 אֶת-הַשְּׂכִיר לְפִי שֶהוּא עֲנִי וְאֶבְיוֹן, כְּדָרְךָ שֶאָמַר בּוֹ:
 49 "וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ (בְּלִי שֶתְשַׁלֵּם הַמַּגִּיעַ לוֹ) כִּי עֲנִי
 50 הוּא" (שם, טו). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פִּרְשַׁת כִּי-תַצֵּא): "לֹא-תַעֲשֶׂק
 51 שְׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיוֹן, וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר: "לֹא תִגְזֹל"? מִלְּמַד
 52 שֶכָּל-הַכּוֹבֵשׁ שֶכָר שְׂכִיר — עוֹבֵר מִשׁוֹם: בַּל תַּעֲשֶׂק,
 53 וּבַל-תִּגְזֹל, וּבַל-תִּלְוֶן פְּעֻלַת שְׂכִיר, וּמִשׁוֹם בְּיוֹמוֹ תִתֵּן
 54 שְׂכָרוֹ". וְשֶם אִמְרוֹ בְּפִרוּשׁ עִנְיָן אִמְרוֹ "עֲנִי וְאֶבְיוֹן"
 55 אִמְרוֹ: "מִמְהָר אֲנִי לְהַפְרֵעַ עַל-יָדֵי (כִשְׁמִדוּבֵר ב) עֲנִי
 56 וְאֶבְיוֹן". וְהַעוֹבֵר עַל הַעֲשֶׂק דִּינוֹ בְּעִנְשׁ וְדִין הַגְזֹל שְׁוֵה.
 57 אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ-בְתִשׁוּמַת יָד אוֹ
 58 בְּגֹזֵל אוֹ עֲשֶׂק אֶת-עַמִּיתוֹ" (ויקרא ה, כא).

1 רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמַר: מ"לֹא יִמְכְרוּ מִמִּפְּרֵת עֶבֶד" (ויקרא כה,
 2 מֵב) וְלֹא פְּלִיגִי (הֵם אִינֵם חוֹלְקִים): מִר קֹא חֶשֶׁב (אֶחָד
 3 מִתִּיחַס ל) לֹא דִגְנָבָה וּמִר קֹא חֶשֶׁב לֹא דְמִכְרִיָּה", לְפִי
 4 שְׂאִין עוֹנְשִׁים אוֹתוֹ עַל כֶּף עַד שְׂיִגְנוֹב וְיִמְכּוֹר, וּכְשִׁיעֵבּוֹר
 5 עַל שְׁנֵי לְאוּיִן אֵלוֹ — חֵיב חֲנֵק. אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְגִבּ
 6 אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמַת" (שְׁמוֹת כא, טז). וּכְבָר
 7 נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפִרְקֵי י"א מִסְנֵה־דְרִין (פּה).

יום שישי ו' אלול ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רמה.

10 הַמַּצְוָה הַרְמ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶהַזְהָרָנוּ מִלְּגֹזֵל, וְהִיא
 11 לְקִיחַת דָּבָר שְׂאִין לָנוּ זְכוּת בּוֹ, בְּאִנּוֹס וּבְחֻזְקָה בְּגִלּוּי, וְהוּא
 12 אִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא תִגְזֹל" (ויקרא יט, ג). וְכֶף פְּרִשׁוֹ בְּעַלִּי
 13 הַקְּבֻלָּה (בבא קמא עט): "לֹא תִגְזֹל" — כְּעִנְיָן שֶנֶאָמַר:
 14 "וְיִגְזֹל אֶת-הַחֲנִית מִיַּד הַמַּצְרִי" (שְׁמוֹאֵל-ב כג, כא). וְלֹא
 15 זֶה נִתַּק לַעֲשֵׂה וְהוּא אִמְרוֹ: "וְהִשִּׁיב אֶת-הַגְזֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל"
 16 (ויקרא ה, כג), אֲלֵא שֶאֲפִלוֹ בְטַל (עֲשֵׂה פְעוּלָה הַמוֹנַעַת קִיּוֹם
 17 ה) עֲשֵׂה שְׂבָה — אִינּוֹ לִזְקָה (שֶׁלֹא בִכְבֵּל לֹא הִנִּיתַק לַעֲשֵׂה),
 18 [שְׂאִין אָדָם לִזְקָה וּמְשַׁלֵּם] לְפִי שֶהוּא לֹא שֶנֶתַּן [שְׁנִיתַק]
 19 לְתִשְׁלוּמִין: שְׂאֵם שְׂרָף אֶת-הַגְזֹלָה אוֹ זְרָקָה לִים —
 20 מְשַׁלֵּם מִה-שֶׁהִיָּתָה שְׁוֵה; וְאִם כְּפָר בָּהּ וְנִשְׁבַּע — מוֹסִיף
 21 חֲמִשׁ וּמְקָרִיב אֶשֶׁם, כְּמוֹ שֶנֶתְבְּאָר בְּמִקּוּמוֹ (מִצַּוַת עֲשֵׂה עז),
 22 וְכֵן נִתְבְּאָר בְּסוּף מִכּוֹת (טז). וּכְבָר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ
 23 בְּפִרְקֵי ט' וּפְרָקֵי י' מִבְּבֵא קַמָּא.

יום שבת קודש ז' אלול ה'תשע"ה

מצות לא תעשה רמז.

26 הַמַּצְוָה הַרְמ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶהַזְהָרָנוּ מִלְּכַבּוֹשׁ
 27 (לַעֲכַב) אֵת הַחַיּוֹבוֹת הַקְּבוּעִים (הַמוֹטְלִים) עָלֵינוּ לְבַל נַחֲזִיק
 28 בָּהֶם וְלֹא נִשְׁלַמֵּם, וְהוּא אִמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תַעֲשֶׂק

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח מני"א, תשי"ט

ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד

סניף מחנה גן ישראל

וסניף מסבות שבת מחנה יומי

אשר במאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ו מני"א עכ"פ ידיעה בקיצור הכי נמרץ מסיום המחזורים,
 ומובנת הפליאה והתמיה הכי גדולה על שאינם כותבים כלל איך שעברו המחזורים וכו' ויהי רצון
 שימלאו בהזדמנות הבאה.

ישעיה י חיד

ח פִּי יֹאמֶר הֲלֹא שָׂרֵי יְהוּדוֹ מְלָכִים: ט הֲלֹא בְּכִרְכַּמִּישׁ פָּלְגוּ אִם־לֹא כְּאַרְפַּד חֲמַת אִם־לֹא כְּדַמְשֶׁק שְׁמֶרֶון: י פֶּאֶשֶׁר מִצֵּאָה יָדֵי לְמַמְלַכַת הָאֱלִיל וּפְסִילֵיהֶם מִירוּשָׁלַם וּמִשְׁמֶרֶון: יא הֲלֹא פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי לְשְׁמֶרֶון וְלֵאלִילֵיהָ בֵּן אֲעֻשֶׂה לִירוּשָׁלַם וְלְעֻצְפֵייהָ: (פ) יב וְהָיָה כִּי־יִבְצַע אֲדֹנָי אֶת־כָּל־מַעֲשָׂהוּ בְּתֶרֶם צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם אֶפְקֹד עַל־פְּרִי־גִדְלֵי לֶבֶב מְלֶךְ־אֲשׁוּר וְעַל־תְּפֹאֲרַת רוּם עֵינָיו: יג פִּי אֹמֵר בְּכַח יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחַכְמָתִי כִּי נִבְנֹתִי וְאֶסִּיר | גְּבוּלַת עַמִּים (ועתידותיהם) וְעַתִּידוֹתֵיהֶם שׁוֹשְׁתִי וְאוֹרִיד כְּאֶבִּיר יוֹשְׁבִים: יד וְתִמְצָא כֶּקֶן | יָדֵי לְחִיל הַעַמִּים וּכְאֶסֶף בִּיְצִים עֹזְבוֹת כָּל־הָאָרֶץ אֲנִי אֶסְפְּתִי וְלֹא הָיָה נֹדֵד כֶּקֶן וּפְצָה פֶּה וּמְצַפְצָף:

רש"י

פרי גודל לבב מלך אשור. על אשר הפרה והרבה גודל לבב מלך אשור להתהלל בכחו על שקר פרי גודל קרישמנ"ס דגרנדי"א בלע"ז של לב סנחריב: תפארת רום עיניו. על שנתפאר בגאותו, תפארת ונטמנ"ט בלע"ז: רום עיניו. גסות רוחו כעניין שנא גבה עינים ורחב לבב (תהלים קא): (יג) כי אמר בכח ידי עשיתי. כל גבורתי לא מאת הקב"ה: נבונותי חכמתי: ועתידותיהם. מעמדם ומצבם: ואוריד הורדתים מגדולתם: כביר יושבים. יושבים רבים, כביר פולשור"ש: (יד) כקן. כקיני עופות הפקר: וכאסוף ביצים עזובות. וכאשר יאסוף איש ביצים עזובות שעזבתם אמם ואין מוחה בידם לכסות עליהם: נודד כנף ופוצה פה ומצפצף. כל הל' הזה נופל בעופות לפי שדימה אותם הגולים לקן צפרים ולביצים עזובות אמר לשון זה לא צפצפו עליה' האב והאם:

מצודת ציון

(יב) יבצע. ענין השלמה כמו וידיו תבצענה (זכריה ד): אפקוד. ענין השגחה כמו פקדו נא וראו (ש"א יד): (יג) ועתודותיהם. אוצרותיהם המזומן לעת הצורך והוא מל' התעתדו לגלים (איוב טז) שהוא ענין הזמנה: שושתי. כמו שוסתי בסמ"ך והוא ענין בזה ושלל כמו שוסים את הגרנות (ש"א כג): כביר. ענין חזק כמו כביר כח לב (איוב לו): (יד) כקן. הוא מדור העופות כמו ודרור קן לה (תהלים פד): חיל. ענין צבא העם: ופוצה. ענין פתיחה כמו פציתי פי (שופטים יא): ומצפצף. כן נקרא השמעת קול העופות:

לאשור: (יב) כי יבצע. כאשר ישלים ה' את מעשהו להביא חיל סנחריב על ציון וירושלים: אפקוד. אז אשגיח על מה שהפרה והרבה גודל לבב: ועל תפארת. על התפארות גאותו: (יג) עשיתי. כל מה שעשיתי בדבר הנצחון עשיתי בכח ידי ובחכמתי כי אני נבון: ואסיר. באמרם ע"כ גבול מלכות זו וע"כ וכו' וכיון שכבש הכל הסיר הגבולים כי נחשב הכל כמלכות אחת: ועתודותיהם שושתי. שללתי אוצרותיהם: ואוריד. הורדתי היושבים במקום חזק, וחזרו על תחלת המקרא שאומר את כל אלה עשה בכח הזרוע ובחכמה נפלאה: (יד) ותמצא כקן ידי. ר"ל השיגה ידי לצבא העמים כמו שיד כל משגת קן צפור המופקר: וכאסוף וכו'. אספתי אני את כל אנשי הארץ כמו המאסף ביצים שעזבם אמם והלכה לה: ולא היה נודד כנף. לפי שדמה הגולים לקן צפור ולביצים עזובות אמר לשון הנופל בעופות שמנדנדים בכנפיהם ופותחים פיהם ומצפצפים בחושבם שבוה ינצלו ור"ל שלא עמד מי למולו למחות בידו:

מצודת דוד

(ח) יחדו. זה כזה כל אחד חשוב כמלך לפי מרבית העם שיש לכ"א: (ט) הלא ככרכמיש. הלא כמו שכבשתי את כרכמיש כן כבשתי את כלנו: אם לא וכו'. האם לא כמו שכבשתי את ארפד אשר היא משלטנות חמת האם לא כמו שכבשתי את דמשק כן אכבש את שומרון: (י) כאשר מצאה ידי. כמו שהשיגה ידי לכבוש הממלכות האלה עובדי האליל והלא פסיליהם חזקים מפסילי ירושלים ומפסילי שמרון וכאומרם אם כן כ"ש שאכבוש את ירושלים ואת שמרון: (יא) הלא כאשר וכו'. אשר שיכבוש שמרון בבואו על ירושלים יאמר הלא כאשר וכו': ולאילייה. כי גם האלילים שבר ולקח עמו

משלי יז ד-יד

ד מרע מקשיב על־שפת־און שקר מזין על־לשון הות: ה לעג לרש חרף עשהו שמח לאיד לא ינקה:
 ו עטרת זקנים בני כנים ותפארת בנים אבותם: ז לא־נאווה לנבל שפת־יתר אף פ־לנדיב שפת־שקר:
 ח אבן־חן השחד בעיני בעליו אל־פל־אשר יפנה ישפיל: ט מכסה־פשע מבקש אהבה ושנה בדרך
 מפריד אלוף: י תחת גערה במבין מהפזות פסיל מאח: יא אד־מרי יבקש־רע ומלאך אכזרי ישלח־בו:
 יב פגוש דב שפול באיש ואל־פסיל באולתו: יג משיב רעה תחת טובה לא־תמיש (תמיש) תמוש רעה
 מביתו: יד פוטור מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש:

רש"י

של עולם שהוא הקב"ה שהזהירו לא תקום ולא תטור (ויקרא י"ט): (י) תחת גערה במבין. תחת זו טעמו למעלה בתי"ו מה שאין כן בכל המקרא לכך אני אומר שהיא שם דבר כמו חתת, וכן פירושו הכנעת גערה ניכרת במבין יותר ממאה מכות שמכין את הכסיל: (יא) אך מרי יבקש רע. כלומר מי שכל דבריו מרי וסרבנות הוא יבקש רע תמיד: (יב) פגוש דוב שכול באיש. טוב לאדם שיפגע בו דוב משכל ואל יפגע בו אחד מן הכסילים המסיתים אותו לסור מה ומתורתו: (יד) פוטור מים ראשית מדון. המתחיל במריבה הוא כפותח חור בגדרי אנפי אמת המים והמים יוצאין בו, והחור הולך ומרחיב כן המדון הולך וגדל תמיד: ולפני התגלע. קודם שתתגלע חרפתך נטוש את הריב.

(טז)

מצודת ציון

(ד) מזין. כמו מאזין ר"ל מקשיב באזנו: הוות. ענין שכר ורעה כמו מדבר הוות (תהלים צ"א): (ה) לאיד. ענין תקלה ומקרה רע כמו הלא איד לעיל (איוב ל"א): (ז) נאווה. מל' נאה וכן נאווה תהלה (תהלים קמח): לנבל. אדם פחות ונבזה: (ח) אבן חן. יש אבני יקר המרבים חן למי שנושאים. ואמרו שכן סגולת המרגליות: (ט) ושונה. מל' שנית: אלוף. שר ומושל: (י) תחת. ענין פחד ושבר כמו אל תערוץ ואל תחת (יהושע א'): (יא) ישלח. ענין גרוי ושסוי כמו ושרן בהמות אשלח בס (דברים ל"ב): (יב) פגוש. ענין פגיעה: שכול. מי שבניו מתים קרוי שכול כמו לא תהיה משכלה (שמות כ"א): (יג) תמוש. ענין הסרה כמו לא ימוש (שם יג): (יד) פוטור. ענין פתיחה כמו פטר רחם (שם): התגלע. כמו התגלה בה"א וכן בכל תושיה יתגלע, לקמן יח: נטוש. עזוב:

מצודת דוד

(ד) מרע. איש רע מקשיב לשמוע דבר און ושקר וכן בהפוך כי איש שקרן מאזין לשמוע לשון הוות לשבור בני אדם ולהרע להם ור"ל אהובים המה זה לזה ולא יתפרדו: (ה) חרף עושהו. כי בלעגו כאלו יאמר שלחסרון דעתו העני ולא ה' פעל כל זאת: שמח לאיד. השמח על תקלת חבריו לא ינקה מן התקלה ההיא כי תבוא גם עליו: (ו) בני בנים. אף בני הבנים ישימום עטרה לראשו להתפאר בהם אם הגונים הם אבל הבנים אין דרכם כ"א להתפאר באבותם כי יותר מחוייבים בכבוד אביהם מבכבוד אבי אביהם ולזה עיקר התפארת באביהם: (ז) לא נאווה. לא נאה בעיני הנבל דברי מעלה ויתרון ולא יחפוץ בהם וכ"ש שלא נאה שפת שקר בעיני מי שנדבה לבו בחכמה כי יותר ימאס החכם בשקר משימאס הנבל בדברי מעלה: (ח) אבן חן וגו'. השוחד הוא בעיני בעליו המקבלם כאבן המסוגל להרבות חן הנושאו כי כמו כן ישא הנותן חן בעיני המקבל ואל כל אשר יפנה ישכיל למצוא טעם וראיה להצדיק את הנותן: (ט) מכסה. אם יחטא איש לאיש והוא מכסה על פשעיו ולא יזכירם הנה בזה מבקש אהבה ר"ל היא סיבה להיות מתאהב על הבריות: ושונה בדבר. המספר הפשע ושונה בה לספרה שנית לבל ישכחנה מפריד מעצמו אלופו של עולם כי יעבור על לא תטור: (י) תחת. גערת המוכיח היא מטלת אימה בלב המבין יותר ממה שיחרד הכסיל אם יוכה מאה מכות: (יא) אך מרי. מי שכל דבריו אך למרות בה' הוא מבקש רעה לעצמו בעה"ז: ומלאך אכזרי ישולח בו. לדון אחרי מותו: (יב) פגוש. מוטב לפגוש באיש דוב שכול מבניו אשר דרכו להרוג אשר יפגוש בעבור מרירת הלב ועכ"ז יותר טוב שיפגוש הוא בו משיפגוש בו איש כסיל בעת ידבר אולתו להסית לעבירה: (יג) תחת טובה. במקום הטובה לו: לא תמוש וגו'. כי לא ימצא מי משתדל להצילו מהרעה הואיל ואינו משלם כמו הגמול: (יד) פוטור מים וגו'. תחת המריבה היא כפותח חור בגדר אמת המים והמים יוצאין דרך בו והחור הולך ומתרחב כי כן דרך המדון שהולך וגדל: ולפני. עד לא נתגלה המדון לבני אדם נטוש את הריב כי אחר שתתגלה ימצאו מחרחרים ולא במהרה תשקט:

ט מי שהיו מימיו על כתפו והורה הוראה, והראה לאחרים את הדרך, והרג נחש ועקרב, ונטל אכלים להצניעם — פסול; אכלין לאכלן — פשר. הנחש והעקרב שהיו מעבבים אותו — פשר. אמר רבי יהודה: זה הפלל: כל דבר שהוא משום מלאכה, בין עמד בין לא עמד — פסול; דבר שאינו משום מלאכה, עמד — פסול, ואם לא עמד — פשר.

י המוסר מימיו לטמא — פסולין, ולטהור — פשרין. רבי אליעזר אומר: אף לטמא פשרין, אם לא עשו הפעלים מלאכה.

יא שנים שהיו ממלאין לתטאת, והנביתו זה על זה, ונטל זה לזה קוצו, בקדוש אחד — פשר, בשני קדושין — פסול. רבי יוסי אומר: אף בשני קדושין פשר, אם התנו ביניהן.

יב הפורץ על מנת לגדור — פשר; ואם גדר — פסול. האוכל על מנת לקצות — פשר; ואם קצה — פסול. ה"ה פירוש ברטנורא

ט והורה הוראה. לתת או לאסור, לטמא או לטהר, לפטור או לחייב: ודבר שאינו משום מלאכה. כגון הוראה ומראה את הדרך: אם עמד. שנתעבב שם בשביל זה: פסול. משום היסח הדעת. וכן הלכה:

י המוסר מימיו לטמא. לשמרן: פסולים. בין עשו הבעלים הראשונים מלאכה בין לא עשו הבעלים הראשונים מלאכה, דבחוקת השומר קיימו והוא אינו מקפיד לשומרן מפני שהוא טמא, והתורה אמרה למשמרת למי נדה: ולתהור כשרים. ואפילו עשו הבעלים הראשונים מלאכה, שכבר יצאו מרשות בעלים וקיימו ברשות שומר. ומיהו אם השומר עשה מלאכה, פסולים: אף לטמא כשרים. דסבר ר' אליעזר המוסר מימיו לטמא, בחוקת הבעלים הראשונים קיימו, הלכך אם לא עשו הבעלים מלאכה כשרים. ואין הלכה כר' אליעזר:

יא והנביתו זה על זה. שסייעו זה את זה להנביתו. ונטל זה לזה קוצו. או שנטל זה לזה קוץ שנתחב לו בידו: בקידוש אחד. שהיו שניהם ממלאים לצורך קידוש אחד, כשר. שיכול כל אחד לסייע לחבירו, ונטילת הקוץ שבירו נמי צורך מילוי היא: בשני קידושין פסול. שפסל כל אחד מימיו כמה שסייע לחבירו או שנטל לו קוץ, משום מלאכה: אם התנו ביניהן. שאמר כל אחד לחבירו כשאנביתו כך היא שלי ושלך ברשותך (וכמו כן א"ל האחר), ואחר שהנביתו לוקח כל אחד מהן אחת מהן ברשותו. ואין הלכה כר' יוסי:

יב הפורץ על מנת לגדור. כלומר אפילו על מנת לגדור, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי: האוכל על מנת לקצות. לאחר שמילא המים קודם שיקדש היה

משניות מבוארות — קהתי

ברשותו, והוא נכנס תחת הבעלים. רבי אליעזר אומר: אף לטמא פשרין — אף המוסר מימיו לטמא, המים כשרים, אם לא עשו הפעלים מלאכה — שהואיל ומסרו את המים לטמא, עדיין לא הסיחו הבעלים דעתם מהם וברשותם הם עומדים, לפיכך אם לא עשו הבעלים מלאכה לפני שנתקדשו המים, הרי הם כשרים. אבל אם עשו מלאכה, נפסלו המים. כיום, המוסר מימיו לטהור, אף רבי אליעזר סובר, שאפילו עשו הבעלים מלאכה, כשרים, שהמים ברשות השומר לגמרי. והלכה כותנא קמא.

באור משנה יא

שנים שהיו ממלאין לתטאת — כל אחד ואחד מילא בחביתו מים, והנביתו זה על זה — שסייעו זה לזה להגבית את החבית על הכתף, ונטל זה לזה קוצו — או שנתחב קוץ בידו של כל אחד מהם והוציא לו חבירו את הקוץ: בקדוש אחד — אם שניהם היו ממלאים לצורך קידוש אחד, היינו כדי לערות שתי החביות לתוך כלי אחד ולקדש בו את כל המים, פשר — המילוי, שהרי שני המילויים כמילוי אחד הם, וההגבהה או נטילת הקוץ לצורך מילוי זה נעשתה, בשני קדושין — אבל אם מילאו לשני קידושים, שיקדש כל אחד לעצמו, פסול — המילוי, שכל אחד פסל את מימיו בהגבהה או נטילת הקוץ לחברו משום מלאכה. רבי יוסי אומר: אף בשני קדושין פשר — אפילו מילאו לקדש כל אחד לעצמו, המילוי כשר, אם התנו ביניהן — שכל אחד יעזור לשני במילוי, ונמצא מה שכל אחד עזר לחברו הרי זה לצורך מילוי של עצמו, שאם לא יעזור לחברו, אף חברו לא יעזור לו (הגרא; "תפארת ישראל"). ויש מפרשים: אם התנו ביניהם — שאמר כל אחד לחברו: בשעה שאעזור לך, יהיו המים שלי ושלך ברשותך, והרי שנעשה חברו שומר על מי חברו, ואינם נפסלים במלאכת הבעלים (הר"ש; הדא"ש; ברטנורא; ועיין "תפארת ישראל" שמקשה על פירוש זה).

באור משנה יב

הפורץ — גדר, לעשות לו דרך בשעת הולכת המים לקידוש, על

באור משנה ט

מי שהיו מימיו על כתפו — שנשא על כתפו את המים שמילא לקידוש, והורה הוראה — לאחרים, בענייני איסור והיתר או טומאה וטהרה, או בדיני ממונות, והראה לאחרים את הדרך — או שהראה לאחרים באיזו דרך ללכת, והרג נחש ועקרב — או שהרג נחש או עקרב, ונטל אכלים להצניעם — או שנטל אוכלים להצניעם, פסול — המים פסולים, לפי שהתעסק בדבר אחר קודם שנתן את האפר על המים, ויש כאן היסח הדעת. אכלין לאכלן — אבל אם נטל אוכלים לאכלם, פשר — המים כשרים, לפי שהאכילה היא לצורך הבאת מימיו, שיהא בו כוח לישא את המים ולקדשם. הנחש והעקרב שהיו מעבבים אותו — שעכבוהו בדרך, והרגם, פשר — המים כשרים, שמעשה זה לצורך הולכת המים הוא. אמר רבי יהודה: זה הפלל: כל דבר שהוא משום מלאכה — כגון הריגת נחש ועקרב או נטילת אוכלים להצניעם, בין עמד בין לא עמד — בין שנתעבב בדרך בשביל לעשות את המלאכה, ובין שלא נתעבב אלא עשה תוך הליכה, פסול — המים פסולים, שהמלאכה פוסלת את המים; דבר שאינו משום מלאכה — כגון הורה הוראה או הראה את הדרך, שאין כאן מלאכה אלא הפסק בדיבור בלבד, עמד — אם נתעבב בשביל זה, פסול — המים פסולים, משום היסח הדעת, ואם לא עמד — שלא נתעבב בדרך, פשר — המים כשרים; וכן הלכה. שכן רבי יהודה אינו בא לחלוק על תנא קמא אלא לפרש את דבריו ("מלאכת שלמה"; "משנה אחרונה"; עיין רמב"ם הל' פרה ת. א.).

באור משנה י

המוסר מימיו — המים שמילא לקידוש, לטמא — לאדם טמא, שישמור על המים שלא ייטמאו, פסולין — המים, שהואיל והם ברשות אדם טמא, אין כאן שמירה, שאין הטמא שומר כראוי מן הטומאה. ולטהור — המוסר מימיו לאדם טהור לשמרם, פשרין — המים; ואפילו עשו הבעלים מלאכה, לא נפסלו המים, לפי שברשות השומר הם. אבל אם השומר עשה מלאכה, פסל את המים, שהרי הם

אוכל והותר, וזרק מה שבידו לתחת התאנה, או לתוך המקצה בשביל שלא יאבד — פסול.

פ ר ק ש מ י נ י

א שנים שהיו שומרים את השקת, נטמא אחד מהם — בשרים, מפני שהן ברשותו של שני; מטה, ונטמא שני — בשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון; נטמאו שניהן באחת — פסולין. עשה אחד מהן מלאכה — בשרין, מפני שהן ברשותו של שני; עמה, ועשה השני מלאכה — בשרין, מפני שהן ברשותו של ראשון; עשו שניהן כאחד — פסולין.

ב המקדש מי חטאת — לא ינעל את הסנדל; שאם נפל מושקין על הסנדל — נטמא, ונטמא. הרי הוא אומר: מטמאוך לא טמאוני, ואתה טמאתני. נפלו מושקין על בשרו — טהור; נפלו על כסותו — נטמאת ונטמאתו. הרי זה

פירוש ברטנורא

מלקט לתאנים על מנת ליבשן לעשות מהן גרוגרות, ולאחר לקיטתן אכלן, אין המחשבה שהיה רוצה לעשותן קציעות פוסלת במים, אלא הרי הוא כאילו לקט לאכול, שאינו פוסל, דומיא דפרוך על מנת לגדור שאין המחשבה שהוא חושב לגדור פוסלת עד שיגדור, הכא נמי: אם קצה. אם הניח אותן במקום שמניחין התאנים ליבש. פסול: בשביל שלא יאבד פסול. שהמצינע אוכלים כדי שלא יאבדו, חשיבא מלאכה:

א שנים שהיו שומרים את השוקת. שנתמלא לחמאת: טהר. אותו שנטמא מטה מוטמאתו: ונטמא שני. היינו חבירו שהיה טהור: כשרים. המים שבשוקת: עמד ועשה השני מלאכה. עמד הראשון ממלאכתו, ובא השני ועשה מלאכה תחתיו:

ב נטמא ונטמאתו. ונטמא הסנדל וטימא את האדם לחמאת. שכלים שנטמאו במשקים מטמאים את האדם לחמאת, שאין מונין ראשון ושני בחמאת, כדתנן לקמן פרק כל הראוי (משנה ו). אע"פ שאם נפלו המשקים הללו על בשרו טהור, שהמהור לפרה אם נגעו משקין מטמאים בבשרו הוא טהור כמו שהיה, לבר

משניות מבוארות — קהתי

שנינו (שם), שהמוסר מימיו לטמא, המים פסולים, שאין שמירה ברשות הטמא. משנתנו דנה בכגון שאחריהם היו שומרים את המים, והיא באה להשמיענו שכל זמן שאחד מהם טהור או עומד בלא מלאכה, הרי זה כאילו נמסרו המים לו לבדו, ואינם נפסלים בטומאתם של האחרים או במלאכתם (דמב"ט: הרא"ש).

שנים שהיו שומרים את השקת — שנתמלאה מים לקידוש, נטמא אחד מהם — אחד מן השומרים, בשרים — המים, מפני שהן ברשותו של שני — שהשני, הטהור, שומר עליהם; טהר — אותו שנטמא, וחזרו לשמור, ונטמא שני — היינו חברו, שהיה טהור, בשרים — המים, מפני שהן ברשותו של ראשון — שחזר לטהרותו. נטמאו שניהן באחת, פסולין — המים, מפני שאין להם שומר טהור. עשה אחד מהן מלאכה, בשרין — המים, שלא נפסלו משום מלאכתו, מפני שהן ברשותו של שני — שהשני הוא המשמר עליהם; עמד — הראשון ממלאכתו וחזר לשמור, ועשה השני מלאכה — אף על פי שנמצא ששני השומרים עשו מלאכה, מכל מקום בשרין — המים, מפני שהן ברשותו של ראשון — שבשעה שהשני עשה מלאכה היו המים ברשותו של הראשון, שעמד ממלאכתו, ואין מלאכתו של השני פוסלת בהם; עשו שניהן — מלאכה, כאחד — ביחד, פסולין — המים.

באור משנה ב

המקדש מי חטאת — הנותן את האפר לתוך המים, לא ינעל את הסנדל — אלא יקדש כשהוא יחף, שאם נפלו מושקין — איזה שהם — על הסנדל, נטמא, הסנדל, שכל המשקים, אף על פי שהם טהורים, הרי הם לענין מי החטאת כמשקים טמאים (כמבואר להלן י, ב), ואם הם נופלים על כלי, נטמא הכלי לחטאת, ונטמא. וטימא הסנדל את האדם הנועלו, שכלים שנטמאו במשקים מטמאים את האדם לגבי חטאת; אבל אם נפלו המשקים על בשרו, לא נטמא (נמבואר להלן במשנתנו). הרי הוא אומר — האדם אומר לסנדל: מטמאוך — המשקים המטמאים אותך, לא טמאוני — לפי שאין המשקים מטמאים אדם, ואתה — הסנדל, טמאתני — לאחר שנטמאת במשקים. ומוטיפה המושגה לפרש הלכה זו: נפלו מושקין על בשרו — של אדם העוסק בקידוש מי חטאת, טהור — שאין המשקים מטמאים אדם (אלא אם כן נגע בהם בידו. כמו ששנינו במסכת חגיגה ב, ה: "נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה; ולקודש מטבילין; ולחטאת — אם נטמאו ידיו ונטמא גופו"); נפלו על כסותו, נטמאת — הכסות, ונטמאתו — והכסות

מנת לגדור — כלומר אפילו על מנת לגדור את הפירצה אחר כך, בשר — כשרים המים, שהפריצה צורך הקידוש היא; ואם צד — את הפירצה קודם שקידש את המים, פסול — פסולים המים, לפי שמלאכת הגידור אינה לצורך המים, ולכן היא פוסלת אותם. יש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיע, שאף על פי שלא הוסיף כלום על מה שהיה קודם שפרץ, מכל מקום הרי היא מלאכה הפוסלת את המים (מהר"ם); ויש מפרשים, שהמשנה באה להשמיענו, שאף על פי שעל דעת כן פרץ, שיגדור מיד את הפירצה, כגון שבעל הגדר לא נתן לו לפרוץ עד שיקבל עליו לגדור אחר כך את הפירצה, מכל מקום אין אומרים שהגידור נחשב כצורך הפירצה, ולצורך המים הוא, אלא אם גדר, פסולים המים, שאין הגידור לצורך המים ממש, ואף אפשר לגדור לאחר הקידוש ("תפארת ישראל": "משנה אחרונה"). האוכל — מתאנו של חברו, לאחר שמילא מים לקידוש, על מנת לקצות — לחברו את תאנו, היינו לשטוח אותן במקום המיוחד להן, כדי לייבשן; ויש מפרשים: לעשותן קציעות, כלומר לעשות בהן חיתוכים ולתקן כדי לייבשן או כדי לדרסן ולעשות מהן דבילות (עיין באורנו למשנה שביעית ח. ו). בשר — כשרים המים, לפי שהאכילה צורך המים היא, שיהא לו כוח להביא את המים לקידוש; ואף על פי שהאכילה היתה על מנת לקצות, כגון שבעל התאנים התנה עמו, שאינו נותן לו לאכול מן התאנים אלא אם כן יקבל עליו לקצות לו את תאנו ("תפארת ישראל": "משנה אחרונה"), מכל מקום אין זה פוסל את המים; ואם קצה — אבל אם קצה את התאנים של חברו קודם שקידש את המים, פסול — פסולים המים, שאין מלאכה זו לצורך המים ממש, ואף אפשר לעשותה אחר קידוש המים. הנה אוכל — מן התאנים, והותר — ממה שנטל לאכול, וזרק מה שבידו לתחת התאנה — תחת אילן התאנה, או לתוך המקצה — למקום שמייבשים שם את התאנים; ויש מפרשים: למקום שקוצים בו את התאנים (כמו שבארנו לעיל), בשביל שלא יאבד — מה שהותר, פסול — המים פסולים, שהמצינע אוכלים כדי שלא יאבדו, הרי זה מלאכה, והיא פוסלת את המים. אבל אם זרק מה שבידו לפי שאין לו צורך בו, המים כשרים (דמב"ט הל' פרה ח. ב).

באור משנה א

כבר שנינו (לעיל ז, י), שהמלא מים לקידוש, ומסרם לאחר לשמור, אף על פי שבעל המים עשה מלאכה, לא נפסלו המים, והואל ומסרם לשומר. אבל אם השומר עשה מלאכה, פסל את המים, שהרי הם ברשותו, והוא נכנס תחת הבעלים. כן

אומר: מטמאין לא טמאוי, ואתה טמאתני.

ג השורף פרה, ופרים, והמשלח את השעיר — מטמא בגדים. פרה ופרים ושעיר המשלח עצמן — אין מטמאין בגדים. הרי זה אומר: מטמאין לא טמאוי, ואתה טמאתני.

ד האוכל מנבלת העוף הטהור והיא בבית הבליעה — מטמא בגדים; הנבלה עצמה — אינה מטמאה בגדים. הרי זה אומר: מטמאין לא טמאוי, ואתה טמאתני.

פירוש ברטנורא

אם נגעו כדיו, לפי שהמשקים טמאים מטמאים את הידים, וגבי טהרת הטאת קי"ל דאם נטמאו ידיו נטמא גופו: מטמאין לא טמאוי. משקים שטמאו את הסנדל לא היו יכולים לטמא הטהור לחטאת אם נגעו בבשרו כדאמרן, והסנדל הבא מכותם מטמאו:

ג השורף פרה אדומה ופרים הנשרפים, כגון פר יום הכיפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, מטמאים בגדים. ודבולוהו כתיב יכבס בגדיו, ולא שנא בגדים שהוא לבוש ולא שנא בגדים שהוא נוגע, וה"ה לכל שאר כלים. דלא ממעטינן אלא אדם וכלי חרס בלבד הוא שאין מטמאין אם נוגעים בהן: ופרה ופרים עצמן ושעיר המשתלח. אם נגעו בבגדים הרי הן טהורים. והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם, מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני:

ד האוכל מנבלת עוף טהור. נבלת עוף טהור אין לה טומאה אם נגעה באדם או בבגדים, אלא בבית הבליעה מטמא אדם לטמא בגדים, כדתנן במסכת טהרות, והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם מטמאין לא טמאוי וכו':

משניות מבוארות — קהתי באור משנה ג

אגב המשנה הקודמת מובא בפרקנו קובץ הלכות שונות, שבהן חזרו הפתגם: "מטמאין לא טמאוי ואתה טמאתני".

השורף פרה — אדומה, ופרים — או השורף פרים הנשרפים, וכן שעירים הנשרפים (י'תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"), היינו: פר ושעיר של יום הכיפורים, פר כהן המשיח (ענין משנה הוריות ב.

א). פר העלם דבר של ציבור (ענין שם א. ה). ושעיר עבודה זרה (שבית דין חייבים על שגת הוראה בעבודה זרה).

והמשלח את השעיר — לעזאל, ביום הכיפורים; כל אחד מאלו מטמא בגדים —

שנאמר בפרה אדומה (במדבר י"ט, ח): "והשורף אותה יכבס בגדיו במים" וכבר שנינו (לעיל ד, ד), שכל העושים בפרה מתחילה ועד סוף מטמאים

בגדים (ענין באורנו שם); ובפר ובשעיר של יום הכיפורים נאמר (ויקרא

סו, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו", וזה בנין אב לכל הנשרפים, שיהו מטמאים בגדים בשעת שריפתם עד שיעשו אפר; ובמשלח את

השעיר נאמר (שם שם, כו): "והמשלח את השעיר לעזאל יכבס בגדיו".

במפרשים מבואר, שאין כוונת הכתוב, שבגדיו בלבד, שהוא לבוש בהם, הם טמאים, אלא כל בגד או כלי (חוץ מכלי חרס) שנוגע בו

בשעה שהוא עוסק בדבר המטמא, הרי זה נטמא וטעון כיבוס (ענין באורנו למשנה כלים א, ב; וזבחים יב, ה; וענין רמב"ם הל' פרה ה, ב).

פרה ופרים ושעיר המשלח עצמן — פרה אדומה עצמה, ופרים (וכן שעירים) הנשרפים עצמם, ושעיר המשתלח עצמו, אין

מטמאין בגדים — הנוגעים בהם. הרי זה אומר — הבגד לאדם: מטמאין לא טמאוי — הפרה והפרים וכו' המטמאים

אותך (היינו את המתעסק בהם). לא טמאוי, ואתה טמאתני — משנטמאת בהם.

באור משנה ד

האוכל מנבלת העוף הטהור והיא בבית הבליעה — בשעה שהחתיכה (כזית) שאכל ממנה מגיעה לבית הבליעה, מטמא בגדים

— שעליו, או שנוגע בהם באותה שעה; ואילו הנבלה עצמה, אינה מטמאה בגדים — שנאמר (ויקרא יז, טו): "וכל נפש אשר תאכל

נבלה וטרפה... וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וטהר", ודרשו חכמים: נבלת עוף טהור הכתוב מדבר, שטריפה אסורה בו, ובא

הכתוב ללמד, שאינה מטמאה לא במגע ולא במשא, אלא באכילתה, כשהיא בבית הבליעה, שדורשים ממה שכתוב: "וכל נפש אשר תאכל"

— אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש (היינו בבית הבליעה, שאז נהנה הנפש).

ומבוארים כל דיניה של נבלת העוף הטהור להלן במסכת טהרות פרק א משנה א. הרי זה אומר — הבגד לאדם: מטמאין לא

טמאוי, ואתה טמאתני — נבלת העוף הטהור שטימאה אותך לא יכלה לטמא אותי, ואתה טמאת אותי.

טימאה את האדם. יש מבארים הטעם, שהואיל ומשקים טמאים מטמאים כלים לענין תרומה (שזה משמונה עשר דברים שגזרו בעליית

חנניה — עיין באורנו על המשנה שבת א, ד; ועיין גמרא שבת יג, ב), לפיכך עשו חכמים מעלה יתירה בטהרת החטאת וגזרו על כל משקים,

ואפילו טהורים, שיטמאו כלים לגבי חטאת. אבל לא גזרו במשקים טהורים שיטמאו אדם לחטאת, מאחר שאפילו משקים טמאים אינם

מטמאים אדם לתרומה, אף על פי שמשקים טמאים מטמאים אדם לחטאת (כלהן בפרקנו); ברם, כיון שנטמאו כלים במשקים, אף אם

המשקים היו טהורים, מהטעם שבארנו, הרי הם חוזרים ומטמאים את האדם לגבי חטאת, שלחטאת אין מונים ראשון ושני ושלישי לטומאה,

כדרך שמונים לתרומה ולקודש, אלא כל הנטמא לחטאת חוזר ומטמא, כמו ששני להלן (יב, ז): "הטהור לחטאת שנטמא דיו, נטמא גופו,

ומטמא את חברו, וחברו את חברו, ואפילו הן מאה" (הרי"ם). מכאן

שנינו ברישא, שמהקדש מי חטאת לא ינעול לא הסנדל, שמא יפלו משקים על הסנדל, ונמצא הסנדל טמא, והוא מטמא את האדם, ונמצא

מי החטאת טמאים. ואמנם הוא הדין שצריך גם להיזהר, שלא יפלו משקים על בגדיו, מאחר שאי אפשר למקדש מי חטאת להיות ערום

כמו שאפשר לו להיות בלא סנדלים (הרא"ם). ומסיימת המשנה בענין כסותו כמו בענין הסנדל: הרי זה אומר — האדם אומר לכסותו:

מטמאין לא טמאוי, ואתה טמאתני — כמו שבארנו ברישא.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים (הרמב"ם, ה"ר"ש, הרא"ש, הרב מברטנורא: "משנה אחרונה").

אבל הראב"ד כותב (בהשגתו על הרמב"ם הל' פרה יג, ג): "הפיסקה האחרת קשה לי: 'נפלו משקין על בשרו — טהור: נפלו על כסותו — נטמאת וטמאתו'." אם כן,

נאמר לו, שלא ילבש בגדים, שמא יפלו משקים על בגדיו ויטמאו, והם יטמאו אותו. — ועוד, עד שנחוש למשקים טמאים, נחוש לשאר טומאות,

שמא נגעו בסנדל. — ועוד, למה אמרו "המקדש מי חטאת" ולא אמרו "הנוגע" או "המזה" ? לפיכך נראה לפרש, שלא חשו על משקים אחרים, אלא

שמא יפלו מאותם המשקים (היינו ממי החטאת) על הסנדל, והם נפסלים בהיחס הדעת, ויטמאו את הסנדל, והסנדל יטמא את האדם, שהרי אמרו (משנה חגיגה

ג, א): "הנושא את המדרס, נושא את התרומה, אבל לא את הקודש", וכל שכן חטאת. וכן בכסותו אמרו (שם ז, ז): "בגדי קודש (בגדי אוכלי קדשים) מדרס

לחטאת". וזה שנטמאו בגדיו במשקים, אף על פי שטבל לחטאת, חזר להיות כסתם אוכלי קודש; ועכשיו שאמרו שלא חשו אלא על נפילת מי הקידוש,

לפיכך לא אסרו ללבוש בגדים בשעת הקידוש, מפני שיכול להיזהר, מה שאין כן בסנדל" (ענין "כסף משנה" שמישכב קושיותיו של הראב"ד).

גם בעל "תפארת ישראל" מפרש משנתנו לשיטת הראב"ד, ואף הרי"ם מביא פירוש שני שהוא כפירוש הראב"ד (ענין "משנה אחרונה" שמקשה על פירוש זה,

ואף מיישב דקדוקי הראב"ד, ונראה לו עיקר כפירושו הראשון של הרי"ם, שהוא גם לשיטתו של הרמב"ם, היינו כמו שבארנו במשנה).

ה כל ולד הטמאות אינו מטמא פלים, אלא משקה; נטמא משקה — מטמאן. הרי זה אומר: מטמאין לא מטמאני, ואתה מטמאתני.

ו אין כלי חרש מטמא חברו, אלא משקה; נטמא משקה — מטמאהו. הרי זה אומר: מטמאין לא מטמאני, ואתה מטמאתני.

ז כל הפוסל את התרומה — מטמא את המשקין להיות תחלה, לטמא אחר, ולפסול אחר; חוץ מטבול יום. הרי זה אומר: מטמאין לא מטמאני, ואתה מטמאתני.

ח כל הימים פמקוה, שנאמר (בראשית א, י): "ולמקוה הפנים קרא ימים"; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: היום הגדול פמקוה; לא נאמר "ימים", אלא שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין בזה חוץ, ופסולין לזבים, ולמצרעים, ולקדש מהן מי תפאת.

פירוש ברטנורא

ה כל ולד הטמאה. כגון ראשון ושני, אין מטמא כלים. אלא אם הטמאה. ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלים, גזירה משום משקה זב וזבה, כגון רוקו וזובו ומימי רגליו שהן אב הטמאה:

ו אין כלי חרש מטמא חברו. שאין כלי חרש נעשה אב הטמאה לעולם, ואין כלי חרש מקבל טומאה אלא מאב הטמאה, אלמא שאין כלי חרש מטמא חברו: אלא משקין. אבל מטמא הוא משקין והמשקין חורין ומטמאין חברו, גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרן:

ז כל הפוסל את התרומה. כגון דים שניות עושות משקים תחלה לטמא חולין, וידים עצמן שנגעו באוכלין חולין, טהורים, שאין שני עושה שליש בחולין; חוץ מטבול יום. שלא העריב שמשו. אע"פ שהוא פוסל את התרומה, אינו מטמא המשקין להיות תחילה. ואפילו משקין של תרומה אם נגע בהן טבול יום אינו אלא פסולים בלבד לא טמאים:

ח כל הימים כמקוה. לכל הני מילי דקתני בסופו. (וגם) אין מטהרין בו חולין, דאין מקוה מטהר בו חולין אלא בכונסין, דכתיב אך מעין, מעין מטהר בו חולין ואין מקוה מטהר בו חולין; ופסולין לזבין, דוב בעי מים חיים, דכתיב ורחץ את בשרו במים חיים. ולמצורע [דכתיב אל כלי חרש על מים חיים. ולמי

משניות מבוארות — קהתי

עושה רביעי לטומאה; חוץ מטבול יום — טמא שטבל מטומאתו ועדיין לא העריב שמשו, שהוא פוסל את התרומה, אבל אינו עושה את המשקים להיות תחילה, ואפילו נגע במשקים של תרומה אינו מטמאם, אלא פוסלם בלבד. הרי זה אומר — המאכל שנגע במשקה אומר למשקה: מטמאין לא מטמאני — השני לטומאה עצמו, שטימא אותו במגעו, לא טימא אותו, ואתה מטמאתני — מחמת הטומאה שנטמאת באותו שני לטומאה (ענין תפארת ישראל, בוע"ט, שמביא פירוש אחר).

באור משנה ח

משנתנו חזרת לדיני מי חטאת, ומכאן ועד סוף פרקנו מבואר, מה הם "מים חיים" הכשרים לקידוש מי חטאת.

כל הימים פמקוה — דינם כמקוה, ולא כמעין, שאינם כשרים לקידוש מי חטאת ולטבילת זבים ולטהרת מצורע בצפרים, לפי שבכולם צריך "מים חיים", כמפורש בתורה (ויקרא יז, ה-ו; טו, יג; במדבר יט, יז). וכן לענין טבילת שאר טמאים דין הימים כמקוה, שאינו מטהר אלא בזמן שמיימו מכוונסין במקום אחד ואינם זוחלים, ואין דינם כמעין המטהר אף במים זוחלים, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים" — והרי שהימים נקראים "מקוה"; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: היום הגדול פמקוה — היום הגדול בלבד, היינו האוקיינוס, דינו כמקוה, שבו הכתוב מדבר, ששם נקרו כל מימי בראשית (ויש מפרשים, שהכוונה אף לים התיכון). שהוא הגבול המערבי של ארצנו, ומחובר הוא לאוקיינוס — תפארת ישראל) אבל שאר הימים דינם כמעין שמהרים בו חוללים, וכשרים למי חטאת ולכל שאר הדברים הצריכים מים חיים; לא נאמר "ימים" — בלשון רבים, אלא שיש בו — מפני שיש בים הגדול, מיני ימים הרבה — שכל הנחלים הולכים אליו (הרי"ט; ברטנורא), וכן אמרו, שאינו דומה טעם דג העולה בעכו לטעם דג העולה בצידון (ספרי עקב; הו"א). רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין בזה חוץ — מטמאים הם אף כשמימיהם זוחלים, כדן מעין, ופסולין — אבל פסולים הם לזבים, ולמצרעים, ולקדש מהן מי חטאת — הצריכים מים חיים, ואין מים חיים אלא מי מעיינות הנובעים, ואילו מימי הימים אינם נובעים, וזהו שקראם הכתוב "מקוה", לפי שאין עליהם תורת מים חיים.

באור משנה ה

כל ולד הטמאות — כגון ראשון או שני לטומאה, אינו מטמא פלים — שאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטמאה (כמבואר במקומות אחרים). אלא משקה — אבל מטמא הוא משקה; נטמא משקה — על ידי ולד הטמאה, ואפילו משני לטומאה, טמאין — טימא את הכלים, שמשקים טמאים מטמאים כלים, גזירה משום משקים של זב, היינו רוקו וזובו ומימי רגליו, שהם אב הטומאה ומטמאים כלים מן התורה (ענין שבת א, ד); ויש מפרשים: אלא משקה — אבל משקה שהוא ולד הטומאה מטמא כלים (הרא"ט), והיינו כמו שהמשנה מפרשת והולכת: "נטמא משקה. טימאין" (תפארת ישראל, בוע"ט). הרי זה אומר — הכלי למשקה: מטמאין לא מטמאני — ולד הטומאה שטימא אותו, לא היה יכול לטמאני, ואתה מטמאתני — לאחר שנטמאת באותו ולד הטומאה.

באור משנה ו

אין כלי חרש מטמא חברו — היינו כל כלי אחר, לפי שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, וכלי חרש אינו נעשה אב הטומאה לעולם, אלא משקה — אבל מטמא הוא משקה; נטמא משקה — על ידי כלי חרש טמא, טמאהו — טימא המשקה את הכלי, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת, גזירה משום משקה של זב וזבה שהוא אב הטומאה ומטמא כלים מן התורה. הרי זה אומר — הכלי למשקה: מטמאין לא מטמאני — כלי החרש שטימא אותו לא יכול היה לטמאני, ואתה מטמאתני — לאחר שנטמאת בו (ענין כלים ח, ד).

באור משנה ז

כל הפוסל את התרומה — כגון שני לטומאה (מאכל שנגע בראשון לטומאה). או סתם ידים, שהן שניות לטומאה, ופוסלות את התרומה כמגען (ענין משנה שבת א, ד). מטמא את המשקין להיות תחלה — שאם נגע השני לטומאה במשקים, נעשים המשקים ראשון לטומאה, גזירה משום משקים שנטמאו משרץ, שהם ראשונים לטומאה מן התורה, לטמא אחר — שהמאכל הנוגע בהם נעשה שני לטומאה, ולפסול אחר — שאם אותו מאכל שנטמא במשקים נגע בתרומה, הריהו פוסלה, היינו שנעשית התרומה שלישי לטומאה, אבל אינה

מסכת פרה פרק שמיני משנה י

ט המים המפים – פסולים; אלו הן המפים? המלוחים והפושרים. המים המכזבים – פסולין; אלו הם המים המכזבים? המכזבים אֶחָד בְּשָׁבוּעַ. המכזבים בפלמסיות ובשני בצרון – פשרים; רבי יהודה פוסל. י מי קרמיון ומי פוגה – פסולין, מפני שהם מי בצים. מי הנרדן ומי ירמוד – פסולים, מפני שהם מי תערבות; ואלו הן מי תערבות? אֶחָד פֶּשֶׁר וְאֶחָד פֶּסוּל שֶׁנִּתְעַרְבוּ. שְׁנֵיהֶן פֶּשֶׁרִין וְנִתְעַרְבוּ – פֶּשֶׁרִין; רבי יהודה פוסל.

פירוש ברטנורא

המאת] דתיב מים חיים אל כלי: הים הגדול כמקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, דכיה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מימי בראשית. ולא נאמר ימים בלשון רבים, אלא מפני שמעורבים בו מיני ימים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו: ר' יוסי אומר. כל הימים וים הגדול תורת מעין עליהן לענין שהן מטהרין בזוחלין, מפני שהנחלים הולכין וחולין עליהן. אבל פסולין הן לתורת מים חיים, שהכתוב קוראן מקוה. והלכה כרבי יוסי: ט מים המוכזבין. המזוקן. כגון שהן מלוחין ופושרין: פסולין: למי הטאת: מים המכזבין. הפוסקין. כמו אשר לא יכובו מימיו (ישעיה נ"ח): פסולין. דמים חיים בעיניו: אֶחָד בְּשָׁבוּעַ. אבל אחד כיוול שפיר מקרו מים חיים: בפלמסיות. חילות של גייסות ששותין ומקלקלן בה: בשני בצרון. שנים של עצרת גשמים: ר' יהודה פוסל. אפילו אותן שאין מכזבין אלא בפלמסיות ובשני בצרון. ואין הלכה כר' יהודה: י מי קרמיון ומי פוגה. נהרות שבארץ ישראל הן: מי בצים. לשון הוי"ו גומא בלא בצת (איוב ח'). כלומר, מים שהחומר וטיט מעורב בהן, ורחמנא אמר מים חיים אל כלי, והכא איכא חציצה בין מים לכלי: מי תערובות. שמים פסולים מתערבים בהם: אֶחָד פֶּסוּל וְאֶחָד פֶּשֶׁר. ונתערבו, אסור לקדש ממקום התערבות ולמטה: ר' יהודה פוסל. אפילו בשניהם כשרים פוסל ר' יהודה ליטול ממקום התערבות, גזירה אמו אחד פסול. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

שהמים שם מתוקים, כמו שידוע לספנים. ועל המים הללו בא הטעם שאינם כמי מעיין. ועוד יש לומר, שמים מלוחים אינם פסולים למי הטאת אלא כשאין תקנה למליחותם, אבל מי הים יש תקנה למליחותם; יש אומרים על ידי כלי חרס חדש שיטמנו פיו וישקעוהו בתוך הים, והמים שהוא לתוכו כדרך כלי חרס חדש הם מתוקים; ויש אומרים על ידי תיקונים אחרים; וכיון שיכולים מי הים להימתק, אינם נפסלים מטעם שהם מלוחים (רמב"ט הל' פרה ו. יב).

באור משנה י

מי קרמיון ומי פוגה, פסולין — למי הטאת, מפני שהם מי בצים — מי ביצות, שעפר וטיט הרבה מעורב בהם. קרמיון ופוגה הם (לפי הרמב"ם והר"ם) שמות של נהרות בארץ ישראל, וכן אמרו בגמרא (בבא בתרא עד, ב): "ועל נהרות יכוננה" — אלו ארבעה נהרות: ירדן, ירמון, קרמיון ופוגה. והערוך כותב (בערך "קרמיון") שהם "אמנה ופרפר נהרות דמשק" (מלכים ב, ה, יב). — בענין הטעם "מפני שהם מי ביצים", יש מפרשים, שהואיל ועפר וטיט מעורב בהם, הרי יש חציצה בין המים לכלי, והתורה אמרה: "מים חיים אל כלי", הלכך פסולים הם (הר"ם; ברטנורא; רש"י ותוספות סנהדרין ה, ב). ויש מבארים, שמפני שמי בצים מתערבים במימי הנהרות הללו, אין זרימתם מהירה, ולפיכך אינם מים חיים (תוספות בבא בתרא עד, ב). מי הי'רדן ומי י'רמוד, פסולים — למי הטאת, מפני שהם מי תערבות — שנחלים פסולים מתערבים בהם. ירמון — נהר בעבר הירדן הזורם לירדן. ואלו הן מי תערבות? אֶחָד פֶּשֶׁר וְאֶחָד פֶּסוּל שֶׁנִּתְעַרְבוּ — אם נתערבו נהר כשר ונהר פסול, אין ממלאים ממקום תערובתם ואילך. שְׁנֵיהֶן פֶּשֶׁרִין וְנִתְעַרְבוּ — אבל אם שני הנהרות כשרים ונתערבו זה בזה, פֶּשֶׁרִין — מי התערובת למי הטאת; רַבִּי יְהוּדָה פֶּסוּל — אפילו בשני נהרות כשרים שנתערבו פוסל רבי יהודה למלא ממקום התערבות, גזירה משום נהר אחד פסול. ואין הלכה כרבי יהודה.

רוב המפרשים מבארים, שלדעת רבי יוסי אף הים הגדול מטהר בזוחלים (הר"ם; הר"ם; רש"י שבת קט, א). אבל הרמב"ם מפרש, שכונת רבי יוסי היא: כל הימים — חוץ מן הים הגדול, שדינו כמקוה לכל דבר ואינו מטהר בזוחלים. הרב מברטנורא כותב, שהלכה כרבי יוסי, וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתו. אבל בחיבורו הוא כותב (הל' פרה ו. י): "הים הגדול כמקוה ואינו כמעין. לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש. ושאר הימים כמעין. והרי שהוא פוסק כרבי יהודה ולא כרבי יוסי" (כסף משנה) שתמה על הרמב"ם; ובהלכות מקוואות ט, יב. מאריך בעל "כסף משנה" בישור דברי הרמב"ם; ועיין "משנה אחרונה" כאן. שטפרש דברי רבי יוסי בדרך אחרת, ולשיטתו אמנם פוסק הרמב"ם כרבי יוסי.

באור משנה ט

המים המפים — המקולקלים, כמפורש להלן, פסולים — למי הטאת, ולכל אותם הצריכים מים חיים; אלו הן המפים? המלוחים והפושרים — מעיין שמימיו מלוחים או חמים. המים המכזבים — הפוסקים לפרקים מלנבוע (כלשון) אשר לא יכובו מימיו — ישעיה נח, יא), פסולין — למי הטאת; אלו הם המים המכזבים? המכזבים אֶחָד בְּשָׁבוּעַ — מעינות הפוסקים מלנבוע פעם אחת בשבע שנים. אבל ביותר משבע שנים, הרי הם כשרים. המכזבים בפלמסיות — בשנות מלחמה, שאנשי הצבא משתמשים בהם הרבה, ואף מקלקלים אותם, ובשני בצרון — ובשנות בצורת, שנעצרים הגשמים, פשרים — המים. רַבִּי יְהוּדָה פֶּסוּל — אפילו אותם המים שאינם מכזבים אלא בשנות מלחמה ובשנות בצורת. ואין הלכה כרבי יהודה.

בעל "תפארת ישראל" מקשה: למה נחלקו התנאים במשנה הקודמת בענין הים הגדול ושאר הימים אם דינם כמקוה, והרי לפי משנתו פסולים הם משום שמימיהם מלוחים? ואף בעל "כסף משנה" מקשה כך על מה שכותב הרמב"ם: "הים הגדול כמקוה ואינו כמעין. לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש" — למה לו לבאר הטעם משום שאינו כמעין, והרי אפילו היה כמעין היו מימיו פסולים משום שמלוחים הם? ומתוך בעל "כסף משנה", לפי שיש מקוואות בתוך הים,

המשך מעמוד קסה

ובאם מודיעים ע"ד דברים שאינם גורמים נחת רוח (בהכרח אבל בכ"ז הרי מודיעים), עאכ"כ שצריכים להודיע מדברים הגורמים נחת רוח וכידוע (ולמרות) שעוד רבנו הזקן התאונן על הנהגה הפכית.

ויהי רצון שימשיכו כאו"א בפעולות כהאמורות גם לאחרי סיום המחזורים, שהרי כר נרחב ושטח רחב בפעולות הפצת המעניות, שזוהי נקודה הפנימית של הפעולות ויעשו זה מתוך שמחה וטוב לבב. המשך בעמוד ר

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פ עמוד א. כל השיעורין. האמורין באוכלין: ששינה הכתוב לקמן קמפרש ליה: וראיה לדבר. למה שאמרתי שלפי שינה הכתוב במשמען שינו חכמים בשיעורין יש ראייה מיום הכפורים שאף בו שינו חכמים בשיעורין מפני שינה בו הכתוב במשמעו: אשר לא תעונה. ולא כתיב אשר תאכל: מאי ראייה. למה לו להביא ראייה מאי אולמא דהאי מהאי מה פורש ביום הכפורים במשנה להודיענו שהטעם משום דשינה הכתוב הוא יותר משלא פירשו התם בטומאה נמי חזינן דשינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורא: אי מהתם. מדשינה הכתוב בטומאה הוה אמינא אין שם שינוי הכתוב דאורחיה הוא למיכתב מכל האוכל אשר יאכל כי היכי דכתיב גבי משקה אשר ישתה קא משמע לן יום הכפורים דהתם ודאי שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורין אמור מעתה את שינוי בטומאה נמי משום טעמא דשינה הכתוב הוא דאשר יאכל שינוי משמעו חשיב להו: מחוסר שחיטה. כשיצא מתוך האוכל שנוצר בו לאו אוכל מיקרי לענין טומאה לא הוא ולא אמו דהא מחסרי שחיטה: ואימא בן פקועה. שנמצא בתוך בהמה שנשחטה דקיימא לן (חולין דף עד.) שחיטת אמו מטהרתו: מעון קריעה. דתנן (שם) קורעו ומוציא את דמו:

בריייתא בענין שיעור סתם אכילה האמור בתורה: תניא, רבי אומר, דף פ עמוד א. כל השיעורין של דיני התורה האמורים באוכלים, בולין שיעורין בכזית, חזין מטומאת אוכלין - אוכלים שנטמאו, שלא נאמר בהם דין טומאה אלא בשיעור כביצה, מפני ששינה הכתוב במשמעון - שנאמר דינים בתורה בשינוי לשון [כפי שתבאר הגמרא להלן], ולכן שינו חכמים בשיעורין שלא די בכזית אלא שיעורם בכביצה. וראיה לדבר ששינוי הלשון מורה על שינוי השיעור, הוא יום הכפורים, שאף איסורו נאמר בשינוי לשון, ושינוי חכמים את שיעורו, שאינו חייב כרת אלא כשאכל ככותבת.

הגמרא מבארת את הבריייתא: מאי שינה הכתוב במשמעון, כלומר, היכן מצאנו ששינה הכתוב איסור אכילה ביום הכפורים משאר איסורי אכילה. מ'אשר לא תענה' (ויקרא כג כט) - מכך שנאמר האיסור בלשון עינוי, ולא בלשון אכילה 'אשר תאכל'. ומאי כונת רבי כשאמר ש'שינו חכמים בשיעוריה'. היינו, שקבעו את שיעורו בכזית ולא כזית. ומאי ראייה לדבר יום הכפורים, כלומר, כיצד מוכיח התנא מיום הכפורים לטומאת אוכלים, שהטעם ששינו חכמים בשיעורו הוא משום ששינה הכתוב במשמעו. והלא לא נתבאר במפורש לענין יום הכפורים שהטעם ששינו חכמים השיעור הוא 'מחמת' ששינתה התורה, ורק נתבאר שגם שינה הכתוב וגם שינו חכמים, ודבר זה נתבאר אף בטומאת אוכלין וכפי שמביאה הגמרא בסמוך. מבארת הגמרא: דאי מהתם - אם מצד שינה הכתוב בטומאת אוכלים, שהארין ואמר (ויקרא יא לד) 'מכל האכל אשר יאכל, הנה אמינא - הייתי אומר שאין כאן שינוי, אלא אורחא דקרא הוא - רגילות הכתוב לכתוב כן, וכפי שנאמר שם בטומאת משקים 'וכל משקה אשר ישתה'. לפיכך הביא התנא ראייה מיום הכפורים, ששם ודאי שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים את שיעורו, אם כן מסתבר שאף בטומאת אוכלים הטעם ששינו חכמים בשיעורה הוא מפני שסברו ששינוי לשון הכתוב אכן שינוי משמעות הוא.

מבררת הגמרא: טומאת אוכלין ששיעורה בכביצה, מולין, כלומר, כיצד למדים זאת משינוי הכתוב כפי שאמר רבי. מבארת הגמרא: אמר רבי אבהו, אמר רבי אלעזר, דאמר קרא 'מכל האכל אשר יאכל', כפל הלשון 'אשר יאכל' מורה שמשערים באוכל הפא [היוצא] מחמת אוכל - מתוך דבר שגם הוא נאכל. ואיזה, זה ביצת תרנגולת, שאף התרנגולת נאכלת, לפיכך משערים בכביצה.

מקשה הגמרא: ואימא - ושמא נאמר ששיעור טומאת אוכלים הוא בכזית, שאף הוא אוכל הבא מן האוכל, שהוא ואמו נאכלים. מתרצת הגמרא: בשעה שיצא הגדי ממעי אמו, אינו נחשב אוכל, כיון שהוא מחוסר שחיטה. מקשה הגמרא: ואימא שהשיעור הוא בבן פקועה - ולד הנמצא במעי בהמה שחוטה וניתר באכילה על ידי שחיטת אמו, שמיד בלידתו נחשב אוכל הבא מחמת אוכל. מתרצת הגמרא: גם בן פקועה אינו ראוי לאכילה מיד, שהרי הוא מעון קריעה - צריך לקרוע את גופו כדי להוציא את דמו שאסור באכילה.

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שיש עמ' א

6 אביה. והיינו שגם נישאה, ולאחר מכן נתאלמנה או נתגרשה,
7 ונישואין מוציאים מרשות אב אפילו את הקטנה, כמבואר בהמשך
8 המשנה. והרי שהופקעה רשות האב להפר את שנדרה עכשיו, הן
9 מצד בגרותה והן מצד יתמותה.

1 אפשר למצוא את המניעות שנוכרו, ולא באה משנה זו ללמדנו
2 שום חידוש, זולת הפירוט:
3 ישנם תשע נערות שאין אפשרות להפר להן את נדריהן, ועל כן
4 נדריהן קיימין, ואלו הם:
5 א. נדרה בעת שכבר היתה בוגרת, והיא גם היתה אז יתומה בחיי

36 הגמרא מקשה על רב נחמן מהמשנה שנטולה אני מן היהודים
 37 הבעל צריך להפר חלקו, וְאִי אִמְרַתְּ בְּעַל לְאוּ בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת הוּא –
 38 ואם תאמר שהבעל איננו בכלל הבריות, לְמָה לָּהּ הַפְּרָה הרי לא
 39 אסרה את תשמיש בעלה עליה, אלא רק את תשמיש שאר
 40 היהודים, וכיון שאינה אסרה בתשמיש בעלה, מדוע צריך להפר
 41 חלקו. מתרצת הגמרא, לעולם בעל אינו בכלל הבריות, וְשֵׁאֲנֵי הַבָּא
 42 – שונה הדין כאן כשאוסרת עליה הנאת תשמיש ואומרת 'נטולה
 43 אני מן היהודים', שעל כרחק כוונתה לאסור גם את בעלה, משום
 44 דְּמוּכְחָא מִלְתָּא דְּאִתְרָא קָא אִסְרָה נִפְשָׁה – כי ברור הדבר
 45 שכוונת האשה הנודרת לאסור את עצמה בדבר שעד היום היה
 46 מותר לה, וכיון שכל היהודים אסורים עליה באיסור אשת איש,
 47 אם כן כוונתה בנדרה לאסור את תשמיש בעלה עליה בכלל
 48 איסור שאר היהודים.
 49 עד כאן גירסת הר"ן.
 50 שנינו במשנה, שאשה שנדרה ואמרה קונם שאני נהנה לבריות,
 51 וְכֹלֵה לִיהְנוּת בְּלִקְטָא שְׂקָהָ וּפְאָה, מכיון שכתוב בהם (ויקרא כג כב)
 52 לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזֹב אִתְּךָ, ולא כתוב בהם לשון נתינה, אין הבעלים
 53 מחלקים אותם כפי רצונם, אלא הבעלים עוזבים אותם בשדה,
 54 והנוטלת לקט שכחה ופאה הרי היא כנוטלת מההפקר:
 55 הגמרא מקשה מדוע לא שנינו במשנה שיכולה ליהנות ממעשר
 56 עני:
 57 וְלֹא קָתְנִי בַּמַּעֲשֵׂר עֵנִי – שיכולה ליטול גם מעשר עני,
 58 וְהִתְנִי בְּבְרִייתָא – ושנינו בברייתא וּבְמַעֲשֵׂר עֵנִי – שיכולה ליהנות
 59 גם במעשר עני, וקשה שיש סתירה בין המשנה לברייתא אם
 60 מותרת ליטול מעשר עני. מתרצת הגמרא, אִמְרַתְּ רַב יוֹסֵף, לֹא
 61 קָשְׁיָא, כי המשנה והברייתא אין הם מדברי תנא אחד, אלא דברי
 62 שני תנאים הם, הָא – הברייתא מדברי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, וְהָא –
 63 והמשנה מדברי רַבִּי הִיא.
 64 מביאה הגמרא את מחלוקת רבי אליעזר ורבנן:
 65 דְּתַנְּן – ששנינו במשנה (רמאי פ"ד מ"ג), רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אף על פי
 66 שחששו חכמים שעם הארץ לא הפריש תרומות ומעשרות
 67 מתבואתו, בשנים שנהוג מעשר עני אִין אָדָם צְרִיךְ לְקַדֵּשׁ שָׁם עַל
 68 מַעֲשֵׂר עֵנִי שֶׁל דְּמָא – אין אדם הלוקח תבואה מעם הארץ צריך
 69 להפריש עשירית מהתבואה ולקרוא לה בשם מעשר עני, אלא
 70 מפריש מהדמאי רק מעשר ראשון ותרומת מעשר.

1 רבא מקשה לרב נחמן ממשנה אחרת, שנתבאר בה שבעל בכלל
 2 בריות:
 3 אִיתִיבֵיהּ רַבָּא – הקשה רבא לְרַב נַחְמָן, איך יתכן לפרש את
 4 המשנה שבעל אינו בכלל בריות ומותרת ליהנות מבעלה, וכי בעל
 5 לֹא בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת הוּא – וכי הנודרת שלא תהנה מהבריות, אין
 6 כוונתה לאסור עצמה בהנאת בעלה, וְהִתְנָן – והרי שנינו במשנה
 7 (להלן צ), אשה שנדרה ואמרה נְטוּלָה אֲנִי מִן הַיְהוּדִים – שאסרה על
 8 עצמה הנאת תשמיש מכל היהודים, בעלה וְיָפֵר חֶלְקוֹ – יפר
 9 לעצמו, וְתָהּא מְשֻׁמְשָׁתָה – שמועילה הפרתו להתיר לאשתו את
 10 הנאת תשמישו, וְאִף שֶׁבֵּעֵלָה הִפְרָ לָהּ תָהּא נְטוּלָה מִן הַיְהוּדִים –
 11 אסורה היא לכל היהודים גם אחר שתתגרש, כיון שזוהו נדר
 12 מדברים שבינו לבינה, אין מועילה הפרת הבעל להתיר לה איסור
 13 הנאת תשמיש שאר היהודים.
 14 מקשה הגמרא, וְאִי אִמְרַתְּ בְּעַל לְאוּ בְּכָלֵל בְּרִיּוֹת הוּא – אם תאמר
 15 שבעל איננו בכלל הבריות ואין נדרה אסרה בתשמיש בעלה, אם
 16 כן בודאי שאין כוונתה לידור מהנאת תשמיש כל היהודים, שהרי
 17 אשת איש היא וגם בלא שנדרה אסורה עליהם, אלא כוונתה
 18 לאסור על עצמה הנאה מפירותיהם של היהודים, ואם כן מה
 19 שאמרה 'נטולה אני מן היהודים', נְדַרִי עֵינֵי נִפְשִׁי הֵן כִּי נֹאסְרָה בְּכָל
 20 פירות היהודים, וְיָפֵר לָהּ לְעוֹלָם כְּכָל נְדָרֵי עֵינֵי נִפְשִׁי שֶׁמוֹעִילָה
 21 הפרתו גם אחר שתתגרש ותנשא לאחר. וכיון ששנינו במשנה
 22 שיכול להפר רק לעצמו, וכמו כל דברים שבינו לבינה, אם כן
 23 בודאי שכוונתה היתה לידור מתשמיש ולאסור גם את בעלה
 24 בכלל שאר היהודים, ומוכח מהמשנה שבעל בכלל בריות הוא,
 25 וקשה על רב נחמן שאמר שאין בעל בכלל הבריות.
 26 מתרצת הגמרא, אִימָא לָךְ – אומר לך שלעולם בעל אינו בכלל
 27 הבריות, וְשֵׁאֲנֵי הָבָא שֶׁהֵבֵעַל בְּכָלֵל הִבְרִיּוֹת, מאחר שהלשון
 28 'נטולת אני מהיהודים' משמע שאסרה הנאת תשמיש ולא הנאת
 29 פירות, על כרחק שגם הבעל בכלל האיסור, משום דְּמוּכְחָא מִלְתָּא
 30 – שיש הוכחה מתוך הנדר דְּעַל הִיתְרָא קְאָסְרָה נִפְשָׁה – שכוונתה
 31 לאסור על עצמה דבר המותר לה, וכיון שכל היהודים אסורים
 32 עליה גם בלא נדרה, כוונתה לאסור גם את ההנאה מתשמיש
 33 בעלה. אבל באומרת קונם שאני נהנית לבריות, אפשר להעמיד
 34 כרב נחמן שבעל אינו בכלל הבריות, ולא נאסרת בהנאתו.
 35 גירסת הר"ן:

אגרות קודש

בי"ה, ט' אלול, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ רב פעלים כו'

מו"ה משה שי'

שלום וברכה!

. . . כיון שנוגע לפי מחז"ל (שהביא מר בשמי) יוצא הנני מגדרי (שלא להגיב, או להוסיף דיוק
 בהמופיע בשמי במכ"ע – כי אין לדבר סוף) – ואבאר יותר את הנלפעני"ד במחז"ל (עירובין פו, א) "רבי
 מכבד עשירים" שרבים עמלו בפירושו:

מוכר בסוגיא שם שכוונת מחז"ל לעשירים כפשוטם, והתירוץ להתמי' בזה – ג"כ נרמז
 בהמשך הסוגיא שם: דוקא רבי בהיותו בעצמו עשיר מופלג ידע מנסינו **ריבוי** הנסיונות המתעוררים
 ע"י עשירות. ביחד עם זה האמין באמונה שלימה שהקב"ה (עצם הטוב) אין כוונתו **כלל** להכשיל את
 האדם ואינו מבקש אלא לפי כחו. ז. א. שאדם העשיר שפגע בו – יש לו "כח" נפשי עצום כ"כ שביכולתו

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה ר"ג

1 איתביה רבא לרב נחמן, דאמר: בעל לאו בכלל בריות הוא. ותהא נטולה מן היהודים.
2 לכשתתגרש אסורה לינשא. דהכי קאמר: ונטולה אני מן היהודים שלא אהנה
3 מתשמישו. דהיינו דומיא ד"הנאת תשמישך עלי", וכדבר דאמר כל כי האי גוונא דחיל
4 נדרא. והשתא מהדר לאיתוי תיובתא דרב נחמן: אי אמרת בשלמא בעל בכלל בריות

הוא – אהכי יפר חלקך, דכי אמרה "נטולה אני
1 מן היהודים" הוי בעל בכלל ואיתסר ליה
2 מתשמישו, והווי ליה דברים שביני לבניה. ואהכי
3 יפר כל זמן שהיא ברשותו, ולכי נפקא מיניה
4 חיילא נדרא, כשאר דברים שבינו לבניה – היינו
5 דקתני "ותהא נטולה מן היהודים", לכשתצא
6 מרשותו של זה, שאינה יכולה לינשא לאחריה.
7 אלא אי אמרת דבעל לא הוי בכלל בריות,
8 ותפשוט דכי אמרה "נטולה אני מן היהודים"
9 דלא הוי בעל בכלל, משום דאמרין נדרי עינו
10 נפש הוא הואיל ולכשתתגרש או תתאלמן לא
11 תוכל להנשא לכל אדם – אהכי קרי ליה
12 מהשתא עינו נפש, אע"ג דהשתא כל זמן שהיא
13 תחתיו אינו עינו נפש דידה. והואיל ועינו נפש
14 אינון – אמאי יפר חלקך, כשתצא מתחתיו חל
15 הניד, ופר לה לעולם, כשאר נדרי עינו נפש! אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא,
16 ובנדרים שבינו לבניה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא
17 – הוה אמנא דתשמיש עינו נפש הוא, ודלא כרב נחמן דאמר לעיל דתשמיש דברים
18 שבינו לבניה הוא, אליבא דרי יוסי. שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה
19 נפשה. כלומא, אבעל קאסרה נפשה, משום דלדידה היא דמשתריא. אבל לשאר עלמא
20 לא אצטריבא למידר, דלא קא משתריא בהכי, דאשת איש היא. והתניא כברייתא. בוך
21 פירקין, דבמעשר עני מצי לאתהני. ר' אליעזר אומר. הלוקח פירות מעם הארץ בשנה
22 השלישית, ובא לו להפריש מעשר עני – אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני. דלמעשר
23 ראשון ליבא למיחש, דלית לוי ראייה דלא ייהיב עמ הארץ, וליתבי ליה. ולתרומה ליבא
24 למיחש, דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה, דאית בה עון מיתה. ומעשר שני ליבא
25 בשנה השלישית, אבל תרומת מעשר מיחייב, דלא למדנו בה עון מיתה אלא מהיקשא
26 דתרומה גדולה. והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה – משה' לא ציית ע"ה ולחיקשא,
27 ולא מפרשי ממנה תרומת מעשר. ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו
28 שם מעשר.

19 הניד, ופר לה לעולם, כשאר נדרי עינו נפש! אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא,
20 ובנדרים שבינו לבניה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא
21 – הוה אמנא דתשמיש עינו נפש הוא, ודלא כרב נחמן דאמר לעיל דתשמיש דברים
22 שבינו לבניה הוא, אליבא דרי יוסי. שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה
23 נפשה. כלומא, אבעל קאסרה נפשה, משום דלדידה היא דמשתריא. אבל לשאר עלמא
24 לא אצטריבא למידר, דלא קא משתריא בהכי, דאשת איש היא. והתניא כברייתא. בוך
25 פירקין, דבמעשר עני מצי לאתהני. ר' אליעזר אומר. הלוקח פירות מעם הארץ בשנה
26 השלישית, ובא לו להפריש מעשר עני – אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני. דלמעשר
27 ראשון ליבא למיחש, דלית לוי ראייה דלא ייהיב עמ הארץ, וליתבי ליה. ולתרומה ליבא
28 למיחש, דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה, דאית בה עון מיתה. ומעשר שני ליבא
29 בשנה השלישית, אבל תרומת מעשר מיחייב, דלא למדנו בה עון מיתה אלא מהיקשא
30 דתרומה גדולה. והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה – משה' לא ציית ע"ה ולחיקשא,
31 ולא מפרשי ממנה תרומת מעשר. ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו
32 שם מעשר.

והכ"א

1 בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשוננו בשעת אמירה, אע"פ שאינו בכלל לשוננו בשעת חלות הנדר, דהאי דינא ליתיה בגמרא דילן, אבל לא לסמוך על הירושלמי
2 בהלכתיה ובטעמיה. אי נמי, דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן, אבל דנוול אף בחר אמירה מפיך מדר"ע. **איתביה**
3 רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים. שאסרה הנאת תשמישם עליה. ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא – למאן לה הפרה? דהא איהו לא הוי בכלל אסור! שאני הכא דמוכחא
4 מילתא דאדיתרא קא אסרה נפשה. לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא. אבל הכא כשאסרת עליה הנאת תשמיש, ואומרת "נטולה אני מן היהודים", ע"כ דנתה הוא שיהא בעל בכלל
5 אסורא. דאדיתרא קאסרה נפשה. דבאיסורא למאן לה למסר? כבר אסורה ועומדת. וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא אסורא דהנאת תשמישו. הלכך, אבא
6 דאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסחי דגרסי: ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינו נפש הוא, ליפר לה לעולם. ה"פ: אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא, וכי אמרה
7 "נטולה אני מן היהודים" – בעלה בכלל, איכא לפרושי דכי אמרה "נטולה אני מן היהודים" – מתשמיש קאמר, שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים, ומשה'
8 יפר חלקך בלבד, ואם תתגרש – תהא נטולה מן היהודים, משום דהווי דברים שבינו לבניה שאינו מפר לאחריה, וכדאסיקנא לעיל. אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא, וכי אמרה
9 "נטולה אני מן היהודים" – אין הבעל בכלל, א"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמר, דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמישם. אלא ע"כ "נטולה אני" – מהנאת פירותיהם קאמר, ו
10 וא"כ נדרי עינו נפש אינון – יפר לה לעולם, דהא אסיקנא בריש פירקין דמפר בין לעצמו בין לאחרים. דליכא למימר: נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודך שלחן קאמר, אבל אי
11 זכין ליה בעל – מותרת בך, דא"כ אמאי יפר חלקך ומפרקין? שאני הכא דמוכחא מילתא דאדיתרא קאסרה נפשה. ר' יודן דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא אסורא דהנאת תשמישו. הלכך, אבא
12 דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות – דבאיסורא מילתא דאדיתרא, דהיינו תשמיש דבעל, קאסרה נפשה. **א"י** אדם צריך (לתרום תרומת מעשר) ולקרות שם על מעשר עני? של דמאי. הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר, ונתונה לכהן. ומעשר ראשון גופיה

1 נדרו מירודי הים לאחר שלשים. וש כן אדם שבשעת נדרו הוא מירודי הים, ולאחר מכן
2 קודם שלשים יום נעשה מושבי יבשה. דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור'
3 עקיבא, ולדין ק"ל כר' עקיבא – אסור בו, כיון שהיה מירודי הים בשעת נדרו, וכדכתיבא
4 הא ירושלמי בהלכות הרמב"ן ז"ל בפרק "ארבעה נדרים", וכדכתיבנא גמי נמי לעיל (קף ג).
5 וכיון דתלי ליה להאי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל
6 ור' עקיבא – מיניה, דכי היכי דבאותן שהיו בשעת
7 נדרו יורדי הים ואח"כ נעשו יושבי יבשה אסור לר'
8 עקיבא ומותר לרבי ישמעאל, הכי נמי כי הוי
9 איפכא, דהיינו באתן בני אדם שהיו בשעת נדרו
10 יושבי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי הים – אסור
11 לר' ישמעאל ומותר לר"ע. ולפום האי פירושא
12 דפרש"י לא אתי האי ירושלמי כגמרא דילן, דהא
13 הכא מסקינן דנהי דבעל לאו בכלל בריות בשעה
14 שנדרה, אפי' הכי כשנתגרשה – אסורה בו, מפני
15 שחור להיות בכלל בריות. אלמא לאו בחר
16 אמירה בלחוד אולין, וכי תימא: רב נחמן מוקי לה
17 למתני' כר' ישמעאל, דאדול בחר שעה שהנדר חל
18 בה, ומשה' קתני דנתגרשה אסורה ליהנות
19 מבעלה – ליתא, דהא סתם לך תנא בהאי פירקא
20 כר"ע, דתנן לקמן: אמרה "הריני נוירה לאור ל' יום" אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום – אין
21 יכול להפר. אלא ודאי, כי קתני דנתגרשה אסורה לבעלה – אפילו רבי עקיבא מודה בה.
22 הלכך להאי פירושא גמרא דילן לא אתי כירושלמי. ונראה לי דליכא למיסמך בהא אנגמרא
23 דבני מערבא, כיון דגמרא דילן פליגא עליה. דלפום גמרא אסור כון בבני אדם שהיו בכלל
24 לשוננו בשעת הנדר, בין בבני אדם שהיו בכלל לשוננו לאחור מכן, וסבריה דר' עקיבא לא
25 קשיא אהא מילתא כלל, משום דהא מילתא תליא בלשון בני אדם, ובגמרא דילן סברינן
26 דבכלל לשון בני אדם כולוהו בכלל. ור"ע במילתיה בחר דרשא דקראי דייק ליה הכי, דלא
27 שריך התם לשון בני אדם כלל. ובירושלמי לא סברי הכי, אלא סברי דהנודר מירודי הים –
28 ודאי לתנוהו דהווי יורדי הים בשעת עיקר נדרו קא מכוין, ומשה' לית ליה למידק אלא לדיע
29 איוו שעה הוא עיקר נדרו, אם שעת האמירה או שעת החלות, ומשה' אמרינן התם דתלי
30 בפלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי, ומאן דלא מפרשי ליה הכי
31 – לא סבר ליה מידי. ובגמרא דילן סברינן דלא תליא בהא מילתא כלל אלא בלשון בני אדם,
32 שכולן בכלל וברייתא דמיתנין בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי, דתניא התם (ת.ק.ף). דהמודר הגאה
33 מאנשי העיר, ובא אדם אחד ונשתאה עמם, כל ששאה שם שנים עשר חדש – אסור ליהנות
34 ממנו. ומדקתני לה סתמא, משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו. וכ"כ הרמב"ם
35 ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (ט"ז ט) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו

1 בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשוננו בשעת אמירה, אע"פ שאינו בכלל לשוננו בשעת חלות הנדר, דהאי דינא ליתיה בגמרא דילן, אבל לא לסמוך על הירושלמי
2 בהלכתיה ובטעמיה. אי נמי, דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן, אבל דנוול אף בחר אמירה מפיך מדר"ע. **איתביה**
3 רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים. שאסרה הנאת תשמישם עליה. ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא – למאן לה הפרה? דהא איהו לא הוי בכלל אסור! שאני הכא דמוכחא
4 מילתא דאדיתרא קא אסרה נפשה. לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא. אבל הכא כשאסרת עליה הנאת תשמיש, ואומרת "נטולה אני מן היהודים", ע"כ דנתה הוא שיהא בעל בכלל
5 אסורא. דאדיתרא קאסרה נפשה. דבאיסורא למאן לה למסר? כבר אסורה ועומדת. וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא אסורא דהנאת תשמישו. הלכך, אבא
6 דאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסחי דגרסי: ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינו נפש הוא, ליפר לה לעולם. ה"פ: אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא, וכי אמרה
7 "נטולה אני מן היהודים" – בעלה בכלל, איכא לפרושי דכי אמרה "נטולה אני מן היהודים" – מתשמיש קאמר, שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים, ומשה'
8 יפר חלקך בלבד, ואם תתגרש – תהא נטולה מן היהודים, משום דהווי דברים שבינו לבניה שאינו מפר לאחריה, וכדאסיקנא לעיל. אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא, וכי אמרה
9 "נטולה אני מן היהודים" – אין הבעל בכלל, א"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמר, דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמישם. אלא ע"כ "נטולה אני" – מהנאת פירותיהם קאמר, ו
10 וא"כ נדרי עינו נפש אינון – יפר לה לעולם, דהא אסיקנא בריש פירקין דמפר בין לעצמו בין לאחרים. דליכא למימר: נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודך שלחן קאמר, אבל אי
11 זכין ליה בעל – מותרת בך, דא"כ אמאי יפר חלקך ומפרקין? שאני הכא דמוכחא מילתא דאדיתרא קאסרה נפשה. ר' יודן דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא אסורא דהנאת תשמישו. הלכך, אבא
12 דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות – דבאיסורא מילתא דאדיתרא, דהיינו תשמיש דבעל, קאסרה נפשה. **א"י** אדם צריך (לתרום תרומת מעשר) ולקרות שם על מעשר עני? של דמאי. הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר, ונתונה לכהן. ומעשר ראשון גופיה

מעכבו

המשך מהעמוד הקודם

לעמוד בכל הנסיגות האמורים ואדרבא להשתמש בעשרו אך ורק בכדי אשר י"שב עולם לפני אלקים" (כחסיום בסוגיא שם). ואיש בעל כח נעלה כזה – בודאי ראוי לכבדו [ומזה עלינו ללמוד לעשיר באיזה שטח ומובן שתהיי – בנוגע ל"כח" שלו ובמילא גם בנוגע לאחריות שלו].

ע"פ הני"ל יש להוסיף ביאור בזה שדוקא שלמה ביקש (משלי ל, ח) "ראש ועושר על תתן ליי",

כי נתנסה בשניהם (ובשניהם – בהפלגה) ואין חכם כבעל הנסיגון.

מעכבו לעצמו אחר שהפרישו, שהרי מותר לורים, והמוציא מחבירו עליו הראיה שלא הפרישו עם הארץ. אבל מעשר עני – אין צריך להפרישו, דסבירא ליה לרבי אליעזר דאפילו ודאי שלא הפרישו מן הכרי – אינו טובל שיהא אוכלו במיתה, הלכך אינו מפרישו מספק. **והכ"א** קורא שם. ודאם ודאי לא הפרישו – הוי טבל, והוא האוכל מן הכרי במיתה.

אע"פ שמתוקן לגמרי ואין צריך לתקן אלא להפריש מעשר עני. הלכך מפרישו מספק, דספקו טובל. **קסבר** דספקו אינו טובל. הוא הדין לודאי, אלא משום דבספקיה נקטינן – נקט ספקו. ובין דספקו אינו טובל – קסבר לית בה טובת הנאה, דטובת הנאה בטובל ואינו טובל תליא, דכתיב "ולא יחללו את קדש בני ישראל את אשר ירימו", ודרשין דביתרומם – לתרום הכתוב מדבר, ומדכתיב "לא יחלל" – משמע דטובל, והניו דטבלי תלה הרמזן בבעלים, לומר שטובת הנאה שלהם, דכתיב "את אשר ירימו", וכמאן דכתיבא בהו נתינה דמי. הלכך דוקא בדטבלי איכא טובת הנאה לבעלים, אבל בללא טבלי – לא. ומעשר עני, למאן דאית ליה ספקו אינו טובל – לית ביה טובת הנאה, הלכך יכולה ליהנות ממעשר עני, דהפקרא בעלמא הוא. ומאן דאמר קורא שם – קסבר ספקו טובל, דמשום הכי צריך לקרות שם, וכל שספקו טובל – אית בה טובת הנאה, דאיתיה בכלל "ולא יחללו את קדש בני ישראל" וגו'. הלכך, כיון דאית ביה הנאה – אסור לאתהנווי, דמדידה מתהני ולא מהפקרא. כך פירשו רבותי. ופירשו פלוגתא דטובל ואינו טובל במאי תליא, וראיתי מי שנדחק בפירושו זה הרבה. ובעיני נראה דמאן דסבירא ליה אינו טובל היינו טעמא – משום דסבירא ליה: אי אפשר שיהא הכרי עצמו חמור מפני מעשר עני המעורב בו, יותר ממעשר עני עצמו. דבשלמא תרומה – בדין הוא שתהא טובלת, דכיון שדיא עצמה אסורה – ראוי הוא שתאסור תעורבתה. דכיון דעל כרחו זשיך להדימה מן הכרי – אינה מתבטלת שם, ומסרת. אבל מעשר עני, שהוא עצמו מותר לורים – היאך יהא תעורבתו חמור ממנו? היינו טעמא דמאן דסבירא ליה אינו טובל. ומאן דסבירא ליה טובל – מפיק ליה טובל מדרשא, ובדתיא בפרק "יש מתורות" (נפומט ט). יבול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר, הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון, מעשר ראשון ולא מעשר שני. ואפילו מעשר עני, מניין? תלמוד לומר "לא תוכל לאכול בשעריך" ולהלן הוא אומר "ואכלו בשעריך ושבעו", מה "שעריך" האמור להלן מעשר עני – אף כאן מעשר עני, ואמר רחמנא: לא תוכל. **אמר** ליה "דבעי ספקו טובל, ואבין אתא למדחי פירוקיה דרב יוסף, למימר דאכתי קשו מתני' וברייתא אהדרי. דכולי עלמא ספקו טובל אבל לא מציעו למימר דכולי עלמא ספקו אינו טובל, דאם כן – מאי טעמיהו דרבנן דמירכזי לקרות שם? **לא** נחשדו עמי הארץ על מעשר עני. דודאי מפרשי ליה, כיון דלא מפסדי מידי, דהא אי

והכ"א: קורא שם ואין צריך להפרישו. מאי פאן, לכו"ד ספקו טובל – קסבר: אית ליה טובת הנאה, וכיון דאית ליה טובת הנאה – פאן מהניא. ולמאן דאמר [אינו] קורא שם – קסבר: ספקו אינו טובל, וכל שספקו אינו טובל – לית ליה טובת הנאה, ושרי ליה לאיתהנווי? אמר ליה אבין: דכ"ע ספקו טובל, ור' אליעזר ורבנן בהא קמיפליגי, רבי אליעזר סבר: לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, כיון דאילו מפקר נכסיה והווי עני, ושקל ליה הוא – לית ליה פסידא. ורבנן סברי: נכסיה לא מפקר איניש, דמיקחת דלמא וכי בהו איניש אחרינא, הלקד נחשדו. רבא אומר: פאן כמעשר עני המתחלק בתוך הבית, דכתיבא ביה נתינה, "ונתת לקלוי לגר" וגו', מש"ה אסור ליה לאיתהנווי. פאן – כמעשר עני המתחלק בתוך הגרנות, כיון דכתיב ביה "והנתת בשעריך" – שרי ליה לאיתהנווי. "פתיים וקנים נהנין לי ופלו" כו'. אלקמא טובת הנאה אינה קמוזן. אימא סיפא: "פתיים אלו וקנים אלו נהנין לי" – ופלו אחרים. אכל קהני – פאן, אלקמא טובת הנאה קמוזן! אמר רב הושעיא: פאן קשיא; הא – רבי, והא – ר' יוסי ב"ר יהודה. דתניא: הגונב טבלו של חבירו ואכלו – משלם לו דמי טבלו, דכרי רבי. רבי יוסי בר' אומר: אינו משלם אלא דמי חולין שבו. מאי פאן בהא קמיפליגי, דרבי

1 וחכ"א קורא שם ואין צריך להפרישו. אלא גותן עינו בעד זה ואומר "מכאן אני נוטל",
2 ואוכלו הוא בעצמו. והמוציא מחבירו עליו הראיה. דאמר ישראל לעני: אייתי ראיה דלא
3 הפרישו עם הארץ, ויהיבנא לך. והכי אמרי' בפ' בתרא דסוטה (דף מה): מעשר ראשון
4 ומעשר עני – המע"ה. מאי לאו מ"ד ספקו אינו טובל. דהיינו ר"א אומר: אינו צריך לקרות
5 שם, קסברא אפי' במעשר עני ודאי לית ליה
6 טובת הנאה, אלא כל עני שיבא תחילה – וטלנו
7 בעל כרחו. והואיל דקיל כולי האי דאין ספקו
8 טובל – איכא נמי האי קילוחא דאין בה טובת
9 הנאה. מה שאין כן בתרומה דספקא טבלה, ויש
10 בה טובת הנאה, כדאמרינן: אומר אדם לחבירו
11 "טול סלע זה ותן תרומתך לך בתי כהן". ולמאן
12 דאמר קורא שם – כולה מתניתין מתוקמא
13 אליבא דחכמים. אמר ליה אבי דכולי עלמא
14 ספקו טובל כו'. והלכך מתני' דלא קתני מעשר
15 עני – דברי הכל היא. דכיון דספקו טובל בודאי
16 אית ביה טובת הנאה, ואחכי אינה יכולה
17 ליהנות ממנו. אבל ברייתא דקתני דאבלה נמי
18 במעשר עני – לא ר' אליעזר היא ולא רבנן. רבי
19 אליעזר סבר לא נחשדו עמי הארץ על הפרשת
20 מעשר שני. דודאי מפרשי ליה, דלא איכפת להו,
21 דהדר קא אבלי ליה, דכיון דאי בני – מפקר להו
22 לנכסיה כו'. רבנן סברי. ודאי נחשדו, ולא
23 מפרשי. והא דאמר דמפקר להו לנכסיה – הא
24 לא עבדי, דסברי: אי מפקרנא לנכסאי – דלמא
25 אתי איניש אחרינא וכי בהו, הלכך נחשדו.
26 כמעשר עני המתחלק בתוך הבית. לאחר
27 שהכניס תבואתו לאוצר, ולא הפריש ממנה
28 מעשר עני בגורן, לפי שזנאס או שלא מצא
29 עניים ליתן להם. הלכך, כי משבח עניים –
30 מיבעי ליה למיתב להו. ובההוא מעשר, כיון
31 דכתיב ביה נתינה – אית ביה טובת הנאה נמי,
32 כתרומה דכתיב בה נמי נתינה: "תתנו תרומה
33 לכהן". והא דקתני בברייתא דיתכלה ליהנות
34 ממעשר עני – באותו המתחלק בעוד שהוא
35 בגורן, דההוא כתיב ביה "והנחת בשעריך" – דהיינו בשעת הגורן, וההוא לית ביה טובת
36 הנאה, דהא איהו מנת ליה התם ושקיל ליה כל מאן דבעי, ואחכי שריא לאיתהנווי ביה.
37 ישלו בעל כרחו. מתנת כהונתם, דלאו דידיה קא שקלי אלא דלהון. אלמא, מדקתני "ישלו
38 בעל כרחו" דטובת הנאה דאית ליה – אפשר למיתן לכהן וללוי אחר שמחזיק לו טובה
39 – לא הוי ממוק, ולא מיתחזי כמאן דמיתחזי מיניה. אימא סיפא כו' ישלו אחריים. אבל
40 להני מצי לעכב, דלא שקלי, אלמא טובת הנאה ממוק: "רבי אומר. מעשר לו דמי טבלו,
41 סבר דטובת הנאה שהיה שלו באותם מתנות בודאי טבל, שהיה גותן לכהן שירצה – הוי
42 ממוק, ולהכי משלם לו דמי כולו.

ורבי

לעכובי – מפקרי נכסיהו וחזיא להו. **רבא** אמר. רבא אתא לפרוקי מתניתין וברייתא דלא קשיין. משום דמתני' מיירי כמעשר עני המתחלק בתוך הבית, דכיון שבעל הבית מחלקו ונותנו – טובת הנאה שלו, ומשום הכי לא קתני במתני' ומעשר עני – הוא מיתסרא ביה. וברייתא מיירי כמעשר עני המתחלק בתוך הגרנות, שניחזו בגורן וכל הירצה ליטול יטול. והתם בספרי רמי: כתיב "ונתת לקלוי ליתום ולאלמנה" וכתיב "והנחת בשעריך", כאן – בימות החמה, כאן – בימות הגשמים. וה"פ: בימות החמה מניחו בגורן, וכשמגיעין ימות הגשמים – מחלקו בתוך ביתו. ואית דמפרשי איפכא: בימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו, והותר ממנו בימות החמה שאחר ימות הגשמים – מניחו בגורן. **אלמא** טובת הנאה אינה ממוק. מדקתני דכתיב שזנאסו כהנתאו נוטלין תרומתן. **הא** רבי הוא ר' יוסי בר' יהודה. רישא – ר' יוסי בר' יהודה, דס"ל דטובת הנאה אינה ממוק, וסיפא – רבי, דסבירא ליה דטובת הנאה ממוק. **משלם** לו דמי טבלו, דמי חולין שבו, דמי תרומתו ומעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בהן,

דסבירא

אגרות קודש

[חיי' אלול, ה'תשל"א]

המשתתפים בחגיגת הנתח אבן הפינה לבית הכנסת ובית המדרש בנחלת הר חב"ד שליט"א השתתפותי נפשית בהחגיגה האמורה, שהיא גם שלב נוסף בהתפתחות נחלת הר חב"ד כמקום התנחלות בני ישראל ובמיוחד אלו שעלו ממדינה ההיא ובחיות חב"ד.

וכמקום תפילה ותורה בחיי יום יום חזורים אור והתלהבות חסידותי.

המשך בעמוד הבא

52 ביתו, שכל ימות הקיץ של השנה השלישית והשישית לשנות
 53 השמיטה, היה המעשר עני שהפריש מתבואתו מונח בשדה,
 54 וכשמגיעים ימות הגשמים מכניס את התבואה לביתו שלא
 55 תתקלקל, וכשמחלק בביתו יש לו טובת הנאה ורשאי לחלק
 56 לעניים כפי רצונו, והטעם, דְּתִיבָא בֵּיהּ – שכתוב בו במעשר עני
 57 המתחלק בבית לשון תִּיבָה, שנאמר (דברים כו יב) לגבי מצות נתינת
 58 מעשר עני בשנה השלישית והשישית, וְנִתְּתָה לְלוֹי לְגֵר וְגו' ליתום
 59 וְלֹאֲלֻמָּנָה, וכל מקום שכתוב לשון נתינה, יש לבעלים טובת הנאה,
 60 משום כך אָסוּר לִיהָ לְאִשָּׁה שַׁנְדָּרָה הנאה מהבריות
 61 לְאִיתְּהוּנָיו – ליהנות ממעשר עני זה, שכיון שיש לבעליו טובת
 62 הנאה, נמצא שהגוסלת את המעשר מבעליו, נהנית מהבריות. כָּאֵן
 63 – ומה ששינוי בברייתא שמותרת ליטול מעשר עני, מדובר
 64 בְּמַעֲשֵׂר עֲנִי הַמִּתְחַלֵּק לעניים בְּתוֹךְ הַתְּנוּת – בגורן שדשים שם את
 65 התבואה ועושים ממנה כרי ומפרישים שם מעשר עני, וחלוקה זו
 66 הינה בימות הקיץ של השנה השלישית והשישית, וְכִיּוֹן דְּתִיבָה
 67 בֵּיהּ – שכתוב במעשר עני זה המתחלק בגורן (דברים יד כח) וְהִנְחִיתָ
 68 בְּשַׂעֲרֶיךָ, לשון 'הנחה' משמעותו שהוא מניח את המעשר וכל עני
 69 שירצה יבוא ויטול, לכן האשה הנודרת הנאה מהבריות, שָׂרִי לִיהָ
 70 – מותר לה לְאִיתְּהוּנָיו – ליהנות ממעשר עני זה, שאין בו טובת
 71 הנאה לבעלים.
 72 שנינו במשנה, שהאומר בְּהֵנִים וְלֹאִים נְהִינִין לִי יִטְלוּ כו' רשאים
 73 הכהנים והלוים ליטול מתנותיהם ממנו בעל כרחו. אבל אם אמר
 74 'כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי', שלא אסר על כל הכהנים
 75 ליהנות ממנו, אלא רק על כהנים ולוים מסוימים, יטלו כהנים
 76 אחרים:
 77 הגמרא מקשה סתירה במשנה מהרישא לסיפא:
 78 ממה ששינוי במשנה שהאוסר הנאתו על כל הכהנים והלוים, הם
 79 נוטלים ממנו תרומותיו ומעשרותיו בעל כרחו, אֲלֵכֵּם – מוכח
 80 שהדין הוא שמוֹכֵת הַנָּאָה שיש לישראל בתרומה, אֵינָה מִמּוֹן – אין
 81 הנאה זו חשובה כממון, שאם הנאה זו היתה חשובה ממון, לא היו
 82 יכולים הכהנים ליטול ממנו את תרומתו, כיון שאסורים הם
 83 ליהנות ממנו הנאה ממונית. מקשה הגמרא, אֵימָא סִיפָא של
 84 המשנה, בְּהֵנִים אֵלּוּ וְלֹאִים אֵלּוּ נְהִינִין לִי – שלא אסר על כל הכהנים
 85 ליהנות ממנו, אלא רק על כהנים ולוים מסוימים, יִטְלוּ כהנים
 86 אַחֲרֵיהֶם, אֲכַל לְהֵנִי – לאותם כהנים האסורים בהנאתו לא יתן את
 87 התרומות ומעשרות, אֲלֵכֵּם – מוכח שהדין הוא שמוֹכֵת הַנָּאָה
 88 חשובה כמִמּוֹן, ולכן אסורים הכהנים המודרים ממנו הנאה, ליטול
 89 תרומתו.
 90 הגמרא מתרצת שיש מחלוקת תנאים אם טובת הנאה ממון:
 91 אָמַר רַב הוּשְׁעִיָא, לֹא קִשְׁיָא אִין להקשות מהרישא לסיפא, כי
 92 המשנה אינה בשיטת תנא אחד, אלא הָא רַבִּי – הסיפא ששינוי
 93 שטובת הנאה חשובה ממון היא דעת רבי, וְהָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה
 94 – הרישא ששינוי בה שטובת הנאה אינה ממון, היא דעת רבי יוסי
 95 ברבי יהודה, שנחלקו רבי ורבי יוסי ברבי יהודה אם טובת הנאה
 96 ממון או לא. דְּתִיבָא – ששינוי בברייתא, הַנּוֹגֵב מִכְּלֵי שֶׁל חֲכִירֵי –
 97 שגנב את תבואת חבירו קודם שהפרישו ממנה תרומות ומעשרות,
 98 והגנב אֲכָלוּ לטבל, מִשְׁלֵם לוֹ דְּמֵי מִכְּלֵי – את כל דמי הטבל דְּכָרִי
 99 רַבִּי, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הגנב אֵינּוּ מִשְׁלֵם, אֲלֵא את דְּמֵי
 100 חוֹלִין שָׂפוּ – שבטבל, אבל דמי התרומות ומעשרות שהיה צריך
 101 להפריש מהטבל אין משלם לו כלל. וביאר רב הושעיא, מָאִי לָאוּ
 102 בְּהָא קָמִיפְּלִגי – וכי לא נחלקו בזה,

1 וְהַכְּמִים אֲזַמְרִים, קוֹרָא שָׁם מעשר עני על עשירית מהתבואה
 2 וקובע לו מקום בצפוננו או בדרומו של הכרי, וְאִין צְרִיךְ לְהַפְרִישׁ
 3 את המעשר עני מהכרי. והטעם שחייב לקרוא שם מעשר עני, כי
 4 הכמים טוברים שתבואה שלא הפרישו ממנה מעשר עני, הרי היא
 5 כטבל גמור שהאכלו חייב מיתה בידי שמים.
 6 ומבארת הגמרא את מחלוקתם, מָאִי לָאוּ – וכי לא נפרש, שְׁלֵמָן
 7 דְּאָמַר – שלרובן הסוברים שמעשר עני סָפְקוּ מוֹכֵל – שגם בספק
 8 אם הפרש הרי הוא אסור באכילה משום טבל, קָכְכַר אֵית לִיהּ –
 9 סוברים שיש לו לבעל התבואה מוֹכֵת הַנָּאָה במעשר עני, ורשאי
 10 ליתנו לכל מי שירצה, וְכִיּוֹן דְּאֵית לִיהּ – שיש לו מוֹכֵת הַנָּאָה
 11 במעשר עני שהפריש מתבואתו, לכן אשה שנדרה הנאה מכל
 12 הבריות, לֹא מְהִיבָא – אסורה ליהנות ממעשר עני, שאם תיטול
 13 נמצאת נהנית מהאדם שהפריש את המעשר, ועוברת על נדרה.
 14 וְלֵמָּן דְּאָמַר – ולרבי אליעזר שסובר [אֵינּוּ] קוֹרָא שָׁם על מעשר
 15 עני של דמאי, קָכְכַר סָפְקוּ – ספק אם הפרישו מעשר עני אֵינּוּ מוֹכֵל
 16 – אין אסור את התבואה משום טבל, וְכָל שְׁפָקוּ אֵינּוּ מוֹכֵל, לִית
 17 לִיהּ מוֹכֵת הַנָּאָה – אין לו לבעלים במעשר עני אפילו טובת הנאה,
 18 שלא נתנה לו התורה וכות לתת אותו למי שירצה, אלא הרי הוא
 19 כהפקר בעלמא וכל עני הקודם ליטלו וזה בו, וְכִיּוֹן אֵשֶׁה שַׁנְדָּרָה
 20 הנאה מהבריות שָׂרִי לִיהּ לְאִיתְּהוּנָיו – מותר לה ליהנות וליטול
 21 מעשר עני, שאין היא נהנית מהבעלים של התבואה, אלא זוכה
 22 דיא במעשר עני, מההפקר. ואם כן, המשנה שאוסרת לאשה
 23 ליהנות ממעשר עני, היא כשיטת חכמים, והברייתא שמתירה היא
 24 כשיטת רבי אליעזר.
 25 אביי מבאר את מחלוקת רבי אליעזר ורבנן באופן אחר, ולפי זה
 26 דוחה את תירוצו של רב יוסף:
 27 אָמַר לִיהּ אַבְבִּי לרב יוסף, אפשר לומר דְּכֹבֵל עֲלֵמָא – בין רבי
 28 אליעזר ובין חכמים סוברים, סָפְקוּ מוֹכֵל – ספק אם הפרישו
 29 מעשר עני, אסורה התבואה באכילה משום טבל, וְכִיּוֹן אֲלֵעִזֵּר
 30 וְרַבִּי כְּהָא קָמִיפְּלִגי – נחלקו בדבר זה, רַבִּי אֲלֵעִזֵּר סָבַר לֹא נִחְשְׂדוּ
 31 עַפְי הָאָרְיִין עַל מַעֲשֵׂר עֲנִי – שאין עמי הארץ חשודים שלא להפריש
 32 מתבואתם מעשר עני, בִּין דְּאֵילוּ מִסְפַּךְ נְכִסֵּי וְהוּוּ עֲנִי – שאם
 33 ירצה יפקיר נכסיו ויהיה עני, וְשָׁקֵל לִיהּ הוּא – ויהיה רשאי ליטול
 34 לעצמו את המעשר עני שהפריש, לכן לִית לִיהּ פְּסִידָא – אין לו
 35 הפסד במה שמפריש מעשר עני, שהרי אם ירצה לעכב את
 36 המעשר עני לעצמו, יפקיר נכסיו ויעכבם, וכיון שעמי הארץ לא
 37 חשודים על זה, לכן מספק אין צריך להפריש מעשר עני. וְרַבִּי
 38 סָבַר שֶׁנְכִסְיָהּ לֹא מִסְפַּךְ אֵינִישׁ – אדם לא מפקיר נכסיו, דְּמִיתְּת
 39 – שמפחד דְּלָמָא וְכִי בְּהוּ אֵינִישׁ אַחֲרֵינָא – שמא יזכה בהם אדם
 40 אחר אחרי ההפקר, ואם כן אין הם יכולים לעכב את המעשר עני
 41 לעצמם, ויש להם הפסד בהפרשתו, והלָּכֵן נִחְשְׂדוּ עַמֵי הָאָרְץ על
 42 מעשר עני שמא אין הם מפרישים אותו, כדי שלא יצטרכו ליתנו
 43 לעניים, ולכן סוברים חכמים שבדמאי צריך לקרוא שם של מעשר
 44 עני. וכיון שדחה אביי את תירוצו של רב יוסף, שאין הכרח לתלות
 45 את המשנה והברייתא במחלוקת רבי אליעזר וחכמים, עדיין יש
 46 סתירה מהמשנה שמדויק ממנה שאין יכולה ליטול מעשר עני,
 47 לברייתא ששינוי בה שיכולה ליטול מעשר עני.
 48 רבא מתרץ את הסתירה בין המשנה לברייתא באופן אחר:
 49 רַבָּא אָמַר, כָּאֵן – במשנה ששינוי שיכולה ליהנות בלקט שכחה
 50 ופאה, ולא שנינו היתר הנאה ממעשר עני, מדובר בְּמַעֲשֵׂר עֲנִי
 51 הַמִּתְחַלֵּק בְּתוֹךְ תְּנוּת – שמחלק לעניים את המעשר עני בתוך

המשך מהעמוד הקודם

והרי יום סגולה הוא, יום הולדת הבעש"ט ואדמו"ר הזקן "חיי אלול"י המכניס חיות בעבודת

אני לדודי ודודי לי.

ויוסף כל זה בהתנחלות עמינו גוי קדוש בארץ הקודש ובהר הקודש בירושלים.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה,

46 כהנים נהנים לי בין דקא אתי למיכרא עלייהו – כיון שבא לאסור
47 על הכהנים ליהנות מתרומתו, שוין עפרא בעלמא – הרי הוא
48 מחשיב את התרומה כסתם עפר, ומפקיר את הטובת הנאה שיש
49 לו בה. ולכן רשאים הכהנים לטול את התרומה בעל כרחו, שהרי
50 אינם נהנים ממנו שאין לו בתרומה טובת הנאה, ואת התרומה
51 עצמה לא אסר עליהם שאין היא ממונו אלא ממון הכהנים.

משנה

52 המשנה דנה באשה האוסרת את ההנאה ממעשה ידיה על
53 קרוביה, או על בעלה, האם חל נדרה או לא. ובאם חל הנדר, האם
54 יכול הבעל להפר נדר זה, או לא.
55 אשה האומרת לבעלה, קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך
56 ועל פי אחי ועל פי אחיך, דהיינו, שאסרה את ההנאה ממעשה
57 ידיה על אביה, או חמיה, או אחיה, או גיסה, אינו יכול להפר – אין
58 בעלה יכול להפר נדר זה, שהרי אין לה עינוי נפש בזה שאינה
59 יכולה להנותם, ואף אין בזה משום דברים שבינו לבינה.
60 ואם אמרה לבעלה, קונם שאיני עושה על פיך, דהיינו, שאסרה את
61 מעשה ידיה על בעלה, נחלקו התנאים במשנה:
62 דעת תנא קמא, שאינו צריך להפר, מאחר שמשועבדת היא לו
63 למעשה ידיה, ואין הנדר חל.
64 רבי עקיבא אומר, יפר לה את נדרה, שפמא תעדיף עליו יותר מן
65 הרהאי לו – שמא תעשה האשה מלאכה יותר מן השיעור שקצבו
66 לה חכמים, ועודף זה שלה הוא, ואם לא יפר את נדרה, ייאסר עליו
67 ליהנות מעודף זה, ועל כן יכול הוא להפר משום דברים שבינו
68 לבינה.
69 רבי יוחנן בן נורי אומר, אף שעתה אין הנדר חל כלל, אף לא לענין
70 העדפה, יפר, שפמא יגרשנה לאחר מכן, ואז יחול הנדר מאחר
71 שכבר אינה משועבדת לו, ותהי אסורה עליו, כלומר, יאסר עליו
72 להשיבה אליו, כיון שנאסר במעשה ידיה, ואין אדם יכול להשמר
73 שלא יהנה כלל מכל המלאכות שאשתו עושה בבית, ועל כן
74 רשאי הוא להפר נדרה מתנה, משום דברים שבינו לבינה.

גמרא

75 אמר שמואל, הלכה כרבי יוחנן בן נורי שיפר הבעל את נדרה, שמא
76 יגרשנה ולא יוכל להשיבה.
77 מקשה הגמרא, למימרא – האם יתכן לומר, דקקבר שמואל אדם
78 מקדיש דבר שלא לא לעולם, שהרי לדעת רבי יוחנן בן נורי בהכרח
79 צריך לומר, שאדם יכול להקדיש עתה דבר שעדיין אינו קיים
80 בעולם, שאם לא כן, כיצד יחול נדרה של האשה שנודרת עתה,
81 לאחר הגירושין, הרי מצב זה עדיין אינו קיים בעולם, ואף מעשה
82 ידיה עדיין אינם בעולם. וכיון ששמואל נוקט להלכה כדברי רבי
83 יוחנן בן נורי, בהכרח שאף הוא סובר כן, שניתן להקדיש דבר שלא
84 בא לעולם. ודמינה, יש להקשות על כן מדברי המשנה (כתובות נח),
85 האומרת שאדם המקדיש את מעשה ידי אשתו,
86

1 דרבי כבר מוכת הנאה נחשבת קמון, ולכן חייב הגבגב לשלם גם
2 עבור הטובת הנאה שיש לבעלים בתרומות ומעשרות שבטבל,
3 ורבי יוסי בר רבי יהודה כבר שהגבגב פטור מלשלם לו עבור טובת
4 הנאה זו, כיון שטובת הנאה אינה קמון, ולא הפסיד לו ממון
5 בגניבתם.

6 הגמרא דוחה שאין הכרח שרבי ורבי יוסי ברבי יהודה נחלקו אם
7 טובת הנאה ממון.

8 לא – אין הכרח לומר שנחלקו לגבי גונב טבל אם טובת הנאה
9 ממון או לא, אלא דבול עילמא בין לרבי ובין לרבי יוסי ברבי יהודה
10 מוכת הנאה אינה קמון, אלא הכא לגבי גונב טבל ואכלו, פמתנות
11 שלא הורמו קא מיפלי – נחלקו האם תרומות ומעשרות שלא
12 הורמו מהטבל, דנים עליהם כאילו כבר הרימו אותם מהטבל,
13 ונחשב שכבר קודם ההפרשה יש לכהנים זכות ממונית במתנות,
14 וכן היא דעת רבי יוסי ברבי יהודה, ולכן אין משלם לו את דמי
15 התרומות ומעשרות שהרי גם קודם שהורמו אין לישראל חלק
16 בהם. ודעת רבי, שכל עוד לא הורמו התרומות ומעשרות הרי הם
17 כחולין, ואין לכהנים חלק בו, ולכן משלם לו את דמי כל הטבל.
18 מקשה הגמרא, ואי – ואם גם רבי מודה שטובת הנאה אינה קמון,
19 מה לי הורמו התרומות ומעשרות, מה לי לא הורמו, כמו שאם
20 הורמו אין לישראל חלק בהם שממון כהנים הם, כך גם קודם
21 שהורמו התרומות ומעשרות לישראל יש בהם רק טובת הנאה,
22 וכיון שטובת הנאה אינה ממון, נמצא שאין לישראל אלא את
23 החולין שבטבל, אך בתרומות ומעשרות שמעורבים בו אין לו כלל
24 חלק, ואם כן מדוע סבר רבי שהגבגב משלם לו דמי כל הטבל.
25 הגמרא מבארת את מחלוקת רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה באופן
26 אחר:

27 אלא בין לרבי ובין לרבי יוסי ברבי יהודה טובת הנאה אינה ממון,
28 והיינו שפמא דרבי – וזהו טעמו של רבי שמשלם לו דמי כל הטבל,
29 אף שלא הפסיד לישראל ממון כשלקח ממנו את התרומות
30 ומעשרות שבתוך הטבל, משום שקנסות רבנן לנגב והייבוחו לשלם
31 לישראל את דמי כל הטבל, פי היכי דלא ליגנוב – כדי שלא יגנוב.
32 ועוד אפשר לתרץ, שבין לרבי ובין לרבי יוסי ברבי יהודה טובת
33 הנאה נחשבת ממון, ומעיקר הדין הגבגב חייב לשלם גם את הטובת
34 הנאה שהיה לישראל בתרומות ומעשרות, ורבי יוסי בר רבי יהודה
35 כבר שהטעם שחייבו את הגבגב לשלם רק את דמי החולין שבטבל,
36 כי קנסות רבנן לבעל תפית שהשהה בביתו טבל, שיפסיד את דמי
37 טובת הנאה שבתרומות ומעשרות, פי היכי דלא לישהי למיכליה
38 – כדי שלא יוסיף להשקות טבל בביתו, אלא יזדרו להפריש
39 תרומות ומעשרות.

40 רבא מתרץ את הסתירה במשנה מהרישא לסיפא באופן אחר:
41 רבא אמר טובת הנאה נחשבת ממון, ומכל מקום כשאסר הנאתו
42 על כל הכהנים יטלו תרומתו בעל כרחו, כי שאני תרומה – שונה
43 הדין לגבי תרומה, דהיינו שפמא וזה הטעם דייכלו על קרחו, אף
44 על פי שנהנים ממנו הנאה ממונית, משום דתרומה לא תויא – אינה
45 ראויה אלא לפהנים, ואינו יכול לעכבה לעצמו, והאומר קונם

אגרות קודש

בי"ה, ט' אלול, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נוי"נ וכו' מו"ה משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ה' אלול עדי"ז שכמה זמנים בהתגלות דהבעש"ט נזכרו בספרים,

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט
 ר"ש

1 ורבי יוסי סבר אינו פטור. ואינו משלם לו אלא דמי חולין שבו. במתנות שלא הורמו
 2 קמפילגי. דרבי סבר: כמי שלא הורמו דמין, ולהכי משלם לו דמי כולו. ורבי יוסי סבר:
 3 כמי שהורמו דמין, ואינו משלם אלא דמי חולין. ואי טובת הנאה אינה פטור. אפילו הורין
 4 כמי שלא הורמו – אינו משלם לו דמי טבלו. דהא לא מפסיד ליה ולא מידי. אלא. לעולם
 5 אימא לך דאינו ממון, והיינו טעמא דרבי: אע"ג

6 דטובת הנאה אינה ממון – אפי' הכי משלם לו
 7 דמי כולו, משום דקנסו רבנן לגבב כי היכי דלא
 8 לגנוב. ור' יוסי סבר. אינו משלם אלא דמי חולין.
 9 ודחא ועוד קאמר: חדא – דטובת הנאה אינה
 10 ממון, ועוד – דלרביך דאמרת טעמא משום קנס.
 11 אדרבה, לקנסיה לבעל הבית זה. כי היכי דלא
 12 לשחי לטיבליה. ולעולם אבתי רישא וסיפא
 13 דמתני' דקשיא אהדידי לא מיתרץ. רבא אמר.
 14 לעולם לא קשיא מתניתין, וסיפא כדקתני
 15 דטובת הנאה ממון, ורישא היינו טעמא דטילו
 16 בעל כרחו. שאני תרומה משום דלא חויה אלא
 17 לכהנים. וכיון דאתי למיסרה עלייהו – שוייא
 18 להחזיא תרומה כעפרא בעלמא, והואיל
 19 וכעפרא הוא – לא מיתחלי טובת הנאה,
 20 ולהכי שקלי לה בעל כרחו. **מתני'** קונם שאני
 21 עושה על פי אבא כו' אין יכול להפסיד. דלא הוי
 22 לא נדרי עיני נפש, ולא דברים שבינו לבניה.
 23 שאני עושה לפיך אין צריך להפסיד. דלא אמרה
 24 כלום, דלאו כל כמינה לאפקועי לבעל מה דובי
 25 ליה רחמנא. ר' עקיבא אומר יפר שמא תעדיף
 26 עליו יותר מן הראוי לו. כדאמר'י במס' כתובות
 27 בפ' 'אף על פי' (דף סד): ומה היא עושה לו –
 28 משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר
 29 בגליל בר, והמותר שלה. ואתה העדפה
 30 שמעדתה, הואיל ושלח היא – אסרת עליי אם
 31 לא יפר. ר' יוחנן בן נורי אומר. להכי יפר – שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו. דאתה
 32 מלאכה שעושה אחר הגירושין, כשתבא ברשותו – אסור באותה מלאכה ובכל מעשה
 33 ידיה מגירושין ואילך. וקסבר. אדם אוסר דבר שלא בא לעולם, כגון מעשה ידיה שעתידיה
 34 לעשות. דלכשתבא לעולם אחר גירושין, אע"פ שלא בא לרשותו בעת שבא לעולם, דהא
 35 מגורשת היא, לכשבאה ברשותו שתנשא לו – שיהא אסור. ורבי עקיבא סבר. בהא
 36 מודינא לך דאדם אוסר דשלב"ל היבא דהוי ברשותו לאלתר כשבא לעולם, כגון העדפה.
 37 אבל אין אדם אוסר דשלב"ל אע"פ שבא לעולם אינן ברשותו אלא לאחר זמן. לכשבא
 38 לרשותו חל עליהן איסור, כדפרישתי.

1 דסבירא ליה דטובת הנאה ממון. **אינו** משלם אלא דמי חולין שבו. אבל לא דמי תרומות
 2 ומעשרות. ואפילו לפי טובת הנאה שיש לו בהן. דסבירא ליה דטובת הנאה אינה ממון.
 3 **במתנות** שלא הורמו קמפילגי. דרבי סבר: כיון שלא הורמו תרומות ומעשרות – הוי להו
 4 כחולין שבו דלאו כמי שהורמו דמין. ורבי יוסי סבר: כמי שהורמו דמין, ואין לו בהם כלום,
 5 ומשום הכי אינו משלם אלא דמי חולין שבו. **מה**
 6 לי הורמו מה לי לא הורמו. דכיון דטובת הנאה
 7 אינה ממון כי לא הורמו מאי הוי דהא פתיכי ביה
 8 תרומה ומעשר שאין לו בהן כלום. **אלא** היינו
 9 טעמא דרבי. השתא לא מביעיא לך אי אית להו
 10 לתרויהו דטובת הנאה ממון או אינה ממון. ואי
 11 אית להו טובת הנאה אינה ממון – לרבי יוסי ברבי
 12 יהודה נחא, ורבי היינו טעמיה: דקנסוהו רבנן
 13 לגבב לשלם טובת הנאה של תרומות ומעשרות
 14 לבעל הבית. ואי סבירא להו טובת הנאה ממון –
 15 לרבי נחא, ורבי יוסי ברבי יהודה היינו טעמיה
 16 דאינו משלם אלא דמי חולין שבו – משום
 17 דקנסוהו רבנן שלא ישלם לו טובת הנאה
 18 שברומה ומעשרות. **רבא** אמר שאני תרומה.
 19 כלומר, כולה מתני' אית לה דטובת הנאה ממון.
 20 וסיפא נחא, ד"כהנים אלו" – יטלו אחרים, ורישא
 21 היינו טעמא דטילו בעל כרחו – משום דתרומה
 22 לא חויה אלא לכהנים, שאי אפשר ליתנה
 23 לישראל, הלכך כיון (דמיסרה) עליהו שוייא
 24 עפרא (דאתא) בעלמא, דאפקריה להדיא טובת
 25 הנאה שיש לו בה. **ומהא** שמעינן. שהאוסר
 26 הנאת פירות על עצמו – יכולים אחרים ליטול
 27 אותו בעל כרחו, ואינו יכול לעכב, אע"פ שיכול
 28 לישראל על נדרו, כיון דהשתא מיהא הא לא
 29 איתשיל. מיהו, היבא דאיתשיל – חייבין לשלם.
 30 דכיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו, כיון דאיתשיל –

1 **דְּרָבִי סָבֵר: טוֹבַת הַנְּהָא מְמוֹן, וְרַבִּי יוֹסִי בַר רַבִּי**
 2 **יְהוּדָה סָבֵר: טוֹבַת הַנְּהָא אֵינָה מְמוֹן? לָא, דְּכֹפְלִי**
 3 **עֲלֵמָא טוֹבַת הַנְּהָא אֵינָה מְמוֹן. אֲלֵא הַכָּא בְּמַתְנֵת**
 4 **שְׂמָא הוֹרְמוּ קָא מִפְּלִגִּי. וְאִי טוֹבַת הַנְּהָא אֵינָה מְמוֹן,**
 5 **מַה לֵּי הוֹרְמוּ מַה לֵּי לָא הוֹרְמוּ? אֲלֵא הֵינּוּ מַעְמָא**
 6 **דְּרַבִּי: קְנָסוּהוּ רַבְּנָן לְגַבְבָּ, פִּי הֵיכִי דְלָא לִינְגוּב. וְרַבִּי**
 7 **יוֹסִי בַר ר' יְהוּדָה סָבֵר: קְנָסוּהוּ רַבְּנָן לְבַעַל הַבַּיִת, פִּי**
 8 **הֵיכִי דְלָא לִישְׁתֵּי לְטִיבְלִיָּה. רַבָּא אָמַר: שְׂאֲנִי תְרוּמָה,**
 9 **דְּהֵינּוּ מַעְמָא דִּיפְּלֵו עַל כְּרַחוּ – מִשּׁוּם דְּתְרוּמָה**
 10 **לָא חוּיָא אֲלֵא לְכַהֲנִים, וְכִיּוֹן דְקָא אֲתִי לְמִסְרָא**
 11 **עֲלֵיהוּ – שְׂוִיא עֲפָרָא בְּעֲקָמָא. מַתְנִי' קוֹנֵם שְׂאֲנִי**
 12 **עוֹשֶׂה עַל פִּי אַבָּא, וְעַל פִּי אֲבִיד, וְעַל פִּי אַחִי,**
 13 **וְעַל פִּי אֲחִיד" – אֵינוּ יוֹכֵר דְּהַפְּרָ. "שְׂאֲנִי עוֹשֶׂה**
 14 **עַל פִּיךְ" – אֵינוּ צָרִיד דְּהַפְּרָ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר:**
 15 **יִפְר, שְׂמָא תַעֲרִיף עֲלֵיו וְיִתֵּר מִן הַרְאוּי לוֹ. ר' יוֹחָנָן**
 16 **בֶּן נוּרִי אוֹמַר: יִפְר, שְׂמָא יִגְרַשְׁנָה וְתִהִי אֲסוּרָה**
 17 **עֲלָיו. גַּמ' אָמַר שְׂמוּאֵל: הֲלָכָה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.**
 18 **לְמִימְרָא דְקָסְבַר שְׂמוּאֵל אֲדָם מְקַדִּישׁ דְּבַר שְׂלָא**
 19 **בָּא לְעוֹלָם? וְרַמְיָנָהּ: הַמְקַדִּישׁ מַעֲשֶׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ**
 20 **הָרִי**

1 חייבין להו הנך פירי כאילו לא אתסור עליה מעולם. ואי' אתם כן היאך יטלו כהנים על כרחו?
 2 למה לא נחוש דלמא מיתשיל ומתניי מדידיה? לאו קושיא היא, דהנתן המקדש האשה על
 3 נתנה שאין עליה או עליו נדרים, ונמצאו עליה או עליו נדרים – אינה מקודשת. ומדקתני
 4 אינה מקודשת – משמע שאינה מקודשת כלל, ויכולה להנשא לאחר. אע"ג דתניא התם:
 5 הלכה אצל חכם והתירה, וכן הוא שהלך אצל חכם והתירו – מקודשת. אלמא, אע"ג דמצי
 6 מיתשיל חיילי קדושי למפרע, כל אימת דלא מיתשיל – לא חיישין דלמא מיתשיל. הבא
 7 נמי, דאם איתשיל עבדו כהנים איסורא למפרע, כל אימת דלא איתשיל – לא חיישין להכי,
 8 הרשב"א דיל. **ואנני** מסתפק בזה, לפי שמשעה שסארו על עצמו – הפקידו, וכל שזכה בו
 9 אחר – קנה, כובכה מן הדפקר. ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה – קנין ממונו של זה אינו
 10 בטל. שאינו מוצא שאלה בהפקר, ומשום הכי יטלו על כרחו. דאי לא, ודאי כיון דנדרים

11 לאיתשילי עליהו קיימין, דמשום הכי מיקרו דבר שיש לו מתירין בפרק "הנדר מן הירק" (נלוף ק"ג ט.) – חיישין דלמא מיתשיל. וכי נתן אינה מקודשת – לא שתהא מותרת לינשא, אלא דינא
 12 קתני. ואפי' תימא נמי דמילתא פסיקתא קתני – היינו טעמא, משום דבידיה ליכא למיחש, דלא מקלקלה נפשה. ובידיה לא אשכחין בגמרא אינה מקודשת. אבל הוא שהלך אצל חכם
 13 והתירו – מקודשת, לומר שהיא מקודשת גמורה. אבל לא הלך – איכא למימר דחיישין, כ"ל. **מתני'** קונם שאני עושה ע"פ אבא. מה שאני עושה יהא לפי אבא כקונם. **אינו** יכול להפסיד.
 14 דאין אלו נדרי עיני נפש, ולא דברים שבינו לבניה. **שאני** עושה על פיך אינו צריך להפסיד.

משום

המשך מהעמוד הקודם

כמה דרגות בהתגלות, וע"ד דמצינו במשה שהי' רועה ישראל עוד במצרים והאמינו בו (שמות
 ד, לא), נתוסף אח"כ בשעת קרי"ס (שמות יד, לא) יתרה מזה ועיקר בשעת מ"ת (עיין רמב"ם הל'
 יסוה"ת רפ"ח).

בטח שומר הוא השלשת שיעורים השווים לכל נפש בחומש תהלים ותניא הידועים.
 הפ"ג שבמכ"י יקרא בעת רצון על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ ז"ע.

ברכת כו"ט.

משום דשעבדי משעבדת ליה, ולאו כל במינה דמפקעת ליה לשעבדי. רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו. דקסבר ר"ע דהעדפה דידה היא, וחילל עלה נדרה, דהא לא משעבדא ליה, ומשום הכי צריך להפר. ומיהו, מצי מיפר משום דברים שבינו לבינה. ות"ק לא חייש להכי, משום דסבירא ליה דהעדפה נמי דריה הוי. והאי העדפה – היינו

שנעדיף על מה שפסקי לה חכמים לעשות לבעלה, דהיינו משקל חמש סלעים, כדאייתא בפרק "אע"פ" (מסות סה:). רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו. דסבירא ליה לר' יוחנן בן נורי כתיב, דהעדפה נמי דבעל הויא. הלכך משום העדפה אין צריך להפר, אלא שמא יגרשנה ויהא הנדר חל. שמשגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה, ותהא אסורה לחזור, לפי שנאסר במעשה ידיה, ואי אפשר לו לזוהר שלא תסחן ושלא תאפה וכל שאר מלאכה השנית במשנתנו, אשאה עושה לבעלה. ות"ק פליג עליה דר' יוחנן בן נורי, אי משום דלא סבירא ליה דמהניא הפרה לכי מגרש לה, אי משום נדר גופה כיון דהשתא לא חילל לקמיה נמי לא חילל. ופלונייתיהו בהעדפה, אי דבעל הויא אי לא, אוקימנא לה בבתובת (טו קפ). בהעדפה שעל ידי חזקת, כדאייתא התם. גמ' אמר שמואל הלכה כר' יוחנן. דאמר יפר. למימרא דקסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דאי לא, כיון דהשתא לא חילל נדרה – לקמיה נמי לא חילל. והמיניהו המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת. איכא דמוקימ לה בפרק "אע"פ" (סו יח) אפי' במעלה לה ממונות, ואפי' הכי הירשות בידה לבטל

הקדשו, והרי זו עושה ואוכלת מדרב הונא. דאמר התם: יכולה אשה לומר לבעלה "איני ניוונת ואיני עושה". ומאן דפליג עליה דרב הונא התם מוקי לה למתני' בשאין מעלה לה ממונות, ומשום הכי היא עושה ואוכלת. והמותר. אם הקדיש מותר מעשה ידיה, דהיינו יתר על חמש סלעים ביהודה, כדאייתא התם. ר"מ אומר הקדש. מוקי לה שמואל התם [במעלה לה ממונות ואינו מעלה לה] מעה כסף, שתקנו לה חכמים תחת מותר. ור' מאיר דאמר הקדש – לאו מחיים קאמר, דהא לית ליה ביה מידה. אלא הקדש לאור מיתה קאמר, שהבעל זכה בההוא מותר מדין ירושה. וסבירא ליה לרבי מאיר דאדם מקדיש דבר שלא בא

לעולם. רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. דסבירא ליה דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ובי' תימא כי קאמר הלכה כרבי יוחנן בן נורי על העדפה הוא דקאמר. במאי דפליג עליה דר"ע, דאמר ר"ע יפר משום העדפה, דסבירא ליה לר"ע העדפה דידה היא, ואידו פליג עליה דמשום העדפה אין צריך להפר, דהעדפה נמי דבעל היא – בהא בלחוד הוא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי. אבל במאי דאמר יפר – לא סבירא ליה כותיה, דודאי לא צריך הפרה, דלא חילל נדרא כלל, דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. לבימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה. הכי הוה ליה למימר. דהלכה כרבי יוחנן בן נורי – שתמא לאו בהעדפה בלחוד משמע, אלא בעיקר מילתא, דאמר יפר. אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא. והא אתי שפיר, דמשמע דלית הלכתא אע"פ עקיבא במידי, אלא במאי דאמר יפר – דהא אין צריך הפרה משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אלא במאי דקאמר דהעדפה דידה היא, דליתא, אלא דבעל הויא. אי נמי הלכה כרבי יוחנן. דאמר יפר. דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. והוה הפירוש הנכון, אף על פי שלא פירש בן רש"י לפרק "אע"פ". שאנ"י קונמות הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו. מאי אפי' פרכת מחקדש לקונמות? אף על גב דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם – אדם אוסר דבר שלא בא לעולם. דאשכחן מילתא דאיתא בקונמות וליתא בהקדש, שהרי אע"פ שאין אדם מקדיש פירות חבירו – אדם אוסר פירות חבירו עליו. וכיון שכן – אדם אוסר נמי דבר שלא בא לעולם. דהא פירות חבירו לדידיה דכבר שלא בא לעולם דמי, דלית ליה בהו מידה. אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שהרי אדם אוסר פירות חבירו על חבירו, אף, דאי קושטא קאמרת דפירות חבירו דכבר שלא בא לעולם דמי. מיהו, ממוקם שבאת, דאת לא משכחת בקונמות דאדם אוסר אלא היכא דהו חיי מנייהו ברשותיה, או הפירות או האדם הנאסר בהם, ומשום הכי אדם אוסר פירות חבירו עליו. דנמי שהפירות אינו ברשותו – גופיה מיהא ברשותו הוא. דכי היכי דאדם אוסר פירותיו על חבירו, אע"פ שחבירו אינו ברשותו, כיון שהפירות ברשותו – דאלמא חד מנייהו סגי. ומיהא שפיר איכא למילף דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם, דדבר שלא בא לעולם כפירות חבירו דמי. אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו על חבירו, דהוה הפירוש הנכון, אף על פי שלא פירש בן רש"י לפרק "אע"פ". שאנ"י קונמות הואיל על חבירו דמי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידו לעושיהו וכו', מתניתין היא דמוקמא בהכי. הלכך, כיון דידים איתנהו בעולם – צריך להפר. ובי' אמרה הכי קדיש. בתמיה, והא משתעבדין דידה לבעלה? אפילו למאן דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם פריך, דכי האי גונא לא מהני, דאפילו איהו לא קאמר אלא באומר בפירוש שחול אותו דבר באותו זמן שאפשר לו לחול, בהדיא דתנן: לאחר שאתנייר, לאחר שחילקין לך יבמך. אבל תמא – דאי משתתא משמע. ומפרקינן: דאמרה לבי מגרשה – ומשום הכי מהני, שהרי פירשה דבריה שחול נדרה בזמן שראוי לו לחול. השתא מהת לא מיגרשה וממאי דכי אמרה הכי מהניא. כלומר, הוצרך למי' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דבהאי לישנא דקאמרה – לדידיה ראי מהני. אבל למי' דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אפי' אמרה הכי, היכי מהני?

גמ' הרי זו עושה ואוכלת. לדברי הכל. ואמרינן התם במסכת כתובות בפרק "אף על פי", דבשאין מעלה לה ממונות קא מיירי. ואמרי': עושה ואוכלת פשיטא. דכיון דאין מעלה לה ממונות – ודאי עושה ואוכלת, דממאי מתפרנסת? ואמרי': סיפא איצטריכא ליה למתני. והמתור ר"מ אומר הקדש. דקא סבר: אע"ג דמעשה ידיה אינו יכול להקדיש, הואיל ואינה ניוונת משלה, מ"מ מותר על מוונתיה יכול להקדיש, שיהא קודש לאחר מיתתה. ור' יוחנן הסנדלר אומר חולין. דקסבר: אין אדם יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם, לכשיבא לעולם לא יהא שלו אלא לאחר זמן. ואמר שמואל. התם: הלכה כר' יוחנן הסנדלר, דתקנו לה חכמים מעה כסף תחת מותר מעשה ידיה. דאי במעלה לה – אפילו בחייה שלו היא, וקשיא דשמואל ארשמואל. ובי' תימא כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה. כלומר, הלכה כר' יוחנן בן נורי דאמר יפר, והיינו טעמא דיפר – משום העדפה, ולא משום גירושין. לבימא הלכה כרבי עקיבא. דמוקי לטעמיה משום העדפה. אלא מדקאמר הכי – ש"מ כדאשמעין מעיקרא, ולעולם קשיא דשמואל ארשמואל. אלא אמר רב יוסף. לעולם קסבר שמואל: אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ושאי קונמות וכו'. ד"ג אמר לי' בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו, דיל' יאסרו פירות חבירו עליו. אלא יאסור דבר שלב"ל על חבירו שבאיהו ענין שו בו בח לבך, שהרי אין בו בח לאסור פירות חבירו על חבירו. להכי נמי פירות מעשה ידיה חייבין של בעל, והיאך יכולה לאוסרן עליו, הואיל שלא באו

לעולם? יקדשו ידו לעושיהו. וידים איתנהו בעולם, דהיינו אוסר פירות חבירו עליו. ופי' מקדשו והא משעבדין דידה לבעל. דהשתא הוי דומיא דאוסר פירות חבירו על חבירו. דאמרה לבי מגרשה יקדשו. דכל זמן שהיא ברשותו אינו אוסרתו, והאכיב אי לא מיפר מהשתא – חיללא קודשה עליהו, ואי מגרשה והדר נסיב לה – מיתסרן עליו מעשה ידיה. וממאי דכי אמרה הכי מהני. ואע"ג דאיתא תחת הבעל.

לעולם. רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. דסבירא ליה דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ובי' תימא כי קאמר הלכה כרבי יוחנן בן נורי על העדפה הוא דקאמר. במאי דפליג עליה דר"ע, דאמר ר"ע יפר משום העדפה, דסבירא ליה לר"ע העדפה דידה היא, ואידו פליג עליה דמשום העדפה אין צריך להפר, דהעדפה נמי דבעל היא – בהא בלחוד הוא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי. אבל במאי דאמר יפר – לא סבירא ליה כותיה, דודאי לא צריך הפרה, דלא חילל נדרא כלל, דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. לבימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה. הכי הוה ליה למימר. דהלכה כרבי יוחנן בן נורי – שתמא לאו בהעדפה בלחוד משמע, אלא בעיקר מילתא, דאמר יפר. אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא. והא אתי שפיר, דמשמע דלית הלכתא אע"פ עקיבא במידי, אלא במאי דאמר יפר – דהא אין צריך הפרה משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אלא במאי דקאמר דהעדפה דידה היא, דליתא, אלא דבעל הויא. אי נמי הלכה כרבי יוחנן. דאמר יפר. דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. והוה הפירוש הנכון, אף על פי שלא פירש בן רש"י לפרק "אע"פ". שאנ"י קונמות הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו. מאי אפי' פרכת מחקדש לקונמות? אף על גב דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם – אדם אוסר דבר שלא בא לעולם. דאשכחן מילתא דאיתא בקונמות וליתא בהקדש, שהרי אע"פ שאין אדם מקדיש פירות חבירו – אדם אוסר פירות חבירו עליו. וכיון שכן – אדם אוסר נמי דבר שלא בא לעולם. דהא פירות חבירו לדידיה דכבר שלא בא לעולם דמי, דלית ליה בהו מידה. אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שהרי אדם אוסר פירות חבירו על חבירו, אף, דאי קושטא קאמרת דפירות חבירו דכבר שלא בא לעולם דמי. מיהו, ממוקם שבאת, דאת לא משכחת בקונמות דאדם אוסר אלא היכא דהו חיי מנייהו ברשותיה, או הפירות או האדם הנאסר בהם, ומשום הכי אדם אוסר פירות חבירו עליו. דנמי שהפירות אינו ברשותו – גופיה מיהא ברשותו הוא. דכי היכי דאדם אוסר פירותיו על חבירו, אע"פ שחבירו אינו ברשותו, כיון שהפירות ברשותו – דאלמא חד מנייהו סגי. ומיהא שפיר איכא למילף דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם, דדבר שלא בא לעולם כפירות חבירו דמי. אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו על חבירו, דהוה הפירוש הנכון, אף על פי שלא פירש בן רש"י לפרק "אע"פ". שאנ"י קונמות הואיל על חבירו דמי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידו לעושיהו וכו', מתניתין היא דמוקמא בהכי. הלכך, כיון דידים איתנהו בעולם – צריך להפר. ובי' אמרה הכי קדיש. בתמיה, והא משתעבדין דידה לבעלה? אפילו למאן דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם פריך, דכי האי גונא לא מהני, דאפילו איהו לא קאמר אלא באומר בפירוש שחול אותו דבר באותו זמן שאפשר לו לחול, בהדיא דתנן: לאחר שאתנייר, לאחר שחילקין לך יבמך. אבל תמא – דאי משתתא משמע. ומפרקינן: דאמרה לבי מגרשה – ומשום הכי מהני, שהרי פירשה דבריה שחול נדרה בזמן שראוי לו לחול. השתא מהת לא מיגרשה וממאי דכי אמרה הכי מהניא. כלומר, הוצרך למי' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דבהאי לישנא דקאמרה – לדידיה ראי מהני. אבל למי' דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אפי' אמרה הכי, היכי מהני?

לעולם. רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. דסבירא ליה דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ובי' תימא כי קאמר הלכה כרבי יוחנן בן נורי על העדפה הוא דקאמר. במאי דפליג עליה דר"ע, דאמר ר"ע יפר משום העדפה, דסבירא ליה לר"ע העדפה דידה היא, ואידו פליג עליה דמשום העדפה אין צריך להפר, דהעדפה נמי דבעל היא – בהא בלחוד הוא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי. אבל במאי דאמר יפר – לא סבירא ליה כותיה, דודאי לא צריך הפרה, דלא חילל נדרא כלל, דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. לבימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה. הכי הוה ליה למימר. דהלכה כרבי יוחנן בן נורי – שתמא לאו בהעדפה בלחוד משמע, אלא בעיקר מילתא, דאמר יפר. אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא. והא אתי שפיר, דמשמע דלית הלכתא אע"פ עקיבא במידי, אלא במאי דאמר יפר – דהא אין צריך הפרה משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אלא במאי דקאמר דהעדפה דידה היא, דליתא, אלא דבעל הויא. אי נמי הלכה כרבי יוחנן. דאמר יפר. דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. והוה הפירוש הנכון, אף על פי שלא פירש בן רש"י לפרק "אע"פ". שאנ"י קונמות הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו. מאי אפי' פרכת מחקדש לקונמות? אף על גב דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם – אדם אוסר דבר שלא בא לעולם. דאשכחן מילתא דאיתא בקונמות וליתא בהקדש, שהרי אע"פ שאין אדם מקדיש פירות חבירו – אדם אוסר פירות חבירו עליו. וכיון שכן – אדם אוסר נמי דבר שלא בא לעולם. דהא פירות חבירו לדידיה דכבר שלא בא לעולם דמי, דלית ליה בהו מידה. אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שהרי אדם אוסר פירות חבירו על חבירו, אף, דאי קושטא קאמרת דפירות חבירו דכבר שלא בא לעולם דמי. מיהו, ממוקם שבאת, דאת לא משכחת בקונמות דאדם אוסר אלא היכא דהו חיי מנייהו ברשותיה, או הפירות או האדם הנאסר בהם, ומשום הכי אדם אוסר פירות חבירו עליו. דנמי שהפירות אינו ברשותו – גופיה מיהא ברשותו הוא. דכי היכי דאדם אוסר פירותיו על חבירו, אע"פ שחבירו אינו ברשותו, כיון שהפירות ברשותו – דאלמא חד מנייהו סגי. ומיהא שפיר איכא למילף דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם, דדבר שלא בא לעולם כפירות חבירו דמי. אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו על חבירו, דהוה הפירוש הנכון, אף על פי שלא פירש בן רש"י לפרק "אע"פ". שאנ"י קונמות הואיל על חבירו דמי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידו לעושיהו וכו', מתניתין היא דמוקמא בהכי. הלכך, כיון דידים איתנהו בעולם – צריך להפר. ובי' אמרה הכי קדיש. בתמיה, והא משתעבדין דידה לבעלה? אפילו למאן דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם פריך, דכי האי גונא לא מהני, דאפילו איהו לא קאמר אלא באומר בפירוש שחול אותו דבר באותו זמן שאפשר לו לחול, בהדיא דתנן: לאחר שאתנייר, לאחר שחילקין לך יבמך. אבל תמא – דאי משתתא משמע. ומפרקינן: דאמרה לבי מגרשה – ומשום הכי מהני, שהרי פירשה דבריה שחול נדרה בזמן שראוי לו לחול. השתא מהת לא מיגרשה וממאי דכי אמרה הכי מהניא. כלומר, הוצרך למי' אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. דבהאי לישנא דקאמרה – לדידיה ראי מהני. אבל למי' דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אפי' אמרה הכי, היכי מהני?

אגרות קודש

[ט"ז אלוך, ה'תשל"א]

בנוגע להדה"נ דבנות תי – לנהוג משתעגנה לחינך ובברכה. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רסש"ג.

אמר

43 חבירו לגביו הם כדבר שלא בא לעולם מאחר שאין לו זכות בהם,
 44 ואף על פי כן יכול הוא לאוסרם על עצמו.
 45 מקשה הגמרא על תירוץ זה, אָמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, פְּשִׁלְמָא אָדָם
 46 אוֹסֵר פִּירוֹת חֲבִירוֹ עָלָיו, שְׁהָרִי אָדָם אוֹסֵר פִּירוֹתָיו עַל חֲבִירוֹ –
 47 דהיינו, אמת הדבר שפירות חבירו לגביו הם כדבר שלא בא
 48 לעולם, וממילא, כיון שיכול אדם לאסור על עצמו את פירות
 49 חבירו אף שאינם ברשותו, יכול הוא לאסור על עצמו אף דבר
 50 שלא בא לעולם. אמנם, דין זה לא נאמר אלא כאשר אוסר הוא
 51 את פירותיו של חבירו על עצמו, שגופו הוא ברשותו, או כאשר
 52 אוסר הוא את פירותיו על חבירו, שאף שגוף חבירו אינו ברשותו
 53 מכל מקום הפירות הם ברשותו. אֲלָא יֹאסֵר דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם
 54 עַל חֲבִירוֹ, שְׁהָרִי אִין אָדָם אוֹסֵר פִּירוֹת חֲבִירוֹ עַל חֲבִירוֹ – אבל
 55 באופן שבו גם הפירות וגם גוף האדם אינם ברשותו אינו יכול
 56 לאסור, ועל כן אין אדם יכול לאסור את פירות חבירו על חבירו.
 57 וממילא, אף אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו, כיון
 58 ששניהם אינם עתה ברשותו. ואם כן קשה, כיצד יכולה האשה
 59 לאסור את מעשה ידיה על בעלה, הרי גם מעשה ידיה אינם
 60 ברשותה מאחר שלא באו לעולם, וגם גופו של בעלה אינו
 61 ברשותה.
 62 הגמרא מתרצת באופן אחר את הסתירה בדברי שמואל:
 63 אֲלָא אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֲבָן, מוּדָה שְׂמוּאֵל שְׂאִין
 64 אָדָם יוֹכֵל לְאָסוּר בְּנֵדֵר דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם עַל חֲבִירוֹ, וְטַעַם
 65 הַדְּבַר שִׁיכוּלָהּ הָאֵשָׁה לְאָסוּר אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ עַל בַּעֲלָהּ, מִכִּין
 66 שְׂמֵדוּבֵר בְּאִמְרַת יְקָדְשׁוֹ יְדֵי לְעוֹשֵׂיהֶן – לבוראם, דהיינו, שלא
 67 הקדישה את מעשה ידיה שעדיין אינם בעולם, אלא את ידיה
 68 למלאכתם, דִּידֵימָּה הָאֵתְּנָהוּ בְּעוֹלָם – וידיה הרי קיימים בעולם,
 69 ועל כן, אין אנו דנים אותה כאוסרת על בעלה דבר שלא בא
 70 לעולם, אלא כאדם האוסר על חבירו דבר הקיים ברשותו.
 71 מקשה הגמרא, וְכִי אָמְרָה חֵבִי – בלשון זה יקדשו ידי לעושיהן,
 72 קְדֻשָׁה – האם חל ההקדש, וְהָאֵתְּנָהוּ יְדֵיהָ לְבַעַל – והרי עתה
 73 משועבדת היא לבעלה ואינה יכולה להקדיש בלל, והיה לה לומר
 74 שמקדישה היא את ידיה רק כאשר יפקע שיעבודו של בעלה.
 75 מתרצת הגמרא, וְאָמְרָה לְכִי מְנַרְשָׁה – אכן, אין הכוונה שהקדישה
 76 את ידיה עתה, אלא אמרה שיקדשו ידיה כאשר תתגרש מבעלה.
 77 מקשה הגמרא, הֲשִׁתָּא מִיָּתָה לָא מְנַרְשָׁה – הרי עתה עדיין אינה
 78 מגורשת, וּמַמָּא דְּכִי אָמְרָה חֵבִי מְהֵינָא – ומנין שלשון זה יועיל.
 79 כלומר, אף שמקדישה היא את ידיה עצמה, וממילא, אין חסרון
 80 בכך שמעשה ידיה אינם בעולם, אמנם, כיון שעתה היא
 81 משועבדת לבעל ואינה יכולה להקדיש אלא לאחר גירושין, יש
 82 כאן חסרון של דבר שאינו בעולם, שהרי מצב זה של אחר גירושין
 83 עדיין אינו בעולם.

1 הָרִי זו – האשה, עוֹשֶׂה וְאוֹבְדָת – כלומר, יכולה היא ליהנות
 2 ממעשה ידיה ולא חלה עליהם קדושה, מאחר שאין הבעל רשאי
 3 להקדישם. וְהַמּוֹתֵר – אם הקדיש הבעל את הנותר ממעשה ידיה,
 4 דהיינו, מה שהיא עושה יותר מן השיעור שקצבו חכמים לכל
 5 אשה לעשות לבעלה, רַבִּי מְאִיר אָמַר הִקְדָּשׁ – חל הקדשו של
 6 הבעל על מותר זה, אף שהוא דבר שעדיין לא בא לעולם, וְרַבִּי
 7 יוֹחָנָן הַסְּפִדְרִל אָמַר הוֹלִין – כיון שלשיטתו אין אדם יכול להקדיש
 8 דבר שלא בא לעולם. וְאָמַר שְׂמוּאֵל, הִלְבָּה כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסְּפִדְרִל
 9 שלא חל ההקדש אף על המותר, אֲלָמָּה – מוכח מכאן, שלדעת
 10 שמואל אין אדם מקדיש דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, ואם כן קשה, כיצד
 11 פסק שמואל כדעת רבי יוחנן בן נורי, הסובר שאשה אסרה את
 12 מעשה ידיה על בעלה יחול נדרה לאחר שיגרשנה, אף שבשעת
 13 הנדר היה זה דבר שלא בא לעולם.
 14 הגמרא מביאה אפשרות ליישב קושיא זו:
 15 וְכִי תִיָּמָא – שמא נאמר, כִּי קָאָמַר שְׂמוּאֵל הִלְבָּה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי,
 16 לֹא נִתְכוּן לְהִכְרִיעַ הַלְכָה כְּמוֹתוֹ וְלַעֲנִין זֶה שְׂרָשָׁא הִבְעֵל לְהַפֵּר
 17 אֶת נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ שְׂמָא יִגְרַשְׁנָה וְיִחּוֹל הַנְּדָר, אֲלֵא רַק עַל הַעֲדָפָה הוּא
 18 הִקְאָמַר – דהיינו, שמאחר שרבי יוחנן בן נורי נקט שיפר הבעל את
 19 נדרי אשתו משום שמה יגרשנה, ולא נקט כדברי רבי עקיבא שיפר
 20 משום העדפה, יש ללמוד מדבריו שאין העדפה שייכת לבעל אלא
 21 לאשה, ובענין זה בלבד סבר שמואל כמותו, אך לענין אדם
 22 מקדיש דבר שלא בא לעולם, אינו סובר כמותו.
 23 דוחה הגמרא, אִם כֵּן, לִיָּמָא הִלְבָּה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי
 24 בְּהַעֲדָפָה, דהיינו, רק לענין זה שאין העדפה שייכת לבעל אלא
 25 לאשה. אִי נָמִי, שִׂיאֵמַר שְׂמוּאֵל, הִלְבָּה כְּתַנָּא קָמָא הַסּוּבֵר שְׂאִין
 26 הִבְעֵל צִרִיךְ לְהַפֵּר אֶת נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, וּבִהֲרַחֵם שְׂהוּא סוּבֵר שֶׁהַעֲדָפָה
 27 שִׁיכֵת לְבַעַל, וְעַל כֵּן אִין הָאֵשָׁה יוֹכֵל לְהַפְקִיעַ אֶת שִׁיעֻבוּדוֹ. אִי
 28 נָמִי, שִׂיאֵמַר שְׂמוּאֵל, (אִין) הִלְבָּה כְּרַבִּי עֲקִיבָא הַסּוּבֵר שֶׁהַעֲדָפָה
 29 שִׁיכֵת לְאִשָּׁה. וּמִכִּין שְׁנַקֵּט שְׂמוּאֵל דְּבִרְבִּי הַלְכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
 30 נוּרִי בְּסַתְמָא. כּוּוּנְתּוֹ לְפִסּוּק כְּמוֹתוֹ לְגַמְרִי, אִף בַּעֲנִין זֶה
 31 שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.
 32 מתרצת הגמרא, אֲלָא אָמַר רַב יוֹסֵף, אֲבָן לְשִׁיטתוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל אִין
 33 אָדָם מִקְדִּישׁ דְּבַר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם, וְעַל כֵּן פִּסְק כְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן
 34 הַסְּנַדְרִל, הַסּוּבֵר שְׂאִין הִבְעֵל יוֹכֵל לְהַקְדִּישׁ אֶת מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֵי
 35 אִשְׁתּוֹ. אֲמַנְם קוֹנְמוֹת – לגבי נדריים שונה הדבר, ומודה
 36 שמואל שניתן להחיל נדר אף על דבר שעדיין אינו בעולם. וְטַעַם
 37 הַדְּבַר, הוֹאִיל וְאָדָם אוֹסֵר פִּירוֹת חֲבִירוֹ עָלָיו, אוֹסֵר נָמִי דְּבַר שְׁלֵא
 38 בָּא לְעוֹלָם עָלָיו – כלומר, שמציון שדין נדר חלוק מדין הקדש,
 39 שהרי יכול אדם לאסור על עצמו בנדר את פירותיו של חבירו, אף
 40 שאינו יכול להקדיש את פירותיו של חבירו. וממילא, הדין נותן כן
 41 אף לענין לאסור דבר שלא בא לעולם, שיוכל אדם לאסור בנדר
 42 דבר שלא בא לעולם אף שאינו יכול להקדיש, שהרי פירות

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ב אלול.

ת"ל על הטבת בריאותו, וזה עצמו צריך להוסיף בתקוה שלו ובטחון שילך הלוך וטוב, וככל שיתחזק יותר בבטחון בהשי"ת, דקודם רואים הברכה.

41 ומוסיף רב פפא, אם רצונך לדמות אשה לשדה, עליך לדמות
 42 לאופן אחר, **הא לא דמי, אלא לאדם** שלוחה מעות מחבירו ומשכן
 43 לו את שדהו, ואומר הוא לחבירו, **שדה זו שמשכנתי לך,**
 44 **לבשאפנה ממוך תקדיש, מי לא קדישה** – ודאי חל ההקדש באופן
 45 זה, מאחר שאף בשעה שהיא ממושכנת למלוא נשאר גוף הקרקע
 46 ברשות הלוחה, ועל כן יכול הוא להקדישה לגבי הזמן שיפדנה
 47 ותשוב לרשותו. וממילא אף באשה הדין כן, שמאחר שגופה
 48 לעולם הוא ברשותו, יכולה היא להקדיש אף את מעשה ידיה
 49 לגבי הזמן שלאחר גירושו.
 50 רב שישא בריה דרב אידי דוחה את מה שאמר רב פפא, שאשה
 51 המקדישה את מעשה ידיה שדה למקדיש שדה שמשכנתי לך:
 52 **מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי, מי דמי – כיצד ניתן לדמותם,**
 53 **הרי הממשכן שדה לחבירו, נידו של הלוחה לפדותו – שהרי יכול**
 54 **הוא להשיב ההלוואה ובכך תשוב השדה לרשותו, ולכן יכול הוא**
 55 **להקדיש את השדה מעתה, כיון שכל דבר שבידו של האדם**
 56 **לעשותו אינו נידון כמחוסר מעשה, אך אשה, וכי נדה להתגרש,**
 57 **הרי אין הדבר נתון בידיה אלא ביד בעלה, וכיון שאינה יכולה**
 58 **להתגרש אינה יכולה להקדיש את מעשה ידיה.**
 59 אמנם, בשונה מן הדחיות הקודמות שבהם נחלקו האמוראים על
 60 הדין שאמרו אלו שלפניהם, רב שישא בריה דרב אידי אינו חולק
 61 על דינו של רב פפא שיכולה אשה להקדיש את מעשה ידיה, אלא
 62 שסובר שאין לדמותה למוכר שדה שמשכנתי לך, אלא לאופן
 63 שונה במקצת.
 64 **הא לא דמי, אלא לאדם האומר לחבירו, שדה זו שמשכנתי לך**
 65 **לתקופה של עשר שנים, לבשאפנה ממוך תקדיש, מי לא קדישה –**
 66 **ודאי קדושה היא, אף על פי שאינו יכול לפדותה עתה אלא רק**
 67 **בעוד עשר שנים, וממילא אף באשה הדין כן, שאף שאינה יכולה**
 68 **להתגרש יכולה היא להקדיש את מעשה ידיה.**
 69 רב אשי דוחה את מה שאמר רב שישא בריה דרב אידי, שאשה
 70 המקדישה את מעשה ידיה שדה למקדיש שדה שמשכנתי לך
 71 לעשר שנים:
 72 **מתקיף לה רב אשי, מי דמי – כיצד ניתן לדמותם, היתם – בממשכן**
 73 **שדה לעשר שנים, קיין – הדבר קצוב שלאחר עשר שנים תחזור**
 74 **השדה לבעליה, ועל כן יכול הוא להקדישה מעתה, אך אשה מי**
 75 **אית לה קיצותא, הרי יתכן שלא תתגרש לעולם, ועל כן הדין נותן**
 76 **שלא תוכל להקדיש את מעשה ידיה.**
 77 ונמצא שהקושיא בעינה עומדת, כיצד יכולה אשה להקדיש את
 78 מעשה ידיה בעודה תחת בעלה, לשיטת הסוברים שאין אדם יכול
 79 להקדיש דבר שלא בא לעולם.

1 מתרצת הגמרא, **אמר רבי אילא, אכן באופן כזה שמקדישה האשה**
 2 **את ידיה למעשיהם אין בכך חסרון מצד דבר שלא בא לעולם, אף**
 3 **על פי שעתה ידיה משועבדות לבעל ואינה יכולה להקדישם אלא**
 4 **לאחר שתתגרש, מכל מקום כיון שגוף הידים הם ברשותה**
 5 **לחלוטין, יכולה היא להקדיש אף את מעשה ידיה היוצאים מהם.**
 6 ומביא ראיה לדבריו מסברא, **ומה אילו – מה יהא הדין באדם**
 7 **החפץ למכור את שדהו לחבירו עתה ולשוב ולקנותה ממנו לאחר**
 8 **זמן, וקודם המכירה אומר הוא לחבירו, שדה זו שאני מוכר לך –**
 9 **דהיינו, עומד למכור לך עתה, לבשאשוב ואקנה ממוך, תקדיש –**
 10 **הרי היא מקודשת, מי לא קדישה – ודאי שיחול הקדש זה**
 11 **לכשישוב ויקנה, אף ששדה זו עומדת לצאת מרשותו, מכל**
 12 **מקום, כיון שעתה היא ברשותו יכול הוא להקדישה לגבי הזמן**
 13 **שתשוב לרשותו. וממילא אף באשה היא הדין כן, שמאחר שגופה**
 14 **ברשותה יכולה היא להקדיש את מעשה ידיה לגבי הזמן שלאחר**
 15 **גירושה.**
 16 רבי ירמיה דוחה את מה שאמר רבי אילא, שאשה המקדישה את
 17 מעשה ידיה שדה למקדיש שדה שאמכור לך:
 18 **מתקיף לה רבי ירמיה, מי דמי – כיצד ניתן לדמותם, הרי בשדה זו**
 19 **שאני מוכר לך, אף שהשדה עומדת לצאת מרשות המוכר, מכל**
 20 **מקום השקא בדיה היא – עתה היא עדיין ברשותו, ועל כן יכול**
 21 **הוא להקדישה אף לגבי הזמן שתשוב לרשותו, אך אשה, וכי נדה**
 22 **להקדיש מעשה ידיה עתה, הרי משועבדת היא לבעל, ועל כן אינה**
 23 **יכולה להקדיש אף לגבי הזמן שלאחר גירושו.**
 24 ומוסיף רבי ירמיה, אם רצונך לדמות אשה לשדה, עליך לדמות
 25 לאופן אחר, **הא לא דמי, אלא לאדם** שמכר כבר את שדהו לחבירו
 26 וחפץ הוא לשוב ולקנותה, ואומר הוא לחבירו, **שדה זו שמשכנתי לך**
 27 **כבר, לבשאשוב ואקנה ממוך תקדיש, מי קדישה – ודאי שבאופן**
 28 **כזה לא חל ההקדש, מאחר שעתה אין השדה ברשותו כלל.**
 29 וממילא אף באשה הדין כן, שהרי עתה אין מעשה ידיה ברשותה
 30 כלל, ועל כן אינה יכולה להקדישם.
 31 רב פפא דוחה את מה שאמר רבי ירמיה, שאשה המקדישה את
 32 מעשה ידיה שדה למקדיש שדה שמכרתי לך כבר:
 33 **מתקיף לה רב פפא, אכן צדקו דברי רבי ירמיה הסובר שלא ניתן**
 34 **לדמות אשה לשדה שאמכור לך, מאחר שהשדה היא עתה**
 35 **ברשות המוכר לחלוטין. אבל גם לא ניתן לומר כדבריו ולדמות**
 36 **לשדה שמכרתי כבר, דמי דמי – כיצד ניתן לדמותם, הרי גבי זבניא**
 37 **פסיקא מילתייהו – בשדה שמכרתי לך מוחלט הדבר שאין השדה**
 38 **ברשות המוכר כלל, לא גוף השדה ולא פירותיה, אבל לגבי אשה**
 39 **מי פסיקא מילתייהו – באשה אין הדבר כן, שהרי גופה לעולם הוא**
 40 **ברשותה.**

אגרות קודש

בי"ה, י"ב אלול, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

כבוד הו"ח אי"א נו"י בחור מעם ומורם מעם ודורש טוב לעמו

בעל מדות תרומיות ענף עץ אבות מו"ה שניאור זלמן שליטי"א

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו, ות"ח על הבשורות טובות שבו.

ויהי רצון שימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ועוד יותר מהבקשות, שהרי ברכת ה' באה –
 בנוסח המסורתי – מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

ומעניינא דיומא הרי מה טוב ומתאים – כדברי רבנו הזקן אודות פרשת ימים אלו, ימי אלול,

בתור הכנה לראש-השנה, ובלשונו:

המשך בעמוד הבא

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפג רש"י

1 אמר ר' אילא ומה אילו אומר לחברו שדה זו שאני מוכר לך. כלומר, שעדיין היא בידו
2 להקדישה, שלא החלטתיה לך מכל וכל. לבשאקנה מן. לבשאקנה ואקנה מן –
3 תקדיש. מי לא קדשה. מי לא חילל שם קדושה עלה לבשקנה מזה? הכא נמי גבי האי
4 איתתא, כי אמרה "קדשו ידי לעושיהן לאחר שתתגרש" – דודאי חיללא עלייהו שם
5 קדושה. מי דמי. כלומר, מי דמיא מילתא דאשה
6 למילתיה דהאי גברא? הבא האי גברא דמזון
7 שדה זו – אכתי בידיה היא, שעדיין לא מכרה.
8 ודיקא נמי דקתני "שאני מוכר לך" ולא קתני
9 "שמכרתני" – להכי יכול להקדישה לבשתחזור
10 ותבא לרשותו. אבל. הא איתתא כי מקדשא
11 מעשה ידיה, כלום יש בידה שום כח? והלכך,
12 אף על גב דאמר גבי מוכר שדה שיכול
13 להקדישה לבשתבא לרשותו – גבי אשה לא
14 אמר. אלא. הא דאשה לא דמיא אלא לאומר
15 כו, וכי הכי היתם לא קדשה משום דלא
16 קיימא שדה ברשותיה, שדרי כבר מכרה – הכא
17 נמי לגבי חך איתתא, לא קדשי מעשה ידיה. נבי
18 וזינא פסיקא למילתיהו. דגופה לפירות בידא
19 דלוקת. נבי אשה מי פסיקא מילתא. מי הויה
20 גופה לבעל? והתם גבי אשה דינא היא
21 דתקדשו. הא לא דמיא אלא לאומר לחברו
22 שדה זו שמשכנתי לך לבשאפדנה מן תקדיש
23 דהתם, אע"ג דלא קדשה השתא – קדשה
24 לקמיה, הכי נמי גבי אשה. שדה בידו לפדותה.
25 כל אימת דבעי, אחיבי מצו לאקדושה מהשתא.
26 אשה בידה להתגרש. בתמיא, הוואיל ואין בידה
27 להתגרש – לא חילל הקדש אמעשה ידיה
28 לבשתתגרש. לאומר לחברו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים וכו' מי לא קדשה. דהשתא
29 אין בידו לפדותה עד עשר שנים, ולבשפדנה – קדשה, דחילל עלה קדושה מהשתא .
30 הכא נמי גבי אשה, אף על גב דאין בידה לגרש עצמה, כי מגרשא – חיללא קדושה על
31 מעשה ידיה. התם קיין. גבי שדה איכא זמן קצוב לעשר שנים, וכיון דאיכא זמן קצוב –
32 דמי כאילו יש בידו לפדותה לאלתר. אשה מי יש לה קיצותא. לידע אימתא תתגרש. אלא

אָמַר ר' אִילָא: וְמַה אִילוֹ אֹמֵר לְחֵבְרוֹ "שְׂדֶה זוֹ
שְׁאֲנִי מוֹכֵר לְךָ, לְבִשְׂאִקְנָהּ מִמֶּךָ תְּקַדִּישׁ" מִי לֹא
קִדְּשָׁה? מִתְּקוֹף לָהּ ר' יְרֵמְיָהּ: מִי דְמִי? "שְׂדֶה
זוֹ שְׁאֲנִי מוֹכֵר לְךָ" - הֲשֵׁתָא בְיָדֶיהָ הִיא, אִשָּׁה
בְּיָדָהּ הֲתְקַדִּישׁ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ? הָא לֹא דְמִי אִתְּא
לְאֹמֵר לְחֵבְרוֹ "שְׂדֶה זוֹ שְׁמַכְרְתִי לְךָ, לְבִשְׂאִקְנָהּ
מִמֶּךָ תְּקַדִּישׁ" מִי קִדְּשָׁה? מִתְּקוֹף לָהּ רַב פַּפַּאי: מִי
דְמִי?! גְּבִי וְזִבְנָא - פְּסִיקָא מִיִּתְּיָהּ, גְּבִי אִשָּׁה מִי
פְּסִיקָא מִיִּתְּיָהּ? הָא לֹא דְמִי אִתְּא לְאֹמֵר לְחֵבְרוֹ
"שְׂדֶה זוֹ שְׁמִשְׁכְּנִיתִי לְךָ, לְבִשְׂאִפְדָּנָהּ מִמֶּךָ תְּקַדִּישׁ",
מִי לֹא קִדְּשָׁה? מִתְּקוֹף לָהּ רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְרַב
אִידִי: מִי דְמִי? שְׂדֶה - בְּיָדוֹ לְפָדוּתָא, אִשָּׁה בְּיָדָהּ
לְתַתְּגַרְשָׁה? הָא לֹא דְמִי אִתְּא לְאֹמֵר לְחֵבְרוֹ "שְׂדֶה
זוֹ שְׁמִשְׁכְּנִיתִי לְךָ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, לְבִשְׂאִפְדָּנָהּ מִמֶּךָ
תְּקַדִּישׁ", מִי לֹא קִדְּשָׁה? מִתְּקוֹף לָהּ רַב אֲשִׁי: מִי
דְמִי?! הֲתָם - קִיִּין, אִשָּׁה מִי אִית לָהּ קִיצוּתָא?!
אִתְּא

1 אמר ר' אילא ומה אילו האומר לחברו שדה זו שאני מוכר לך לבשאקנה מן תקדיש
2 מי לא קדשה. הא דפשיטא ליה לרבי אילא דבה"ג קדשה – לאו ממתיג וממתנתא שמיע
3 ליה הכי, אלא סברא דנפשיה קאמר דודאי קדשה. ומדמי ליה הכי, דגוי דודאי סבירא ליה
4 דטעמא דקדשה מפני שברשותו היא עכשיו, דהא כ"שמכרתני לך" – אידו גופיה מודה דלא
5 קדשה, אפי"ה סבירא ליה ד"קונם שאני עושה
6 לפיך" להא דמיא. דלא דמי לאומר לחברו "שדה
7 שמכרתני לך" דלא קדשה, משום דבוביני פסיקא
8 מילתא, כדאמרינן לקמן דגופא ופירא ביד לוקת.
9 מה שאין כן אשה, דכיון דגופא בידה הוא,
10 ומעשה ידיה היא שמזכה בכל יום לבעל – כ"שדה
11 זו שאני מוכר לך" עדיף מיניה, שבידו להקדיש
12 עכשיו. קונם דאשה נמי אית ביה חז' צד
13 למעילותא טפי משדה משום דבשדה בין שעת
14 הקדשו לשעה שיחול, דהיינו לבשקנה – יש זמן
15 שהשדה יוצא מרשות מקדיש לגביר, גופא ופירא.
16 מה שאין כן גבי אשה שגופה לעולם ברשותה
17 הוא. ומשום הכי סבירא ליה, דכי הכי דב"שדה זו
18 שאני מוכר לך לבשאקנה מן תקדיש" קדשה,
19 אשה נמי כי אסרה מעשה ידיה על בעלה, לבי
20 מגרשא – חילל. כך נראה בעיני. ואפי"ה הכי אחקק
21 ליה רבי ירמיה. דלא דמי, דלמא האי צד דאיכא
22 בשדה למעילותא, דמצי מקדיש לה מהשתא –
23 עדיף טפי מהחזיא צד דאיכא באשה, דגופה בידה
24 הוא, דמיא נפקא מינה: כיון דלא מציא לאסור
25 שיחול אסירה עכשיו עד שתתגרש – הא לא
26 דמיא אלא לאומר לחברו "שדה זו שמכרתני לך
27 לבשאקנה מן תקדיש" דלא קדשה, משום
28 שאין בידו להקדישה עכשיו, ואשה נמי דכותיה היא. **מתקוף** לה רב פפאי מי דמי
29 וזבני פסיקא מילתא. נדי דודאי שפיר קא דחית, דליכא למיגמר אשה מ"שדה זו שאני מוכר
30 לך" דלא דמיין, כדאמרתא אפ"ה, מאי דבעית למפשט לאידך גיסא, דלא חילל קונם ידיה
31 מ"שדה זו שמכרתני לך" – ליתא. דגבי זבני – פסיקא מילתא, דגופה דשדה ופירא ביד לוקת,
32 ומשום הכי לא קדשה. אבל גבי אשה, כיון דגופה בידה הוא – איכא למימר דקדשה,
33 ואדרבה, איכא למיפשט הכא דקדשה, מהאומר לחברו "שדה שמכנתי לך לבשאפדנה
34 מן תקדיש" דקדשה, משום דגופא ברשות מקדיש הוא. אשה נמי דכותיה. והאי
35 דנקט ל"כשאפדנה מן" – משום דקדש דמים הוא זה, ואינו מפקיע מידי שעבוד, הלכך אין הקדש חל עד שפדנה. וההיא דאמרינן בפרק "האומר משקלי עליו" (גיטין 86) גבי המשכיר
36 בית לחברו והקדישו משכיר – הדר בו מעלה שכר להקדיש, ופרכינן עלה: הכי דר ביה? במעילה קא? כבר כתבתי בפרק "השותפין" (ענין ק"פ מו. ד"ה י"א) דלא קשיא, דההיא במשכיר בית סתם
37 היא, ולא בית מיוחד. ומשום הכי מצי משכיר להקדיש, ונותן לו לשוכר בית אחר. **מתקוף** ליה רב שישא בריה דרב אידי מי דמי שדה זו בידו לפדותה. ומשי"ה, כי אמר "לבשאפדנה מן
38 תקדיש" – קדשה, דכל שבידו – לאו כמחוסר מעשה דמי. אשה בידה להתגרש – בתמיא. וכיון שאין בידה שיחול נדרה כשתגרש, כי אמרה נמי לבי מגרשא – לא חילל. ומקשו ובא: אשה
39 נמי בידה היא שיחול נדרה כל שעה ושעה שתרצה, דהא קי"ל כרב הונא, דאמר: יכולה אשה שתאמר לבעלה "איני נונית ואיני עושה!" יש לומר דרבי יוחנן בן נורי דאמר יפר – לאו משום
40 מה שהאשה חייבת לעשות לבעלה בכל שבעות תחת מזונות קאמר, דהיינו משקל חמש סלעים ביהודה: שהם עשרה סלעים בגליל. דאי משום הני בלחוד – ליכא למימר שזאן יגרשנה ותהא
41 אסורה לחזור, שדרי אפשר לבעל ליהוד ממנה כל. אלא הכא באוסרת כל הנאה שלה על בעלה עסקינן, אפילו אותן שבע מלאכות שחייבת לעשות לו, דהיינו טונתא ומבכסתא,
42 וכולו אינך. דהיינו דקאמר ותהא אסורה לחזור לו – שאינה יכולה לשמשו במלאכות הללו, ומדמי מלאכות כל כל הימנה להפקיע עצמה, שאינן תחת מזונות, שתאמר "איני נונית ואיני
43 עושה" – הלכך אין בידה להפקיע עצמה מן שלא תעשה אותן לבעלה, אלא לאחר שתתגרש. ומשום הכי אמרינן: אשה בידה להתגרש? בתמיא. **הא** לא דמיא. פירוש: אלא אי מדמית
44 לה – להא דראי דמיא, לאומר לחברו "שדה זו שמכנתי לך לעשר שנים תקדיש" – דקדשה, אף על גב דאין בידו לפדותה קודם לעשר שנים. אשה נמי, אף על גב דאין בידה להתגרש קודם
45 – אסור. **מי** דמי התם קיין, גבי שדה איכא קיצותא לפדותה, דהיינו לאור שנים עשר חוש, ומשום הכי מצי מקדיש לה מעכשיו. הכא לא קיין – גבי אשה לית ליה קיצותא, דשמא לא
46 התגרש, הלכך, דין הוא דלא ליהוי הקדש כי מגרשא, כיון שהקדישה בעודה תחתיו.

אלא

המשך מהעמוד הקודם

יובן על פי משל למלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה ואז
רשאי כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו והוא מקבל אתו כולם בסבר פנים יפות ופירא פנים שוחקות
לכולם. ובלכתו העירה הרי הם הולכים אחריו כו'. יאיר הו'י פניו אליך כו' שיאיר אל האדם כו' פנימיות רצונו ית'. עכ"ל. (לקו"ת, פי ראה, דף לב).

בהוקרה ובכבוד ובברכת כתיבה וחימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם
יחד ורפוש"ק עוד בימי אלול וכו"ל,

1 אלא אמר רב אשי שאני קונמט דכקדושת הגוף דמיין. שהרי הן כקדושת המזבח, דכי
 2 היכי קדשי מזבח אין להם פדיון – כך אין פדיון לקונם, שיהא מותר למי שנאסר עליו. וכיון
 3 דקונם קדושת הגוף הוא – מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעל, וחילל. ומשום הכי
 4 פסק שמואל כרבי יוחנן בן נורי, אע"ג דסבירא ליה לשמואל דאין אדם מקדש דבר שלא
 5 בא לעולם – משום ידידי אשה איזננה בעולם.
 6 ומציא מקדשאו לזו בקונם שהוא מפקיע מידי
 7 שעבוד. ולקמיה פריך: אם כן מאי איריא שמו
 8 יגרשנה? הא מהשתא חילל הקדש! דאמר רבא
 9 הקדש. כגון עשה שורו אפותיקי לבעל חובו,
 10 והקדשו אחר כך למזבח – מפקיע אותו הקדש
 11 שעבוד המלוה, וגובה חובו ממקום אחר. והוא
 12 כשר לקרבן, ולא הוי גזל, כיון דלא הוה קני ליה
 13 אלא לגוביינא בעלמא. ודוקא קדושת הגוף, אבל
 14 קדושת דמים לבדק הבית – לא מפקיע שעבוד,
 15 כדתנן בערבין בפרק "שום היתומים" (קף נג):
 16 מוסף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו וכו'.
 17 שאם הקדש הלזו נכסיו – שמוסיף המלוה דינר
 18 על הלואתו, ופודה את הנכסים, מפני מראית
 19 העין, שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, וגובה
 20 חובו. כך כתב רש"י זכרנו לברכה בפרק "אף על פי". אבל רבינו תם זכרנו לברכה חולק
 21 עליו, שאפילו הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד. ואין כאן מקום להאריך. **חמ"ץ**. ישראל
 22 שעשה חמצו אפותיקי לנכרי, ועבר עליו הפסח – איסור חמץ מפקיע שעבוד הנכרי, ואסור
 23 בהנאה. והא דתנן בפרק "כל שענה" (פסחים ב): נכרי שהלוח את ישראל על חמצו אחר הפסח
 24 מותר בהנאה – מוקמינן לה התם כשהרהרנו אצלו, שסמרו אצלו במשכון. **ושחררו**. עשה
 25 עבדו אפותיקי ושחררו לזה – משוחרר, ומלוה גובה חובו ממקום אחר. **א**. הכי דפקע
 26 שעבודא דבעל, למה לי שמוא יגרשנה? מהשתא קדשי! **ועוד** שמוא יגרשנה קאמר,
 27 מהשתא נמי קדשי, דקונם מפקיע שעבודיה דבעל. ולכשתמצא לומר דאלמוה רבנן
 28 לשעבודיה דבעל בעודה תחתיו, דשוייהו כלוקח גמור ולא כמלוה – אפ"ה יפר, שמוא
 29 יגרשנה. והיינו דהתם פרק "אע"פ" פריך: אלמוה רבנן לשעבודיה, והכא לא אדכר ליה.
 30 אלא, ועוד שמוא יגרשנה קאמר, ודא ודא אחת היא. וא"ת: ואי אלמוה רבנן לשעבודיה
 31 דבעל דלא לחיול השתא – הדרא קושיין לדוכותה: כיון דהשתא לא חייל, לקמיה היכי חייל?
 32 דהשתא מזהת לא מיגרשאו וי"ל: דכיון דמדינא חייל, אי לאו דאלמוה רבנן לשעבודיה, כי
 33 אלמוה – הני מילי דכל היבא דקיימא קמיה לא לחיול, אבל נתגרשה – באילו חייל מעיקרא

אָפֵא אָמַר רַב אֲשִׁי: שְׁאֲנִי קוֹנְמוֹת, דְּכִי קְדוֹשֶׁת
הַגּוּף דְּמִי, וְכִדְרַבָּא. דְּאָמַר רַבָּא: הַקְדָּשׁ חֲמִיץ
וְשַׁחְרוּר מִפְּקִיעֵין מִיַּדִּי שְׁעֵבּוּד. אִי הֲכִי, לְמַה לִּי
שְׂמֵא יִגְרָשְׁנָה! תְּנִי: וְעוֹד, שְׂמֵא יִגְרָשְׁנָה. מִתְּנִי
נְדָרָה אֲשֶׁתּוֹ וְסָבוֹר שְׁנֵדְרָה בְּתוֹ, נְדָרָה בְּתוֹ
וְסָבוֹר שְׁנֵדְרָה אֲשֶׁתּוֹ, נְדָרָה בְּנִיּוֹר וְסָבוֹר שְׁנֵדְרָה
בְּקִרְבָּן, נְדָרָה בְּקִרְבָּן וְסָבוֹר שְׁנֵדְרָה בְּנִיּוֹר, נְדָרָה
מִתְּאֵנִים וְסָבוֹר שְׁנֵדְרָה מִן הַעֲנָבִים, נְדָרָה מִן
הַעֲנָבִים וְסָבוֹר שְׁנֵדְרָה מִן הַתְּאֵנִים – הֲרִי זֶה יַחֲזוֹר
וְיִפְר. גַּמְ! לְמִימְרָא דְ"נִינְא אוֹתָהּ" דְּדוֹקָא הָאָה?
 והא

1 אלא אמר רב אשי. לעולם באומרת "קדשו ידי לעושיהם לבי מתגרשה", כדתיצנא
 2 לעיל, ודקאמרת: כי אמרה הכי מי מוזניא? איך. שאני קונמות. היינו הקדש דכקדושת הגוף
 3 דמיא, דלא סגי לזו בפדיון, כקדשי מזבח דאין להם פדיון. **וכירבא דאמר הקדש כו'**
 4 **מפקיעין מידי שעבוד**. ובהקדש דקדושת הגוף קמיידי, שאם היה לו בהמה ועשתה
 5 אפותיקי לבעל חובו, ואחר כך הקדש אפי'
 6 בסתם – חיילא עלה קדושת הגוף, ואין לו לבעל
 7 חובו שום שעבוד עלה. והיינו טעמא: משום
 8 דהוי דבר הראוי למזבח, דחילל עלה קדושת
 9 הגוף, אבל אם הוי לו נכסים אחרים ששעבדן
 10 לבעל חובו וא"כ חקדישן – לא פקע שיעבודיה
 11 דבעל חובו, והואיל ואין בהן אלא קדושת בודק
 12 הבית, דלאו קדושת הגוף הוא. דאתי בעל חובו
 13 וגבי ליה מהקדש, כדאמרין במסכת ערכין (דף
 14 גג). מוסף עוד דינר ופודה כל הנכסים האלו.
 15 דבאותו דינר יכול לפדות אפילו שוה אלף זה.
 16 והתם מפרש האי דינר מאי עבידתיה – גזירה
 17 שמוא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. וכי האי
 18 דאמרין במסכת יבמות (דף סו): הדיא איתתא
 19 דעיילא לגברא איצטלא דמילתא, שכיב ובעיא
 20 למישקליה בכותובה, אתו יתמי פרסוה אמיתא. אמר רב: קנייה מינתא ואיתסר בתנאה,
 21 ולית ליה פדיון לעולם. חמין. ישראל שלוח הגן הנו, ועשה (לו) חמצו אפותיקי לגוי, והרי
 22 הוא ברשותו של ישראל, והגיע ו' שעות – אותו ישראל חייב עליו ב"בל יראה" וב"בל
 23 ימצא", דאתי איסור חמץ ומפקע לשעבודא דגוי מנייה, וחייב לבערו. **וכן שחררו**. עשה
 24 עבדו אפותיקי ושחררו – מפקיעו מיד שעבודו של זה. והא איתתא נמי מציא לאפקועי
 25 שעבודו של זה קדם שתגרש. **אי הכי למה לי שמוא יגרשנה**. דמוקמית למתניתין שמוא
 26 יגרשנה. אפי' לא רצה לגרשה – ליקדשו מהשתא! ומשני: אלמוה רבנן לשעבודא דבעל,
 27 דלא אתי הקדש ומפקע לשעבודא מנייה. **מתני'** נדרה אשתו וסבור שהיא בתו.
 28 כששמע הנדר היה סבור שבתו היא נדרה, והפר לשם בתו. נדרה בקרבן, לשום נדר.
 29 בנייה. כגון דאמרה "הריני נזירה". הרי זה יחזור ויפר. אפי' לאור זמן. **גמ'** לפימרא. דהאי
 30 דכתביב (במדבר ל) "כי הניא אביה אותה" – דוקא אותה הוא דבעינא שיהא מפר לשם
 31 אותה הנזדרת דוקא.

והא

דמי, כיון דמדינא ראי לחלו. **מתני'** נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו. שאמרו לו שבתו נדרה. ומתוך כך הפר א קיים. **וסבור** שנדרה בקרבן. שאמרו לו שאתה עליה דבר אחד ואמרה
 35 שיהא כקרבן. **הרי'** זה יחזור ויפר. דהקמה או הפרה קמיתא, כיון דבטעות הוי – לא מוזני ולא מידי. והכי איתא בתוספתא (פ"ה) בהדיא שאם הקים בטעות יכול להפר. דהניא התם: נדרה
 36 אשתו וקיים לה וסבור בתו נדרה, בתו וקיים לה וסבור אשתו נדרה – הרי זה יפר וכו'. **גמ'** למימרא דיניא אותה דוקא הוא. דכיון דכתביב "אותה" – משמע שיפר לשם אותה שנדרה, ולא
 37 שיטעה באשה אחרת. וקשה לי: כיון דמ"אותה" מפיך לה, תינח בהפרה דכתביב "אותה", אבל בהקמה מנלן האי דכתביבנא **מתני'**, ואיתיה בתוספתא? וכ"ת: כיון דהקמה והפרה איתקיש,
 38 וכדאמרי ליה רבנן לר' אליעזר בפירקין לדעיל (קף עג). אמרו לו: "אישה יקימנו ואישה יפרנו" – את שבא לבלל הקם בא לבלל הפר. ור' עקיבא נמי לקמן (קף פג) מקיש הפרה להקמה: מה
 39 הקמה ממנו אף הפרה ממנו. וכיון דאית לן בהפרה ד"אותה" דוקא, כמאן דכתביב בהקמה דמי – לא ניחא לי. דאפילו למאן דמקיש – לאו לכל מילי איתקוש. אלא דוקא למילי דמשמעני
 40 מוהאי קרא גופיה ד"אישה יקימנו ואישה יפרנו". דהא אמרין לעיל: "חומר בהקם מבהפר, קיים בלבו – קיים, הפר בלבו – אינו מופר. ואי לכל מילי איתקוש – אמאי? אלא ודאי אפילו למאן
 41 דמקיש – לא איתקיש אלא במילי דההוא קרא גופיה, דלאו היקשא הוא אלא סמיכותא בעלמא ד"אישה יקימנו ואישה יפרנו". וכיון שכן, תינח בהפרה דכתביב "אותה", הקמה מנלן? ואפשר
 42 ד"לה" דכתביב בהקמה, דכתביב "כי החריש לה" – כ"אותה" דמי, ומשמע דוקא. ומכאן נראה לי להלכה דכי היכי דפשיטא לעיל דבעל אינו מפר לשניו בשויו כאחת, ד"אותה" דוקא, ה"נ אינו
 43 מקיים לשתי נשיו כאחת, וד"ל"ה" דוקא, וכמו שכתבתי למעלה (פג).

והא

המשך מעמוד קפא

ובמי"ש שקשה לו צוטראגין זיך אל הלימוד וכו', בטח גם זה יוטב במשך הזמן, אבל מובן
 שהעדר לימוד לגמרי אינו טוב, ובודאי שיקל עליו ללמוד לכה"פ שעות קצרות, וטוב שילמוד בחבורה,
 ואם חוזר הוא על לימודו ואין לו חבר, ילמוד דוקא מבפנים, ומה טוב להוציא הדברים בדבור ולא
 להסתפק במחשבה לבד, כן לא ידחוק על עצמו (שפארין זיך מיט זיך) להתחיל ללמוד תומי"י שעות
 ארוכות כי אם יתחיל מעט מעט, ובודאי כשידבר בהאמור עם הנהלת הישיבה יסייעו לו בזה.

בטח שומר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - לאמרו בכל יום אחר
 תפלת הבקר, נוסף על השיעור בחומש הידוע.

ברכה לבשו"ט בכל האמור ולכוח"ט.

גדרים דף פו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קפה

32 מקשה הגמרא, אי הכי, למה לי שפא יג'שנה – אם אכן יכולה
33 האשה להפקיע מעתה את שיעבודו של הבעל, מדוע נקט רבי
34 יוחנן בן נורי בדבריו צריך הבעל להפר כדי שאם יגרשנה יוכל
35 להחזירה, היה לו לומר שיפר הבעל מאחר שכבר מעתה נאסר
36 הוא במעשה ידיה.
37 מתרצת הגמרא, תני ועוד שפא יג'שנה – יש לחלק את דברי רבי
38 יוחנן בן נורי במשנה לשני חלקים. האחד, שיפר הבעל מאחר
39 שיכולה היא לאסור מעתה את מעשה ידיה עליו, על ידי קונם
40 שמפקיע מידי שיעבוד. והשני, אם תאמר שחזקו חכמים את כחו
41 של הבעל שלא יפקע שיעבודו על ידי קונם האשה, מכל מקום
42 יפר, שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור אליו.

משנה

43 משנה זו עוסקת בשלושה אופנים של הפרה בטעות: א. נדרה
44 אשתו, וסבור היה שנגררה בתו, ועל דעת כן הפר נדר זה, או שנגררה
45 בתו וסבור היה שנגררה אשתו. ב. נדרה בנזיר – דהיינו, שקיבלה על
46 עצמה נזירות, וממילא נאסרה באבילת ענבים ושתיית יין, וסבור
47 היה שנגררה בקרבן – דהיינו, שאסרה על עצמה ענבים ויין כאיסור
48 קרבן, או שנגררה בקרבן וסבור היה שנגררה בנזיר. ג. נדרה הנאה
49 מתאנים, וסבור היה שנגררה מן הענבים, או שנגררה מן הענבים
50 וסבור היה שנגררה מן התאנים. בכל שלושת אופנים אלו הרי זה
51 יחזור ויפיר – שמאחר שטעה באחד מעניינים אלו לא חלה הפרתו,
52 ועליו לחזור ולהפר.
53

גמרא

54 למימרא דיניא אותה דוקא הוא – כלומר, מאחר שנתבאר במשנה
55 שאין אדם יכול להפר את נדר אשתו או בתו עד שידע מי מהם
56 היא הנודרת, בהכרח שהמקור לכך הוא מדברי הפוסק (במדר ל ט)
57 'ואם ביום שמע אישה יניא אותה, שמתבת 'אותה' דורשים
58 חכמים שאין הפרתו חלה, עד שידע לשם מי הוא מפר.
59

1 אלא אמר רב אשי, אכן יכולה אשה להקדיש את ידיה למעשיהם
2 אף כאשר היא תחת רשות בעלה, ואף לשיטת הסוברים שאין
3 אדם יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם. וטעם הדבר, דשאני
4 קונמות – שונה דין קונם שניתן לאסור על ידו אף דבר המשועבד
5 לאחרים, דכי קדושת הגוף דמי – שדין הקונם כדין קדשי מזבח,
6 שאף הוא אין לו פדיון כמותם. ועל כן, כשם שאדם המקדיש
7 למזבח את שורו המשועבד לבעל חובו, מפקיע ההקדש את
8 השיעבוד, אף בקונם הדין כן. ועל כן יכולה האשה לאסור בקונם
9 על בעלה את ידיה למעשיהם כבר מעתה, ולהפקיע בכך את
10 השיעבוד שיש לו במעשה ידיה.

11 רב אשי מביא ראיה לדבריו, שקדשי מזבח מפקיעים מידי שיעבוד:
12 ויברקא, דאמר רבא הקדש חמין ושרור מפקיעין מירי שיעבוד –
13 שלושה דברים אלו יש בכחם להפקיע שיעבודם של אחרים. א.
14 הקדש – אדם המקדיש למזבח את שורו המשועבד לבעל חובו,
15 חל ההקדש עליו ויגבה המלוה חובו ממקום אחר, ואין אנו דנים
16 שור זה כגזול הפסול לקרבן. ב. חמץ – ישראל ששיעבד לנכרי את
17 חמצו המונח אצלו, פקע השיעבוד כשהגיע זמן איסור חמץ,
18 ונאסר החמץ בהנאה כדין חמץ של ישראל. ג. שחרור – אדם
19 ששיעבד את עבדו לבעל חובו ושיחררו, מפקיע השחרור את
20 השיעבוד, ויגבה המלוה חובו ממקום אחר.

21 ובכך מיישב רב אשי את הסתירה שהקשתה הגמרא בדברי
22 שמואל, שאמנם לדעת שמואל לא ניתן להקדיש או לאסור דבר
23 שלא בא לעולם, ועל כן נוקט הוא להלכה כדעת רבי יוחנן
24 הסנדלר שאין הבעל יכול להקדיש את מותר מעשה ידי אשתו
25 שיזכה בהם לאחר מותה. אמנם, שונה הדבר באשה המקדישה
26 את ידיה למעשיהם, שמאחר שגוף הידים שייך לה ואין לבעל
27 בהם אלא שיעבוד בלבד, יכולה היא להפקיע את שיעבודו של
28 הבעל בקונם, שדינו כקדשי מזבח. ועל כן נוקט הוא להלכה אף
29 כדעת רבי יוחנן בן נורי, הסובר שאשה האוסרת על בעלה את
30 מעשה ידיה צריך הבעל להפר נדר זה, שמא יגרשנה ויאסר עליו
31 להחזירה.

המשך מעמוד כז

12 להושיע אתכם – אתם באים בנצחוננו של מקום⁶² –
13 הוא מלכנו (שתמליכוני עליכם⁶³) הוא מושיענו הוא
14 יושיענו ויגאלנו שנית בקרוב –
15 זוכים לכתובה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
16 בכל הפרטים, כולל, לשנת גאולה וישועה,
17 ואז יקויים "ואשיבה שופטין כבראשונה"⁶⁴ –
18 "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", שעל כך
19 מדובר בתחילת הפרשה, ואחר כך⁶⁵ – גם "שום תשים
20 עליך מלך"⁶⁶, "מלך המשיח (אשר) עתיד לעמוד
21 ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה..."⁶⁷,
22 בקרוב ממש, בעגלא דידן⁶⁸.

(משיחות ש"פ שופטים תשכ"ז ותשכ"ט)

יד.

יש צורך גם במעשים

1 לכך רומז רש"י בשני פירושויו על "הירא ורך
2 הלבב": בתחילה מובא פירושו של רבי עקיבא, שלפיו
3 אין לומר ש"הירא ורך הלבב" הוא "הירא מעבירות
4 שבידו", כי מיד כשהוא ירא מעבירות שבידו ומתעורר,
5 ולו רק בהתעוררות כללית, נעשה אפילו רשע גמור
6 לצדיק גמור. אך, מיד לאחר מכן מביא רש"י את
7 הפירוש השני, שעדיין אין די ביראה זו, אלא
8 ההתעוררות של עצם הנשמה צריכה להתבטא גם
9 בכוחות הגלויים – בפועל.
10 ועל ידי התשובה בשני האופנים, יוצאים למלחמה
11 ו"ה' אלקיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם

הוא לפני ביאת המשיח.

66 פרשתנו יז, טו.

67 רמב"ם הל' מלכים רפ"א.

68 ראה לעיל ע' 24 הערה 61.

62 רש"י כ, ד.

63 ר"ה טז, א. לד, ב.

64 ישע"י א, כו.

65 ראה לעיל ע' 109 הערה 74 (בארוכה) ש"ואשיבה שופטין גו"

50 לה, ונודע לו בתוך כדי דיבור להפלתו שבתו היא הנודרת, אנו
51 דנים כאילו הפרתו נמשכת ומועילה אף על נדר בתו. אך אם נודע
52 לו רק לאחר כדי דיבור מהפלתו, אין הפרה זו מועילה לגבי בתו
53 ועליו להפר שנית. ובאופן כזה עוסקת המשנה הסוברת שהפרה
54 בטעות אינה מועילה.
55 הגמרא מביאה ראייה, שאכן יש לחלק בין תוך כדי דיבור לאחוריו:
56 והתניא – ואכן כך שנינו בברייתא, מי שיש לו חולה בתוך ביתו
57 ונתעלה החולה, וכמדומה שמת – וסבר אותו אדם שמת החולה
58 וקרע את בגדיו, ולאחר מכן נודע שבאותה שעה עדיין חי היה
59 ואחר כך מת, לא יצא ידי קריעה ועליו לקרוע שנית. ואמר רבי
60 שמעון בן פי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, לא שנו שלא
61 יצא ידי חובת קריעה, אלא שמת החולה לאחר כדי דיבור
62 מהקריעה, אבל אם מת בתוך כדי דיבור מהקריעה, כדבור דמי –
63 הרי זה כאילו קריעתו נמשכת אף בזמן שמת, ואינו צריך לקרוע
64 שנית.
65 הגמרא פוסקת הלכה למעשה בענין תוך כדי דיבור:
66 והילכתא, תוך כדי דיבור כדבור דמי, ויכול אדם לחזור בו מדיבורו
67 במשך זמן זה, הוין ממנה – מקלל את ה', שאם קלל וחזר בו תוך
68 כדי דיבור אין חזרתו מועילה וחייב מיתה, ועובר עבירות בוכבים –
69 כגון שאמר לפסל 'אלי אתה' וחזר בו תוך כדי דיבור אין חזרתו
70 מועילה וחייב מיתה, ומקדש ומגדש – שאם קידש או גירש אשה
71 וחפץ הוא לחזור בו בתוך כדי דיבור, אינו יכול לחזור בו.

משנה

72 המשנה דנה לגבי אשה שנדרה מתאנים וענבים בדיבור אחד,
73 האם הקמת או הפרת נדר אחד גוררת גם את השני.
74 אשה שאמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני מועמת – דהיינו,
75 שאסרה על עצמה בנדר אחד אכילת תאנים וענבים, וקיים לה
76 בעלה את נדרה לגבי תאנים בלבד, כולו קיים – הרי זה כאילו קיים
77 את כל הנדר, ואינו יכול לשוב ולהפר אף לגבי הענבים, כיון שנדר
78 שהוקם מקצתו הוקם כולו.
79 אמנם אם הפר לה בעלה את נדרה לגבי תאנים בלבד, אינו מופר
80 עד שיפר אף לענבים – אין הפרת חלה לגבי ענבים, כיון שאין
81 אומרים נדר שהופר מקצתו הופר כולו, וממילא לא חלה הפרתו
82 אף לגבי התאנים, מאחר שלא ניתן להפר מחצית מן הנדר בלבד.
83 דינים אלו אמורים, כאשר אסרה על עצמה שני נדרים בנדר אחד,
84 אמנם אם חילקה את נדרה לשני חלקים ואמרה קונם תאנה שאני
85 מועמת וענבה שאני מועמת, הרי אלו שני נדרים שונים, ורשאי
86 הבעל להפר או להקים כל אחד מהם בפני עצמו.
87

גמרא

88 מבררת הגמרא, מני מתניתין – מי הוא התנא הסובר במשנתנו
89 שאין הפרה לחצאין, רבי ישמעאל. דתניא בברייתא, נאמר בפרשת
90 נדרים (במדבר ל יד), 'איש ואיש יקמונו ואישה יפרנו', ולומדים מכך,
91 שאשה שאמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני מועמת, וקיים לה
92 בעלה את נדרה לגבי תאנים, כולו קיים, כיון שמלשון הפסוק
93 'יקמונו' אנו דורשים 'קיים ממנו', דהיינו, שאף אם קיים הבעל רק
94 מקצת מן הנדר, קיים כולו, ואינו יכול להפר אף לגבי הענבים.
95

1 והא גבי קריעה – והרי מצינו לגבי דין קריעת הבגדים על מת,
2 הנלמד מדוד שקרע את בגדיו כששמע על מותו של שאול ובניו,
3 דכתיב על על – ובפסוק זה העוסק בקריעת דוד את בגדיו, נכתבה
4 תיבת 'על' פעמיים, דכתיב (שמואל ב' א יב) 'על שאול ועל יהונתן בנו',
5 ואם כן, יש ללמוד מכך שחייב אדם לקרוע את בגדיו לשם אותו
6 המת ולא שיטעה באדם אחר, כשם שמתיתב 'אותה' אנו למדים
7 שחייב אדם להפר את הנדר לשם אותה שנדרה, ומכל מקום שנינו
8 בברייתא לא כן. דתניא, אמרו לו לאדם שמת אביו, וקרע את בגדיו
9 על שמועה זו, ואחר כך נמצא שגנו הוא זה שמת, יצא ידי חובת
10 קריעה ואינו צריך לקרוע שנית. נמצא, שאין כוונת הכתוב בתיבת
11 'על' שיקרע דווקא לשם אותו מת, ומדוע לגבי הפרת נדרים
12 סוברת המשנה שיש ללמוד מתיבת 'אותה' שיפר דווקא לשם
13 אותה אשה.

14 מתרצת הגמרא, אמרי, לא קשיא – אכן דין נדרים וקריעה שוים
15 הם, וכשם שחייב אדם להפר לשם האשה שנדרה, כן חייב הוא
16 לקרוע לשם המת, וטעם החילוק בין המשנה לברייתא הוא, בגלל
17 שהא בקתם והא בנפשה – דהיינו, המשנה הסוברת שכאשר הפר
18 לאשתו ונמצא שבתו היא הנודרת אין מועילה הפרתו, עוסקת
19 באופן כזה שאמרו לו במפורש שנדרה אשתו, ועל דעת כן הפר,
20 ונמצא שבתו היא זו שנדרה, ובאופן כזה אף לגבי קריעה לא יצא
21 ידי חובתו, כשאמרו לו שמת אביו וקרע על דעת כן, ונמצא שבנו
22 הוא שמת. ומה שנתבאר בדברי הברייתא שיצא ידי חובת קריעה,
23 דהיינו כשאמרו לו מת ולא פירשו מי הוא המת, והוא סבר
24 מעצמו שאביו הוא שמת, ונמצא שמת בנו, ובאופן כזה אף בהפרת
25 נדרים חלה הפרתו, כשאמרו לו שנדרה אשה בתוך ביתו, וסבור
26 שאשתו היא שנדרה והפר לה, ונודע שבתו היא הנודרת.
27 הגמרא מביאה ראייה שאכן יש לחלק בין סתם למפרש:

28 והתניא – ואכן כך שנינו בברייתא, אמרו לו לאדם שמת אביו,
29 וקרע את בגדיו, ואחר כך נמצא שגנו הוא זה שמת, לא יצא ידי
30 קריעה ועליו לקרוע שנית, מאחר שקרע במפורש על אביו בלבד.
31 אמנם אם אמרו לו לאדם שמת לו מת ולא פירשו מי הוא המת,
32 וקבור היה מעצמו שאביו הוא שמת, וקרע את בגדיו, ואחר כך
33 נמצא שגנו הוא שמת, יצא ידי קריעה ואינו צריך לקרוע שנית,
34 מאחר שקרע את בגדיו בסתם, אף שטעה בלבד.

35 הגמרא מבארת באופן נוסף באיזה אופן מועילה קריעתו למפרע
36 ובאיזה אופן אינה מועילה:
37 רב אשי אמר, כאן כשנודע לו שבנו הוא שמת בתוך כדי דיבור
38 לקריעתו על האב, והוא שיפור זמן שיכול תלמיד לומר לרבו
39 שלום עליך רבי ומורי, כאן כשנודע לו שבנו הוא שמת לאחר כדי
40 דיבור לקריעתו על האב.

41 ומפרש רב אשי את דבריו, הא דקאמרת יצא ידי קריעה – הברייתא
42 הסוברת שיצא ידי חובת קריעה אף שסבר בטעות שאביו הוא
43 שמת, עוסקת באופן כזה שנמצא בנו – כלומר, נודע לו שבנו הוא
44 שמת ולא אביו, בתוך כדי דיבור לקריעתו על האב, ועל כן אנו
45 דנים אותו כאילו ממשין הוא וקורע אף על הבן. הא דאמרת לא
46 יצא ידי קריעה – הברייתא הסוברת שלא יצא ידי חובתו, עוסקת
47 באופן כזה שנודעה לו הטעות לאחר כדי דיבור לקריעתו על האב,
48 ועל כן אין קריעה זו מועילה על הבן.
49 וממילא אף לענין נדרים הדין כן, שאם סבר שנדרה אשתו והפר

אגרות קודש

בי"ה, יו"ד אלוה, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מגי' אלוה ומי"ש שחסר ברוחניות וכי' ושואל להורותו הדרך.

המשך בעמוד קצה

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפז רש"י

והא נבי קרעים דכתיב על על. דמשמע שאם מתו לו שנים קרובים או שלשה, שחיבי לקרוע על כל אחד בפני עצמו: על שאלו ועל יהונתן בנו ועל עם ד' דהיינו פרטא. ותניא מת אביו וקרע ואח"כ נמצא שהוא בנו. שמת, ולא אביו – יצא ידי קריעה. ד"על" "על" לאו דוקא. הבא נמי "אותה" לאו דוקא. כאן בסתם כאן במפורש. נבי קריעה – שרקע

והא נבי קרעים, דכתיב "על" "על" דכתיב "על שאור ועל יהונתן בנו", ותניא: אמרו לו מת אביו וקרע, ואחר כך נמצא בנו – יצא ידי קריעה! אמרי: לא קשיא: הא – בסתם, והא במפורש. והתניא: אמרו לו מת אביו וקרע, ואחר כך נמצא בנו – לא יצא ידי קריעה. אמרו לו מת לו מת, וכסבור אביו הוא וקרע, ואחר כך נמצא בנו – יצא ידי קריעה. רב אשי אמר: פאן בתוך כדי דבור, פאן לאחר כדי דבור. הא דקאמרת יצא ידי קריעה – שנמצא בנו בתוך כדי דבור, הא דאמרת לא יצא ידי קריעה – לא יצא ידי קריעה. אמר ר' שמעון בן פוי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: לא שנו אלא שמת לאחר כדי דבור, אבל בתוך כדי דבור פדבור דמי. והילכתא: תוך כדי דבור – פדבור דמי, חוץ ממגדף, וגוי ומקדש, ומגרש. מתני' אמרה "קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת", קיים לתאנים – פולא קיים, הפר לתאנים – אינו מופר עד שיפר אף לענבים. אמרה "קונם תאנה שאני טועמת וענבה שאני טועמת" – הרי אלו שני נדרים. גמ' מני מתניתין? רבי ישמעאל. דתניא: "אישה וקמונו ואישה ופרנו" אמרה "קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת", קיים לתאנים – פולא קיים, הפר

והא נבי קרעים דכתיב על שאלו וגו'. וזהו לו למימר ד"על" דוקא, שרקע לשם המת ולא שיטעה באחר. ואפי' הכי תנא: אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו – יצא ידי קריעה, אלמא "על" לאו דוקא, ד'נ לימא "אותה" לאו דוקא. לא קשיא הא בסתם הא במפורש. הא דתניא אמרו לו מת אביו וקרע יצא – לאו דוקא בשאמרו לו בפירוש מת אביו, אלא בשאמרו לו (בפי') מת, וסבור אביו ונמצא בנו, ובחא יצא ידי קריעה. אבל במפורש, שאמרו לו מת אביו וקרע על דעת כן – לא יצא, ד"על" דוקא. וכי קתי אמרו לו מת אביו – לאו דוקא. והתניא. בנחוחא. דדוקא בסתם יצא אבל במפורש לא יצא. ומתני' דקתי ה"ז יחזור ויפר – במפורש, שאמרו לו בפירוש נדרה אשתו ונמצאת שהיא בתו, דבכי היא ודאי לא מתניא הפרה. רב אשי אמר כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור. רב אשי לא אתא לאפלוגי אהאי דינא דבסתם, דודאי מודה ביה דינא ידי קריעה, דהא ברייתא מוכחא הכי בהדיא דבסתם יצא. ובבב"ג נמי בנדרים מתניא הפרה וחקמה. אלא דכי היכי דלא נדחוק נפשך דברייתא דקתי "אמרו לו מת אביו" לאו דוקא, פריק שנינא אחרינא, דבמפורש נמי משכחת לה דייצא – כל שהודיעוהו שהוא בנו תוך כדי דבור לקריעתו. ובבב"ג נמי בהפרה דחקמה דמתניתין דקתי יחזור ויפר – כשאמרו לו אחר כדי דבור דהפרה ראשונה, שהיתה בתו. והתניא. בנחוחא. אבל בתוך כדי דבור אין חזור וקורע. שעיפ"ש שבשעה שרקע עדיין לא מת, ולא היא קריעה כלל, כיון שמת תוך כדי דבור – כמאן דקרע השתא דמי. כי קרע נמי בטעות, שהיה סבור שמת לו מת אחר, אינן הקים או הפר בטעות, כיון שידע תוך כדי דבור – מהני. והלכתא תב"ד כדבור דמי בר ממגדף ונברי ומקדש ומגרש. ובפרק "ש נחליק" לא חשיב אלא תרי: בר מעבודה וזה וקדושין. ולא פליגי. דמגדף בכלל נכרי, ומגרש בכלל מקדש, דאיתקש יציאה להויה. מגדף, היינו שאם גוף וחורו בו תב"ד – לא הוא חוריה. ונכרי, שאם אמר לעבודה וזה "אלי אותה" חורו בו – לא הוא חוריה. ומקדש ומגרש, שאם קדש או גירש חורו בו תוך כדי דבור – לא מצי הדר ביה. ולא ידענא מ"ש הני, ומנא ליה לרבנן הכי. ונראה בעיני, דבשאר מילי דלא חמירי כולי האי, כשארם עושה אותם – לא בגגרי דעתו הוא עושה, אלא דעתו שיכול לחזור בו תוך כדי דבור. אבל הני, כיון דחמירי כולי האי – אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה, ומשום הכי חורה אפי' תוך כדי דבור לא מהני. וראיתי לרבינו משה בר נחמן ז"ל בפרק "ש נחליק" שכתב בשם ר"ת ז"ל דתוך כדי דבור כדבור דמי – תתקנת הוא דתקון רבנן, משום תלמידי הלוקח מקח ופגע בו רבו, שיכול ליתן לו שלום. והשוו מדרותיהן בכל מילי בר מהני. ולא ניחא לי. וכי ביד מתנין לעקור דבר מן התורה לעולם בקום עשה בנדרים? אלא ודאי כדאמרו. מתני' אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת קיים לתאנים כולו קיים. אפי' לענבים, ואינו יכול לחזור ולהפר. אינו מופר לענבים עד שיפר להם בפירוש, אבל לתאנים שהפר – מופר. לשון אחר: אינו מופר כלל, אפילו לתאנים, שלא כל הימנו להפר מקעתו. אמרה קונם תאנה שאני טועמת וענבה שאני טועמת הרי אלו שני נדרים. לאו למימרא שיהא צריך הפרה לכל אחד ואחד בפני עצמו, דהא שני נדרים הפרה אחת לחק, וכדתניא בתוספתא (פ'): דיו עליה חמשה נדרים – הפרה אחת לכלול, אלא למנר שאם הפר או קיים אחד מהם – יכול לקיים או להפר את השני.

גמ'

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אלול, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו בו שואל דעתי בהנוגע לסדר לימודו בעתיד הקרוב.

וידועה דעתי מפורטה ומיוסדת מאז, שעל כאו"א מבחורים ואברכים במדינה זו, להקדיש איזה שנים לכה"פ ללמוד תורתנו הקי מבלי לימודי חול להבדיל, וכיון שכנראה ממכתבו עד עתה למד תמיד בערבוביא, הרי דעתי ברורה ע"פ הני"ל, שכני"ל יסדר לימודו בעתיד באופן שלכה"פ ב' וגי' שנים יהי' זמנו מוקדש ללימוד התורה בהתמדה ושקידה מבלי לימודים אחרים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן אשר בכל יום חול לאחרי תפלת הברכה, יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש.

ברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

1 **גמ'** הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים. אינו מופר כל הנדר, כדאמרין בהקמה
2 דאם קיים מקצתו קיים כולו. אי נמי – אינו מופר כלל, אפילו לתאנים, וכמו שכתבתי
3 במשנתנו. מה **"יקימנו"** ממנו. דמשמע דבמקצתו, דהיינו "ממנו" – דוקים בולו, דיקמנו הכי
4 משמע, אף יפרנו נמי, אע"ג דלא משמע הכי – אפ"ה הא איתקש. **אבל** חכמים אומרים
5 מקיש הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר. זו
6 היא גירסת הספרים. ולפי זה הא דתני: הפר
7 לתאנים אינו מופר – כל הנדר קאמר, אבל מה
8 שהפר – הופר. דאי אינו מופר כלל – מאי קאמרי
9 רבנן: מה הפרה מה שהפר הופר, דמשמע דכ"ע
10 מודו בהפרה, ולא איצטריך להו לרבנן אלא
11 לאקשויי הקמה להפרה דהא בהפרה גופה פליגי
12 תנא דמתניתין! אלא דאי לפי גרסא זו משמע
13 דכולו מודו מה שהפר הופר. אבל בתוספתא
14 (פ"ו) לא מושמע הכי, דתניא התם: נדרה מן
15 התאנים ומן הענבים, הפר לתאנים לא הפר
16 לענבים, והשכח – אסורה בין בתאנים בין בענבים.
17 אלמא: אינו מופר כלל קאמר. לפיכך נראה גרסת
18 קצת ספרים עיקר, דגרסי הכי: אבל חכמים
19 אומרים: מה הפרה – מה שהפר לא הופר, אף
20 הקמה – מה שקיים לא קיים. וכן גרסת הרב רבינו
21 משה בר נחמן דיל בהלכותיו. **אמר** רבא ר"ש
22 היא דאמר עד שיאמר שבעה לכל אחד ואחד.
23 בפרק "שבעת הפקדון" היא, דתנן התם (ק"ו ל):
24 היו חמשה תובעין אותו, ואמר "שבעת שאין לך
25 בידי ולא לך ולא לך" – חייב על כל אחד ואחד,
26 ר"ש אומר: עד שיאמר שבעה לכל אחד ואחד.
27 הכא נמי לא חשיבי ליה שני נדרים עד שתאמר
28 "שאני טועמת" לכל אחד ואחד, אבל אם אמרה "קונם שאני טועמת לא תאנה ולא ענבה"
29 – לר"ש נדר אחד הוי, ולרבנן הוו להו שני נדרים. וכבר כתבתי למעלה בפ' "פותרין" (ק"ו סו.
30 ד"ס ולפניו) דקדיל בר"ש. **מתני'** יודע אני שיש נדרים. שמה שנדרה אשתי הוי נדר גמור.
31 אבל איני יודע שיש מפירין, שהבעל מפר שום נדר, לא של עיני נפש ולא שבינו לבינה.
32 **יפר**. לאחר מכן, כשנודע לו שהבעל יכול להפר – יפר תוך אותו יום שידוע לו, דעד ההוא
33 יומא לא קרינא ביה "יום שמעו". **יודע** אני שיש מפירין. שיש מקצת נדרים שהבעלים
34 מפירין אותן. **אבל** איני יודע שזה נדר. שזה מאותן נדרים שהבעל מפר. **ר"מ** אומר לא
35 יפר. איכא מ"ד דלא יפר כלל קאמר, לא היום ולא אחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר. היום
36 – דלא מקרי "יום שמעו" שיהא מפר אלא כשהוא יודע שהוא יכול להפר. ולאחר שהודיעוהו
37 שהוא יכול להפר – נמי לא יפר, משום דידעיה קמיתא לגבי שלא יוכל להפר אחר מנכאן
38 "יום שמעו" מקרי, וכבר עבר. וחכ"א: יפר ביום זה. דסבירא להו דמקצת ידיעה ככל ידיעה.
39 אבל כל שעבר יומו – שוב אינו מפר, דיומא קמא "יום שמעו" מקרי לענין שיכול להפר בו,
40 ולענין שאינו יכול להפר מנכאן ולהבא. ואיכא מ"ד דכי אמר ר"מ לא יפר – דוקא ביום
41 שלאחריו קאמר, אבל בו ביום מפר בדיעה זו. דס"ל דכיון שהוא יודע שיש נדרים ויש מפירין

1 הפר לתאנים אינו מופר. קסבר: הפרה במקצת לאו שמה הפרה, עד שיפר אף לענבים.
2 קונם תאנה זו שאני טועמת וענבה זו שאני טועמת הרי אלו שני נדרים. והואיל וחילקה
3 טעימה ביניהם. שאם קיים לענבים – לא קיים לתאנים, וחייב עליהן שני לאוין. **גמ'** אף
4 יפרנו ממנו. ואם הפר למקצתו – הפר כולו. ולר"ע, רבי ישמעאל קמהדר. גבי יפרנו מי
5 כתיב **יפר** ממנו. גבי הקמה איכא למודש הכי,
6 דהא כתיב "יקימנו" – לשון יקים ממנו, (דלא
7 שוויה רבנן למימר דהקמה עיקר). זו דברי ר'
8 ישמעאל ור"ע, דתרווייהו מודו בהקמה. אבל
9 חכמים אומרים: מקיש הקמה להפרה, מה הפרה
10 במקצת – מה שהפר לא הופר, דהא לא כתיב
11 "יפר ממנו", אף הקמה – מה שקיים לא קיים,
12 אע"ג דאיכא למיירש "יקים ממנו", ודלא שוויה
13 רבנן למימר דהקמה עיקר. **אמר רבא**. מתני'
14 דקא משה חילוק בין "קונם תאנים וענבים שאני
15 טועמת" להיכא דאמרה "קונם תאנה שאני
16 טועמת, וענבה שאני טועמת" לחייבה שני לאוין
17 משום הלשון – ר"ש היא, דאמר (שבעות דף
18 לז): היכא דתבעוהו ה' בני אדם ואמר "שבעה
19 שאיני חייב לא לך ולא לך" – שאם נשבע לשקר
20 – אינו חייב בדהא שבעה אלא קרבן אחד. עד
21 שיאמר שבעה של כל אחד ואחד. דאמר
22 "שבעה לא לך, שבעה לא לך" – דחייב על כל
23 אחד ואחד קרבן. **מתני'** יודע אני שיש נדרים.
24 שאדם יכול לנדרו. אבל איני יודע שיש מפירין,
25 ששום אדם בעולם יכול להפר נדר. ואחר כן
26 נודע לו שהפרה מועלת. **יפר** ליה. לאחר זמן,
27 כשנודע שיכול להפר. דכיון דלא היה יודע
28 שיכול להפר – מעיקרא לא קרינן ביה "ביום שמעו" אלא השתא. באתו יום שנודע לו
29 שיכול להפר ליה. **יודע אני** שיש מפירין. שהפרה מועלת לנדר, אבל איני יודע אם נדר
30 זה נדר גמור הוא, ומנעו ולא הפר בו ביום. **ר"מ** אומר לא **יפר**. לאחר זמן, לכשנודע לו
31 שנדר הוא וצריך הפרה. דהואיל והוא ידע בטוב הפרה ולא הפר – פושע הוא. מימי אי
32 נדר הוא – שפיר עביד דמפר, אי לאו נדר הוא – מאי איכפת ליה מאי דהפר? ואיכא
33 מקצת שמיעה ככל שמיעה. וחכמים אומרים **יפר**. הואיל ולא הוברר הדבר. ואע"ג דאיכא
34 מקצת שמיעה – אינה ככל שמיעה. חכמים דמתניתין היינו רבי יהודה. **גמ'** ורמינהו **בלא**
35 **ראות פרט לסומא**. שחרג בשוגג, שאינו גולה, דאמר "בלא ראות" – זה שחרגו לא ראהו,
36 דאילו ראהו – לא היה חורג, מכלל דיש ספק בידו לראות ואינו רואה – דאינו גולה.
37 (דאמר) ורס"ד! מקצת ידיעה לסומא באובנתא דליבא תליא, דרוב סומין מכינים לקול
38 הברה מהיכן היא יוצאה, ואותה קצת ידיעה בכלל ידיעה היא. דקרא לא מיירי אלא
39 היכא יודע לחבריה דוהה התם, אלא דלא מיכוין למיקטליה,

כרתיב

1 – ידיעה גמורה מקריא, אע"פ שאינו יודע שזה נדר. וחכמים אומרים יפר – ביום שלאחריו, דסבירא להו דכיון דביזמא קמא לא דוה ידע שזה נדר – לא מקריא ידיעה. **גמ'** ורמינהו בלא
2 ראות פרט לסומא. (מי שחרג את הנפש בשוגג אינו גולה. דמדכתיב "בלא ראות" – משמע דכאן הוא בלא ראות, אבל במקום אחר יכול לראות. **רבי** מאיר אומר לרבות את הסומא. דכיון
3 דאית ליה מקצת ידיעה, שמרגיש הוא כשכא זה אצלו, אע"פ שאין לו ידיעה גמורה, שאין יכול לבחון מקומו ממש כיון שאינו רואהו – אפ"ה הוי ככל ידיעה. ולפירושא קמא דפרישא
4 במתניתין הכי פריך מדר"מ אדר"מ ומדברי יהודה אדרבי יהודה, והכא אמר ר"מ "בלא ראות" לרבות את הסומא, אע"ג דלית ליה ידיעה שלימה, דקסבר מקצת ידיעה ככל ידיעה, ובמתני'
5 תני דאינו יכול להפר בדיעה זו בו ביום – אלמא מקצת ידיעה לאו ככל ידיעה, ובמתניתין אמרי רבנן,
6 דהיינו ר' יהודה דהוא בר פלוגתיה דר"מ, יפר בו ביום באותה ידיעה – אלמא ס"ל דמקצת ידיעה ככל ידיעה. ורישא דקתני דיפר ביום שלאחריו – לא קשיא, דסבירא לן דכל שאינו יודע
7 שיש מפירין – אפילו מקצת ידיעה לא הוי. ולפירושא בתרא דפרישא במתניתין, ר"מ דאמר לא יפר – ביום שלאחריו קאמר, ורבנן דפליגי עליה נמי ביום שלאחריו קאמרי, משום דמקצת
8 ידיעה לאו ככל ידיעה. דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא.

אדרבה

אגרות קודש

ב"יה, י"ד אלול, תשי"ט
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול, במי"ש אל מי לפנות בהנוגע להדרכה בלימוד החסידות.

כמדומני שמוזמן לזמן מבקרים במקום מושבו מחסידי חב"ד, כן לפעמים קרובות בא הוא המשך בעמוד הבא

52 ולא לך' אנו דנים אותו כנשבע כמה שבועות.

53 **משנה**

54 משנה זו דנה באשה שנדרה ובעלה לא ידע שהוא יכול להפר את
55 נדריה, או שלא ידע שהוא יכול להפר נדר זה, אם יכול הבעל
56 להפר את הנדר ביום שנודע לו שהדבר אפשרי.

57 אשה שנדרה נדר שהבעל יכול להפר, ובעלה לא הפר לה את
58 הנדר ביום שמעו, ולאחר זמן אומר הבעל, יודע אני שיש נדרים –
59 שהנדר שנדרה אשתי הוא נדר גמור, והיא אסורה במה שאסרה
60 עליה. אבל אני יודע שיש מפרין – שהבעל יכול להפר נדרים
61 לאשתו, ולכן שתקתי ולא הפרתי לה ביום ששמעתי את הנדר,
62 יפר הבעל ביום שנודע לו שהוא יכול להפר את נדרי אשתו, ואף
63 שהוא שמע קודם לכן את הנדר, אין זה נחשב 'יום שמעו' עד
64 שידע שהוא יכול להפר, והיום בו נודע לו שהוא יכול להפר, הוא
65 נחשב 'יום שמעו'.

66 ואם אמר הבעל, יודע אני שהנדר של אשתי חל, וגם שיש מפרין
67 – שהבעל יכול להפר את נדרי אשתו. אבל אני יודע שזה נדר –
68 שגם נדר זה שאשתי נדרה הוא מהנדרים שהבעל יכול להפר,
69 שהרי הבעל יכול להפר רק נדרי עיניו נפש או נדרים שבינו לבינה,
70 רבי מאיר אומר, לא יפר הבעל ביום שנודע לו שנדר זה הוא
71 מהנדרים שהבעל יכול להפר, ורק אם הפר ביום שמיעת הנדר
72 חלה הפרתו, משום שידע שנאסרה בנדר זה וגם שבעל יכול להפר
73 נדרים, ואותו מקצת שלא ידע ונדר זה הוא נדר של עיניו נפש
74 אינו עושה שיום השמיעה לא יהיה 'יום שמעו', ומשום כך כשעבר
75 יום זה שוב אינו יכול להפר. וחקמים חולקים ואומרים, יפר הבעל
76 ביום שנודע לו שנדר זה הוא מהנדרים שהבעל יכול להפר, משום
77 שלא ידע שיכול להפר נדר זה, ואין זו שמיעה גמורה של הנדר,
78 ורק כשישמע את הנדר עם כל פרטיו, כולל פרט זה שבעל יכול
79 להפר נדר זה, אותו יום הוא 'יום שמעו', ולכן ביום שנודע לו
80 שהוא יכול להפר נדר זה, יפר את הנדר.

81 **גמרא**

82 אדם שהרג את חבירו בשוגג, גולה לעיר מקלט עד מות הכהן
83 הגדול, שנאמר (במדבר לה כ"ה) 'ואם בפתע בלא איבה הִדְפוּ או
84 השִׁלְיוּ עֲלָיו כֹּל כְּלֵי בְּלֵא צְדִיקָה, או בְּכֹל אֲבָן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בְּלֵא
85 רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רָעֵתוֹ וְגו', וַיִּשֶׁב
86 בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ'. ומשמע
87 בפסוקים אלו שהרגו מחמת שלא שם לב שהיה כאן אדם, ולכן
88 לא נזהר במעשיו ועל ידי כך נהרג. ונחלקו התנאים מה הדין
89 בסומא שאינו יכול לראות כלל אם נמצא לידו אדם אחר, האם
90 הוא גולה כשנהרג אדם על ידו או לא. והגמרא מקשה ממחלוקת
91 התנאים בענין זה על משנתינו.

92 וְרַמְבַּיְנָהוּ – אקשה לך ממה ששנינו במסכת מכות (ט), נאמר בתורה
93 'בְּלֵא רְאוּת', ומוזה דורשים פֶּרֶט לְסוּמָא – שדין זה לא נאמר על
94 סומא, שהרי בפסוק משמע שהרוצח הוא אדם שבדרך כלל רואה,
95 ובמקרה זה הוא לא ראה את חבירו ועל ידי כך הרגו, אבל סומא
96 שאינו יכול לראות כלל, אינו חייב גלות, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. ורַבִּי
97 מְאִיר חוֹלֵק וְאוֹמֵר, שהכתוב בא לְרַבּוֹת אֵת הַסּוּמָא, כיון שסומא
98 יכול להבחין כשאדם בא לידו, על ידי שהוא שומע קול הברה
99 שיש בסביבתו, וממילא גם סומא זה שהרג היה צריך להיזהר יותר
100 במעשיו כשיש אדם לידו, ולכן הוא גולה כשהרג אדם בשוגג.

1 אך אם הפר לה את נדרה לגבי התנאים, אינו מופר כלל עד שיפר
2 לה אף לגבי הענינים, כיון שלגבי הפרה לא ניתן לדרוש כך, ועל
3 כן אין אנו אומרים שנדר שהופר מקצתו הופר כולו. דְּבָרֵי רַבִּי
4 יִשְׁמַעְאֵל. והוא התנא ששנה את המשנה.

5 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הָרִי הוּא אוֹמֵר 'אִישָׁה יִקְרְמוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ',
6 ובפסוק זה הושוו הקמה והפרה זה לזה, ועל כן ניתן ללמוד את
7 דיני הפרה מדיני הקמה, מֵה יִקְרְמוּ מִמְנוּ – כשם שלגבי הקמה
8 הדין הוא שאם הקים הבעל מקצת מן הנדר הוקם כולו, ודין זה
9 נלמד מתיבת 'יקימו', שאף אם הקים הבעל חלק ממנו הוקם כולו,
10 אֵף יִפְרְנוּ מִמְנוּ – אף לגבי הפרה הדין כן, שאם הפר הבעל מקצת
11 מן הנדר הופר כולו.

12 וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל טוען על סברתו של רבי עקיבא, מִי בְּתֵיב יִפְרֵי מִמְנוּ
13 – כיצד ניתן להשוות הקמה והפרה זה לזה, הרי לגבי הקמה כתבה
14 תורה לשון 'יקימו', ועל כן אנו דורשים שאף אם הקים חלק ממנו
15 קיים כולו, אך לגבי הפרה שלא נכתב לשון מעין זה, אין מועילה
16 הפרה למקצת הנדר.

17 וְרַבִּי עֲקִיבָא משיב לטענת רבי ישמעאל, שאכן לא ניתן לדרוש
18 מתיבת 'יפרנו' שניתן להפר מקצת מן הנדר, אך מכל מקום מְקִישׁ
19 הכתוב הִפְרָה לְהִקְמָה, ועל כן ניתן ללמוד דיני הפרה מדיני הקמה,
20 מֵה הִקְמָה מִמְנוּ – אם הקים מקצת הנדר הוקם כולו, אֵף הִפְרָה
21 מִמְנוּ – שאם הפר מקצת מן הנדר הופר כולו.

22 דעת ר' שלישית בענין זה:

23 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כִּרְ אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זו דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְרַבִּי
24 עֲקִיבָא – המודים שניהם שאם הקים הבעל מקצת מן הנדר הוקם
25 כולו, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים להיפר, שִׁמְקִישׁ הכתוב הִקְמָה לְהִפְרָה,
26 מֵה הִפְרָה מֵה שִׁהֲפַר [לא] הִפֵּר – שמאחר שאין הפרה למקצת
27 הנדר לא חלה הפרתו כלל, אֵף הִקְמָה מֵה שִׁקְּיִים [לא] קָיִים – שאין
28 מועילה הקמה למקצת הנדר.

29 ונמצא, אישעט שלוש שיטות בדברי התנאים בדיני הקמה והפרה
30 במקצת. א. דעת משנתינו רבבי ישמעאל, שאם הקים הבעל את
31 מקצת הנדר הוקם כולו, אך אם הפר את מקצתו לא הופר כלל.
32 ב. דעת רבי עקיבא, שאף לגבי הפרה אם הפר מקצתו הופר כולו,
33 כיון שדיני הפרה נלמדים בהיקש מדיני הקמה. ג. דעת חכמים,
34 שאף לגבי הקמה אם הקים מקצת מן הנדר לא חלה הקמתו כלל,
35 מאחר שהם לומדים את דיני הקמה מדיני הפרה בהיקש.

36 שנינו במשנה שאם אָמְרָה האשה קוֹנֵם תָּאָנָה שאני טועמת וענבה
37 שאני טועמת, הרי אלו שני נדרים, ויכול הבעל להקים או להפר
38 כל אחד לעצמו:

39 אָמַר רַבָּא, מִתְּנִיתִין כדברי רבי שמעון היא, דְּאָמַר עַד שִׁיאֲמַר שְׂבוּעָה
40 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. דהיינו, דעת רבי שמעון במסכת שבועות (ל),
41 שאדם הנשבע לחמשה אנשים שאינו חייב להם מאומה, ואומר
42 'שבועה שאין לך בידי, ולא לך, ולא לך', אין אנו דנים אותו
43 כנשבע כמה שבועות, אלא כנשבע שבועה אחת בלבד, מאחר
44 שלא אמר לשון שבועה אלא פעם אחת בלבד. ועל כן גם
45 במשנתינו, כשאמרה האשה 'קונם תאנים וענבים שאני טועמת'
46 אין אנו דנים זאת כשני נדרים אלא כנדר אחד, ורק כאשר אומרת
47 היא 'קונם תאנה שאני טועמת וענבה שאני טועמת', אנו דנים זאת
48 כשני נדרים, מאחר שאמרה 'שאני טועמת' על כל אחד.

49 אמנם דעת חכמים היא, שאף באמרה 'קונם תאנים וענבים שאני
50 טועמת', יש לרין את דבריה כשני נדרים שונים, ויכול הבעל
51 להקים או להפר כל אחד מהם. וכן באומר 'שבועה שאין לך בידי,

המשך מהעמוד הקודם

לירושלים ת"ו או לתל אביב, אשר שם נמצאים כמה מהני"ל, אבל בכלל הרי בהשתדלות מתאימה, בטוחני שגם בעצמו יבין כשילמוד ולבו חפץ, שהרי מתבארים הענינים באר היטב בכמה מקומות, וכידוע מאמר רז"ל, בהנוגע לכל חלק תוה"ק, דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, ולתכלית זו נדפס מפתח ענינים בסוף ספר התניא, תורה אור, דרך מצותיך ועוד בכדי למצוא ביאור הענין בכי"מ שאחד מוסיף באור על השני.

59 המדיד הנאה מהתנה – חותן שהדיר את חתנו שלא ליהנות ממנו,
 60 והוא [החותן] רוצה לתת לכתו מעות, אמנם, כיון שהיא אשתו
 61 של המודר אינו יכול לתת לה נכסים, שהרי על ידי כן יזכה בהם
 62 בעלה מפני שיד האשה כיד בעלה, והחותן הרי אסור בהנאתו,
 63 אומר לה אביה [המדיר], הרי המעות האלו נתונים לך כמתנת,
 64 ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן – כלומר, שמתנה עמה שלא
 65 יזכה בעלה במעות אלא ישארו ברשותה, ותנאי זה אינו מועיל
 66 לבדו, אלא צריך הוא להוסיף ולומר לה, 'אלא מה שאת נושאת
 67 ונותנת בפיה' – כלומר, שמתנה זו לא תהיה שלה אלא לגבי מה
 68 שנותנת בפיה, ובאופן זה אין הבעל זוכה בנכסים, אלא הם
 69 נשארים לגמרי ברשות האשה.
 70 ומשנה זו היא כדעת רבי מאיר הסובר (קידושין כג) שאין לאשה יד
 71 וזכיה בלא בעלה, ולכן כשאביה מתנה שהוא נותן לה על מנת
 72 שלא יזכה לבעלה רשות בנכסים, תנאו בטל והבעל זוכה בנכסים,
 73 אמנם כאשר אלא מוסיף ילא תזכה במעות אלא לגבי מה שנותנת
 74 בפיה, גם רבי מאיר מודה שאין הבעל זוכה בנכסים, משום שאף
 75 האשה עצמה לא זוכה בנכסים עד שיבואו לפיה, שהרי לא הקנה
 76 לה אביה אלא לדבר זה בלבד, ואז כבר אין ראוי שהבעל יזכה
 77 בהם, שאין אדם זוכה במה שבפי חבירו.

נמרא

78 נחלקו רבי מאיר וחכמים במסכת קידושין (כג), לגבי יציאת עבד
 79 כנעני לחפשי על ידי תנינת כסף לרבו, דעת רבי מאיר, שאינו יכול
 80 לצאת בכסף אלא על ידי אחרים, אבל לא על ידי עצמו מפני שיד
 81 עבד כיד רבו, ואין קנין לעבד בלא רבו, וממילא כל כסף שיש
 82 לעבד שייך לרבו, ואינו יכול להשתחרר בו, וחכמים אומרים,
 83 שיכול העבד לצאת גם על ידי עצמו, אם נתנו לו אחרים את הכסף
 84 על מנת שאין לרבו רשות בו. והגמרא מבארת שמשנתנו היא
 85 בשיטת רבי מאיר, ולכן צריך האב לומר לאשה 'על מנת שלא יהא
 86 לבעליך רשות בהן, אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיה'.

87 הגמרא דנה האם דווקא באופן המבואר במשנה שהאב אמר לבתו
 88 'מה שאת נושאת ונותנת בפיה' אין הבעל זוכה בנכסים שאביה נתן
 89 לה, או שגם באופן שאמר האב 'מה שתרצי עשי' אין הבעל זוכה
 90 בנכסים;
 91 אומר רב, לא שנו שאין הבעל זוכה בנכסים שאביה של האשה נתן
 92 לה, אלא באופן דאמר לה אביה, 'על מנת שאין לבעליך רשות
 93 בהן', והוסיף ואמר 'אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיה', ובאופן זה
 94 אין הבעל זוכה בנכסים, הואיל ואף האשה אינה זוכה בהם אלא
 95 כשאתכלם, ואין אדם זוכה במה שבפי חבירו, אלא אם אומר האב,
 96 'מה שתרצי עשי', קנה [החזן בעל – את הנכסים, משום שאף על פי
 97 שהנתנה שאין לבעליך רשות בהן, הנתני בטל והמעשה קיים, ואין
 98 התנאי מועיל יותר מאם אמר לה 'על מנת שאין לבעליך רשות
 99 בהן', וכדעת רבי מאיר שאין זכיה לעבד בלא רבו, ואין זכיה
 100 לאשה בלא בעלה. ושמאל אומר, שאכן המשנה היא בשיטת רבי
 101 מאיר, שאם לא אמר 'אלא למה שאת נושאת ונותנת לפיה',
 102 התנאי בטל והבעל זוכה בנכסים, אלא שנחלק שמואל בעיקר
 103 הדין וסובר שאפילו אם אומר 'מה שתרצי עשי' תנאו קיים ולא קנה
 104 ותהון בעל – את הנכסים.
 105 ומחלוקתם של רב ושמאל תלויה במחלוקת התנאים שהובאה
 106 לעיל, שרב פסק כרבי מאיר, כיון שבמשנה מבואר שעד שלא
 107 יוסיף ויאמר 'מה שאת נושאת ונותנת בפיה' התנאי בטל, אולם
 108 שמואל, אף שהוא מודה לרב שהמשנה היא בשיטת רבי מאיר,
 109 פסק כחכמים שיש לעבד יד בלא רבו וכדעת רב ששת שמועיל
 110 אף תנאי 'על מנת שאין לבעליך רשות בהן', ולכן אמר שמואל
 111 שאף אם אמר ר' קנה הבעל את הנכסים, או 'על מנת שאין לבעליך
 112 רשות בהן', לא קנה הבעל את הנכסים.
 113 הגמרא מקשה על שיטת רבי מאיר, שיד אשה כיד בעלה, ולא
 114 מספיק להתנות 'שלא יהא לבעליך רשות בהן':

מתקורף לה – מקשה רבי וינא,

1 נמציא שדברי רבי מאיר סותרים את עצמם, שכאן רואים שרבי
 2 מאיר מחייב סומא בגלות על ידי שהוא יכול להבחין שאדם נמצא
 3 לידו, ואף שאין זו ידיעה גמורה, מכל מקום די במקצת ידיעה כדי
 4 לחייבו גלות, ומוכח שרבי מאיר סובר שמקצת ידיעה נחשבת
 5 ידיעה, ואילו ברישא של משנתנו מודה רבי מאיר שאף על פי
 6 שהבעל ידע שהנדר חל, אינו יכול להפר ביום ששמע את הנדר,
 7 ומוכח שדעת רבי מאיר שמקצת ידיעה אינה נחשבת ידיעה.
 8 מתרצה הגמרא, אומר רבא, אין לדמות את דין הפרת נדרים לחיוב
 9 גלות של סומא שהרג בשוגג, משום שהתנאים לא למדו דין זה
 10 מסברא והאם מקצת ידיעה נחשבת כדיעה גמורה או לא, אלא
 11 למדו אותו מפסוק, והקא – בפטור סומא מגלות, למדו זאת
 12 מעניינה דקרא – ממשמעות הפסוק בפרשת רוצח בשוגג, והקא –
 13 בדין הפרת בעל כשהיתה לו מקצת ידיעה, למדו זאת מעניינה
 14 דקרא – ממשמעות הפסוק, ולכן אף על פי שדעת רבי מאיר
 15 בהפרת נדרים שמקצת ידיעה אינה נחשבת לידיעה גמורה, מכל
 16 מקום לגבי סומא גילתה התורה שאף על ידי מקצת ידיעה הוא
 17 חייב גלות, מפני שהיה לו להזהר שלא תצא תקלה זו מתחת ידו.
 18 ומבארת הגמרא מהדיכן למדו התנאים חיוב או פטור של גלות
 19 בסומא:

20 רבי יהודה סבר, לגבי רוצח כתיב (דברים יט ה), 'אשר יבא את רעהו
 21 ביער לחטוב עצים ונדהה ידו בגרזן לכרות העץ ונשל הכרזל מן
 22 העץ ומצא את רעהו ומת, ומשמע שהתורה מחייבת גלות את כל
 23 דבר מיעל ליער – כל מי שיכול להכנס ליער, וסומא נמי פר מיעל
 24 ליער הוא – וסומא גם הוא יכול להכנס ליער, נמצא שאף סומא
 25 הוא בכלל חיוב גלות, וא' אומר – ואם תאמר שהפסוק (במדבר לה
 26 ב) 'בלא ראות' בא לרבות את הסומא, שכן גם הוא בכלל ראייה
 27 על ידי שהוא מרגיש שאדם נמצא לידו, אם כן הרי כבר מ'יער'
 28 נפקא ליה – למדנו זאת ממשמעות הפסוק שכל מי שיכול להכנס
 29 ליער הוא בכלל חיוב גלות, וגם סומא הלא יכול להכנס ליער,
 30 וממילא הפסוק 'בלא ראות' מיותר, אלא ששמע מינה – מוכח
 31 שהפסוק 'בלא ראות' בא למעט פרוט שפטור מגלות, כיון
 32 שמשמעות הכתוב שרק במקרה זה הרוצח לא ראה, אבל במקום
 33 אחר הוא רואה, למעט סומא שאינו רואה כלל.

34 ורבי מאיר סבר שלומדים ממה דכתיב (דברים יט ד), 'זה דבר הרוצח
 35 אשר ינוט שקמה וחי, אשר יכה את רעהו בגלי דעת', ומשמע
 36 שהתורה מחייבת גלות את כל דבר מידע – כל מי שזורק אבן ויודע
 37 להיכן האבן נופלת, וסומא לאו פר מידע הוא – וסומא אינו יכול
 38 לכון את האבן למקום שחבירו נמצא בו, נמצא שהתורה מיעטה
 39 את הסומא שאינו בכלל גלות, וא' אומר – ואם תאמר שהפסוק
 40 'בלא ראות' בא למעט פרוט לסומא שפטור מגלות וכדברי רבי
 41 יהודה שמשמעות הכתוב שרק במקרה זה הרוצח לא ראה, אבל
 42 במקום אחר הוא רואה, למעט סומא שאינו רואה כלל, אם כן,
 43 הרי כבר מ'בלי דעת' נפקא ליה – אנו למדים זאת, שהרי סומא
 44 אינו יכול לכון את האבן למקום שחבירו נמצא בו, וממילא
 45 הפסוק 'בבלי דעת' מיותר, אלא ששמע מינה – מוכח, שהפסוק 'בלא
 46 ראות' בא לרבות את הסומא, שגם הוא חייב גלות אם רצח בשוגג,
 47 כיון שמצינו שני מיעוטים על סומא, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא
 48 לרבות.

49 ומעתה מתורצת קושיית הגמרא, כיון שהתנאים למדו את הדין
 50 של סומא ממשמעות הפסוקים, ולכן אי אפשר לדמות דין זה לדין
 51 הפרת נדרים, ובפרת נדרים נחלקו התנאים מצד הסברא האם
 52 מקצת ידיעה נחשבת כדיעה שלימה או לא.

משנה

53 משנה זו עוסקת בחותן שאסר על חתנו ליהנות ממנו ומנכסיו,
 54 ועתה חפץ לתת לבתו נכסים, אלא שכל מה שקנתה אשה קנה
 55 בעלה, ואם יתן לה נכסים יזכה בהם הבעל מיד, ונמצא שעובר על
 56 נדרו כשנותן נכסים לבתו. ומבארת המשנה באיזה אופן יכול
 57 החותן לתת נכסים לבתו ולא יזכה בהם בעלה.
 58

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצא
 רש"י ר"ג

1 כדכתיב "ואשר יבא את רעהו ביער" – דהוה ידיע ליה. (אבל) סומא אע"פ שלא ראוו
 2 ששם הוא – על ידי שמיעה ידע שהוא לשם. ונימא דחייב גלות – להכי איצטרך קרא
 3 "בלא ראות" פרט לסומא, דאינו חייב גלות. רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את
 4 הסומא. שגולה, דהא אינו רואה. והיינו דאיצטרך קרא לרבינו מי שהוא בלא ראות –

5 בלא ראיית העין, דלא אמר מקצת ידיעה בכלל
 6 ידיעה, ונימא דהואיל ומקצת ידיעה לאו בכלל
 7 ידיעה – לא יתא גולה, להכי איצטרך לן
 8 ריבויא דקרא לחייבו גלות. וקשיא דר"מ אדר"מ,
 9 דבמתני' קאמר רבי מאיר מקצת ידיעה בכלל
 10 ידיעה ולא יפר, והבא קאמר לה לא אמרין
 11 מקצת ידיעה בכלל ידיעה. אמר רבא לא קשיא
 12 הבא מעניניה דקרא. גבי רוצח לאו במקצת
 13 ידיעה בכלל ידיעה פליגי, אלא מדייקא דקרא
 14 דדייק הכי. רבי יהודה סבר כל דבר מייעל ליער
 15 הוא. כל מי שיכול ליכנס ליער גולה. ואפי'
 16 סומא במשמע. ואתא "בלא ראות" דלא
 17 איצטרך, דכי הכי דמתרבי מ"בלא ראות"
 18 מתרבי נמי מ"יער", והוי רבי אחר רבי, ואין
 19 רבי אחר רבי אלא למעט, ו"בלא ראות" –
 20 ממעט לסומא. כל דבר מיידע הוא. כלומר, כל
 21 שיש לו ידיעה בשוורק אבן להיכן נופלת. וסומא
 22 לאו בר מידע הוא. ואי אמרת בלא ראות פרט
 23 לסומא. דאינו גולה – הוי מיעוט אחר מיעוט
 24 מ"בלי דעת" ו"בלא ראות", ואין מיעוט אחר
 25 מיעוט אלא לרבות, ואתא "בלא ראות" ומרבה
 26 סומא. גמ' לא שנו. דיכול ליתן לה אע"ג דהוה
 27 מודר הנאה ממנו, אלא דאמר לה בענין זה: "אין
 28 לך רשות בוקן אלא מה שאת נושאת ונותנת
 29 לתוך פיך". דכיון דאמר לה הכי – לא קנה בעל, ויכול ליהנות מהן, דמשל אשתו הוא
 30 אוכל. אבל אמר לה מה שתריצי עשי בוקן, אע"ג דאמר לה "שאין לבעליך רשות בוקן" –
 31 דמי כמי שקנה הבעל מיד האב, ידי אשה כיד בעלה, וכמי שנתן לחתנו דמי. שהרי
 32 הרשה לה בוקן לעשות מהם כל דבר, ואסור הבעל בוקן. ושמואל [אומר] אפילו אמר לה
 33 מה שתריצי בו'. קסבר: לא אמרין ידי אשה כיד בעלה.

1 אדרבה אתי שפיר, דהבא התם סבירא ליה דמקצת ידיעה לאו כבל ידיעה. אבל רבי מאיר
 2 אדרבי מאיר קשיא, דהא ברישא מודה ר"מ דיפר ביום שלאחריו אע"ג דאיבא מקצת ידיעה,
 3 דהיינו שיודע שיש נדרים – אלמא מקצת ידיעה לאו כבל ידיעה. דמאי דאמר בספא לא
 4 יפר – היינו משום דכיון שיודע שיש נדרים דכיון שיודע שיש נדרים דכיון שיודע שיש נדרים
 5 אלא מקצת ידיעה ברישא – לאו כידעיה חשיבא

6 ליה. והבא אמר לרבות את הסומא – אלמא
 7 חשיבא ליה מקצת ידיעה כבל ידיעה. וקשה ל:
 8 מאי קשיא? שאני הבא דקראי דייקי הכי. וכי
 9 תימא, הכי פריך: נגמר מינה – איכ מאי קא משני
 10 רבא הבא מענינא דקרא? וניל דסבירא לן דלאו
 11 מקרא דייקי הכי ר' יהודה ר"מ, דקרא משמע הכי
 12 ומשמע הכי. אלא מר אמר סבריה ומר אמר
 13 סבריה, וכל חד מוסמך ליה אקרא באסמכתא
 14 בעלמא, ומשה' פריך מינה. ומשני רבא דלאו
 15 כדק"ד דבסברא בעלמא תלו, אלא הבא מענינא
 16 דקרא, וליבא למימר נגמר מיניה, ונדרים ורוצח
 17 לא שייכי כלל. ול"ג "הבא מענינא דקרא הבא
 18 מענינא דקרא", דליתיה בעיקר נסחי. ולמאן
 19 גריס ליה, מעיקרא פרכין: נגמר מינה, ומשני,
 20 דהתם דייקי קראי הכי, והבא דייקי איפבא.
 21 **הבא** מענינא דקרא. לעולם לית ליה לרבי מאיר
 22 מקצת ידיעה כבל ידיעה, ושאינו הבא גבי סומא
 23 שהרג בשוגג דרבייה קרא "בלא ראות" – פרט
 24 לסומא, דמשמע שאינו רואה באן, אבל רואה
 25 במקום אחר. ו**סומא** לאו בר מידע הוא. שאינו
 26 יכול לידע ולכיון מקום חבירו ממש, ואי אמרת
 27 "בלא ראות" פרט לסומא – מ"בלי דעת" נפקא
 28 ליה. הילכך הוה ליה מיעוט אחר מיעוט, ואינו
 29 אלא לרבות. והך סוגיא מיחלפא התם בפרק "ואלו חן הגולין". **מתני'** הנדר הנאה מחתנו
 30 והוא רוצה לתת מעות לבתו. הוא דתני מעות, משום דאי יחייב לה מזונות – אין צריך לומר
 31 לה כלום, לפי שאין לבעל זכיה בוקן. והיינו דתנן בפרק "אין בין המודר" (פלי קו לת). חן את
 32 אשתו, ולא הצריכוהו לומר "ובלבר שלא יתא לבעליך רשות בוקן", משום דכיון דאיתו זנה
 33 במקום הבעל – לית ליה לבעל שום זכות באותן מזונות. שהרי אפי' נתן לה הבעל מזונות
 34 הקצובין לה, וצמצמה והותירה – אין לו לבעל באותו מותר כלום, וכדאמר בפרק "מי שאמר
 35 דריני גויר" (מי קו קו מה) בדקמצה ומעיתיה. כל שכן בשונה אחר, שאין לו לבעל שום זכות
 36 באותן המזונות הקצובין לה. משום הכי תני: והוא רוצה לתת לבתו מעות, שיהו מצויין להוציא אותן בחפציה. וככי הי' יש לו לבעל זכות בוקן, וכדאיתא בפ' "חוקת הבתים" (דאמרין התם:
 37 ילקח בהם קרקע, והבעל אוכל פירות. נמצא זה נהנה מחמיו שהדירו הגאון. לפיכך צריך שאמר לה "הרי המעות האלו נתונים לך במתנה, ובלבר שלא יתא לבעליך רשות בוקן, אלא מה
 38 שאת נותנת לפיך". ודוקא דאמר לה הני תרי לישני, אבל אמר "אין לבעליך רשות בוקן" בלחוד – לא מהני. דמתני' רבי מאיר היא, דאמר: ידי אשה כיד בעלה, כדמסקי' לה בגמרא. וכי תימא:
 39 אם כן, כי אמר לה נמי "אלא מה שאת נותנת לפיך" אמאי מהני? היינו טעמא: משום דכיון שאין אשה זוכה בנכסים כלל עד שתתן אותם לתוך פיה – הרי באותה שעה אין הבעל יכול לזכות
 40 בוקן. ולפי זה, דוקא כי אמר לה "מה שאת נותנת לפיך", אבל אי אמר לה "אלא מה שאת מתבסח" וכיצא בו – לא מהני, וקני יתהון בעל. ואיכא מ"ד דהוה הדין בשיחוק לה לאיזה דבר
 41 שהיה, דלא קנה יתהון בעל, כיון שאף לה לא הקנה לגמרי אלא לאותו דבר בלבד. גמ' לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נותנת לפיך. כלומר, כלישנא דמתני', דאמר לה תרתי "על מנת
 42 שאין לבעליך רשות בוקן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך" – בכי האי גוונא בלחוד הוא דלא קנה יתהון בעל. משום שמה שתריצי עשי" – לא מהני

אָמַר רָבָא: הֵבָא מְעַנְיִינְיָה דְקָרְא, וְהֵבָא מְעַנְיִינְיָה
דְקָרְא, ר' יְהוּדָה סָבַר: גִּבֵי רוּצָח פְּתִיב "וְאֲשֶׁר יִבֵּא
אֶת רְעוּהוּ בְיַעַר" – פֶּלַךְ דְבֵר מִיַּעַר לְיַעַר, וְסוּמָא נְמִי
בֵּר מִיַּעַר לְיַעַר הוּא. וְאִי אָמַרְתָּ "בְּלֹא רְאוּת" לְרַבּוּת
אֶת הַסּוּמָא – מ"יַעַר" נִפְקָא לִיה. אֶלְמָּא שְׁמַע מִיְנֵיהּ:
"בְּלֹא רְאוּת" – פֶּרְט לְסוּמָא. רַבִּי מֵאִיר סָבַר: פְּתִיב
"בְּבִלְי דַּעַת" – פֶּלַךְ דְבֵר מִיַּדְע, וְסוּמָא לֹא בֵּר מִיַּדְע
הוּא. וְאִי אָמַרְתָּ "בְּלֹא רְאוּת" פֶּרְט לְסוּמָא – מ"בִּלְי
דַּעַת" נִפְקָא לִיה. אֶלְמָּא שְׁמַע מִיְנֵיהּ: "בְּלֹא רְאוּת"
לְרַבּוּת אֶת הַסּוּמָא. מִתְנִי' הַמְדִיר הֵנָּה מִחֲתָנִי
וְהוּא רוּצָח לְתַת לְבַתּוּ מְעוּת, אֹמְרֵי קָה: הֲרֵי הַמְעוּת
הָאֵלּוּ נְתוּנִין לָךְ בְּמַתְנֶתָּ, וּבְכֹלְכֵךְ שְׂלֵיָא יְהֵא לְבַעְלֶיךָ
רְשׁוּת בְּהוּן, אֶלְמָּא מַה שְׂאֵתָּ נוֹשֵׂאת וְנוֹתַת בְּפִיךָ. גַּמ'
אָמַר רַב: לֹא שֵׁנוּ אֶלְמָּא דְאָמַר קָה, מַה שְׂאֵת נוֹשֵׂאת
וְנוֹתַת בְּפִיךָ, אֲבָל אָמַר "מַה שְׂתַרְצִי עֲשִׂי" – קָנָה
יְתָהוֹן בַּעַל. וְשְׂמוּאֵל אֹמְרֵי: אֶפְיֵלוּ אָמַר "מַה שְׂתַרְצִי
עֲשִׂי" – לֹא קָנָה יְתָהוֹן בַּעַל. מְתַקֵּף קָה רַבִּי יוֹרָא:
 כמאן

כמאן
 כמאן

טפ

המשך מעמוד קפט

בנוגע ללימוד התניא בעצמו, עצתי בכגון דא היא, להתחיל בחלק אגרת התשובה, לאחרי זה
 שער היחוד והאמונה, ורק לאחרי זה חלק ראשון. כן מהנכון אשר ישיג קונטרס ומעין וספר דרך
 מצותיך לאדמו"ר הצמח צדק, שסגנונם מתאים יותר לזה שלא הורגל כ"כ בספרי חסידות, אבל כני"ל
 העיקר לראש ולראשונה שיהי' כעצת חז"ל, לבו חפץ, והלימוד יהי' בהשתדלות וכהבטחתם יגיעת
 ומצאת.

ברכה לבשו"ט בהנ"ל וכן בענינים הכללים ולכוח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

כמאן אולא הא שמעתא דרב. דמתרץ למתני' דיד אשה כיד בעלה. כרבי מאיר. דאמר בעלמא דיד אשה כיד בעלה. ורמינהו כיצד משתתפין כו'. במסכת עירובין, וסתם מתני' ר' מאיר. אמר רבא דאע"ג דאמר רבי מאיר. בעלמא דיד אשה כיד בעלה. וכמי שנתן לחתנו דמי. מודה רבי מאיר לענין שיתוף דכיון דלכות לאחריים הוא מיד בעלה זכיא כלומר, כיון דבעל דעתו הוי לכות לאחריים – על ידי אשתו נמי יצא מיד בעלה, ואין לו רשות בזה כלום, ואחזיקי מזכי להו על ידיה. אבל בעלמא, כגון דידיה מתנה לאשתו – אימא לך דיד אשה כיד בעלה. אלו שובין, גבי שיתוף מבוי קמיירי, שמזכה משלו לכל בני מבוי. על ידי בנו ובתו הגדולים. שכבר יצאו מרשותו. אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים – שידן כידו, וכן לא על ידי אשתו. אלמא, לר"מ, אפילו על ידי שיתוף – יד אשה כיד בעלה דמיא. אלא אמר רב אשי מתניתין, דלעיל, דקאמר דיכול לכות לכל בני מבוי על ידי אשתו. כשיש לה חצר באותו מבוי. לאותה אשה, שאין חצרה זקוקה לבעלה. דמגו דזכיא לנפשה להחזיק חצר – זכיא נמי לאחריני את השיתוף. מתני' ונדר אלמנה וגרושה כיצד. באיזה ענין אמר קרא שנדר אלמנה וגרושה יקום עליה? אמרה הריני נידה לאחר שלשים יום. ובשעת שנדרה היתה אלמנה או גרושה. אע"פ שניסת בתוך ל' יום. קודם שיהיה הנדר עליה, ואיכא למימור: הואיל ולא חל הנדר עליה – יפר לה בעל. אפי' הכי אין יכול להפר, דבתר אמירה אולנין, והוי להו קודמין, ואין הבעל מפר בקודמין.

נדרה

טפי מ'אין לבעלך רשות בהך, וכי הזכיר ד"אין לבעלך רשות בהך בלחוד לא מהני, כי אמר להו לתרייהו נמי לא מהני, דחזא מילתא ניהו. ושמואל אמר אפילו אמר מה שתרצי עשי – לא קנה יתהון בעל – שמואל לא פליג אדרב בפירושה דמתני', דמודה ליה ודאי דמתניתין אי אמר "מה שתרצי עשי" לא מהני. אלא בדינא הוא דפליג עליה, דרב מוקי מתני' כרבי מאיר דאמר יד אשה כיד בעלה, וסבר לה כוותיה, ומשום הכי פסיק ואמר דאי אמר לה "מה שתרצי עשי" – קנה יתהון בעל. ושמואל ודאי מודה ליה דמתני' הכי קתני, אלא דפליג עליה בדינא, משום דסבירא ליה הדלכתא כרבנן, דלא אמרי' יד אשה כיד בעלה. הילכך, אי אמר לה "מה שתרצי עשי" אי נמי "ע"מ שאין לבעלך רשות בהך בלחוד, וכי הדדי ניהו – מהני. כמאן אולא הא שמעתא דרב כר"מ. דאמר בפ"ק קידושין (ף נז:) גבי עבד כנעני דיד עבד כיד רבו דמי. הדיה ליד אשה, והוי ידה כיד בעלה. כיצד משתתפין במבוי. מבוי שחצרות פתוחות לכות, כולל אותה ואחת אסרת לחוצאי כלים ששבתו במבוי דרך החצר, עד שישתתפו כל החצרות במבוי. מניח את החבית. של יין, שיהו הכל משותפין בו, כדי שיהא המבוי רשות א' לכולן. ה"ז לכל בני המבוי. שיהא להם חלק חכות באותה חבית. העברים. שיש להם יד. ואי אמרת קנה יתהון בעלה עירוב לא נפיק מרשותיה. דכיון דאין יד לאשה בלא בעלה – עדיין החבית ברשותו, ולא זכו בה בני המבוי. מודה ר' מאיר לענין שיתוף דכיון דלכות לאחריים הוא כיון דנפיק מיד בעלה זכיא. דמי דאמר רבי מאיר דאין קנין לאשה בלא בעלה – ה"מ היכא דיהיב לה אחר מתנה, אבל מודה הוא דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה, ואין הבעל אוכל פירות, כדאמרין בפ' "חוקת הבתים" (כ"ז דף טז:). ולא שמעי' ליה לר"מ דפליג בהא. הילכך, ה"ז כיון דבעל מ"מ הא קמפיק ליה מרשותיה, אע"פ שאינו נוהן לה ממש אלא לכות את אחרים מודה דזכיא. כך ראה בעיני. איתניביה רבינא לרב אשי. לאו לאותובי) לרב קאתי, דבלא רב נמי קשיא מתניתא אהדרי, אלא למדחי פירוקה דרבא אתא. למירמי מתניתא אהדרי. בנו ובתו הקטנים. שאין להם יד. ועבדו ושפתו הכנענים, ואשתו נמי, ידן כידו. ואמאי? והאמר רבא דכל היכא דמזכה הבעל לאחריים ע"י יש לה יד! אלא א"ר אשי. כי קתני מזכה להן ע"י אשתו – דוקא כשיש לה חצר באותו מבוי. כגון שנפלה לה בירושה בעודה ארוסה, והוא כתב לה בעודה ארוסה "דין ודברים אין לי בנכסך", דבכי האי גונא מהני, כדאייתא בריש פרק "הכותב" (מנחות פז:). דמגו דזכיא לנפשה להתיר חצרה, דבעל שנתן מתנה לאשתו אפי' ר"מ מודה ליה דיד, וכדכתיבנא לעיל – זכיא נמי לאחריני, לכל בני המבוי. ולענין הלכה, פסק הגה"ר רבינו שמואל הלוי בשם רב עמרם גאון ז"ל הדלכה כשמואל. דאע"ג דפלוגתיהו הכא לענין איסורא, וק"ל כרב באיסורי (מנחות טז:). אפ"ה, כיון דעיקר פלוגתיהו כדאייתא, אי אמרינן יד אשה כיד בעלה לא אלא – נקטינן כשמואל, הדלכתא כוותיה בדיני. ועוד, דרב כר"מ ושמואל כרבנן, הלכך נקטינן כוותיהו. ועוד, דסוגיין בעלמא כשמואל, ד"על מנת שאין לבעלך רשות בהך בלחוד מהני. כדאמרין פ' "מי שאמר הריני נזיר" (מ"ז דף נז:). גבי הפרישה בתמנה, אי משלה היתה הבהמה, דמקשינן: מה שקנתה אשה קנה בעלה! ומשנה: כגון שקמצה מעיסתה, ואי נמי דאקני לה אחר מנה על מנת שאין לבעלה רשות בהך. ובפרק "בן סורר ומורה" (מסעיין דף ט"ז). נמי אמרי': אינו חייב עד שיאכל משל אביו ומשל אמו. ופרכינן: אמו מנא לה? מה שקנתה אשה קנה בעלה! ומשנה: כגון דאקני לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בהך. וכן פסק הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל. ולפי זה, כי אמר לה "על מנת שאין לבעלך רשות בהך בלחוד מהני. אבל רבינו חם והראב"ד ז"ל פסקו, כרב משום דפלוגתיהו הכא גבי נדרים, דאיסורא ניהו, וקיימא לן הדלכתא כרב באיסורי. ולפי זה לא מהני אלא כי אמר לה "על מנת שאין לבעלך רשות בהך אלא מה שאת נותנת בפך". והרמב"ם ז"ל מייצע את הדרך, שפסק כשמואל, אלא שכתב דלשמואל נמי תרתי בעינן ע"מ שאין לבעלך רשות בהך, ומה שתרצי עשי'. שהוא ז"ל מפרש דרב ושמואל בהא פליגי, דרב סבר דהאי נקט מתניתין "שאת נותנת לפך" דוקא הוא, ולישנא איתניא לא מהני ביה. דאי אמר נמי "מה שתרצי עשי" – (לא) קנה יתהון בעל. ושמואל סבר דלאו דוקא, דהוא הדין "מה שתרצי עשי". ומיהו, לכלול עלמא תרי לישני בעינן, והקשו עליה: וכי מאי מוסיף במאי דאמר להו "מה שתרצי עשי"? הא אינו אלא כאומר "ע"מ שאין לבעלך רשות בהך בלחוד! ונראה לי דהיינו טעמא: משום דכי אמר לה "מה שתרצי עשי" – לדידה נמי לא ידע לה לגמרי, דנימא לאלתר זכה בהך בעל. אלא הרי הוא כאומר לה: לא יהו שלך אלא לאותו דבר שתרצי לעשות בהך בכל שעה ושעה. וסבירא ליה לשמואל דכי הזכיר דמיידה לדבר אחד מיוחד מהני – הכי נמי כיון דמיידה לאותו דבר שתרצי לעשות מהן כל שעה ושעה – מהני, שאין קנין חל אלא באותה שעה שתרצי לעשות בהך איזו דבר לאותו דבר בלחוד. מתני' ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד אמרה הריני נידה לאחר שלשים יום. ודאי קרא להכי אתא. דאי בלא נשאת – למה איצטרך קרא לומר דיקום עליה? פשיטא. מאן מפר לה? אלא ודאי נשאת איצטרך לומר, דכיון שנדרה בעודה אלמנה, אע"פ שאמרה שיהיה הנדר לאחר ל' יום, כי נשאת לאחר מכן – אינו מפר, משום דבתר אמירה אולנין, שנדרה קודם שנשאת, ואין הבעל מפר בקודמין. נדרה והיא ברשות הבעל וכו' הרי זה מופר. דבתר שנת אמירה אולנין, בין לקולא בין לחומרא.

נדרה

אגרות קודש

בי"ה, י"ג אדר, תשי"ט

בורקלין.

... לשאלתו מאז איזה ספרים מכ"ק מו"ח אדמו"ר וכו' יקדים לרכוש לספרי' שלו – יתחיל

בלקוטי דבורים (יצאו לאחרונה בד' כרכים). ויושלחו לו עתה מכאן, כיון שאין ידוע היש להשיגם כבר

באה"ק ת"ו), ס' השיחות, קובצי המכ"י.

המשך בעמוד הבא

נדחה תירוץ רבא:
 איתיה - הקשה רבינא לרב אשי, שמצינו סתירה בין המשנה
 בעירובין (ע) לברייתא, שבמשנה שנינו שאפשר לזכות בעירוב
 על ידי אשתו, ואילו בברייתא שנינו, אלו שזכין להן - שאפשר
 לזכות על ידם עירוב עבור בני המבוי, [על ידי] גנו וכתו הגדולים,
 ועבדו ושפחתו העבדים, כיון שיש להם יד לקניה, והם יכולים לזכות
 אף עבור אחרים. ואלו שאין זכין להן - שאי אפשר לזכות על ידם
 עירוב עבור בני המבוי, על ידי גנו וכתו הקטנים, ועבדו ושפחתו
 הקטנים, ואשתו, כיון שאין להם יד לזכות לעצמם, ולכן אינם
 יכולים לזכות אף עבור בני המבוי. ודברי הברייתא סותרים את
 דברי המשנה. וממילא נדחה תירוץ של רבא, שהרי רבא ביאר
 שכאשר בעל נותן מתנה לאשתו, הוא מתכוין שלא לזכות
 במתנה, ואילו בברייתא מבואר שהבעל לזכות בעירוב שהוא נותן
 לאשתו.
 מתרצת הגמרא, אלא אמר רב אשי, מתניתין, במקרה שיש לה
 ו'לאשה' ו'צד באותו מבוי עסקין, ואם לא תזכה האשה בעירוב
 היא אוסרת על כל בני המבוי להוציא מהחצרות למבוי, שהרי יש
 במבוי זה כמה רשויות, ולכן היא צריכה לזכות בעירוב בשביל
 עצמה, והטעם שהיא יכולה לזכות לעצמה הוא כדברי רבא,
 שכאשר בעל נותן מתנה לאשתו הוא מתכוין שלא לזכות במתנה,
 וכיון שהאשה זוכה לעצמה היא יכולה לזכות אף עבור שאר בני
 המבוי, משום דמגו דבכא לנפשה - מתוך שיכולה לזכות לעצמה,
 זכיא לאחריני - יכולה לזכות גם לאחרים. ואין סתירה מהברייתא,
 כיון שבברייתא מדובר שאין לה בית בחצר, והאשה אינה יכולה
 לזכות עבור שאר בני המבוי, שהרי הבעל זוכה מיד במה שהוא
 מקנה לה.

משנה

לעיל (טו) נתבאר שבעל אינו יכול להפר נדרים שנדרה אשתו
 קודם הנישואין. המשנה מבררת את פרטי הדינים שבהלכה זו.
 נאמר בתורה (ממדרב ל י) ו'נדר אלקנה וריושה כל אשר אסרה על
 נפשה יקום עליה'. ואם נפרש פסוק זה כפשוטו, הרי שהוא מיותר,
 שמכיון שאין לה בעל ודאי ש'כל אשר אסרה על נפשה יקום
 עליה', כי מי יפר לה אותם. לכך מבארת המשנה שפסוק זה מדבר
 לאחר שנישאת בשנית, כיצד - באיזה אופן הוצרך הכתוב לומר
 שנדריה קיימים, אם אמרה בעודה אלמנה או גרושה, הריני נוודה
 לאחר [כעבור] שלשים יום, אף על פי שנישאת בתוך אותם שלשים
 יום שבין קבלת הנדר לזמן החלות, ונמצא שנדרה יחול רק
 בהיותה נשואה לשני, זה השני אינו יכול להפר את הנדר, לפי
 ששעת קבלת הנדר הוא הזמן הקובע לענין הפרה, ובשעה זו עדיין
 לא נכנסה לרשותו, ואין הבעל יכול להפר נדרים של קודם
 הנישואין, גם אם יחולו רק לאחר הנישואין.

קמאן אלא, הא שמעתא דרב - דברי רב, שרק אם האב אומר
 לבתו שהוא נותן לה את הנכסים על מנת שאין לבעלה רשות
 בהם, ומוסיף ואומר 'אלא מה שאת נושאת ונותנת בפניך, אין
 הבעל זוכה בנכסים, אבל אם לא הוסיף כן, זוכה הבעל בנכסי
 אשתו שאביה נתן לה, הם קשיטת רבי מאיר, דאמר במסכת
 קידושין (כב) שעבד כנעני יכול לצאת לחירות בכסף רק על ידי
 אחרים אבל על ידי עצמו, משום שאין לעבד יד בלא רבו,
 וסובר רב שגם לאשה אין יד לזכות בנכסים משום שיד אשה כיד
 בעלה, ולכן רק אם אמר לה אביה שהיא זוכה בנכסים רק בשעה
 שהם בפיה, לא זכה בהם הבעל, אבל אם לא אמר לה כן, זכה
 הבעל מיד בנכסים. אבל לשיטת חכמים הסוברים (ע) שיש לאשה
 יד לזכות בלא בעלה, אם כן אף כשלא הוסיף האב 'אלא מה שאת
 נושאת ונותנת בפניך, אלא רק נותן לה את הנכסים על מנת שאין
 לבעלה רשות בהן, אין הבעל זוכה בנכסים.

ורמיהו - אקשה לך ממה ששנינו במסכת עירובין (עט) לגבי מבוי
 שיש בו כמה חצרות, אסור מדרבנן להוציא דבר מן החצרות
 למבוי, משום שהמבוי דומה לרשות הרבים, והחצרות דומות
 לרשות היחיד, ואם יהיה מותר להוציא מהחצר למבוי, יטעו
 אנשים לומר שמותר לטלטל אף מרשות היחיד לרשות הרבים
 וגו'ה. ואם רוצים בני החצר להוציא למבוי, צריכים לעשות
 שיתופי מבואות, כלומר שישתתפו כולם בחצר אחת, ועל ידי כך
 מותר להוציא מהחצרות למבוי. ומבארת המשנה (עט) כיצד
 משתתפין בני החצרות פמבוי, אחד מבני המבוי מניח את החבית
 של יין, או דבר מאכל אחר, ואומר, הרי זה קנוי לכל בני המבוי
 שיהיו שותפים בחבית זו, ומונה להן את החבית על ידי עבדו
 ושפחתו העבדים, שיש להם יד לקנין ויכולים לזכות עבור אחרים,
 וכן על ידי גנו וכתו הגדולים ועל ידי אשתו, שגם הם יכולים לזכות
 בעירוב עבור כל בני המבוי. ואי אמרת - ואם תאמר (רב) שלדעת
 רבי מאיר כל הדברים שהאשה זוכה בהם קנה תהוין [אותם]
 בעלה, אם כן עירוב לא נפיק מרשותיה דבעל - העירוב לא יצא
 כלל מרשות הבעל, ולא זכו בו בני המבוי, והלא סתם משנה היא
 רבי מאיר, ובכל זאת מבואר במשנה שבני המבוי זוכים בעירוב על
 ידי האשה. אלא מוכח שדברי רבי מאיר הם רק בעבד, אבל
 לאשה יש יד לזכות בלא בעלה.
 מתרצת הגמרא, אמר רבא, אף על גב דאמר רבי מאיר יד אשה כיד
 בעלה, ואינה יכולה לזכות בנכסים בלא בעלה, זה דווקא כשאדם
 אחר נותן לה מתנה, אבל כשבעלה נותן לה מתנה, מודה רבי מאיר
 שקנתה האשה את המתנה, ואין לבעלה רשות בה, ולכן לענין
 שיתוף, האשה יכולה לזכות בעירוב עבור בני המבוי, דכיון דלזכות
 - שבעלה בעצמו מקנה לה בשביל שתזכה לאחרים הוא, ומיד
 בעלה היא מקבלת את העירוב, ויכא - היא זוכה בזה לגמרי.
 הגמרא מקשה סתירה בין המשנה בעירובין לברייתא, ועל ידי כך

המשך מהעמוד הקודם

במשי"כ בדברי הרמב"ם (הלי' תשובה ספ"ט) שבימות המשיח עולם כמנהגו נוהג כו' - כן כתב
 ג"כ בהלי' מלכים רפ"ב. ויעיין בזה בס' עבודת הקודש (לר"מ בן גבאי) ח"ב פל"ח. וגם ע"פ שטחיות
 לשו[נ]ן ברמב"ם בזה, הנה ברור הביע דעתו מוחלטה, אודות המאורעות שיהיו קודם התגלות המשיח
 וסדרן, ז. א. קודם שתתחיל הגאולה. וז"ל בהלי' מלכים פ"יא: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר
 מלכות בית דוד ליושנה כו' ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל כו' מי שאינו מחכה לביאתו... כופר
 בתורה כו' [וחא"כ מבאר מהותו וסדר המאורעות] מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד כו'
 ויכופ כל ישראל לילך בה כו' וילחם מלחמות ה' כו' ונצח כל האומות שסביבו.

באם כותב בצרפתית או אשכנזית - יש להתענין אודות הדפסת מאמריו שמזכיר במכתביו
 במכ"ע (ירחון?) המופיע שם. אלא שאיני יודע בפרטיות איזה חומר מתאים לקוראי המכ"ע. ויכול
 לפנות עדכ"ז לד"ר ערמן שם, ומובן שברשותו להוסיף שפונה אליו ע"פ הצעתו, כיון שמכירו הנני כידיד
 ליובאוויטש מאז ומקדם.

60 אָמַר רב הַקָּדָא, מְתַנִּיתִין – משנתנינו האומרת, שאלמנה או גרושה
 61 שאמרה הריני נזירה לאחר שלושים יום, ונשאת בתוך שלושים
 62 יום הללו, אין בעלה השני יכול להפך כשישמע. וכן במקרה הפוך
 63 של אשת איש שאמרה הריני נזירה לאחר שלושים יום, והפך לה
 64 בעלה ונתאלמנה או נתגרשה בתוך אותו זמן נדרה מופר, ואם כן
 65 מוכח שהשעה שנודרת היא הקובעת לענין הפרה, בהכרח
 66 שכשיטת רבי עקיבא שבברייתא היא שנויה, כאמור לעיל, שרק
 67 לדעתו לעולם הולכים אחר שעת אמירת הנדר.

68 דוחה הגמרא את ראיית רב חסדאי:
 69 אָפִיזוּ אָמַר, אִין הכרח לומר שמשנתנינו אינה לדעת רבי ישמעאל,
 70 אָפִילוּ הֵיכָא – ואפילו תאמר שמשנתנינו סוברת כדעת רבי
 71 יִשְׁמַעְאֵל שהולכים אחר שעת חלות הנדר, מכל מקום יש הבדל בין
 72 המקרים שעליהם דיברה המשנה למקרים המדוברים בברייתא,
 73 מְתַנִּיתִין תְּלִיא נְפִישָׁה בְּיוֹמֵי – במקרים המדוברים במשנה קיבלה
 74 על עצמה חלות נדר שזמנו תלוי בימים, שאמרה הנשואה הריני
 75 נזירה לאחר שלושים יום [שְׁלֹשֵׁי יוֹמֵי וְלֹא נִתְגַּרְשָׁה – ויתכן שיעברו
 76 שלושים הימים ולא תתגרש אלא תשאר תחת רשותו. וכן
 77 כשאמרה אלמנה או גרושה הריני נזירה לאחר שלושים יום, יתכן
 78 דְּשִׁלְמוּ יוֹמֵי וְלֹא מִיתְנַסְבָּא – שיעברו שלושים הימים ולא תנשא],
 79 ומכיון שיתכן שבין בשעת הנדר ובין בשעת החלות תהיה באותו
 80 מצב, לפיכך אף רבי ישמעאל מודה שבזה הולכים אחר זמן
 81 אמירת הנדר. ואילו במקרים המדוברים בברייתא, תְּלִיא נְפִישָׁה
 82 בְּנִישׁוּאֵין – קיבלה על עצמה חלות נדר שזמנו תלוי במצב
 83 נישואיה, שאמרה אלמנה או גרושה הריני נזירה לכשאנשא, או
 84 אמרה נשואה הריני נזירה לכשאתגרש, שמראש הדבר ברור
 85 שבשעת החלות לא תהא באותו מצב שהיא בשעת אמירת הנדר,
 86 בזה אומר רבי ישמעאל ששעת חלות הנדר הוא העיקר והקובע.
 87 (שְׁלֹמוּ יוֹמֵי וְלֹא נִתְגַּרְשָׁה שְׁלֹמוּ יוֹמֵי וְלֹא מִיתְנַסְבָּא).

88 שנינו במשנה שנשואה שנדרה ונתגרשה מבעלה וחזרה ונישאה
 89 לו, אין יכול להפך את נדרה, ומסיימת המשנה 'זה הכלל' כל
 90 שיצאה לאחר שנדרה לרשות עצמה שעה אחת, אינו יכול להפך
 91 את שנדרה קודם שנישאה לו בשנית. ובדומה לזה שנינו בפרק
 92 נערה המאורסה (עא.) לגבי נערה המאורסה שנדרה לאחר
 93 שנתארסה, ונתגרשה, וחזרה ונתארסה, אביה ובעלה האחרון
 94 מפירים נדריה. ושם מסיימת המשנה, 'זה הכלל' כל שלא יצאה
 95 לאחר שנדרה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה האחרון
 96 מפירין נדריה.

97 מבארת הגמרא מה בא 'זה הכלל' האמור במשניות אלו לרבות:
 98 'זה הכלל' דְּקָתַנִּי – ששינו לעיל, נְפִישָׁה הַמְּאֹרְסָה – בפרק
 99 נערה המאורסה, 'כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת, אביה
 100 ובעלה האחרון מפירין נדריה, לְאִתּוּי – לרבות, מקרה שיצאה
 101 מבית אביה והלכה עם שלוחי הבעל לביתו כדי שישאנה, אלא
 102 שְׁהֵלֵךְ גַּם הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, או שְׁהֵלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי
 103 הַבַּעַל, שכיון שאף הם הלכו עמה לא נחשב שיצאה לרשות
 104 עצמה, ולכן נוהג בה הדין הרגיל בְּנִשְׁרָה הַמְּאֹרְסָה, דְּאֵבֵיהּ וְבַעְלֵיהּ
 105 מְפִירִין נְדָרֶיהָ.

106 ואילו 'זה הכלל' דְּקָתַנִּי – ששינו נְפִישָׁה וְאִילוּ נְדָרִים – במשנתנינו
 107 שהיא בפרק ואלו נדרים, 'כל שיצאה לרשות עצמה שעה אחת,
 108 אינו יכול להפך, לְאִתּוּי – לרבות, מִסָּר הָאֵב את הנערה
 109 המאורסה לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, או שְׁמָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב את הנערה
 110 לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, ועל ידי מסירה זו נחשב שיצאה בכך מרשות האב,
 111 לפיכך האב אינו יכול להפך שכבר יצאה מרשותו, ואילו הבעל
 112 אינו יכול להפך שכבר נהג בה דין הנשואה שְׁאִין הַבַּעַל מִפִּי
 113 בְּקוֹדְמִין – בנדרים הקודמים לנישואין.

114 **משנה**
 115 שנינו לעיל (סו) שנערה המאורסה אביה ובעלה מפירין את נדריה.
 116 אך קיימים שלוש מניעות שמחמתם הופקעה רשות האב, וממילא
 117 אין אפשרות להפך את נדריה. א. כשבגרה ב. אם מת אביה. ג.
 118 יתומה בחיי האב. המשנה בלשוננו מפרטת תשעה אופנים שבהם

1 וכמו כן להיפך, אם נדרה בעודה נשואה והיא נדרה הבעל, אזי
 2 בעלה מִפִּי לָהּ אף את הנדרים שיחולו לאחר שתצא מרשותו.
 3 כִּינֵד, אָמַרְהָ אשתו, הריני נזירה לְאַחַר וְכַעבוֹר שְׁלֹשִׁים יום, והפך
 4 לה בעלה מיד, אִף עַל פִּי שְׁנֵיתָאֲלֵמְנָה או נִתְגַּרְשָׁה מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ אֹתוֹם
 5 שְׁלֹשִׁים יום, ונמצא שיחול הנדר בזמן שתהיה ברשות עצמה, הֲרִי
 6 נדר זה מוֹפֵר, מכיון שבשעה שנדרה היתה תחת רשותו.
 7 מביאה המשנה מקרה שאינו יכול להפך, אף שהיא תחת רשותו

8 בין בשעת הנדר ובין בשעת הפרה:
 9 נשאה לאשה, ולאחר מכן נדרה בִּזְמַן שֶׁנִּשְׂאָה, וְנִתְגַּרְשָׁה מִמֶּנּוּ
 10 בִּזְמַן, וְהִתְחַוְּרָה בִּזְמַן, ואחר כך שמע את נדרה, אף על פי
 11 שהיא תחת רשותו בין בשעת הנדר ובין בשעת הפרה אינו יכול
 12 לְהַפֵּךְ נדר זה, שאין הבעל מפר נדרים שקדמו לנישואין, ונדר זה
 13 קודם לנישואין של עכשיו.

14 מסיימת המשנה, זֶה הַכֹּל, כִּל שִׁצְעָאָה לאחר שנדרה לְרִשׁוּת עֲצֻמָּה
 15 שְׁעָה אַחַת – היינו לזמן קצר כלשהו, אף שלאחר מכן חזרה
 16 לרשותו, אִינוּ יָכוֹל לְהַפֵּךְ את שנדרה קודם שנשאה לו בשנית.

גמרא

17 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים, האם הולכים אחר שעת אמירת
 18 הנדר, או אחר שעת חלות הנדר:
 19 תְּנַיָא בְּתוֹסְפַת (פ"ז ה"ט) אֲלֵמְנָה וְנִרְשָׁה – או גרושה, שְׁאָמְרָה הַרְיִנִי
 20 נִזְרָה לְכַשְׁאֲנָשָׁא – לאחר שאנשא, וְנִשְׂאָה, והרי שהגיע זמן נדרה
 21 לחול, רְבִי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, אם בעלה השני רוצה, יִפֵּר את נדרה של
 22 קודם הנישואין. שסובר ששעת חלות הנדר הוא הזמן הקובע
 23 לענין הפרה, ובשעה זו היא תחת רשותו. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, לֹא
 24 יִפֵּר – אין הפרת הבעל מועילה. שסובר שהזמן הקובע הוא שעת
 25 קבלת הנדר, ואז עדיין לא היתה אשתו.

26 נותנת הגמרא סימן במחלוקת זו:
 27 וְסִינְאָה יִלְלִי, דהיינו ראשי תיבות יִפֵּר, לא יפך, לא יפך, לא יפך.
 28 אמרה הריני נזירה לכשאנשא, לרבי ישמעאל יפך ולרבי עקיבא
 29 לא יפך. אמרה אשת איש, הריני נזירה לכשאתגרש, שזהו האופן
 30 המובא בגמרא מיד בהמשך, לרבי ישמעאל לא יפך ולרבי עקיבא
 31 יפך.

32 מביאה הגמרא את מחלוקתם במקרה הפוך:
 33 אֲשֶׁת אִישׁ שְׁאָמְרָה הַרְיִנִי נִזְרָה לְכַשְׁאֲתַגְרֵשׁ – לאחר שאתגרש,
 34 וְנִתְגַּרְשָׁה, וכעת הגיע זמן נדרה לחול, רְבִי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, לֹא יִפֵּר
 35 – הפרת הבעל שקודם הגירושין אינה מועילה, והנדר קיים,
 36 כאמור לעיל ששיטתו שהולכים אחר שעת חלות הנדר, ואז כבר
 37 יצאה לרשות עצמה. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, יִפֵּר – הפרת הבעל
 38 שקודם הגירושין הועילה, והנדר מופר, שסובר שהולכים אחר
 39 שעת אמירת הנדר, ואז עדיין היתה אשתו.

40 מביא כל אחד מהתנאים ראייה לשיטתו:
 41 אָמַר רְבִי יִשְׁמַעְאֵל, הֲרִי בִפְסוּק שֶׁבַענִין אֲלֵמְנָה או גרושה שנדרה
 42 ואחר כך נישאה הוא אָמַר (במדבר ל"ט) 'נָדַר אֲלֵמְנָה וְנִרְשָׁה וְגו' יְקוּם
 43 עֲלֶיךָ. וכוונת התורה באמרה 'נדר', היינו חלות הנדר, ואומר לך
 44 הכתוב אימתי יקום חלות זה ולא יהיה בר הפרה, עַד שְׂיֵהָא חֲלוֹת
 45 הַנְּדָר בְּשַׁעַת אֲלֵמְנוֹת וְנִרְשִׁין – דווקא אם יתחיל קיום החלות
 46 בשעת אלמנות וגירושין שהיא ברשות עצמה, אבל אם לא יתחיל
 47 אלא לאחר שתנשא, הגם שקיבלה אותו בשעת אלמנות וגירושין
 48 הוא בר הפרה ולא יקום. הרי שרואים מן הכתוב שהקובע הוא זמן
 49 החלות ולא זמן הקבלה.

50 רבי עקיבא דוחה את דיוקו של רבי ישמעאל, ומוכיח מהפסוק
 51 כשיטתו:

52 וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, שהמשך אותו פסוק מוכיח כשיטתו, משום שְׂרִי
 53 הוא אָמַר בהמשך, 'כֹּל אֲשֶׁר אָמְרָה עַל נְפִישָׁה יְקוּם עֲלֶיהָ. וְאִסְרָה
 54 עַל נְפִישָׁה' היינו קבלת האיטור, ואומר לך הכתוב, עַד שְׂיֵהָא קִבַּלְת
 55 אִיסוּרֵי נְדָר בְּשַׁעַת אֲלֵמְנוֹת וְנִרְשִׁין, ודווקא בקבלה שבזמן זה אין
 56 הנדר בר הפרה, אבל נדרה בעוד שהיא נשואה הגם שזמן הקיום
 57 יחל רק בשעת אלמנות וגירושין יכול להפך. והרי שהכל הולך
 58 אחר השעה שהיא נודרת ולא אחר השעה שחל הנדר.
 59

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף פט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה

נדרה והיא ברשות הבעל. שהיתה נשואה והפר לה בעל. והשתא מפרש כיצד נדרה: אמרה "הריני נזירה לאחר שלשים יום" והפר לה בעל. אע"פ שנתאלמנה כו' הרי זה מופר. ואע"ג דאיכא למימר: הואיל ובשעת הנדר דינו שיחול, וכבר יצאה לרשות עצמה ולא תועיל בו הפרה – להכי אשמעינן דהרי זה מופר, דאדור שעת אמירה קאולין.

ואשמעינן היכא דבאה ברשות עצמה בשעת הנדר, והיכא דהיא ברשות אחרים נמי. זה הכלל כל שיצאה לרשות עצמה. מפרש בגמ' לאיתויי מאי גמ' רבי ישמעאל אומר יפר. דהפרה מועלת בו, והואיל ולא חל הנדר עד שנכנסה לרשות בעלה. ר' עקיבא אומר לא יפר. דבתר קבלת הנדר אולין. וסימניך יל"י. כלומר: בבא ראשונה תני "יפר", והדר "לא יפר", בבא אחרונה תני "לא יפר", הדר "יפר". אשת איש שאמרה. בזמן שהיא אשת איש כו'. ר' ישמעאל אומר לא יפר. אין הפרה מועלת בו, והואיל ובשעה שהנדר חל היא ברשות עצמה. ר' עקיבא אומר יפר. ובשעת קבלת הנדר היא ברשות הבעל. עד שיהא נדר. כלומר קיום הנדר. והכי עקיבא סבר הרי הוא אומר כל אשר אסרה על נפשה שיהא איסור הנדר. קבלת הנדר. והכי נמי דייקין במתני "כל אשר אסרה", ורבי עקיבא דאי. אפי' תימא ר' ישמעאל. מתני' בדין הוא. היכא דנדרה כשהיא אלמנה ותלתה נדרה בימים עד לאחר שלשים יום, אהכי קאמר. אינו יכול להפר – דליכא למימר: כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. דלא מסקא אדעתא דתינשא בתוך הזמן – אהכי אינו יכול להפר. דאימור יזמין דשלמו כל ל' יום ולא ניסת. וכי נדרה נמי ברשות בעלה, ותלתה נדרה בימים – דין הוא שיפר, איכא למימר: כל הנודרת כו' ולא מסקא אדעתא שנתגרש, ודימנין דשלמו יומי ולא מיגרשא. ואם הפר הרי זה מופר. ודידי נמי, היכא דתלתה נדרה בנישואין – אהכי יפר, דעל דעת בעלה נדרה. והיכא דתלתה נדרה בנישואין – ליכא למימר דתלתה עצמה בבועלה, ואהכי לא יפר. זה הכלל דקתני. באיזן פירקין (לעיל דף עא.) גבי נערה המאורסה: זה

הכלל, כל שלא יצאה לרשות עצמה כו' – לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל, וההתם לא יצאה לרשות עצמה, דאביה ובעלה מפריין נדריה. זה הכלל דקתני הכא. גבי 'ואלו נדרים', דמשמע דיוצאת לרשות עצמה – לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל ולא הלך הוא עמה, דאותה שעה יצאה מרשות האב עד שהגיעה לרשות הבעל ויצאה לרשות עצמה. ואין הבעל מיפר נדריה, שאין הבעל מיפר בקודמין. מתני' מ' נערות נדריהן קיימין. שאין יכול להפר להן. בוגרת והיא יתומה. נערה בוגרת והיא יתומה. נערה

בחי האב, כגון שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה. דכיון דנשאת – שוב אין לאביה רשות בה. נערה וכו' דכתבינא.

נדרה כו ביום. ביום שנשאת, וכדאוקים לה בפרק "נערה המאורסה" בשנשאת ונתגרשה בו ביום והחזירה בו ביום – אינו יכול להפר, שאין הבעל מפר בקודמין. ואי דך חזרה דאירוסין בלחוד היא – נמי אינו יכול להפר בשתופות האב, דכיון שנשאת – שוב אין לאביה זכות בה. וכי קתני נדרה בו ביום – לרבותא נקטיה, דאע"ג דבו ביום היתה ברשות אביה קודם שנדרה, אפי' הכי, כיון שנשאת – אין לה תקנה אפי' באותו יום עצמו. גמ' ר' ישמעאל אומר יפר. דסבירא ליה דבתר חלות הנדר אולין, ולא בתר אמירה. רבי עקיבא אומר לא יפר. דאולין בתר אמירה. עד שיהא נדר בשעת אלמנות וגירושין. ונדר היינו חלות הנדר, הילכך בין ברישא בין בספיא – בתר חלות הנדר אין לן למיול. עד שיהא איסור הנדר. כשהיא אוסרת עצמה בנדר, שהכל הולך אחר שעה שהוא נדר. מתניתין נמי ר' עקיבא היא. דאולין בתר שעת אמירה. אפי' תימא רבי ישמעאל. דכי אולין ר' ישמעאל בתר חלות הנדר – דימי כי תליא נפשה בנשואין או בגירושין, הילכך נדר שאי אפשר לאמירת הנדר וחלות הנדר שיהו ברשות אחד – ס"ל לרבי ישמעאל דאולין בתר חלות הנדר. אבל מתני', דלא תליא נפשה אלא ביומא, ואפשר דשלמו יומי ולא מסבא, שלמו יומי ולא מיגרשא, ונמצא שתהא אמירת הנדר וחלותו ברשות אחד, אפילו כשנשתנה הרשות, שנשאת או נתגרשה – מודה רבי ישמעאל דבתר אמירה אולין, ולא בתר חלות, כיון שבתחלתו היה ראוי הנדר לחול באותו רשות שהיה בשעת אמירה. ולענין הלכה, קיימא לן כרבי עקיבא, הילכך אפי' אמרת "הריני נזירה לכשאנשא או לכשאתגרש" – בתר שעת אמירת הנדר אולין, בין לקולא בין לחומרא. זה הכלל דקתני גבי נערה המאורסה.

בפרקין "נערה המאורסה" הוא. דתנן זה הכלל כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה מפריין נדריה. לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל – שאע"פ שהיא עם שלוחי הבעל, כיון שאף האב או שלוחיו הלכו עמה – לא יצאה מרשות אביה, דאביה ובעלה מפריין נדריה. זה הכלל דקתני גבי אלו נדרים. כלומר בפרקין דהכא – לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל. דכיון שמוסרה להם – שוב אין לאביה רשות בה, דהוי לה דך מסירה כנשואין, שהבעל מפר בנדרים שתדור מנשואין אילן. אבל נדרים שנדרה כבר – לא, שאין הבעל מפר בקודמין. ובשפתותיה דאב נמי לא, דבדך מסירה יצאה מרשות אביה, ושוב אין לו זכות בה. מתני' תשע נערות נדריקן קיימין. הנך תשע כולוהו איתנהו בכלל תלת, דהיינו: יתומה בחי האב, ויתומה ממש, ובוגרת, דבכל חד מהנך תלתא גוניה היא ויצאה מרשות אביה. ורבנן לא מנו אלא הנך תלתא דאמון, כדאיתא בגמרא. אלא דרבי יהודה פליג כל חד מהני תלת גוניה לתלתא. ואמריין בירושלמי שאף רבי יהודה לא אמרה אלא לאחד בהן את התלמידים. כוגרת והיא יתומה, ובגרה לאחר מכן, והיא יתומה בחי האב, ובגרה והיא יתומה. שנדרה כשהיא נערה, ובגרה לאחר מכן, והיא יתומה בחי האב, וכו' דכתבינא.

נדרה ויהא ברשות הבעל – מפר לה. כיצד? אמרה "הריני נזירה לאחר 5' אע"פ שנתאלמנה או נתגרשה בתוך 5' הרי זה מופר. נדרה בו ביום, ונתגרשה בו ביום, החזירה בו ביום – אינו יכול להפר. זה הכלל: כל שיצאה לרשות עצמה שעה אחת – אינו יכול להפר. גמ' תניא: אלמנה ונדרשה שאמרה "הריני נזירה ככשאנשא" ונשאת, ר' ישמעאל אומר: יפר, ור"ע אומר: לא יפר. וסימנא יל"י. אשת איש שאמרה "הריני נזירה ככשאנשר" ונתגרשה, ר' ישמעאל אומר: לא יפר, ורבי עקיבא אומר: יפר. אמר רבי ישמעאל: הרי הוא אומר "נדר אלמנה ונדרשה" וגו' – עד שיהא נדר בשעת אלמנות ונדרה. ר"ע סבר: הרי הוא אומר "כל אשר אסרה על נפשה" – עד שיהא איסורי נדר בשעת אלמנות ונדרה. אמר רב הסדא: מתני' ר' עקיבא היא. אפי' אמר: אפילו תימא רבי ישמעאל, מתניתין תליא נפשה ביומא, ברייתא תליא נפשה בנישואין. שלמו יומי ולא נתגרשה, שלמו יומי ולא מיתנסבא. "זה הכלל" דקתני גבי "נערה המאורסה" לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, דאביה ובעלה מפריין נדריה. "זה הכלל" דקתני גבי "ואלו נדרים" – לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל, או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל, שאין הבעל מיפר בקודמין. מתני' תשע נערות נדריהן קיימין: בוגרת והיא יתומה, נערה ובגרה והיא יתומה, נערה

נערה וכו' דכתבינא.

נערה

המשך מעמוד קפו

יעוין מטה אפרים סימן תקפ"א [וביחוד ההוראה ממהרי"ל] דחדש אלול מיוחד אשר כל שימצא שם בדק במצות לתקנם ואופן התקון הרי מבואר בתורת החסידות של רבותינו נשיאינו בכ"מ, והרי כמה מזקני אנ"ש בסביבתו ועמם יתדבר, וידוע הפס"ד דאין לך דבר העומד בפני הרצון.

ולהודעתו מהולדת הבן למזל טוב.

יהי רצון שיגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

ברכה לבשו"ט ולכו"ט.

נערה – בשעה שנדרה, שלא בגרה עדיין, והיא יתומה בחיי האב. והנך תלתא – יתומה
 בחיי האב כהילאל להו. **בוגרת** ומת אביה. שבשעה שנדרה היתה בוגרת, ומת אביה –
 דהיינו יתומה ממש. והנך תלתא נמי מת אביה כהילאל להו. **נערה** שמת אביה ומשמת אביה
 בגרה וכו'. הנך תלתא דקתני בוגרת כהילאל להו. **רבי** יהודה אומר אף המשיא את בתו
 קטנה וכו' – ועדיין היא נערה. אשמעין דאפילו
 היתה קטנה כשנשאת – יצתה מרשות אביה
 בהנהו נשואין. וכי קתני ועדיין היא נערה – ה"ה
 נמי דאפי' היא קטנה, כיון שנשאת אין לאביה
 רשות בה. והאי דנקט נערה – משום דנדר קטנה
 אינם כלום. **גמ'** אבל חכמים אומרים שלש
 נערות נדרין נדר. והנך תלתא כהילאל להו תשע
 דמתניתין, שאף ר' יהודה לא אמרה אלא לחדר
 את התלמידים, וכדכתיבנא במתני'. **מתני'**
 קונם שאני נהנית לאבא ולאבך אם אני עושה על
 פיך שאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל
 פי אבך ה"ו יכול להפר. נראה בעיני דלא זו אף זו
 קתני, דאי תנא רישא בלחוד סד"א דמשה"י יכול
 להפר – משום דמהשתא מיתסרא. אי בהנאת
 אביה משום נדרה, אי במה שתעשה לפני משום
 תנאה. וכיון דליכא בחד מהנך גונוי מדי דגרע
 טפי מדברים שבינו לבינה – משה"י יפר, דכיון שכן
 – חל הנדר מקרי, כיון שאי אפשר שלא תאסר
 לפחות בדברים שבינו לבינה. אבל ב"שאני נהנית
 לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אבך", דבהא
 בתנאה דידה לית בה לא עניו נפש ולא משום
 דברים שבינו לבינה – סלקא דעתך אמינא דלא
 מצוי מפר. קמיל, כיון דתלתא תנאה דבר שיהא
 עושה לעבור עליו, שאי אפשר לאשה שתרעמיד

עצמה שלא תעשה לאביו ולאביה – הרי זה יכול להפר. דקסבר תנא דמתניתין דכי האי
 גונא בעל מפר, אע"פ שלא חל הנדר. **גמ'** תניא **שאני** נהנית לאבא ולאבך אם עושה
 אני לפיך וכו' נטולה אני מן היהודים אם משמשך רבי נתן אומר לא יפר חכמים אומרים
 יפר. נראה לי דתנא דברייתא נמי נקט הני תרי גונוי לרבוחא. תנא קמא לרבוחא דרבנן,
 וכתרא לרבוחא דרבי נתן. דבגוונא קמא נדרה בעיניו נפש, וכתבנן דסבירא להו ב"הנאת פלוני" עלי עניו נפש הוי, וכדאמר שמואל אליביהו לעיל בפירקין (ו' ע"ג). ותנאה בדברים שבינו
 לבינה, דהיינו "אם עושה אני לפיך". וסלקא דעתך אמינא כיון דתנאה בחד גוונא. ונדרה בחד גוונא אפי' לרבנן לא יפר, דאבתי נדרה לא חיל, קמיל דאפי' בני האי גונא לרבנן יפר. ואידך
 גוונא "נטולה אני מן היהודים" לרבוחא דרבי נתן תנא ליה, דאע"ג דמהשתא מיתסרא בדברים שבינו לבינה, ותנאה ונדרה בחד גוונא הוא. דהיכי תעביד? תשמש – מיתסרא בתר הכי בתשמש,
 לא תשמש – איכא משום דברים שבינו לבינה. וסלקא דעתך אמינא דאפי' רבי נתן מודה בכי האי גונא דיפר, דחל הנדר מיקרי – קמשמע לן דאפי' הכי, כיון שעדיין לא חל המש – לא יפר.
ההוא גברא דאמר תתסר הנאתה דעלמא עלי. שאסר על עצמו הנאת הבריות אי נסיבנא איתתא כי לא תניא. שהיה רוצה ללמוד תורה קודם שישא אשה, כדי שלא יתבטל מחמתה,
 כדאמרין בפיך קמא דקידושין (דף ע"ג): דחיים בצוארו ותוסק בתורה. **ר"ה"ט** בנפא ותובליא. ובמקלו ותרמילו, שהשתדל בכל כחו ללמוד. **ולא** אמצעי למתני. לא עלה בידו. **ושבשיה**.
 הטענה, לומר שלא יאסר לאחר מכן, ואנסיביה אתרא, כדי שיחול הנדר.

נערה שלא בגרה והיא יתומה, כוגרת ומת אביה, נערה כוגרת ומת אביה, ונערה שמת
 אביה ומשמת אביה בגרה, כוגרת ואביו קיים, ר' יהודה אומר כו'. כוגרת והיא יתומה –
 בשעת הנדר היתה כוגרת, וכבר היתה יתומה מבעלה. כלומר, יתומה דמתניתין – יתומה
 בחיי האב. כדמפרשי רבנן בגמ', דיתומה דשייך למימר בבעל כבאב. דיקא נמי, היכא
 דתני מיתת האב תני לה בפירוש: כוגרת ומת
 אביה. **גמ'** זו דברי ר' יהודה. דקתני תשע. אבל
 חכמים אומרים שלש נערות נדרין קיימין
 כוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב. וכולדה תשע
 דמתני' נכללות בהני שלש. **מתני'** קונם
 שאני עושה לאבא ולאבך. כלומר, שאני נותן
 להם היא עליהם קונם. הרי זה יכול להפר. אע"ג
 דלאו נדרי עניו נפש אינון, דלאו כל כמיניה
 לאפקועי שיעבדא מינה, אפי' הכי – דברים
 שבינו לבינה הויין, ויכול להפר, כלומר הרשות
 בידו. **גמ'** ר' נתן אומר לא יפר. דקסבר: הואיל
 ועדיין לא חל הנדר, שכל זמן שלא עשתה לפי
 בעלה ולא שימשו – אינה אסורה לאביה
 ולאביו, ולא יפר. וחכ"א יפר. אע"פ שעדיין לא
 חל הנדר עליה. ההוא גברא דאמר תיתסר
 הנייתא דעלמא עליה אי נסיב איתתא כי לא
 תניא חלבתא. כלומר, תיתסר הנאת עולם עלי
 אם אקח אשה עד שאשנה הלכות. **רהיט בנפא**
 ותובליא. גפא קרי סולם שעולין בו באילן,
 תובליא – חבל שתולין בדקל ומושכין להם
 למטה הענפים שבוך התמרים. ומשל של בני
 אדם הוא; רץ למעלה ולמטה לעסוק ולשנות
 הלכות, ולא איסתייעא מילתא. ואית דמפרש
 דהיינו בכפא – רץ יחידי למעלה ולמטה, כאדם
 שעולה בחבל באילן. תובליא. חבל, כדאמר' בבבא בתרא (דף לג): מאן דנקט מגלילא
 ותובליא ואמר אזיל ואגזור דיקלא דפלניא. ושכשיה ואנסיביה איתתא
 ושרקיה

שעולה בחבל באילן. תובליא. חבל, כדאמר' בבבא בתרא (דף לג): מאן דנקט מגלילא
 ותובליא ואמר אזיל ואגזור דיקלא דפלניא. ושכשיה ואנסיביה איתתא
 ושרקיה

שעולה בחבל באילן. תובליא. חבל, כדאמר' בבבא בתרא (דף לג): מאן דנקט מגלילא
 ותובליא ואמר אזיל ואגזור דיקלא דפלניא. ושכשיה ואנסיביה איתתא
 ושרקיה

ושרקיה

אגרות קודש

בי"ה, ז' אלול, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מאדר"ח אלול, עם הפי"נ שיקרא בעת רצון על הציון הקי' של כ"ק

מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע.

ונעם לי לקרות בו שמקוה לעשות התעודות ביים שנתלו בו שני המאורות הגדולים הוא חיי"א אלול.

והי רצון שכאו"י ימלא תפקידו במילוי רצונם הקי' להפיץ המעניות חוצה, ותתחיל ההתחלה

תיכף, שהי מגלגלין זכות ליומין זכאין הם ימי חדש אלול, וכמבואר המשל מרבנו הזקן יעו"ש (לקו"ת

ראה לב, ב).

ברכה לבשו"ט ולכחו"ט,

נדרים דף פט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצו

44 איסור ליהנות מאביה ומחמיה. או שאמרה להיפך, שְׂאִינִי נְהִינִית
 45 לְךָ אִם עוֹשֶׂה אֲנִי עַל פִּי אָמַר וְעַל פִּי אָבִיךָ – שהתנתה שאם תהנה
 46 את אביה או את חמיה, יאסר עליה ליהנות מבעלה. בשני אופנים
 47 אלו תרי זה יפר – יכול הבעל להפר את נדרה, כיון שמשנתנו
 48 סוברת כדברי חכמים שיכול הבעל להפר את נדרי אשתו אף קודם
 49 שהם חלים בפועל. וכיון שנדרים אלו, כאשר יתקיים התנאי
 50 ויחולו, יהיה בהם משום עינוי נפש או דברים שבינו לבינה, רשאי
 51 הוא להפר אותם כבר מעתה.

נמרא

52 הגמרא מביאה ברייתא, שנחלקו בה רבי נתן ורבנן בשני אופנים
 53 שונים, שתלתה האשה את נדרה בתנאי, ועדיין לא נתקיים התנאי
 54 ולא חל הנדר, האם יכול הבעל להפר כבר מעתה.

55 תניא בברייתא, אשה שאמרה לבעלה, קונם שְׂאִינִי נְהִינִית לְאָמִי
 56 וְלְאָבִיךָ – מאבי ומאביך, אִם אֲנִי עוֹשֶׂה לְפִיךָ – אם אני מנהה אותך,
 57 ועדיין לא חל עליה האיסור ליהנות מאביה וחמיה עד שיתקיים
 58 התנאי, בזה שתהנה את בעלה. רבי נתן אומר, לֹא יָפֵר לָהּ הַבְּעַל
 59 את נדרה, כיון שעדיין לא חל הנדר בפועל, וְהַכְּמִים אֹמְרִים, יָפֵר,
 60 כיון שלשיתם יכול הבעל להפר את נדרי אשתו אף קודם שהם
 61 חלים בפועל.

62 האופן השני שבו נחלקו רבי נתן ורבנן בברייתא, באשה שאמרה
 63 לבעלה נְטוּלָה אֲנִי מִן הַיְהוּדִים – תאסר הנאת תשמישם של כל
 64 ישראל עלי, אִם אֲנִי מְשַׁמְשֶׁתְּךָ, כלומר, שהתנתה שאם תשמש עם
 65 בעלה, יחול עליה איסור ליהנות מתשמישם של כל ישראל,
 66 ובעלה בכללם. רבי נתן אומר, לֹא יָפֵר לָהּ עֵתָה אֶת נְדָרָהּ, מאחר
 67 שכל זמן שאינה משמשת עמו לא חל עליה הנדר, וממילא לא
 68 ניתן עדיין להפר נדר זה. וְהַכְּמִים אֹמְרִים, יָפֵר, כיון שלשיתם
 69 יכול הבעל להפר את נדרי אשתו אף קודם שחלו בפועל.

70 מביאה הגמרא מעשה, שבו חששו לדעת רבי נתן שאי אפשר
 71 להתיר נדר קודם שהוא חל:

72 הָהוּא נְבִירָא, דְּאִיתְסַר הַנִּינְיָתָא דְעֻלְמָא עֲלֵיהּ – שאסר על עצמו נדר
 73 ליהנות מן הבריות, אִי נְסִיב אִיתְתָּא כִּי לֹא תִנְיָא הִילְכְתָּא – אם
 74 ישא אשה קודם שילמד תורה. שהיה רוצה ללמוד קודם שיהיו
 75 ריחים על צוארו, ולכך התנה, שאם ישא אשה קודם שילמד,
 76 יאסר עליו ליהנות מן הבריות. רְהִיט בְּנִפְסָא וְתוּבְלִיָּא וְלֹא אֲמַצִּי
 77 לְמִיתְנָא – רץ במקלו ותרמילו ולא עלה בידו ללמוד תורה, ומשל
 78 הוא, שאף שהשתדל בכל כחו ללמוד תורה, לא עלה הדבר בידו.
 79 ועל כן, לא יכול היה לישא אשה, כיון שבזה עובר הוא על תנאו,
 80 ויחול עליו האיסור ליהנות מן הבריות. וגם לא יכול היה, לדעת
 81 רבי נתן, לילך לחכם שיתיר את נדרו, כיון שלשיתו לא ניתן
 82 להתיר נדר קודם שהוא חל.

83 ומכיון שלא היתה תקנה לאדם זה, אָתָּא רַב אֶחָא בַּר רַב הוּנָא,
 84 וְשִׁבְשִׁיבָא – הטעה אותו, ואמר לו שאף אם ישא אשה לא יאסר
 85 בהנאת הבריות, וְאִינְסִיב אִיתְתָּא – ונשא הלה אשה, ובוהו נתקיים
 86 תנאו, וחל עליו איסור ליהנות מן הבריות.

1 ב. היתה נְעִרָה בעת שנדרה וּנְגִרָה עתה לאחר שנדרה, וְהָיָא גַם
 2 יְתוּמָה בחיי האב, כאמור לעיל שנישאה ואחר כך נתאלמנה או
 3 נתגרשה. ולאחר כל זאת שמע ממנה אביה את שנדרה, אלא
 4 שהופקעה רשותו ואינו יכול להפר, אם מצד הבגרות ואם מצד
 5 היתמות.

6 ג. נְעִרָה שְׁלֹא נְגִרָה וְנִדְרָה, וְהָיָא יְתוּמָה בחיי האב, והיינו שנישאה
 7 בנעוטה ונתאלמנה או נתגרשה ועודה נערה. אין אביה מפר את
 8 נדרה מצד יתמותה.

9 ד. נדרה בשעה שכבר היתה בּוֹגְרָת, וְמַת אָבִיהָ עוד קודם שנדרה.
 10 הרי שיש כאן שתי מניעות להפרה, בגרות ומיתת האב.

11 ה. נדרה כשהיא נְעִרָה ואחר כך נעשתה בּוֹגְרָת, וְמַת אָבִיהָ, ולאחר
 12 מכן שמעו שנדרה. גם בזה משום הבגרות ומיתת האב אין לנדרה
 13 הפרה.

14 ו. הרי שהיא נְעִרָה שְׁלֹא נְגִרָה וְנִדְרָה, וְמַת אָבִיהָ ועודה נערה,
 15 באופן זה אין הפרה לנדריה רק מחמת מיתת האב.

16 ז. נְעִרָה שְׁמַת אָבִיהָ וְנִדְרָה, וּמְשַׁמַּת אָבִיהָ – לאחר שמת, נְגִרָה ואז
 17 שמעו שנדרה. אין הנדר בר הפרה, הן מצד שמת אביה והן מצד
 18 שכבר בגרה.

19 ח. בּוֹגְרָת שנדרה וְאָבִיהָ עדיין קַיָּים, אינו יכול להפר את נדרה
 20 מצד שבעת הנדר כבר בגרה ויצאה מרשותו.

21 ט. נְעִרָה שנדרה ואחר כך נעשתה בּוֹגְרָת, וְאָבִיהָ עדיין קַיָּים, אלא
 22 שאינו יכול להפר את הנדר משום שבעת שמיעת הנדר כבר בגרה
 23 ויצאה מרשותו.

24 בכל תשעת האופנים הללו נדריה קיימים, ואין יכול האב להפר,
 25 אם משום שנישאה קודם שנדרה וכבר ויצאה מרשותו, אם משום
 26 שמת, ואם משום שנעשתה בוגרת.

27 רבי יהודה מוסיף אופן שבו האב אינו יכול להפר את נדרי בתו:
 28 רְבִי יְהוּדָה אֹמֵר, אִף הַמְּשִׂיא בְתוּ חֲתָמָת, וְנִתְאַלְמְנָה או נְתַגְרְשָׁה,
 29 וְחֻזְרָה לאביה לדור אַצְלוּ כְּשַׁעְדֵיין הָיָא נְעִרָה, אינו יכול להפר את
 30 נדריה, מכיון שכבר נשאה ויצאה מרשותו.

נמרא

31 אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, זו – מה ששנינו במשנתנו 'תשע נערות/
 32 מזה הם דְּרָבִי רְבִי יְהוּדָה, אָבְל חֲכָמִים אֹמְרִים, 'שְׁלֹשׁ נְעוּרֹת' יֵשׁ,
 33 שאם נדרו נְדָרֵיהֶן קַיָּמִין, ואין אביהן יכול להפר את נדרן, ואלו
 34 הם: א. בּוֹגְרָת. ב. וְיְתוּמָה שמת אביה. ג. וְיְתוּמָה בְּחַיֵּי הָאָב. וכל
 35 תשע הנערות המובאות במשנה נכללים באותם שלוש נערות.

משנה

36 המשנה דנה בשני אופנים בהם תלתה האשה את נדרה בתנאי
 37 ועדיין לא נתקיים התנאי, וממילא לא חל עדיין הנדר, האם רשאי
 38 הבעל להפר כבר מעתה.
 39 אשה שאמרה לבעלה, קונם שְׂאִינִי נְהִינִה – נהנית, לְאָמִי וְלְאָבִיךָ –
 40 מאבי ומאביך, אִם עוֹשֶׂה אֲנִי עַל פִּיךָ – אם אני מנהה אותך. כלומר,
 41 שנדרה נדר על תנאי, שאם היא תהנה את בעלה, יחול עליה

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אלול, תשי"ט
 ברוקלין.

שלום וברכה!

... בשאלתו השני אודות העתקה ל... ע"פ בקשתה של זוגי תחי'.

צדק בהטענה שקשה לעקור מקום דירתו ממקום שדר בו כחמשים שנה, ובפרט שענין פרנסתו
 שם, ובית מסחרו שם, אלא שכיון שהוזהרנו ביחוד על אונאת האשה (ראה בשו"ע רבנו הזקן הלכות
 אונאה בסופם) כי רכות בטבע וכו', יש לפייס דעתה של זוגתו תחי' של הנ"ל בענינים אחרים, ולא
 להתפק בשכנוע ע"י טענות שכליות של המוח בלבד.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

49 להשאל בדווקא על הנדר הראשון תחילה, הרי צריך להיות הדין
50 דא פני על האי ניתשיל פרישא – אם רצונו ישאל תחילה על הנדר
51 הראשון, ואי פני על האי ניתשיל פרישא – ואם רצונו בכך, יוכל
52 להשאל תחילה אף על הנדר השני, ואף על פי שעדיין לא חל
53 הנדר. ומכך שחייב הוא להשאל תחילה על הנדר הראשון, ניתן
54 להוכיח שאי אפשר להתיר נדר אצל חכם קודם שהוא חל, ועל כן
55 אינו יכול להתיר תחילה את נדרו השני שלא יהנה החכם מנכסיו,
56 כיון שעד שלא התיר את נדרו הראשון עדיין לא חל נדרו השני,
57 ולא נאסר על החכם להנות ממנו.
58 דוחה הגמרא ראייה זו, ומי דע אי האי קמא אי האי פתרא, כלומר,
59 מניין לך שכונת התנא באומרו 'נשאל על הראשון ואחר כך נשאל
60 על השני', היינו שנשאל קודם על נדרו הראשון שלא יהנה פלוני
61 ממנו, ואחר כך על נדרו השני שלא יהנה ממנו החכם שהתיר לו
62 את הנדר הראשון, הרי יתכן שהתנא כלל לא נתכוין שיש קפידיא
63 איזה נדר יתיר תחילה, אלא כוונתו שישאל תחילה על איזה נדר
64 שירצה, והוא הנקרא 'ראשון', ולאחר מכן ישאל על הנדר הנוסף,
65 והוא הנקרא 'שני'.
66 הגמרא מנסה שוב להביא ראייה לדברי רב פפי, הסובר שאין חכם
67 יכול להתיר נדר קודם שהוא חל:
68 אלא, לימא מפייע ליה. אדם האומר קונם שאיני נהנה לפלוני,
69 כלומר, שלא יהנה פלוני מנכסי, הריני נויר לכשאשאל עליו, היינו,
70 שהתנה שכאשר ישאל על נדר זה אצל חכם, תחול עליו נזירות.
71 דינו הוא שנשאל הוא תחילה על נדרו שלא יהנה פלוני מנכסיו,
72 ואחר כך – אחר שהתיר לו החכם נדר זה, וממילא חלה עליו
73 נזירות, נשאל הוא על נדרו – נזירותו.
74 מסיקה הגמרא את ההוכחה, ואי אמרת נשאל אדם על נדרו אף
75 על פי שלא חל עדיין הנדר, אם כן, מדוע עליו להשאל קודם על
76 נדרו ואחר כך על נזירותו, הרי צריך להיות הדין דאי פני על נדרו
77 איתשיל פרישא – אם ירצה ישאל תחילה על נדרו, ואי פני על נדרו
78 איתשיל פרישא – ואם ירצה ישאל תחילה על נזירותו, שאף על פי
79 שעדיין לא חלה הנזירות רשאי הוא להתירה. ומוכח מכאן שאי
80 אפשר להתיר נדר אצל חכם קודם שחל.
81 דוחה הגמרא אף ראייה זו, שאכן מברייתא זו ניתן להוכיח שחכם
82 אינו יכול להתיר נדר ונזירות קודם שהם חלים בפועל, אך עדיין
83 אין להוכיח מכאן שזו היא שיטת חכמים, שהרי יתכן שהברייתא
84 כרבי נתן היא, הסובר שאף בעל אינו יכול להפיר את נדרו אשתו
85 לפני שהם חלים, וכל שכן חכם, אבל חכמים הסוברים שהבעל
86 רשאי להפיר קודם שיחול הנדר, יסברו שאף בחכם הדין כן.
87 הגמרא מביאה דעה החולקת על הנאמר בשם רב פפי לעיל,
88 שלגבי התרת חכם אף חכמים מודים שלא ניתן להפיר נדר קודם
89 שהוא חל:
90 אמר רבינא, אמר לי מרימר, הכי אמר אבדו משמיה דרב פפי,
91 מהלוקת רבי נתן ורבנן אם ניתן להפיר נדר קודם שהוא חל, אינה
92 אלא בהפירה שמיפר בעל לאשתו, אבל בשאלה שנשאל אדם אצל
93 חכם על נדרו, דגריי הכל מפר החכם, ואף על פי שלא חל עדיין
94 הנדר. והמקור לכך הוא דבתיב (במדבר ל א) 'לא יחל דברו', ומהמילה
95 'דברו' ניתן לדרוש, שניתן להתיר נדר אף קודם שהוא חל, אף
96 שאינו אלא 'דיבור' גרידא.

1 וְשָׂרְקִיָּה מֵינָא – טח רב אחא לאותו אדם טיט על בגדיו, כדי
2 להראות לו שהוא זקוק לבריות שיכבסו את בגדיו, וממילא יש
3 להתיר לו את נדרו, וְאִתְרִיָּה (וְהוֹבִיאוּ) לְקַמְיָה דְרַב חֲסִידָא כְּדִי
4 שיתיר לו את נדרו.
5 אָמַר רָבָא, מֵאֵן חָכִים לְמֵיעֵבַד כִּי הָא מִילְתָּא – מי הוא החכם שהבין
6 שיש צורך להטעותו לישא אשה כדי שיחול הנדר, אִי לָאו דְרַב
7 אֲחָא בְּרַב רֵב הוּנָא דְנִבְרָא רָבָה הוּא – רק אדם גדול כמו רב אחא
8 בר רב הונא.
9 והוא מבאר את הצורך להטעותו, דְקַסְבַּר רב אחא, דְכִי הִכִּי
10 דְפִלְגִי וְיִשְׁכַּשְׁם שְׁנַחֲלִקוּן דְרַבְנָן וְרַבִּי נֶטָן בְּהַפְרָה – האם יכול הבעל
11 להפיר את נדרו אשתו קודם שחלו בפועל, הִכִּי נִמִּי פִלְגִי בְּשִׂאֲלָה
12 – נתלוק גם כן לענין התרת חכם. וממילא, לשיטת רבי נתן, גם
13 חכם אינו יכול להתיר את הנדר קודם שהוא חל, וכיון שרצה רב
14 אחא לחוש אף לדעת רבי נתן, הוכרח להטעותו כדי שישא אשה,
15 ועל ידי כך יחול נדרו ויאסר בהנאת הבריות, ויוכל החכם להתיר
16 את נדרו.
17 הגמרא מביאה אמורא החולק על דברי רב אחא, וסובר שיש
18 לחלק בין הפרת הבעל להתרת חכם:
19 וְרַב פִּפְי אָמַר, מְהֻלְקָת רבי נתן ורבנן אם אפשר להפיר קודם
20 שיחול הנדר, אינה אלא בהפירה שמיפר הבעל את נדרו אשתו.
21 וסברת מחלוקתם היא, דְרַבִּי נֶטָן סָבַר, אִין הַבְּעַל מִיפֵר אֱלָא אִם בֵּן
22 כְּבַר חָל הַנְּדָר, וראייתו היא מְדַבְרֵיב (ישעיה כד ב), 'וְחִפְרָה הַלְבָנָה',
23 והוא דורש את תיבת 'וחפרה' מלשון הפרה, ואת תיבת 'הלבנה'
24 כאילו כתוב חל בנה, דהיינו, שניתן להפיר רק לאחר שחל הנדר
25 הנחשב כבנייה, כמו ששינונו לעיל (כב). 'הנודר כאילו בנה במה',
26 וְרַבְנָן סָבְרִי, בְּעַל מִיפֵר אִף עַל פִּי שְׂלָא חָל הַנְּדָר, דְבְּתִיב (איוב ה יב)
27 'מִיפֵר מִחֲשָׁבוֹת עֵינָיִם', ולמדים מכך שניתן להפיר אף מחשבה,
28 דהיינו, נדר שעדיין לא יצא אל הפועל.
29 ואין טעם זה של חכמים מועיל אלא לגבי בעל שנאמר בו לשון
30 הפרה, אֲבָל בְּשִׂאֲלָה – שבא לחכם להשאל על נדרו, דְבְּרִי הַכֹּל אִין
31 חָכֵם מִתִּיר בְּלוֹם אֱלָא אִם בֵּן חָל הַנְּדָר, דְבְּתִיב (במדבר ל א) 'לֹא יִחַל
32 דְבָרוֹ' – לא יחלל את דברו, ודרשו חכמים (ברכות לב) 'הוא אינו
33 מיחל אבל אחרים מוחלין לו', ומכאן לומדים שיש כח ביד החכם
34 להתיר נדרים. ומכיון שיש במשמעות המילה 'יחל' גם לשון חלות,
35 יש להוכיח שלא נאמר דין התרת הנדר על ידי החכם, אלא כאשר
36 חל הנדר בפועל.
37 הגמרא מנסה להביא ראייה לדברי רב פפי, הסובר שבהתרת חכם
38 אף חכמים מודים שלא ניתן להתיר את הנדר קודם שהוא חל:
39 לִימָא מְפִיעֵי לִיה – לרב פפי, הסובר שבהתרה לכולי עלמא אין
40 מתירין עד שיחול הנדר. שנינו בברייתא. אדם שאמר קונם שאיני
41 נהנה לפלוני – נדר שלא יהנה אדם פלוני מנכסיו, וְלִמִּי שִׂאֲשֵׁאל
42 עֲלִיו – וכן נדר שלא יהנה מנכסיו החכם שישאל אצלו על נדרו
43 הראשון. דינו הוא שנשאל אצל חכם תחילה על נדרו הראשון
44 שלא יהנה את פלוני, וְאַחַר כֵּן – אחר שהתיר לו החכם נדר זה,
45 וממילא נאסר עליו להנות את החכם כפי שהתנה מלכתחילה,
46 נשאל הוא אף על נדרו השני שלא יהנה את החכם.
47 מסיקה הגמרא את ההוכחה, וְאִי אֲמַרְתָּ, שהדין הוא שנשאל אדם
48 על נדרו אצל חכם אף על פי שלא חל הנדר, אם כן, מדוע עליו

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אלול, תשי"ט

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שיי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מה' אלול.

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף צ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט

1 **ושרקיה טינא.** טח פניו בטיט, כדי שלא יכירוהו רב חסדא, כאילו היה אדם אחד מהם
 2 שגנר שלא ישא אשה כדי שתהיה לו. דאפשר אילו היה מכירו – לא היה מתיר לו. מאן
 3 **חכים למיעבד כי האי מילתא.** שדקדק בכך, שהשיאו אשה קודם שישאל על נדרו כדי
 4 שיחול הנדר עליו קודם שאלה, דקסבר כרבי נתן דאמר לא יפר הואיל ולא חל הנדר.
 5 דרבי נתן דיינא הוא. נוחת נשאלין דדינא. הכי
 6 **נמי פליגי בשאלה.** שאלין נשאלין לחכם עד
 7 שיהא הנדר חל עליו. דכתיב וחסרה הלבנה.
 8 והא "וחפרה", דמשמע אימתי הוי חפרה – בזמן
 9 שחל בנה. בנה – היינו נדר. רבי נתן לטעמיה,
 10 דאמר: הנדר כאילו בנה במה והמקימו כו',
 11 היינו חל בנה – חל בנין הנדר. ע"א: מסיפיה
 12 דקרא "וחפרה הלבנה ובושה המנהג" כדכתיב
 13 "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה
 14 יהיה שבעתים" וגו', דבהדיא שעתא חפרה
 15 נהורא דהלבנה. דעד השתא "כי מלך ה' צבאות
 16 על ישראל" – ולא קודם שישלך. וה"ה גבי נדר,
 17 ממי חל עליה הוא דמיפר, ולא קודם שיחול.
 18 דכתיב **מפר מחשבות עירומים.** דמשמע: מפר
 19 אפילו מחשבה בעלמא. אף ע"פ שלא חל הנדר
 20 עדיין. אבל בנדרים. שצריך שאלה לחכם, דברי
 21 הכל אינו מתיר אא"כ חל הנדר. כדכתיב "לא
 22 יחל דברו", דמשמע: כל זמן שאין שם מעשה
 23 בניי אלא דיבור בעלמא, שעדיין לא חל הנדר –
 24 לא יחל החכם. והאי דדרשין מנייה: הוא אינו
 25 מוחל אבל אחרים מוחלין לו – בזמן שחל הנדר
 26 קאמר. ליבא מסייע ליה. לרב פפי, דאילו
 27 בשאלה דברי הכל אינו [מתיר] עד שיחול הנדר.
 28 קונם שאני נהנה לפלוני ולכל מי שאשאל עליו.
 29 כלומר, אם אשאל עליו לשום חכם להתיר לי –
 30 יהא עלי קונם מה שאני נהנה לאותו חכם. ואי
 31 אמרת. דנשאלין לחכם עד שלא חל הנדר, אי
 32 בעי למישאל על הנדר ברישא – מיתשיל, אי
 33 בעי – מיתשיל על חכם ברישא. מאי נשאל
 34 דקאמר חסמא, דמשמע או על החכם או על מורד? ליבא מסייע ליה. מהבא: קונם שאני
 35 נהנה לפלוני, דחל עליה נדר לאלתר, והריני נזיר לבשאשאל לחכם עליו. נשאל על נזיר.
 36 שחל עליו, ואח"כ נשאל נמי על נזור שלא חל עד שישאל עליו. ואי אמרת נשאל. לחכם
 37 נמי אע"פ שלא חל הנדר, וכי היכי דפליגי בהפרה פליגי בשאלה, ובדין הוא דלרבנן חל
 38 נזירותו. שאיל ברישא. דליוול לחכם לישאל על נזירותו תחילה, ואחר כך על נדרו.
 למימרא

1 **ושרקיה טינא.** טח פניו בטיט, כדי להראותו שהוא צריך לבריות לאלתר לכבסו בגדיו. וקסבר: כי היכי
 2 דפליגי רבנן ורבי נתן בהפרה – פליגי נמי בשאלה, דרבי נתן נמי ס"ל בשאלה דאין חכם מתיר
 3 אא"כ חל הנדר. והוי דבמאי דפליגי ר' נתן ורבנן קיימא לן כרבנן, דייחזי ורביס הלכה כרביס,
 4 וכדבעינן למכתב קמן – אידו לאפוקי נפשיה מפלוגתא הוא דעבד הכי. והאי דלא קאמר
 5 רבא קסבר מחלוקת בהפרה אבל בשאלה דברי
 6 הכל אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר, וכדאמר רב
 7 פפי לקמן בסמוך – לא תיודק מינה דמדולא אמר
 8 רבא הכי מכלל דלא סבר כרב פפי. דליה, הא
 9 דהוזיא דרב פפי הילכתא, היא וכמו שנכתוב
 10 לפנינו בסמוך בס"ד, ורבא נמי אפשר דהכי סבירא
 11 ליה, והאי דלא אמר הכי – משום דמהאי עובדא
 12 ליבא למיודק כולי האי. דנזיר דודאי איבא למיודק
 13 מינה דרב אחא בר הונא לא סבירא ליה כמאן
 14 דאמר לקמן מחלוקת בהפרה אבל בשאלה דברי
 15 הכל חכם מתיר אף על פי שלא חל הנדר. דאי הכי
 16 – למה ליה לשבשיה? מיהו, ליבא למיודק מינה
 17 דסבירא ליה דבשאלה דברי הכל אין חכם מתיר
 18 אא"כ חל הנדר, דמנולן הא? דאפשר דנזיר דסבירא
 19 ליה דבשאלה נמי פליגי – לאפוקי נפשיה
 20 מפלוגתא עביד הכי. כך נראה בעיני, ורתיית מי
 21 שכתב בהפך. **ורב** פפי אמר מחלוקת בהפרה
 22 וכו' דכתיב מפר מחשבות עירומים. אלמא שייבא
 23 חפרה במחשבה בלבד, דכתיב לא חילא.
 24 **דכתיב** לא יחל דברו. לא יעקר חלות [ודברו],
 25 דייקנן: הא אחרים עוקרין, אלמא אין חכם מתיר
 26 אלא אם כן חל הנדר. **נשאל** על
 27 המודר, ומתוך כך נאסר על החכם שמתירו,
 28 ולפיכך חזר ונשאל עליו. **אי** בעי על האי
 29 מתשיל ברישא. ילך אצל חכם, ויאמר: אני הדרתי
 30 ראוכל נכסי, והדרתי גם כן אותו חכם כשאשאל
 31 לפניו, ותעשיו אני רוצה לישאל לפני פלוני חכם,
 32 ומתחרט אני על מה שאסרתיו בהנאתי. ומדלא
 33 אפשר למעבד הכי, ש"מ דאין חכם מתיר אלא אם
 34 כן חל הנדר. **ומי** ידע דהי קמא ודי בתרא. התלמוד הוא דקא דחי למאן דמייתיה דך סייעתא.
 35 דמי ידע למאן קרי תנא ראשון או אחרון? דילמא כי קתני ראשון ושני – לשאלה קאמר,
 36 שנשאל על אי זה מן שירצה תחלה וזהו קרי ליה ראשון, ואותו אחר שנשאל עליו אח"כ
 37 קרי ליה אחרון! **האי** רבי נתן היא. דחי ליה דבהפרה בעי שיחול הנדר, וכל שכן בשאלה,
 38 דכתיב "לא יחל". אבל לעולם אימא לך דרבנן, כי היכי דפליגי בהפרה – פליגי נמי בשאלה.
 39 **דכתיב** לא יחל דברו. למימרא דלא הוי ביה מעשה, ד"דברו" – דבר בעלמא משמע, ולא
 40 חלות הנדר. **ולענין** הלכה. קייל כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן, ואמרי דבעל מפר אע"פ
 41 שלא חל הנדר. חזא – דייחזי ורביס הלכה כרביס, ועוד – דר' עקיבא דאמר (נפ"ל פ"ג). דאשת איש שאמרה "הריני נזירה לכשתגורש" ותגורשה, דפר – על כרדוך הכי סבירא ליה דבעל מפר
 42 אע"פ שלא חל הנדר. ועוד: דטוגיין בריש פרקין בענין "אם ארחץ אם לא ארחץ" – כרבנן שייבא. וכדכתיבנא עלה דהויא. ואע"ג דאמר רבא: מאן חכים למעבד כי האי לאו רב אחא,
 43 אלמא קלטיה משום דעבד כרבי נתן, ובין דקלטיה שמע מינה הילכתא כותיה – לאו רביה היא, דמשום דאפיק נפשיה מפלוגתא הוא דקלטיה, וכדכתיבנא לעיל. וליבא למודי כל הני ראיית
 44 משום הא דקלטיה רבא, דאיבא למדחיה. וכדכתיבנא הילכך נקטינן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר, וכן דעת הרמב"ן ז"ל. מיהו ז"מ בשלתה נדרה דברר שדיא עשויה לעבור על תנאה,
 45 דומיא ד"אם עשה אני על פי אבא ועל פי אבא ועל פי אבא"ר, דכין שדיא מצטערת אם לא תעשה לפיקן – אבלו עשתה דמי. אבל תלתה תנאה דברר שאינה עשויה לעבור עליו – אינו מפר אלא אם
 46 כן חל הנדר. והיינו דאמרינן בריש פרקין: למה לה הפרה? לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה,

1 **ושרקיה טינא.** טח פניו בטיט, כדי שלא יכירוהו רב חסדא, כאילו היה אדם אחד מהם
 2 שגנר שלא ישא אשה כדי שתהיה לו. דאפשר אילו היה מכירו – לא היה מתיר לו. מאן
 3 **חכים למיעבד כי האי מילתא.** שדקדק בכך, שהשיאו אשה קודם שישאל על נדרו כדי
 4 שיחול הנדר עליו קודם שאלה, דקסבר כרבי נתן דאמר לא יפר הואיל ולא חל הנדר.
 5 דרבי נתן דיינא הוא. נוחת נשאלין דדינא. הכי
 6 **נמי פליגי בשאלה.** שאלין נשאלין לחכם עד
 7 שיהא הנדר חל עליו. דכתיב וחסרה הלבנה.
 8 והא "וחפרה", דמשמע אימתי הוי חפרה – בזמן
 9 שחל בנה. בנה – היינו נדר. רבי נתן לטעמיה,
 10 דאמר: הנדר כאילו בנה במה והמקימו כו',
 11 היינו חל בנה – חל בנין הנדר. ע"א: מסיפיה
 12 דקרא "וחפרה הלבנה ובושה המנהג" כדכתיב
 13 "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה
 14 יהיה שבעתים" וגו', דבהדיא שעתא חפרה
 15 נהורא דהלבנה. דעד השתא "כי מלך ה' צבאות
 16 על ישראל" – ולא קודם שישלך. וה"ה גבי נדר,
 17 ממי חל עליה הוא דמיפר, ולא קודם שיחול.
 18 דכתיב **מפר מחשבות עירומים.** דמשמע: מפר
 19 אפילו מחשבה בעלמא. אף ע"פ שלא חל הנדר
 20 עדיין. אבל בנדרים. שצריך שאלה לחכם, דברי
 21 הכל אינו מתיר אא"כ חל הנדר. כדכתיב "לא
 22 יחל דברו", דמשמע: כל זמן שאין שם מעשה
 23 בניי אלא דיבור בעלמא, שעדיין לא חל הנדר –
 24 לא יחל החכם. והאי דדרשין מנייה: הוא אינו
 25 מוחל אבל אחרים מוחלין לו – בזמן שחל הנדר
 26 קאמר. ליבא מסייע ליה. לרב פפי, דאילו
 27 בשאלה דברי הכל אינו [מתיר] עד שיחול הנדר.
 28 קונם שאני נהנה לפלוני ולכל מי שאשאל עליו.
 29 כלומר, אם אשאל עליו לשום חכם להתיר לי –
 30 יהא עלי קונם מה שאני נהנה לאותו חכם. ואי
 31 אמרת. דנשאלין לחכם עד שלא חל הנדר, אי
 32 בעי למישאל על הנדר ברישא – מיתשיל, אי
 33 בעי – מיתשיל על חכם ברישא. מאי נשאל
 34 דקאמר חסמא, דמשמע או על החכם או על מורד? ליבא מסייע ליה. מהבא: קונם שאני
 35 נהנה לפלוני, דחל עליה נדר לאלתר, והריני נזיר לבשאשאל לחכם עליו. נשאל על נזיר.
 36 שחל עליו, ואח"כ נשאל נמי על נזור שלא חל עד שישאל עליו. ואי אמרת נשאל. לחכם
 37 נמי אע"פ שלא חל הנדר, וכי היכי דפליגי בהפרה פליגי בשאלה, ובדין הוא דלרבנן חל
 38 נזירותו. שאיל ברישא. דליוול לחכם לישאל על נזירותו תחילה, ואחר כך על נדרו.
 למימרא

המשך מהעמוד הקודם

במ"ש בשער היחוד והאמונה פרק ז' בענין אופן ידיעת הבורא ב"ה שהוא בידיעת עצמו וכו'
 ושואל ביאור נוסף בזה, אבל אינו מפרט הפרט בו נתקשה.
 וימצא ביאור נוסף בכ"מ בדא"ח, ומהם בספר תורה אור לבעל התניא יד, ד ע"כ ארדה גוי
 הכצקתה גוי' בו מברך ג"כ הראב"ע שהביא במכתבו, ובספר המצות
 תקותי שנוסף על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים יש לו קביעות עתים
 בלימוד תורת החסידות, וכציווי התורה ש"ל תלמוד שמביא לידי מעשה, וק"ל.
 בברכה לבשו"ט ולכו"ט.

ובכדכתיבנא

נדרים. ואלו נדרים – פרק אחד עשר דף צ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

ובדכתיבנא עלה דהחיא בס"ד. ולענין שאלה קיימא אך כרן בפ"י דאמר מחולקת בהפרה, אבל בשאלה – דברי הכל אין חכם מתיר א"כ חל הגדר. והכי פסקי רבואתא זכרון לברכה כותיה לחומרא. ואיכא מ"ד דאפי' הכי, האומר "קונם עלי דבר פלוני לאחר שלשים יום" – חל הגדר מיקרי, וחכם מתיר. ולא פליגי ר' נתן ורבנן אלא בתולה נדרו באם שאפשר

שלא יחול הגדר לעולם, אבל תולה נדרו במימם, כיון שסוף איתרו לחלו, אע"פ שלא חל עדיין – חכם מתיר. ואיכא מ"ד דאפילו בכר"י, כיון שמכל מקום עדיין אינו נאסר – אין חכם מתיר. וסברא קמא תריצא לי טפי. **מתני'** בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונטולת בתובה. מוקמינן לה בגמרא באשת כהן. דאי באשת ישראל, אי ברצון – מי אית לה כתובה? ואי באונס – אמאי יוצאה? דהא לא מתסרא על בעלה. אלא לאו באשת כהן באונס. ונדר דאסירא ליה – אית לה כתובה, דמציא למימר ליה: הא אנא קאימנא, וגברא הוא דנסתחפה שדהו. שקדושת כהונתו גרמה לו שתהא אסורה לו. דהא אונס בישראל משרא שרי. הילכך מולו גרם, ומשום הכי יש לה כתובה. **השמים** ביני לביתך. מוכח בגמ' דהכי קאמרי ליה: שאן שכבת ורעי יורה כחך בשעת תשיש, ואינו ראוי להוליד. ומתוקמא בבאה מחמת טענה, דאמרה: בעינא חטרא לידא ומרא לקבורה. הא לאו הכי – אין בדבריה כלום. דאמרי' לה: זילי, לא מפקדת, כדאמרי' בפ' "אע"פ" (פסוקים סד. וימות סז). ואע"ג דאמרין בתגדה שאמרה לו שרה אמנו לאברהם: השמים ביני לביתך, שנאמר "שפטו השם ביני וביןך", דלמא היינו שהוא מרוחק ממנה לגמרי, כגון שרה שהיתה טוענת על אברהם שריחקה מחמת הגר. ובירושלמי נמי הכי משמע, דאמרין: כמה דשמים רחיקתא מן ארעא כך ההיא אתתא רחיקתא מבעלה. אפשר דלשון "השמים ביני לביתך" כולל הכל. אבל הכא מוכח בגמ' שפירושו שאינו יורה כחך, וכי קאמרה ליה "השמים ביני לביתך" – הכי קאמרה: אלהים עד ביני וביןך דקושטא קאימנא, שדבר זה אין יודע בו אלא השם. **נטולה** אני מן היהודים. אסורה על עצמה הנאת תשמיש כל

למימרא דלא הוה מעשה. כלומר, דלא הוה צריך למיעבד האי דעבד רב אחא בר רב הונא מההוא גברא דאתייה לקמיה דרב חסדא. מי קאי ידעת הי הראשון. דילמא האי דקאמר דנשאל על הראשון – על ההוא דלא חל הגדר, אף נשאל עליו קאמר. [נשאל על נדרו וכו']. ואי אמרת דנשאל להכנס לדברי הכל, אע"ג דלא חל הגדר, הא מני? דלא כרבי נתן ודלא בחכמים. **מתני'** יוצאות. בעל כרחו של בעל. מפאה אני לך. בא עלי אדם אחד ושימאני לך. ובאונס קאמר, באשת כהן, דבאונס נמי אסורה לו. ולהכי נטולת כתובתה – דלא פשעה. דאי באשת ישראל – אינה יוצאה, דאנסה מותרת לה, כדנפקא לך (כתובת דף נא) מ"והיא לא נתפשעה". דאי ברצון קמיירי – אפי' ישראל אסורה ואין לה כתובה, דהא פשעה. ובגמרא מפרש לה הכי. השמים ביני לביתך. שאינו מריע, דדבר זה אינו גלוי לבית אלא לשמים. עישו דרך בקשה. יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי, ואין מבריחין אותה. **נמי** פהו שתאכל בתרומה. כיון דלא מפקינא לה מיניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה. **דאפשר דאכלה** חולין. דהואיל דאפשר בתקנתא – לא ספינא לה תרומה. שלא תוציא לעו על בניה. דאי אמרת לא תאכל בתרומה, אתו למימר דבניה פסולין מן הכהונה, דהרי בני אנסה ניהו. שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס. ומודה רב ששת דאי נאמרלה או נתגרשה. דהשתא ליכא לעו, דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאינטינא. אשת כהן שנאנסה. בעדים כו'. מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה, ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה.

למימרא דלא הוה מעשה. מיתביכי: "קונם שאינו נהנה פלוני ולמי שנשא עמי" – נשאך על הראשון, ואח"כ נשאך על השני. אמאי? אי בעי – על האי ניתישר ברישא, ואי בעי – על האי ניתישר ברישא! מי יודע הי ראשון והי שני? מיתביכי: "קונם שאינו נהנה והריני נזיר כשנשאך עמי" – נשאך על נדרו, ואח"כ נשאך על נזרו. ואמאי? אי בעי – על נדרו ניתישר ברישא, ואי בעי – על נזרו ניתישר ברישא! תיובתא. **מתני'** בראשונה היו אומרים: שלש נשים יוצאות ונטולת בתובה: האומרת "מפאה אני לך", "שמים ביני לביתך" ו"נטולה אני מן היהודים". חזרו לומר, שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה; האומרת "מפאה אני לך" – תביא ראיה דבריה, "השמים ביני לביתך" – יעשו דרך בקשה, ו"נטולה אני מן היהודים" – יפר חלקו ותהא משמשתו, ותהא נטולה מן היהודים. **נמי** איבעיא להו: אמרה לבעלה "מפאה אני", מהו שתאכר בתרומה? רב ששת אמר: אוכלת, שלא תוציא לעו על בניה. רבא אמר: אינה אוכלת, אפשר דאכלת חולין. אמר רבא: ומודה רב ששת שאם נתארמלה שאינה אוכלת. מיד היא מעמא – אלא משום תוציא לעו על בניה, נתארמלה ונתגרשה – אמרי: השתא דאינטינא. אמר רב פפא: בדיק לן רבא: אשת כהן שנאנסה, יש לה כתובה או אין לה כתובה? פין דאונס פניו כהן פרצון פניו ישראל דמי – אין לה כתובה. או דילמא מצי אמרה ליה – אנא הא חיונא, וגברא

היהודים. ובין דמוכחא מילתא דתשמיש קשה לה, וכאנסה דמיא – ומשום הכי כופך אותו להוציא וליתן כתובה. **חזרו** לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה. דשנא תלך למקום שאין מביירין בה ונבדורה, ותנשא. **תביא** ראיה לדבריה. שנאנסה, ובלאו הכי לא מתסרא אבעלה. **יעשו** דרך בקשה. מפרש בירושלמי: יעשה סעודה ופיסס. ועצה טובה קמיל. **ואיכא** דמילק אמתי. כיון דמדינא דאמרה "טמאה אני לך" מיתסרא אבעלה ממשנה ראשונה, משום שלא תהא נותנת עיניה באחר – דיאך היתירוה; וכי איסור שבה להיכן הלך? (א) יש מי שתיריך, דאע"ג דמדינא אסירא – שרו לה רבנן, ומבטלי מילתא דאורייתא משום מגדר מילתא בקום עשה, דגדר גדול גדרו של בהא שתן עיניה באחר להפקיע עצמה מיד בעלה. והרשות בידם לעשות כן, כדאמרי' ביבמות (דף סג) מגדר מילתא שאני. והקשו על זה, שאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה אלא בשב ואל תעשה, אי נמי בקום עשה ולהוראת שעה בלבד, כאלויהו בהר הכרמל, אבל לדורות לאו ולדידי לא קשיא לי, דכי הכי דאמרי' בכמה דוכתי (גיטין ג. וט"ז) דכל דמקדש – אדעתא דרבנן מקדש, ואפקיעוהו רבנן לקדושי מיניה. ה"נ הכא, כל שאמרה לבעלה "טמאה אני" – אפקיעוהו רבנן לקדושי מעיקרא, ונמצא שבעשה שנאנסה פניה היתה, ומשה שריא לבעלה, ואוכלת נמי בתרומה כדאמרי' בגמ'. אלא שלפי זה מוטער לומר דכי אמרי' הכי – דוקא באומרת "טמאה אני לך", שנאנסתי, ולכשר נבעלתי". אבל באומרת "טמאה אני לך שנאנסתי מנתין או ממזרח" – אינה מותרת לבעלה, ואינו במשמע. ואחרים תרצו, דמשנה ראשונה לא דינא קנני, דמדינא ודאי אין האשה נאמנת לומר "טמאה אני לך" להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו. אלא משום דהא מילתא ד"טמאה אני לך" כסיפא לה – תקינו במשנה ראשונה להאמיניה, דאי לאו דקושטא קאימרי – לא הות מולולת נפשה למימר הכי. ומכי חזו רבנן בתראי דאיכא למיחש לשמוא תהא נותנת עין באחר – אוקמה ארינא. **נמי** מהו שתאכל בתרומה. דדילמא לבעלה הוא דלא מוזמנא, כדי שלא תתן עיניה באחר, אבל בתרומה – מדימנא. **שלא** להוציא לעו על בניה. דכיון דחזו דאסרין לה למיכל בתרומה, סברי דכי אמרה "טמאה אני" – קושטא קאימרי, ומוציאין לעו על בניה. **אפשר** דאכלה חולין. דמימר אמרי: תרומה הוא דלית לה. **השתא** הוא דאתניא. אור שנתארמלה אתניא. ונבעלה לפסול לה, ופסולה מן התרומה.

גברא

המשך בעמוד קעב

וכיון שמתקרבים אנו לחדש אלול הוא חדש הרחמים ועת רצון וכמבואר בלקו"ת לרבנו הזקן שאז מאירים י"ג מדות הרחמים, הנה יבשרו טוב בטוב הנראה והגלה בענינים הכללים ובענינים הפרטים גם יחד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

55 שְׂלֵא תְּהָא אַשְׁה נְוֹתַנְתָּ עֵינַיָּה בְּאַחַר תּוֹרַצְהּ לַהַנְשֵׂא לוֹ, וְלַשְׁמַךְ כַּךְ
56 תִּהְיֶה מְקַלְקֵלָתָ עַצְמָהּ עַל בְּעָלָהּ. וְלִפְיֶכֶּה הוֹרוּ, שֶׁהָאִמְרַת מְטָאָה
57 אֲנִי לָךְ, אֵינָה נֹאמַנְתָּ, אֲלֵא אִם כֵּן תִּבְיָא רָאִיָּה לְדְבָרֶיךָ, וְהָאִמְרַת
58 הַשְׂמִימִים בִּינֵי לְבַיְנֶךָ, יַעֲשׂוּ בֵית דִּין דְרָךְ בְּקַשְׁתָּה, כְּלוּמֵר, נּוֹתַנִים לְבַעַל
59 עֵצָה טוֹבָה שִׁיעֵשָׂה לָהּ סְעוּדָה וּפְיִיסָנָה. וּבַנְדוּרָתָּ וְאִמְרַתָּ נְטוּלָה
60 אֲנִי מִן תִּיהוּדִים, יִפֵּר הַבְּעַל לְהַלְקֵךְ בְּנִדָּר, כְּלוּמֵר, מֵתִיר הוּא אֵת
61 חִלְקוֹ בְּנִדָּר מַה שְׂאִסוּרָה עֲלָיו, וְתִהְיֶה מְשֻׁמְשֵׁתוֹ, וְשֹׂאֵר נִדְרָה יִשְׂאֵר
62 קֵימִים שִׁתְּהָא נְטוּלָה מִן תִּיהוּדִים.

נמרא

63 אשת כהן אוכלת בתרומה, שנאמר (ויקרא כב יא) 'וְכָהֵן כִּי יִקְנֶה נָפֶשׁ
64 קִנְיִן כָּסְפּוֹ הוּא יֵאָכַל בּוֹ, וְאִשְׁתּוֹ וְעַבְדּוֹ בְּכָלל קִנְיִן כָּסְפּוֹ. וְאִם
65 נִבְעֵלָה לִזְרָע בְּעוֹדָה תַּחַת בְּעֵלָהּ, נִפְסַלְתָּ הִיא מֵאִכֵּלֵת תְּרוּמָה, אִף
66 אִם נִבְעֵלָה בְּאוֹנָסָה.

67 הגמרא מוסיפה באשה שאמרה טמאה אני מה דינה לגבי
68 תרומה:

69 אִיבְעִינָא לָהּ - נִשְׂאַלָה שְׂאַלָה לַבְּנֵי הַיִּשְׁבִּיבָה, אֵשֶׁת כַּהֵן שְׂאִמְרָהּ
70 לְבַעַלָּהּ מְטָאָה אֲנִי, וְכִפֵּי שְׁשִׁינָהּ בְּמִשְׁנָה שֶׁבִּמְקֻרָה זֶה הוֹרוּ חֲכָמִים
71 שֶׁלֹּא תִהְיֶה נֹאמַנְתָּ לְאִסוּר אֵת עַצְמָהּ לְבַעֲלָהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה אִשָּׁה
72 נּוֹתַנְתָּ עֵינַיָּה בְּאַחַר, וּמִסִּתְּפַקְתָּ הִגְמָרָא, מַהוּ שֶׁתֵּאָכַל בְּתֻרְמָתָּה -
73 הַאִם הִיא נֹאמַנְתָּ לְפִטּוֹל אֵת עַצְמָהּ בְּתֻרְמָתָּה, שְׂלַעֲנִין זֶה לֹא שִׁיךְ
74 הַחֲשָׁשׁ שֶׁתִּהְיֶה נּוֹתַנְתָּ עֵינַיָּה בְּאַחַר, אִו שֶׁאֵף לַגְּבִי זֶה אֵינָה נֹאמַנְתָּ
75 וְכִפֵּי שִׁיבּוּרָא לְהַלְקֵן.

76 הגמרא מביאה מחלוקת בדין זה:

77 רב ששת אמר, אוכלת בתרומה, שאף לגבי זה קבעו חכמים שאינה
78 נאמנת, כדי שלא תוציא לעז על בגייה, שאם תיאסר בתרומה
79 יאמרו שנכונים דבריה שנאנסה, ובניה פסולים לכהונה. ורבא
80 אמר, אינה אוכלת בתרומה, ואין חשש להוצאת לעז, שאם
81 דאכלת חולין - יכולה היא לאכול חולין, ושוב לא יצא לעז על
82 בניה, שיתבררו העולם שמה שאינה אוכלת בתרומה אינו משום
83 שנאמנת והיא אסורה בתרומה, אלא משום שאין לה תרומה.

84 אמר רבא, ומודה רב ששת הסובר שאוכלת בתרומה, שאם
85 נתארמלה ונתאלמנה שאינה אוכלת בתרומה, שכן מירי הוא
86 מצמא - כלום טעמו של רב ששת שהיא מותרת לאכול בתרומה
87 אינו אלא משום [שלא] תוציא לעז על בגייה, וטעם זה אינו שייך
88 כשנתארמלה ונתגרשה, שאף שלא תאכל אמרי העולם שהסיבה
89 שאינה אוכלת אינו משום שנאנסה בעודה תחת בעלה, אלא
90 השתא דאייתינא - עתה לאחר שנתאלמנה או נתגרשה היא
91 נאנסה, שנבעלה לפסול לה שנספלת בהן לתרומה.

92 אשת איש שזינתה ברצון תחת בעלה אין לה כתובה. וההלכה היא
93 שאשת איש שזינתה באונס, אם אשת ישראל היא, אינה נאסרת
94 כלל לבעלה, ואילו אשת כהן נאסרת על בעלה אף אם נבעלה
95 לאחר באונס. הגמרא דנה באשת כהן שנאנסה לענין כתובה, אם
96 דינה באשת ישראל שזינתה ברצון שאין לה כתובה.

97 אמר רב פפא, רביק לן וניסה אותנו רבא אם נדע להשיב, מה דין
98 אשת כהן שנאנסה, האם יש לה כתובה, או אין לה כתובה. וצדדי
99 הספק הם, האם בין דאונים לגבי אשת כהן פגונת ברצון לגבי אשת
100 ישראל דמי, דינה שאין לה כתובה, שהרי בשניהם נאסרת על
101 בעלה, וכמו שאשת ישראל שזינתה ברצון אין לה כתובה, כך גם
102 אשת כהן שנאנסה אין לה כתובה. או דילמא, אונס באשת כהן
103 שונה מרצון באשת ישראל, שבאשת ישראל האיסור נוהג בכל
104 ישראל, ואילו אשת כהן שנאנסה, כיון שאיסורה הוא רק משום
105 שבעלה כהן, מצי אמרה ליה - יכולה האשה לומר לבעלה, אנא
106 הא חוינא - אני מצידה הרי ראויה לאישות,

1 לְמִימְרָא - וּבֵא לּוֹמֵר, שֶׁאֵף עַל פִּי דֹלֵא הָהּ בִּיה מַעֲשָׂה - שְׂעִדִּין
2 לֹא חַל הַנְּדָר בְּפוּעַל, וְאִין אֵת מַעֲשָׂה הַנְּדָר, אֲלֵא דִיבּוּר גִּרִידָא,
3 כְּבֵל אֹפֶן דוֹרְשִׁים חֲכָמִים שֶׁאַחֲרִים מּוֹחְלִין לוֹ עַל יְדֵי הַתַּרְתָּ חֲכַם.
4 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל שִׁטָּה זוֹ:

5 מִיֵּתִיב. אִדָּם הָאוּמַר קוֹנְם שְׂאִינִי נִהְיֶה לְפְלוֹנִי - כְּלוּמֵר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה
6 פְלוֹנִי מִנְכְּסִי, וְלָמַי שֶׁנִּשְׂאָל עָלָיו - וּכֵן נִדְרָ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִנְכְּסִיו חַחֲכַם
7 שִׁישְׂאֵל אֲצַלּוֹ עַל נְדָרוֹ הָרֵאשּׁוֹן, דִּינּוֹ הוּא שֶׁנִּשְׂאָל הוּא תְּחִילָה עַל
8 נְדָרוֹ הָרֵאשּׁוֹן, וְאַחַר כֶּךָ - אַחֲרֵי שֶׁהַתִּיר לוֹ חַחֲכַם אֵת נְדָרוֹ
9 הָרֵאשּׁוֹן, וּמִמִּילָא נֹאסַר עַל חַחֲכַם לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ, נִשְׂאָל הוּא עַל נְדָרוֹ
10 הַשֵּׁנִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַחֲכַם מִמֶּנּוּ.

11 וּמַקְשָׁה הַגְּמָרָא, אֲמַאי - מְדוּעַ חוּבָה עֲלָיו לְהַשְׂאֵל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ
12 הָרֵאשּׁוֹן, הִרִי לִשְׂטִיָּה זֶה מְדוּמִים חֲכָמִים שֶׁאַפְשַׁר לְהַשְׂאֵל עַל נְדָר
13 אִף קוּדָם שֶׁהוּא חַל, וְאִם כֵּן, אִו בְּעֵי עַל הָאִי נִיַּשְׂוּל בְּרִישָׁא - אִם
14 רְצוֹנּוֹ יִשְׂאֵל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ הָרֵאשּׁוֹן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְלוֹנִי מִנְכְּסִיו,
15 שְׂכָבַר חַל, וְאִו בְּעֵי עַל הָאִי נִיַּשְׂוּל בְּרִישָׁא - וְאִם רְצוֹנּוֹ בְכֵךְ, יִכּוֹל
16 הוּא לְהַשְׂאֵל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ הַשֵּׁנִי, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַחֲכַם מִנְכְּסִיו, אִף
17 שְׂעִדִּין הוּא לֹא חַל.

18 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא, מִי יוּדַע הִי רֵאשּׁוֹן וְהִי שֵׁנִי - כְּלוּמֵר, מַנִּין לָךְ לוּמֵר
19 שְׂכוּנוֹת הַתָּנָא שִׁישְׂאֵל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ לְגַבִּי פְלוֹנִי, וְלֹאֲחַר מִכֵּן עַל
20 נְדָרוֹ לְגַבִּי חַחֲכַם, הִרִי יִתְכֵן שְׂכוּנוֹתֵיךָ הִיא שְׂאִין קִפִּידָא עַל אִיזָה
21 נְדָר יִשְׂאֵל תְּחִילָה, וְכוּוּנְתָּ הַתָּנָא בְּאוּמַרְוֹ רֵאשּׁוֹן רִשְׁנִי, הֵיינוּ לְפִי
22 סֹדֵר הַפְּתָרָת, שֶׁהַנְּדַר שִׁישְׂאֵל עָלָיו תְּחִילָה הוּא הַנְּקֵרָא רֵאשּׁוֹן,
23 זֶה שְׁלֵאֲתֵרִי וְשֵׁנִי.

24 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא קוֹשִׁיא נּוֹסַפְתָּ עַל שִׁטָּה זוֹ:

25 מִיֵּתִיב. אִדָּם הָאוּמַר, קוֹנְם שְׂאִינִי נִהְיֶה לְפְלוֹנִי, כְּלוּמֵר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה
26 פְלוֹנִי מִנְכְּסִי, וְהִרְיִנִי נְוִיר לְבְּשִׂשְׂאָל עָלָיו - וְאִם אִשְׂאֵל עַל נְדָרֵי זֶה
27 הִרְיִנִי מִקְּבַל עַל עַצְמִי נּוֹיְרוֹת. דִּינּוֹ הוּא, שֶׁנִּשְׂאָל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ,
28 וּמִמִּילָא חַלָּה עֲלָיו נּוֹיְרוֹת, וְאַחַר כֶּךָ נִשְׂאָל עַל נְדָרוֹ. וּמַקְשָׁה הַגְּמָרָא,
29 וְאֲמַאי - מְדוּעַ חוּבָה עֲלָיו לְהַשְׂאֵל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ, הִרְיִנִי שִׁטָּה זוֹ
30 נִתְּן לְהַפֵּר נְדָר וְנּוֹיְרוֹת אִף קוּדָם שֶׁחַל עֲלֵים, וְאִם כֵּן, אִו בְּעֵי עַל
31 נְדָרוֹ נִיַּשְׂוּל בְּרִישָׁא - אִם רְצוֹנּוֹ בְכֵךְ יִשְׂאֵל תְּחִילָה עַל נְדָרוֹ, וְאִו
32 בְּעֵי עַל נְדָרוֹ נִיַּשְׂוּל בְּרִישָׁא - וְאִם רְצוֹנּוֹ בְכֵךְ, יִכּוֹל לְהַשְׂאֵל תְּחִילָה
33 עַל נּוֹיְרוֹת. מְסִיקָה הַגְּמָרָא, תִּיבְתָא - אִבְּכֵן אִין תִּירוּץ לְקוֹשִׁיא זֶה,
34 וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁחַחֲכַם אֵינוֹ רִשְׁאִי לְהַתִּיר נְדָר קוּדָם
35 שֶׁהוּא חַל.

משנה

36 המשנה עוסקת באופנים שהאשה תובעת שבעלה יגרשה מחמת
37 טענותיה. ומעיקר הדין היא נאמנת וחיוב לגרשה, אלא שתיקנו
38 חכמים שלא תהא נאמנת.

39 בְּרֵאשׁוֹנָה - בַּתְּחִילָה, לְפָנֵי שְׂנִתְקְנָה הַתְּקָנָה הַמְּבוּאָרַת בְּהַמִּשְׁךְ
40 הַמַּשְׁנָה, הָיוּ חֲכָמִים אוֹמְרִים שֶׁשֶׁלֶשׁ נְיָשִׁים הַמְּפוּרְטוֹת בְּהַמִּשְׁךְ
41 הַמַּשְׁנָה, יִצְאוֹת - מִתְּגַרְשׁוֹת מִבְּעִלְיָהן בַּעַל כְּרַחוּ שֶׁל הַבְּעַל, וְאִף
42 נּוֹטְלוֹת בְּתוּבָה, וְאַלּוּ הֵן שֶׁלֶשׁ הַנְּשִׁים, א. אֵשֶׁת כַּהֵן הָאוֹמְרַת
43 לְבַעֲלָהּ מְטָאָה אֲנִי לָךְ, מֵאַחַר וְנֹאנְסִיתִּי וְנִבְעַלְתִּי לְאִישׁ אַחֵר, חֵיבִי
44 הוּא לְגַרְשָׁה מִשּׁוּם שֶׁנֹּאמַנְתָּ לּוּמֵר כֵּן. ב. הָאוּמַרְתָּ לְבַעֲלָהּ, הַקְּדוּשׁ
45 בְרוּךְ הוּא הַשּׁוֹכֵן בְּשֻׂמְיִם עַד בִּינִי לְבִינְךָ שְׁאִינִרְאִי לְהוֹלִיד, וְהִיא
46 רוֹצָה שִׁיהִיו לְיָלְדִים, וְלִפְיֶכֶּה הִיא חַפְצָה שִׁיגְרֶשְׁנָה. ג. וְכֵן אִם
47 נִדְרָה וְאִמְרָה, נְטוּלָה אֲנִי מִן תִּיהוּדִים, כְּלוּמֵר, אִסְרָה עַל עַצְמָה
48 הַנָּתַתְּ שִׁמְשִׁים כָּל הַיהוּדִים, וְבַעֲלָהּ בְּכָלֵל, וְהוּאִיל וְאַסְרָה עַצְמָה
49 בַּתְּשִׁמְשִׁים עַל כָּל הָעוֹלָם וְלֹא רָק עַל בַּעֲלָהּ, מּוֹכַח שֶׁתְּשִׁמְשִׁים קִשָּׁה
50 עֲלֵיהּ, וְהִרִי הִיא כָּאוֹנוּסָה, לְפִיכֵךְ כּוֹפִים אוֹתוֹ לְגַרְשָׁה וְיֵשׁ לָהּ
51 כְּתוּבָה.

52 כן הורו חכמים בראשונה, אבל לאחר שנתקלקלו הדורות, תירו
53 חכמים לוֹמְרֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶינָה יִצְאוֹת מִתַּחַת בַּעֲלֵיהֶן בַּעַל כְּרַחוּ, כְּדִי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ג. אַבְל בְּלִילָה אִם אֵין לֹא לֹא יִין וְלֹא חֲמֹר מְדִינָה וְלֹא פֶת לְקֹדֶשׁ עֲלֵיהֶם וּמִצְפָּה שְׂיָבִיאוּ לֹא אַחַד מֵהֶם
- 2 תּוֹךְ הַלִּילָה לֹא יִטְעוּם כְּלוּם מִשְׁאָר מֵאֲכָלִים עַד שְׂיָבִיאוּ לֹא עַל מַה לְקֹדֶשׁ וְיֵשׁ לֹא לְהַמְתִּין עַל כָּל פְּנִים
- 3 עַד חֲצוֹת לַלַּיְלָה אַבְל אִם אֵינוּ מִצְפָּה שְׂיָבִיאוּ לֹא בְּלִילָה מִתֵּר לֹא לְאֲכֹל שְׂאָר הַמֵּאֲכָלִים בְּלֹא קֹדֶשׁ וְאֵינוּ
- 4 מְחַיֵּב לְלוֹן בְּתַעֲנִית בְּשֶׁבֶת בְּשֶׁבִיל קֹדֶשׁ עַל תֵּיּוֹן אוֹ עַל הַפֶּת הוֹאִיל וּכְבֵר יִצָּא יְדֵי חוֹבַת עֵקֶר קֹדֶשׁ שֶׁל
- 5 תּוֹרָה בְּמַה שֶׁהוֹכִיר שֶׁל שֶׁבֶת בְּתַפְלַת עֲרֵבִית²⁶⁻²⁷:

סימן רפט, סדר סעודת שחרית של שבת סוף סעיף ג

הלכתא רבא

[ב] חצות לילה - זמן סעודת הלילה הוא עד חצות הלילה²⁶, ומשמע שהמתנה לקידוש על היין דוחה איסור תענית בשבת²⁷.

צינונים והוספות

(תורת-מנחם - התוועדויות ה'תש"נ ח"ב עמ' 137) ובשבת שלפני היארצייט (תורת-מנחם ה'תשי"ב ח"ד עמ' 286), וכן נהגו להתוועד בשבתות הסמוכות ליומי דפגרא חסידיים. שלא לבטל בקביעות קידוש-ארבא עם בני-ביתו: כותב כ"ק אדמו"ר (אגרות-קודש ח"י אגרת ב'תתקסח עמ' ג): הגיענתי השמועה - אף כי בלתי ברורה כדי צרכה - אשר חלק חשוב מאנ"ש והתמימים נוהגים בשבת מברכים לסעוד שלא בביתם, וכנראה שהכוונה היא לא לסעודה שלישית אלא לסעודה השני', זאת אומרת אשר בביאתם לתפילה לבית הכנסת הנה חוזרים הם לביתם לפנות ערב או גם לאחר תפלת ערבית. והנה אינני יודע אם גם בשנים שעברו היתה דעת חכמים נוחה מהנהגה כמו זו, וכמו שמחד גיסא לחמו נגד הנחות העולם או בעלי בתים'שע הנהגות, הרי לאידך גיסא לא רצו גם בהנהגה בקצה השני בתורה הנהגה קבועה, אף כי לפעמים מוכרח הדבר ארויס פון די כלים כי בלא"ה הרי עלול האור להתעמם יותר ויותר, ומזמן לזמן צריך להחיותו (אפרישען) אבל ההנהגה דבכל מאדך מסירת נפש בפועל וכו' צריכה לבוא מזמן לזמן, ואין זה ענין דהנהגה תמידית וכמבואר בכ"מ בדא"ח. וה"ה בנוגע לפרט הנ"ל, אשר אם לדעתי ישמעו - יסדרו ההתוועדות בשבת מברכין באופן כזה שיבוא האור מהתוועדות זו גם בביתם של כל או"א מהמתועדים והתחלת ההבאה תהי' דוקא ביום השבת עצמו. ובוודאי אפילו בשבת דימי החורף יש לחלק ההתוועדות או לסדרה באופן כזה - שיוכלו לסעוד סעודת שבת בבתיהם, ולספר גם בבית ע"ד ענין שבת מברכין בכלל, וע"ד שבת מברכים מיוחד זה בפרט. גם הנשים והבנות יסדרו התוועדות: סיום המכתב דלעיל בנוגע לחזור לביתו ולקדש עם ב"ב: ותקותי שזה יעורר גם את הנשים והבנות לסדר מצדן התוועדות בשבת מברכין, או במוצאי השבת. מקום ההתוועדות: ההתוועדות דסעודה שלישית, שבת מברכים, ויומי דפגרא - בראשי חדשים ומועדי אנ"ש - צריכים להתקיים בביהכ"נ. ההתוועדות דמלוה מלכה - אצל אנ"ש ש' בבתיהם הפרטיים. (היום יום ל' ניסן אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שלג).

24) כן מבואר בסי' רצו קו"א סוף ס"ק א, ודלא כהתוס' שבת שזמן הסעודה הוא כל הלילה, וייתכן שאכילה ללא קידוש שלא בזמן הסעודה חמורה פחות מאשר אכילה בזמן סעודה וע"ד המבואר לעיל לענין אכילה קודם תפילת שחרית. 25) ולכך כתב על כל פנים עד חצות לילה, דהיינו שאם ירצה ימתין יותר מכך, ודלא כאלו שכתבו לאכול מעט קודם חצות משום איסור תענית בשבת, וכן משמע מהמובא בהמשך הסעיף לגבי מי שאינו מצפה שיבאו לו על מה לקדש, שאינו מחוייב ללון בתענית בשבת, משמע שאם הוא בריא וחזק - רשאי לעשות זאת (ראה מחזיק ברכה ס"ק ג). 26) עד"ז בסי' רעא ס"ב: ויוכל לסמוך על מה שכבר זכרו בתחלת כניסתו בתפלת ערבית שכבר יצא בזה מן התורה שהרי מן התורה אין צריך אלא זכירה בדברים בלבד בלא יין והרי זכרו בתפלה. 27) קידושא רבא והתוועדות בשבת-קודש: ההתוועדות - פארבריינגען - ברבים בכלל, ובשבת או במוצאי שבת בפרט, היא אחת היסודות בדרכי החסידים והחסידות, ופתח ומבוא למצוה היסודית דאהבת ישראל. רובא דרובא הנה בכל התוועדות הרי ראשי המדברים תובעים מאת המסובים שיטיבו הנהגותיהם ודרכיהם שיקבעו עתים ללמוד דא"ח ושישמרו הקביעות, ואשר הלימוד יהי' על מנת ללמוד ולקיים. - והנה כללות ענין ואופן התוכחה מבואר היטב בד"ה ואם רוח המושל (קונטרס למ"ד) אשר ראוי לכל אחד ואחד מאנ"ש ללמוד היטב אדעתא דנפשי - אמנם הוכחה זו בעת ההתוועדות היא רק על דברים וענינים שאין בהם משום הלבנת פנים ולא כלום, כמו שהי' מאז ומקדם, אשר איש את רעהו הוכיחו באהבה ובחיבת גדולה. (היום יום כד תשרי, אנ"ק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רו) שבת מברכים בפרט: מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג אגרת תשצ עמ' תכג, ספר המנהגים עמ' 30): הנני בזה להציע לכללות ידידני אנ"ש ד' עליהם יהיו, בכל המדינות ובכל אתר ואתר לקבוע את יום הש"ק מברכים החודש ליום התוועדות, ובחדשי החורף יסדרו זמן ההתוועדות במוצאי שבת-קודש. שבתות נוספות: המנהג לערוך קידושא רבא גם בשבת חזק

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

לכלי ואעפ"כ צריך להיות קשור ושלא יהא נוקב בארץ לפי 47
שכאן עשה בו מעשה בידיים בתחיבת הבית יד לתוכו ועל 48
ידי כך עשאו כלי משא"כ הגלוסטרא לא עשאה הוא בידיים 49
בשביל תורת כלי. 50

וכן הבריה שתוחבין קצה האחד בנקב שבחומה מצד הדלת 51
מכאן וקצה השני בנקב שמצד הדלת מכאן אם יש בו טבעת 52
באמצעיתו שאוחזין בה בשעת פתיחה ונעילה ומושכין בה 53
את הבריה הרי הוא בית יד לבריה ומותר לנעול בו אף 54
שאינו קשור כלל: 55

ח כל פתח שאינו עשוי לכניסה וליציאה תדיר אלא לעתים 56
רחוקים כגון רחבה שאחורי הבתים שאין נכנסין ויוצאין 57
בה תדיר אם עשה לפתחה דלת שאינה סובבת על צירה 58
(פירוש ציר הוא עץ חד הבולט מן הדלת להכניסו בחור 59
שבאדן כדי שתהא הדלת חוזרת לכאן ולכאן) אלא כשרוצה 60
לנעול בה זוקפה על חלל הפתח לסותמו בה בין שדלת זו 61
עשויה מקרשים בין שהיא מחצלת של קנים שתלאה וזקפה 62
שם לדלת וכן פרצה שבגגה ושבחצר שגדרה בקוצים 63
ועשאוים כעין דלת ולפעמים פותח דלת זו ונכנס ויוצא 64
בפרצה זו לעתים רחוקים וחוזר ונועלה אם יש ציר בדלתות 65
אלו או אפילו אין בהם עתה אלא שהיה להן ציר ונשבר 66
ומקומו ניכר מותר לנעול בהן בשבת מפני שבהיכר הציר 67
שבהן ניכרין הן שהן דלתות העשויות לפתיחה ונעילה ואינו 68
נראה כבונה אלא שצריך ליוזרה אם יש להן ציר שלא יחזור 69
הציר לחורו כמו שיתבאר אבל אם אין להן היכר ציר אסור 70
לנעול בהן בשבת שהואיל ואינן עשויות להפתח אלא לעתים 71
רחוקים הרי הן נראין בנעילתן כבנין מחיצה קבועה כל 72
שארין בהן היכר שהן דלתות: 73

ט ואפילו כשיש להן ציר לא התירו לנעול בהן אלא 74
כשקשרן ותלאן שם מבעוד יום לנעול בהן ואז מותר 75
לנעול בהן אף אם כשפותחן הן נגררות בארץ וכשנועלן 76
מגביהן וזוקפן על האסקופה שכיין שהן קשורות ומחוברות 77
שם מבעוד יום אינו נראה כבונה בשבת. 78

ואם קשרו וקבעו שם בענין שאף כשפותחן אינן נגררות 79
בארץ אפילו אינן גבוהין מן הארץ אלא כמלא נימא מותר 80
לנעול בהם אף אם אין להן היכר ציר מפני שאינו נראה 81
כבונה בנעילה זו והואיל ואף כשהן פתוחין הן מחוברים 82
וקבועין שם היטב שאינן נגררות בארץ: 83

י ופתח העשוי לכניסה וליציאה תדיר מותר לנעולו אפילו 84
בדלת שאין לה היכר ציר והיא נגררת בארץ כשפותחה 85
או אפילו שומטין אותה לגמרי כשפותחין אותה שאינה 86
קשורה שם כלל לפי שכיון שעשויה להפתח תדיר אינו 87
עושה בנעילתה מחיצה קבועה אלא עראי ואין איסור כלל 88
לעשות מחיצת עראי בשבת אלא ע"ד שיתבאר בס"ט ש"ו: 89

יא וכל זה בדלת שיש לה אסקופה התחתונה שזוקפין 90
אותה עליה שאסקופה מוכחת על הדלת שהיא עשויה 91
לנעילה ולא לבנין אבל אם אין לה אסקופה וכשנועלין בה 92

ג ונגר שהוא יתד שתוחבין אותו בחור שבאסקופה לנעול 1
הדלת הואיל ותוחבין אותו באסקופה למטה דומה הוא 2
לבנין יותר מקנה שתוחבין בכותל מן הצד ואין נועלים בו 3
אף שהוא מיוחד לכך ואף אם תיקנו ועשה בו מעשה 4
המוכיה עליו שהוא עומד לכך אלא צריך שיהיה קשור שם 5
מבעוד יום (ואז מותר לנעול בו אף שלא נעל בו עדיין 6
מעולם ואף אם לא ייחדו לכך) שהואיל והוא קשור ומחובר 7
שם מבעוד יום אינו נראה כבונה בשבת: 8

ך כיצד יהא קשור אם יש בראשו גלוסטרא דהיינו שראשו 9
עב וראוי לבוכנא לכתוש ולשחוק בו פלפלין הואיל 10
והוא דומה לכלי אינו נראה כל כך כבונה שאין דרך לשקע 11
כלי בבנין לבטלו שם ולפיכך אין צריך שיהא הקשר אמיץ 12
אלא אפילו אם קשור בחבל דק שאינו ראוי להיות ניטל 13
בחבל זה שאם היה רוצה ליטלו משם ולטלטלו ע"י חבל 14
זה מיד היה נפסק די בכך אפילו אם אינו קשור בדלת עצמה 15
אלא בבריה הדלת (או במזוזה שאף שאין הדבר ניכר כל 16
כך שקשור שם מבעוד יום בשביל נעילת הדלת הואיל ואינו 17
קשור בדלת עצמה וגם הואיל ואין הקשר אמיץ אעפ"כ אינו 18
נראה כבונה בשבת הואיל והוא דומה לכלי) ואפילו אם 19
החבל הוא ארוך ואין הנגר תלוי כלל באויר כששומטו 20
מהחור שבמפתן אלא כולו מונח בארץ אין בכך כלום 21
הואיל והוא מחובר שם מבעוד יום ע"י החבל: 22

ח ואם אין בראשו גלוסטרא אם הוא קשור בדלת עצמה 23
אפילו קשור בחבל דק שאינו ראוי לינטל בו די בכך 24
(לפי שניכר יפה שקשור שם מבעוד יום בשביל נעילת 25
הדלת הואיל וקשור בדלת עצמה אע"פ שאין הקשר אמיץ 26
ושוב אינו נראה כבונה בשבת) ואפילו אם כולו מונח בארץ 27
כששומטו מהחור אבל אם אינו קשור בדלת עצמה אלא 28
בבריה (או במזוזה) צריך שיהא הקשר אמיץ בענין שיהא 29
ראוי לינטל בו (שכשהוא קשור יפה בחבל חזק ניכר הדבר 30
שהוא עומד לנעילת דלת אף שאינו קשור בדלת עצמה 31
ושוב אינו נראה כבונה בשבת) ואפילו אם כולו מונח בארץ 32
כששומטו מהחור שבאסקופה: 33

ך וכל זה כשהאסקופה היא גבוהה ואין החור שלה נוקב 34
עד לארץ אבל אם נפחת החור מתחתיו והגיע לארץ 35
בענין שכשמכניס הנגר בחור נוקב הנגר תחתיו בארץ הרי 36
זה נראה כבונה ואסור לנעול בו בכל ענין אף אם יש בראשו 37
גלוסטרא וקשור בדלת בחבל חזק. 38

במה דברים אמורים כשהנגר נוקב תמיד נקב חדש בארץ 39
אבל אם מתחלה עשה חלל בקרקע מקום שראש הנגר יהיה 40
נכנס לשם ושוב אין הנגר מוסיף נקב בארץ אינו נראה 41
כבונה ומותר לנעול בו ע"ד שנתבאר: 42

ך נגר שתחב בו בית יד באמצעותו והרי הוא דומה 43
למקבת שהוא כלי מותר לנעול בו אף אם הוא נוקב 44
בארץ ואף שאינו קשור כלל שאינו נראה כבונה הואיל וניכר 45
בו שהוא כלי ואינו דומה ליש בראשו גלוסטרא שדומה ג"כ 46

משום סותר מפני שאין בנין וסתירה בכלים אבל אם הן
תקועין בחוץ יש בפריקתן משום סותר כמו שיתבאר:

יז אבל דלת של בית ושל בור ודות או של כלים
המחוברים בקרקע כגון לול של תרנגולים שהוא כלי
ומחובר בקרקע אסור בין ליטול בין להחזיר שכל דבר
המחובר בקרקע יש בו בנין וסתירה לפיכך מה שנוהגים
בסעודות גדולות בימות החמה ליטול החלונות ע"י נכרי לא
יפה הם עושים שהרי בנטילה זו יש חיוב הטאת לישראל
שהוא סותר על מנת לבנות שהרי עתיד להחזירן אח"כ וא"כ
כשאומר לנכרי הרי זה שבות גמור ואינו שבות דשבות
שהתירוהו במקום מצטער כמו שנתבאר בסי' ש"ז.

ולהאמרים שסותר על מנת לבנות אינו חייב אלא אם כן
דעתו שבנין האחרון יהיה יותר טוב מן הראשון כמו
שנתבאר בסי' רע"ח אין בנטילת החלונות אלא איסור
מדברי סופרים ולומר לנכרי הוא שבות דשבות שהתירוהו
במקום מצטער.

לפיכך אין צריך למחות בהמקילין כיון שיש להם על מי
שיסמכו אבל כל אדם יחמיר לעצמו כסברא הראשונה שהיא
עיקר וגם צריך להזהיר לרבים שנכשלים שנוטלין רביעיות
החלונות (שקורין קוואטירין) מן החלונות ואינם יודעים
שיש בזה איסור גדול:

יח ואפילו כלים שאינם מחוברין לקרקע אם הם גדולים
כל כך שמחזיקין מ' סאה דהיינו אמה על אמה ברום
ג' אמות עם הדפנות בלא עובי הרגלים והלכזובין הרי הם
כאהל ויש בהן בנין וסתירה ולפיכך אסור ליטול דלתותיהם
מהם:

יט לא אמרו שאין בנין וסתירה בכלים אלא בבנין גרוע
וסתירת בנין גרוע כגון נטילת הדלת מהכלי והחזרתה
שאינה החזרה בנין גמור הואיל ועדיין היא מפורקת מהכלי
שאינה תקועה שם בחוץ ויכול ליטלה ממנו בקל ולכן גם
נטילתה אין זו סתירת בנין גמור וכן כל כלי שהוא של
פרקים אם אין פרקיו תקועין בחוץ אין בפריקתן סתירה
גמורה ולא בהחזרתן בנין גמור

אבל העושה כלי מתחלתו הרי זה בנין גמור וחייב משום
בונה והשובר כלי שלם הרי זה סתירת בנין גמור וחייב
משום סותר וכן התוקע העץ בתוך הקרדום להיות לו לבית
יד חייב משום בונה וכן כל התוקע עץ בעץ בין שתקע
במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדת
בונה וחייב וכל המפרק עץ תקוע חייב משום סותר כמו
הסותר בנין גמור:

כ ואפילו בכלי של פרקים אם תקע פרקיו דהיינו שהדקם
בחוץ בענין שצריך לזה גבורה ואומנות הרי זה בנין
גמור וחייב משום בונה אם עשוי להתקיים הרבה ואם אינו
עשוי להתקיים הרבה הרי זה בנין עראי ואסור מדברי
סופרים אלא אם כן אינו עשוי לקיום כלל כמו שיתבאר:

כא לפיכך כל כלי של פרקים שנתפרק אסרו חכמים
להחזירו בשבת אפילו אינו מהדקו אלא מעט בענין

מורידין אותה על הארץ וכשפותחין שומטין אותה ועוקרין
אותה הואיל ואין לה צורת הפתח אין נועלין בה אפילו יש
לה ציר כל שאינה סובבת על צירה ואפילו היא גבוהה מן
הארץ ואפילו הוא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר ויש
מתירין בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר ויש להקל בדברי
סופרים:

יב וכן דלת העשוי מלוח אחד וכשפותחין שומטין אותה
ועוקרים אותה הואיל ואינה דומה לשאר דלתות אין
נועלין בה אפילו יש לה ציר כל שאינה סובבת על צירה
ואפילו היא גבוהה מן הארץ ואפילו יש לה אסקופה ואפילו
היא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר מפני שנראה כבונה
ונותן קרש בכותל ויש מתירין בפתח העשוי לכניסה ויציאה
תדיר ויש להקל בדברי סופרים:

יג אבל דלת העשויה מקרשים הרבה ויש לה אסקופה
מותר לנעול בה לדברי הכל בפתח העשוי לכניסה
ויציאה תדיר אף ששומטין ועוקרין אותה לגמרי כשפותחה
שאינה קשורה שם כלל ואף אם אין לה היכר ציר כמו
שנתבאר למעלה והוא הדין במקום שנועלין בקרשים הרבה
מפורדים ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניסין שם הקרשים
הואיל והפתח נעול בכמה קרשים חשובים כולם כדלת אחת
עשויה מקרשים הרבה ומותר לנעול בהם אף ששומטין
אותה לגמרי כשפותחין ואף שאין להם היכר ציר אלא
שהוא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר:

יד כל דלתות הכלים כגון שידה תיבה ומגדל שיש להם
דלתות מצדיהם ויש להן שני צירים דהיינו שני ראשים
הבולטים מן הדלת אחד למעלה הנכנס בחור שבמשקוף
ואחד למטה הנכנס בחור שבאסקופה אם יצא ציר התחתון
כולו ממקומו אסור להחזירו גזרה שמא יתקע דהיינו
שיהדקו שם בחוץ במקבות וגרון שלא יוכל עוד לצאת
משם ויתחייב משום בונה כמו שיתבאר או משום מכה
בפטיש כמו שיתבאר בסי' ש"ד אבל אם יצא מקצתו דוחקו
עד שמחזירו למקומו ואין חוששין שמא יתקע לפי שאין
צריך כל כך לזה הואיל ואין כולו יוצא מהחור אבל אם יצא
ציר העליון אפילו מקצתו אסור לדחוקו ולהחזירו למקומו
גזרה שמא יתקע שהעליון צריך להדקו בחוץ יותר
מהתחתון שהתחתון הוא מתקיים מאליו בחורו כשהעליון
הוא במקומו:

טו ואפילו דלת שאין לה ציר לא למעלה ולא למטה אלא
באמצעה דהיינו שבאמצעה בולט ראש אחד וכנגדו יש
חור במזוזה הפתח ותוחבין אותו בחור כשנועלין הדלת
וכשפותחין מוציאין אותו מהחור שכאן אין לחוש שמא
יתקע שהרי הדלת עשויה לפתוח ולנעול תדיר אעפ"כ אסור
להחזיר ציר זה לחורו בשבת גזרה משום ציר שאינו באמצע
הדלת אבל ביו"ט מותר משום שמחת יו"ט כמו שיתבאר
בסי' תקי"ט:

טז וכל זה להחזיר הדלתות אבל ליטול הדלתות מהכלים
מותר בכל ענין אם אינן תקועין בהן בחוץ ואין בזה

27 גזרה שמא יתקע בחוזק אין בו ג"כ משום סותר ומותר
28 לפרקו לכתחלה:

29 **כג** קורה מתקרת הבית שנשברה מותר לסומכה בספסל או
30 בארוכות המטה שהם כלי לא כדי שתעלה שהרי זה
31 בונה אלא כדי שלא תוסיף לרדת יותר אבל בדבר שאינו
32 כלי אע"פ שהוכן לטלטל אסור לסמוך בו תחת הקורה מפני
33 שדומה לבונה משא"כ בכלי שאין דרך לבטלו לבנין כמו
34 שנתבאר למעלה וצריך שיהא הכלי רפוי קצת תחת הקורה
35 בענין שיוכל ליטלו משם כשירצה אבל אם מהדקו שם
36 בחוזק בענין שלא יוכל שוב ליטלו משם אסור מפני
37 שמבטל כלי מהיכנו.

38 ספסל שנשמטה אחת מרגליו נתבאר בסי' ש"ח:

39 **כד** המשוה פני הקרקע בבית או בחצר כגון שהשפיל תל
40 או מילא גומא או גיא הרי זה בונה וחייב לפיכך חצר
41 שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן וזורה בה שהתבן אינו
42 מבטלו שם מפני שראוי למאכל בהמה או לטיט ולפיכך אין
43 בו משום בנין אבל לא יורה בה דבר שמבטלו שם מפני
44 שנראה כאלו מתכוין להשוות פני הקרקע וכיון שמבטלו
45 שם הרי זה בנין קבוע.

46 במה דברים אמורים בחצר שנתקלקלה שכיון שהוא בא
47 לתקן החצר הרי זה נראה כאלו מתכוין ג"כ להשוות פניה
48 אבל בענין אחר מותר לזרות בה אפילו דבר שמבטלו שם
49 כיון שאינו מתכוין להשוות פניה:

50 **כה** כשזורה התבן בחצר שנתקלקלה לא יורה לא בסל ולא
51 בקופה אלא בשולי הקופה שיהפכנו ויביא התבן על
52 שוליה כדי לשנות מדרך החול אבל אסור לזרות בידו:

חלק ב סימן שיג טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת

1 שהוא רפוי ואינו רפוי גזרה שמא יתקע בחוזק אבל אם אינו
2 מהדקו כלל אלא מניחו רפוי לגמרי מותר.

3 והוא שדרכו של כלי להיות כך רפוי לעולם אבל אם דרכו
4 להיות מהודק ותקוע בחוזק אף שעכשיו מניחו רפוי אסור
5 להחזירו גזרה שמא יתקע.

6 וכוס של פרקים יש אומרים שאף שדרכו להיות מהודק קצת
7 מותר להחזירו ולהדקו קצת ואין חוששים שמא יתקע
8 בחוזק לפי שאין דרך הכוס כלל להדקו כל כך בחוזק עד
9 שיתחייב עליו משום בונה ולא אסור להדק אפילו מעט אלא
10 במטה של פרקים וכל כיוצא בה משאר הכלים שיש לחוש
11 בהם שמא יתקע בחוזק ויש אומרים שאין חילוק בין כוס
12 לשאר כלים ואסור להחזיר הכוס אלא אם כן מניחו רפוי
13 לגמרי ויש להחמיר כדבריהם אלא אם כן במקום צורך גדול
14 אזי יש לסמוך להקל אם אין דרך הכוס כלל להדקו בחוזק.

15 אבל כוסות העשויים בהריצים סביב ומהודקים בחוזק
16 לדברי הכל אסור להחזירם אפילו מניחם רפויים לגמרי
17 ומכל-מקום כיסויי כלים העשויים כך בהריצים סביב
18 (שקורי"ן שרוי"ף) אע"פ שמהדקין אותם בחוזק מאד על
19 פי הכלי אין בהם שום איסור לא בנטילתן משום סתירה
20 ולא בהחזרתן משום בנין לפי שאינן עשויין לקיום כלל רק
21 לפותחן ולסוגרן תדיר גם בשבת עצמה ולא אסור בנין עראי
22 וסתירתו אלא כשאינו עשוי על מנת לסותרו בשבת עצמה
23 כמו שיתבאר בסי' שי"ד:

24 **כז** כל כלי של פרקים שהוא מהודק בחוזק בענין שהיה
25 חייב משום הידוק זה אסור לפרקו בשבת משום סותר
26 אבל אם הוא מהודק קצת שאין איסור בהדוק זה אלא משום

לקוטי תורה

14 העולמות ולהאציל הנאצלים.. צמצם את עצמו..
15 ואז נשאר מקום פנוי.. וחלל ריקני.. אחר הצמצום
16 הנ"ל אשר אז נשאר מקום החלל.. המשיך מן אור
17 אין-סוף קו א' ישר.. ומשתלשל ויורד תוך החלל
18 ההוא, וראש העליון של הקו נמשך מן האין-סוף
19 עצמו ונוגע בו.. ודרך הקו הזה נמשך ונתפשט אור
20 אין-סוף למטה..

21 פירוש הדברים: אור אין-סוף, כשמו כן הוא,
22 שאין לו סוף ותכלית, ובמילא מובן שלית אתר
23 פנוי מיני', שנמצא ומתפשט בלי קץ. וזהו שאומר
24 ש"טרם שנאצלו הנאצלים.. הי' אור עליון פשוט
25 ממלא כל המציאות", היינו שלא היתה שום נתינת
26 מקום למציאות אחרת, כי במקומו ומדריגתו של

1 **תוכן הפרק:** הפירוש הפנימי בכתוב "ולא תחללו"-
2 שלא תעשו חלל ומקום פנוי מאלקות
3 [בפרק זה יבאר פירוש עמוק יותר בכתוב "ולא
4 תחללו", וכיצד זה נפעל על ידי לימוד התורה כדבעי]

5 והנה ידוע, שלהיות התהוות העולמות נעשה
6 חלל ומקום פנוי ואח"כ נמשך קו לתוך מקום
7 החלל.

8 בכתבי האריז"ל מבואר סדר בריאת העולם:
9 "טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים הי' אור
10 עליון פשוט ממלא כל המציאות ולא הי' שום
11 מקום פנוי בבחינת אור ריקני וחלל אלא הכל הי'
12 ממולא מן אור אין-סוף פשוט ההוא.. והוא הנקרא
13 אין-סוף.. וכאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא

42 ופשוטים יצטרך הרב למעט ולצמצם את האור
 43 יותר ויותר, עד, שאם התלמידים פשוטים ביותר
 44 ילמד אתם את הסוגיא באופן פשוט ביותר שאין
 45 בו כלל מהעמקות כפי שהרב מבין את הסוגיא
 46 כשלומדה לעצמו.

47 וכך הוא בנמשל, דאף שבעולמות עליונים
 48 ישנו גילוי אור אלקי (מאור ה"קו"), אך בירידת
 49 האור ממדריגה למדריגה, לעולמות תחתונים יותר,
 50 הולך האור ומתמעט, עד שבעוה"ז הגשמי
 51 והחומרי - עולם התחתון ביותר - האור האלקי
 52 המחי' את כל הנבראים הגשמיים שבעולם הזה
 53 הוא בהעלם והסתר לגמרי.

54 וגם כי הארת הקו מסתיים במלכות דאצילות,
 55 אלא שאח"כ נמשך ובוקע דרך הפרסא.

56 עוד סיבה להעלם והסתר האור בעולמות
 57 תחתונים, שמלבד הצמצום ומיעוט האור בירידתו
 58 ממדריגה למדריגה - הנה מבואר בכתבי האריז"ל
 59 שאור הקו עצמו מסתיים באצילות (שהוא אלקות
 60 ממש), והאור האלקי שמאיר בעולמות שלמטה
 61 מאצילות [שהם נבראים נפרדים מאלקות] נמשך
 62 דרך "פרסא", שענין ה"פרסא" ("מסך") אינו רק
 63 מיעוט האור, אלא הוא "אור של תולדה", היינו
 64 שהאור המקורי מתעלם לגמרי, והאור שנמשך ע"י
 65 הפרסא הוא רק "הארה דהארה".

66 כלומר: ההבדל בין אור של תולדה לאור מקורי
 67 אינו רק בכמות, אם הוא אור גדול או אור קטן, אלא
 68 זוהי איכות ומהות אחרת, דהיות שאור של תולדה
 69 נולד על ידי דבר זר (שאינו ממהות האור) המפסיק
 70 בינו לאור המקורי, אין בו את אותה האיכות של
 71 האור המקורי.

72 דוגמא גשמית לאור של תולדה היא מאור
 73 הלבנה, שאינה אלא השתקפות אור השמש, שעל-
 74 ידי שהוא "מכה" בלבנה נולד אור חדש, אור
 75 הלבנה, ונראה בחוש שאור הלבנה אינו כלל
 76 מאותה האיכות של אור השמש.

77 וכן הוא גם ב"אור הקו", שהאור המאיר
 78 מעולם האצילות לתוך עולם הבריאה (ועולמות
 79 שלמטה ממנו), על ידי ה"פרסא" המפסקת בין
 80 אצילות לבריאה, נקרא בשם "אור של תולדה".

1 האיין-סוף אין שייך שום מקום לנברא מוגבל. וכדי
 2 שיהי' ענין הבריאה "צמצם את עצמו", ש"סילק"
 3 אורו הגדול אל הצד (כלומר, אורו הפשוט האיין-
 4 סוף נתעלם בעצמותו) ובמילא "נשאר מקום פנוי..
 5 וחלל", היינו "מקום" (מדריגה) שהאין-סוף אינו
 6 נרגש שם, ואז יש אפשרות למציאות של נברא.

7 אולם בשביל ענין הבריאה הוצרכה להיות
 8 "המשכה" וגילוי של אור ושפע האלקי, שממנו
 9 הוא קיום וחיות הנבראים, והרי מן האור הפשוט
 10 אי אפשר להיות נברא מוגבל, ואם יתגלה אור זה
 11 שוב תתבטל האפשרות לבריאה, ולכן המשיך תוך
 12 ה"חלל" רק "קו אחד", שהוא אור מוגבל (שלכן
 13 נקרא "קו" או "חוט").

14 [משל לדבר:

15 גאון גדול שלימודו הוא בעמקות גדולה שאי
 16 אפשר כלל לתלמידים לעמוד על סוף דעתו. אלא
 17 שבכל זאת רוצה הוא ללמד תלמידים ולגלות להם
 18 ולו במקצת את עומק הסברות שבסוגיא זו,
 19 דבתחלה עליו לסלק לגמרי ממחשבתו את עומק
 20 הסברות כפי שמבין לעצמו (וזהו משל על צמצום
 21 אורו הגדול על הצד), ואח"כ "מצמצם" את עצמו
 22 לבאר להם עכ"פ חלק מן העמקות שהם יכולים
 23 להבין, שזהו כבר ענין של "גילוי", ועוד זאת, שיש
 24 בו קצת מן העמקות של הרב, אלא שאינו אלא
 25 חלק מוגבל ממנה (וזה משל על המשכת "אור
 26 הקו" מן האיין-סוף)].

27 וענין החלל הוא העלם האור, והקו היא בחינת
 28 הגלוי.

29 ונמצא שבריאת העולמות היתה על ידי שני
 30 הענינים ד"חלל" ו"קו", ד"חלל" ענינו העלם האיין-
 31 סוף ב"ה, ו"קו" עניינו - גילוי (אלא שהוא גילוי אור
 32 מוגבל, שביכולתם של עולמות ונבראים לסבול).

33 אך ביון שהגילוי מעמ, רק עד"מ בבחינת קו
 34 וחוט לבר, על בן ברבוי ההשתלשלות העולמות
 35 נעשה למטה בחינת העלם והסתר.

36 אע"פ שה"קו" עצמו הוא גילוי אור, מכל-מקום
 37 מכיון שהוא אור מצומצם ומוגבל, הרי סוף סוף
 38 לאחרי כמה צמצומים וירידות יסתעף ממנו העלם
 39 והסתר.

40 וכמו במשל הנ"ל מרב המשפיל את עצמו
 41 ללמד תלמידים, דככל שהתלמידים הם יותר קטנים

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא
 תשביית", מספר לקוטי תורה 9 ויקרא (דף ד')

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

- 1 (לג) אך עדיין יש להבין למה נק' אור החכמה בשם
2 תורה ל' הוראה כנ"ל הרי אין ענין ההוראה
3 וההבחנה נמצאת רק בדבר חכמה שכבר ישנה
4 במציאות כמו כל מיני ההשכלות שהלימוד בהן הוא
5 ע"י הוראת אור השכל להתחכם בחכמות והשכלות
6 הללו להבדיל כל טעות ושקר ולהעמיד הדבר חכמה
7 על אמתותה דוקא שזהו ע"י השכל שמוציא לאור
8 אמתת הדבר כידוע אבל כאשר עדיין לא היתה מציאות
9 חכמה בעולם קודם שנברא עדיין ע"י מאמר יהי אור
10 כנ"ל איך יתכן לקרות להתהוות אור החכמה בשם
11 תורה להבדיל ולהורות בתערובות טוב ורע שבשכל
12 אחר שאין עדיין דבר חכמה לברר ולהבחין בו כו' אלא
13 מוכרח לומר דמאמר יהי אור קאי על בחי' החכמה
14 שנק' אור וכאשר כבר נתהווה בחי' החכמה ונתחלק
15 לל"ב נתיבות כו' אז שייך ענין ובחי' חכמה דתורה

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ז

- 1 ולהבין ענין הקנינים צ"ל תחילה סדר הקנינים. הנה
2 אברהם קנין א', אברהם הוא מדת חסד
3 וארז"ל בהבראם באברהם, כי אמרתי עולם חסד יבנה,
4 שברית העולם נמשך ממדת חסד וכמ"ש ג"כ חסד
5 ה' מלאה הארץ, וזהו מדת אברהם אבינו ע"ה שהי'
6 מדת חסד אפי' בגשמי' הי' מאכיל ומשקה אפי'
7 לערביים וזהו אברהם קנין אחד. תורה קנין א' היא
8 מדת הגבורה כי אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו
9 שהתורה נמשכה מבחי' גבורה כמ"ש מימינו אש דת
10 למו, וגם ארז"ל שהתו' ניתנה באש שחורה ע"ג אש
11 לבנה, וכמ"ש וידבר אלקי', דברי אלקים חיים, בחי'
12 גבורה. ישראל קנין א' היא מדת הת"ת כמ"ש ישראל
13 אשר בך אתפאר שהוא מדת הת"ת כידוע. שמים וארץ
14 קנין א' היינו בחי' כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא
15 וארעא שהוא בחי' יסוד המחבר שמים וארץ, ובהמ"ק
16 קנין א' היינו בחי' המל', וזהו סדר הקנינים.
17 ומעתה צ"ל קנין הא' היינו אברהם קנין א', והנה
18 צ"ל מקודם ענין ירדת הנשמה להתלבש
19 בגוף ונפש האדם הלא הנשמה בעת שהיתה למעלה

9 שמבחי' שהוא עפ"י טו"ד והשגה הוא רק מבחי' הארה
10 בעלמא כו' משא"כ בחי' בהמה הוא מבחי' אה"ר שלא
11 עפ"י טו"ד והשגה כלל רק לעצמותו ית'. ולכן כשירדה
12 הנשמה ומתלבשת בגוף ונפש האדם הבהמי' שרשה
13 מבחי' בהמה רבה הנ"ל רק שנפלה בשבירה וע"י
14 שמברר אותה ע"י אתכפי' ואתהפכא ע"ז יעלה ויבא
15 ויגיע למעלת ומדריגת אה"ר מה שלא היא' מקודם קודם
16 התלבשותה בגוף, וזהו צורך עלי'.

חמשה קנינים

1 צ"ל מהו היתרון הלא הנשמה כמו שהיתה למעלה יש
2 לה ג"כ אהוי"ר. אך ע"י אהוי"ר שבגוף ונפש האדם
3 תתעלה בעילוי רב יותר והוא ע"י שבירת נה"ב. כי הנה
4 שרש נה"ב הוא מפני שור שבמרכבה ושרש שרשה
5 נמשכה מבחי' בהמה רבה, כי הנה כתי' אדם ובהמה
6 תושיע ה', שיש ב' בחי' אדם ובהמה, אדם הוא בחי'
7 אהבה שעפ"י טעם ודעת והשגה, והנה לית מח' תב"כ
8 ומה שנתפס הוא רק הארה בעלמא וא"כ אהבה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהרש"ש

תורת שמואל – תרל"ב

20 אם הלחם שהוא אוכל שנמשך בלעו"ז נשגו"ז, ועי"ז
21 ציון שדה תחרש ח"ו ע' בד"ה חיי שרה. ולהיות כי
22 הרע בשרשו אינו רע גמור כי אין רע יורד מלמעלה
23 לכן נמצא בדרוז"ל ענין טהורה להיתר ומ"מ אינו
24 מדרך הטוב והישר כמארז"ל נדרי' ס"פ שני שולחן
25 ערכתי לו והפכו, הרי נק' שולחן, ע' במאו"א שין
26 סעי' י"ז שולחן נק' יסוד דנוק' דקדושה או דקלי'
27 עכ"ל.

28 ולהיות כן צריך להקדים נט"י מי רביעי' ע"ד מ"ש
29 בס"י ע"ס במספר עשר אצבעות וברית יחיד
30 מכוון באמצע במלת לשון ומלת מעור, והיינו להיות
31 כי השממית ביד"י תתפש ויניקתה מבחי' הידי' שעשו
32 מטעמי' לאביו והיינו מסוף הידי' מצפרני' שחוץ
33 לבשר, ושפע הפנימי הוא ויפוזו, וכענין רועי גרר שרבו
34 לאמר לנו המים (בד"ה באר בשדה ובד"ה ראה ריח
35 בני), והמתחלקת יהי' עד אשר ירחיב ה' את גבולינו
36 לע"ל שז"ע רחובות שלא רבו עלי'. אמנם ע"י רחיצת
37 ידים דנט"י שממשיכין מ"ן ומ"ד דקדושה אזי נדחה
38 השממית כי מחו"ב אין להם יניקה.

להבין בתוס' ביאור שרש נט"י (ב)

1 ועד"ז הו"ע נט"י, כי כמו שיש שולחן בקדושה
2 וכמארז"ל פתח במזבח וסיים בשולחן, עכשיו
3 שולחנו של אדם מכפר עליו, והענין הוא כי מזבח
4 הו"ע בחי' לחמי לאשי שנמשך ע"י יחוד עליון קרבן
5 ל' קירוב הכוחות והשמות כמש"פ הרמב"ן, ויש
6 אכילת מזבח ואכילת כהנים כמ"ש במ"א, וסיים
7 בשולחן כי ע"י אכילת דברי' גשמי' דנוגה שיש בהם
8 ניצוצי' קדושי', וכשהוא לומד ומתפלל בכח האכילה
9 וכענין דכתי' באל"י וילך בכח האכילה ארבעי' יום, אם
10 שזהו פלאי מ"מ ה' בכח האכילה, והיינו כי זימן לו
11 ניצוץ גדול שנשא אותו מ' יום, כן כתי' צדיק אוכל
12 לשובע נפשו בכדי להשביע נפשו דתיקון מנצוצי תהו
13 שבהם וע"י תתעלה נפשו במעלה אחר מעלה. וי"ל
14 שובע ע"ד משביעי' ל' שבעה אשר נשבעת לאבותינו
15 שזה נמשך מימי קדם שלמעלה מבחי' ימות עולם,
16 וע"י העלא' מ"ן זה נמשך המשכת מ"ד, וזהו וסיים
17 בשולחן כו'.

18 **אמנם** יש שולחן בלעו"ז כמ"ש כן דרך אשה מנאפת
19 אכלה ומחתה פי' כו' שהוא בחי' האכילה דכי

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

7 ה"איהו" המתיוחדת עם חיוהי היא לא אותה דרגת
8 ה"איהו" שמתיוחדת עם גרמוהי.
9 וההסבר על פי הנ"ל: שו' תחתונות של הספירות
10 הגנוזות זהו בחינת איהו המתיוחד עם גרמוהי המידות
11 של האצילות, וג' ראשונות של הספירות הגנוזות זהו
12 בחינת איהו המתיוחד עם חיוהי כו', המוחין של

1 ויש לומר – מחדש הרבי נ"ע, שמה שהתבאר שהגילוי
2 לזולת הוא הגרמוהי – המידות של האצילות, והגילוי
3 לעצמו הוא החיוהי - המוחין של האצילות, הנה ההבדל
4 ביניהם הוא גם בדרגה המתיוחדת איתם, שהרי לא
5 נאמר איהו וחיוהי וגרמוהי חד ("איהו" פעם אחת) אלא
6 "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד", שמכאן שדרגת

16 לפעול איזה פעולה, שאף שהוא רבוק בהעצם ומעין
 17 העצם שהעצם של השמש הוא בהירי ועל כן גם
 18 ההתפשטות ממנו מהשמש הוא אור וזיו כו', הרי
 19 מכל-מקום האור של השמש ענינו הוא לפעול פעולת
 20 האור כו', להאיר את הארץ, וכמו שכתוב⁴² ויתן אותם
 21 אלקים כרקיע השמים להאיר על הארץ כו', שכל מטרת
 22 בריאת המאורות היא בשביל להאיר על הארץ, דאור
 23 השמש אינו לתאר את העצם כי אם לפעול דבר כו'.
 24 והדוגמא מזה - של אור השמש - למעלה הוא האור
 25 שלהאיר העולמות אף שגם כן מיוחד בהעצם ומעין
 26 העצם ומכל-מקום ענינו הוא להאיר כו', כמו שמטרת
 27 בריאת השמש היא בשביל להאיר את הארץ, כך כנמשל
 28 יש אור אלקי שכל עניינו הוא להאיר לעולמות, והוא
 29 האור של הספירות הגנוזות.

1 האצילות, והוא בחינת כח ההתהוות - האיהו שמתיחד
 2 עם גרמוהי וכח הגילוי כו' - הכח שמתייחד עם חיוהי.
 3 ועיין מה שיתבאר לקמן פרק קנ"ג⁴².
 4 ונמצא - מסקנת הענין - דהעשר ספירות הגנוזות
 5 שכלולים ונעלמים באור אינסוף ברוך-הוא הן בשביל
 6 להאיר בעולמות לאחר הצמצום כו', וכל האצלת
 7 הספירות העליונות לפני הצמצום, אף הג' הראשונות
 8 שבהם - חב"ד, הוא בשביל העולמות.
 9 אבל האור האינסוף שלפני ההשערה לעולמות, בחינת
 10 הספירות אין קץ, אינו בשביל להאיר לעולמות כי אם
 11 הוא בחינת גילוי מן העצם, וכמו מראה וגוון איזה דבר
 12 - שיש למשהו צבע וגוון שאינו לפעול איזה דבר -
 13 מטרת הגוון הוא לא בשביל להשפיע על משהו אחר
 14 באיזה שהיא צורה כי אם רק שמורה על העצם כו',
 15 ואין זה כמו אור וזיו השמש - שהוא דוגמא לאור שבא

שבת פרשת ואתחנן ער"ב

מ"מ בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי הוא גבוה ונעלה במדר' הרבה יותר
 מבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי כו'.
 ובסוף פרק קנ"ד כתב, וזה לשונו: וזהו איהו וגרמוהי חד דאיהו הוא
 בחי' כח הגבול שבא"ס ומתייחד עם גרמוהי לפעול פעולת ההתהוות, וכן
 לאחר שנתהו לקיים מציאותו כו'. אמנם ענין איהו וחיוהי חד הנה חיוהי
 הן האורות דשרש האורות הן מאוא"ס הבל"ג כו', דהגם שהאורות באין
 ג"כ בבחי' מדה וגבול וגם בשרשן הן בבחי' ע"ס כו', הרי נת"ל פרק ט"ז
 ופרק כ"ז שא"ז בחי' כח הגבול שבא"ס כ"א זהו מה שהא"ס הבל"ג שיער
 בעצמו להאיר במדה וגבול כו', וא"כ הרי שרשם הוא מכח הבל"ג שבא"ס
 רק זהו מה ששיער כו', וזהו בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי היינו בחי' כח
 הבל"ג שבא"ס שהוא בחי' התגלו' העצמו' כ"ל שמתייחד עם האורות כו',
 והוא בחי' כח הגילוי שבא"ס כו', וזהו דבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי
 הוא כח הא"ס להיות בחי' ההתהוות כו' (והיינו להיות בחי' ההעלם כו'),
 ואיהו שמתייחד עם חיוהי זהו כח הא"ס להיות בחי' הגילוי כו', וזהו דב'
 בחי' איהו הגם ששניהם הם כח הא"ס כו', מ"מ בחי' איהו שמתייחד עם
 חיוהי שוהו בחי' כח הגילוי שבבחי' א"ס ובבחי' בל"ג ה"ז מדר' גבוה
 ונעלה יותר מבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי כו'.
 43. בראשית א, יז.

42. על פי שולי הגיליון. וזה לשונו שם: ולהבין הדוגמא מזה
 למען, הנה אי' בת"ו איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד, וידוע דקאי על
 ע"ס דאצי' דאיהו וחיוהי חד בהן ואיהו וגרמוהי חד כו', ומובן מזה שאינו
 דומה בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי לבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי,
 וכמו"כ בענין היחוד אינם דומים ז"ל, שהרי אינו אי' איהו וחיוהי וגרמוהי
 חד, אלא אי' איהו וחיוהי חד בפ"ע ואיהו וגרמוהי בפ"ע הרי מובן שאינו
 דומה בחי' איהו שמתייחד עם חיוהי לבחי' איהו שמתייחד עם גרמוהי
 כו', וגם בענין היחוד אינם שרים דאינו דומה ענין היחוד עם חיוהי לענין
 היחוד עם גרמוהי, ומש"ז חלקם בשני חלוקות כו'. דהנה איהו הוא בחי'
 א"ס ב"ה וכדאי' באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהם
 וע"י מאין ליש, וידוע דענין ההתהוות הוא בכח ויכולת הא"ס דוקא לא
 בחיך הנבראים כלל כו', דמבחי' גרמוהי מצ"ע אא"ל ההתהוות כו', איך
 שנפרש גרמוהי אם ז"ת או כלים דע"ס בכלל כו' אין בהם כח ההתהוות
 כו', דמש"ז צ"ל היחוד דאיהו עם גרמוהי לברוא בהם כו', דההתהוות הוא
 בכח הא"ס דוקא כו', והא"ס עם היות שהוא פשוט בתה"פ שאין בו
 התחלוקת מדר' כו', ה"ה מתראה ומתגלה בכמה אופני חילוקי מדר' כו',
 ובוה הוא החילוק בין איהו שמתייחד עם חיוהי להאיהו שמתייחד עם
 גרמוהי. דעם היות שבחי' איהו מתייחד עם גרמוהי לברוא בהם וע"י כו'.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ז

1 ראשית הלימוד צ"ל הלכה למעשה, העמל בתורה צ"ל בקבלת-עול, עד שנעשה טבע
 2 שני. ולכן כלי ריקן - מתאוות, מחזיק. ואז ונתתי "גשמיכם" בעתם, ענינים גשמיים
 3 באים מלמעלה בדרך ממילא ואינם תופסים מקום.
 4 "אם בְּחֶקְתִּי תִלְכוּ - יָכוֹל זֶה קִיּוֹם הַמְּצוֹת, כְּשֶׁהוּא
 5 אֹמֵר וְאֵת מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְגו' הֲרֵי קִיּוֹם הַמְּצוֹת אָמַר,

1
 2
 3
 4 (ג) וְהִנֵּה קָתִיב (וַיִּקְרָא ל"ג ג') "אם בְּחֶקְתִּי תִלְכוּ וְאֵת
 5 מְצוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם", וּפְרָשׁ רַש"י:

26 התעוררות מזלתו, דהטעם הוא לפי שהענין נוגע לו,
 27 וכאשר הענין נוגע לו אז אין צריך שום התעוררות
 28 מהזולת, כמו כן כאשר הענין דקביעת עתים נוגע לו
 29 בפנימיותו אז אינו צריך למעורר, וכאשר עבודתו זאת
 30 היא בדרך קבלת על, אז הנה במשך הזמן נעשה פעין
 31 טבע בנפשו לשמר הקביעת עתים לתורה, ולמודו הוא
 32 על מנת לשמר ולקיים, אז הנה "ונתתי גשמיכם בעתם"
 33 כו', דאז הנה הדברים הגשמיים באים בדרך ממילא על
 34 ידי קיום התורה ומצוות, דאז הנה האדם יוכל לקבל גם
 35 רבוי טוב. וזהו "מדת בשר ודם – כלי ריקן מחזיק, מלא
 36 אינו מחזיק", דכאשר האדם הוא ריק מהתאווה וזרות
 37 של הענינים הגשמיים, הינו שאין זה מה שהוא רוצה
 38 בהחמרי של הגשמית כי אם תפוצו הוא רק בהדברים
 39 הגשמיים כפי צרכו והם באים על ידי קיום התורה
 40 ומצוות, אז הנה האדם יכול לקבל גם רבוי טובה
 41 בהשפעת הגשמי, אמנם "מלא אינו מחזיק", דכאשר
 42 האדם הוא מלא תאוה שמתאנה להגשמי, אז אינו
 43 מחזיק. ובאמת הנה כאשר האדם הוא ריק מהתאנה
 44 להגשמי, אזי הנה גם דברים הגשמיים אינם גשמיים,
 45 ואינם תופסים מקום, דלכד שאינם תופסים אצלו מקום
 46 ומציאות, הנה עצם הענינים הם כמו רוחניים, וכמו המן
 47 דעם היותו נתפס בגשם היה מזון רוחני שנבלע
 48 בהאברים¹⁵ ולא היה תופס מקום, וגם דכל הרוח שהוא
 49 מרוח הולך למקום הראוי, דכל זו הברכה היא על ידי
 50 שהדברים הגשמיים באים על ידי התורה ומצוות.

(יוס"ג כ"א אגול [תרצ"ו]. ויען

1 הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו צמלים
 2 בתורה. ואמת מצותי תשמרו – הווי צמלים בתורה על
 3 מנת לשמר ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה' א') ולמדתם
 4 אתם ושמרתם לעשותם". דכל ענין למוד התורה הוא
 5 בשביל המעשה בפעל, וכמאמר רז"ל (קדושין דף מ'
 6 עמוד ב) "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". ולכן הנה
 7 ראשית תלמוד צריך להיות למוד ההלכות למען לדעת
 8 את המעשה בדיני התורה, וזהו "אם בחקתי תלכו –
 9 להיות צמלים בתורה", שצריכים צמל ויגיעה בפעל,
 10 והינו דגם כאשר הוא טרוד ומטרד בעסקיו ועניניו,
 11 מחזיב ומקרח לקבע עתים לתורה בכל יום, וזהו "תהיו
 12 צמלים בתורה", גם אם בא בעמל ויגיעה מפני רבוי
 13 טרדותיו. ואומר בזה לשון חזקיה, לפי שצריך להיות
 14 בדרך קבלת על, דהנה לפעמים או על הרב האדם
 15 חושב כי אם יניח על יום המותרת יהיה לו יותר זמן וגם
 16 יוכל לענין ביותר, מה שאין כן עתה הנה אבריו כבדים
 17 עליו והוא ענין ונגע מעמל היום, אכל באמת צריכים
 18 לשמר הקביעות של למוד התורה בכל יום יום מבלי
 19 להתחשב עם הכבדות שלו, דאנו רואין במוחש דאלו
 20 שמתחזקים בשמירת הקביעות עתים לתורה בדרך
 21 קבלת על, הנה ההרגל נעשה טבע שני¹⁴, דאותו הזמן
 22 שקבוע ללמוד, הנה אם קביעותו היא בלילה אינו הולך
 23 לישן עד שילמד שעורו, ואם הקביעות היא בהשפמה,
 24 הנה אז מתעורר מעצמו כמו בעסק משא ומתן, כאשר
 25 האדם צריך לעמד בהשפמה הנה הוא עומד מעצמו בלי

(14) שבילי אמונה נתיב ד שער ב. פחד יצחק ערך הרגל. וראה תניא סוף פרק יד. פרק טו (כא, א).
 (15) יומא עה, ב.

ספר השיחות – הש"ת תש"א בלה"ק

11 פעם אחת – מספר הר' משה – נכנס הרבי אלינו
 12 לבית המדרש, התיישב על הספסל הדרומי ושקע
 13 בדביקות. כעבור רגע קטן פתח את עיניו הקדושות
 14 ואמר:
 15 שמע ישראל, הרגישו יהודים. בראשית ב'
 16 ראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל
 17 ישראל שנקראים ראשית⁴¹. ברא אלקים – להבריא
 18 את הצמצום הראשון. לגלות את הכוונה של שם
 19 אלקים. שעל-ידי עבודה יומשך אור אין-סוף ברוך-
 20 הוא שלפני הצמצום למטה⁴².

1 החסיד ר' אבא נ"ע פרסון⁴⁰, סיפר מה ששמע
 2 מחותנתו-זקנו, החסיד ר' זאב-וואלף – ווילנקר בשם
 3 אחיו החסיד ר' משה נ"ע ווילנקר, שבסוף תקל"ז
 4 תחילת תקל"ח, כשיסד רבנו נ"ע חדר ב', היה נוהג
 5 הרבי בעצמו להיכנס לבית המדרש בו למדו
 6 האברכים והבחורים.
 7 מזמן לזמן היה הרבי אומר בפני התלמידים
 8 אימרת התעוררות, ואימרת ההתעוררות של הרבי
 9 פתחה פתח מחי' יחידה לנר", אין זה מה שפועל
 10 לשעה בלבד, אלא זה נחקק לתמיד.

(42) ראה עד"ו ג"כ בד"ה בראשית תרצ"ט. כי עמך מקו"ח ש"ת.
 בראשית תש"ה ושיחה דש"ק בראשית תש"ה.

(40) ראה אודותו "התמים" חוברת ששית עמוד ח ואילך. וכן עד"ד
 ר"ז ור"מ וילענקער הנוכחים בסמוך.
 (41) פס"ז ורש"י בראשית א, א.

17 אבותי הקדושים, אבי, סבי, אב־הסבא ה"צמח
 18 צדק", הרבי האמצעי, הרבי הזקן זצוקלה"ה נבג"מ
 19 זי"ע לא נסעו לאמריקה, ואילו בגורלי עלה לנסוע
 20 לאמריקה לייסד בה ישיבת "תומכי תמימים
 21 ליובאוויטש". באו אתי אבותיי הקדושים והנשיא
 22 הקדוש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, והם ינהלו את
 23 עבודת הקודש, יזכו את התלמידים, ראשי המתיבתא,
 24 המשפיעים וההנהלה, בהצלחה מופלגה ברוחניות
 25 ובגשמיות.
 26 בנים! עליכם להיות מאושרים בזכות הגדולה
 27 שנפלה בחלקכם להיות תלמידי הישיבה הקדושה
 28 "תומכי תמימים ליובאוויטש". יצליח השי"ת אתכם
 29 ואת חבריכם בעתיד, שבכולכם תתקיים משאלתו של
 30 נשיאנו הקדוש - כל רואיהם יכירו כי הם זרע ברך
 31 ה'.

1 מאמר זה נתן חיות פנימית לתלמידים בלימוד, וזו
 2 הכוונה הכללית של ירידת הנשמה למטה, וכן של כל
 3 תלמיד בעבודתו הפרטית.
 4 אינני משלה את עצמי כלל בעבודה הקשה של
 5 ייסוד ישיבת "תומכי תמימים ליובאוויטש"
 6 באמריקה. בפולין, ואפילו בליטא, היה בן תורה
 7 ותלמיד ישיבה ניכר גם במראהו החיצוני. לא
 8 התביישו ולא הסתירו על הפרצוף היהודי. ואילו
 9 באמריקה ובקנדה, מקומות בהם בן התורה ותלמיד
 10 הישיבה עושים ככל אשר באפשרותם שמראהם
 11 החיצוני יהיה דומה לכולם, חלק מסויים מהרבנים
 12 מסתיר על פרצוף הפנים היהודי וחלק מתלמידי
 13 הישיבות מתבייש בפרצוף הפנים היהודי - הרי
 14 ציצית, פיאות וזקן מהווים נסיון. דבר זה מקשה מאד
 15 על ייסוד ישיבת "תומכי תמימים ליובאוויטש". אך,
 16 בטוחני שהאמת תנצח.

ט"ז אדר שני, שושן פורים

אגרות קודש

11 מניפים יד, האיש האלקים אשר כל ימי חייו נתון נתן
 12 נפשו הטי' בעד ה' תורתו עם קדשנו, האיש אשר זכרו
 13 הקדוש והטוב לא יסוף מקרב עמנו לעד.
 14 לא אפונה אף רגע כי כל אחד מחברי הקהלה יגיד
 15 ברור דעתו כי חטא חטאה קהלת רוסטוב הגד האמת
 16 היושר והצדק.
 17 נשבר ונדכא הנני מאת אשר נעשה ופונה הנני אל
 18 אלופי הקהלה יחיו אשר יקראו למועצה לדון בדבר זה,
 19 ויעריכו כתב מפורש ומפורט בשמירת המקום הקדוש
 20 הלזה לימים יבואו. ויתן האלקים ויקיים האמור ויבולע
 21 המות לנצח. והאל הטוב יכפר על החוטאים נגד האמת
 22 והצדק, ויאיר אור טוב לכל ההולכים בדרכי יושר.
 23 בברכה המכבדם
 24 חתיי"ק.

1 ב"ה ג' כ"ה אייר תרפ"ח
 2 אל קהל עדת יש[ו]ר[ו]ן בעי"ת רוסטוב
 3 על נהר דן
 4 ד' עליהם יחיו
 5 שלום וברכה.
 6 נבהלתי לקרוא הידיעה המעציבה, כי הניפו יד לעשות
 7 נקם בעדת החסידים יחיו, ויקרבו סביבות להאהל של הוד
 8 כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.
 9 קהל עדת ישראל, ד' עליהם יחיו, מדוע עשיתם ככה
 10 לפרוע פרעות בהקדוש לחלק גדול מעם אלקי אברהם
 1 אחיהם בכל מרחבי תבל, ד' עליהם יחיו, האם יש איזה
 2 קורטוב של טעם במפעל.
 3 דונו, קהל עדת ישראל דין זה, אמת כי בידכם אנחנו
 4 אבל הכן יעשה, את מי אתם מחללים, ועל מי אתם

אג"ק מוהר"צ כר"ך יד

פרק ו משנה ב

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לׁוֹי, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִהַר חוֹרֵב וּמִכְרֹת וְאוֹמֶרֶת, אוֹי לָהֶם לַפְּרִיּוֹת מֵעֲלֻבּוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה, נִקְרָא נִזוּף, שְׁנַאֲמַר: נָוֵם זָהֵב בְּאָפֶּה חֲזִיר, אִשָּׁה יָפָה וְסֶרֶת מְעֵם. וְאוֹמֶר: וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמְכַתֵּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל הַלַּחַת, אֵל תִּקְרָא חֲרוּת אֵלָּא חֲרוּת, שְׁאִין לָךְ בֶּן חוֹרֵין אֵלָּא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה. וְכָל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה הָרִי זֶה מִתְעַלָּה, שְׁנַאֲמַר: וּמִמִּתְנָה נִחְלִיאֵל, וּמִנְחִלִיאֵל בְּמוֹת.

נקודות משיחות קודש

ואת הגסות הללו; זאת נעשה על-ידי הבת-קול שנוזפת בהן ומייסרת אותן - "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה!".

(לקוטי־שיחות, כרך טו, עמ' 123)

להר חורב יש עוד ארבעה שמות ובדרך-כלל כשמזכירים הר זה בקשר לתורה, משתמשים בשם "הר סיני" [כמו "משה קיבל תורה מסיני"]; מדוע אפוא בחר התנא בשם "חורב" דוקא?

יש לבאר כי בזאת ביקש רבי יהושע בן לוי לבטא ענין מיוחד הקשור לדרגתו ולאופן עבודתו. על המיוחד את עבודתו של רבי יהושע אפשר ללמוד מהמסופר עליו בגמרא⁵ ש"נכנס חי לגן עדן" וכן "לא נראתה הקשת בימיו".

את הענין הראשון ("נכנס חי לגן עדן") מצאנו גם אצל אליהו הנביא, ש"עלה בסערה השמימה". והנה בתורת החסידות⁶ מבואר ענין עליית אליהו הנביא בסערה השמימה, שזה נבע מכך, ששיקר עבודת אליהו היתה בזיכוכ גופו - הוא זיכך את גופו עד כדי כך שגם הגוף יכול היה להעשות "כלי" לזיו השכינה שבגן-עדן.

לפי זה נבין גם בענינו: רבי יהושע בן לוי עסק בעיקר בזיכוכ גופו עד כי נכנס חי לגן עדן. לא רק את גופו שלו זיכך, אלא גם את כל העולם סביבו, עד שנשללה לגמרי האפשרות של הורדת מבול על העולם ולכן לא היה צורך בקשת. ומובא עוד⁷ שרבי יהושע בן לוי היה לומד תורה עם חולים "בעלי ראתן" ("שרץ יש לו במוחו") אף-על-פי ששאר האמוראים התרחקו מהם וכאזהרת רבי יוחנן, "היזהרו מזבובי בעלי ראתן". נמצא שרבי יהושע בן לוי הפיץ תורה גם במקומות השפלים ביותר.

ולפי שעבודתו העיקרית היתה בזיכוכ החומר שלו ושל העולם, לכן גם בלימוד התורה היתה עיקר כוונתו לבחינה המיוחדת שבתורה שבכוחה לזכך את חומר הגוף ואת חומריות העולם, כדי שיוכלו להיות "כלי" לאלוקות. זאת מדגיש רבי יהושע בן לוי באומרו "בת קול יוצאת מהר חורב" וכדברי חז"ל⁸ "חורב" למה? שבו ניתנה התורה שנקראת חרב", כלומר ששם זה מבטא את כח התורה להחריב את החומריות שבאדם ושבעולם.

(לקוטי־שיחות, כרך ז, עמ' 1228)

ידועה השאלה - איזו תועלת יש באותה "בת קול" שאיש אינו שומע את הכרזתה?

על כך משיבה תורת החסידות¹ שאת ה"בת קול" שומעת הנשמה שלמעלה, דהיינו אותו חלק בנשמה שלא ירד למטה להתלבש בגוף הגשמי - שומע את הבת-קול. וחלק זה בנשמה מעביר "הד" מהבת-קול גם לאותן בחינות תחתונות יותר של הנשמה שנתלבשו בגוף. ועל כך נאמר² "אף על גב דאיהו לא חזי מזליהו חזי". לכן רואים במוחש כי לפעמים מתעוררים אצל האדם הרהורי תשובה פתאומיים. הרהורים אלה הן תולדה של שמיעת הבת-קול על-ידי החלק הגבוה של הנשמה. [ואולם מכיון שהתעוררות זו באה מלמעלה וללא שום פעולה של האדם למטה, סופה לחלוף כלא-היתה; אלא-אם-כן יצל האדם את אותם רגעי התעוררות להתבוננות פנימית ולהוספה בפועל בלימוד תורה ובקיום מצוות³].

(לקוטי־שיחות, כרך ט, עמ' 25)

מכיון שמטרת הבת-קול היא לעורר את ישראל לעסוק בתורה, עדיף היה, לכאורה, להכריז הכרזה חיובית בשבח לימוד התורה, ומדוע מדגישה ההכרזה את החיסרון שבהעדר לימוד תורה?

שאלה זו מתחזקת עקב העובדה שקריאת הבת-קול פונה (גם) ל"בריות" - "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא" (כביאור רבנו הזקן⁴) - וקוראת להן לעסוק בלימוד תורה; וכדי לעודד "בריות" שכאלה ללימוד תורה בוודאי מוטב היה להבליט את מעלת הלימוד מאשר לייסרן בתוכחה על החדר עיסוקן בתורה! ויש לבאר זאת:

בתוך כל יהודי ויהודי שוכנת נפש אלקית שכל רצונה הוא לקיים את כל המצוות. כמו כן יש בנשמת כל יהודי ויהודי "אוצרות יקרים" של אמונה ואהבת ה'. על-פי גישה זו אין צורך להסביר לנפש האלקית את מעלת העסק בתורה; כל מה שצריך הוא לגלות את פנימיותו של היהודי ואזי ממילא יעסוק הוא בתורה.

ומכיון שהמשנה עוסקת ב"בריות", שחומריות וגסות מכסות על אור נשמתן - מן ההכרח הוא "לשבר" את החומריות

(1) ליקוטי־תורה תצא לו, ד. 2) מגילה ג, א. 3) ראה ספר המאמרים ה'תש"ב ד"ה אמר רבי יהושע בן לוי (עמ' 139). 4) תניא פרק לב. 5) כתובות עז, ב. 6) יו"ט של ר"ה תרס"ו (המשך) עמ' קנו ואילך. 7) בגמרא שם. 8) שמונת־רבה סוף פרק נ"א.

פרשת שופטים

טז שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשֹׁפְטֵי
אֶת־הָעָם מִשֹּׁפְטֵי־צֶדֶק: ^א לֹא־תִתֶּה מִשֹּׁפֵט לֹא
תִפִּיר פָּנִים וְלֹא־תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹל
עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים: ^ב צֶדֶק צֶדֶק
תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשַׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ^ג ^(לז) לֹא־תִטַּע לָךְ
אֲשֶׁרָה כְּלַעֲץ אֲצִל מִזֶּבַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה־לָּךְ: ^ד וְלֹא־תִקֵּם לָךְ מִצַּבֵּה אֲשֶׁר שָׂא
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ה ^ו יִזַּן ^ז לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
שׂוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִיָּה בּוֹ מוֹם כֹּל דָּבָר רָע כִּי
תֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ^ח ^ט כִּי־יִמְצֵא
בְּקִרְבְּךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ: ^י וַיִּלְכְּדוּ וַיַּעֲבֹד
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם וְלַשֶּׁמֶשׁ | אוֹ
לַיָּרֵחַ אוֹ לְכָל־צַבָּא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:
- וְהִגַּדְתָּ לָךְ וְשִׁמַּעְתָּ וּדְרַשְׁתָּ הַיָּמִב וְהִנֵּה אָמַת
נִכּוֹן הַדָּבָר נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל:
^{יא} וְהוֹצֵאת אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה
הַהוּא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הָרַע הַזֶּה אֶל־
שְׁעָרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה וּסְקַלְתֶּם
בְּאֲבָנִים וּמָתוּ: ^{יב} עַל־פִּי | שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלוֹשָׁה
עֵדִים יוֹמֵת הַמֵּת לֹא יוֹמֵת עַל־פִּי עַד אַחֵר:
יְד הַעֲדִים תִּהְיֶה־בּוֹ בְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ וַיֵּד
כִּלְיָהֶם בְּאַחֲרֹנָה וּבַעֲרַת הָרַע מִקְרִבְךָ: ^{יג} כִּי
יִפְלֹא מִמּוֹךְ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין־יָדָם | לְדָם בֵּין־יָדָיו
לְדָיו וּבֵין נָגַע לְנָגַע דְּבָרֵי רִיבַת בִּשְׁעָרֶיךָ וּקְמַת
וְעָלִית אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:
^{יד} וּבָאת אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר
יְהִי בַיָּמִים הָהֵם וּדְרַשְׁתָּ וְהִגַּדְתָּ לָךְ אֶת דְּבַר

הַמִּשְׁפָּט: ^א וְעָשִׂית עַל־פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ
מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וְשִׁמַּרְתָּ
לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוָּדֵךְ: ^ב (שְׂדֵאל) ^ג עַל־פִּי הַתּוֹרָה
אֲשֶׁר יִוָּדֵךְ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לָךְ
תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוֹר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין
וְשִׂמְאֵל: ^ד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּזֶּה לְבַלְתִּי
שָׁמַע אֶל־הַכֹּהֵן הַעֹמֵד לְשֵׁרֵת שֵׁם אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אוֹ אֶל־הַשֹּׁפֵט וּמַת הָאִישׁ הַהוּא
וּבַעֲרַת הָרַע מִיִּשְׂרָאֵל: ^ה וְכָל־הָעָם יִשְׁמְעוּ
וַיִּרְאוּ וְלֹא יִזְדוֹן עוֹד: ^ו ^ז ^ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט ענף 289)

תמים תהיה עם ה' אלוקיך

פֶּרֶשׁ רַבְנֵי הַזֶּקֶן (לקוטי תורה נצבים מה, א): "כְּשִׁיחִיָּה הָיָה
נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת אֱלֹקֶיךָ, דְּהִינְנוּ עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת, אֲזַי תִּהְיֶה תָמִים
וְשָׁלֵם כְּכֹל אַבְרָי הַנֶּפֶשׁ. מִה־שְׂאִי־כֶן אִם חִסֵּר מִצְוָה אַחַת,
אוּ פָגַם בָּהּ, הָרִי נַעֲשֶׂה מַחְסֵר אַבְרָ, כִּי שְׁלֵמוֹת אַבְרָי הַנֶּפֶשׁ
תְּלוּי בְּהַמְשָׁכַת אַבְרָיִן דְּמִלְכָא, שְׁהֵן הַמִּצְוֹת, שְׁהֵן הֵן מִיּוֹת
אַבְרָי הַנֶּפֶשׁ, וּבִלְעָדָן אֵין לָהֶם קִיּוֹם וְחַיּוֹת". והוא על־פי
נְשִׁמָתָא דְאַוְרִיָּתָא - זח"ג קסו, א.

שְׁנֵי ^י כִּי־תִבְא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ וַיִּרְשַׁתָּהּ וַיִּשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי
מִלֶּךְ כְּכֹל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתַי: ^{יא} שׁוֹם תִּשְׂוִים
עֲלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרִב
אֲחֶיךָ תִשְׂוִים עֲלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תוֹכֵל לְתַת עֲלֶיךָ
אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֲחֶיךָ הוּא: ^{יב} רַק לֹא־
יִרְבֶּה־לוֹ סוּסִים וְלֹא־יֵשִׁיב אֶת־הָעַם מִצְרִימָה
לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּם וַיְהוֶה אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן
לָשׁוּב בְּדִרְדֹךְ הַזֶּה עוֹד: ^{יג} וְלֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים
וְלֹא יִסּוֹר לְכַבּוֹ וּכְסָף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לוֹ מְאֹד:
^{יד} וְהָיָה כִשְׁבַתוֹ עַל כֶּסֶף מִמְּלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ
אֶת־מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלִּפְנֵי
הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: ^{טו} וְהִיָּתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל־יָמָיו
חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהָיו
לְשִׁמּוֹר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְאֶת־

יהוה: ח חלק כחלק יאכלו לבד ממפריו
 על-האבות: ט כפי אתה בא אל-הארץ
 אשר-יהוה אלהיך נתן לך לא-תלמד לעשות
 בתועבת הגוים ההם: י לא ימצא כד מעביר
 בנו ובתו באש קסם קסמים מעוגן ומנחש
 ומכשף: יא וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש
 אלהמתים: יב כפי תועבת יהוה כל-עשה אלה
 ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש
 אותם מפניך: יג תמים תהיה עם יהוה אלהיך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יב עמ' קפד)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

כותב אשר ראה ספר סגלות וכו' כותב על דבר חקמת היד
 כו'. הנה כלך מדרך זו, ואם רצונו דוקא בספר סגלות, הרי
 ישנה סגלה בדוקה ומנוסה, והיא תורתנו הקדושה, וישנה
 גם כן חקמה בדוקה ומנוסה, והיא חקמתו יתברך, אשר
 יכולים להתאחד עמה על ידי למוד התורה, וביוחד נפלא.
 וכבר נאמר תמים תהיה עם ה' אלקיך, ויש אומרים (רמב"ן)
 שהוא מצות-עשה.

חמישי יח א הגוים האלה אשר אתה יורש אותם
 אל-מענגים ואל-קסמים ישמעו ואתה לא כן
 נתן לך יהוה אלהיך: ט נביא מקרבך מאחיך
 פמני יקים לך יהוה אלהיך אליו תשמעון:
 טו ככל אשר-שאלת מעם יהוה אלהיך בחרב
 ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את-קול
 יהוה אלהי ואת-האש הגדלה הזאת לא-
 אראה עוד ולא אמות: יז ויאמר יהוה אל
 היטיבו אשר דברו: יח נביא אקים להם מקרב
 אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם
 את כל-אשר אצוונו: יט והיה האיש אשר
 לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר בשמי אנכי
 אדרש מעמו: כ אף הנביא אשר יזיד לדבר
 דבר בשמי את אשר לא-צויתיו לדבר ואשר
 ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא:
 כא וכי תאמר בלבבך איכה גדע את-הדבר

החקים האלה לעשתם: ב לבלתי רום-לבבו
 מאחיו ולבלתי סור מן-המצוה ימין ושמאל
 למען יאריך ימים על-ממלכתו הוא ובניו
 בקרב ישראל: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 447 ממכתב)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

מקרא מלא דבר הכתוב, תמים תהיה עם ה' אלקיך. ואל
 תענגן בענגי חזיונות. ופשיטא שלא זהו ענגנו לחשב
 חשבוננו של השם, שלדעתו צריכה להיות הנהגת ה' עם
 פלוני באפן כך ועם פלוני באפן כך, ולהיות בתמיהה:
 הימכן שהנהגה היא שלא כפי שהחליט בשכלו הוא!
 ובפרט שכל רגע שנותן על זה יכול לנצל בתלמוד תורה,
 שהיא כנגד כלם.

שלישי יח א לא יהיה לכהנים הלויים כל-שבת
 לני חלק ונחלה עם-ישראל אשי יהוה ונחלתו
 יאכלו: ב ונחלה לא יהיה-לו בקרב אחיו יהוה
 הוא נחלתו כאשר דבר-לו: ט גוה יהיה
 משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הובח
 אם-שור אם-שה ונתן לפהו הזרע והלחיים
 והקבה: י ראשית דגנך תירשך ויצהרד
 וראשית גז צאנך תתן-לו: ה כו בחר יהוה
 אלהיך מכל-שכמך לעמוד לשרת בשם-יהוה
 הוא ובניו כל-הימים: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ז עמ' רצ)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

הנד כותב על דבר הלום שחלמת. כלך מדרך זה.
 תפסיק להיות מנח בתלומות. וכמבאר בספרים, שבאנשים
 שכל פרטי חיהם הם על פי התורה והמצוה, הנה גם לחלום
 יש משמעות ואינו לבטלה, ואלו באנשי דורנו, שיש להם
 הרבה דבורים בטלים ומחשבות בטלות, הרי זה רק חלום
 בלבד ותו לא. הנני חוזר עוד הפעם: אל תכניס את עצמך
 לחשב אודות חלומות.

רביעי י וכי-יבא הלוי מאחד שעריך מכל-ישראל
 אשר-הוא גר שם ובא בכל-אות נפשו אל-
 המקום אשר-יבחר יהוה: ושרת בשם יהוה
 אלהיו בכל-אחיו הלויים העמדים שם לפני

תחום עיניך עליו ובערת דם הנקי מישראל
וטוב לך: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' קז)

תמים תהיה עם ה' אלוקיך

חושב על דבר קמיעות, אנשים היודעים בצורת הפנים,
בקני הידים ובצורת הכתב, מגידי עתידות, נותני מלקות וכו'
וכו'. לכל אחד נתן מספר זמים קצוב למלאות שליחותו של
הקב"ה בעלמא דין, וכל שעה יזום שמבלים בענינים שאינם
שלו הרי זה גם כן חסרון במלוי שליחותו. ואם לקולי
לשמע, יעזוב את כל מגידי העתידות המנחשים ומקוסמים
וכו' הנ"ל.

שישי ה' לא תסווג גבול רעדך אשר גבלו ראשנים
בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יהוה אלהיך
נתן לך לרשתה: ם ׁ לא יקום עד אחד באיש
לכל-עון ולכל-חטאת בכל-חטא אשר יחטא
על-פי ׁ שני עדים או על-פי שלשה-עדים יקום
דבר: ׁ כׁ יקום עד-חכם באיש לענות בו סרה:
ׁ ועמדו שני-האנשים אשר-להם הריב לפני
יהוה לפני הפהנים והשפטים אשר יהיו בימים
ההם: ׁ ודרשו השפטים היטב והנה עד-שקר
העד שקר ענה באחיו: ׁ ועשיתם לו כאשר
זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך:
ׁ והנשארים ישמעו ויראו ולא יספו לעשות
עוד בדבר הרע הזה בקרבך: ׁ ולא תחום עיניך
נפש בנפש עין בעין שון בשון יד ביד רגל
ברגל: ם כ ׁ פיתצא למלחמה על-איבך
וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם
כׁ יהוה אלהיך עמך המעלה מארץ מצרים:
ׁ והיה בקרבכם אל-המלחמה ונגש הפהן ודבר
אל-העם: ׁ ואמר אלהם שמע ישראל אתם
קרבים היום למלחמה על-איביכם אל-יורד
לבבכם אל-תיראו ואל-תחפזו ואל-תערצו
מפניהם: ׁ כׁ יהוה אלהיכם התלה עמכם
להלחם לכם עם-איביכם להושיע אתכם:

אשר לא-דברו יהוה: ׁ אשר ידבר הנביא
בשם יהוה ולא-יהיה הדבר ולא יבא הוא
הדבר אשר לא-דברו יהוה בזדון דברו הנביא
לא תגור ממנו: ם יט ׁ כׁ יכרית יהוה
אלהיך את-הגוים אשר יהוה אלהיך נתן לך
את-ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם:
ׁ שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר
יהוה אלהיך נתן לך לרשתה: ׁ תכין לך הדרך
ושלשת את-גבול ארצך אשר ינחילך יהוה
אלהיך והיה לנום שמה פל-רצח: ׁ וזה דבר
הרצח אשר-ינום שמה וחי אשר יפה את-
רעהו בכל-ידעת והוא לא-שנא לו מתמול
שלשם: ׁ ואשר יבא את-רעהו ביער לחטב
עצים ונדהה ידו בגרון לכתת העץ ונשל
הברזל מן-העץ ומצא את-רעהו ומת הוא ינום
אל-אחת הערים-האלה וחי: ׁ פן-ירדה גאל
הדם אחרי הרצח כי יחם לבבו והשיגו
כׁ ירבה הדרך והפהו נפש ולו אין משפט-
מות כׁ לא שנא הוא לו מתמול שלשום:
ׁ על-כן אנכי מצוך לאמר שלש ערים תבדיל
לך: ׁ ואם-ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך
כאשר נשבע לאבתך ונתן לך את-פל-הארץ
אשר דבר לתת לאבתך: ׁ כׁ פיתשמר את-פל-
המצוה הזאת לעשתה אשר אנכי מצוך היום
לאהבה את-יהוה אלהיך וללכת בדרךיו כל-
הימים ויספת לך עוד שלש ערים על השלש
האלה: ׁ ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר
יהוה אלהיך נתן לך נחלה והיה עליך
דמים: פ ׁ וכי-יהיה איש שנא לרעהו וארב
לו וקם עליו והפהו נפש ומת ונס אל-אחת
הערים האל: ׁ ושלחו וקני עירו ולקחו אתו
משם ונתנו אותו ביד גאל הדם ומת: ׁ לא-

ה ודברו השטרים אלהעם לאמר מיהאיש אשר בנה ביתחדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו: ומיהאיש אשר נטע פרם ולא חללו ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יחללנו: ומיהאיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פנימות במלחמה ואיש אחר יקחנה: ה ויספו השטרים לדבר אלהעם ואמרו מיהאיש הירא ורף הללב ילך וישב לביתו ולא ימס אתללב אחיו פלבבו: ויהיה ככלת השטרים לדבר אלהעם ופקדו שרי צבאות בראש העם: ט

אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחסאתם ליהוה אלהיכם: ט כפי תצור אלעיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לאתשחית אתעצה לגדח עליו גרון פי ממנו תאכל ואתו לא תכרת פי האדם עין השדה לבא מפניך במצור: כ רק עץ אשר תדע פי לאעץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור עלהעיר אשרהוא עשה עמך מלחמה עד רדתה: פ כא כפימצא חלל באדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הפהו: כ ויצאו זקניך ושפטך ומדדו אלהערים אשר סביבת החלל: ג והיה העיר הקרבה אלחלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לאעבד בה אשר לאמשכה בעל: ד והורדו זקני העיר ההוא אתהעגלה אלנחל איתן אשר לאיעבד בו ולא יזרע וערפושם אתהעגלה בנחל: ה ונגשו הכהנים בני לוי פי כם בחר יהוה אלהיך לשרתו ולברך בשם יהוה ועלפיהם יהיה פלריב וכלנגע: ו וכל זקני העיר ההוא הקרבים אלחלל ירחצו אתידיהם עלהעגלה הערופה בנחל: ז וענו ואמרו ידינו לא כתיב שפכה קרי שפכו אתהדם הזה ועינינו לא ראו: ח כפר לעמך ישראל אשרפדית יהוה ואליתתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונפפר להם הדם: ט ואתה תבער הדם הנקי מקרבך פיתעשה הישר בעיני יהוה:

ooo

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון ובימוכון ובחיי דכל בית ישראל,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 285 מומכת) תמים תהיה עם ה' אלקיך

לשאלתה - פרוש לתאריכי מארעות. אמרה תורה (גם מלשון הוראה): תמים תהיה עם ה' אלקיך. ובודאי השם עושה (בלשון הפתוב) הכל לפי בעתו. ולא כדאי לבזבז זמן חפוש פרוש על הנ"ל, כראם רק להפצת הסיודות וקיום מצותיה.

שביעי פיתקרב אלעיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום: כ והיה אםשלום תענך ופתחה לך והיה פלהעם הנמצאבה יהיו לך למס ועבודך: כ ואםלא תשלום עמך ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה: ג ונתנה יהוה אלהיך בידך והפית אתפלזכורה לפיחרב: ד רק הנשים והפרץ והבהמה וכל אשר יהיה בעיר פלשללה תבו לך ואכלת אתשלל איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך: ט בן תעשה לבלהערים הרחקת ממך מאד אשר לא מערי הגויםהאלה הנה: ט רק מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה פלנשמה: ו פיהחרם תחרימם החתי והאמורי הנעני והפרזי החזי והיבוסי פאשר צוה יהוה אלהיך: ז למען אשר לאילמדו

מפְטִיר וְעָנּוּ וְאָמְרוּ יָדִינוּ לֹא כְּתִיב שִׁפְכָה קְרִי שִׁפְכּוּ
 אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ: הַ כָּפַר לְעַמּוּד
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי
 בְּקָרֵב עַמּוּד יִשְׂרָאֵל וְנִפְפֹּר לָהֶם הַדָּם: ט וְאֹתָהּ
 תִּבְעַר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבֶּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר
 בְּעֵינֵי יְהוָה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש יש עמ' קצז)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

בְּתַמְהוֹן קָרָאתִי בְּמִכְתָּבוֹ הַקָּרִיבִים עַל דָּבָר עֲנִינִים
 הַשִּׁיבִים לְרֹפֵא. וְכֵלֶךְ מִכָּל חֲקִירֹת אֵלֶי. וְזָמַן זֶה יִקְדִּישׁ
 לְתַלְמוּד תּוֹרָה בְּיָרֵאת שְׁמִים הַנְּגִלָה וְהַתְּסִידוֹת, וּמִתּוֹךְ
 הַנְּהִיגָה עַל־פִּי מֵה שִׁכְתוּב תָּמִים תְּהִיָה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ.

צ"ו פסוקים, סל"א סימן.

בְּעֵנְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אָמֵן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עַלְמַי. יתברך: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
 וּלְעַלְמֵי עַלְמַי. יתברך, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמַם,
 וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. אָמֵן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
 תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְּאִמְרִין בְּעַלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אָמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט עמ' 303 ממכתב)

תמים תהיה עם ה' אלקיך

לְשִׂאלְתוֹ – הַלְשִׂאוּל עֲתִידוֹת אֶצֶל פְּלוּנֵי. הָרִי נֶאֱמַר תָּמִים
 תְּהִיָה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ, וְהִיבָא בְּשִׁלְחֵן־עֲרוּף חֶלֶק יִירֶה־דַּעָה
 לְהַלְכָה.
 [סימן קעט: אין שוואלין בחוים בכוכבים ולא בגוללות
 . . משום שְׁנֶאֱמַר תָּמִים תְּהִיָה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ].

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָה דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתִיהָ שְׁלוֹם. אַרְףּ יָמִים בִּימִינָהּ,
 בְּשִׂמְאֵלָה עֲשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְגִדִיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:
 מדִּיִיקִים לְגִלוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוּם הַתֵּפֶר יִהִי בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֵט חוֹגְרִים
 בְּתַחֲלִילת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים מְזֻכָּרִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנִּאֲמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בְּתוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יב אתם אומרים עורי ורוע ה', כאלו אני נשתנית, משיב להם ה', לא כן, כי אנכי אנכי הוא מנחמכם כמו מקדם, רק את נשתנית ממה שהיית, ראי מראית בת צדיקים כמותך וקלאה וזבית, למה ותיראי מאנוש אשר סופו ימות ומפני אדם אשר הוא כחציר דשא ועשב ינתן נתון בעולם שיצול וייבש: יג ותשפח יהוה עשד ולא

נשענת עליו, ותרי הכל שלו כי הוא נוטה שמים ויסד ארץ ותפחד תמיד כל־היום מפני חמת המציק מושלי אומות העולם המשעבדים בכם כבר כאשר רק בונן תכנו להשחית ואיה חמת המציק הלא מקר בא ואיננו כי ימות, ואם כן למה שכחת משענת המקום ותפחד ממנו: יד לא תיסקי חמת המציק כי עתה מהר צעה המטלטל בגולה להפתח מבית הגלות, והוא ישראל שהוא גולה בין העמים ולא ימות בגלות לשחת ולא יחסר לחמו בצאתו מהגלות בדרך: מז ולמה לא תשעו עלי הלא ואנכי יהוה אלהיך והכל בדי, פעם רגע היום בוקע מי תים לכל יחד במהלכו, ופעם יצוה ויהמו בקול גדול גליו עלי הים יהוה צבאות שמו המשל בצבאות מעלה ומטה: מז ואשם דברי דברי התורה בפיו ובצל ירי כפסיתוך שלא יוכלו העמים לבלותך בגלות, וכל זה עד שיבא עת לנטע שמים וליסד ארץ וזהו קבוצ גלות שהיו ישראל עולם חדש ולאמר עד שכל הגוים יאמרו לציון על בני ציון עמריאתה שהפה עם ה', כי יהיה נראה בהם שפע טובה מרובה: יז די לך מהגלות, התעוררי התעוררי קומי ירושלים אשר שתית יהוה את־כוס חמתו את־קבעת שם בום התרעלה של סם חמת

שתיית עד השמרים מצוית עד הטפה האחרונה, כי כל הרעות הכתובות כבר באו עלך: יח בעודה בגלות אין־מנהל לה לא היה בה מנהיג, מכל־בנים ילדה מי מאנשה ואין מחזיק בידה להקומה מנפילתה מכל־בנים גדלה כי מכלם אדם חכם והמושלח: יט שתים צרה בגלות הנה קראתיך קרה

שי למורא

יב אנכי אנכי הוא מנחמכם, אמר הקב"ה, אנכי הוא המנחם אהבם, ואם כן הרי הם מנחמים של ממש, ולמה אתם וראים מכן אדם וכו'. (ואמר "מנחמכם" מנחם אתכם, בלשון רבים, ואחר כך "מי את ותירא" בלשון יחיד נקבה, ואחר כך "ותשפח" "ותפחד" בלשון יחיד זכר. שכן מנהג המקרא, כשמדבר בלשון רבים הוא

כנגד כל פרט שבהם, וכשמדבר בלשון יחיד הוא כנגד הכלל, וכשמדבר בלשון נקבה הוא כנגד הנקבה וישראל, מקור נשמות ישראל). חציר ינתן, שהוא נתון בעולם כחציר שהוא מין עשב, שהיום הוא רטב וקצר יבש. יג חמת המציק, חמה של האויב המציק. כאשר בונן להשחית, כשהאויב תכין מן־שבות להשחית. ואיה חמת המציק, מקר בא ואיננו (יד) מהר צעה להפתח, ומהר המטלטל וגולה להפתח ולצאת מגלותו. כלומר, לא תיסקי חמת המציק, כי תמהר ותצא מהגלות ולא ימות לשחת, ולא ימות בגלות שהוא לו כמו קבר. ולא יחסר לחמו, וגם בעודו בגלות חקב"ה מומין לו פתקתו. מז רגע הים ויהמו גליו, מרגיע את סערת הים בעת שיהמו גליו, וכל־שבו שאנער בעמים הפחזקים אתכם בגלות. מז ואשים דברי בפיו, דברי התורה שמתי בפיו לדבר גם ובצל ירי כפסיתוך, תמיד תנמי עלך מפני האויב, בזכות למוד התורה בפיו. לנטע שמים וליסד ארץ, שהיו עם ישראל נטועים על אדמתם ונגבה וירבו כבוכבי השמים ויתרבו בעפר הארץ. ולאמר לציון, ולומר לבני ציון, יז התעוררי התעוררי קומי, התעוררי הצער והגלות וקומי. אשר שתית וגו', את השמרים הקבועים בתחתית פום התרעלה כבר שתית וצוית את הכלל כלומר, כל התוכחות כבר באו עלך ולא יסיפו לזוא עוד. יח אין מנהל לה וגו', כשהיתה בגלות לא היה בה ביד בני הגולה לנהל האחד את חברו ולהחזיק בידו ולתקמו מהרעה, כי כלם היו שווים בה. יט שתים הנה קראתיך, הרעות הקורות אותך היו כפולות של שתיים, וכפי שממשך בפסוק. מי יגיד לך, מי יגיד בראש עלך לנחמו, כי כלם קמו עלך. השד והשקר והחרב, הנהו פריש על

התעוררי מתרדמת הצער והגלות וקומי. אשר שתית וגו', את השמרים הקבועים בתחתית פום התרעלה כבר שתית וצוית את הכלל כלומר, כל התוכחות כבר באו עלך ולא יסיפו לזוא עוד. יח אין מנהל לה וגו', כשהיתה בגלות לא היה בה ביד בני הגולה לנהל האחד את חברו ולהחזיק בידו ולתקמו מהרעה, כי כלם היו שווים בה. יט שתים הנה קראתיך, הרעות הקורות אותך היו כפולות של שתיים, וכפי שממשך בפסוק. מי יגיד לך, מי יגיד בראש עלך לנחמו, כי כלם קמו עלך. השד והשקר והחרב, הנהו פריש על

לך מי יגיד ינחם לך השד והשבר והרעב והחרב מלבד רעות הגלות
 כמי אנהמךד למו קרה פשבר שלך שיהיה לך לתנחומים: כ בְּיַדְךָ עֲלֶפּוּ
 התעלפו מתפרוץ לחם וזים, מתי רעב וחרב שִׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חַוּצוֹת וְאִין
 קוּבַר לָהֶם כְּתוּא כְּשׁוֹר הָבַר הַגִּלְדָּר בְּמִכְמָר בְּרִשֵׁת הַמְלָאִים חֲמַת־יְהוָה
 שהוא פוס התקוה, ומכוס גְּעֵרַת
 אֱלֹהֶיךָ שֶׁל הַתַּרְעֵלָה וְהַעֲזוּשׁ:
 כא לָכֵן הוֹאִיל וּקְבֵלְתָּ גְמוּלָה עֲנִיָּה
 שְׁמַעֵי עֲתָה נָא זֹאת עֲנִיָּה
 וְשִׁכְרַת מִכּוֹלְבֵּלַת כְּשִׁכּוֹר וְלֹא מִיַּיִן
 כי אם מצרה ונגזל: כב כִּהְיֵה אֲמֹר
 אֲדַגִּיד וְיִהְיֶה וְאֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר יְרִיב
 רִיב עִמּוֹ לְשֵׁלֶם גְּמוּלָה לְמַרְעִים לָהֶם
 הִנֵּה לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס
 הַתַּרְעֵלָה כּוֹס הַפְּרוּעָנוּת שִׁתְּהָה כֹּל
 עִם שְׁמִרְוֹ וּכְבֹר לֹא יִהְיֶה הַצְּרוּחַ פְּקוּדוֹת
 אֲצִלְךָ, וְגַם אֵל תִּרְאֵה מִן הַכּוֹס הַשְּׁנִי
 שהוא כוס התקוה אֶת־קִבְעַת כּוֹס
 חֲמַתִּי אֶפְחָה מִיָּדְךָ כִּי לֹא־תוֹסִיפִי
 לְשִׁתּוֹתָה עוֹד: כג וְשִׁמְתִּיהָ אֵת
 כּוֹס הַתַּרְעֵלָה הַזֶּה בְּיַד־מוֹגִידָה בְּיַד
 אֱלֹהֵי שְׁעָרָיו אוֹתְךָ, וְהֵם יִקְבְּלוּ
 הַפְּרוּעָנוּת אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשָׁךָ
 וְנִשְׁמַתְךָ שְׁחִי הַתּוֹכַפִּי וְנַעֲבָרָה
 עֲלֶיךָ וְתִשְׁמָעִי כְּאֶרֶץ גִּוֹף
 וְכַחוּץ כְּשׁוֹךְ לַחַיִּים מִדְּרַךְ הַתְּגֹל
 לְעֹבְרִים וְשִׁבִים: א צִיּוֹן עוֹרֵי עוֹרֵי
 הַקִּיָּץ מִתְרַדְּמַת הַצֵּזֶר וְלִבְשֵׁי עֲנָף
 הַעֵץ שִׁתְּהִי לְךָ מֵאָה, צִיּוֹן לִבְשֵׁי א
 בְּגֵדֵי תַפְאֲרֶתְךָ יְרוּשָׁלַם עִיר
 הַקִּדְּשׁ וְהִי שְׂמַחָה כִּי לֹא יוֹסִיף
 יְבֹא־בְךָ עוֹד עֶרְל וְטָמֵא בְּקַרְבְּךָ
 לְמִשׁוֹל בְּד: ב הַתְּנַעֲרֵי מַעְפָּר שֶׁל
 הַגְּלוּת קוֹבְמוֹ מִן הָאָרֶץ שְׂבִי עַל
 הַכַּסָּא יְרוּשָׁלַים אֵת בַּת צִיּוֹן הַשְּׁבִיָּה
 בְּכָל הַתַּפְתְּחֵי חֲמִיר מוֹסְרֵי
 קִשּׁוּרֵי רְצוּעוֹת הַעַל מַעַל צְאוּרָךְ
 שְׂבִיָּה בַת־צִיּוֹן: ג כִּי־כַה אָמַר
 יְהוָה חֲנָם כִּסֵּף אֱלֹהֵי בְּנוֹתֶיכֶם
 נִמְפָּרְתֶם בֵּן וְלֹא בְּכֶסֶף אֱלֹהֵי
 הַשְּׂבִיָּה תִּנְאַלוּ: ד כִּי כַה אָמַר אֲדַגִּי יְהוָה מְצָרִים יִרְדֵּעֵמִי
 בְּרֹאשְׁנָה לְגוֹר שָׁם וְהֵם בְּכִלְפוֹ אוֹתֶם, לָכֵן מִה שִׁתְּחַזְּקוּ בָּם אַחַר כֵּךְ לֹא
 הִיָּה הַעַל גְּדוֹל כָּל כֵּךְ, אֲבָל הַעֲבִידִים וְעַנּוֹ אוֹתֶם יוֹתֵר מֵדֵאִי וְאֲשׁוֹר מִלֶּךְ בְּכָל,
 שֶׁהוּא הַגִּלָּה אֵת יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָצוֹ בְּאֶפְסֵם עַל חֲנָם בְּלֹא דָבָר עֲשָׂקוֹ גּוֹלָ:
 ה וְעַתָּה בְּזֶה הַגְּלוּת הַשְּׁלִישִׁי גְלוּת מִטּוֹם כִּהְיֵה לְמִה אֲנִי שׁוֹחָה וּמִשְׁחָה

"השד והשבר", כי השבר הוא הרעב, והשד הוא שרדות גוסות הכאים בתרב
 מי אנהמךד, כמו "כמי אנהמךד", כלומר, את מי אביא לדגמא לומר שגם לו
 קרה כן, שיהיה לך לתנחומים. ב) בְּיַדְךָ עֲלֶפּוּ, מתפרוץ לחם וזים, התעלפו
 בנגוד, והוא ענין עופות ואפיסת כח לעמדה. כְּתוּא מְכֻמָּר, שִׁכְבוּ בְּרֹאשׁוֹת
 מבלי לזוז, כמו התקוה שנקראת "תאו"
 כשנלמד במכמרת, ואינו יכול לזוז.
 גְּעֵרַת, צעקת נופה. כא) לָכֵן,
 הוֹאִיל וּקְבֵלְתָּ כְּכָר גְּמוּלָה עֲנִיָּה,
 מענה, ושכרת ולא מינין, מכלכלת
 כשכור, ולא משתתת יין, אלא מצרה
 ונגזל. כב) יְרִיב עִמּוֹ, אשר יריב ריב
 עמו לקחת נקמה מיד המצצקים להם.
 כג) מוֹגִידָה, העושים לך נזל. שְׁחִי
 וְנַעֲבָרָה, כפפי את עצמך עד לארץ,
 ונעבר עליה. וְתִשְׁמָעִי כְּאֶרֶץ גִּוֹף
 וגו', שמת גופך כמו ארץ וכחוצות
 העיר, להיות מדרדך רגל לעוברים.
 א) עֶרְל וְטָמֵא, "ערל" זו מלכות
 אדום שהם ערלים. וְטָמֵא זו מלכות
 ישמעאל, שהם מראים עצמם מתורים
 ברחיצת גופם, והם טמאים במעשיהם
 הרעים. וְשִׁמְתִּיהָ הַמְלָכִיּוֹת הַאֵלֹהֵי הַחַוּוּץ
 בירושלים מיום החרב, ושיניהם נלקחים
 עליה, זה מוכשה מנה וזה מוכשה מנה
 ומיום הנאפה ואילך לא יעברו בה עוד
 כל ימי עולם. ב) הַתְּנַעֲרֵי מַעְפָּר,
 דמה את ירושלים בזמן הגלות כאלו
 שוכבת ומתפלשת גערה, ואמר
 שתתנער מעפר. קוֹבְמוֹ שְׂבִי
 יְרוּשָׁלַים, את ירושלים, קומו מהארץ
 ושבי על הכסא. הַתַּפְתְּחֵי מוֹסְרֵי
 צְאוּרָךְ, השתחררי מהגזרות קשורי
 על הגלות שעל צְאוּרָךְ. שְׂבִיָּה בַת
 צִיּוֹן, את בת ציון השבִיָּה בגולה.
 ג) חֲנָם נִמְפָּרְתֶם וגו',
 כשנמסרתם ביד הזים לא לקחתי מהם
 מתור, ועל בן הנאול בלא משלום כסף.
 פרוש אחר, "חנם נמפרתם", על עסקן
 חנם נמפרתם, כלומר, בגלל עונותיכם
 שלא הרוחתם בלום מהם. "ולא בכסף תנאלו" אלא בתשובה. ד) לְגוֹר שָׁם,
 כלומר, ועל בן היתה להם אמתלה לשעברם, כי בימי הרעב התפרנסו שם.
 וְאֲשׁוֹר בְּאֶפְסֵם עֲשָׂקוֹ, אבל אשר באפס ובחנם עשק את ישראל. ה) מִה
 לִי פֶה, למה אני שוהה ומשחנה את בני פאן בגלות. מִשְׁלִיּוֹ יְהִילִילוּ,
 המושלים על ישראל מתפארים לומר "ידנו רמה" (דברים לב.ו). שְׂמִי מוֹנְאִין,

עטרת מרים

כִּי כִּינָה נִאֲמַר יְהוָה כִּי־לָקַח עִמִּי חַגִּם אִינִם מִתַּעֲבָבִים בְּגִלּוֹת בְּשָׂבִיל כִּסְפָּה שֶׁהֵם חֲבִיבִים לְשׁוֹבְתֵיהֶם וְעוֹד וְכִבֵּר לָקַח עִנְשָׁם, מִשְׁלֵיו יְהִלִּילוּ מִתַּפְאָרִים שֶׁלָּקַחוּ אוֹתָם לְעַבְדֵי חַגִּם נִאֲמַר יְהוָה וְתִמְדֵי כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ מִנְּאֻץ, בְּאִמְרוֹ לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמִאֲרֵצוֹ יֵצְאוּ: וְלָכֵן בְּשִׂאנְאֵלֶם יִדַע וּיְבִירוּ

שי למורא

שְׁמִי מִחֲלָל וּמְבֹזָה בְּעֵינֵיהֶם. (ו) לָכֵן יִדַע עִמִּי שְׁמִי, בְּשִׂאנְאֵלוֹ וּיְבִירוּ אֵת שְׁמִי, לְדַעַת שְׂנֵאָה לִי שְׁמִי מִמְּוֹרָה שְׂאֵנִי הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלִיט. בַּיּוֹם הַהוּא, בַּיּוֹם הַהֲאֵלֶת. (ז) מִה נִאֲוִי, מִה מֵאֹד נָאִים וְנִפְיִם. (ח) קוֹל צִפְרִיָּה, קוֹל שֶׁל הַצֹּפִיִּים הַעוֹמְדִים עַל הַמִּגְדָּלִים לְרִאֲוֹת וּלְבַשֵּׁר מִי בֶּאֱלֵיָר. פְּרוֹשׁ אַחֵר, "צִפְרִיָּה",

עִמִּי שְׁמִי אֲרוֹן שְׁלֵט וּמוֹשֵׁל בְּמִשְׁמַעוֹ לָכֵן גַּם יִדַע בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי הוּא הַמְדַבֵּר וְהַמְכַסֶּיחַ לְהִבִּיא הַנְּאוּלָה וְהַנְּגִי קִמְתִּי הַכְּתוּמִי: ז מִה־נִּאֲוִי מִה־הָיוּ נָאִים וְנִפְיִם עַל־הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׁר לְמַרְחֹק מִשְׁמִיעַ קוֹל הַמְבַשֵּׁר שְׁלֹם מִן הָאוֹיֵב, קוֹל מְבַשֵּׁר טוֹב בְּנֵן הַמְקַדֵּשׁ וְצִמְחֵת כְּנֵן דוֹר, קוֹל מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה קְבוּץ גְּלוּת, אָמַר לְצִיּוֹן הִנֵּה קָלְדָּה אֱלֹהֶיךָ הִרָאָה מִלְּכוּתוֹ וּמִמְשַׁלְתּוֹ לְכָל הָעוֹלָם: ח קוֹל צִפְרִיָּה הַצֹּפִיִּים הַעוֹמְדִים עַל הַמִּגְדָּלִים נִשְׂאוּ בָּם קוֹל יַחְדוֹ וְרִנְנוּ בְּמִשְׁחָה כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה בְּשׁוֹב כְּאִשֶּׁר שָׁב יְהוָה אֶל צִיּוֹן לְהַשְׁרִיחַ שָׁם שְׂכִינְתּוֹ כִּמְאֹד: ט פְּצַחֹו פִּתְחוּ פֶה לְהַרִים קוֹל שְׂמִיחָה וְרִנְנוּ יַחְדוֹ חֲרָבוֹת הַבָּתִּים הַחֲרָבוֹת אֲשֶׁר בְּיְרוּשָׁלַיִם כִּי־נִחַם יְהוָה עֲפֹזוֹ כִּמֵּה שֶׁהִבִּיא לָהֶם הַמְּבֹזָה גָּאֵל יְרוּשָׁלַיִם מִיַּד הַנְּעוּמִים: י חֲשֵׁף גֵּלָה יְהוָה אֲתִירוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָּל־הַגּוֹיִם לְהַכּוֹת בָּהֶם וְרִאוּ הַנְּפִיסִים הָאֵלֶּה כָּל־אֲפָסֵי־אֶרֶץ כָּל הַיּוֹשֵׁבִים בְּקִצּוֹת הָאָרֶץ וְכֹד יִרְאוּ גַם אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא סוֹרוֹ סוֹרוֹ מִה־מֵר מֵאֲרֵץ פְּשָׁדִים הַעוֹבְרִים לְשִׁמֹשׁ וְצָבָא הַשְּׂמִים וְצָאוּ מִשְׁם בְּמַהֲרֵית מְבִיא אֶל־תַּגְּעוֹ מִכַּפְּנֵי טְהֵרַת הַנּוֹף וְהַמְחַשְׁבָּה צָאוּ מִתּוֹכָהּ הַכְּרוּ הַסְּהֵרוּ מִכָּל טוֹמְאָה אִתָּם נִשְׂאֵי כָּל־

פֶּה נִאֲמַר יְהוָה כִּי־לָקַח עִמִּי חַגִּם מִשְׁלֵיו יְהִלִּילוּ נִאֲמַר יְהוָה וְתִמְדֵי כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מִנְּאֻץ: ו לָכֵן יִדַע עִמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא הַמְדַבֵּר הַנְּגִי: ז מִה־נִּאֲוִי עַל־הַהָרִים רִגְלֵי מְבַשֵּׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן מִלְּדָה אֱלֹהֶיךָ: ח קוֹל צִפְרִיָּה נִשְׂאוּ קוֹל יַחְדוֹ וְרִנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב יְהוָה צִיּוֹן: ט פְּצַחֹו רִנְנוּ יַחְדוֹ חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַיִם כִּי־נִחַם יְהוָה עֲפֹזוֹ גָּאֵל יְרוּשָׁלַיִם: י חֲשֵׁף יְהוָה אֲתִירוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָּל־הַגּוֹיִם וְרִאוּ כָּל־אֲפָסֵי־אֶרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: יא סוֹרוֹ סוֹרוֹ צָאוּ מִשְׁם טְמָא אֶל־תַּגְּעוּ צָאוּ מִתּוֹכָהּ הַכְּרוּ נִשְׂאֵי כָּל־יְהוָה: יב כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכּוּן כִּי־הִלְדָּה לְפָנֶיכֶם יְהוָה וּמִאֲסַפְּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

וּבִיאוּדֵי כִי הַנְּבִיא וְקָרָא "צִפְרִיָּה", לִפִּי שְׂהוּא צִפְרִיָּה הַעֲתִידוּת, עֵין בְּעֵין, כְּלֹמֶר, רִאֵה וְרִאֵית וְנִאֲמַנְתָּ. (ט) פְּצַחֹו, פִּתְחוּ פֶה לְהַרִים קוֹל שְׂמִיחָה. גָּאֵל יְרוּשָׁלַיִם, גָּאֵל אֵת יְרוּשָׁלַיִם מִיַּד הַנְּעוּמִים. (י) חֲשֵׁף, גֵּלָה. לְהַרְאוֹת גְּבוּרָתוֹ. כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ, כָּל הַיּוֹשֵׁבִים בְּקִצּוֹת הָעוֹלָם. "אֲפָסֵי", קִצּוֹת, כִּי בְּקִצּוֹת הָעוֹלָם כְּאֵלוֹ אֲפָס וְכָלָה. (יא) סוֹרוֹ סוֹרוֹ, הַכְּפָל לְמִר בְּמַהֲרֵית רַבָּה. צָאוּ מִשְׁם, אִתָּם כִּי יִשְׂרָאֵל, צָאוּ מֵאֲרֵץ הַעֲפִיסִים. טְמָא אֶל הַנְּעוּמִי, אֲנִשֵׁי הָאָרֶץ הַנְּעוּמִים הָיוּ מְטָאִים לָבֶם, אֶל תַּגְּעוּ בָהֶם. צָאוּ מִתּוֹכָהּ, צָאוּ מִתּוֹךְ הַגְּלוּת, הַכְּרוּ נִשְׂאֵי כָּל־יְהוָה, הַסְּהֵרוּ מִכָּל טְמָאָה, אִתָּם הַכְּתִיבִים וְהַלּוּיִם שֶׁהִיָּתִם נִשְׂאִים כְּלִי שֶׁל הַקִּבֹּץ "הַכְּרוּ". מִלְּשׁוֹן בִּירֵד וְנָקִי. (יב) כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאוּ וְגו', אֶרְעִיפִי שְׂאֲמַרְתִּי שְׂתַסּוּרוּ מִקֵּם בְּמַהֲרֵית, מִכְּלִמְקוֹם לֹא תִצְאוּ בְּבִקְלָה פְּאָרֶם הַמְּפַחֵר, וְלֹא תִלְכּוּ בְּמִנוּסָה פְּאָרֶם הַבּוֹרֵת. כִּי הוֹלֵךְ לְפָנֶיכֶם ה', כִּי ה' הוּא הַחֹלֵךְ לְפָנֶיכֶם, וְעַל כֵּן לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאוּ. וּמִאֲסַפְּכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַטַּעַם עַל "וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכּוּן", כִּי הַקִּבֹּץ "ה' הוֹלֵךְ" גַּם מֵאֲחֵרֵיכֶם לְשִׁמֹר אִתְּכֶם מִכָּל רִדְף וְלִהְיוֹת כִּמוֹ "מִאֲסַפְּה לְכָל הַמְּחַנְתָּ" (בַּמִּדְבָּר יִנְחָה).

יְהוָה כִּי כִּי וְנִשְׁלָחֵם הָיוּ כָּל־ה' שֶׁהֵם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לֹא חָרַב וְלֹא חֲנִית: יב אֲמַרְתִּי שְׂתַסּוּרוּ בְּמַהֲרֵית מִכָּל מְקוֹם כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכּוּן פְּאָרֶם הַבּוֹרֵת כִּי־הִלְדָּה לְפָנֶיכֶם יְהוָה וְהוּא גַם וּמִאֲסַפְּכֶם שֶׁל הַנְּכַשְׁלִים הַנִּשְׂאָרִים בְּאַחְרוֹנָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמּוֹר אִתְּכֶם מִכָּל רִדְף:

לאחר שמסיים ההפטרטה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאָמֵן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק: נִאֲמֵן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנִאֲמֵנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא

יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אֶתְּהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה נִירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה:
מוצאי שבת פרשת שופטים, ז' אלול

אגרות קודש

בי"ה, כ' אלול, תשי"ח
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה אברהם משה שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מייב אלול.

וכמדומה לי כבר ענו לו פעם בענין שאלתו במכתבו זה, והוא בפלוגתא הידועה שבין הרמב"ם
והרמב"ן בענין עוה"ב שאין בו לא אכילה וכו', באם הכוונה לנשמה או שתהי"א אז נשמה בגוף, ומסיים
במכתבו בשאלה אפשר יש לפרש דברי רבנו הזקן בזה בלקו"ת שם משל.

והנה מובן שאין לפרש ככה, שהרי בפירוש כתוב שפלוגתא בזה בין רמב"ם ורמב"ן, ותורת
החסידות מסכימה כדעת הרמב"ן (עיין לקו"ת צו טו, ג. דרמ"צ מצות ציצית. ועוד).

ולשאלתו מהו הענין אז, כמה נקודות בזה, ומהן שכיון שהשתתף הגוף בעשיית המצות, פשוט
שקבלת השכר שייכת אליו ג"כ, וק"ל.

בודאי מוסיף בעניני קדש בכלל כהציווי דמעלין בקדש, ובזה בקביעות עתים בתורת החסידות,
והשי"ת יצליחו.

לוח זמנים לשבוע פרשת שופטים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמוה"ז				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:54	18:58	19:44	19:50	19:17	19:23	10:33	10:32	9:25	9:24	8:49	8:48	6:10	6:07	באר שבע (ק)
19:56	18:52	19:45	19:52	19:21	19:28	10:31	10:31	9:23	9:22	8:47	8:45	6:08	6:04	חיפה (ק)
19:53	18:42	19:43	19:50	19:21	19:27	10:31	10:30	9:23	9:22	8:47	8:45	6:08	6:04	ירושלים (ק)
19:56	19:00	19:45	19:52	19:19	19:25	10:32	10:32	9:25	9:23	8:49	8:47	6:10	6:06	תל אביב (ק)
20:47	19:40	20:32	20:44	19:56	20:07	10:37	10:35	9:25	9:22	8:35	8:30	5:58	5:50	אוסטריה, וינה (ק)
18:30	17:32	18:19	18:14	17:51	17:46	10:35	10:38	9:38	9:43	9:01	9:05	6:57	7:05	אוסטרליה, מלבורן (ח)
20:44	19:39	20:30	20:41	19:56	20:06	10:41	10:39	9:30	9:27	8:42	8:37	6:04	5:56	אוקראינה, אודסה (ק)
20:20	19:14	20:06	20:18	19:30	19:41	10:12	10:10	9:00	8:56	8:10	8:04	5:32	5:24	אוקראינה, דונייצק (ק)
20:33	19:26	20:18	20:30	19:42	19:53	10:22	10:21	9:10	9:07	8:20	8:14	5:42	5:34	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
21:04	19:56	20:49	21:02	20:12	20:23	10:47	10:44	9:34	9:30	8:40	8:34	6:04	5:55	אוקראינה, זיטומיר (ק)
20:58	19:49	20:42	20:55	20:05	20:16	10:39	10:37	9:26	9:22	8:32	8:26	5:56	5:47	אוקראינה, קייב (ק)
21:07	20:06	20:53	21:04	20:22	20:32	11:08	11:06	9:57	9:54	9:10	9:06	6:32	6:25	איטליה, מילאנו (ק)
18:51	18:02	18:43	18:44	18:20	18:21	10:16	10:17	9:13	9:15	8:44	8:45	6:14	6:15	אקוודור, קיטו (ח)
19:06	18:10	18:55	18:51	18:29	18:25	11:06	11:10	10:09	10:13	9:34	9:38	7:26	7:33	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:53	18:52	19:41	19:36	19:11	19:05	12:01	12:05	11:05	11:10	10:26	10:31	8:26	8:34	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:34	19:36	20:22	20:31	19:52	20:01	10:55	10:54	9:45	9:43	9:05	9:02	6:26	6:20	ארה"ב, בולטימור (ק)
20:27	19:27	20:14	20:24	19:44	19:53	10:43	10:42	9:34	9:31	8:52	8:48	6:13	6:07	ארה"ב, ברוקלין (ק)
20:27	19:28	20:15	20:24	19:44	19:53	10:44	10:43	9:34	9:32	8:52	8:49	6:13	6:07	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
21:07	20:06	20:54	21:04	20:23	20:32	11:19	11:17	10:09	10:06	9:25	9:22	6:47	6:40	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:32	19:39	20:22	20:28	19:56	20:02	11:14	11:13	10:06	10:05	9:31	9:30	6:53	6:49	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:09	19:14	19:58	20:06	19:31	19:38	10:43	10:42	9:35	9:33	8:58	8:55	6:19	6:14	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:26	19:33	20:16	20:21	19:51	19:56	11:15	11:15	10:08	10:08	9:35	9:34	6:57	6:54	ארה"ב, מיאמי (ק)
20:24	19:24	20:12	20:21	19:41	19:50	10:39	10:38	9:29	9:27	8:47	8:43	6:08	6:02	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
20:24	19:24	20:12	20:21	19:40	19:49	10:37	10:36	9:27	9:25	8:44	8:41	6:06	5:59	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:58	18:07	18:48	18:48	18:25	18:24	10:39	10:41	9:39	9:41	9:09	9:11	6:46	6:50	בוליביה, לה-פס (ח)
21:45	20:35	21:29	21:42	20:51	21:03	11:23	11:21	10:10	10:06	9:14	9:08	6:39	6:29	בלגיה, אנטוורפן (ק)
21:44	20:34	21:28	21:41	20:50	21:02	11:23	11:21	10:10	10:07	9:16	9:09	6:40	6:31	בלגיה, בריסל (ק)
18:27	17:39	18:17	18:15	17:57	17:55	10:15	10:18	9:16	9:19	8:45	8:48	6:27	6:32	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:15	17:23	18:06	18:04	17:41	17:39	10:03	10:06	9:04	9:07	8:33	8:35	6:14	6:19	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
21:04	19:58	20:48	21:01	20:11	20:23	10:41	10:38	9:28	9:23	8:32	8:25	5:56	5:47	בריטניה, לונדון (ק)
21:21	20:10	21:04	21:18	20:23	20:36	10:47	10:45	9:34	9:29	8:33	8:25	6:00	5:49	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:14	20:03	20:58	21:12	20:19	20:32	10:46	10:44	9:32	9:28	8:34	8:27	6:00	5:50	גרמניה, ברלין (ק)
21:24	20:15	21:08	21:21	20:31	20:43	11:07	11:05	9:54	9:50	9:01	8:55	6:25	6:16	גרמניה, פונקפורט (ק)
18:25	17:39	18:15	18:13	17:57	17:54	10:17	10:20	9:18	9:22	8:46	8:49	6:30	6:36	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:35	18:44	19:26	19:30	19:02	19:06	10:35	10:35	9:29	9:29	8:58	8:57	6:21	6:20	הודו, מומבאי (ח)
19:30	18:40	19:21	19:25	18:57	19:01	10:31	10:31	9:26	9:26	8:54	8:54	6:18	6:16	הודו, פונה (ח)
20:33	19:28	20:19	20:31	19:44	19:55	10:27	10:25	9:15	9:12	8:26	8:21	5:48	5:40	הונגריה, בודפשט (ק)
20:33	19:33	20:20	20:30	19:49	19:58	10:47	10:46	9:38	9:35	8:56	8:52	6:17	6:11	טורקיה, איסטנבול (ק)
20:51	19:53	20:39	20:47	20:10	20:18	11:14	11:13	10:05	10:03	9:25	9:22	6:46	6:41	יוון, אתונה (ק)
20:53	19:48	20:39	20:50	20:04	20:15	10:48	10:46	9:37	9:33	8:48	8:43	6:10	6:02	מולדובה, קישינב (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:17	6:18	8:54	8:55	9:26	9:26	10:32	10:32	19:03	18:59	19:28	19:23	18:42	19:32
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:28	7:18	9:16	9:11	9:59	9:53	10:52	10:48	17:41	17:48	18:14	18:20	17:29	18:33
נפאל, קטמנדו (ח)	5:34	5:37	8:14	8:16	8:49	8:50	9:57	9:57	18:41	18:36	19:07	19:01	18:19	19:12
סינגפור, סינגפור (ח)	7:04	7:03	9:35	9:34	10:05	10:03	11:07	11:06	19:14	19:12	19:36	19:35	18:54	19:43
פולין, ורשא (ק)	5:20	5:30	7:57	8:05	8:58	9:02	10:13	10:16	19:59	19:47	20:40	20:26	19:31	20:43
פרו, לימה (ח)	6:21	6:18	8:45	8:43	9:15	9:13	10:15	10:13	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, לאון (ק)	6:41	6:49	9:22	9:27	10:11	10:14	11:24	11:25	20:48	20:38	21:22	21:11	20:21	21:25
צרפת, פריז (ק)	6:44	6:53	9:24	9:30	10:17	10:21	11:31	11:33	21:07	20:55	21:42	21:30	20:39	21:45
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:52	8:25	8:24	8:55	8:54	9:58	9:57	18:09	18:07	18:31	18:29	17:49	18:38
קנדה, טורונטו (ק)	6:23	6:30	9:04	9:08	9:50	9:53	11:02	11:03	20:23	20:13	20:53	20:43	19:57	20:56
קנדה, מונטריאל (ק)	5:56	6:03	8:37	8:41	9:25	9:28	10:37	10:39	20:02	19:52	20:35	20:24	19:35	20:38
קפריסין, לרנקה (ק)	6:06	6:10	8:47	8:50	9:26	9:27	10:35	10:36	19:33	19:26	20:02	19:54	19:09	20:05
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:32	5:43	8:05	8:15	9:14	9:19	10:31	10:33	20:28	20:14	21:12	20:56	19:58	21:14
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:02	5:14	7:33	7:44	8:46	8:51	10:03	10:06	20:08	19:53	20:50	20:34	19:38	20:52
רוסיה, ווסטוב-על-הדון (ח)	5:18	5:26	7:59	8:04	8:50	8:53	10:03	10:05	19:32	19:21	20:07	19:56	19:05	20:10
שוויץ, ציריך (ק)	6:23	6:31	9:03	9:08	9:54	9:58	11:07	11:09	20:41	20:30	21:12	21:01	20:14	21:15
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:05	6:06	8:41	8:41	9:12	9:12	10:17	10:16	18:40	18:36	19:03	19:00	18:19	19:09

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00491
16/08/2015

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7